

W. SHAKESPEARE 2

KARDABERAZ

KOMEDIĀK-Ĕ

LARRAKOETXEA'TAR B.

KARDABERAZ BILDUMA - 11

KOMEDIAK - B

**W. SHAKESPEARE'REN
ANTZERKI
GUZTI-GUZTIAK
EUSKERAZ**

LARRAKOETXEA'tar BEDITA Y.'ek
euskerazturik

Es propiedad

Autor: W. Shakespeare

Edita: Juan Joté Garmendia - Librería Técnica de Difusión - Tolosa

Imprint: Gráfica ESET - Seminario Vitoria

Depósito Legal VI 937 - 1974

I. S. B. N., 84- 7/67-022-4

II ATALA

SEI KOMEDI

NON ZER

Orraldo

SARRERA	7
BINIXA'KO SALEROSLA	13
ZEUK ZELAN NAI	53
BASATIA EZITA	97
ONDO DATOR AZKEN ONIK DAUAN ORO.	139
AMABIGARREN GAUA: NAIZ, ZEUK ZER GURA	183
NEGU-IPUIN	223
IZTEGUI - ERASKIN	269

S A R R E R A

WILLIAM SHAKESPEARE'n bizitzeari buruzko barri gitxi be gitxi dakigu: eneixek bakarrik eskiertzat: Ingelanda'ko Stratford-on-Avon urian yaio zan, an ezkondu ta seme-alabak izan ebazan: ogei ta iru edo lau urte ebazalarik London'erako bidea artu eban; bein London'en, antzezlari egin zan ango antzokietan eta andik laster antzerkiak eta osteango olerkiak idazten ekin eutsan; berogei ta amar bat urte ebazalarik, London itxita, bere yaioterrira aldatu zan atzera; bere errian azkenengo urte bi edo iru egin, ilburukoa egin eta il zanean, antxe obiratu eben. Amen itz gitxiz Shakespeare'z eskier dakiguna.

Ezin dogu garbi atera Shakespeare zein egunetan yaio zan, baña ugu-tzau 1505'karren urteko Yorraillaren 26'garrenean egin eben, eleiz-idaztietatik agiri danez.

Yon eretxon gure olerkariaren aitari, Miren Arden, barriz, amari; aita etzan berengo mallakorik bere urikideen artean, estu-estuka barik nasai-samar bizi zana baño; ogibide edo bizibidez, batzuen ustez, arakin zan, beste batzuen ustez, artiledun eta eskuzorrogin eta orretarako bere artalde-txorik be ba-leukean. Gure William'ek zazpi anai-arreba izan ebazan.

Stratford-on-Avon aldeko Ingelanda zoragarri yatzu udabarri-udaz; be-darra ugari ta guri-guri; zugatzak loraz eta orriz ezin yantziagorik; txoriak eurrez eta abeslari; landak guztitariko loraz yantzirik; etxe-leioetatik be dingilika lorak; Avon ibaiak astiro daroaz bere ur gardenak itxasorantza; lurra bizkartxo-zelaitsu; eguraldia geien baten sargoriz astun; sarri euri-zaparadak; ostotsak gogatsu ta astrapalatsu; lur landuetan udan gari, garagar eta olo; neguan, arbi, ardien yanaritzat; astegunez, mutikoa>c irakastegietan, igandez, landak zear, baña, zarata gitxi.

Bai etxean, bai irakastegian mutiko okerrai bizkarra ta atzeak erruki barik berotzen yakiezan barda, zarta naiz abarrez. Garai atan eta oraintxe be Ingelanda'n mutiko okerrakaz samurkeri tq koipekeri gitxi erabilten da.

Shakespeare'n aldian Stratford'en Eliziti-Irakastegirik ba-zan eta Shakespeare irakastegi orretara ibilikO' zala uste dogu zortzi urte bete eban-zanetik amasei bat bete arte. Irakastegi orretan lenengo mailako ikas-kizunez ganera Latera ta Eladera be irakasten ziran-eta, William'ek antxe ezagutu ta ausmertuko ebazan Latera ta Eladera-olerkariak. Olerkariok ondo ezagun ebazala agiri da Shakespeare'n lanetatik. Izkuntzok sakon-sakon ez ebazala ezagun diñoere bere adiskideak be, euren artean Ben Jonson'ek, baña ori etzan ízan eragozpenik gure olerkariak idazle orreik idatzia beretzeko.

Etc! izan be, Shakespeare gazte yakinzale, geldigor, urduri ta ameslari zan. Etxetik landa zanean begiak zur erabilten ebazan, etcr bere biotza ederzale zan-eta, atetiko edozein ukututxok iratzarten eban,- aren biotza iñoz loak artu ba'eban artu, lo ori erbi-loa zan. Izadi enparauari adi ba'ya-kon, izadi-errege gizonari adiago.

Irakastegira íbiltea utsca da ara dabilenak bere adimena ta biotza bazkatzeko gogorik izan ezik; gogo-biotzak elikatzeko gogo bizia izanaskero, barriz, irakastegia onenatarikorik izan ez-arren be, ikasleak berak beteten dauz irakastegiaren utsak.

Eladetar eta Erromarren olerkietotik biztu izango yakon Shakespeare'ri ederrerako gose-egorri ase-ezina ta ludi au ederrez beteago egiteko gogo bizia. Amaikotxo irudi-notin itzalezko ederto antzestu izan dauskuz gure olerkariak. Urteak dira au il zala, baña onek antzestuko irudi-notinok ez dira ilgo gizadiak ludi onetan diraeño. Notinok ez dira zartzen, beti diraeu gordin, gizonen seme-alabak belaunik belaun legetxe. Shakespeare'k il-ezin eta zar-ezin sortu ebazan-eta.

Ez dakit nik ludi onetan Shakespeare'ri irabaztekorik izan danik, eta izango danik be. Onen lanak eztabe negurik, ez zartzarorik, beti dira udabarriko.

Shakespeare'k gizon gitxik bestean dazauz giza-biotza ta onen zirkinak; margolariak gizon naiz beste edozeren azal-aldakuntzak adi-adi ikusi ta zapira eroaten dabezan legetxe, gure olerkari ccu onako zer onen, naiz orrako zer orren aurrean bere ta besteen barruan gure biotzak ze aldakuntza,, ze zirkin izoten dauen adi be adi ibili zan, eta aldakuntza-zirkinok itzalez egoki ingiratu ebazan.

Gizona gizon dan artean gizonak zer bardinen aurrean beti bardin yokatuko dauta, orrexegaitik Shakespeare'k bere olerkietara itzuliko giza-biotza beti yatzu alangoxe, beti dirau egiazko, beti izten gauz arriturík, poz-darioka, egi utsa dirauskuta. Bai ba, Egia ta Ederra biak zer bat izan! Guztiok maite dogu Egia, eta Shakespeare'k egia eskeintzen dauskunazkero, gizon au begiko-begiko yaku. Geu yakinkide ezkarealarik, iñok orretara bultzaubaga, egiak berak eta egiaren ederrak, guk igarteka, orretara bultzaurik, txaloka asten gara. Zegaitik? Gitxien uste genduana dogulako aurrean; zer eder-zoragarria sortu da utsetik, eta otoz otoan sortu be. Burrukan gazte gordinek agure zarreri irabazteak eztausku eragingo txalorik: lendik genkian gazteak irabaziko ebana, baña agure zarrak gazteari irabazi ba'dagio, orduan bai txaloka eskuak urratu-bearra. Gazteari irabazi dautsan agure ori ondo ezagun ebanik ez da geldituko, gu lez, agoa zabalik eta txaloak yo-bear gorrian; ak ba-ekian zarrak irabaziko ebana, zarra ezagun ebalako.

Olangoxe yatzu Shakespeare: zeatz dauz ezagun giza-biotzaren okoluak, eta guk ez dakusaguzan biotz-okoluak ak argi ikusita, guk gitxien uste doguna argitara atereaz, uste-bako ondorenaren aurrean pozaren pozez zoratuta izten gauz. Nondik sortu da ikuskizun eder ori? Guk ez, baña Shakespeare'k ba-ekian tokitik. Or dagoz, esaterako, gure antzerki onetan Yesike ta Laurentzi maitasun-udabarri gozoan alkarren aldamenen, ire-

targi-argitan. arri-malletan yezarrita; ortzea izar kiñulariz yosirik dago; Laurentzi'k begiak gora eragita, Yesike'renak be ara gorantza bidaltzen dauz, eta urren Laurentzi'k Yesike'n buru-biotzetan sortu-azoten dauzan gogorapen eta biotz-zirkinak ezin zoragarriago yatzuz. Maite lora-barrien biotzetan olango gogorapen eta biotz-zirkinak erne-azoten dauzan olerkaria bere aurrean txapela erantzi ta "I langorik etxagok" esateko da.

Egi utsa da Shakespeare'n urrengo itzak diñoena:

"Not marble nor the gilded monuments
Of princes shall outlive this powerful rhyme"
Ez arri zuririk, ezta errege-semeen oroigarri urreztaurik
Ezta biziko olerkiok baño luzarago ezelanik.

Shakespeare'n irazaki arrigarrien artean bat "BINIXA'KO SALEROS-LEA" deritxona da ta beste batzuen artean euskaldunen asti-emongarritzat ouxe euskerara-barri garean-azkero, sarrera onetan lan onetaz zertxobait esan-bearrean gara.

BINIXA'KO SALEROSLEA

I Ekitaldi.

Irakurla maite, lan au Shakespeare'n lanik onena, ez txarrena, ez bien bitarteko danik eztautzut esango. Zeuk ebatzi ori. Asko da Shakespeare'na ta, beraz, eder-eder dala yakitea. Zer eder-atsegingarririk idoroteko olloa lez azterka, edo-ta txarria lez musturraz induska ibili-bearrik izango dozunik eztoz uste: agiri-agirian dozu zer atsegingarririk asko.

Antzerki onetako notinik urtenena ta antzerkiari izena damotsona Binixa'ko salerosla aberats eta gizon on Andoni yatzu. Urrengoak, Basani ta Portze senar-emazteak.

Antzerkiaren aria auxe da:

Itali'ko Belmonte'n neska lirain-lirain, umezurtz eta aberats bat bizi da. Neska orren edertasunaren barria urrin-urrinera zabaldu da-ta, bere esku-billa alderdi guztietatiko andiki-semeak datoz. Euren arteko da Binixa'tar gazte, odol-garbi, lerdin, Andoni'ren adiskide mami, Basani izenekoa.

Basani onek eztau odol garbiaz beste ondasunik, eta beste bein bere adiskide Andoni'gana yo dau diru-eske, diru orregaz andikien bizi-mallan yarri ta Belmonte'ko neska lirainaren esku-billa yoateko.

Andoni'ren ontziak or dira itxasoak zear ondasun-billa ta onik ba'dator-koz zenbat gura diru egingo dau eurak dakarrenaz, baña bein-beinean ez dau dirurik bere adishkideari aurreratzeke. Ori goitik beitik ez etsiteko dirautso Andoni'k Basani'ri; Andoni'ren izen eta entzute onak ezetarako gei izatekotan astirik galtzeka diru-billa asteko dirautso, zorrari Andoni'k berak erantzungo dautsala-ta.

Aldi atan Binixa'n dirutsu Sailok izeneko yudar zan eta agana yoten dau Basani'k. Yudarra dirua zorrean aurreratzer a oitua da izan, baña ez utsean eta iñoren ona-arren, irabazi-ordez baño. Yudarrak ondo baño obeto ausmer eginda ta buruari bein baño geiagotan atz eginda ba-damotso dirua (iru milla duket) Basani'ri, eta iru ilebeterako emon be baña zorrari Andoni'k ercmtzuteko, ez Basani'k. Agure maltzur orrek dirua irabazi бага aurrerutzen dautso, baña Andoni'k zorra izentauko egunez ez ordaintzekotan, Yudarak Andoni'ri onen soinetik libera bat aragi kentzeko baldintzeaz. Zorragiria lege^gizonak idatzi ta Andoni'k izenpetu ta ikurraztu dau.

II Ekitaldi.

Basani'k artu dauz iru milla duketak Yudarragandik eta Belmonte'rako bidea artu bcrño len apari lango aparia emoten dautse bere adiskide mami. Aparitara deituen arteun aurkitzen da Sailok yudarra bera be. Laurentzi, Basani ta Andoni'ren adiskidea, Yudarraren alaba Yesike'kin maitemindua ta alkarrekin ezkontzeko itza emona da-ta, apal-ostean maitik yagita, Laurentzi ta beste batzuk Sailok'enera yoanik, onen alaba ta dirumoltso ez makalaz andik alde dagie. Yudarrak kistarrari lendik ba'eutsen areriarik asko, orain areago. Zorra bere egunean ordaindu ezpa'dagio, Andoni'ri gorriak ikusiazoteko zin dagi asarre bizian. Basani'k gau atantxe artzen dau Belmonte'rako ontzia, Gartzen lagun dauela. Yudarra Binixa'ko Dukeagana doa zuzentza-eske ta Binixa'ko etxarte ta enparantzak zear sekulako zarata ta gedarrak egiten dauz.

III Ekitaldi.

Sailok'ek bere leñuko Tubal bidali dau bere alaba Yesike'n billa, baña alperrik. Yudarra barri txarrokaz añenka dabil, baña Andoni'n ontzien batzuk urpera yoan dirala yakiteak arintzen dautsa naibagea. A baño pozago ez katurik sagua erpetan dauenean. Basani'k, bitartean, irabazi dau Belmonte'n Portze lirain-aberatsaren eskua. Zcri on au lortuaz bat eta ezti-eztitan dalarik, geznari datorko Binixa'tik Andoni'ren idazkia, eta geznariakin batera Laurentzi ta Yesike datoz. Andoni'ri arako zorra ordaintzeko epea bete yako ta Andoni'k zorra ordaintzeko dirurik ez: Yudar katuak Andoni sagua erpa zorrotzen artean dau. Andoni'k zor-agiriko galena, bere soineko libera bat aragi, ordaindu bearko dautso Sailok'eri.

Espetxean, baitegian dago Andoni, epaitegira noz dei egingo begira. Andoni'ren gurari bakarra il-aurretik Basani ikustea da, Basani'k bere zorra kituturik dagola ikusi dagian.

Portze, Basani'ren adiskide Andoni zelango istillu gorrietan aurkitzen dan yakitun egin danean, gertu dago Andoni'ren zorra edo obeto esan Basani'ren zorra birritan eta geiagotan ordaintzeko be ta Basani'ri len-baño-

len Andoni'gana yoateko itza alkarri emonda, Basani'k Binixa'rako bidea oxtzen dau.

Bitartean, Portze ta bere otsein Nerixe be beste bidez Binixa'ra doaz gizonezkoen ycmztiakaz, eta Portze bere lengusu Belari Padoba'ko lege-irakaslearen bidalia bailitzan.

IV Ekitaldi.

Binixa'n, idigi da Dukearen epaitegia. An dagoz Sailok eta Andoni. Sailok'ek bere galena bear ei dau, ez dirurik. Dukeak iñondiko aleginak egiten dauz Sailok'en biotza bigundu ta beratzeko: dana alperrik. Belari egun atantxe eldu ezpa'dadi, epaia geroagoratzeko asmotan dago Dukea, baña ordurako epaitegi-atetan da Belari'ren bidali ta ordeazkotzat Portze, Eromar lege-irakasla gazte bailitzan.

Dukeak bertatik dei egiten dautso Portze'ri ta epaia bere gain artzeko eskatu. Yezarten da Portze epaitegian eta epaia aurrera doa. Portze ebazla zur be zur agertzen da. Lenengotan Sailok yudarra pozarren yarten dau, Andoni'riaragi-libera kentzeko eskubide osoa dauela esanda, baña crpurka-apurka gizon setati ori okulurantzta daroa ta, azkenerako, estu ta larri iminten dau. Sailok'ek dana galdu dau: yarei da Andoni.

V Ekitaldi

Epai-ostean bereala bai Portze ta Nerixe, bai Basani ta Andoni, batzuek eta besteak, bide banazez, Belmonte'ra doaz eta an amaitzen da antzerki biotz-ukigarri au erastunagazko eztabaida beroaz eta Andoni ta Laurentzi-Yesike'ntzako barri pozkarriekaz.

Eriotzarearen aurrean Andoni'ren biotz-baretasuna ta gizatasun arrigarririk ikusirik, edonori datorko burura Sokarta elendar yakintzazale andiaren eriotza biotz-eragikorra. Ba-leiteke Shakespeare'k elendar guren onen eriotzako zertzeladak gogoan izatea Andoni orren irudi atsegingarri au antzeztu ebanean.

1957'gko. Urriaren 19'garrenecm.

Larrakoetxea iar B'ak.

BINIXA'KO SALEROSLA

(THE MERCHANTS OF VENICE)

«BINIXA'KO SALEROSLA»

(THE Í/.ERCHATN OF VE.NÍICE)

NOTIN ANTZEZTUAK

BINIXA'KO DUKEA.

MARROKO'KO ERREGE-SEME, , PORTZE'n senarxgaiak.

ARAGOE'KO ERREGE-SEME, S

ANDONI, Binixa'ko Salerosle.

BASAPJI, aurrekoaren adiskide.

SOLANI. I

SALARIN, > Andoni ta Basani'ren adiskide.

GARTZEN.)

LAURENTZI, Yesike'n rnaite.

SAILOK, Yudarr.

TUBAL, Yudarr au be, Sailok'en adiskide.

LAUNTZELOTA GOBBO, Ergel, Sailok'en otsein.

GOBBO ZARRA, Launtzelota'ren aita.

SALERI, Binixa'tiko Geznari.

LONARTA, Basani'ren Otsein.

BALTAZAR.

ESTEPAN. I Portaenotsein.

PORTZE, Etxandera-geiaberats.

NERIXE, Portze'ren laguntzako neska.

YESIKE, Sailok'en Alaba.

Binixa'ko Andiki, Epaitegiko Otseinak. Baitegi-zai, Otseinak, eta Lagungoko beste batzuk.

I EKITALDI

I AGERLEKU.-Binixa'n. Etxartebide.

ANDONI, SALARIN eta SOLANI datoz aurrera.

ANDONI'k.—Egiz, nik etxakiat zegaitik nazar onen goibel; gogait eraginda nau onek eta zuok be gogait eraginda zabezala diñozue; baña nik goibeltasun au nolan oratu dodan, nolan idoro dodan, edo neu berari urreratu ncúakon, zegazko dan, nondik sortu dan yakiteko naz oraindik; eta zurrtasun-urri egiten nauen goibeltasun au dala-ta neure burua ezagutzen Ianik asko izango dot.

SALARIN'ek.—Itxasoan yabillc ire gogoa goragoraka; an, ire ontzi nagusiak euren ontzi-oial itzal ta guzti, uretako yaun eta gizaki aberats-antzo, edo-ta itxasoko erakus-

keta ikusgarri bailitzaz, euren eunezko egozarin doazala, aldarmenetan adeika, burumakurrka, txeraka izten dabezan salerosle-ontzixonk goiñk bera arro begirutzen dabezan tokian.

SOL. — Siñetsi egidak, yaun, nik ba' neu ortik zear olango gal-irabazirik, nire biotzlerarik onenak nire itxaroakaz batera eurak be ortik zearr litzatekez. Oraindik bedarurratzen (1) nintzateke, axeak nondik nora yoten dauen yakiteko; itxas-legor-imdiak begira kai, itxas-zubi, ta aingura-lekuak norago diran yakiteko; eta nire ondasunai galbidea lekarkien edozeren bildurrak eskerki goibeldu egingo nindukie.

SAL.—Ni nire axeak, axe indarrtsuegiak itxasoan zelango kalteak egin leikezan gogoratu, nire arnasea otzituta, putz eta putz otzikaratu egingo ninduke. Ez neunke begiratu ibili dabilen ondarrrezko erloiurik, baña bai gogoratu ur azalak eta urpeko arrika-txak eta an ikusi Ander nire ontzi aberatsa ondarrrezko kaian bere burua saietsak baño berago dauela bere obiari mun egiten. Elexara ba'nadi ta arrizko etxe gurena ikusi, nolan ez gogora bertatik aitz galgarriak, nire ontzi bigun-samurra alboan yoaz beste barik ontziko ogasun guztiak uretan sakabanatu, orroaka daragoion itxasoa nire sedaz yantzi ta, laburr esateko, ia ointxe onenbeste gei izan eta orain ezer be ez dirala itxi leikiezanak? Au gogoratzeko izango ete dot gogoramenik, eta ez izan, ostera, onangorik yazotekotan goibel nintzatekela gogoratzeko? Baña ez esan niri; neuk dakit bere salgeiak dirana Andoni goibeltzen dauena.

AND.—Sinis egidazu, ez; eta au dala-ta nire zori oneri esker oneko naiako. Nire ondasunak ez dagoz ontzi baten sabelari entzinda, ezta toki bateri be; nire ondasun guztiak ez dagoz urte onetan zer yazokoaren bendeian be; au dala-ta, nire salgeiak ez dira ni goibel nabena.

SOL.—Ba, orrazkero maitemín zauguz zu.

AND.—Utikan! Utikan!

SOL.—Ezta maite-min be? Orrazkero, pozik etzagozalako zagozala goibel esan daigun; eta zuri goibel egotea bestean errez litzakizu barre egin, yauzika eragon eta pozik zagozala esan, goibel etzagozalako. Ara! Buru biko Yan-arren (2), izamenak bere aldian amaika gizaki bakan eratu izan dau; onako onek, begiak erdi-itxirik, zarrabetea begira barre egingo dautzu, lo-roak legelxe; orrako orreik, euren ozpin-arpegiz, ez dautzue irribarrez aginik erakutsiko, izkirimiria barregarri dala Nestor'ek (3) zin eginda be. Emen datorkuz zure senide zindo-zindo Basani, eta Gartzten eta Laurentzi. Ondo ibili; lagun obeakin izten zauguz orain.

SAL.—Zu gogargitu arte geldituko nintzatekan adiskide zergarriagoak eragotzi ez-p'leuste.

AND.—Oso begiragarri yat zure zergarritasuna. Nire ustez, zuri zeure zeregina dagotzu deiez eta ereari eltzen dautsazu alde egiteko.

BASANI, LAURENTZI ta GARTZEN aurrera.

SAL.—Egun on, yaun onok.

BAS.—Yaun on biok, noz egingo ete dogu barre? Esan, noz? Bakan be bakan egin ez zoaze: alan-bearrak eragiten ete dautzue **ori?**

SAL.—Gure astia zuonaren otsein egingo dogu. (SALARIN'ek eta SOLANI'k alde).

LAUR.—Ene yaun Basani, Andoni idoro donunazkero, guk biok or itxiko zaueguz zuok zuotara; baña ez aitzu bazkaltzeko non batu bear dogun.

BAS.—Eztazuetsut utsal egingo.

GARTZ.—Andoni yaun, zuk eztozu onik zagozanaren antzik; adei geiegi dozu zuk mundu onetan, eta ekizu ori aperturi geiegiz erosi daroenak galdu egiten dabela. Sinis egidazu, zu itzalez aldatu zara.

AND.—Gartzten, nik mundua dan añakotzat yoal baktotxak bere egitekoa dauen antzokitatz, eta nire egitekoa goibel-ilun dok.

GATZ.—Zoroarena egiten itxi egidazu: betoz pozez eta barrez beñolako tximurrak, eta beroagotu bedi nire gibela ardoaz nire biotza intziri mingorrez otzitu baño. Zer dala-ta egon bear ete dau gizon odol-beroak artzurizko bere aitatea bailitzangoaren arpegiaz? Lo egon inor, atzarrik dalarik? Eta laruena goatu gogaldi txarraren txarrez? Amen zer diñotzudan, Andoni: nik maite zaudaz eta maitasuna da zuri daragoiotzuna. Ba-dira arpegi batzuk osin geldiarri azalean legetxe ganean mintz edo estalirik egiten yakienak, eta olangoak beren-berregiko ixiltasunean irauten dautzue inok yakitun, yarri ta sakontzat etsi degizan, esan bailegia: Asmatzalle nozue ni, nik ezpanak idigiazkero, ez begi txakurrek ausirik egin".

(1! Emendik agiri danez, Ingelandarrak, axeak nondik nora putz egiten dauen igarteko, bedarrak urratu ta axeari emoten eutsioezan. Beste erri batzuk, orretarakoxe, axeari autsa emoten dautsoe.

(2) Yan (Janus) Erromarren yainko-aizuna yatzun buru bi ei ebazan: bata aurrera, bestea atzea begira. Buru bi buru askotxo dira batentzat. Orrako yaun orreri buru bi ezarten ibilteka, zegaitik ez ete eutsoen imini irugarren begirik or belarri bien ostean eta alka-regandik bide-bardin? Ez ete zan ori asko?

(3) Nestor. Eneunke nire burua nire eretxi onen alde oso-osoa yokatuko, baña Nestor dalako au Omer olerkari entzutetsuak bere "ILIAS" eta "ODYSSEIA" olerkietan eurrez aitatzen dauen Pylos'ko errege, agure zar, barritsu, ixil-ezina yatzu. Baña ez uste izan agure uts-utsa danik, agure giarratsu baño.

Ai! Andoni maite, ba-dazagut nik onetarikorrik; ezer esaten eztabelako, yakituntzat dabezanak; eta, orraitino, eskier nago olangoak itz ba'legie egin, entzungo leuskienei belamak su-lezara bidaliko leukiezala, euren anaiai "zorook" esan izanagaitik (4). Beste bein oneri buruz geiago. Baña ez egin arrantzurik onango moztasun-amuzkiaz, eta izan be, zoroaren amuzki au, entzute au... -Ator, Laurentzi on...~ Onik izan bitartean: zuretzako nire itzak bazkal-ondoan amaituko dodaz.

L.AUR.—Tira ba, bazkaterarte agur egingt> dautsagu. Nik be olango gizon zur izkeetarikoz izan bearko dot, Gartzen'ek bein be eztaust itz egiten izten-eta.

GARTZ.—Ori ondo, urte bi geiagotan bakarrik Iagun zakidaz. Ez dok ezagutuko ire miñaren otsik.

AND.—Agur; barritsu egingo naiako itz-ontzi oneri.

GARTZ.—Eskerrik asko, benetan; ixiltasuna idi-min legorrari ta salgei eztan neskeari bakarrik datorrkie etorri be ondo. {GARTZEN'ek eta LAURENTZI'k alde}.

AND.—Eta orregaz zer?

BASAN.—Amaikatzu uskeri esaten dau Gartzen'ek, Binixa osoan beste iñok baño geiago. Aren zegaitiak zankada bi galautsetan galduko gal-garau bi lez dira: egun osoa egingo dozu euren bila ta idoro dagizuzanean eztautzue ordainduko bila-lana be.

AND.—Ondo dago; esan egidazu orain nor dan zuk bera ikusteko ixileko yoan-etorria egiteko zin egina zarean emakumea, are-taz niri gaur Itz egiteko Itza emona nozu-ta.

BASAN.—Ondo dakizu, Andoni, nik nolán urritu dodazan nire ondasunak nire on urriai dagokien baño eralketa arrogorik eginik, baña enabil orain negar-darioka be lengo bidean yarraitzeko gei enazalako. Nire ardurarik andien eta beinena igaroko aldian eralkorregi izanaz egin dodazan zorretatik zelabait nire burua ateratea da. BestiP iñori baño zorrago dautzut zuri, Andoni, bai maitasunetan bai dirutan; eta zure niganako maitasunak nire zorrak garbitzeko izan daikedazan asmo ta burubideak zuri iragartrteko eskubidea damost.

AND.—Iragarri egidazuz, Basani, ta asmo ta burubideak giza-legezko ba'dira, bein-beinean zeu zarean legetxe, bildurge zagoz ta nasai, nire sakel, nire buru, nik dagikedan oro. giltzapean barik zure begira dagozala-

BASAN.—Irakastegira nenbillenean, gezien bat galtzen nebanean, galdua bilatzeko bere laguna yaurtiten neban a baxen urrin, aren

bidea zear, baña nora yoian adiago nintzala; eta biak galtzeko zorian yarrita, sarritan biak idoroten nebazan. Indazu umearoko bide au barriro artzeko erailc, bai? orren ondorena ezetariko kalterik eziakarrena data. Asko zor dautzut nik, eta, gazie lera-gaizto Iez, nik zor dauizudana be galduda; baña zuk lengoxe bidez-bide beste gezi bat yaurtin ba'dagizu, nora egiten der-jen begira egongo naz-eta, eskier nago edc biak Idoroko dodazala edo zure lsngo zona barrizta ta lengoaren zorrean geiditu esker onez,

AND.—Zuk ondo nazaguzu ia asfia alperrik galdu baño eztozu egin era au dala-ta nire maitasunaz eragoka, ta irain andia egin daustazu nire aleginik andienen ez-pairik izateaz, nik dodan guztia zuk galduaz egin zeinskidana bañc Au dala-ta, nik-zure alde zer egin negikean esatea baño eztozu ni zure gurarira beartuteko. Esan ba.

BAS.—Aberats geldituko andera dago Belmonte'n; lirain eta lirain itza baño lirainago, ta ekandu onez Itzalez yantzia da bera; bein baño geiagotan aren begieiatik gezna ixilik artua nozu: Portze yako izena, eia Kato'ren alaba, Burtaren emazte, Portze zana baño ez da bape gitxiago. Eta ez uste izan mundu osoak aren zergarritsuna ezagun ez dauenik: Iau axeak dakarrez ara itxas-bazter gutzletatik aren senar isan gura leukien andikiak, eta aren lokiak-bera ule-moltso gorriak dagoz dingilizka arrezko artile antzo; eta guzti onek aren Belmonte'ko tokia Kolkoiz'eko (5) ilxaczabter egiñen

(4) GUJ^ Gh "ike:spoare'k onvon diffina aitu-teko, Itun Barri'ko itzok izan bear doguz go-qaan, Sbakespoarc'k izan ebzanzc: "...senideri k'rtén diofsana, batzarroan erndun bo-qq; ía zantnl (zoro) diot^an. í_ r;u-W.arako orrudun" (Yaf,r, 5, 20-24. "Urto Guzikio Moza-Bezpa^rak", Orix). Or "zoro" Mza nire da.

(5) Yayon au elendarron miti-izMko yatzu, Aison'en serne; Aison bera, barriz, Tepab'ko Yolkos'ko errego. Yason au, bosfe olondar bafzugin, bein Arqo ontzian Uxaso Banznren ertzeko Kolkotz errira yoan z^ñ, an oqacm Urrezko Ardi-narruaron billa. Beni an Kolkotz'eko errego Aletos'en alaba Modoa'z maitomindu zan; Modea'k liuro.pcnos laann oq'n da, Yason Urrezko Ardi-narruaz yoKetu znn. Urrezko Ardi-narrua ta ematzotzat Modoa artuta, Yason Yolkos'era yoan zan atzera bere ontzian. Ipuinak Yason'az badakar qeiaoqrik,

dau, eta Yason asko doaz ara aren bila. Ene Andoni, biotzak diñost, nik areitako edonorkin nor geiagoka ekiteko erarik eta biderik ba'neu, ezpai baga zori ona nire litzatekela.

AND.—Ba-dalrizu nire ondasun guztiak itxasoan dirana: eta ez dot ez dirurik, ez ezetarik salgeirik orain diru egitekorik; orrazkero, aurrera yo; asi zirika ta ikusi nire izen

onak zer dagikean Binixa'n; ekin nire entzute onari igutzi, igurdi ta arrazka ta kendu berari zu Belmonte'ra, Portze lirainagana eroateko bear dozuna. Zoaz, asi zadiz usma ta bila dirua non dagon; neuk be beste orrenbeste egingo dot; eta bein diru ori lortuazkero, ez daust bape ardura nire ederragaitik naiz nik erantzuteko lortu. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-BELMOTE. PORTZE'neko Gela

PORTZE ta NERIXE aurrera.

PORTZ.—Egiz, Nerixe, nire sointxo au ludi onez asperturik dago.

NER.—Andera maite, bai, ba-zengokez zure ezbearrak zure ogasunak añako ba'litzaz; eta a ta guzti be ugariaren ugariz eta be-tearen betez gexorik dagoz, gosearen gosez eta ezeren ezez dagozanak legetxe. Au dala-ta, ez da zori on txiki be bien bitartean egotea. Lar izanak lenago ekarten dauskuz ule zuriak, baña bizia irabazi-bearrak bizia luzatu egiten dauku.

PORTZ.—Esalrune eder eta ondo esanak.

NER.—Ederrago litzatekez ondo yarraiazkero.

PORTZ.—Egiteko on zer dan yakitea *aña* errez ba'litz egitea, eleaxtoak elexa litzatekez eta txiroen txabolak yauregi; iñori agindua berak egin daroan zilegiztilaria on yatzu; errezago yat ogeiri irakatsi zer egitea litzateken on, neronen irakatsiak egiteko ogeiotatik bat neu izan baño. Gure adimenak asmau leiz odolarentzako legeak, baña odol-beroak agindu otzaren ganeazear yauzi egiten dau; olangoxe erbi yatzu zorakeria, ots, gaztea, elbarritua yatzun yarraibide onezko sareen ganetik yauzi egiteko. Baña erago au nik senarrik autesteko ez da egoki. Ai ene! autu itza aitatu dot? Nik ezin daiket on deritxadanik artu, ez iguin yataneri ezetzik esan; orrenbesteraño lotu dau aita zanaren gurariak alaba biziarena. Nerixe, ez ete da benetan gogorra nik onako au ezin artu ta besteai ezetz ezin esan al izatea?

NER.—Zure aita beti izan zan ekanduz on; eta gizon onak euren eriotz-aldian goiargi onak izaten dabez. Au dala-ta, zure aita zanak urre, zidar eta berunezko iru kutxa edo upeltxotan yarriko zoria euren esan-gurea zer dan igarri dagianak bere izango dau, baña ez dau zuzenez igarriko zeuk zuzenez maite dozunaz beste iñok. Baña zure biotzeko gili-gilietan zelango berotasu-

na somatzen dozu zure esku-bila erdu diran andikientzako?

PORTZ.—Aitatu egidazuz, arren, banan-banan, eta nolango diran nire agotik entzuna-Ia, zeuk ebatzi nire biotzaren eurekanako lerak.

NER.—Lenen, or dozu Napoli'tar andikia.

PORTZ.—Bai, sekuleko moxala bera, zaldiafai buruzkoz beste auririk ez dau-ta; eta bere buru-goragarri anditzat dau bere zaldia eraasten yakitea. Bildur naz aren ama nire andera ez ete zan ibili artu-emon ez-garbiegietan zaldi-eraasleren batekin.

NER.—Urren, or dozu Palatin-Kondea.

PORTZ.—Ak betozkoa okerrtuaz besterik ez dautzu egiten, esan gura baileru: Ni gura ezpa'nozu zuretzat, zeuk ikusi; ipuin barragarrik entzun-arren ezta egiten barrerik; bildur naz, a zarrrtu dadinean arako pilosopo negartiren bat izango ez ete dan, gaztearoen olango goibeltasun egoki-ezez betea danazkero. Agoan azurra dauen eriotzearen buruaz ezkondu be oba litzakit biotarik bata naiz besteakin baño. Yaungoikoak yagongo al nau orreik biotatik!

NER.—Zer diñozu Monsiour Le Bon Pantzetar yaunari buruz?

PORTZ.—Yaungoikoak egina da-ta, gizontzat bego. Benetan. ba-daki iñori irri ta barre egitea oben dana. baña, a! Ara, arek arako Napoli'tarrak baño zaldi oberik dau; betozko txarra egiteko Palatin-Kondeak baño ekandu oberik; edozein gizon da ta ezta bape gizon; birigarrok abestu ba' dagi, bertatik asiko yatzu zangoai eragiten; bere itzalari ekingo dautso sastakaika; arekin ezkondu ba'nendi ezkondu, ogei senarrekin ezkonduko nintzateke. Aren begiko

baña ipuin osoa emen yarri-bearrak eztozu. Begoz, ba, ganetiko zortzeladak emen azal-^zeka, ixilik sukiteko obeak dira izan be-ta.

ezpa'nintz, asketsiko neunke; zoratzerano maite ba'nagi be nik eztautsot erantzungo-ta.

NER.—Zer diñozu Ingelanda'ko "baron" gazte Falconbridge'ri buruz?

PORTZ.—Zuk ba-dakizu nik areri ezer esaten ez dautsodana, alkarrerri eztautsagu uler-tzen-eta. Ak ez daki ez Laterarik, ez Pan-tzerarik ez ta Italerarik; eta zu yoan zein-tekez epaitegira eta an zin egin nik ezta-kidala txakurtxiki baten Ingelanderarik. Benetako gizonaren irudi yatzu a; baña, ai! Nok egiteko itzik itz-bako itzalekin? Eta aren yanzkerearen bakan! Nire ustez, ak yipioia Itali'n erosi eutzun, galtzerdiak Pan-tze'n, Doitxerri'n txcpela, eta bere izakerea edonon.

NER.—Zer eretxi dozu orrako orren auzoko, Eskolandar yaun aretaz?

PORTZ.—Auzotar maitasuna dauela aldean; eta izan be, zorrean artu eban belarron-dokoa Ingelandangandik eta zin egin eban al ebanean emongo eutsola orde; nire ustez, agindua betekoaren sendagarritzat Pantzetarrak emon eban bere itza ta agiriaren barrenean ikurratza yarri eban.

NER.—Zer Sasoni'ko Dukearen iloba doistar gazteaz?

PORTZ.—Eretxi kaskarra aretaz a goxean edan-baga danean, eta oso kaskarra arrastian, mozkor-mozkor eginik danean; bere one-nean be gizon baño zerbait gitxiago da; eta bere txarrenean, abere baño zertxobait oba da. Inoz yazo danik txarrena yazo ba' dadi, zirrist egingo dot, a ganera ez da-kidan.

NER.—Aututera yarri ba'ledi yarri ta zuzenezko kutxea autu, ta zuk alan be senartzat artu ez, etzeunke egingo zure aitaren gura-ria.

PORTZ.—Ori dela-ta, txarrena yazokoaren bildurrez, arren bai arren, okerreko kutxa-ga-nean imini zuk. Errin-ardaaz beterik edontzi salcon bat; izan be, nik ba-dakit, barruan txerrena bera ba'lego ta zirikaldi ori landan, ak zirikaldiari men-egingo leuskiola. Nerixe, edozer egingo dot belakikin ezkon-du baño len.

NER.—Ene andera, ez dozu zetan izan yaun-notatik inor zure izangoaren bildurrik; eurak iragarri dauste euren erabagia; erabagi

ori eurak eurenera yoan eta zu bakean iztea da, zuk ezarrikoaz beste bidez ezin irabazi ba'zauez; ezetara bez kutxa-autsspi-dez.

PORTZ. Sibile (6) baxen zar izatsraño bizi ba'nadi be, Dine (7) bestean garbi izango naz nire aitaren gurari-bidez inok lortu ez-pa'nagi. Pozik nago ni emaztetzat bilatu nauen gazte-mordo au zuzen ibili dalako! euren artean bat be ezta emen ezthanean ezik maite dodanik, eta beti nagoko Yaun-goikoari eske eriotza on bana emon dagi-tsela.

NER.—Ez ete dozu gogoratzen, zure aita bizi zala, Monperrate'ko Markesakina ona otorri-ko gazte buru-argi gudariakin?

PORTZ.—Bai, neskato, bai; Basaní zan; oker ezpa'nago, olantxe eretxon.

NER.—Benetan, andera, nire begi zoroen au-rrera eguño agertu diran gizon guztietar-rik axe da andera ederreri ondo letorkona.

PORTZ.—Ondo gogoratzen dot bera, ta zuk eginiko gorapena ondo irabazita dauela be bai. (Otsein dator aurrera).

Eta? Ze barri?

OTSEINAK.—Lau errbestetarrak zure bila dato-z, andera, zuri agur egiteko; eta boska-rrenaren aurrelari be emen dago, Marro-ko'ko errege-semearena, ta bere ugazaba errege-semea arratseon emen izango dalaz-ko geznea dakar.

PORTZ.—Boskarrenari ondo-etorria beste lau-rai agurra lez pozik emon al ba'nengio, bere etorrerea pozkarri litzakit. Izate-ekanduz gizon guren ba'litz eta soinez txerrena be-ra, berakin ezkondu baño gurago neunke berakin autortu. Goazen. Ezkontza-eskale ba-teri atea itxi-orduko besterik dogu ate-yo-ka. (Alde dagie).

(6) Sibile. Beñolako ipuin-edestian izen au emakumezko igarleri emoten eutsoen. Sibilen artean entzute andiko yatzu Kumai'ko Sibile, Itali'n.

(7) Dine. Erromarren Dine ta elendarren Artemis bat dira biak: emakumezko yainko-aizun, Tzeus eta Leto'ren alaba, Apoion'en arreba. Delos izaroan yaio ei zan eta bein be gizonetzokoin ez ei eban izan aragizko ar-emonik. Eiztaritzea atsegín yakon.

III AGERLEKU.--BINIXA. Erri-enparantza.

BASANI ta SAILOK aurrera.

SAIL.—Iru milla duket... ori ondo.

BAS.—Bai, yaun, iru ilebeferako.

SAIL.—Iru ilebeterako... ederrto.

BAS.—Eta esan dautzudanez, zor orreri Andoni'k erantzungo.

SAIL. Andoni'k erantzungo... ondo baño obeto.

BAS.—Zuganako beartuta ete nozu? Atsegin ori emongo ete daustazu? Yakin ete nengike zure erantzuna?

SAIL.—Iru milla duket iru ilebeterako, ta Andoni erantzuteko.

BAS.—Bai, eta zure erantzuna orreri.

SAIL.—Gizon on da Andoni.

BAS.—Besterik entzun dozu, ala?

SAIL.—Ba! ez, ez; ez, ez; Andoni gizon on dala esanaz iragarri gura izan dautzudana Andoni asko dala izan da; a ta guzti be aren erantzun-bideak izakizun dira; aren ontzi nagusietatik bat Tirpoli'ra bidean da; beste bat Indietarakoan; Errialto'n (8) yakin dodanez, beste irugarren bat Mexiko'n da ta laugarren bat Ingelanda'ra bidean; eta galdu-gordeko beste ogasun batzuk be badauz mundua zear sakabanaturik.—Baña ol baño ez dira ontziak; gizon baño ez itxas-gizonak; ba-dira izan legor-arratoiak eta ur-arratoiak, legorr-lapurrak eta ur-lapurrak; itxas-lapurrak esan gura dot; eta orrez gainera, ur, axe ta atxetatiko galbideak. Orraitiño, gizonik asko da a; iru milla duket; aren erantzuna ontzat artu daikedala uste dot.

BAS.—Ez izan artuko ez ete dozunaren bildurrik.

SAIL.—Artuko ez ete dodanaren bildurra uxatu ta bildurra uxatzeko ausmer egin bear dot. Itz egin ete neinke Andoni'kin?

BAS.—Bai, geukin bazkaldu nai ba'dozu.

SAIL.—Bai, txarriki-usaina artzeko; Nazareteko zuon igarrleak, Yaungoikoarren, txerrena bidaliko bizi-lekukia yateko; nik erosi egingo dautzuet zuoi, saldu egingo dautzuet zuoi, zuokin itz-asperturik egingo dot, zuokin ibili ta beste olangorik egingo dot; baña ez dot yango zuokin, ezto edango zuokin, ezta otoitzik egingo be zuokin.—Ze bairri da Errialto'n? Nor da or datorrena?

(ANDONI aurrera)

BAS.—Andoni yauno" dozu au.

SAIL.—(Bere kitean) Orrek dauen zergalari laban-antza! Iguin eta gorroto dausat, Kistar da-ta; baña orregaitik baño gorrotoago dot bere xalotasun apalez dirua zorrean utsik emonda, gure artean Binixa'n oituten dan irabazia eratsiazoten dauskulako; bein nire benderatu ba'dagit benderatu, ederto gizenduko dot aspaldidanik dautsodan gogo txarra. Gorroto dau orrek gure erri gurena; eta salerosleak geien batzen diran tokian bertan be nitaz txarto esaka ibiltan da, nire egiune, bide onetiko nire irabazietaz, eta berak irabazi oneri diru-irabazi ereisten dautso. Su-lezara bedi nire erriani nik ori asketsi ba'dagit.

BAS.—Sailok, entzuten ete dozu?

SAIL.—Orain dodanarí buruz daragoiot, eta nire gogoratuaren gogoratuak diraustanez, bertatik ezin batu daiket eskatu daustazun guztia: iru mila duketak. Zer deretxatzu? Nire leñuko Ebertar aberats Tubal izenekoak emongo daust moltsua osotuteko bear dodana. Baña, etxon! Zenbat ilebeterako bear dozu? Nasai zagoz zu, yaun ori (ANDONI'ri); zu, adeigarri ori, izan zara gure agotan oraintsuen aitatuko gizona.

AND.—Sailok, nik dirua zorrean artu, nafz emoten dodanean, ganerakorik ez emon ez artu-arren, nire adiskide onen bearr-izan gorria betete-arren nire ekandu au ausi egingo dot.—Ebatzi ete dau zenbat diru gura leuken?

SAIL.—Bai, bai, iru milla duket.

AND.—Eta iru ilebeterako.

SAIL.—Aiztuta neban..., iru ilebeterako; olan esan dozu. Ederto, eta zeu erantzuteko; ikusi egin bear dot..., baña entzun; oker ezpa'nago, zuk irabazi-bidez dirurik ez dozu ez artzen ez emoten; ez ete dozu cri esan?

AND.—Bai, orixe esan dot.

SAIL.—Yagoba'k bere osaba Laban'en ardiak larraratuten ebazanean (Yagoba au oure aita Abarran'andik asita irugarren etxagun zan, bere amak aren alde egíniko *aleginai* zor; bai, irugarren etxagun).

AND.—Eta ortik zer? Diru-irabazirik artu ete eban?

SAIL.—Ez, diru-irabazirik artu ez; ez, zuk esango zeunkeanez, diruaren beraren irabazirik; begira Yagoba'k egina. Laban'ek

(8) Errialto. Italeraz "Ríalto". Biriixa'ko sar' Arc"t;q:etn:k sntzute andikon.

eta ak egiune egin ebenean, nabar yaioke ziran arkumek Yagoba'ren alogertzat izateko, ardiak udagoien-atzenetan arkeratu ta aarí-bil'a asten ziran, eta aita-ama uletsu bitzuon arteko sortze-egitekoa egiten eragoienean, artzai burutsuak abar batzuk zuritu egiten ebazan eta ardi beroen aurrean imni, fa ardiak abar zurituen aurrean umea artuta, umeak egiterakoan asurí nabarrak egiten ebezan, eta olangoak Yagoba'ren ziran. Aberastuteko bide yatzun onako au, eta Yaungoikoak onetsi egin eban; eta aberastutea onespén yatzu, gizonak lapurretaz aberastu ezik.

AND.—Orrako ori galdu-gorde utsa yatzun, yaun, eta orrexen orde izan zan Yagoba bestearen otseín. Yazoá yazotea ez egoan Yagoba'ren eskuan, Yaungoikoaren eskue-tan eta yoka-bidean baño. Eta guzti au diru-irabazia ontzat emoteko ekarri dauskuzu, ala? Ala zure urre ta zidarra ardi ta aari dira?

SAIL.—Nik ezin esan; nik umeak eragiten dautsedaz alik eta arinen. Baña, begira, yaun.

AND.—Entzun au, Basani. Txerrenak ekarri leiz bere arirako Idazti Deunak. Lekuko gurena dakarren gogo gaiztoa irribarre-argigidun zitala langoxe yatzu: sagar barrustela azal zindoaz. Azal-eder yatzuz gurzurtiak-

SAIL.—Iru milla duket..., diru-moltso borobil ederra yatzu. Amabitik iru ilebete; orrazkero, ikusi dagidan euneko zenbetean.

AND.—Sailok, ori ondo; zorrean geldituko ete gaiatzuz?

SAIL.—Andoni yaun, sarri be sarri erago dozu zuk Errialto'n nire diru ta ekanduez txar ío ísaka, efa orrcifíño nilc sor.curuak eragita apalik eta ixilik yasan izan dot ori; epea gure leñuaren ezaugarri da-ta. Zuk sinistebagako ta samea ebagi-bearreko txakur dsitu ízan nozu, ta nire Yudar-tjncrtesari txu-egin dautsazu, eta guzti ori nik neurea darabildalako. Aor ba, zu orain nire laguntza-bearrean aurkitzen zara, urrean; zoakioz ba; zu etorri zatorkidaz eta diraus-tazu: "Sailok, guk diru gura geunke"; zuk diñozu ori, zuk, ni zure atetara elduko txakur zistriña lez ostikoka erabili nozun orrek. Zure eskakizuna dirua da. Zer esan bear ete neunskizu? Ez ete neunskizu esan bear: "Txakurrek ba-dau dirurik, afa? Txakur txaxar-merrok emon ete leikez zorrean iru mi-Ua duket?". Ala makur-alean burua mkurrtu ta yopu-erara arnasea lotu ta apaltasun

otzanez onan itz egin: "Yaun on, igaroko eguaztenez txua egotzi zeunstan, urli egunetan ostikoka erabili ninduzun; beste bein txakur deitu ninduzun; eta adeiokaitik onen-beste diru emongo dautzuz zorrean?"

AND.—Ba-leiteke nik osterá be zu txakur deitutea, zuri txu egitea ta zuri ostikoka egitea be. Díru au zorrean emon gura ba' dozu, ez emon zure adiskideri bailitzan (eta jzan be, noz emon izan dau adiskidetasu-nak adiskidearen diru antzuarentzako ume-rik?). Zure arerioari emon egiozu zorrean. eta orrek porrot ba'dagi, mosu argiagoz ezarri eragingo dautsazu zigorra.

SAIL.—Bai? Begira, zelan gañetuten nozun! Nik zuretako gogo oneko izan eta zure maitasuna gura neunke; aitzu zuk eurekaz orbandu nozun loisagarrikeriak, zure bearrizanak bete ta ornidu, ez arlu lxakurr-tikirik nik zorrean emoneko diruokaitik, eta zuk ezaustazu yaramonik be egingo. Begiko da nire agíndu au.

BAS.—Txeratsu-atsegingarri izatea litzateke ori.

SAIL.—Onangoxe gogo-ontasuna erakutsiko dot. Zatoz níkin Ialzínlarigana, ikurraztu egidazu an zor-agiria, eta agiri orretan izen-lauko dan diru-mordoa ordaindu ezpa'da-gistazu urli egunetan, berendi lekutan yolas argitzat, zure aragi zurizko líbera bat bedi galena, nik zure soñean non-gura ebagi ta kentzekoa.

AND.—Ederto, benetan; olango zorr-agiria izenpetuko dot eta ikurrazta ezarriko dautsat, eta ganera Yudar bíotz oneko zareala esango dot.

BAS.—Zuk eztozu izenpeluko nigaitik olango zor-agiririk; gurago dot nire bearrizanean bizi.

AND.—Ba! Ez izan bildurrik, gizon; ez naz yausiko galen orren azpira. Ilebete bi onein barruan, ots, zor-agiri-egunak bete baño ilebete lenago elduko dirala uste dot iru bider irutan baño geiago gezi diran ogasunak.

SAIL.—Aita Abarran, izaiekoak yalzuz Kislarrok, euron ar-emon larriak íñoren asmoen bildur izatea irakasten dautse-ta. Esaidazu, arren; orrek arako egunekoari erantzun ez ba'legio, zer aurreratuko neunke nik galena ordainduazota? Gizongandíko olango líbera bat gizaki ez litzateke aariki, beiki naiz aukzi aña gei, ezta irabazpide be. Ara! orren maitasuna irabazte-arren idazten dot nik adiskide-agiri au. Orretara aitu ba'dau, ondo; ez ba'dau, agur. Eta nire

maitasuna dala-ta, ez egin niri gatzik, arren.
 AND.—Bai, Sailok, ikurraztuko dot zor-agiri ori.
 SAIL.—Orrazkero, bertatik batu gadizan laztinlariarenean; zeuk emon ari zor-agiri barragarri orren zertzelada edo garbitasunak; ni neu bein etxera noa dirua batzera ta zazkil zitalen ardurape bildurgarrian itxi

dodan etxea ikustera ta beingo baten nozu zukin.
 AND.—Ariñ egin, Yudar biozpera. (SAILOK'ek alde).
 BAS.—Ez yataz begiko itz eder eta zital-go goa.
 AND.—Ba! ez dogu zegaitik larriturik: nire ontziak izentauko eguna baño ilebete lenago etorriten dira. (Alde dagia).

II E ITALDI

I AGERLEKU.—BELI)NTE. PORTZE'neko gela.

Turuia-otsak. Marroko'ko errege-semea ta Yarraigoa; PORTZE, NERIXE ta PORTZEren beste Begiralari batzuk datoz aurrera.

MARIiOKATARRAK.—Ez al yatzu izango iguin-garri nire izakera baltzerana, auzoko ta urreko senide naiakon eguzki didizkorraren yantzi itzaldau au. Ekazu Pebu'ren (9) suak leikerraldoak ozta-ozta urtzen dauzan iparraldean sortuko izakirik lirainena, dagigun ak eta nik soñean epai bana zure maitasuna-arren, zeñen odola, arena ala nirea, dan gorriago ikusteko. Ba-diñotzut, andera, nire arpegi onek adoretzurik bat baño geiagoko ikaratu ta lauorritan imini izan dauela; dautzudan maitasuna-arren zin dagitzut, gure lurraldeko neskarik onentzakoak nire arpegi au maite be izan dabela; azal-margokera au eneunke aldatu gurako zure oldozpenak ostute-arren ez beste ezegaitik, errege eme lirain.

PORTZ.—Aukera-bidean nire begien eretxiak bakcirrik ez naroa ni; orrez ganera, nire aduaren zoriak nik nire kitetik aukeratzetik eldendu egin nau, baño nire aitak moztu ez ba'nindu ta bere zurrtasunez esitu, aginduko bidez ni bere emaztetzat irabaziko nindukenari amore egiteko, orrazkero zu, entzute andiko errege-seme ori, zure aurretik etorriko iñor baño baztarrerago etzen-gokez nire biotzean.

MAR.—Orrexegaitik esker oneko naiatzu; eroan nagizu, beraz, zure upeltxoetara, arren, nire zoria zirikatu dagidan. Sopi (10) ta Soliman Sultanaren iru gudaketa irabazitako Iran'dar errege-semea il ebazan zimitarra au-arren zin dagit baietz begiratu aurrezaurre eta ikarabaga iñongo begirik bildurgarrienak; baietz itxi utsean lur-reko biotzik azarriena; baietz kendu abitik artz emeari ume gazteak; areago, baietz

irri egin yaki-billa orroaka dabilen leoiari zu irabazte-arren, andera. Baña ai! bitartean; Erkul'ek (UI) eta Lika'k (12) kulatz-zubil-yokoañ ba' daragoioe, zein dan gizonago erabagiteko, alan-bearra bitartean sartu ta galtzekoari irabaziazio leio. Onantxe benderatu eban Alkide (13) bera otseinak; beste orrenbeste yazo lekiket niri be, ni zoriitsuak eskutik goatuta; nik uts egin eta lortu ez. gitxiago danak lorturik, eta biotz-minez il.

PORTZ.—Zure adua yokatu bear dozu, eta ori ezean ez egin zirkinik; edo-ta yoka-urretik zin egin, yokatu ta okerrekorik autu

(9) Pebu. Izen au Apolon'en izenetank lengoia yatzu. Omer'ek beti PHOIBOS APOLON deitzen dau, eta sarritan eguzkia deitzeko erabilten dabe olerkariak.

(10) Sopi. Sopi izengoita, aldi baten, Iran edo Persi'ko erregeai ezarten eutsen.

(11) Erkul. Elondarren miti-iziiko giza-gurenetariko yatzu. Elendarrak eurañ Heraklees ereisten eutsoen. Tzeus etñ Alkmene'ren sasi-kume. Erkul'en Amabí Lanak oso aitatuak dira. Alkides be ereisten yako aitaitaren izeneñik.

(12) Lika. Lika au ogibidez geznan zan. Beiñ, Deianiro'k Neseseñ atorra edendua emon eutson Lika'ri, onek Erkul'eri eroateko. Atorra edenduak Erkul asarrez irakiten imini eban-ota, buruko uleetatik eldutan, Lika itxasora yaurtin eban.

* Kulatz-zubil-yoko. Yoko au beñola oso oitun zññ. Kulatz-zubileko zubila ezta edozein zubil, luzetara, zabaletara ta gotik berako neurrak bardinak eta alkarreganako zutunak eta sei arpegink laukotu dauzan zubila bañño.

(13) Alkide. Ikur: Erkul.

ba'dagizu, bein geiagi emakumeri eztautsazula aitatu ezkontzarik, Zeuk ikusi orain.

MAR.—Eztausat aitatu be egingo; goazen, eroan nagizu nire zoria dakusadan.

PORTZ.—Lenen, elexara goazen; bazkal-on-

doan zirikatuko dozu galdu-gordeko zure zoria.

MAR.—Zori ona, beraz! Gizonen artean onetsia edo txarretsia izango naz.

(Eresia, ta alde dagie)

II AGERLEKU.-BINIXA. Etxartebide.

LAUNTZELOTA GOBO aurrera.

GOBO zarra dator aurrera otzareaz.

LAUNTZ.—Egiz nire yakinkidetzea lagun izango yat nire ugazaba Yudar onegandik iges-teko.-Txerrena dot aldamenen niri zirika ta esaka: "Gobo, Launtzelota Gobo, Launtzelota on, naiz Gobo on, naiz Launtzelota Gobo on, aztindu ire zangoak, urten, igesi". Nire yakinkidetzeak diñost: "Ez, begira ondo, Launtzelota zindo; begira ondo, Gobo zindo", edo, len esan danez, "Launtzelota Gobo zindo; ez igesi, irri egiok ire zangoz igesi egiteari". Ederto, txerrenik oldartsuenak bide-zorroa egin eta igesi egiteko agintzen daust. "Alde" diño txerrenak; "Oa, Yaungoikoa-arren" diño txerrenak; "bizkor-tu ire gogoia ta igesik" diño txerrenak. Ondo dago, nire yakinkidetzeak, nire biotzari idunetik ez elduko bai elduko dagoala, zurtasunez diraut: "Launtzelota, adiskide zindo, gizon zindoren seme" edo obeto esan, emakume zindoren seme az-eta; eta izan be, nire aitak zerbaiten usaña artu eban, zerbaiteri azi egin yakon eta atsegina dalakorik izan eban; ederto, nire yakinkidetzeak diño: "Launtzelota, geldi or, ez egin zirkinik". "Igi adi" diño txerrenak. "Ez adi igi" diño nire yakinkidetzeak. "Yakinkidetza, -diñot nik-, aolku ona damostazu zuk"; "txerren, -diñot nik-, ik aolku ona damostak"; nire yakinkidetzearen esanera egotekotan, nik nire ugazaba Yudarrakin yarra bear dot, eta au (Yaungoikoa asketsi begist esana) txerren-antzeko, txerrenki yatzu; eta Yudarragandik igestea txerrenaren esanera ibiltea litzateke, eta au (parkatu zuoi lotsea galtze au) txerrena bera da. Egia esateko, Yudarra txerrena bera da aragiz yantzita; eta nire yakinkidetzeaz, nire yakinkidetzea yakinkidetza gogortuetariko da, Yudarrakin yarraitzeko onua emoten daustanazkero. Txerrena da onurik atsegingarriena damostana; igesi egingo dot, txerren; nire orpo-zangoak ire agindura yagozak; igesi egingo dot.

GOBO'k.—Gazte yauntxo, esaidazu, arren, zein dan Yudar yaunaren etxerako bidea.

LAUNTZ.—(Bere kitean) Ene Yaungoikoa! au nire aita berbera yatzu! eta erdi-itsu ez, itsu-itsu da-ta, enau ezagun. Burua naasi bear daustat.

GOB.—Gazte yauntxo, esan, arren, Yudar yaunarenerako bidea.

LAUNTZ.—Eskoatara artu urrengo bide-kurutzean, baña guztietarik azkenengoan ezkerretara artu; kontxo, kontxo; lenengoxe bide-kurutzean ez artu ez eskoatara, ez ezkerretara, Yudarrarenera kako-makoka yoan baño.

GOB.—Yaungoiko gurena-arren, gaitz izango yat etxe ori yotea. Esan ete daikedazu arekin bizi dan Launtzelota dalakoa oraindik arenean bizi dan ala ez?

LAUNTZ.—Launtzelota gazte yauntxoaz ete daragoiozu?-(Bere kitean) Oraintxe nirea; oraintxe iminiko dot itxasoa asarre.-Launtzelota gazte yauntxoaz daragoiozu, ala?

GOB.—Ez iñongo yaunez, gizon txiroren semeaz baño. Aren aita gizon zindo txirotan be txiro da, neuk esan-arren, eta, Yaungoikoari eskerrak, onik dago.

LAUNTZ.—Bego; dana dalako bedi aren aita; guk daragoioguna Launtzelota gazte yauntxo da.

GOB.—Zu adeigarri orren adiskide ta Launtzelota, yaun.

LAUNTZ.—Baña, arren bai arren, "ergo", agure, "ergo", benetan nagotzu eske, Launtzelota gazte yauntxoaz ete daragoiozu?

GOB.—Launtzelota'z, yaun orreri atsegin eta eder ba'yatzu.

LAUNTZ.—"Ergo", Launtzelota yaun. Ez erago, aita, Launtzelota yauntxoaz; eta izan be, *a* zaldun gaztea, Adu, Alan-bear, beste olango esakune bakan, Iru Aizta ta nik dakit nor geiagoren erabagiz ilik da; edo-ta zuk itz lauagoz esango zeunkeanez, zerura yoana da.

GOB.—Ara! Ez al da! A mutikoa nire urtee-

tarako rnakillea bera yatan, nire euskarria bera.

LAUNTZ.—Adakiren, txabola-zutikoren, maki-llaren naiz euskarriren antzik ete dot? Ezagun ete nozu, aita?

GOB.—Egun onen zori txarreko; etzaudaz ezagun, zaldun gazte; baña esaidazu, arren, nire mutikoa (Yaungoikoak atsedena emongo *cú* dautso aren gogoari) bizirik, ala ilik dan.

LAUNTZ.—Enozu ezagun ala, aita?

GOB.—Ai! yaun, itsuturik nago, etzaudaz ezagun.

LAUNTZ.—Bai, izan be zure begiak ba'lekuse, yazo leiteke zuk ni ez ezagutzea; gizon zur da bere semea dazauena. Ara, agure, neuk emongo dautzut zure semearen barri. Indazu zure onespena; urtengo da egia arçiarçú. Gizaki-ilterik ezin egon leiteke luzaroan iinetan; giza-semerik egon leiteke; *haña* egia, lenago-geroago, urtengo da.

GOB.—Zuiundii zadíz, arren, yaun; eskier nago zu etzareala Launtzelota, nire mutikoa.

LAUNTZ.—itxi daiguzan, arren, txitxarikeriak alee batera baña indazu zure onespena; neu naz Launtzelota zure mutiko izana, zure seme dana, zure seme izango dana.

GOB.—Nik ezin sinistu dot zu nire seme zareanik.

LAUNTZ.—Nik eztakit orretaz ze uste izan neinkean; baña neu naz Launtzelota, Yudararren gizona; eta nik eztot ezpairik Margarite zure emaztea dala nire ami.

GOB.—Ízan te, Margarite yako ari izena; zu Launtzelota ba'zara, zin egingo dot neure aragi ta odol zareala. Gurtua bedi Yaungoikoa! Ene! ik dokan bizartzarra! Ik ire okotzean gure burdi-zaldi Uletsu'k buztanean baño ule geiago dok.

LAUNTZ.—Onazkero, Uletsu'ri buztaneko ulea aizeraka azten yakola dirudi. Eskier nago azkenengoz ikusi nebanean ak buztanean nik orain arpegian dodan baño ule geiago eballa.

GOB.—Yaun, ik izan dokan aldakuntzea! Nolan alkar aituten dozue otsein-ugazabok? Emaitza yakat ire ugazabarentzako. Zelan-go ar-emona dozue alkarrekin?

LAUNTZ.—Bikaina, bikaina; baña nire alde-tik nire atsedena agandik alde egitean yari dodanazkero, eztot artuko atsedenic agandik bide-arloren bat aldendu arte. Benetako Yudar yatzu nire ugazaba. Emaitzik emon ari? Begiten-lokarririen bat emon egiozu ari; goseak ilik nabil aren otsein-

tzan; nire saietsakaz zenbatu zeinkez nire atzak. Aita, pozik naz zu etorriaz; Basani dalakoari emoiou zure emaitza, ak bere otseinei yaki-yantzi barri bikainak emoten dautsez-eta; ari otseintza egin ezpa'dagiot, Yaungoikoak lekuri emongo daustan bestean urrin igesiko dot.-Zoriaren bakan! Or dator gizona; orregana, aita; bein geiago Yudararren otsein izan ba'nadi, neu be yudarttu egingo naz-eta.

BASANI aurrera, LONARTA ia beñite Yarraile batzukin.

BAS.—Bai, olan egin zeinke; baña, arren bai arren, gero? aparia berandueñez be bostetarako gertu egon dadilla. Eroan txantelok artzekoai; otsein-yantziak yosien asi dadizala; eta Gartzen'eri esaiok datorrela bertaiik nirera. (Otsein batek alde).

LAUNTZ.—Orregana, aita.

GOB.—Yaungoikoak onetciko al dau zure adeigarritasuna!

BAS.—Eskerrik asko; zeren billa zaiorrikidaz?

GOB.—Amen, yaun, nire seme, mutiko txiroa.

LAUNTZ.—Ez muiko txirorik, yaun, aitak eskatuko dauena gura leuken Yudar aberatsaren gizona baño.

GOB.—Onek lera andi dau, yaun, txarretariko esan giñeion lera, otsein izaterakoa.

LAUNTZ.—Ízan be, argi ta garbi, luze ta labur esateko, Yudararren otsein naz ni, eta nire aitak azalduko dautzuna izateko gogo dot.

GOB.—Au ta onen ugazaba -eta parkatu nire lotsabakokeria- ozta-ozta dira urrineko senide.

LAUNTZ.—Labur eta egia esateko, Yadararak iraindu egin nau, eta orrek bultzau nau nire ustez zar dan nire aitak azalduko dautzuneru.

GOB.—Azpil sakon bete uso dot emen eta zuri, adeigarri orri emon gura neunskioz; eta nire eskakizuna zera da...

LAUNTZ.—Nigazko da eskakizuna, zuk adeigarri orrek agure zindo onegandik yakingo dozunez; eta, neuk esan-arren, agure izan-arren eta gizon txiro, a ta guzti be ene aita.

BAS.—Batak itz begi, ez biok. Zer gura dok?

LAUNTZ.—Zure otsein izatea, yaun.

GOB.—Ori, yaun, gauzearen akatsa bera yatzu.

BAS.—Ondo ezagun aut nik; lortu dok ire guraria; Sailok ire ugazaba izan dok gaur nikin berbetan, eta ik nire oisein izatea gurago ba'dok, ak be ik Yudar aberatsa-

ren otseintzea iztea gurago izan yok, zal-
dun txiro-txiro onen yarraigoko izateko.
LAUNTZ.—Esakune barrak diñona ederro er-
dibituta dago, yaun, nire ugazaba Sailok'en
eta zure artean: Zuk Yaungoikoaren eske-
rra dozu, yaun, eta ak asko dau.

PAS.—Ondo esan dok. Zoaz, aita, zure se-
meakin.-Agur egiok ire ugazaba zarrari,
eta or itandu egik ni non bizi nazan.-(Bere
yarraigokoai) Emon egiozue otsein-yantzien
bat, bere lagunena baño apaingarri geia-
gokoren bat; zuon ardurapean ori.

LAUNTZ.—Barrura, aita. Nik ezin lortu daike
otseintzarik, ez: ez dot buruan miñik. - (Be-
re esku-zabala begira) ondo yagok; ete
dago Itali osoan be idazti-ganean zin egi-
teko deika dagon au baño esku-zabal ede-
rragorik?... Aurrera, mutil, bizitza-marra
bakun dok au; ire izango dok zori ona!
Emen agiri dana eztok emazte-mordo ma-
kala; kontxo, amabost emazte eztok ezer
be, amaika emakume alargun eta bedera-
tzi neska sartze utsa dok gizon batentzat!
Orrez ganera, itotetik iru bider alde egin,
eta bein lumazko oe-ertza yota nire bizia
galdu-aginik aurkitu.-Alde egite utsak di-
ra emen! Ederro, emakume ba'da adua, ezta
emagaldu txarra yoko onetarako.-Erdi, ai-
ta; Yudarrari begi-itxi-idigi baten agur egin
goudatsat. (LAUNTZELOTA'k eta GOBO'k
alde)]

BAS.—Lonarta on, oldoztu egik, arren, one-
taz; onango zerak erosi ta emonazkero, arin
etorren dozak atzera, arrats onetan nire
adiskiderik mamiennai oturuntza eman bear
yautset-eta; iraduz abil; oa.

LON.—Onetctn aleginik andienak egingo do-
daz.

GARTZEN aurrera.

GARTZ.—Non dok ire ugazaba?

LON.—An aragoan, yaun, ara ta onaka da-
bil. (Alde dagi).

III AGERLEKU.-Lengoxea. SAILOK'eneko gela.

YESIKE ta LAUNTZELOTA aurrera.

YES.—Min artzen yoat ik nire aitagandik
olan alde egiteaz; gure etxea su-lezea bera
dok, eta ik, txerren gogargiko orrek. ostu
egin dauksak gogaikarritasun-zati bat. Ba-
ña onik eta ondo abil; autso duket bat;
eta, Launtzelota, laster ikusiko dok Lauren-

I] GARTZ.—Basani, yaun.

II BAS.—Gartzen!

GARTZ.—Zuretako eskakizunik ba-dot.

BAS.—Iritxi dok.

GARTZ.—Ez al daustazu ukatuko, Belmonte'ra
lagun bear zaudaz.

BAS.—3ai? Orrazkero, lagun bear nok, Baña
entzuik: i basatiegi, gordinegi, zakarregi ta
itzetan lotsabakoegi az; guzti ori iri ondo
datorrik etorri; orrako ire zerok i azagu-
nontzat eztozak akats; baña i ez azague-
nen artean ez yoeck eder egiten. Arren, bai,
arren, ire izakera bizi. txitxari ta geldigor
orreri naasi egiozak lotsortasunaren tan-
tan otz batzuk, ire yardunbide zazkil-gano-
rabakoa dala-ta, noan tokian ni nazanaz
bestetatz artuta, nire itxarokizuna lorrindu
eztagidan.

GARTZ.—Basani yaun, entzun nagizu: nire
yardunbidea neurrizko ezpa'dadi, lotsaz ez-
pa'dagit itz, nozean bein baño sarriagotan
zin ba'dagit, nire sakelean ottoi-idaztirik
eroan ezpa'dagit; arpegi bena yarri, area-
go, mai-otoitza asterakoan begiak onan,
onan nire txapelaz estali, aspera egin eta
"amen" esan ezpa'dagit; azkera-ezkera
onari dagokionez yokatu ezpa'dagit; ama-
maren ederra-arren egitekoak ondo ikasiak
ereti goibelean benaz egingo leukezanez,
nik be ezpa'dagidaz, ez yarri nigan bein
geiagotan zure uste on edo entziterik.

BAS.—Ondo yagok, ikusiko yoagu ire yar-
dunbidea.

GARTZ.—Bai, baña arrats onetakoa ez artu
aintzakotzat; arratseon egingo doguna ez
al dozu artuko ebazpidetzat.

BAS.—Ez, ori tamalgarri litzatekek: dana bes-
tera, gaur eguño baño txibtariago agertu
bear dok, etorriko yakuzan adiskideak alai-
tasun-billa yatozak-eta. Baña, ondo abil;
zeregin bat yoat.

GARTZ.—Ni neu be Laurentzi ta enparaue-
kana yoateko naz; baña aparitarako al-
dian etorriko gaiatzuz. (Alde dagie).

tzi ire ugazaba barriaren maian, ak apai-
tera deituta. Emoiock idazki au; ixilpean
egik egitekoa; agur, ba; ez naieunkeck gu-
ra nire aitak ni ikin izketan ikusterik.

LAUNTZ.—Agur! Negar-malkoak dira nire
miñ-ordeko.-Sinistebako lirain-lirain, Yudar
maitagarri! Kistarren batek zitalarena egin
eta beretu ezpa'zauz, nire ustec oker be

okerra da. Baña agur. Negar-malko zorook nire giza-adorea erdi-itorik dabe. Agur. (Alde dagi).

YES.—Agur, Launtzelota on. Ai ene! Nire aitaren alaba izateaz lotsa izate au bai ba-

dala nire oben itsusi! Baña, odolez aren alaba izan-arren, eragobidez enaz. Ene Laurentzi, ik ire aginduari eutsinazkero, ekina amaituko dok; Kistar eta ire emazte maite izango nok. (Alde dagi).

IV AGERLEKU.-Lengoxea. Etxarte bide.

GARTZEN, LAURENTZI, SALARIN eta SOLANI aurrera.

LAUR.—Bai, apari-aldian ixil-muxilka alde agin, nire bizi-lekuan kokomarro yantzi ta ordubete -barru guztiok atzera etorriko gaio.

GARTZ.—Ezkagoz gertakizunak ondo eginik.

SALAR.—Oraindik eztautsagu alkarrri esan zuziak nortzuk eroan.

SOL.—Edertosko ez egitekotan, oba da ezer be ez egin.

LAUR.—Oñaindik lauiak baño ez diia; oidu bi doguz gertakizunak egiteko.

LAUNTZELOTA aurrera, idazkiren bategaz.

Launtzelota adiskide, ze barri dok?

LAUNTZ.—Dakadan au urratu gura ba' dozu, beronek esango dautzula uste dot.

LAUR.—Ba-dazagut eskua! egiz, esku ederra da; eta ganean idatziko papela baño zuriago da or idatzi dauen esku lriaina.

GARTZ.—Maite-barriak, egiz.

LAUNTZ.—Zure ederretsiz, yaun.

LAUR.—Nora oa?

LAUNTZ.—Ba, yaun, nire ugazaba izaneko Yudarrari dei-egitera, arratseon nire ugazaba barri Kistarrakin apaltzera etorteko.

LAUR.—Geldi emen, auto au. Esaiol: Yesike

zindoari nik eztautsadala utsik egingo; eta iñok yakiteka esaiok ori; oa. (LAUNTZELOTA'k alde).

Gertauko ete zarie yaunok arratseon kokomarroak egiteko? Nik ba-dot zuzia nok eroan.

SALAR.—Bai, mutil; neu be bertatik naioak baten billa.

SOLAN.—Bai neu be.

LAUR.—Zatoze oraindik ordubete inguru ni ta Gartzen'gana, nire bizi-tokira.

SALAR.—Ori ondo, ta olantxe egingo guk. (SALARIN eta SOLAN'k alde).

GARTZ.—Ez ete zan a idazkia Yesike lirainagandiko?

LAUR.—Iri dana esan-bearrean naiagok; berak emon yaustazak a bere aitarenetik aterateko zertzeladak; zenbat urre ta pitxi dauen; zelangotse in-yantzia dauen gerturik. Iñoz bere aita Yudarra zerura ba' dadi, bere alaba ona-arren izango dok; eta ezbearrak etxautsak iñoz bidean ostoporik iminiko akats onegaitik ezpa'dok Yesike'ri, zeragaitik, Yudar sinisgearen alaba dalakogaitik. Gaioazan, ator nikin; bidean yoan-ala irakur egik au. Yesike lirain-polita izango dok nire zuzi-eroalla. (Alde dagie).

V AGERLEKU.-Lengoxea. SAILOK'en etxe-aurre.

SAILOK eta LAUNTZELOTA aurrera.

YESIKE aurrera.

SAILOK.—Bai, euk ikusiko dok; ire begiak izango ire epaikari; Sailok zarraren eta Basani gaztearen arteko alde; ..ba, Yesike!... Ez dok salo ta mizke yango, nirean lez; ee, Yesike!...; ezta arrantzaka lo egingo, ezta yantzirik urratuko be. Eee, Yesike! Non ago, neskato?

LAUNTZ.—Eee, Yesike!

SAIL.—Noren aginduz dei egiten dautsok? Nik eztauskat agindu dei egitekorik.

LAUNTZ.—Adeigarri orrek sarri-sarritan esaten zeunstan nik ez nekiala agindubaga ezer egiten.

YES.—Deiez zagotaz. ala? Zer gura dozu?

SAIL.—Aparitara deitu nabe, Yesike; or dozan giltzak!. Baña zer dala-ta yoan bear ete dot? Ez nabe deitu maitasunez, zurikeriz baño; baña orraitioño yoan egingo naz gorroto-artera, Kistar eskuzabalen lepotik yateko... Yesike, ene alaba, zaindu nire etxea. Yoaten lotsa-lotsa naz; nire bakearen aldeko eztan zer bait sortzen dago, bart diruzorroezko ames egin dot-eta.

LAUNTZ.—Zoaz, arren, yaun; nire ugazabak ba-daki zu gogo txarrez yoango zareana.

SAIL.—Neuk be ori uste yoat.

LAUNTZ.—Eta aik alkar artuak dira. Ez dot esan gura kokomarrorik ikusiko dozunik; baña ikusi ba'dagizuz ikusi, nire surra etzan izan alperrik odola eriola igaroko igaratz-astelenez, ezta igaroko Auts-egun arrastiz urtebete be.

SAIL.—Zer? Kokomarroak be ba-doguz, ala? Entzun. Yesike: ondo ibd nire etxeko atreak, eta arratz-otsik eta txistu sama-biurraren irrintze zitalik entzun dagizunean ez igoen leioetara, ezta bururik atera be leiotik gizontsa dabilen etxarte bidera, kistar zoroen arpegi baltzik ikusteko. Itxi nire etxearen belarriak, zera, nire leioak; ez bedi sartu nire etxe-barrura gizon ergel buru-arinen zaratarik. Yagoba'ren esku-makilea-arren zin dagit gaur ez dodala bape gogorik iñoen yateko. Baña yoan egingo naz... I, yauntxo, nire aurretik oa; ba-noala esaiek.

LAUNTZ.—Zure aurretik yoango naz, yaun... -Etzandera, begiratu zuk leiotik orrek esana gora-bera; emakume Yudar begien ikus-

garri dan kistarra etorriko da leiopera. SAIL.—Zer diño Agar'en yatorriko zoro orrek? Zer?

YASIK.—Orren itzak "Agur, andera" izan dira, ez besterik.

SAIL.—Adabaki ori gogargi begikorik asko da izan, baña yatun itzala, lanean barakulloa baño nagiagoa ta egunez basa-ka-tuak baño lo geiago egiten dauena; ertanagiak eztabe lekurik nire erlategian; au dala-ta, alkarregandik banandu egiten gara, eta banandu be ori zorrean artuko dirua murratuten lagunduko dautsonarenera yoateko. Ondo dago, Yesike; Yesike, barrura oa i; ba-leiteken ni atzera bertatik etortea; nik agindua egin; atea itxi i barrura sartu-ala: "Sendo lotua, arin idoroa" don esakunea, ta esakune au iñoz be ezta useltzen gogo zurrean. (Alde dagi).

YESIK.—Agur; eta nire aduak oztoporik izan ezpa'dagi, aita galdu dot nik, alabea zuk. (Alde dagi).

VI AGERLEKU.-Lengoxea.

GARTZEN eta SALARIN aurrera, kokomarroruta.

GARTZ.—Au da gu gelditzeko Laurentzi'k esaneko arresiz inguratuko etxea.

SAL.—Aren garaia yoana da larri-larri.

GARTZ.—Andia dok ari orduak arreea artzea, maiteminduak erloiuari aurreak artzen yakiek-eta.

SAL.—Ba! Benuts'en (14) usoak bein aginduko itza yanbaga ta galdubaga, eukiteko baño bost bider bizkorrago egaz egiten yoe maitasun asparria sendotzeko!

GARTZ.—Betikoa yak ori. Eta izan be, nor yagiten dok maitik maira eroaneko yan-gar biziaz? Nongo zaldik egiten yok etxera-bide luze- gogaikarria etxetik aiakoan izaneko bizkortasun eta bizitasunaz? Diran zer guztiak gogatsuago ta aperturi andiagoz billatzen doguz, bein lortuazkero eurak gu ase-bete baño. Alkarrerri yositako olezko ontzi-txoak, axe emagaldu dalakoak pa-egin eta besartean artuta aren berezko kaitik eroan daroanean, gazte ondatzallearen antz andiandia dau, eta ez antz gitxiagorik ekatxak saietsak eiota, axe-oialak urratuta, arrakalduta, ta axe emagalduak eskekotuta atzera datorrenean!

SAL.—Or yatok Laurentzi; onetaz gero ekingo barriro.

LAURENTZI aurrera.

LAUR.—Adiskide maiteok, epe-eske nagotzue nire begira egonagaitik. Nik ez, nire egitekoak euki zaeuz begira. Emazte-lapurre-tara zuok yokatu dagizunean. neu egongo nok zuon begira beste onenbeste... Urreratu; emen bizi dok nire aita Yudarra. Eup! Nor da barruan?

YESIKE aurrera, goitegian, mutil yantzita.

YES.—Nor zauguz? Esaidazu, eskierrago yakiin dagidan, zure berbaroa ezagun dodala zin egingo neunkean-arren.

LAUR.—Laurentzi, ire maitea.

YES.—Laurentzi! bai izan be, ta bai nire maitea be. Eta izan be, nor besterik maite dot nik onenbestean? Eta orain, Laurentzi, zuez beste nok daki ni zure nazana?

(14) Benuts. Elendarren Aphrodile yatzu. Emakumezko yainkono. Batzuen eretxiz, Tzeus'en alaba; beste batzuenez, itxas-bitsetik sortua. Bere senarrn Epnistn zan, yainko-errementari meikin.

Benuts dalako ciu soñez ederrago zan gogoz baño, ta bere senarrn kirten ergel ondirik izan ezpa'litz, euskion emongo lekurik etxean, Benuts ori edonokin, baita parkaz pantzitako txuxonz be maitemindulci* zan-eli.

LAUR.—Zerua ta zure oldozpenak dira leku-ko ta autorla ba-zarsala zu nire.

YES.—Aiko amen, eldu egiok upeltxo oni. Nekagarri dok. Eskerrak gaua dala ta ez nokala begiratzan, nire aldakuntzearen lotsa-lotsa nok-eta. Baña maitasuna itsu dok-eta maiteminduak ezin ikusi izaten yoezak euren tentelkeriak; eta ikusteko gei ba'littozak, lizunkeri-yainkoazuna (Kupida) bera be lotsaz gorri-gorri egingo litzakek ni onan mutildurik ikusita.

LAUR.—Yatsi adi, nire zuzi-eroala izan bec; don-eta.

YES.—Bai zera! Zuziri eutsin bear ete dausat nire lotsariai argi egiteko? Benetan, eurak eurenz dira argiegi. Ara! Maitasuna berez yatzu zerak eragertzekoa, ta ni ilundu egin bear nindukezu.

LAUR.—Ilun ago, maite, mutil-apaingarri lirain orregaz be. Baña ator bereala. gau itsuak igesiarena egiten daragoio-ta, ta gu orregaitik izan gara Basani'ren oturuntzean.

YES.—Ateak itxi bear dodaz eta nire burua urrez yantzi, duket batzuk geiagoz, eta bertatik zuganatu. (Goitegitik alde dagi).

GARTZ.—Aiko, nire txotiñoa-arren, ori eztoz Yudarrik, beste eritariko baño.

LAUR.—Izurriak eroango al nau, baña biotz-biotzez mcúte yoat, ni ebazle izatekotan zur be ba-dok-eta; eta nire begiak guzurrik ez esatekotan, bai lirain be; zintzo be ba-dok, berak erakutsi dauenez; eta, beraz, bera langoxe zur, lirain eta zintzo. Nire biotz alda-ezinean yarriko yoat.

YESIKE aurrera, bean.

YES.—Eupa! Etorri az?... Aurrera, yaunak, alde. Onazkero gure kokomarro-kideak gure begira dira. (Alde dagi YESIKE ta SALARIN'ekin).

ANDONI aurrera.

AND.—Nor dator or?

GARTZ.—Andoni yaun!

ANO.—Eupa! Eupa! Gartzen! Non dozak bes-teak? Bederatzia dozak; gure adiskide guztiak zuon begira dozak. Kokomarrorik ez arrats onetan: erako axsa urten dok; Basani gesu baten ontzian dok. Ogei gizon bidali yoadaz zuon billa.

GARTZ.—Pozik dantzut diñoazuna; nire pozik andiena ontzi-oialpean izatea ta arrats onetantz alde egitea da. (Alde dagie).

VII AGERLEKU.—BELMC NTE. PORTZENeko gela.

Turuta-ots. PORTZE aurrera, Marroko'ko errege-seme ta euren Yarraigokoakin.

PORTZ.—Oa ta albora eragin errezelai ta erakutsi, urrengorik urrengo, errege-seme zindo oneri... -Autu orain.

MAR.—Urrezko da lenengoa ta idazkune auxe daroa: "Ni autetsi nagianak gizon askok gara leukiena irabaziko dau"... Zidarrezko, bigarrena, ta agindu au dakar: "Ni autetsi nagianak zor yakon-ala artuko dau". Berun motelezko, irugarrena, ta dakarren oarra bera bestean motel da: "Ni autetsi nagianak dauen oro emon eta gal-gordean yarri bear dau". Zelan yakingo nik erakoa autetsi dodanentz?

PORTZ.—Iurretarik batek nire irudia dau barruan, errege-seme; a autetsi ba' dagizu, zure nozu arekin batera.

MAR.—Yainkoren batek zuzenduko al dau nire erabagia! Dakusadan, barrien-barri ikustauko dodaz idazkunok; zer diño berunezko upeltxo onek? "Ni autetsi nagianak dauen oro emon eta gal-gordean yarri bear dau". Emon egin bear dau... zeren orde? Berun-ordez, ala? Gal-gordean yarri berunagaitik?

Upeltxo au zemaika datorku; eta izan be, oro gal-gordean yarten daben gizonak irabazi andiren baten itxaroak eraginda egiten dabe olangorik. Urrezko gogorik ez da makurtzen sarramarra-erakusketara. Au dalata, ni enoa ez berun-ordez ezer emoten, ez ezer gal-gordean yarten.

Zer diño zidarrak bere neska-margoaz? "Ni autetsi nagianalc zor yakon-ala artuko dau". Zor yakon-ala!... Geldi emen, Marroko-otar, eta esku bardinez neurtu zor yakana, ire irabazia, ire laintasuna; zor yakana euk uste dokana izatekotan, asko zor yak iri, askoren lain az i; eta ba-leiteke asko ori anderea añaoko ez izatea; eta orraitio be, nire laintasanaren bildur izatea, kikilen kikilez nire buruari bideak istea litzakit. "Zor yatan-ala!... Ba! orrazkero, anderea da ori. Sortzez yat ori zor, baita ogasunez, berezko edergarrit eta aziereak emoneko zer onez be; baña orreiz baño be areago zor yat maitasunez. Zer, or nora yo eztakidala ibilteka, ementxe autetsi ba'dagit?... Dakusagun bein barriri urretan idatziko esakune au: "Ni autetsi nagianak gizon askok maitemaite dabena irabaziko dau". Ba! an-

dererr vatzu ori; mundu ouziak dciu mcife-
maite; munduaren lau ertzetatik datoz gor-
puzki-ontzi oneri, guren bizi ta arnasadun
oneri mun egitera. Orain Irkani'ko Iurgo-
riiak eta Arabi zabaleko basasmertu neu-
rribakoak Portze liraina ikustera datozan
errege-semeentzcko bidezab~I fira. Zere bu-
IU airoak zeruau txu-egiten dautsan uveta-
ko errege-erria ezta oztoporik erbesteko go-
goai ona etorl-n gcrizctek-; PorEcs 'ir~ine.
ikustera etorri datoz, errekatxuen b^i iga-
rotea baiitcn.. Irurorarik batek dau cren
irudia. Izan ete leiteke irudi ori berunez-
koak eukitea? Olangorik gcoratzea bera
bakarrik su-lezea irabaztea litzalce; zaka-
rregi litzateke olango mosu ederra ilobi ilu-
nean sartzea. Ala zidarretan zikinduta da-
gola uste izango ete dot urre utsa lango
amar gei dana? Gogaketearan zitala! Olan-
go pitxi ederrik eguño ezta imini izan urre-
tan ezik. Ingelanda'n, urretan irarriko an-
geru-iruidun dirua dabe; baña irudi ori
gar?~n dago irarriia; emen, csiera, ange-
rua urrezko oean barruan datza... Indazu

c^iltzeG; emen autetsiko dot eta aberastu
alean aberastuko naz.

PORTZ.—Eutsi, artu, errege-seme; eta nire
irudia or bct/datza, zure nozu. (Urrezko
upeltxoia didigi errege-semeak).

MAR.—Su-lezako txerrena! Zer dogu emen?
Eriotza azur-utsa, bere begi-zuloan papel
borobildu ta idatzia dauela! Irakurri egin-
go dot idatzia.

Ez da urre diz-diz dagian oro.

Sarritan entzun dozu ori esaten:

Amaika gizonek bere burua saldu dau

Nire azala bakarrik ikusteko;

Urrez yantzita obi asko dago arrez beterik.

Oldetsu baxen zur izan ba'zintzazan,

Soñez gazte, burubidez zar,

Incji corobilek ez eutzun erantzungo.

Zoaz ondo; otz da zure maitasuna.

Otz *áa* izan be, ta alperriko lana; agur, ba,
bero; ator ona, otz.- Agur, Portze! Agur
Iuzeagorik egiteko atsekabetuegi dot biotza;
onantxe alde egiten dabe galtzalleak. (Al-
de dagi bere Yarraigokoin).

VIII AGERLEKU.-BINIXA. Etxarte bids.

SALARIN eta SOLANI aurrera.

SALAR.—Ba, gizon, neuk ikusi yoat Basani
ontzian, axe-putzak ontzi-oialak zabal-zabal
eginik; berakin yoana dok Gcrizen; eta esk-
ier be eskier naiagok Laurentzi ez dala
arein ontzian.

SOL.—Yudar zitalck gedar ta zarataka icsi-
tzarri yok dukea, ta Basani'n ontzia ara-
katzen yoanak dozak biak.

SALAI.—Bsluegi yoan do~k; cni:~ Míenn
zoan ordurako; baña norfcaitek dukeari ira-
garri yautsak Laurentzi ta bers maite Ye-
sike gondolan ilcusi dabezala; orrez gane-
ra, Andoni'k dukeari aik biak Basani'n on-
tzian eztirala baietsi yautsok.

SOL.—Sguño cteoat ez e.r.fíUí e?, iku-i Yuia-
rrarena lango Iarritasun naasi, bakan, irai-
nez bete ta aldakorrik. Yudar txarriak etxar-
tebideetan onan erago yautsak-eta: "Ai,
ene duketak! Ai, ene alaba! Kistarrakin
igesia!... -Ai, ene kistar duketena! Zuzen-
tza! Legea! Ene duketak eta ene alaba!
Ikurratzez itsiko ziskua; ikurratzez itsiko
duketzorro bi, duket bikodun zorroa nire
alabeak niri ostua! Eta pitxiak: arri bi,
arri yori eder bi niri nire alabeak ostu!
Zuzentzakook! billatu nire alabea! Ak al-
dean dauz arriak eta duketak!".

SAL.AR.—Ba! Binixa'ko mutil kozkor guztíak
car.raik;z gedarrsz: "Bere arriak, bere ala-
ba ta duketak".

SOL.—Andoni'k bere egunekoari erantzungo
al yautsok, ostean dan au ordaindu bear-
ko yok.

SALAR.—Kontxo, gogoratu ba'daustak goço-
ratu ciaustak. Egin-eginean be autua izan
naioan atzo Pantzetar batekin eta ak esan
yaustan Pantie ta Ingelanda-bitarteko itxas-
adar estu-bedarrea zama-ontzi ondasun
ugariz beteá galdú edo urperatu egin zala;
ak ori rs:.;z ^ai niri Andoni bururatu ya-
tan eta bai nire kolkorako esan be: "Ez al
dok izango arena".

SOL.—Oba litzakik ik entzuna Andoni'ri esa-
tea, ez baña otoz-otoan, atsekabetu ez da-
din.

SALAR.—Yaun maitagarriagok etxok zapal-
tzen Iudi au. Keuk ikusi yoadaz Andoni ta
Bcs'ri alkarreri agur egiten. Basani'k Ien
baño len atzera etorten aleginduko dala
esan yautsok, eta bestearan erantzun au
izan yok: "Ez egik olangorik; Basani, ire
egikoa ez egik muskildu nigaitik; ago an
garaia umatu-arteño; eta nik Yudarrari
izenpetuko zor-agiriaz. a ez bekik ire maite-

bururatu be. Gogo-argi ta txitxari adi; eta gogaketarik beinenak adei-agiriak erokusteko izango al dozak i an azan bitartean". Eta antxe be, begiak negarrez andituta ebalazal, arpegia beste alderaturik, eskua bes-teari bizkarrean ezarrita, eta biotz-lera itzalez minbereaz, Basani'ri eskutik estu-estu

eldu yautsak. Eta olan alkarrerri agur egin yautsek.

SOL.—Nire ustez, Andoni'k agaitik bakarrik maite yok ludi au. Arren bai arren, gaioazan bere billa ta. zelan edo alango pozta-sunez a-ndu yaiguan aren goibeltasuna. SALAR.—Orixe dagigun. (Alde dagie).

IX AGERLEKU.-BELMONTE. PORTZE'neko gela.

NERIXE ta Otsein aurrera.

NER.—Arin, arin, arren bai arren; aldera eragin errezelari bertatik; Arago'ko errege-semeak zin egin dau ta bertatik dator bere autespena egitera.

Turuta-ots. Arago'ko errege-semea, PORTZE ta euren Yarraigokoak aurrera.

PORTZ.—Ara, an dozuz upeltxoak, errege-seme zindo. Ni barruan nauena autetsi ba'da-gizu, gure ezkontza-egitekoak bertatik eta andiro beteko dira. Baña porrot ba'dagizu, berealakoan eta itzik geiago egiteka ald-3 egin bear dozu emendik, ene yaun.

ARAGO.—Zin-bidez iru zeretara nago bear-tuta; lenengoa ta beinena, iñoz be ez esateko iñori zein upelxo autetsi izan dodan; urrengoa, erako upeltxoari uts egin ba'da-giot, iñoz be nire bizian nes kari ezkontza-rik ez dautsadala aitutuko; azkenez, nire autespenean aduak ziria sartu ba'dagist, zuri beingoan agur egin eta emendik alde egiteko.

PORTZ.—Ezer enazan onegaitik gal-gordean yarten diranak oro zin eginen dabe iru agin-duok beteteko.

ARAG.—Orixe da nik agindua be. Adua lagun bekiu orain nire biotzeko itxaroari! Urre, zidar eta berun apal, "Ni autetsi nagianak dauen oro emon eta galbidean yari bear dau"; obeto begiratu egik, ezer emon, naiz galbidean yari baño len. Zer diño urrezko kutxeak? Eupa! dakusadan: "Ni autetsi nagianak gizon askok maite-maite dabena irabaziko dau"... Gizon askok maite-maite dabena... Aslco itz orrek ba-lei-teke ergel-mordoa iragartea, azal ederra agoa zabalik begiratu, zurtasunez barik begi utsez ederretsi; barruan ez begirik yosi, bai oster, liririkil edo sorbaltzak lez landa-aldeko orman, eguratsetan, abia egiten dauenarena, egin-eginean be galbidearen bidebidean eta eskuetan egiten dauenarena. Nik eztoz autetsi gura gizon askok

guia dabenik; enoa ni erri arrontekin nor-geiagoka, nire burua gizeli basatiakin bat egin gura eztozalako; au dala-ta, igana narioak, zidar, altxor-ontzi; esaidak beste bein ire idazkuneak zer diñoan "Ni autetsi nagianak, zor yakon aña artuko dau"; ondo esana alan be, eta izan be, nor yoateko ortik zear zori onari zurikeriak egiten ibazien ederretsi barik, íbazien ikurratz barik, zindo izateko ames utsakaz? Iñori ez dakio-la bururatu ibazi bako nagusitasunik. Oi, ez al letorkez okerreko bidez gizarteko goibeak, mallak eta ogibideak! Eta zindotasun argia, daroanaren ibaziz eresia al litz! Olan ba'litz, orain billusik dagozan amai-katxo yantzita lebilke! Orain agintzen daben amai-katxori iñok aginduko leuskie! Amaika baserritar eta erri arrontekori diz-diz eragingo leuskie zindotasunaren azi yatorrak! Eta amaika benetako zindo agertuko litzatekez aldien galauts eta ondakin-arteak, azal-edergarri barria ezarteko!

Ederto, baña noan nire autespenera. "Ni autetsi nagianak zor yakon aña artuko dau". Dagigun zor yatala.-Induz onen giltzea, ta idigi bertatik emen dan nire zori ona. (Zidar-upeltxoa didigi).

PORTZ.—Zuk or idoro dozunarentzako geldiu-ne luzeegia da ori.

ARAG.—Zer dogu emen? Ingitxo idatzia opatzen daustan ergel begi-itxi-idigilariaren irudi! Irakurri egingo dot. Ik ez dok Portze'n antzaren urrik be! Nire itxaroak eta nire ibaziak be eztabe iñondiko alkarren antzik! "Ni autetsi nagianak zor yakon aña artuko dau". Ergel-buruaz besterik ez ete dot ibazi? Ori ete da nire saria? Ezer oberik ez ete yat zor?

PORTZ.—Iraintzea ta ebaztea banazeko yardungoak yatzuz, eta izatez alkarren aurka-ko izan be.

ARAG.—Zer da emen?

Suak zazpi aldiz aztertu dau au; Eguño okerrekorik autetsi eztauen a Zazpi aldiz aztertuko ebatzia da;

Batzuk itzalai mun egiten dautse;
 Batzuk zori on-itzalaz besterik eztabe;
 Bizirik be ba-da ergelik. ondo daltit,
 Zidarrez yantzita: au be olangoxe yatzun.
 Gogoko yatzun emazte zure oeratu,
 Ní izango naz beti zure buru:
 Yoan, ba. yoan: ireak egin yok.

Emen luzaroago nagon eta ergelagorena
 egingo dot; ergel-bururi maitemin-agiri-
 ka ibilteko etorri naz ona, eta yoan ergel-
 buru bikin noa. Agur, maite! Beteko dot ni-
 re lotsaria epez eroateko nire zina. (AI-
 de dagi bere Yarraigokoakin).

PORTZ.—Onantxe, erre-muskiltzen dau argi-
 zai-suak sitsa. Andia da euren burua ergel-
 tzen dabena! Autesten dabenean autetsi,
 euren zurtasuna euren buruari galdu era-
 giteko izaten da.

NER.—Esakune zarrak eztiño guzurrik: "Es-
 kegitea ta ezkontzea alanbearreko dira".

PORTZ.—Oa, zabaldu egin errezela, Nerixe.

OTSEIN dator aurrera.

OTSEINAK.—Non da nire anderea?

PORTZ.—Ementxe; zer gura dau nire yaunak?

OTSEIN.—Andera, or landako atetan yatsi da
 zaldi-ganetik bere yauna ba-datorrela ira-
 garten datorren Binixar gazte; eta agandik
 naibage-agiri sentsurik ba-dakar, zera, go-
 rapen eta itz adeitsuez ganera emaitz yo-
 ri ezin ederragoak. Oindokoarren eztoz iku-
 si orren antzeko maitasun-geznaririk; Yo-
 rrailean eguño ezta izan olango egun ede-
 rrik udea nekez be nekez datorrela iragar-
 teko, aurrendari au bere yaunaren aurretik
 datorren bestekorik.

PORTZ.—Bego, arren; bildur nok laster ire
 senideren bat etorri dala esango ete daus-
 takan, ori goratzen orrenbeste buru-argita-
 sun darabilkanazkero... Oa, oa, Nerixe,
 orren adeitsu datorren Maite-yainko bizko-
 rrenaren geznaria ikus-naiak erreta nauka-ta.

NER.—Baietz izan Basani, Maitasun-yauna,

III EKITALDI

I AGERLEKU.-BINIXA. Etxartebeide.

SOLANI ta SALARIN aurrera.

SOL.—I, ze barri dok Errialto'n?

SALAR.—Ba, or yaragoioek esaten, ez baña
 eskiertzat, Andoni'n ontzi zama yoriz betea
 itxas-adar bedarrean galdu dala; ontzia
 galduko toki orreri Gooditiins eresten yau-
 tsoek; toki ori itxas-azalune galbidetsu-on-
 dakor dok; esan daroenez, toki orretan itxas-
 ontzi andi askoren azurrak daizae urpe-
 raturik, niri barri au emoneko esamesa
 emakume zindo-berbako izatekotan.

SOL.—Eguño txitxiparrarik eztauela edan, edo
 ta irugarren senarraren eriotzeagaitik ne-
 gar egin ebal auzokoai sinistuazo eutsela
 difiõnean lez guzurra esan izango al yok
 emakume orrek. Baña itz-darioka ibilteka
 eta autuaren bidezabal bakun-leunean ka-
 komakoka yarduteka, egia dok Andoni ona,
 Andoni zintzoa... goi-izen egokirik al neu
 bere izenari lagun egiteko!..

SALAR.—Ba! Or kulatza yatok ondoen; orixe,
 kulatza.

SOL.—E? Zer diñok?.. Izan be kulatza; ak on-
 zia galdu yok, zera labur esateko.

SALAR.—Bere galtzeen azkena izango al dok.

SOL.—Garaiz esango al dot "olantxe", nik

otoi egin-ala txerrenak trikitx egin eztagis-
 tan, txerrena Yudar-antzez emen yatok eto-
 rri be-ta.

SAILOK aurrera.

Ze barri, Sailok? Ze barri salerosleen artean?

SAIL.—Zeuok dakizue iñok baño obeto, iñok
 eztaiki zuok baño obeto nire alabearen ige-
 sía.

SALAR.—Egia da ori; nik ba-dazagut beintzat
 igesteko egoak egin eutsosan yostuna.

SOL.—Eta Sailok'ek berak be ba-ekian txoria
 egakiak (lumak) urtena zana; eta orrazke-
 ro txori guztien ekandua da ameagandik al-
 de egitea.

SAIL.—Orrexegaitik a gaiztetsirik dot.

SALAR.—Egia da ori. aren ebazle txerrena
 izatekotan.

SAIL.—Neronen odola ta aragia yagi ta asal-
 datu!

SOL.—Ken, ken! Gorputz ustel zar ori dauzan
 urteakaz yagi?

SAIL.—Nire aragi ta nire odol nire alabea
 dala esan gura izan dot.

SALAR.—Zure aragitik arenera ikatzetik bo
 lira baño alde andiagoga dago; eta zur*

odoletik arenera ardao gorritik Errin-ardao-
ra baño alde andiagoa,.. Baña esaiguzu. ent-
zun ete dozu Andoni'k itxasoan galtzerik
izan dauenik?

SAIL.—Or dot nik beste yokaldi txar bat; es-
ku-zabal, ondatzalle, porrot-egina, bere bu-
rua Errialto'n ozta-ozta erakusten dauena;
sal-erostegira orratzetik ara yantzita etorten
zana eskeko eginik; begiratu begi bere zor-
agiria! Bere dirua kistar-adei aldereko zor-
rean emotera oitua zan; begira begi bere
zor-agiria!

SALAR.—Ba! Eskier nago ak erantzun-ezik
eztautsazula kenduko aragirik. Zetarako zen-
duke?

SAIL.—Arrain-amuzkitzat iminteko; beste eze-
ren yaki izan-ezik, nire apenarena izango
da; ak ni eratsi egin nau ta milloa-erdi ga-
lazo daust; nire galtzeai barre egin dautse,
irri nire irabaziai, eta nire yatorri-erria ez
artu aintzakotzat; nire ar-emonak ezindu,
nire adiskideak otzitu, nire arerioak sutu
egin dauz. Eta zegaitik ori? Ni Yudar izan!
Yudarrak ez ete dau begirik? Ez ete dau
Yudarrak eskurik, soin-ñeñrknirik, r.eunirik,
sentzurik, biotz-lerarik? Arena ta kistarra-
ren soña ez ete dabe yaki berak elikatzen,
iskillo berak zauritzen, osakai berak osa-
tzen, uda-negu berak berotu-otzitzen eta
gaitz berak benderatzen? Zauritu ba' gagi-
zuz, ez ete yaku odolik urtengo? Gili-gili
egin ba'dagiskuzu, ez ete dogu barrerik
egingo? Edenik emon ba'dagiskuzu, ez ete
gara ilgo? Eta iraindu ba'gagizuz, ez ete
dogu apenik artuko? Enparauetan zuok lan-
goxe ba'gara, orretan be ba-gara. Yuda-
rrek kistarrak iraindu ba'dagi, zer da kista-
rraren apaltasuna? Apena. Kistarrak yuda-
rrik iraindu ba'dagi, zelango izan bear dau
yudarraren epeak kistar-irakaspenez? Ba!
apena. Zeuok irakasten daustazuen zitalke-
ria egingo dot; egitekoa gogor eta itzal izan-
go da, baña nik zuon irakaspena obatu
egingo dot.

OTSEIN aurrera.

OTSEINAK.—Yaunak, nire ugazaba Andoni
etxean dago ta zuok biokin itz egin gura
leuke.

SALAR.—Or ibili gozak batera ta bestera be-
re billa.

SOL.—Or dator leñu bereko beste bat; iruga-
rren bardinik ezet idoroko txerrena bera
yudartu-ezik. (SOLAN'k, SALARIN'ek eta
Otseinak alde).

TUBAL aurrera.

SAIL.—Ze barri, Tubal, ze barri Genoa-alde-
tik? Idoro eta dok nire alabea?

TUB.—Sarritan eldu izan nok aretaz zerbait
entzuneko tokira, baña bera ezin idoro
izan yoat.

SAIL.—Au dok au! Au dok au! Nik Pranko-
port'en bi milla duketean erosiko ikatzarria
yoana! Orainarte gure erriaren ganera ez
dok yausi izan gaitzespenik; orainarte ez
nok oartu izan ni olangoz; atan bi milla
duket, eta aren ganera beste pitxi eder-
eder asko. Nire alaba ori nire onetan ilik
al lego eta duketak aren gorpu-kutxean!
Euren barririk ez? Ori be ba-dogu; eta ba-
tek ba-dakí bere billa zenbat eralgi dodan.
Bai, galtzea galtzearen ganera! Lapurra
ainbestegaz yoana, ta ainbeste eralgi la-
purraen billa; eta asazkatzerik ez, asper-
tzerik (apenik) ez; eta ezetariko ezbearrik
ez bidean, nire bizkarrekoaz besterik; eze-
tariko asperen eta intiririk ez, neureez bes-
terik; negarrik ez, neureez besterik.

TUB.—Bai, beste batzuk be ba-dabe zori txar-
rrik; Andoni'k, Genoa'n entzun dodanez.

SAIL.—Zer, zer, zer? Zori txarra? Zori txar-
ra?

TUB.—Tirpoli'tik etorkon ontzi andia urpera
yoan yakok.

SAIL.—Yaungoikoari eskerrak, eskerrak Yaun-
goikoari. Egia ete dok, gero? Egia ete?

TUB.—Urperatuko ontzitik igesiko gizon ba-
tzukin itz egina nok.

SAIL.—Eskerrak iri be, Tubal on. Barri onak,
barri onak. Ja! Ja! Ja! Non? Genoa'n?

TUB.—Entzun dodanez, ire alabeak gau bat-
ten, Genoa'n, larogei duket eralgi yoazan.

SAIL.—Sastakaia sartzen daustak biotzean...
Iñoz geiago etxoat ikusiko nire urre ori.

Aldiko larogei dultet! Larogei duket!

TUB.—Andoni'k zor dauksen batzuk etorri
zoazan nikin batera Binixa'ra ta aik zin
egiten yoen ak porrot egiteaz beste bide-
rik eztaueia.

SAIL.—Pozkarri yatak orixe; nik ondatuko
yoat a; gorriak ikusiaz, lerrenak eragingo
yautsazat; bai, pozkarri yatak ori.

TUB.—Euretaiko batek ire alabeak matxango-
ordez emoniko erastuna erakutsi yeustan.

SAIL.—Pardela! Alangoa! Ik gorriak ikusia-
zoten daustazak. Tubal. Nire arri yori-ur-
dina zoan; Lea'k emon izan yeustan ni
mutilaz nintzoanean; ez naioan emon izan-
go ludi gutziko matxangoakaitik be.

TUB.—Baña Andoni agiri-agirian lur yota ya-
gok.

SAIL.—Bai, ori egia dok; ori egia dok. Oa, Tubal, egik egiunea legelarikin; itz egioik amabost bat egun aurretik. Zor-agiriari erantzun-ezik, biotza aterako yautsat; eta izan be, a ez ba'laiegok Binixa'n, nik gura *aña*

diru egingo naieunkek. Oa, oo, Tubal, eta ator nire billa gure otoi-etxera; oa, oa. Tubat; gure otoi-etxecn aurkituko nok. Tubal. (Alde dagie).

II AGERLEKU-BELMONTE. PORTZE'neko gela.

BASANI, PORTZE, GARTZEN, NERIXE ta Begiraleak aurrera.

PORTZ.—Emen yarrai. arren; etxon egun bat edo bien, gal-gordean yarri-aurretik, zure autespena okerrekoa izanazkero, zure laguntzea galdu egingo neunke-ta; au dalata, artu epe apur bat. Maitasunak ez, baña zerbaitek zuok etzauedazala galdu gura diraust eta zeuok be ba-dakizue onez besterako onuai iguin dautsedana; eta zuok ni ez ulterzerik yazo ez daiten (neskag ez dau miñik, gogaketak baño), nik emen lotu gura zindukiedaz ilebete edo bian, zuk zure burua gal-gordean imini baño len. Nik irakatsi neiskitzu zelan autetsi eraokoa, baña olangorik egin ba'negi zin-ausle nintzateke-ta, olangorik iñoz be eztoz egingo, ezta zu nire egarri izanda be. Zuk olangorik gura izatekotan, niri oben eragitea gurako zeunke, ni zin-ausle izatea. Izurriak erango al dauz ikusiz bat zatitu nabzen zure begiak; zure da niretik erdia, baita beste erdia be, -nire, nesake; baña nire izateko tan zure litzake-ta, olan, osorik zure. Ai! al dion gaiztoa! esiak iminten dabez yabeen eta euren eskubideen bitartean; eta olan, zure dana ez da zure. Ori izatekotan, boa orrexegaitik adua su-lezara! Ez ni. Itz-ontziegi naz, baña erago au asti-betagarri yat, aldi-utsuneak bete ta luzatzeko, zure autespena geroagotzeko.

BAS.—Itxi egistazu autesten, nire bizi au oñazkai-ganean dot-eta.

PORTZ.—Oñazkai-ganean, Basani? Orrazkero, autortu ze zitalkeriz nastuta dagon zure maitasuna.

BAS.—Entziterik ezaren zitalkeri itsusiaz besterik ez: maitea niganduko eztozanaren bildurra. Nire maitasunean zitalkeririk izatekotan, edurra ta sua be alkarren adiskide izan leitekez eta alkarrekin bizi.

PORTZ.—Baña zuk oñazkai-ganean itz egi-teari bildur dautsat, olango lekuan edonok bearren bearrez edozer esan daroa-ta.

BAS.—Bizia agindu egistazu, bai? eta egia esango dautzut.

PORTZ.—Ondo dago; autortu ba, ta bizi.

BAS.—Autortu ta maite izan, orixe izan yatzu nire autorpen laburra: oñazea zoragarria oñazea damostanak berak azke urteteko bi-deak erakusten daustazana! baña itxi egistazu nire adu ta upeltxoetarc yoaten.

(Errezela bazterreratzen da upeltxoan aurretik)

PORTZ.—Aurrera ba; orreitariko baten barruaon nago ni; maite ba'nozu, idoroko nozu. Nerixe ta ganetikook, alde emendik. Ereslariak yo begie onek autespena dagian artean. Galdu ba'dagi galdu, bere azkena zisnearenaren antzeko izango da: eresitan ristuta geldituko da; antza andiango izan dadin, nire begia izango yako ur-bide ta eriotza-oe ezo. Ba-leiteke orrek irabaztea, ta orduan norako eresia? Orduan eresia bendeko zintzoak errege burestun ezar-barriari burua makurtzen dautsoen bitartean yoten dan eresia langoxe da. Olangoxe yatzu egun-sentian senargei ameskorrraren belarrietara zirristean eldu ta ezkontzara dei egiten dautsana. Alkides (15) gaztea oldartsu ta azarri sartu zan ekinean Toroiat'arrak negarraren negarrez nesknzerga ordaintzen etsoen itxas-bidutzi-zerga amaitzeko. Orrek daroan erabagia ezta arena baño txikiagorik, maitasuna, barriz, arena baño andiango., Ni gertu nago opa-geitzat; or alde egin dabenak Dardaní'tar emazteak dira; begiak zabal-zabal, baña lausotuta, aurrera datoz egikizun itzalaren ondorena ikus-guraz. Aurrera, Erkul! Bizi adi ta ni be biziko nok... Larriango nok ni i begira, i eu ekinean baño.

Eresia ta urrengo abestia BASANI'k upeltxoan aurrean bere buruari itaunka daragoiola.

Esaidazue: non sortzen da burukeria?

Biotzean, ala buruan?

Zelan sortu, zelan azi?

Erantzun, erantzun.

Begietan sortzen da,

Begiratuz azi; eta burukeria il

(15) Alkide ta Erkul bat dira-ta, ikusi Erkul.

Datzen seaskan ilten da.

Yo daiguzan guztio burukeri-il-kanpak;

Neuk yoko lenen:din, dan, yoale.

Din, dan, yoale.

BAS.—Azal-edertasunak azal uts izan-arren, ludia azal-ederrak ziria sartuta dago oraindik. Legetan, naiz ta auzia zikin eta ustel izan, abots gozoz ongarrituazkero, ez ete da ederragotzen gaiztakeri-mosua? Uzkurtzari, yaureskuntzeari dagokiona ba'da, ze guzur eta uste oker ez dau onetsiko betozko benenekoren batek, arako arira idazti-txatalen bat ekarrita ta guzur garbia ederrez yantzita? Eztago akatsik eta lera txar agiri-riek azalean edergarriren batzuk eztzaun-rik. Amaika koldarrek, euren biotzak ondarrezko zurubi-mallak baxen mengel izan-arren, euren okotzetan Erkul'ek eta Marte asarreak baño bizar andiagorik ba-daroe, eta orraitño, barrua arakatuazkero, esnea baño gibel-zuriago izan! Eta adoreaen ordez adoreaen azikin utsak diran bizartzarrokaz gelditzen dira, iñok adoretsetzat etsi dagizan. Begira edertasuna, ta or ikusiko dozu astun-neurriz erosten dala, berezko izatean aldakuntza arrigarriak egiten dauzala, eta edergarriok astun izan-arren, eurak darabiltzanari arinenaren antza emoten dautsoela. Olangoxe yatzuz sugea letxe kirimildutako urre-ulemoltsoak: axeak yota iñondiko yauzi ta yolasak egiten dabez lirain dalakoaren buruan, eta sarritan besteak yakin dakie uleok iñoren buruan aziak dirala ta bere yakozan kaskazurra llobian dala. Au dala-ta, apaingarriak itxaso mukerraren itxasbaster urreztauak baño ez dira. Indifar lirainaren burua estaltzen dauen buruko ederra; itz gitxitan esateko, egi-antz, aldi maltzurak, euren buruak areikaz estalita, gizonik zurrenari ziria sartzeko.

Au dala-ta, i, urre dizdizkor, Midas'en (16) yaki gogor, ikin ez yoat zer-ikusirik; ez-ta ikin be, gizon eta gizonaren bitarteko otsein zurbil ori; baño i, berun argal-makal, ezer agindu barik zemaitu egiten dokan ori, ire itz lauak itzaldi arroak baño geiagi bultzatzen naio, eta emen autesten yoat nik. Poza bedi ondorena!

PORTZ.—Or doaz arin be arin eguratsetara beste biozkada guztiak; esaterako, ezpaigogaketak eta etsi arin besarkatua, eta bildur kikilkorra, eta ikusi-ezin begi-orlegia! Maitasun ori, neurriko adi, arindu ire poz-loa, neurriz eralgi ire poza, gitxiagotu egik geiegitasun au; geiegi soma-

tzen yoat ire onespena; gitxiagotu egik, be-teegi nagonaren bildur nok-eta!

BAS.—(Beruneko upeltxo idigiaz bat). Zer dogu au? Portze lirainaren irudia? Ze erdi-yainko da au *aña* iraskuntzeari urrertzen yakonik? Igi egiten ete dira begiok? Ala nire begi borobil-ganean yarrita, igiarena egiten ete dabe? Ona emen ezpanok, alkarregandik berezita, arnasa gozoak bananduta; eta olangoxe esi gozoak berezi bear leuke olango adiskide maiteak. Emen bere adatsetan margolariak armiarmearna egin dau ta urrezko sarea eundu, gizonen biofzak amaraunak eltxoak baño arinago goatzeko. Baña begiok! Nolan ikusi ele eikezan eurok egiteko? Bata egin-ordukoxe, nire ustez, bakar orrek bere egilleari bere biak ostuteko *aña* indar izan bear eukean, eta ainbarik itxi. Baña ara, nire gorapenaren makalak, gitxiegi goratuz, itzalari irain egiten dautsan legetxe, itzala meiki-antzo doa itzal-mamiaren atzetik, yarrai-ezinik... Nire aduaren laburgoa dakarren ingitxo borobildua dogu emen.

Ustebageko zer ain lirain ta autспен ain

yator

Begiz autesten ez dozun ori;

Zori on au zuri datortzunazkero,

Zagoz pozik, eta ez billa besterik.

(16) Midas au Phrygia'ko ipum-errege yatzu. Bein zer eskergarrien bat egin eutsen Baka'ri ta on-egite orren sari-eske onetara-bait itz egm eutsen Baka'ri: "I, Baka, nik iri egmiko on orren aide nik zer ukutuko axe urre egitea emon bear daustak" Bnka txurrut-zale izan bai, ta txurrut egin-barri aurkitu edo-ta, baietz erantzun eutsen bere adiskide Midas'eri, bnña bide batez begi-ertza arean itxi-idigita, ta orretantxe ígarri eikean Midas'ek Bakak'k buruan barrabaskerien ba' erabilela. Eta izan be, Midas'eri berak ukutu-ala urre egiten yakon, bai yakiak eurak b^, Midas'eri aginek mollatu-mallatu egin yakozan urrea yaten eta, ganera, urroa urdallarakorik izan ez-eta, goseak il-bear gorrian eta ondo larri aurkitu zan. Negar baten yoan yicikon atzera Baka'ri ta, arren bai arren, zerak lenean izteko eskatu eutsen, urrea ikusteak berak be iguin emoten eutsola-ta. Baka orduan be eztarria busti-barri izan-efa, Midas'eri gogoa bete eutsen. Orixe bai, edalek emcn leikean agindurik bakanena emon eutsen Midas'eri: bere burua Paktolus ibaian ikuzteko, fbaiko ura edatea agindu gogorregi izangc zainkcian-edo.

Onekin pozik ba'zara.

Eta ondasun au zure zori ontzat ba'dozu, Zoaz zure andereagana

Ta zutzako eska, mosu maitekorrez.

Ingi biribil atsegingarri. Andera lirain, zure baimenez: (Mun dagio).

Ingitxo-bidez natortzu, emotera ta artze-ra. Sari-billa doazan bitik batak, txaloak eta gizeliaren gedarrak entzunik, ikusleen eretziz ondo yokatu dauela uste, pozaren pozez burua zorabiauta, baña orraitioño go-ra-txalook beretzako diran ala ez eztakialarik. ago-begizabalik aurkitzen denez, olantxe nago ni be amaika aldiz lirain zarean andera; dakustana egia dala sinistuzekinik, zuk zeuk baietsi, izenpetu ta sendetsi-arte.

PORTZ.—Emen nakutsu, Basani, nagon toki onetan, nazana langoxe; nire aldetik nazan eta dodan baño geiago izan-galerik izan ez-arren, a ta guzti be zu-arren nazan au ogei bider amaika izan gura neunke: milla bider lirainago, amar milla bider aberatsago; zure aurrean ni aintzakoago izateko, aintzako guztien ganetik al nengo ekandu onez, edertasunez, aberastasunez, adiskidez; baña nire kopuru osoa utsezko kopuru da; garbi esateko, ni neska irakatsibaga, ikasbaga, eginbaga naz; baña zori onez, enaz orren zar, eta ikasi negike; eta au baño zori ontsuago dana, enaz yaiotzez buru-motel, eta ikasi daiket; eta guzti ori baño are zori ontsuago, nire gogo argia zurearen ardurapean iminten dodala, zureak nirea, nirearen yaun, yaurla ta errege bailitzan, zuzentzeko. Ni ta nire oro zure ta zureena gara orainganik atxina. Ointxe-ointxe arte neu nintzan etxalde eder onen yaun, nire otseinen yabe, nire buruaren erregeno; eta oraindik ara etxalde au, otseinok eta ni neu be zure gara, ene yaun; or dozuz nire erestun onelrin, eta au or itxi, galdu, naiz iñori emon ba'dagiozu, ori bedi zure maitasuna banatu dalaren ezagungarri, ta au zuri arpegi-arpegira esatea bedi nire alde.

BAS.—Andera, Itz barik itxi nozu; nire zanetako odolaz besterik eztot zuri itzi egiteko; eta nire al guztiak italez dagoz nastuta, erriak maite-maite dauen errege-semek edertokoren baten itz egindakoan pozez beteriko gizeli erlategia baxen durandutsuari yazo oi yakon legetxe; an esaten dan edozer alkarregaz nastauta, ez da besterik poz-agiria baño, iragarria ta iragarri-gabea. Baña erastun onek nire atzetik alde dagianean, biziak alde egingo dau ni-

gandik. Orduan ez izan bildurrik Basani il dala esateko.

NER.—Ene yaun eta andera, zuon begira egon gareanean gure gurariak loratu dirala ikusi dogunon garaia da orain guk "Zori onak" gedar egiteko. Zori onak, ene yaun eta andera!

GARTZ.—Ene yaun Basani ta ene andera maitagarri; zuok gura aña zori on opa dazuet, ba-dakit nigandik ezer ezin gura zeinkiela-ta; eta adeigarriok zuon itxaroak iritxi izana yai-bidez burutu dagizuenean, neu be egun atantxe ezkontzea ontzat emongo al dozue.

BAS.—Biotz-biotzez emaztegeirik lortu ba'dagik.

GARTZ.—Eskerrak yaun orreri; euk lortu daustak bat. Nire begiak, ene yaun, eztozak ireak baño nagiago, begiratzeko. Ik etzanderea ikusi enduan, nik otseina; maite izan dok ik, nik be maite, nire maitasunak ireak baño eragozpen geigarrik etxok-eta. Ire zori ona upeltxoetan yegoan eta bai nirea be aduen erabagiz; eta izan be, izerdia urten-arteraño maitte-erakutsiak egin eta zintzotasun-zinez ago-sapaia lehortuta, azkenean, aginduak azkeneraño iraun ba'dagi, lirain onen agindua iritxi naioan, bere maitasuna nitzako izango zalla bere anderearena itzako izatekotan.

PORTZ.—Egia ete da. Nerixe?

NER.—Egia, andera, ondo ba'deretxatxu.

BAS.—Eta i, Gartzen, benetan ete abilku?

GARTZ.—Bai, benetan, ene yaun.

BAS.—Zuon ezteguak gureen edergarri izango dozak.

GARTZ.—Lenengo mutikoa yokatuko dautsegu milla duketegaitik.

NER.—Zer, postura be yarrita?

GARTZ.—Ez; yoko orretan irabazi ba'daigu, ez da postura-bearrik, Baña nor dator emen? Laurentzi ta bere siniskea? Ara, bai nire adiskide zar Binixa'tar Solani be!

LAURENTZI, YESIKE ta SOLANI aurrera.

BAS.—Laurentzi ta Solani, ona ondo etorriak. emengo nire eskubide yaio-barriak zuoi ondo etorria agintzeko eskubiderik ba'dau... Zure baimenez, Portze kutun, ondo etorria nire adiskide-adiskide ta erriarroi.

PORTZ.—Bai neuk be, ene yaun; guztiz dira ondo etorriak.

LAUR.—Eskerrik asko adeigarri orreri.—Nire asmoa, ene yaun, etzan zu emen ikustea; baña bidean Solani'kin trikitx eginda, onek,

- otoi-bai-otoi, beronekin ona etorteko eskatu eustan.
- SOL.—Bai, olantxe da, ene yaun, eta ba-dot orretarako biderik. Andoni yaunak zure eskuetan yarten dau bere burua. (BASANI'ri idazki damotso).
- BAS.—Idazki au nik idigi-aurretik esan, arren, nire adiskidea nolan dabilen.
- SOL.—Ez gexorik, ene yaun, gogoz ez ba'da; ezta onik be, gogoz ez izatekotan. Idazkiak berak iragarriko dautzu a nolan dagon. (BASANI'k idazkia irakurten dagoio).
- GARTZ.—Nerixe, iragarri zure maitasuna erbestetar neskato orreri; emon zure ondo etorria. Ire eskua, Solani; ze barri Binixa'tik? Nolan yabilk errege-antzeko sale-roslea, Andoni ona? Ba-yakiat gure zori ona dala-ta a pozik egongo dana. Yason'ak gozak gu; guk irabazi yoagu ardi-narrua.
- SOL.—Ak galduko ardi-narrua irabaziko al zenduen!
- PORTZ.—Barri mingarrien batzuk dakaz orra-ko ingitxo orrek; Basani'ri mosuko margoa ostuten dautsoen barri mingarrien batzuk; adiskide mamien bat il yako, ostean ludiko beste ezek eleukean olan aldatuko gizon aldagaxaren barrua. Arean txarragoren bat, eta zure baimenaz, Basani: ni zure erdikina naz-eta, orrexegaitik, ingi orrek ekarri leikeanetik erdia be nire da.
- BAS.—Portze kutun, iñoz ingirik lorrindu lef-kien itz naibagegarrietarik banaka bat emen dozu! Ondera maitagarri, eguño le-ningoz nire maitasuna iragarri neuntzuean nire ogasun guztia nire zanak zear ebilen odola zala esan neuntzun; aitonen seme nintzan ni; ta orduan egia esan neuntzun; eta orraitño, andera kutun, zeuk ikusiko dozu, nire burua ezertzat etsi ez-eta, ni no-lango arroputz agertu nintzan. Nire onda-sunak utsa zirala esan neuntzuean, ni utsa baño gitxiago nintzala esan bear neunskít-zun; eta izan be, ni adiskide maiteri lotu naiako. ta nire adiskidea aren arerio gorri-ri lotu dautsat, olan nik yateko. Emen do-zu idazkia, andera; ingia nire adiskidea-ren soña lango da-ta bertako itz bakotxa, zauri ago-zabal, bizitza-odola dariona. Ba-ña, egia ete dok, Solani? Aren ogasun-bí-de guzti-guztiak uts egin ete yoe? Zer! Bat be ez ondo urten? Tirpoli'tik eta Mexi-ko'tik; Lisboa, Barbari-erri, ta Indietatik? Ontzi batxo batek be ez ete yok ondo ur-ten salerosketa-ondatzalle diran arkatxen ukutu bildurgarrietatik?
- SOL.—Batek bez, ene yaun. Ganera, agiri danez, arako Yudarrari dirua zorrean artu

eutsanean bererik izan ba'Hoik izan, eleus-kion artuko. Eguño etxoat ezagutu izan aurrekoa ondatzeko ain zorrotz eta leiati izan leitekean giza-antzeko izakirik. Gau ta egun eske ta eske dagoko dukeari; eta zuzena emon ezpa'dagioe, legerriaren az-katasuna gal-bidean iminten dau; gizon oneri bere setatik alde eragiteko, ogei sa-lerosle, dukea bera, ta erriko andikirik ur-tenenak iñondiko aleginak burutuak yatzuz, baña alperriko izan dira gizon orreri bu-rukik bere galen, zuzentza ta zor-agiri-eskea aterateko.

- YESIK.—Akin bizi nintzanean neuk entzun neban Tubal'en aurrean zin egiten Ando-n'ri zorrean emona ogei bider baño gura-go eballa Andoni'n aragia; eta ondo dakit nik, ene yaun, legek, Agintarik, naiz in-darrek galazo-ezik, Andoni errukarria gor-riak ikusteko dana.
- PORTZ.—Zuon adiskide mami ete da olango galzorlan dagona?
- BAS.—Nire adiskiderik maitena; edonoren-tzako gizonik maitagarriena, adei egiten lerarik oneneko ta asper-ezineko gogo: eta beragan beñolako Erromarren adega-rritasuna Itali'n arnasea artzen dauen bes-te edozeinegan baño agiriago Iurmentzen da.
- PORTZ.—Zenbat zor eta dautsa Yudarrari?
- BAS.—Nire aldetik, iru milla duket.
- PORTZ.—Ba! ez geiagorik? Sei milla ordaindu egiozuz, eta banatu zor-agiria; beste ain-bestetu sei milla, ta gero ori sei bidertu, olango gizonik Basani'n erruz buruko ulerik galdu baño len. Beinen, zatoz nikin elexa-ra ta zure emazte deitu nagizu, ta, urren, Binixa'ra, zura adiskideagana, iñoz be go-go artegeaz Portze'n aldamenen etzara etzango-ta. Urreik izango dozu zor pitin ori ogei bider ordaintzeko aña be; ordaindu dagizunean, ekarri ona zeukin batera adis-kide yator ori. Bitartean nire otsein Nerixe ta ni neska-alargunak legetxe biziko gara. Yoan, yoan; emendik zure ezkontza-egu-nean alde egiten dozuanzkeru, emon ondo etorria Zure adiskideai, gogo-argitasuna era-kutsi; askoz erosi zaudazanazkeru, asko maite izango zaudaz. Baña dantzudan zu-re adiskide kutunaren idazkia.
- BAS.—(Irakurri dirakur) "Basani kutun, nire ontziak guztiak dira urpera yoanak, niri zorrean emonak eztabe errukirik, nire ogas-unak urri-urri dira. Yudarrari zor dautsa-dana ordaindu-bearrean nago; eta ordain-tzekotan, ni ezin bizi naitekenazkeru, zure ta nire arteko zorrak kitutuak dira, ni il-au-

rretik zu ikusterik ba'litz; au ta guzti be, gogoko yatzuna egin; zure maiteak zu ona etorteko indarrrik egin ezpa'dagitzu, ez al dautzu egingo idazki onek be".

PORTZ.—Maite orrek baztartu egizuz beste arazo guztiak, eta zoaz.

IU AGERLEKU.-BINIXA. Etxarte bide.

SAILOK, SALARIN, ANDONI ta Baitegizai aurrera.

SAIL.—Baitegizai, yagoik ori. Ez aitatu niri errukirik.—Au dok dirua zorrean utsean emoten eban ergela,—Yagoik au, baitegizai.

AND.—Entzun nagik bein, Sailok on.

SAIL.—Nik nire galena bear yoat; ez egin itzik nire galenaren aurrka. Ni zin eginik naiagok nire zorr-agirikoa artzeko. Orretarako bide-barik, ik ni txakur deitu indukan; baña txakur nokanazkero, zur ibili nire aginekaz; dukeak emongo yaustak zuzena.—Baitegizai txarri, nik etxakiat i zegaitik urteten azan orren gogoz orren esanera ta orreri lagun egiteko.

AND.—Entzun nagik. arren.

SAIL.—Nik ire zor-agirikoa bear yoat; eztauskat egingo yaramonik. Nik nire zorragirikoa bear yoat; eta ez egik geiago itzik egin. Ni enok izango ergel bigun begimotel, burua makurtu, asperen egin eta kistar bitartekoai men egiteko. Ez akit etorri yarra; ez etorri nigana itzak; nik nire zor-agirikoa bear yoat. (Alde dagie).

IV AGERLEKU.-BELMONTE. PORTZE'neko gela.

PORTZE, NERIXE, LAURENTZI, YESIKE ta BALTAZAR aurrera.

LAUR.—Andera, diñodan au zure aurrean esan-arren. zuk yainkotiar adiskidetasunez dozun bulkoa garaiko ta egiazko da, zure yauna emen ez egotea adoretu eroanez ori ondo iragarten dozu-ta. Baña zuk ba'zenki nolango gizonari egin dautsazun adei-agiri ori, zelango benetako yaunari bidali dauksazun laguntzea, nire yaunaren nolango maitale zintzo dan, ba-dakit on-egite utsak sortuazokoa baño arrotasun andiagorik somatuko zeunkela zeugan.

PORTZ.—Eguño etxat damutu on eginik, eta orain be etxat damutuko; eta izan be, euren buruak buztarri bateri buztartuak dira-ta, alkarrekin itz egin eta asti-aldiak alkarre-

BAS.—Yoateko zure baimen ona ba-dodanazkero, iraduz yoango naz; baña ni atzera ona-arte, oerik ezta izango ni an yarraitzearen errudun: atsedenek ez al gauz alkarre-gandik bananduko. (Alde dagie).

SALAR.—Eguño gizon-artearen izaniko txakur txatxarrik bigun-ezinena dok ori.

AND.—Geldi itxi egik; enaiakok geiago yarraiko alperriko eskariz. Nire biziaren billa yabik ori; orren zegaitia ondo ezagun yoat; negarrez etorrita, nik orren galenetatik amaika yarei izan yoadaz; orregaitik yaustak orrek gorroto.

SALAR.—Ni eskier naiagok dukeak eztauela iñoz be onetsiko galen ori.

AND.—Dukeak ezin galazo leio legeari biderik. Eta izan be, nikan legea bete-ezik, emen Binixa'n euren ondasun eta irabazpi-deak gukin batera dabezanak eleukie yarriko entziterik edo uste onik legearen zuzentzean; eta gure erriko ar-emona ta irabazia guztitariko lege-erriena da. Oa, ba; naibaga ta galtzeokaz lur yota ta etsita naukak-eta, azurretan nekez geldituko yatak libera bat aragi niri dirua zorrean emonarentzat... Ondo dago, baitegizai; aurrea.—Eskatu Yaungoikoari datorrela Basani, aren zorra ordaintzen ni ikusi nagian, eta orrekin asko dot (Alde dagie).

kin emoten dabezan lagunaren artean nai ta nai ez izan bear dau zelango edo alango bardintasunak: arpegi, ekandu ta gogo-bardintasunak; eta emendik ateraten dot Andoni ori, nire senarraren adiskide mami ef da-ta, ezinbestez, nire senarraren antzeko izango dala. Olan izatekotan, neure go-goaren irudia su-lezako gogorkeri latzetatik aterateko gitxi be gitxi eralgi izan dot! Nik esanetik nire burua zuritzera bide gitxi dago-ta, ez geiagorik onetaz; entzun orain beste zerik, Laurentzi; nire yauna atzera ona-arte ire eskuetan iminten yoadaz nire etxaldeko nagusitasuna ta ardurea; ni nire aldeik, zerua begira, ixilpeko agindua zimbidez egina nok, Nerixez beste lagunik ez-todala, onen senarra ta nire yauna atzera etorri-arte otoitzari ta gogo-geiai eragote-

ko; emendik milla biko bidean lekaime-etxerik ba-dago ta an biziko gara. Nire maitasunak eta egin-bearren batek eragingo agindu oneri ez al dautsazu ezetzik erantzungo-

LAUR.—Andera, zure agindu zuzen guztiai biotz osoz men egingo dautset.

PORTZ.—Nireak nire gogoia lendik dakie-ta, zu ta Yesike Basani yaunaren eta nire ordeazkotzat autortu ta ezagutuko zaeuz. Agur, ba, barrio alkargana-arte.

LAUR.—Asmo zuzenak eta aldi atsegingarria lcigun bekitsuez!

YES.—Andera, nik biotzeko atsegin oro opa dautzut.

PORTZ.—Eskerrik asko zure gurariagaitik, eta biotzez beste ainbeste zuri; agur, Yesike. (YESIKE ta LAURENTZI'k alde).

Orain. Baltazar, i beti zintzo ta zindo izan cz-eta, aurrentza be olangoxe izango al az. Artu egik idazki au, ta gizonek egin leienik eta arinen egik emendik Padoba'ra-ko bidea; idazki au nire lengusu Belari Irakaslearen eskuetaratzan alegindu agit; eta, begira, ak emongo daskazan ingi ta yantziak al bait arinen ekarri egizak, arren. Binb: a'ra yoan-etorria egiten dauen ontziaren urbide-burura. Ez galdu astirik inogaz aututan, beingoan yoan baño; an izango nok ni i baño len.

BALT.—Andera, bear añako iraduz yoango naz.

PORTZ.—Bizkor adi, Nerixe; ik oraindik ez dakinan egitekoa yaukanat esku-arte; eu-

rak uste baño len ikusiko yonaguz gure senarrak.

NER.—Ikusiko ete gabez?

PORTZ.—Ikusiko gabez, Nerixe; baño gure yantziak guk eztoguna ba-dogula sinistu eragingo dautse. Zeuk zer-gura egingo dautzut, gu gizon gazte antzera yantzi gadizanean. uaietz emon nik gu biotarik lirafñen. nire ezpatatxoa baietz eroan gatzik andienaz eta baietz abots latzez itz egin mutiakoak mutiltzerakoan lez; baietz oinkadatxo bi gizon-oinkadatu; baietz erago burrukez, gazte ledden arropuz-antzera; baietz esan inñondiko guzur bakanik: entzute oneko anderak, maite-minak yota, nire billa ibili dirala, nik ezetza emon dautsedala, eta, gexoturik, il egin dirala. orrenbeste ezin iruntsita; olangorik egin izana damutu egingo yat, eta aik nigaitik ez al ziran ilgoren guraria iragarri, eta onango eskubete guzurtxo esango dot, eta gizonak zin egingo dabe ni irakastegitik urten nintzanetik urtebete baño geiago dala... Onango arropuzak erabilten dabezan amaika okerreri ta arropuzkeri ba-dot nik buruan, eta eurak erabilteko gogo dot.

NER.—Zer, gizondu egingo ete gara?

PORTZ.—Utikan! Eta orregaz zer, gizon-lizun-keririk egin-ezik? Baña goazen; zugatziko ate-ondoan dagon nire burdiratu gadizanean azalduko dautzut nire asmo osoa; bizkortu, ba, gaur ogei millako bidea iruntsi bear dogu-ta (Alde dagie).

V AGERLEKU.-Lcngoxea. Igali-zugazti.

LAUNTZELOTA ta YESIKE aurrera.

LAUNTZ.—Bai, benetan; begira, aitaren obanak seme-alaben ganera-bearreko dira-ta; au dala-ta, ekizu, bildur dautzudala. Ni beti izan naz zukin xalo, ta olantxe azaltzen dautzut oraintxe be nire artegasuna; nasa-ta gogargi zagoz, ba; egia esateko, nire ustez, gaiztetsia zara-ta. Zuri on egin leikitsunik zer bat bakarra da, eta orixe be itxaro sasi-kume baño etxatxu.

YES.—Eta ze itxaro da ori arren?

LAUNTZ.—Ba! Zu zure aitak sorturik etzarearen itxarotxorik izan zeinke; zu etzareala Yudarren alaba.

YES.—Orrako ori ifxaro sasi-kume edo olangoren bat dok izan be; orrazkero, nire amaren obenak etorri bearko leukie nire ganera.

LAUNTZ.—Orrazkero, ni benetan naz bildur

zu aitak eta amak, biak gaiztetsia zareala; olan, Eskila (17) zure aitagandik alde egin-arren, Karidi (18) zure ama yoten dot: ara, bata naiz bestea yo, galdua zara.

YES.—Nire senarrak aterako nau onik; kistat egingo nau ak.

(17) Eskila ta Karidi Italia ta Sikili bitarteko itxas-bedarruneko uretan euren buruak ur-ganera ateraten dabezan aitz bi dira; Eskila itali-alderago dago, Karidi Sikili-alderago. Itxas-bedarrune orretan urak aurrera-bidea indar edo oldar andiz egiten dau-ta, ura ontziaren yabe egiten da ta, sarrí-sarritan, arkaitz bata ezpa'da bestea yoazoten dautso bide atatik doan ontziari. Ikus Enearena III, 410-433.

(18) Ikus (17).

LAUNTZ.—Orrexegaitik erru geiago ak; len-dif gintzazan kistarrrik asko, alkarren ondoan ondo biziteko aña ta geiago. Kistar egite onek txarriak karutu egingo dauz; guztiok txarriki-zaietu ba'gadiz, laster eztozu izango txarriki-giarrarik diruz erositata burduntzian erreteko.

YES.—Launfelota, nire senarrari esango yautsat ik zer esan dokan,- emen yatok bera.

LAURENTZI aurrera.

LAUR.—Launtzelota, laster iri espa txarra izango dauskat, nire emaztea okoluetara ba'darook.

YES.—Ez, Laurentzi, eztozu zetan izan gure bildurrik; Launtzelota ta ni landan gara; argi fa garbi dirausf onek nifzako errukirik eztala zeruan, Yudar-alaba nazalako; eta zu etzareala erri- seme on, yudarrak kistariuaz txarrikia karutu egilen dozulako.

LAUR.—Ik emakume baltzaren sabela azeraginaz baño obeto erantzungo yoat nik orretaz; í, Launtzelota, ire umea yok emakume baltzak.

LAUNTZ.—Asko ba Baltza bide dan baño andiago izatea: baño emakume izen oneko baño gitxiago ba'da, nire egiterako arlu nebanean baño geiago da.

LAUR.—Bai asmau ergelak izkirimiri ta itz-yokorik! Nire ustez, gesu baten adimen zorrotzaren gatza ixil-bearrean yarriko da, ta lorenzo txatxukeririk bakarrik izango dira goragarri. Barrura oa, yauntxo; bazkaltzeko gertau dadizala esaiek...

LAUNTZ.—Ori eginik da, yaun: guztiak dira urdalladun.

LAUR.—Yaungoiko on! a zelango izkirimiri-ontzi augun i! Orrazkero, bazkaria gertau dagiela esaiek.

LAUNTZ.—Ori be eginik da, yaun; estali da itza, ez besterik.

LAUR.—Estaliko dok, beraz, yaun?

LAUNTZ.—Ezta ori be, yaun; nik ba-dakit nire egikizuna.

LAUR.—Egokitasuna gazko aiko-maiko geia-

go oraindik! Ire buru-zorroztasun osoa enu baten erakutsi gura ete dok? Arren-bai-arren, gizon bakuna bere esan-gura bakunez ulertu egik: oa ire lagunakana; esaiek maia mai-zapiz estali dagiela, okelea yatokira ekarri dagiela ta gu an gareala bazkaltzeko.

LAUNTZ.—Maiaz, yaun, barruan orniduko da; okeleaz, yaun, estaliko dogu; zuok barrura bazkaltzen yoateaz, yaun... ba, zuon gogaldi ta buruaren aginduz bedi, (Alde dagi).

LAUR.—Egokitasunaren eder! Orren itzen egoki! Ergel orrek bere oroimena koikobete itz onez bete dau; eta nik ba-dazagudaz leku obean bizi diran ergel bat baño geiago, orrena langoxe zer edergarria izan-eta, izkirimiri-itzen bat dala-ta, aurrekoari eupadea yaurtiten dautsoenak... -Nolan zagoz, Yesike? Eta orain kutun on orrek, emon zure eretxia.-Ze eretxi dozu Basani yaunaren emazteaz?

YES.—Itzik ez bera goratzeko. Bizitza zuzena dagoko Basani yaunari; bere emaztea arentzako alango onespenu danazkero, zeruko pozak ludi onetan aurkitzen dauz-eta; eta ludian ori aintzakotzat artu-ezik, zeruan zuzenez iñoz be eieuke bear lekurik. Ara, yaingo bik zeratar nor-geiagoketarik ba'le-be, saritzat lureko emakume bana izentau, biotarik bata Portze dala, sariak bardintzeko Portze'ri ez, besteari zerbait erantsi bearko litzakio, ludi gaxo-beartsuak Portze langorik eztau-ta.

LAUR.—A emaztetzat dauena añaño nozu senartzat.

YES.—Ondo dago; baño eskatu orretaz be nire eretxia.

LAUR.—Gesu baten eskatuko dautzut; lenen, bazkaltzera goazen.

YES.—Ederto, baño gogo dodan-artean zu goratzen itxi egistazu.

LAUR.—Ez, arren; mairako autugai bedi ori; orduan, zuk edozelan itz egin, beste zera-kaz batera ausiko dot.

YES.—Ondo dago, aurrean yarriko zaudaz, (Alde dagie).

IV EK:ITALDI

I AGERLEKU.-•BINIXA. Epaitegi.

DUKEAK, Andikiak: ANDONI, BASANI, GAR-TZEN, SALARIN, SOLANI ta beste batzuk aurrera.

DUKEAK.—Zer, Emen ete da Andoni?

AND.—Gertu, zure guraria egiteko.

DUK.—ire erruki nok; arrizko areriori erantzuteko etorri az, bioz-bako zital, errukirik izateko gei eztan, errukiaren izperrik be eztauenari erantzuteko.

AND.—Zure biotz onak ak artuko bide gogorra biguntzeko ifondiko aleginak egin dauzala entzun dot; baña a berean gogorturik dagonczkero, ta ezetarik lege-bidek aren areria eltzen dan baño arago ezin imini nauenazkero, nik aren asarre biziari epez erantzuten dauzala eta aren gogorkeri ta asarre bizia gogo-bare yasateko gertu nago.

DUK.—Boa bat, eta dei egin begio Yudarrari epaitegira.

SOL.—A gertu dago atetan; ba-dator, ene yaun.

SAILOK aurrera.

DUK.—Leku egin, eta zutunik eta guri arpegi-arpegi bego. Sailok, munduck uste yok eta bai neuk be, ik ire zitalkeri dalako ori ekinaldiaren azkenengo ordura-arte erakutsi gura dokala, eta bein une ori elduazkero errukia ta damua erakutsiko dozakala, eta orain darakuskan ankerkeria bakan ba' dok, ustez, ik egingo dokana are bakanago izango ei dok; eta orain i salerosle errukarri onen libera bat aragizko galena iri emonazotera ba'ago, gero, galena utsean itxi ezeze, giza-biozpeiatasunak eta maitasunak iri biotzean ukutua eginik, asierako zorerdikina asketsi egingo dautsakala, orreri oraintsu bizkarreratu yakozan galtze andiak ik erruki-begiz begiraturik; eta izan be, galtzeok asko dozak gizonik bulartsuenari adorea kendu ta lurra yozoteko ta adei-egikizun samurrefara eguño eginak ez diran Turkar eta Tertaritar setatsuen burdinezko barru ta suarri gogorrezko biotzetatik be errukarri orren alde errukia erakusteko. Gu zure erantzun atsegingarriaren begira gara.

SAIL.—Nik zure adeigarritasunari lendik dot esanda nire asmoa; eta gure baDDath gurena-arren zin egina nozu niri zor yatana ta zor-agirik gaiena eskuratzeko. Zuk ori ukatu ba'dagizu, boa gaibidea zure agintza-Dizkarrera ta lege-erri-azkatasun-bizkarrera; ba-leiteke zuk niri itandutea zegaitik dodan gurago aragi ustel orretatiko iibera bat aragi, iru milla duket artu baño; nik orreri ez erantzungo besterik, gogoak emona yatala bano. Erantzun ete dot? Dagigun etxean arratoien bat dodala ta bera edenez iltearren amar milla duket eraltea datorkidala burura. Erantzun dot? Batzuk iguin dautsoe agoa zabalik dagon txarriari, beste batzuk, katurik ikusi ba'dagie, zoratu egiten yake; beste batzuk, euren surretan zarrabetea yo ba'dagizu, txiz-estuari eutsin-ezini yarten dira; eta izan be, biotz-igibideak, biotz-igikunen yabe da-ta, berak zer maite dauen edo zeri iguin dautsan, atara bultzatzen dauz biotz-igikunek. Orain, zuri erantzutekoagazko, urliak zegaitik ezin ikusi áauen txarria agoa zabalik; zegaitik berendiak ezin ikusi katu bearreko ta kaltebagea; zegaitik sandiak ezin ikusi zarrabete puztua, ta bai oben egin bere burua ta aurrekoak lotsariz beteta; egiteon zegaiti argi ta eskierrik ezin emon leitekean lez, nik be ezin emon neinke zegaitirik, eta emon gura be ezto; gorroto zarra, ta iguina dalakoa baño geiago dautsat nik Ondoni'ri ta orregaitik artu dot auzi galbidetsu au orren aurka. Erantzun ete dautzut?

BAS.—Gizon biotz-gogor, ori ezto erantzunik, ire ankerkeri-uriola zuritzeko.

SAIL.—Ni enaiagok bearturik ire gogoko erantzunik emotera.

BAS.—Gizonak oio ilten ele yoek maite ez dabena?

SAIL.—Ifnok gorrotorik ete yautsok il gura eztauenari?

BAS.—Irain oro ezta gorroto lenengotan.

SAIL.—Ba! Sugek iri bigarrenez usigitea gura dok, ala?

AND.—Arren! Yudarrakin eztabaidan daragoiok? Bardin litzakik yoan itxas-bastarrera ta andik itxoasari oi dan baño azalago izateko agindu; bardin litzakik yoan otsoagana ta itandu ia zegaitik ardiari gedai era-

gin dautsan asuriari deiez; bardin litzakik axe-boladeak artegatuko mendi-lerrai euren buru yagiaí eragin eta zaratarik ateratea galazo; bardin litzalák orren biotz yudarra beratzeko bearko litzaken añoako zer gogorren eta latzenak egin; eta izan be, zer orren biotza baño gogorrigo ta latzagorik? Au dala-ta, arren-bai-arren, ez opatu geiagorik, ez artu beste biderik, eta bai len-baño-len eta egoki danez niri epaia ta Yudarri berak gurea emon.

BAS.—(SAILOK'i) Ire iru milla duketen ordez autsoz sei milla.

SAIL.—Sei milla duketeko baktotxa zazpi zati egingo ba'litz, eta zati baktotxa duket oso izan, eneunkez artuko; nik nire zor-agirikoa gurako neunke.

DUK.—Euk iñori errukirik izan-ezik. nolan itxaroko dok errukirik?

SAIL.—Zuon artean yopu erosi asko dozusz, eta zuok erosiak diralako lanik apalen eta berengoetan erabilten dozuez, zuon asto, txakur eta mando bailiran. Eurak yarei ta zuon etxagun-goiekin ezkontzeko esango ete dautzuet? Zegaitik dabiltzan izerdi-bitsetan zamearen zamaz lertu-bearrean? Euren oak zuonak langoxe aztin-bigunak, eta euren yakiak zuonak langoxe ago-sapai-gozagarri izan dadizala? Zuon erantzuna au izango da: "Gure dira yopuak"; orixe da nire erantzuna be: ni eske nagon okela-liberea be karu eresia dot, neure da, ta neutzako bear dot. Ukatu ba'dagistazue, agur zuon legea! Binixa'ko aginduak eztabe indarrrik. Epaiairen begira nago; erantzun; emongo eie daustazue?

DUK.—Nire eskubideari dagokionez, epai-batza au banatu egiten dot, auzi au ebazteko deitu dodan legegizon yakintsu Belari gaur berean ona eldu ez ba'dadi.

SOL.—Ene yaun, or landan dago, Padoba'tik etorri-barri, Lege-Irakasle orren idazkia dakarren geznari.

DUK.—Ekak idazkia; dei egiok geznariari.

BAS.—Poztu adi, Andoni: gora, gizon, ez galdu oraindik adorarik. Ik odol-tantan bat galdu baño len, nire aragia, odola, azurak eta dana izango yok Yudarrak.

AND.—Ni artaldeko aari nabar irendua nok, ilteko gizendua; igalirik makalena yalgiten dok lenen eta olan yalgiko al nok ni be. Itzako, Basani, oraindik bizirik yarra ta nire il-obi-ganekoa idaztea baño egiteko oberik etxagok.

NERIXE aurrera, legegizon-idazkari yantzita.

DUK.—Padoba'tik, Belari'gandik zatoz, ala?

NER.—Batetik eta besteagandik, ene yaun; Belari' n gorantziak zutzako.

BAS.—Zer dala-ta zorroztuten dok ire aiztoa orren gogatsu?

SAIL.—Orrako porrot egin orreri galena ebateko.

GARTZ.—Yudar anker, ik ire oski-soruan ezeze ire biotzean be zorroztu dok aiztoa; baña ire areria zorrozta añoako metal zorroztiak etxagok, ezta giza-iltzalleren azkorarik be. Ez ete ori zulatzeko otoitzik?

SAIL.—Ez; ik orretarako dokan buru-zorroztasuna baño geiagorik.

GARTZ.—Gaitzetsia adi, txakur amurratu ori! eta i biziagaitik salatu bedi zuzentzea. Ik, larri-larri, nire sinistearl ikara eragiten dau-tsak, eta ni Pitagoras'en (19) eretxiaren aldeko egin. Onek abereen gogoak giza-soñetara alde egiten dauela yñok; ire txakur txatxar-gogoa otsoen baten yaun eta yabe izana dok, eta gizonak ilte-arren eskegita, eskegita egoan lekutik be aren gogoak egaz egnn, eta i oraindik ire ama dongearen sabelean intzalarik ire barrura sartu zoon, ire lera ta gurariak otsorenak, odolzcleak, goseak ilak eta salo utsak dozak-eta.

SAIL.—Nire zor-agirikoa ikurratza igurdika manatu-arte, ik zaratearen zaratz ire biriak ondatu baño eztoz egiten. Barriztau egik ire buru-zorroztasuna, gazte on, ostean gauz ez-tala ta osatu-ezinik geldituko dok-eta. Nik emen legea eskatzen yoat.

DUK.—Belari'n idazki onek epaitegi onetarako lege-gizon gazte-yakituna artzeko eskatzen dauku. Non da bera?

NER.—Emen onen baten dago begira, artuko dozun ala ez zure erantzunaren begira.

DUK.—Biotz-biotzez artuko dogu; zoaze irulau, a ona adeiz ekarri dagizuen; bitartean, epaile-batzarrak Belari'n idazkia entzungo dau.

(Epaitegi-idazkariak irakurri dirakur). "Eki-zu yaun orek zure idazkia artzerakoan ondo-ezik aurkitzen nazala; baña zure agur

(19) Pitagoras (582-? K. A.). Elendar yakintzu; Samos'en yaio zan. Gitxi gora-bera, 529 K. A.'tiko urtean Itali'ren beoldeko Krotona urian yarri zan biziten, eta an irakastegi edo lagungorik irasi eban, eta irakastegi au erdi yauresteaz, erdi yakintzaz izan zan.

Giza-gogoa il-ezintzaz eban, eta flen gogoak beste soñen batzuetara aldatzen zirala uste ta irakatsi eban, bein soña ilazkero alperkeri utsean ez biziteko.

biotzekoa ekarren zure geznaria gurera sartu zanean, egin-eginean be ementxe aurkitzen zala Erroma'ko lege-irakasle gazte, Baltazar izenekoa; Yudarra ta Andoni'ren bitarteko auzia azaldu neuntsan nik; bion artean guk idazti asko eskuartearen erabili ta aztertu genduzan; nire adiskide da ori, ta oneri guk azaldu-ezineko bere yakituria erantsita, or doatzu nire eretxia orrekin eta orrenakin batera, nire eskarien eskariz zuk niri eskatuko egitekoa nire ordez orrek egiteko; orren urteen urria ez al da izango eragozperuk zuk orretaz uste ezin-obeia izatsk, eguño nik olango soin gazterik buru zarrerri deutzola eztoz ezagutu-ta. Or dozu bera. zuk adeigarri orrek artzeko, bere arbiderik onena bere epaia izango da-ta".

DUK.—Entzun dozue Belari yaun yakitunak idazkiz zer diñon; eta nire ustez, emen da lege-irakasle ori.

PORTZE aurrera, lege-irakasle yantzita.

Ekak esku ori: Belari zarragandik atorku, ala?

PORTZ.—Bai, ene yaun.

DUK.—Ondo etorria augu; yezarri ire tokian.

Bai ete dakik zegazko dan esku-artearen dambilgun auzi-mauzi au?

PORTZ.—Auzia ondo be ondo dazagut. Zein da emen saleroslea, ta zein Yudarra?

DUK.—Andoni ta Sailok, biak dozek emen ire aurrean.

PORTZ.—Sailok dok ire izena, ala?

SAIL.—Sailok derist.

PORTZ.—Ire auzia bakanetan be bakan dok, baña ik artuko bidea Binixa'ko legeak ezin txarretsi leikeanc dok. (ANDONI'ri) Orrek i galdukoren bidean ago i, eztoz?

AND.—Bai, orrek beintzat olan diño.

PORTZ.—Autortzen dok zor-agiria?

AND.—Bai, Bz-dautort.

PORTZ.—Orrazkero, Yudarrak errukior izan bear dau.

SAIL.—Zek beartuta erakutsi bear ete dot errukirik? Erantzun oni.

PORTZ.—Errukia eztoz indarrez erabiltekorik; zerutik lurrera euri samurra legetxe yaus-ten dok; birritan dok onetsia; artzen dauena ta emoten dauena biak onesten yozak; indartsuenik indartsuena dok; bere yarlekuan yezarrita dagon erregeri buruan daroan burestuna baño egokiago yatorkok; bere agintza-makilleak lurreko agintza-indarra diragar, itzalaren eta nagusitasunaren agiria dok, eta or yagok egon be erregeri yakon itzal eta bildurra; baña errukia ma-

killadun agintza au baño goragoko dok, onek bere errege-yarlekuia erregeen biotzetan yok eta Yaungoiko beraren ezaugarri dok; eta lurreko aginpidea, zuzentzea errukiak beratu ta gozatzen dauenean dok Yaungoikoarenaren antzekoen. Orrazkero, Yudar, ik zuzentzea eskatu-arrén, au ausmertu egik: Zuzentzabidez ez gareala yareiko; erruki-eske gabiltzak gu, eta eske orrek erruki-eginenak egiteko irakasten yauskuk. Ik ire eskakizunaren zuzena biguntzeko nik esana asko dok; eta nire esan au egin ez ba' dagik, Binixa'ko epaile-batzar estu onek, besterik ezinez, orrako salerosle orren aurka emon bearko yu epaia.

SAIL.—Betoz nire buru-ganera nire eginak. Lege-eske nago ni; nire zor-agiriko zigor eta galenaren eske.

PORTZ.—Ezin ordaindu ete yok dirua?

BAS.—3ai; ementxe epaitegi onetan nagoko opaka; bai, eta zor yakona lango bi opatu be; ori asko ezpa'da, ori amar bider ordaintzeko neure burua beartuten dot, eta galentzat nire eskuak, nire burua, nire biotza eskeñiko dodaz; au be asko ezpa'ledi, zitalkeriak egia ostikoperatu bear dauéia agertuko da. Nik auxe eskatzen dautzut: indar egin bein legeari, zure aginpidearen alde, irain txikiri zuzentza andiz erantzuteko ta txerren amurratu oneri burua makurtuazoteko.

PORTZ.—Olangorik ezin leike; Binixa'n eztago bein yarriko legerik aldatu leien agintzadunik; olangorik egitekotan, gero yarragarritzat artuko leukie ta, ori dalata. oker andiak letorkioz lege-erriari; olangorik e2in leike.

SAIL.—Danel (20) dogu epaitegian! Bai, Danel barri! Epaile gazte onen zur! Zure aurrean txapela erasten dot!

PORTZ.—Itxi egistak, arren, nire begiak zor-agirian yerten.

(20) Danel, Ebertarren igarle nagusietan-ke. Ebertarrak Babiioni ti banmeko urietan e'besteturik bizi ziranean, euren eta eureka;ko epaile gaitzo bik Susane. Yokin'en emazte gazte-liraina, guzurrez salatu ta eriotza-epaia emon eutsoen, euren zantarkeri lizunari; men ez egite-arre.n. Emekurte zindo-garbi au eriotzara eroela, Dane) igarlea aren alde yagi, epaile lizunak erriaren aurrean banazemi aztertu 'a epaitu ebazan; eia euren ga.ztakoria ta epai makurra zurtasun sakk nez erriaren aurrean immifa Susane yarei ta epaile m-akur-guzurtiak eriotzara bidali ebazan.

SAIL.—Amen bera, Irabasladeigarri-adeigarri; or dozu.

PORTZ.—Sailok, zor yakana lango iru eskeintzen dauskae dirutan.

SAIL.—Zina, zina; zina dot zeruan, Zinik ausiko ete dot nire gogo-ordez? Ez, ez Binixa osoaren ordez be.

PORTZ.—Ara! Zor-agiri onek galena dau; eta lege-bidez, Yudairak eskubiderik ba-dau saleroslearen biotzaren ondorengo tokitik libera bat aragi ebateko.- Errukior eta biozpera adi! Ar egik iru bider ire dirua; zor-agiria urratzeko agindu egistak.

SAIL.—Diñona bein zeatz beteazkero bai. Agiri danez, zu etzara epaile txarrik; zuk ezagun dozu legea; zure azalpena zindoe-tariko izan da. Legearen abe izatea ondo irabazita dozu-ta, emon egizu epaia; legearen izenez eta indarrez deskatut; nire gogo-arren zin dagituz etzagola gizonen miñean ni aldatu eragiteko indarrrik.-Emen nagotzu ni nire zor-agiriaren alde.

AND.—Biotz-biotzez eskatzen dautsat epaileari epaia emon dagiala.

PORTZ.—Orrazkero, auxe da epaia. Gertau zure bularra orren aitzoarentzako.

SAIL.—Epailearen zindo! Gizon gaztearen bikain!

PORTZ.—Eta izan be, legearen elburu ta asmoak ba-dau zer-ikusirik zigorraz, eta zigorra emen agiri da, zor-agiri onetan.

SAIL.—Egi utsa; epaile zur-zuzen, zu zure arpegiak diragarren baño askozaz zarrago zara!

PORTZ.—Orrazkero, billustu zure bularra.

SAIL.—Bai, bere bularra; olantxe diño zor-agiriak; ez ete diño, epaile zindo?... Bere biotzetik urren; orreik dira ango itzak eurak.

PORTZ.—Olantxe da; bai ete dago emen aragia astatuteko astakinik?

SAIL.—Neuk dot gertu.

PORTZ.—Sailok, ete dok or ire aldamenen ik euk ordainduta ekarriko osagillerik, odolustu ez dadin, zaurietatiko odola gelditu eragiteko?

SAIL.—Olangorik aitatuten ete da zor-agirian?

PORTZ.—Olangorik aiatatu ez da aitatzen; baña zer orregaz? Maitasuna-arren orrenbeste egitea ondo legokik.

SAIL.—Ezin dot aurkitu; olangorik eztago zor-agirian.

PORTZ.—Zu, salerosle, ete dozu esatekorik ezer?

AND.—Oso gitxi; ni iskilloz ondo orniduta ta ondo gerturik nago.-Ekak esku ori, Basani; agur! Ez adi naibagetu ni igaitik onenbes-

teraño yausiaz; oraingoan zoria oi dauen baño adiskideago agiri dok-eta; zoriolt banyakik gizon porrot eginari ogasunai baño luzaroago bizi-azoten, zartzaroko ezereza begiak sakonduta ta bekokia izur-izurtuta erakusteko; eta niri etxaustak emoten olango atsekabe luzerik. Gogora nagik ire emazte zindoaren aurrean eta Andoni'n auzia amaitu dala esan egiok; nik i asko be asko maite indudala esan egiok; eriotza ederra izan dodala esan egiok; eta bein esatekoa esanazkero, beñola Basani'k iñor maite ebanentz berak ebatzi dagiala agindu egiok. Ire adiskidea galtzen dokalako ez egik izan tamalik, berak be ire zorra ordainduarenik etxok-eta. Eta izan be, Yudarrek saronik asko ebagiakzker, zor ori beingoan eta biotz-biotzez ordainduko yoat.

BAS.—Andoni, nik artuko emaztea nik nire burua aña maite yoat, baña bizitzea bera, nire emaztea ta ludi guztia etozak nitzako ire bizia aña; bai, i yareite-arren dana galdu gura naieunkek, dana opatu ementxe ta oraintxe txerren orreri.

PORTZ.—Ire emazteak eleuskik esker andirik emongo orregaitik, bera emen ba'lego ta eskeintze ori entzun.

GARTZ.—Nik be ba-dot emazterik eta nik maite dot; eta, orraitño, gurago neunke zeruan ba'lego, an aldunen batagandik Yudar txakur au aldatzerik lortu al ba'legi.

NER.—Eskerrak eskeintze ori emaztearen ostean egiten dokala, ostean etxean ez eun-kake bake andirik.

SAIL.—Oneik kistar senar dira; nik alabea dot; gurago neunke nire alabearen senarra kistar baño Barrabas'en leñukorik ba'litz. (SAILOK'ek itzok bere kitean esan dauz) Astia alperrik galtzen gabiltz.- Aurrera epaia, arren.

PORTZ.—Orrako salerosle orren libera bat aragi ire dok; epaile-batzarrak onesten yok eta legeak emoten dauska.

SAIL.—Epailearen zuzen-zuzen!

PORTZ.—Eta aragi ori bularetik kendu bear dautsak; legeak izten dauska ta epaileak emoten.

SAIL.—Epailearen yakitun!... Epaia; goazen, gertau.

PORTZ.—Etxon apur baten; ezta ori bakarrik. Zorr-agiri onek eztauska emoten odolotantian bat bera be; argi ta garbi libera bat aragi diño; artu egik, ba, ire galena, artu egik ire aragi-liberea; baña ebaterrakoan kistar-odol-tantantxo bat ixuri ba'dagik, Binixa'ko legearen arauz ire lurrak eta ganetik ondasunak erri-kutxarako dozak.

GARTZ.—Epailearen zuzen!_. Entzun, Yudar; epailearen yakitun!

SAIL.—Legezko ete da ori?

PORTZ.—Euk ikusiko dok agindua; eta izan be, zuzentza-eske ba'ago. ago eskier zuzentzea izango dokala, ta ik gura baño cureago.

GARTZ.—Epailearen yakitun! --Entzun, Yudar, epailearen yakitun!

SAIL.—Orrazkero, eskeña artzera noa; ordaindu zor-agirikoa iru bider, eta doala kistarra yarei.

BAS.—Eutso dirua.

PORTZ.—Geldi! Yudarrari zuzentza osoa egin-go yako; geldi! ez ibili iraduz. Galena bakar-bakarrik emongo yako.

GARTZ.—A. Yudar! Epaile zuzen, epaile yakitun!

PORTZ.—Orrazkero, gertau adi aragia ebatzeko. Ez ixuri odolik; eta ez ebagi libera bat aragi baño ez geiago, ez gitxiago, libera egin-egina baño; libera bat aragi baño geiago naiz gitxiago ebagi ba'dagik, naiz eta alde ori izpertzorik txikienaren egeirena izan; bai, astakina ule baten lodierea aña alderatu ba'dadi be, ilgo az eta ire ondasun guztiak erri-kutxara yoazak.

GARTZ.—Danel barri, Yudar, Danel barri! Orain, sinistebagako. mokorretatik elduta aukat

PORTZ.—Zer dala-ta dago Yudarra geldi? Ar egik ire galena.

SAIL.—Indazue nire artuen beinena, ta yoaten itxi.

BAS.—Lendik yoat gertu; autso.

PORTZ.—Eztau artu gura izan epai-aldian; zuzentzea ta bere galenaz besterik eztau izango.

GARTZ.—Danel, yiñoat nik oatera be; Danel barri! Eskerrak iri, Yudar; ik irakatsi daustakalako.

SAIL.—Ez ete dot izango beinengo artuena bera be?

PORTZ.—Ire galbide larriz artuko dokan galenaz besterik eztoz izango ik, Yudar.

SAIL.—Orrazkero, txerrenak on begio orrezgaz. Nire egitekoa amaitu da.

PORTZ.—Etxon, Yudar; legeak ba-yok oraindik iri nondik eldu. Binixa'ko legeak agintzen dabenez, erriarri bizia artzez naiz zearka kentzeko asmotan erbestetarrik dabilela, naiz ibili dala argi erakutsi ba'dadi, bizia galtzeko zanak bectearen ondasunen erdia beretzako izango dau; beste erdia lege-erriaren diru-kutxarako izango da, ta, orrez ganera, iraintzallearen bizia dukearen

ren eskuetan gelditzen da, beste inoren esanek indarrrik eztauelarik; eta i or ago orretan buru-belarri sartuta. Eta izan be, agiri-agirian yagok ik zearretara ezeze, artzez be bere burua zuritzen daragoionaren biziaren aurka yokatu dokala; eta i nik jen aitatuko galbide gorrian yausia az. Belau-nikatu adi, ba, eta eska egik dukearen arrukia,

GARTZ.—Ire burua eskegiteko baimena eska egik; eta ire ondasunak oro, galenez, lege-erriaren kutxara yoan-arren, orrezgaz ire burua eskegiteko lokarria be eztoz ordaintzen. Orrazkero, lege-erriaren lepotik eskegi bearko dok ire burua.

DUK.—Gugandik zuotara dagon alde ikusi dagikan, ik eska-aurretik askesten dauskat ire bizia; ire ondasunen erdia Andoni'ren izango dok; beste erdia erriarentzako, baña apaltasunik ori galenaz ordeaztu lei.

PORTZ.—Bai, erriarentzako, ez Andoni'ntzako.

SAIL.—Zer? Artu nire bizia ta guzti, ez asketsi au; nire etxea be ba-daroazu ari deutson abea eroanzkero; zegaz-bizi kentzen daustazunean bizia be kentzen daustazu.

PORTZ.—Andoni, ze erruki izan zifneio orri?

GARTZ.—Begitzea utsean; besterik ez; Yaungoikoa-arren.

AND.—Zure ta epaitegiko epaile guztien gogoko ba'da, kituturik bedi orren zorra ta zigorra berorren ondasunen erdia; nitzat asko da ondasunen beste erdia; bizi nazaño erabili ta ni iltzerakoan orren alabeekin ezkonduko yaunari emotekotan; eta orrez ganera, beste zer bi: esker onegaitik bertatik kistar egin dadilla; eta bestea, ementxe epaitegi onetan izenpetu dagiala agiria, bere eriotza-aldian izan leikezan ondasun guztiak bere seme Laurentzi ta bere alabearentzako izango dirala.

DUK.—Egingo dau ori, ostantxean nik emoneko asketsa utsean geldituko da.

PORTZ.—On eresten ete dok, Yadar? Zer diñok?

SAIL.—On eresten dot.

PORTZ.—Idezkarri, idatzi emaitz-agiria.

SAIL.—Emendik alde egiten itxi egistazue; ondo-ezik nago; gero bidali egistazue emaitz-agiria ta izenpetuko dot.

DUK.—Oa, baña egik, gero?

GARTZ.—Kistartzeraoan aitabitxi bi izango dozak: ni izan ba' nintzok epaile, amar geiago eunkabazan i urkamendira, ez uguztegia, eroateko. (SAILOK'ek alde).

DUK.—Yaun, nirera zatoz, nikin bazkaltzeko.

PORTZ.—Askespen-eske nagotzu apal-apal; arrats onetan artu bear dot Padoba'rako bidea; eta oraintxe urtetea yat egokien.

DUK.—Zure astirik ezaren tamala dot. Andoni, eskerrak emon yaun oni, nire ustez zor andi dautsazu-ta. (DUKE, Andiki ta Yarraigokoak alde).

BAS.—Yaun goragarri, zure yakituriak gaur ni ta nire adiskidea zigor astunetik yarei gauz; au dala-ta, zure neke adeitsuen alderako Yudarrari zorreko iru billa duketak gure kitetik damotzuzuz.

AND.—Eta orainganik ara batez be zuganako maitasun-zorretan gelditzen gara.

PORTZ.—Asko etsia, ondo ordaindua. Zuok yareiaz ni asko etsita nago-ta, nire burua ondo ordaindutat dot. Nire gogoa ezta izan eguño orain baño arotzago. Urren nikin trikitx egin dagizunean ezagutu nagizue. Onik yarra, eta beste barik agur.

BAS.—Yaun maite, nai-ta-nai-ez ekin bear dautzut oraindik; ordaintzat ezean, eskuerakutsitzat artu gugandik; indazuz, arren, zer bi zeuri, ez ukatzea, ta zuk, niri askestea.

PORTZ.—Lar estututen nozu-ta, amore egingo dot. Indazuz zure esku-zorroak eta zeugaitik erabiliko dodaz; eta zугanako maitetasunagaitik erestun au kenduko dautzut. Ez atzeratu zure eskua; oriz besterik eztautzut artuko; eta maitetasuna-arren ori eztaustazu ukatuko.

BAS.—Erestun au, yaun on... ai ene! uskeri utsa yatzu; au emonaz eztoz bete gura lotsariz nire burua.

PORTZ.—Oriz besterik eztoz gura; eta, nire

ustez, orixe bear dodala sartu yat buruan. BAS.—Onegan berau berez gei dan baño geiago dago; Binixa'n izan leitekean erastunik onena billatuko dautzut, errian dei eginda, ta zuri emon, Onexegaitik bakarrik asketsi, yaun.

PORTZ.—Agintzen eskuzabal zareala dakust, yaun; eskatzen irakatsi daustazu beinen, eta orain, nire ustez, eskekoari zelan erantzun dirakastazu.

BAS.—Yaun on, erestun au nire emazteak emona dot; eta atzean sartu eustanean ez saldu, ez amon, ez galtzeko agindu eustan.

PORTZ.—Euren emaitzak aurreratzeko, akia-kula ori gizon askok erabiten dabe. Eta zure emaztea zoro ezpa'da ta erestun au ondo irabazita dodala ba'leki, au niri emote-arren eleuskizu izango betiko areriarik. Ondo dago, bakez zagoz.

(PORTZE'k eta NERIXE'k alde dagie)

AND.—Ene yaun Basani, emon egiok erestuna; orren ibaziak eta niganako ire maitetasuna ire emaztearen agindua baño beinago izango al dozak.

BAS.—Oa, Gartzzen, aringa ta goatu egik. Emoik erastuna; eta ekarrak, al ba'dok, ona Andoni'nera; alde, arin egik. (GARTZEN'ek alde).

Gaioazan, i ta ni bertatik yoango gozak ara; eta goxean goiz biok Belmonte'ra egaz egingo yoagu. Gaioazan, Andoni. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-Lengoxea. Etx~rts'i:'e.

PORTZE ta NERIXE aurrera.

PORTZ.—Billatu Yudarraren etxea, emon agiri cu, ta izenpetu dagiala; arratseon alde egingo yonagu ta gure senarrak baño egun bat lenago eldu gurera. Agiri oneri Laurrentzi'k txera argi egingo yautson.

GARTZEN aurrera.

GARTZ.—Yaun lerdan, atzanean be goatu zaudaz; obeto ausmertuta, nire yaun Basani'k erestun au bidaltzen dautzu, ta bazkaltzen lagun zakiozala deskatu.

PORTZ.—Ezina yat ori; aren erestuna gogoz eta esker onez ertzen dot, eta au esan be-

rari. Ganera, erakutsi, arren, gazte oneri Sailok zarraren etxea.

GARTZ.—Egingo dot ori.

NER.—Yaur, itz egin gura neunke zukin; (PORTZE'ri) ia nik be nire senarraren erestuna Iortzen dodan, beti aldean eukiteko zin eragina dot-eta.

PORTZ.—Lortuko don, baietz. Eta gero zin eta zin egingo dabe erestunak gizonezkoai emon dautsezala. Baña guk arpegi gogorra-goa erakutsiko dautsegu, baita eurak baño gogorrango zin egin be... Oa; arin yoan; ba-dakin non etxongo dausnadan-

NER.—Goazen, yaun on; etxe orretara-bidea erakutsiko ete daustazu? (Alde dagie).

V EKITALDI

I AGERLEKU.-BELMONTE. PORTZE'neko atsegin-landak.

LAURENTZI ta YESIKE aunera.

LAUR.—Iretargiak argi be argi dagi! Axeak zuzatzai leun-leun mun egin eta eurok zatariarik ateraten eztaben gau au langoxean, nire ustez, Toril'ek (21). Toroi'ko arresien ganetik bestalderaturik, Elendarren txoznetarako bidea artu eban, bere gogoa intzirik ebalarik, Kerside gau atan an etzan-eta.

YES.—Onangoxe gabaz Tisbe bildurrez eta erdi-tatarrez yoan zan iñontzaren ganetik eta leoiaren itzala leoia bera baño len ikusirik, larrituta igesi egin eban.

LAUR.—Onangoxe gabaz egon zan Dide (22) itxaso ezigatxaren ertzean, eskuetan sarrats-abarra ebala, ta bere maiteari atzera Kartago'ra etorteko deiez.

YES.—Onangoxe gabaz batu ebazan Medea'k (23) Aison zarra zuzpeltu eban bedar liluratuak.

LAUR.—Onangoxe gabaz igesi eban ixil-muxilka Yesike'k Yudar aberatsagandik, eta maite txiroakin aringa yoan zan Binixa'tik Belmonte'ra.

(21) Toril au Pirama Toroi'ko erregeren seme zan. Karside, barriz, Shakespeare'k Kalkas'cn alabatzat dakar, naiz ta Omer'ek Kirsarentzat ekarri (Ikus "ILIAS" D. Ba-lei-teke Kerside bi izatea. Dana dala, gazte biok maiteminduak ziran eta alkar maite-rra:te eban eta laster ezkontzeko asmotan ebiltzan. Oneten, Toroiatartai elendarren atxilo egoan Antenor buruzagia etxeratzea otuten yakie; elendarrak Anfenor'en orde z Kerside eskatu; egiunea egin da, alde biak onetsita; Antenor Toroi'ra, Kerside e'endarren txoznetara doa. Toril'ek bere maitea aberria baño maitego dau-ta, eto bai Kerside'k be berea-ta, asko dozu au or irakurria aituteko.

21) bis) Tisbe ta Pirama eguzki-aldeko gazte lerdin-lirain bi ziran. Euren gurasoak alkarrerri areria itzala eutsen, naiz ta etxez alkarren aldame.nean bizi ta auzoko izan. Etxaldea etxaldetik berezten ebana baratz bicu bitarteko ormea zan; ormeak sasi-artean arrakalik ba-eban; gazte biok alkar

maite eban eta gaboro orma-arrakala zear alkarrekin auto gozorik izaten eban, baño okm ix.l-mux:ika ta gurasoak yakingoaren bildurrez ibiltea eurak latz aurkituta, landako iturri-ondoko masusta-zugazpera yoatea erabagi eban, an bildurga ta nasai itz-asper-turik izateko.

Goxean goiz, eguna argitu-aurretik iturri-endoan zan T.sbe, soña estaltzeko burutik bera soñik geiena estaltzen eutsen buru-zapi luzea bere ganera egotzita. Oraindik etzan agiri Pirama; laster agertu zan, oster-a, nn txaraka-artetik leoi eme bat musturra odolez zikindurik ebala. Leoia ikusiaz bat Tisbe'k an urrean aurki'zen zan artzulorako bidea artu eban eta bidean, ikarearen ikaraz, buru-zapia galdu. Leoiak Tisbe'k galduko burii-za'iv.a "-in eta erpakaz zuzituta ta odolez loituta itxi eban eta gero txarara alde egin. Geroraxo eltzen da arako iturrira Pircima gaztea ta... Tisbe'rik ez an, bai, oster-a, ondartzan leoi eta neskufo-oñatzik efa aragoan Tisbe'n buru-zapia txikituta tn odolez loi-loi eginik. Pirama'k orduan bere buruari: "A emendixe, zuzatz onetatik yoan dok beste mundura. Zegaitik ez ni ara yarra? eta an batera bizi?". Au bere kitean esanaz bat, bere buruari ezpata zorro'za sartzen dautso tn il-aginik dagola elizen yako aldamera Tisbe. "Lo ete?" diñotso Tisbe'k, baño aldameraturik, il-aginik dagola dakus. Tisbe'k, etsita, eltzen dautso erabagiz Pirama'ren soñean odol berotan dagon ezpateari ta ezpata-kirtena Pirama'ren soin-ganean kokatuta moko-qanera izten dautso bere soñari, ta gorpu biak alkarren ganean yarten dira.

(22) Dide, Kartago'ko emakumezko errege edo erregero. Enea ara eldu zanean arekin maitomindu zan eta ak andik alde egiteaz naibage itzala artu eban eta, etsiz, bere burua il. Ikus Enearena IV.

(23) Medea, Aietes erregeren akiba. Yason Kolkotz'era Urrezko Ardi-narru billa yoan zanean alkarrekin maitemindu ziran. Yason, Medea emaztetzat arturik, Yolkos'era yoan zan ortzera. Ara eldutakoan bere aita Aison onen erdi anai Pelias'ek il egin ebala yakin eban. Medea'k Aison, baño, bedar liluratuz biztu egin eban.

YES.—Onangoxe gabaz zin eqin eban Laurentzi'k Yesike maite-maite ebalá; zintzota-sun-aginduren aginduz biotza ostu eutson, eta bat be etzan zintzo.

LAUR.—Onangoxe gabaz Yesike Iirainak, sorgintxo-antzera, iraindu eban bere maitea, eta onek asketsi egin eban.

YES.—Inor ezpa'letor, gaua nikin emonazoko neunskisu; bañin, adi, gizonen bañen oinotsak dantzudaz.

ESTEPAN aurrera.

LAUR.—Nor dator orren arin gau íxilez?

ESTEP.—Adiskide.

LAUR.—Adiskide! ze adiskide? Zer yak izena, adiskide?

EST.—Estepan yat izena, adiskide, eta nire etzanderea eguna argitu-aurretik emen Belmonte'n izango dalako barria dekartzut; kurutze gurenetik kurutze gurenera dabil be-launiko yarri ta otoika ezkontza zori ontsu izan dagian.

LAUR.—Nor ete dator berakin?

EST.—Eremutar guren eta bere neskameaz besterik inor bez. Esaidazu, nire ugazaba etorri ete da?

LAUR.—Eztoq etorri ta bere barririk be etxoagu. Baña gu barrura goazen, Yesike, arren, eia etzandereari ondo-etorri txeratsu gertau dagiogun.

LAUNTZELOTA aurrera..

LAUNTZ.—Sola, sola, ja! ja! eup! sola, sola!

LAUR.—Nor dago deiez?

LAUNTZ.—Sola! Ikusi ete dozuez Lauientzi yauna ta Laurentzi'n anderea? Sola, sola!

LAUR.—Ez adi ibili zarataka, gizon; ator ona.

LAUNTZ.—Sola! Nora? Nora?

LAUR.—Ona, mutil.

LAUNTZ.—Nire ugazabag;mdiko bidaria eldu dala ta adarrak artu-ala barri dakarrela esan egiok; nire ugazaba eguna argitu baño len emen izango dok. (Alde dagi).

LAUR.—Maite oñ, goazen barrura ta gagozan an aik noz elduko begira. Eta orraitño eztau ardura; zegaitik yoan barrura? Estepan adiskide, zure etzanderea ur-ur dala iragarri, arren, etxe-barrukoai; eta atera Io:ndara zure erespatza. (ESTEPAN'ek alde). Yezaríeku onen ganean lotan dagon iretargi-argiaren gozo! Ementxe yezarríko gara, ta betoz eresi-otsak bigun-Icigun belarrietare; ixil biguna ta gaua dira ots-kidetasun gozoarsn ukututxoak (edergarriak).

Yezarri. Yesíks. Begira zeru-sapaia sarri-sarri yosten daben urrezko untze-burutxoak! Zuk an ikusi dakusazun zer borobilik txikienak be, bers burutxoari txairo eraginda, angeru-antzo abestu egiten dau, kerubi gazte-begiakcz eresbatz ixila osoturik. Olangoxe ots kidetasuna dozu il-ezinen gogoetnn; baña lupeízezko yantzi ustlkor onek esi lcdiz barruan artzen dauen artean ezin entzun dogu.

Ereslariak aurrera.

Erdi, eup! eta ereserkiz iratzarri Dine; idi-gi ukutu gozoz zuon etzanderearen belarri-ateak, eta eresiz ekarri egizue a etxera. (Eresia yoten daragoioel).

YES.—Eresi gozorik entzuten dodanean enago ni eguño be txitxari.

LAUR.—Zure gogoa adi egotea da orren zio edo zegaitia; eta izan be, eztozu begirata baño abelgorri, umerri, naiz beoka-talde uxu, crtega, ezibako; or dabilruz bein arineketa, bein yauzika, bein orroaka ta irrirtzeka, bein gora-goraka ta iutika, bein puzka, euren cdol gaztearen bizitasunciri erantzunik, bañci otoz-otoan turuta-otsik naiz olangoren durundurik belarrietara elcu ba'dakie, or ortuko zara, guztiai katzatean gelditu, belarriak aurrerantza iizuli, soñeko giarrak nasaitu, ta Iengo begirakune uxoaq bigunduta, apal eta bare begiratzen dabela, eresiarren indar gozoa dala-ta; orrexegaitik asmau dautzue olerkariak Orpeu'k H5; zugatz, arri ta ibai-latsak beragana

(24) Erecá edo Erebú. Su-leza; guiztoen eriotza-osteko tokia, bein ludi onetatik alde eginuzkero; bizitza cnetan gaizto izanak etoikizunekoan bere zigorru izan bear dauela antxiña-antx;ñatik snistu izan dau gizadiak.

(25) Orpcu. Elendurreri miti-izitz Kaliopé'n seme zan. Lireu yoten Apolon'ek irakutsitu, itzalez edorto yoten eban ereskin ori. Argoitxasgizonen lagun ízan ei zan Itxaso Bultzaren etzerako arem txangoan, eta bere eresiz Urrezko Ardi-narrua yagoten eban iransugeari lo-arrazoto, Urrezko Ardi-narru cri ostuten ez eutsen gitxi be lagun egin. Eix'arakoen, Tarake'n yarri zan biziten, eta an sugek usigita ;l yakon bere emazte Eurudike. Bere emazteaganuko maitetasuna-arren beste emakumekin aragizko ar-emonik gura ez-ta, emakumeok, apenez, suntsitu egin ei eben Orpeu errukarria.

Beñolakoen ipuinok be egizko buño ederiM-

eratorten ebazala; eresiak izakerea aldi baterako aldatu-ezin-aleko ze gogor, latz eta asarreak errerik eztagonazkero, bere barruan eresirik izan ez-eta, ots kidetsuak eragiten eztautsoen gizona gizon egokia da azpikerietarako, maltzurkerietarako ta lapurrretarako; olangoren gogo-igikuneak gaua baxen ilun dira, ta olangoren biotz-zirradak Ereba (26) bestean baltzak. Ez imini zure entzite edo uste onik olango gizonan.-Oartu eresiaz.

PORTZE ta NERIXE aurrera, urrintxotik.

PORTZ.—Nire etxekoa da an dakusgun argia. Argizagitxo ak urrin be uirin yaurtiten dauz bere argi-izpitxoak! Olantxe argi egiten dau egite onak ludi gaiztoan.

NER.—Iretargiaren argitan ez gendun ikusten argizagi-argirik.

PORTZ.—Olantxe lausotu daroa aintza andiagok txikiagoa; errege urrerata-arte errege-ordekoak argi egiten dau, errege bailitzan; gero aren izakerea berez banatzen da, mendi-tarteko latsa ibairakoan legetxe. Eresi! Adi!

NER.—Zure etxetiko eresia yatzu, andera.

PORTZ.—Lotsabaga ezer onik ezta la oraintxe dakust.Ire ustez, ots orrek egunezkoaren aldean guztiz eder emoten dau.

NER.—Ixilak damotso edergarri ori, andera.

PORTZ.—Larratxoriak bestean gozo abestuten dau beleak, ez batari ez besteari yaramoten etxakonean; nire ustez, urretxindorrek egunez, antzarrak karrakaz daragoioanean, abestuko ba'leu, txepetxa baño abeslari obetzat elitzake etsiko. Aroak daroaz amaitkatxo zer euren benetako osotasun eta gorapen eginera! Ixil! a! Itargia loak artu dau Endimion'ekin, eta iñok iratzarterik eleuke gurako! (Eresia artetu da).

LAUR.—Portze'n berbaroa da ori, guzurra eza pa'da.

PORTZ.—Itsuak kukua lez, orrsk abots txarretik ezagutu nau.

LAU.—Andera maite, ondo etorria etxera.

PORTZ.—Gure senarren onaren alde otoi egiten izan gara, eta gure otoiak eskerrak, obeto izango dirala ditxarogu. Etorri ete dira?

LAUR.—Andera, ez oraindikoaarren, baño arein etorrerea iragarten geznari etorria da.

PORTZ.—Yoan barura, Nsrixte, eta barrukoai gu ortik zear ibili gareanik zetara be ez iragarteko esan; ez zuk be, Laurentzi; ezta zuk be, Yesike. (Turuta-ots).

LAU.—Ur da zure senarra; aren turuta dan-

tzut; gu ezkara itz-ontzi. andera; ez izan bildurrik.

PORTZ.—Gau au egun motel iruditzen yat.-Orixe bai, eguna baño arean motelago dala; eguzkia estalita dagon eguna langoxe da.

3ASANI, ANDONI, GARTZEN eta euren yarraigoakoak aurrera.

BAS.—Gure oñez beste aldekoakin batera litzakigu egun, eguzkia sartuazkero zu ibili ba'zenbiltz.

PORTZ.—Dagidan argi, baño enadila izan nagi, andera nagiak senar bizkorra bear daut, eta nik ez al dot Basani orretara beartuko; baño Yaungoikoak berezten dau oro! Etxera ondo etorria zauguz, ene yaun.

BAS.—Ezkerrik csko. andera; emon ondo etorria nire adiskideari.-Au da arako gizona; au da Andoni, berari ainbesteraño lotuta naukana.

P3RTZ.—Zuk edozelan be orreri estuta egon bear zeunke, rrtrun dodanez, ori zugaitik ondo estu ta larri egun da-ta.

AND.—Ez orain ondo yarei nagon baño areago.

PORTZ.—Yaun, zu gurera ondo be ondo etorria zauguz; itz utsez barik beste bidez erakutsi bear dogu ori; au dala-ta itzszko txerarik asko dogu. (GARTZSN'ek eta NERIXE'k eurak euretara izketan daragoioela dirudi).

GATZ.—Iretargia-arrsn zin dagitzut iraindu egin nozula: benetan, epaile-idazkariari emon neuntsan; maite, zuk zera orren be-

go ta zoragarriago yatzuz. Gizo-irudimen bizkorrek amaitkatxo guzur asmau izan dau, baño geien baten gazur utsa barik, egi guzurrez yantziak yatzuz ipuinok; egizgo mami, guzurrezko aznln.

(26) Arga edo Argos. Elendarren mititiko gizaki yatzu. Eun begi ei ebazan, eta begiototik, batzuen eretxiz, aldien bik, beste batzuen eretxiz, aldien berrogei ta amarrek lo egiten ei eben. Tzeu'k Io bigantxatu ebanean aren emazte Here'k Arga Io bigantxatua zaintzen bidali eban. Tzeu'k Hermes bidali lo'ren billa ta, batzuen ustez, Hermes'ek Arga arrika il; beste batzuen ustez, eresi gozoz lo-arrazota, Io Tzeu'ganatu eban. Orrazkero, Here'k Arga'ren begiak indiolar edo pauma dalakoari buztanean imini eutsozan, egazti au Here'n kutun izan-eta.

netan artzen dozunazkero, ni goitik-beitik a artu ebana irendu baño eztaukie.

PORTZ.—Zer? Dagoneko alkarrekin burrukn? Zer yazoten da?

GARTZ.—Urrezko uztai dala-ta, beronek em[^]neko erestun zirtzil bategaitik; eta berak eukan ikurritza, -ludia bedi lekuko, -aizto-ginak aiztoan imini daroan olerki-txatal ou zan "Maite nagizu, ta enagizu yarei".

NER.—Zer? Ikurritzaz ala geiaz daragoiozu? Nik emon neuntzunean zin egin zeunstan eriotzararte aldean erabiliko zendula; eta il-obian zakin etzango zala; nigaitik ezsan, zure zin bero-beroen lotsea-arren beintzat aldean izan bear zendukeyan. Epaille-idazkariari emon zeuntsola- Ez, Yaungoikoa bedi nire epaille, erestun ori artuko idazkariak eztau izango bizarrik bere arpegian.

GARTZ.—Izango dau, gizondu ba'dadi.

NER.—Bai, emakumerik iñoz gizondu ba'ledi.

GARTZ.—Ara! Esku au-arren, nik emon neuntsona mutil gazte zan, esateko, mutiko; mutiko txaparro, ez zeu baño andiago, epailearen idazkari; mutiko itz-ontzi, sari-eskale; nire biotza-arren, nik ezin ukatu neiskion.

POROTZ.—Zure emaztearen lenego emaitza orren errez zugandik aienatzea lotsagarri yatzu; aor argi ta garbi esanda; zinen zinez zure atzari eutson zera, zure aragiari zintzotasun-untzez gregor yosiko zera. Nik nie maiteari erestuna emon neuntson eta bein be aldetik ez kentzeko zin eginazo neuntson, ta emen dago bera; zin egingo neunke nik bere alde, ak ezetz kendu izan a bere atzetik, ezta or itxi be ludiko ondusun guzticrkaikitik.—Orain, Gartzen, zuk zure emazteari atsekaberako zio edo zegaiti bal-tzegia damctsozu; niri olangorik yazo izan ba'litxat. zoratu egingo litxakit.

Bas. Ara! Oba litxakit esku eskerra ebagita zin egin erestuna bera yagote-arren galdu nebala (Itzok BASANI'k bere kitean esan dauz).

GARTZ.—Nire yaun Basani'k bere ersstuna epaileari emon eutson, ak eskatu egin eutson-eta, eta izan be, ak orrenbeste ibazi be ibazi eban; eta gero, mutikoak, aren idazkarick. idazten bere nekeak izanak, niri nireea eskatu eustan, eta ez gizonak, ez yauntxoak ez eben artu gura izan erastunez beste ezer.

PORTZ.—Ze erastun emon zeuntson, ene yaun? Ez al zeuntson emongo nik zuri emona!

BAS.—Nire utsari guzurrik erantsigi al ba'

neio, ukatu egingo neunke; baño dakusazunez, erestuna eztago nire atzean; yoana da.

PORTZ.—Zure biotz guzurtia be olantxe utsa da. Yaungoikoa-arren, erestuna ikusiarte eztoz zapalduko zure oerik.

NER.—(GATZEN'i) Ezta nik be zurerik nireea ikusi-arte.

BAS.—Portze kutun, erestuna nogaitik emon neban yakin ba'zenki, eta zegaitik e[^]non neban ulertu al ba-zifiei, eta erastuna zelan gogoaz bestera itxi neban, ak beste ezer artu gura ez ebalarik, bigunduko zeunke zuk zure naibagearen indarra.

PORTZ.—Eta zuk yakin izan ba'zendu erestunaren ederra ta erestuna emon eutzunarren aingarritasunaren erdia, edo-ta erestuna aldean izateko zuk emoneko itza, etzendun yarei izango erestuna; erastunari eusten zuk aleginak egin izan ba'zenduz, iñongo gizonik izango ete zan ain bidebako ta lotsabako, oroigarritzat zeunkan erastuna emotera ekinaren ekinez zu beartuteko? Nerixe'k dirakast zer sinetsi. Nire bizia yokatuko neunke baietz izan erestun ori emakumeren batek.

BAS.—Ez, nire entzute ona-arren, nire gogoarren; ez dau emakumek, legegizon Iralcallek baño; iru mila duket artu gura ez-eta, erestuna eskatu eustan; nik ezetz biribila emon neuntson eta ak, zapuzturik, alc'e egin, eta ori ak nire adiskide mamiaren bizia aurrera aterata. Zer esango, andera lutun? Lotseak eta adeiak atara beartuta, alc alde eginda atzetik bidali neuntson erestuna. Nire entzute onak ez eustan itxi bera esker txarrez muskil-muskiltzen. Asketsi nagizu, andera on; eta izan be, gabelco argi onetsiok-arren, zeu an izan ba'zintzaz, nire ustez, zeuk eskatuko zeunskidan erestuna legegizon goragarriari emoteko.

PORTZ.—Legegizon a ez al da iñoz be ona urreratuko; nik maite ta zuk ni-arren gordetzeko zin egin zendun pitxia ak dauenazkero, neu be zu legetxe eskuzabal egingo naz; dodanik eztausat ukatuko. Ez, ez nire soñik, ezta nire senarraren oerik be; ezagutuko dot nik a, bai orixe; ez egin gaurik etxetik landa; Arga'k (26) legetxe yagon nagizu; ezpa nagizu, bakarrik itxi ba'nagizu, ara! nire entzute ona-arren, -eta au neur-neure da, -legegizon a nire oe-lagun izango dot.

NER.—Eta nik aren idazkaria; orrazkero, zeuk ikusi ni nirera itxi ala ez.

GARTZ.—Ondo, orixe egin; ez al dot nik a

- etxean artuko; artu ba'dagit artu, idazkari aren idazkortza Iorinduta itxiko dot-eta.
- AND.—Nli naz zori txarreko asarre onen errudun.
- PORTZ.—Yaun, ez naibagetu zu; au goiti?beiti zu ondo etorria zara.
- BAS.—Portze, besterik ezinez eginiko irain au asketsi egistazu, ta, adiskide au entzuten dala, euretan nire burua dakustan zure begi Hrainak-arren zin dagitzut
- PORTZ.—Onetaz bakarrik oartu zu: orrek nire begietan bere burua bikoizturik dakus; begiko bat; zure buru biak-arren zin egizu, bai? ta orduantxe izango da zure sinisgarri.
- BAS.—Bai, baña entzun; asketsi nire utsa, ta nire gogoa-arren zin dagitzut, gaurdanik ara ezto dala ausiko zuri eginiko zinik.
- AND.—Nik bein neure soña emon neban zorrean bere ondasunkaitik; eta zure erestuna artu ebanagaitik izan ezpa'litz soin au ondaturik zan; ni, galentzat nire gogoa imfinita, nire burua barrien barri lotutera azarzen naz, zure yaunak ezetz gaurdanik ara bein be berbarik yan beren-beregi.
- PORTZ.—Orrazkero, zuk erantzungo dozu orren orde: au emon egiozu; eta lengoa baño obeto yagoteko agindu.
- AND.—Autso, Basani yaun; erestun au aldean eukiko dokala zin egik.
- BAS.—Yaungoikoa-arren, au nik arako Irakasleari emona berbera da.
- PORTZ.—Berak emon eustan; asketsi, Basani, erestun onen alderako Irakaslea nikin etzan zan-eta.
- NER.—Asketsi ni be, Gartzen zintzo, erestun onen alderako Irakaslearen idazkari mutil motxorra bart nikin etzan dok-eta.
- GARTZ.—Kontxo, au onako zer au bidegintzea udan egitea langotsu yatzu, zera bideak onik asko dagozanean; zer? Guk irabazi-aurretik saldu ete gabez gure emazteak?
- PORTZ.—Ez egik esan olango astakeririk.-Zuok guztiok zagoze arriturik: amen idazkia, irakurri astiro. Padoba'ko Belari'gandik dator; or dakusazue arako Irakaslea Portze izan zala, ta emen dogun Nerixe au, aren idazkari; emen dogun Laurentzi izango da lekuko ta autorla zuok alde eginda laster nik be alde egin nebala esateko, ta etxera ointxe-ointxe eldu nazala; oraindikoa enaz sartu nirera.-Andoni, ondo etorria zaxakazu, eta zuk uste baño barri oberik ba-dot kolkoan zutzako; len baño len urratu idazki onen ikurratza; or ikusiko dozu zure ontzi nagusietatik iru ondasunez beterik kairatu dirala. Zuk eztozu yakingo zelangoa alan-bear bakanez idazki au nire eskuetaratu dan.
- AND.—Sor-gorturik nozu.
- BAS.—Zu izan arako Irakaslea, ta nik ezagutu ez?
- GARTZ.—Zu izan zintzazan saldu bear minduzun idazkaria?
- NE.—Bai, neu; baña olangorik iñoz be egiteko asmorik eztauen idazkari, gizon izate-rarte bizi ezpa-nadi.
- BAS.—Irakasle kutun, zu izango zara nire oelagun,- ni enagonean nire emazteakin etzan.
- AND.—Andera maitagarri, bizia ta bizibidea emon daustazuk zuk; eta izan be, ementxe dirakurt eskiertzat nire ontziak onik eldu dirala kaira.
- PORTZ.—Ze barri, Laurentzi? Nire idazkariak zutzako be ba-dau barri pozkarririk.
- NER.—Bai, eta utsean emongo dauzadaz; or damotzuet zuri ta Yesike'ri Yudar aberatsaren aldetiko berarizko emaitz-agiria: bein a ildakoan aren ondasun guztien yabe izango zarie.
- LAUR.—Andera lirainok, zuok "mana" zabaltzen dozue goseak ilen bidean.
- PORTZ.—Goxa da larri-larri ta, orraitio, egingo neunke zuok etzariela oraindik barriz ase. Goazen barrura; itandu an alkarrerri eta guk zeatz erantzungo doguz zerak.
- GARTZ.—Olan bedi; Nerixe'k zin-bidez erantzungo dautsan itauna auxe izango da: goxeko ordu biak diranzkero, orain oera yoan baño gurago dauen urrengo gaberarte yagita egon; baña dagoneko egun ba'litz, nik gau gurako neunke, Irakaslearen idazkariakin etzanik egoteko. Ondo dago, bizi nazaino, Nerixe'n erestuna yagotea baño latzagoren bildurrik ezto. (Alde dagie).

ITZ GITXI EZAGUN BATZUK

APEN.—Okerrik egin dauskunari emoten dautsagun ordea. "Bengaketa".

AUSI (YANA).—Yakiak egosi zer bizien urdallan. "Afarie egoan, urrean, ausi-barik" (Nire ama zanari entzuna).

AROTZ.—Egunka, asteka, naiz ileka ordainordez lan egiten dauena. Ileka egiten dauenari "il-arotz" deretxoe Arratia'n, Zeanuri'n beintzat. "Il-arotzean dabil". "Otsein", ostera, urterako, naiz urteatarako artzen dan langillea yatzu. "Otsein" itz onetaz beste bein zerbait geiago esateko gogorik ba-dot. Ingelanderazko "mercenary" ren ordezkoztat "arotz" imini dot. Egia esan, "arotz" itza langille alogerean artukotzat il-aginik dago, onenean be.

ASTAKIN.—Zeren astuntasuna neurtzeko tramankulua. Euskel-gaiztoz "pixuak".

BELAKI.—Ura, naiz beste zer zirin irunsteke erabilten dan itxasotiko, naiz gizonak asmauriko zer arro-apitz-begitsua.

BOLI.—Elepantearen aginkia. Zer zuri-orizka-gogorra yatzu.

ETXARTEBIDE.—Aldea bietatik etxe-erreska-dea dauen bidea.

GONDOLA.—Binixa'ka ur-bideetan erabilten dabean itxas-ontzi azpi-lau arina.

ITXAS-LEGOR IRUDI.—Euskel-gaiztoz "mapa".

ITXAS-ZUBI, ITXAS-GORTA.—Ingelanderaz "pier" esaten dautsoena; "pier" dalakoa lurrean asi ta itxasoa barrura doan zubiantzeko balkoia yatsu.

KULATZ.—Orban txiki-txiki borobil. Euskel-gaiztoz "puntu".

LATZINLARI.—Euskel-gaiztoz "eskribau".

MEIKI.—Erren, "lcoxo". Itz au Naparroa'ko Arbizu'n beintzat bizi da.

SABBATH.—Gure igandea yudarrentzako.

USIGI.—Aginka egin. Itz au Arratia'n guri bizi da.

YAKINKIDE.—"I, txotxo, lk sagarrak ostu ei dozak.-Ez, nik etxoat ostu sagarrrik; ni enok olargorik egin dodanaren yakinkide". *Lat*teraz "conscius".

YAKINKIDETZA.—Yakinkidetzak salatu ta usika egiten eztautsan biotza nasai egon leiteke. Yakinkidetzearen arrak aibateri eztautso izten lorik egiten. Yakinkidetzak dirauskuna egin bear dogu beti. Yakinkidetzeta oker egon dateke, baña a ta guzti be

yakinkidetzak barruan egiten dauskun gendarra entzun eta aren esana egin bear dogu. Itz au eta aurrekoa neuk asmauk dira izan. Yakikide ta yakikidetzta begikoago litzakidaz, yakituri ta yakitun itzen arauz, baña "yaki" yan-gai da-ta, bata bestetzat norbaitek naiz norbaitzuk artukoaren bildurrak bultzau nau itz barriok asmau dodazanez asmatzera. Yakinkidetzta euskel-gaiztoz "kontzentzi" deretxona yatzu. Laterazko "conscientia" scire cum alio" tik datorrenez, orixe diño "yakinkidetzta" itzak be. Eta izan be, guk dakiguna bestek ezpa'leki, eta batez be beste ori Yaungoikoa ezpa'litz. okerrik egin izan-arren, nasaigengokez; ostean baño nasaigago bai beintzat.

ZERGARRI.—Duin, aintzakogarri; zer onik. naiz txarrik ibazi dauena.

ZILEGIZTILARI.—Zer dan eta zer eztan zillsgi irakasten daragoiona. Au, naiz ori egin leike, zillegi dalako; au, naiz ori egitea galazota dago, berezko, naiz Yaungoikogizon-legek olangorik ez egiteko diñolako; olangorik egitea ezta zillegi.

TXITXARI.—Zeanuri'n beintzat aurrez darabille itz au eta "gogargi", "alai" esan gura dau.

AUSI.—Zaunka. Txakurrak, otsoak eta azeriak egiten dabe ausi, bakotzak bere erara.

ARERI, ARERIA.—Areriotasuna, gorroto. Itz au Oñati'ko Zanartu'n Mugartza etxelco etzandera Mercedes zanari entzun neuntson esakera onetan: "Arerian esango ba' litxako be", ta ak esan gura ebana, bestera esanda, auxe da: "Gorrotos esan ba' litxako be".

BEGO.—Asko, aski da; naiko da.

SASTAKAI.—Mokoaz bakarrik zauritzen dauen galtzaiduzko iskillio.

ENTZIN.—Euskel-gajztoz "konpíantzta".

YAREI.—Askatu; lokarriak kendu; ate-barruan ba'dago, atea idigi, yoaan gura ba' dau yoaan al izateko.

ZERGA.—Euskel-gaiztoz "petxu".

KOLDAR.—Bildurti, adorege.

MALTZUR, LUKI.—Aurrekoari ziririk sartzeko ganora ta terbetasunik eurrez dauena.

POZ-LO.—Erderazko "extasis" iragarstek asmau izan dot.

IRASKUNTZA.—Gauzak ezerezetik izatera ateratea, ta olan izatera ekarriko zer edo izakiak eurak.

GIZELI.—Gizatalde andi.

KOKOMARRO.—Inoren arpegi ta yanzkerea dauzan izakia. Gu mutiko gintzazanean, aratisteetan yoaten gintzazan basetxetik urira kokomarroak ikusten.

ERAASLE.—Abereai burdiñezko oñatakoak iminten dautsozana. Olangorik abereai egiten dautsenari guk Zeanuri'n "eraasle" deretxogu, baña beste leku batzuetan, itz zarrara galdu, noiz baztartuta, "perralzalle" deretxoe.

ERAANTSI.—Euskel-gaiztoz "perratu". "Idiek eraasten yoan da urlia" esaten da Arratia'n.

Aditz au "intsigi"tik dator etorri, "eroan". "yoan"dik legetxe. Ikusi EUZKO-GOGOIA VIH'garren urtea, 1957 gko, Ibeltza-Otsaila. 9S'karren orrialdea. An Kapanaga'k "intzigiu" dakar, baña azkeneko "du" ori oraintsuko bearbako eraskina yatzu; "intzigiu"ko "z" barriz, Arratia'n eta Otxandiano'n "z" ta "s" alkarregandik berezten ezitralako. Agiri danez, Azkue yauna etzan oartu "intsigi" ori "erantsi"ren guraso zanik. "Intsigi"tik "erantsigi" sortuko zan lenen eta, gero, "g" galdu ta "i" biakaz bat egin. Au nitzako agiri-agirian dago. Eta izan be, "erantsi"k gurasoen bat bear-bearreko dau eta guraso ori "intsigi" izan bear, aditz biak ikurrez be alkarren senide-senide dirata; bata iragakorra, bestea ez-igarakorra.

Lan au bere egilleak Paris'ko "Eusko-Biltzarra'k eratuko nor-geiagoketara bidalirik, lenengo saria iritxi eban". "Navarre shall be the wonder of the world" eroan eban ikurritzat

BINIXA'KO SALEROSLEA antzezkei onek bere sarrerea be ba'daroa, Paris'ko norgeiagoketara yoan zanez argitaratzearren daroa.

ZEUK ZELAN NAI

(AS YOU LIKE)

ZEUK ZELAN NAI

(A5 YOU LIKE)

AURRERA AGERTUKO DIRAN LAGUNAK:

DUKEA, erbesteratuta dago.
PERDEIKA, Dukearen anaia ta duketzea ostu dautsona
AMIEN, Dukearen lagunak erbestean.
YAGOBA,
EDER, Yauegiko, Peideika'n lagun.
KARLA, Peideika'n Buimkaii.
OLIBER,)
YAGOBA, > De Bois'ko ERROLANDA yaunaren semeak.
ORLANDA,)
ADAN, / OLIBER'en otseinak.
DUNXI. (
TATXESTON, Yostari.
OLIBER MARTEXT Yauna. Abade.
KORIN, Aitzaiak.
SILBI.
GULLELMA, basenitar, ODERE'az maitemindua.
IMEN'ena egiten dauen lagun.
ERROSALINDE, Duke eibesteratuaren alaba.
KELE, PERDEIKA'n alaba.
PEBE, Artzaino.
ODERE, Baseni-neska.
DUKE bien Yaunak; Esku-mutilak, Basazaiak. eta beste otsein batzuk.
AGERLEKUA. lenen OLIBER'en etxe-ondoa; geio, bein Duke lapurra-
rren Yauregia, ta bein ARDEN'go basoa.

I EKITALDI

I AGERLEKU-OLIBER'en etxe-ondoko igali-baiatz.

ORLANDA ta ADAN auirera.
ORLANDA'k.—Adan, ni okei ezpa'nago, one-
taia izan zan zeia, beie azken-guiaiz ni-
i milla ogeileko puitzil baño ezeustazan
ibri, eta, zuk diñozunez, onespena emote-
iakoan, nire anaieari ni ondo azteko agin-
du eutson: eta ortik datoi ni gogo-yausi ta
goibel ibiltea. Ak nire anai Yagoba ira-
kastegian dauka eta, 01 diñoenez, iñon-
diko auirerapenak egiten ei dauz: nigaz-
ko, ak ni etxean nauka bape landu ba-
rik, edo obeto esateko, ni emen etxeon nau-
ka bape yagoteka; eta izan be, ni lango
gizon yatoria yagoteiki dala esango ete
dozu idia itoian letxe eukitea? Aien zal-
diak be ni baño obeto azita dagoz; eta izan
be, ai yaten ondo emonaz ganera, zer egin

bear daben be irakasten dautse, oiretara-
ko zaldi-ezleak diu edeirez akuiatuta: ba-
ña nik, aien anai onek, aien bendeian ira-
bazten dodan zer bakarra nire soña aztea
da; eta alde onetatik aren itoiko abereak
nik *aña* esker on zor dautsoe ari. Ganera,
orien eskuzabalki emoten daustan uskeri
au be, izamenak berak emon daustan apur-
txo au be, aren begiikuneak kendu egiten
daustela diiudit: aren solo-bearginekin yan
eragiten daust, anaieri dagokon tokirako bi-
deak itxi egiten daustaz, eta ak, al daue-
nez, nire yatortasunari azpia yaten dautso
nire azi-ezikereagaz. Au da, Adan, gotilun,
goibel naukana, ni erretan nauena; eta
nik aldean dodala uste dodan niie aita za-
naien gogoia bendekotasun eta yoputza

onen aurka asaldatzen asi yat: onangorik eztoz yasango geiago, orretarako ze bide artu oraindik yakin ezarren.

ADAN'ek.—Or dator nire ugazaba, zure anaiaea.

ORLANDA'k.—Alde egizu emendik, Adan, eta ikusi egizu zelan aztinduko nauen orrek (ADAN'ek alde).

OLIBER aurrera.

OLIBER'ek.—Yaun! Zer egiten dok ik emen? ORLANDA'k.—Ezebez: niri iñok eztaust irakatsi ezer egiten.

OLIBER'ek.—Orrazkero, zer muskiltzen daragoiok, yaun?

ORLANDA'k.—Ba, yaun, Yaungoikoak egina muskiltzen iri lagun egiten yaragoiokat, ezetarako gauz eztan ire anaiea alperkeriz muskiltzen.

OLIBER'ok.—Ba, yaun, zerbait oheri ekiok, etaapur baten ezteus adi.

ORLANDA'k.—Ire txarriak yagon eta eurak yaten dabezan ondakinak yango ete yoazat eurekin? Niri emoneko zer galdu ele yoat nik aiperrik ni onango narru-garrita-sunera eltzeko?

OLIBER'ek.—Ete dakik non agon, yaun?

ORLANDA'k.—Ene! yaun, nik ondoegi yakiat ori: emen ire igali-zugaztian naiagok.

OLIBER'ek.—Ete dakik noren aurrean agon, yaun?

ORLANDA'k.—Ni bere aurrean nauenak eza-gutzen nauen baño obeto dazagut nik a. Nik ba-yakiat i nire anaiarik zarrena azana, eta odol-yatortasunez ik be ni ire anai etsi bear nindukek. Errien arteko adei eta deduak i ni baño beinegotzat au izan, i ni baño zarrago azalako; baño errien arteko zer orrexek niri etxaustak kentzen nire odol-lik gu bion artean ogei anai ba'laiegozak be; nik nigan nire aitarenik ik aña ba-yoat, nik autortzen dodanez, i ni baño lenago yaio izanagaitik i aganako lotsotik urrago egonarren.

OLIBER'ek.—Orreik dozak esatekoak, mutil!

ORLANDA'k.—Erdi, erdi, anai nagusi, i onetarako gazteegi az.

OLIBER'ek.—Eskuak ezarri gura daustazak ala, ziztrin orrek?

ORLANDA'k.—Ni enok ziztrinik: ni De Bois'ko Errolanda'n semerik gazteena nok: a izan zoan nire aita; eta ziztrin-ziztrin dok alango aitak seme ziztrinak izan ebazala esan dagiana. Nire anai epza'intz enaieunkek kenduko esku au ire idunetik orrako ori esanagaitik beste esku onek ire mifia zus-

tarretik atera arte: ik eure buruaz esan dok txarto.

ADAN'ek.—(Aurrera etorri-ala) Ugazaba maiteok, epe artu; zuon aita zanaren oroitza-rren adiskidetu zaiteze.

OLIBER'ek.—Itxi nagik, gero?

ORLANDA'k.—Neuri deretxadanean itxiko aut: ik entzun egin bear daustak. h'i nire aita zanak bere azken-gurarian ik niri azikera ona emoteko agindu euskan: ik, ostera, baseritar bainintzok azi nok, gizon yatorri dagokiozan geitasun guztisk nigan ilundu ta estalita: nire aita zanaren gogoak nigan indarra artu yok, eta olangorik etxok yasango luzarago; beraz, edo emoidak gizon yatorri dagokion azikerea, edo ekak nire aitak bere azken-gurariz itxi eustan yaraunsi zirtzila; ori artuta nire zorio erosten yango nok.

OLIBER'ek.—Eta zer egiteko ik? Ori eralgita-koan, eskean urten ala? Tiruk, ba, yaun, artuik; nik etxoat ikin luzaroko lorrik izango; ik gura dokanaren zati bat artuko dok: itxi nagik, arren.

ORLANDA'k.—Nire onerako danaz ganerako lorrik eztauskat emongo nik.

OLIBER'ek.—Txakur zar atsitu ori, oa i be orrekin (ADAN'f).

ADAN'ek.—Txakur zar atsitu da nire ordaina ala? Bai izan be, nire aginak zure otseintzan galdu dodaz-ta.-Bedi Yaungoikoa nire ugazaba zanakin! ak eleukean esango olango itzik. (ORLANDA ta ADAN'ek alde).

DUNIXI aurrera.

DUNIXI'k.—Zuk yaun orrek dei egin daustazu ala?

OLIBER'ek.—Ez ete dok izan emen Karla, Dukearen burrukaria, nikin itz egiteko?

DUNIXI'k.—Gogoko izango al yatzu, a emen otetan dago, zugana eltzen izteko eske ta eske.

OLIBER'ek.—Esaiok datorrela barrura. (DUNIXI'k alde).Bide ona izango yat ori; eta biar izango da burrukea.

KARLA aurrera.

KARLA'k.—Egun on yaun ori.

OLIBER'ek.—Karla yaun on ori! oraintsuko ze barri dok Duke barriaren yauregian?

KARLA'k.—Yauregian ezta ezetariko barririk, yaun, barri zarrak ezik; zera, bere anai gazteago duke barriak Duke zarra erbesterratu egin izan dauela; eta a maite daben iru-lau andikik euren buruak euren kite-rik erbesterratu dabezela, arein lurrak eta lurrak dakarrenak duke barria aberastute-

ko; orrazkero. duke barriak gogoz emoten dautse ortik zear aldarrai ibilteko baimena. OLIBER'ek.—Errosalinde, dukearen alabea be aitakin batera erbesteratu ete dok?

KARLA'k.—A! ez; dukearen alabea. seaskatik ara biak batera aziak diralako, bere lengusina maite-maite dau-ta, bere lengusinari erbestera yarra izango yakon, edo ori ezinean atzean gelditu izanagaitik il egingo zan. A yauregian dago, ta bere osabeak bere alabea bestean maite dau; eta eguño emakume bik eztabe alkar maiteago izan aik daben baño.

OLIBER'ek.—Non biziko ete dok duke zarra? KARLA'k.—Dagoneko Arden basoan bizi dala diño or, eta berakin batera ainbat gizon biotz-argi; eta an beñola Ingelanda'ko Robin Hood'en antzera bizi yatzuz; or diñoenez, egunoro doakoz gazte yator asko. eta astia ardura barik emoten ei dabe, urre-aroakoak emoten eken legetxe.

OLIBER'ek.—Biar duke barriaren aurrean burruka egiteko ete augu?

KARLA'k.—Bai, ba. yaun; eta ni zuri zertxobait iragarten etorri naiatzu. Norbaitek ixilruxilka esan daustanez, zure anai gazte Orlanda kokomarrotuta nikin burruka egiteko asmotan ei da nor dan geiago yakiteko. Yaun, ni biar nire izen onaren alde yokatzeko nozu, ta azurren bat austeka nigan-dik alde dagianak bere burua zori oneko-tzat etsiko dau. Zure anaiea oraindik gazte ta samur da; eta zuri dautzudan maitasunarren, a alperrik galtzeak lotsatu egingo ninduke, eta orraitino nik a lorrindu egin bearko dot nire izen onarren, nikin bumika egitekotan; orra, ba, dautzudan maitasunarren, zuri orixe esaten etorri naiatzu ona; zuk ari edo asmo ori burutik kendu, edo ari yazo lekikion okerraren aurrean burua makurtu dagizun; olango okerrik ba'letorko, bere erru izango da, ta osooan nire gurariaz bestera.

OLIBER'ek.—Karla. autsoz nire eskerrak niganako ire maitasunaren alderako, eta nik ire maitasun ori ondo ordainduko dauskat. Neuk be oartu yoat nire anaiearen asmo ori, eta ixilpeko bidez oren burutik olango

asmoak aterateko aleginak egina nok; baña a berean yagok; Yukik, Kurlu, u Pantze osoan dan gazterik buru-gogorrena dok; gallenbera-gallenbera, gizonik onena baño gitxiago izan gura eztauna, ni aren anai odolokidearen aurka azpiyalekeri zitalak asmatzen daragoiona; orrazkero, ik ire bezizimenari deretxona egik; ni bardin poz-tuko naiindukek ik ari lepazurra naiz atza austeak. Eta itzako oba izango dok ik ori egitea; eta izan be, ik ari min txikian bat egin ba'dagiok, naiz a igaz osoan asazkau ezpa'daitekek, a or ibiliko dok asma-asmaka i edunduteko, iri azpiyalekeri zirtzilen baten sareetan yausi eragiteko, eta inoz ez galditu iri bizia bide batez naiz bestez kendu arte: eta izan be, sinistu egidak. aldi onetan etxagok aren urteetako gazierik a beslean zital danik; larri-larri negarrak emoten yaustak au esan-bearrak. Nik aretzaz anaikiro itz egiten yoat. baña nik a zeatz aztertu ta iragarri bear izatekotan, a bera dan letxe azaldu bear izatekotan, ni lotsearen lotsaz mosua gorritu ta negar egin-bearrean aurkituko nintzatekek, i ostera, zurbildu ta andi eretxita agoa zabaldu-bearrean.

KARLA'k.—Zori onez be zori onez etorri naiatzu ona. Bier etorri ba'ledi, berea artuko dau. A eguño geiago bakarrik ibili ba' daitte, nik eztoz egingo burrukarik eguño gei-go sarigaitik; eta orrazkero, bedi Yaungoikoa zukin!

OLIBER'ek.—Agur, Karla on.-Orain burrukari au zirikatu bear dot; oraingoxean arenak egingo dauela uste dot; eta izan be, ori zegaitik dan nik yakin ezarren, nire biotzak ari añoako gorrotorik ezeri be eztautso. Orraitino be yator da; eguño irakastegira yoanbako, baña ikasia; asmo yator-tsu da; edonok maite-maite dau; edonok dau maite, batez be a ondoen ezagun daben nireak, eta orregaitik osoan ni ez aintzakotzat nabe: baña olangorik ezta yazo luzaro; burrukari onek garbituko dauskuz bideak; orain niri dagokidan zer bakarra mutil orri burua berotzea da, ta ori-xe egingo dot (Alde dagi).

II AGERLEKU.-DUKEAREN yauregi-aurreko bedartza

ERROSALINDE ta KELE aurrera.

KELE'k.—Pozik zagoz, arren, ene lengusin maite, Errosalinde.

ERROSALINDE'k.—Kele maite, ni al dodan baño pozago izanda, areago izatea gura

dozu ala? Nire aita erbesteratua zelan aizu ezin irakatsi ba'daustazu, eztaustazu irakatsi bear zelan gogoratu atsegin bakanik.

KELE'k.—Emen agiri da zuk enozula maite nik maite zaudazan aña; nire osaba, zure

aita erbesteratuak zure osaba nire aita dukea erbesteratu izan ba'leu, eta zu oraindik nikin izan, nik nire maitasunari zure aita niretzat artzen irakatsi izango neuntsan; zeuk be orixe egingo zendukean zure maitasuna nirea bestean zindo izan ba'litz.

ERROSALINDE'k.—Tira. ba, ni nazana aitzu egingo dot, zu zareanagaz poztuteko,

KELE'k.—Ba-dalrizu nire aitak niaz beste seme-alabarik eztauen, ta urrean izango be eztauen; eta, benetan, a il daitenean, zu aren yarausle izango zara; eta izan be, nire aitak zureari indarrez kendu dautsarenaren yabe egingo zaudaz nik biotz onez: nire entzute onarren, nik egingo dot ori; &ta nik agindu au ausi ba'dagit ausi, mamutuko al naz ni; orrazkero, Errosalinde ezti, Errosalinde maite, biotz-argi zadiz.

ERROSALINDE'k.—Oraindik ara izango naz, lengusin, eta yolas-asmutzen ekingo dauts: dakustan; zer deretxatzu ni maitemindu ba'nadi?

KELE'k.—Ba! maitemindu zaitez, yolas-bidetzat; baña ez maite izan gizonik benetan; eta yolas-bidetzat bez ortik izen onagaz eta mosua gorri garbiz dala ez urtetekotan.

ERROSALINDE'k.—Orrazkero, ze yolas-bide artuko dogu?

KELE'k.—Yezarri ta etzandera Zoriaren txirrinkeari irri ta barre dagiogun, aren emai edo esku-erakutsiak oraindik aitzina bardi-nak izan daitezcan.

ERROSALINDE'k.—Olangorik al genduke; eta izan be, aren on eginak geien baten bear eztan lekura yoaten dira; eta emakume itsu ori bere esku-erakutsietan emakumeakaz ibiltan da okerren.

KELE'k.—Egia da, ak edertasuna emoten dautsenak zindo nekez izaten dira-ta; eta zindotasuna emoten dautsenai soin-itsusitasuna emoten dautse geien baten.

ERROSALINDE'k.—Ez, ori ez; zu zoriaren egikizunetik izamenaren egikizunera yoan zara; zoriak ludiko esku-erakutsietan agintzen dau, ez izamenaren taiukeretan.

KELE'k.—Ez; izamenak izakien bat eder egin izanarren, izaki ori zoriaren erruz ezin yausi ete leiteke sutara? Izamenak guri zoriari irri egiteko adimena ta zurtasuna emon izanarren, ez ete dau zoriak bidali yostari au gure geiaren aria ebateko?

TATXESTON aurrera.

ERROSALINDE'k.—Olantxe da izan be, zoriak izamena trakets eta gogorregi artzen dau, zoriak ergelak buru-argien aria ebateko darabiltzanean (1).

KELE'k.—Ba-leiteke orrako ori be zoriaren eginik ez izatea, izamenarena baño; bear ba'da, izamenak gure zurtasuna olango yainkonoetzaz eragoteko amutsegi ta moteligitzat etsi izan dau, ta ergel au bidali dausku gure zorrotzarritzat: eta izan be, ergelaren moteltasuna beti da buru-zorrotasunaren zorrotzarri.-Egun on, buruzorrotasun, zer darabiltzu zuk emen aldarrai?

TATXESTON'ek.—Anderaño, zuk zure aitane-
ra yoan bear dozu.

KELE'k.—Geznari egin zauez ala?

TATXESTON'ek.—Ez, nire izen onarren, ez olangorik; baña zure billa agindu nabe.

ERROSALINDE'k.—Non ikasi dozu zin-egikera ori, ergel?

TATXESTON'ek.—Bein zalduni entzun neuntson taloak txarrak zirala bere izen onarren zin egiten, eta yeben-azi-orea etzala on bere izen onarren zin egiten, eta axegandik ikasi neban onan zin egiten; orain ni be orretan nagotzu. arako taloak etziralala onak, baña bai yeben-azi-orea; eta orraitio arako zaldunak ez eban egin guzurrezko zinik.

KELE'k.—Zure yakituri andi orregaz be nolan erakutsiko dozu ori?

ERROSALINDE'k.—Bai, orrano; azkatu egiozu musturra zure yakituri orri.

TATXESTON'ek.—Zutundu zaíteze orain biok:

(1) Shakespeare'n antzerkietan txitean-pitean agiri dira "ergel" izeneko lagunak. Erri zearen etxetan eztozu idoroko olaBgorik; beti agiriko yatzuz andiki naiz erregeen etxe, gaztelu, ta yauregietan; olango ergelak andiki ta bakaldunak otseintzat artzen ebezan euremetan, euren ugazabai astia atsegin-eztitan emonazoteko; andiki-mandikiak eta bakaldunak ergelok erri zeetik aututen ebezan, eta ergela soñez itxusiago ta oba. Onako otseinoi "ergel" eresten yaken, baña ez eurenze tentelak edo burutik egindakorik ziraloko, sarritan, euren ugazabai barre eragiteko, beren-beregi tentelkeriak esaten ebezalako baño. Izan, geien baten buru-argi ta adimen-zorrotz izaten ziran. Andiki ta bakaldunen etxeetan orrako ergelak eukiteko ekandua ontxiña-onbtiñaako da; millaka urteetatfk onakoa; eta izan be, Omer'en Ilias'nean agiri dan Thersites orretariko dala ute dogu, eta aldi ori ezta atzokorik. Ikusi Iliasena, II, 212^a27.7. Bestetarikotseinei legetxe, neurritik urtenda, gordinegi ifz egfien ebenean euren ugazabak narrua berotzen eutsen, Shakespeare'n lanetan ikusiko dozunez.

igurdi zuon okotzak, eta zuon bizarrakarren zin egizue ni zital nazala.

KELE'k.—Gure bizarrakarren, guk bizarrik ba' geu izan, zu zital zara.

TATXESTON'ek.—Nire zitalkeriarren, nik ba' neu olangorik, orduan bai ba-nintzateke; baña eztanarren zin egin ba'dagizue, eztozue egiten guzurrezko zinik arako zaldunak be bere izen onarren zin egin ebanean ez eban egin guzurrezko zinik, izen onik ez eban-ta; eta izen onik eukitekotan be ortik zear uxatu eban talorik eta yebe-azi-orarik ikusi-aurretik.

KELE'k.—Arren-bai-arren, nori buruz daragoio-zu?

TATXESTON'ek.—Zure aita Perdeika zarrak maite dauen bateri buruz.

KELE'k.—Nire aitak maite izatea bera da asko urli orri izen ona emoteko; ez ekin gei-ago urli orri buruz; egunotan zuri bizkarra berotuko dautzue zuk iñor laidotzearren.

TATXESTON'ek.—Orrexegaitik tamalgarriago ergelek zurtasunez zurrak ergelkiro esaten dabena bera ezin esan al izatea.

KELE'k.—Benetan, egi-egia da zuk diñozuna: eta izan be, ergelen zurtasun apurra ixilduazo danazkero, gizon zurren ergelkeri apurrak arto erakusten dau bere burua. Emen dator Eder yauna.

ERROSAUNDE'k.—Agoa bete barrigaz.

KELE'k.—Eta orrek guri usoak euren umesi yana emoten dautsen lez emongo dauskuz. ERROSALINDE'k — Orrazkero, barriz asebeteko gauz.

FELE'k.—Askoz obeto olan: saneurri obe egin-godu.

EDER aurrera.

Egun on. Eder yaun. Ze barri dogu?

EDER'ek.—Errege-alaba, yolas bikaina galdu dozu.

KELE'k.—Zefariko yolas?

EDER'ek.—Zetariko, anderaño? Zer esateko nik?

ERROSALINDE'k.—Zure zurtasunak ete zoriak irakatsiko dautzuenez.

TATXESTON'ek.—Naiz alan-bearrak erabagita dauenez.

KELE'k.—Ondo esanda: orrako ori argin-txaliz ganean ezarria dozu.

TATXESTON'ek.—Ez, nik nire lekua yagon epza'dagít...

ERROSALINDE'k.—Zure yezarlekua galdu dozu.

EDER'ek.—Zurtuta nozue, anderañook: nik esan gura izan dautzuedana burruka bikain

izan dala ta zuok galdu egin dozuela izan *da*.

ERROSALINDE'k.—Baña esaiguzu zelan izan dan burrukea.

EDER'ek.—Nik burrukearen asierea azalduko dautzuet eta anderañook gura izatekotan. zeuok ikusi daikezue aren atzena, burrukearen zatirik onena oraindik egiteko da-ta; eta ona, zuok zagozen toki onetaraxe etorteko dira, burrukeari atzena emoteko.

KELE'k.—Tira, ba, asierea ilik eta obiraturik dago.

EDER'ek.—An dator agure bat bere iru semeakin...

KELE'k.—Asiera oneri ipuin zar bategaz parra egingo neunskio.

EDER'ek.—Iru gizon gazte benetako, ondo aziak eta azal-ederrak, idunean iragarki banagaz...

ERROSALINDE'k.—"Beki mundu guztiak iragarkion bidez..."

EDER'ek.—Iruetarik zarrenak Dukearen burrukari Karla'kin egin dau burruka; Karla'k beingoan yaurtin dau ortik zear, iru saiets ausi dautsoz, eta osatzeko itxaropen gitxi dau; orrazkero, bigarrenari eldu dautso, gero irugarrenari, ta irurena egin dau. An datzaz irurak lurrean: agure errukarri, arein aitak arei egiten dautsezan negarrak eraginda, ikusleak be negarrez dagoz.

ERROSALINDE'k.—Olangorik!

TATXESTON'ek.—Baña ze yolas da, yaun, anderañook galdu izan dabena?

EDER'ek.—Ba, nik eralgiten daragoiodana bera.

TATXESTON'ek.—Onan gizonak egunoro zurrago egin leitekez; eguño lenengoz oraintxe entzuten dot saiets auste anderañoentzat yolas danik.

KELE'k.—Bai neuk be, bai orixe.

ERROSALINDE'k.—Baña ete dago saiets-tarratadako eresi ori bere saietsetan entzun gurako leukean besterik? Ete dago saietsak austeak poztuten dauen besterik? Lengu-sin, ikusiko ete dogu ukabilketa au?

EDER'ek.—Emen egotekotan, ikusi bearko dozue; au da burrukarako izentauko lekua, eta aik gertu dagoz burrukarako.

KELE'k.—Andik aragotik datoz, urrean: orrazkero, gagozan emen eta dakusgun.

Eresi alai. PERDEIKA DUKEA, Yaunak, ORLANDA, KARLA, ta Lagunak aurrera.

PERDEIKA D'k.—Tira, ba; gazte orrek eskariri yaramon gura eztautsonazkero, galtzoriari bere leieak erantzun begio.

W. SHASKESPEARE

ia ete da gizo-

eta orraitino

znba-lengusinok?

-torri zarie ixil-

un: zure ede-
orretarako.

rtuko poz eta

onok alde anen-

neunskio bu-

rrrek eztau ene-

egiozue zuok,

eragiten dau-

zuk esaiozu

s egongo zucu-

rrinagora).

errege-alabak

= eta nire egin-

eztot-eta: ludiari eztautsot egingo minik, ludi-
an ezer be ezto-eta; ludian toki bat
bete baño ezto egiten nik, eta nik toki ori
ustuazkero, ni baño obek bete legike.

ERROSALINDE'k.—Nik dodan indar-apurra zu-
kin izango al da.

KELE'k.—Eta bai nirea be orrena osotuteko.
ERROSALINE'k.—Ondo yoango al yatzu. Ni-
re eretxia oker izatea gurako al dau Yaun-
goikoak!

KELE'k.—Zure biotzeko gurariak iritxiko al do-
zuz.

KARLA'k.—Tira, nor da ama lurraren altzoan
etzateko orren urduri ta artega dagon gaz-
te adoretsua?

ORLANDA'k.—Gertu nozu, jaun: baña zure
eginak ez dira elduko zure gurarien neurri-
raño.

PER. D'k.—Burrukaldi bat bakarrik egingo
dosue, lenengoz bats yausi arte.

KARLA'k.—Ez; zagoz seguru jaun ori, ezto-
zula orreri bigarrenerako eskatu-bearrik
izango, lenengorik be ez egitsko ekin eta
ekin eskatu dautsozun orri.

ORLANDA'k.—Ik niri gero irri egiteko asmoa
dok, urrean; eta orrazkero, aurreztik ez
«¹---iTi egin bear irririk: baña ator euk

^i mtiL, gizon indartsu

orrei zangotik eltzeko.

(KARLA'k eta ORLANDA'k burruka dara-
goioe).

ERROSAUNDE'k.—Gizon gaztearen bikain!

KELE'k.—Tximistarririk ba'neu nire begian,
nik esan al izango neuke nor lioaken lu-
rrena.

(KARLA lurrera. Gora-gedcrrak).

PER. D'k.—Ez geiagorik, ez geiagorik.

ORLANDA'k.—Bai, arren-bai-arren; oraindik
enaz nekatu.

PER. D'k.—Nolan ago i, Karla?

EDER'ek.—Orrek ezin dau itzii egin, ene
yaun.

PER. D'k.—Eroan egizue emendik. (KARLA
eroan daroe).

Zer dok ire izena, gizon gazte?

ORLANDA'k.—Orlanda, ene jaun; De Bois'
ko Errolanda'n semerik gazteena.

P. Dukeak.—Gurago naioan beste norbaiten
seme izan ba'intz. Ludiak ire aita zindo-
tzat yaukan, baña nik nire arerio etsi izan
naioan; poz andiagoa emongo eunskidan
ire egite ots andiko onegaz beste etxeren

K% tiuuKo zure
- s'rik dozuz gi-
jskantza gordi-
^s_ik ikusi, naiz
m- ba'tiozuz, zu-
egiteko bardi-
Heuskizu. Zure
~»_ire burua be-
^starrera eragi-

egizu, gazte
n onak eztau
dautsogu Du-
in eztaiten.

;nagizue min-
ok lango nes-
->_ukatzeaz ni-

t. Baña betoz

maitoikorrak

eta orretan

eguño eder

da; orrek il

uen bat ba-

ikideri eztau-

negar eginik

bateko izan ba'intz, baña ondo abil; gazte adoretzu az i, beste norbaiten seme azala esan izango al eunstan.

(P. Dukea, Yarrafgokoak, eta Ejer'ek alde).

KELE'k.—Lengusin, ni nire aifa izatekotan, olangorik egingo ete neuke?

ORLANDA'k.—Nitzako arrokizunago áa Errolanda yaunaren seme, aren semerik gazteena izatea; -eta izen au er.euke aldatuko Perdeika'n oñordeko izatearren be..

ERROSALINDE'L.—Nire aitak Errolanda yauna bere seme legetxe maite eban, eta ludi osoa zan nire aitaren eretxiko; gizon gazte au aren semetzat lenago ezagutu izan ba'neu, nik negarrez eskatuko neunskion, au onan galdu-gorde gorrian yarri baño len.

FELE'k.—Lengusin maitagarri, goazen orri eskerrak egiten eta ori adoretzen: nirs aitararen gogaldi zakar eta bekaizkeritsuak biotza mindu daust.-Yaun, edsrto yokatu dozu; zuk zure agindua ganezka bete dozun lez, zure maite-aginduak bete ba'dagizuz, geiagcko barik, zure emaztea zori cnisu izango da.

ERROSALINDE'k.—Yaun yator,

(Bere idunetik katetxo emon-ala)

erabili au nire ordez eta nire aldetik: zoriak emona yañsu, ta geiago emongo leuke, eskuarterik ba'leu.-Ba-goaz ala, lengusin?

KELE'k.—Bai. Agur, gazte yator lerdan.

ORLANDA'k.—2skerrik asko esaten ibitko efa daustazue? Nire geitasunik onenak lurra yoak dira; eta emen zutunik gelditzen dcma abe baño ezta, bizibako taket ut^.

ERROSALINDE'k.—Atzera yoateko deiez dagoku: nire arrokeriak eta nire zoriak kiak batera lurra yo dabe: zer gura dauen itanduko daustot.-Dei egin dauskuzu ala, yaun? -Yaun, zuk burruka ederra egin dozu, ta zure arerioak baño geiagorik lurreratu dozu.

KELE'k.—Ba-goaz ala, lençusin?

ERROSALINDE'k.—Or nozu.-Agur.

(ERROSALINDE'k eta KELE'k alde)..

ORLANDA'k.—Nongo biotz-aldik astunduten daust onan nire miña? Ezin daustot itzik egin neska orri, eta orraitio oirek itz egiteko gogoia iragarri daust. Orlanda errukarriarena! i benderatuta ago: Karla'k, naiz a baño makalagoren batek benderatu au i.

EDER aurrera ostera be.

EDE^PIVk.—Yaun on, eure onarran, yauregi onetatik alde egiteko onua emoten dauskat. Ik gorapen, txalo, ta maitasun andiak irabazi izanarren, dukearen gogaldia dalata, ik eginiko guztia ak oker aitua yok. Dukea gogalditsu ta muker yagok; a nor eta zer dan gogoraturik iri obeto datorkik ortik zer letorken bururatu ta ausmer egitea, nik orretaz itz egitea baño.

ORLANDA'k.—Eskerrik asko, yaun; eta, arren, iuu csaidazu; emen burrukaldien izan diran bietarik zein da dukearen alabea?

EDER'ek.—Bata bez dukearen alaba, euren izakeratik ebaztekotan; baña orraitio be, txikiena da dukearen alabea: bestea duke erbesteratuaren alabea da, ta duke lapurrak emen geldituazo dautso bere alabeari lagun egiteko; orreik alkarri deutsezan maitasun-lokarriak eurenzko aizenak baño sendoagoak dira. Baña nik esan daiketazudana da, oraintsu duke onek iguin artu dautsola bere illoba maitagarri orri, ez beste ezegaitik, erriak bere ekandu onakaitik goratzen dauelako ta bere aitagaitik erruki dautsolako baño; eta, neure bizia yokatuko neuke, neska orrentzako aren gogo txarra laster agertuko dala.-Agur, yaun! Emendik aurrera, au baño ludi obean, iretzako maitasun geiago eskatuko yoat, baita i ezagunago izatea be.

ORLANDA'k.—Zor andi dautzut: agur! (EDER'ek alde).

Onan nik lañapetik ilunetara alde egin bearko dot: duke gordinagandik anai gordinagana: -Baña Errosalinde'n zerutar! (Alde dagi).

III AGERLEKU.-Yauregiko geia.

KELE ta ERROSALINDE aurrera.

KELE'k.—Ara, lengusin; ara. Errosalinde;

-Kupida erruki bekingu! -Itzik bez?

ERROSALINDE'k.—Ez txakurri egotekorik.

KELE'k.—Ez, zure itzak ederregi dira txakurrai egotzeko, egotzi egidazuz batzuk niri:

argibideak egotzita ausi egidazuz nire zangazurrak.

ERROSALINDE'k.—Orrazkero. lengusin bi legokez lurrean zerraldo ta luzte, bata argibidez meikitu ta bestea argibiderik ezagaitik zoratuzkero.

KELE'k.—Baña dan au zure aitagaitik ete da?

ERROSALINDE'k.—Ez, orren zati bat nire aitaren alabeagaitik da. Ene! astegun-ludi au bai ba-dagola sasi ta asuarrez beterik!

KELE'k.—Lengusin, onako orreik etxatzuz yai-egun-zorakerietan zuri egotziko lapatxak baño; ondo zapaldutako bide-zidorretatik ibili ezpa'gaitez, gure barruko gona laburrei be intsigiko yakez.

ERROSALINDE'k.—Olangoak nire yantzitik az-tinduko neukez: lapatxok nire biotzean dagoz.

KELE'k.—Aztindu ta egotzi egizuz ortik zear.

ERRO.SALINDE'k.—Orretan aleginduko nintzateke, gedar egin al ba'neu ta a nikin izan.

KELE'k.—Tira, tira, zure biotz-aldiakaz burruka egizu.

ERROSALINDE'k.— Ene! oneik ni baño burrurari oheren alde dagoz.

KELE'k.—Ba! eutsi gurari on au! edozer yazoko be, nozbaiten aleginduko zara.- Baña yostaketok baztartuta, benetan itz dagigun; izan ete leiteke Errolanda zanaren semerik gazteenagaz zu beingo ba!?'n orr3nboster--ño maiteminduterik?

ERROSALINDE'k.—Nire aita dukeak aren aita maite-maite eban.

KELE'k.—Eta ortik berez ete dator zuk aren semea maite-maite izan bear dozunik? Bide ori artzekotan, nik ari gorroto izan bearko neunskio, nire aitak arenari eutson-eta; eta orraitino nik eztausat gorrotorik Orlanda'ri.

ERROSALINDE'k.—Ez, Yaungoikoarren, ez izan gorrotorik ari, neugaitik.

KELE'k.—Eta zegaitik ez? Ez ete dauka ak irabazita?

ERROSALINDE'k.—Orrexegaitik nik maite izango al dot a: eta zeuk be maite egizu nik maite dodalako.-Begira, or dator dukea.

KELE'k.—Begietaatik asarre gorria dario.

P. DUKEA ta Yaunak aurrera.

P. DUKEAK.—Anderaño, zabiltz al dozunik bizkorren eta seguruen, eta alde egizu gure yauregitik.

ERROSALINDE'k.—Nik, osaba?

P. DUKEAK.—Bai, zuk illoba: amar egunon buruan gure yauregitik ogei millaren <2> barruan aurkitu ba'zaitz aurkitu, eriotzea dozu orregaitik.

ERROSALINDE'k.—Zuri maitagarri orri eske nagotzu, nire okerreria zer izan dan dakidala yoa naitela: nire burua ezagun ba' dot, naiz nire gurarien yakinkide ba'naz;

amesetan ezpa'nago naiz burutik eginda, -eta nik eztot uste olan nagonik, -orrazkero, osaba maite, nik eguño eztautz egin ezetarikoko okerrik sortu bako oldozpenez be.

P. DUKEAK.—Olan egiten dabe etoi guztiak: euren burua itzez zuritu al izatekotan, aik eskerra bera baxen erruge litzatekez: asko bedi zuretzat nik eztodala zuga uste onik entzinik, yakitea.

ERROSALINDE'k.—Orroitino zure entzinik ezak ezin egin ni etoi, azpiyale: esaidazu zetan tí.odan olangoren antzik.

P. DUKEAK.—Zu zure aitaren alabea zara; eta orixe da asko.

ERROSALINDE'k.—Orixe nintzan ni zuk aren duketzea artu zendunean; orixe zuk a erbestera tu zendunean; etoikeririk ezator odoletik, ene yaun; naiz, orrako ori gure adiskideetatik etorri ba'yaku, zer dot nik orregaz zer ikusirik? Nire aita etzan egin etoirik; orrazkero, ene yaun on, ez egizu orrenbesteraño oker uste izan nire txirota-suna etoiarenik danik.

KELE'k.—Nagusí maite, entzun nik esango dodana.

P. DUKEAK.—Bai, Kele; guk orri zugaitik gel-ditu eragin geuntson. Ostein bere aitakin batera yoa izango zan.

KELE'k.—Nik eneuntzun eskatu orduan orri emen gelaitu eragiterik; ori zeure gogo ta zure damu izan zan: ni aldi atan gazteegi nintzan orren alde ezer egiteko; baña orain ori ezagun dot; ori etoi ba'da, neu be ba-naz; orain arte ta oraintxe be guk biok batera lo egiten dogu, biok batera yagiten gara, biok batera ikasi, biok batera yolas egin eta yan; eta gu nainora yoa, Yune'n zisneen antzera, gu biok batera ta alkarregandik *alae* egiteka yoa izan gara.

P. DUKEAK.—Ori zutzako zorrotzegi ta zurregi da; orrek bere leuntasunaz, ixilik egonaz beragaz, eta bere epegaz erriari itz egiten dautso, ta erriak erruki dautso; zu tentel zara zuri orrek zure izena ostu egiten dautzu; eta orrek alde egindakoa, zuk argi biziago emongo dozu ta ekandu obedun agertuko zara: orrazkero, ez idigi zuk ezpa-

(2) Milla itza etxatzu emen zenbakirik, zer-baiten luzerea neurtzeko Ingelandarrak eta beste errietako itxas-gizonak be erabilten daberen neurri-bateko baño. Itz au Loteratik dator etorri. Legor-millea ta itxas-millea dozuz. Legor-milleak 5.280 oin dauz, itxas-milleak 6.080 oin.

nik; nik orreri buruz artuko erabagia sendo ta alda-ezin da: ori erbesteratua da.

KELE'k.—Orrazkero, ene yaun, epai orixe emon nitaz be: ni ezin bizi naiteke ori lagun ez izalekolan.

P. DUKEAK.—Zu tentel uts zara.—Zu, illoba, egin zuk gertakuntzak: nire izen onarren eta nire itz gurenarren, esaneko epeaz gora emen yarraitzekotan, eriotzea dozu.

(P. DUKEAK eta Yaunak alde)

KELE'k.—Ene Errosalinde errukarri ori! Nora yoateko zu? Gurasoak aldatu gura ete dozuz? Nik neurea emongo dautzut. Neuk agintzen dautzut, etzaitzez naibagetu neu baño geiago.

ERROSALINDE'k.—Nik naibage-bide geiago dot zuk baño.

KELE'k.—Eztozu, lengusin; txitxari ta gogargi zagoz, arren: eztakizu dukeak ni bere alaba au erbesterau nauenik ala?

ERROSALINDE'k.—Etzauzala bai.

KELE'k.—Ez! efoesteralu ez? Orrazkero, Errosalinde'k eztau ni ta zu, gu biok bat gareala irakasten dautson maitasunik: banandu egingo gara ala? Alkarregandik alde egingo dogu ala, neska ezti? Ez; nire aitak besfe oñordekoren bat billa dagiala. Orrazkero, biok batera asmau dagigun zelan guk igesi, nora yo, eta aldean zer eroan: eta ez ibili zure aldantzea zeuk zelan egin-billa, zure naibageak zeuk zelan eroangoren billa, ni emen itxita; eta izan be, gure naibageak dirala-ta goibel agiri dan ortzi auarren, zuk zer esango, ni zukin batera yoango naz.

ERROSALINDE'k.—Ba, norantza, yoteko guk?

KELE'k.—Nire osabearen billa Arden basora. ERROSALINDE'k.—Ene! gu neskak izanda, orren urrin yoatea izango dan galtzoria gutzako! Edertasunak urreak baño geiago zirikatzen dauz lapurrak.

KELE'k.—Ni yantzi zirtzil-txiroz, sorkiz yantzi-ko naz ela arpegia baltzitu egingo dot; beste onenbeste egin zuk; olan egingo dogu bidean aurrera, eta lupurrik zirikatu ez.

ERROSALINDE'k.—Ni emakumeak oi diran baño luzeago nazanazkero, ez ete litzakit oba gizonez yanztea? Ezpatatxo arro nire iztarretik dingilizka, basaurde-aztamakilla eskuetan; begoz nire biotzean gura daben emakume-bildurrak, -guk antz arrigarri, lerdan eta martzal izango dogu azalean, gigon-antzeko dollor askok euren arpegietan erakusten daben legetxe.

KELE'k.—Ze izen ezarriko dautzut gizondu zoitezanean?

ERROSALINDE'k.—Eztoz izan gura Yupiter'en esku-otseinak baño izen zirtzilagorik, eta orrazkero, Ganimeda deitu nagizu. Eta zeuri ze izen emoteko?

KELE'k.—Nire oraingo izanari dagokonen bat; oraindik aurrera ez Kele, Erbesteko baño.

ERROSALINDE'k.—Zer deretxatzu; lengusin, ergel yostaria zure aitaren yaursgitik ostu ba'dagigu? Ez ete litzakigu a pozkarri gure bidaldian?

KELE'k.—A ludi zabala zear yoango litzakizu nikin; neuk iminiko dot a orretara. Goazen emendik, eta batu dagiguzan gure pitxiak eta gure ondasunak; asmau zuk aldirik egokiena ta biderik seguruen nire igesaren ostean egingo dan nire billaketatik gure buruak ostonduteko. Orain gu pozik goaz askatasunera, ez erbestera (Alde dagie).

II EKITALDI

I AGERLEKU.-Arden basoa.

DUKE izana, AMIEN, eta beste Yaun batzuk, basa-gizonez yantzita.

DUKE izcmak.—Nire lagun eta erbeste-anaiok, ekandu zarrak ez ete dau egin basa-bizitza au irudi ulsezko andi-mandikeria baño ez-tiago? Ez ete dira oianok yauregi bekaizkeritsua baño galtzori gitxiagoko? Emen Adan' en zigorra baño eztogu somatzen: urtearoen bardin-eza; negu-axearen agin otzak eta agirika zakarrak nire soñari putz eta usika egin, eta otzaren otzez merrotzen nauenean

be, nik irribarre egin eta "au eztok laban-keririk" esaten dot: oneko onek niri nor eta zer nazan biotz neuz esaten dausten onulari yataz. Gozo dira ezbearraren ondoren onak; kunkunaren antzeko dira ezbearrak! ak be, itsusi ta edentsu izanarren, buruan pitxi ederra dau; eta olan gure bizitza onek, eririk gure billa ibilteka, zugatzetan miñak aurkitzen dauz, idaztiak aurrera arin doazan errekatzuetan, itzaldiak arrietan, eta ona edozetan; nik eneuke ori ezegaitik aldatuko.

AMIEN'ek.—Zori ontsu zara yaun maitagarri ori, zure zoriaren mukerkeria olango begi gozo ta baketsuz begiratu daikezunazkero.

DUKE izanak.—Ator, oreinak ilten yoango ete gozak? Eta orraitño iguin emoten yaus-tak ergel-nabar ernikarriok, uri soil onetan berton yaioko uritar izanda, euren muga-barruan, euren buru kakotsuakaz eper-mo-kor borobilak odolduta ikusiak.

I YAUNAK.—Izan be, ene yaun, Yagoba gotilunberek orretan naibage artzen dau; eta, alde orretatik, ak zin egiten dau zu lapurrago zareala zu erbesterau zauzan zure anaiea baño. Gaur Amien'go nire yauna ta ni aren ostean ostondu gara a aretx-azpian atzanda egoala; aretxaren zuztar zar-rak musturra erakusten dautsoe baso au zear moTmarka doan errekatxuari; toki orretaraxe eldu da orein bakandu bat azkenak egiteko, eiztariak zaurituta; eta, benetan, ene yaun, abere errukarriak egozten izan dauzan urrumak aren saietsetako narrua ia eztanda eragiteraño nasaitzen izan dabe; eta negar borobil andiak yalgiten izan dira urrengorik urrengo aren sur erru^{ea} 'e:ra erukarri; eta onan ergel uletsua, Yagoba gotilunberek ondo oarturik, erreka-txu bizkoraren ertz-ertzean egon da, aren urak bere negaTrez geitzen.

DUKE izanak.—Baña zer esan yok Yagoba'k? Ikuskizun orretatik ez ete yok atera ekan-du-ondorenik?

I YAUNAK.—Ene! bai, eta milla bat irudi

ekarrita. Lenen, ur-bearrik eztaun erreka-rxuari negar eginagaitik: "Orein errukarri" diño berak, "ik be luditarren antzeko az-kengurari-agiri egiten dok, lendik lar daue-nari geiago emonda". Gero, an berea lan-go naru apitzekoak bere kideak bertan-bera itxita, an bakarrik ikusirik: "Zuzen dok", diño berak, "olan alde egiten yok lagun-artetik ezbearrak eioak"; gero, ar-durabako ta narruak artu-ala yandako orein-talde osoa igaroten da yauzika aren aurrea zear, ari agur eta txerarik egiteko be gel-ditzeka: "Bai", diño Yagoba'k, "Aurrera, boá, aurrera, urikide gizen-koipatsuok: ori da oitu dana: zetarako begiratu or dagon errukarri lur yoa, porrot egina?". Olan zi-pladaka daragoio ak erri, uri, errege-yau-regi, bai, gure bizitza oneri narrua berotzen eta erasten: ak zinka daragoio gu lapur utsak, gordin utsak gareala esaten; area-go, guk abereak bildur-ikaratu ta euren to-kian bertan il egiten doguzala esaka.

DUKE izanak.—Olango amesetan itxi dozue ala?

II YAUNAIC.—Bai, ene yaun, arnas-estuka eragoion oreinari negar egiten eta a zalata esatakoak esaten.

DUKE izanak.—Erakutsi egidazue orrako toki ori: gogoko yat ari olango aldikadetan kide izatea. orduan zer-esanik asko izaten dau-ta.

II YAUNAK.—Artez eta bertatik eroango zau-daz agana. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-Yauregiko gela.

P. DUKEA, Yaunak, eta Otseinak aurrera.

P. DUKEAK.—Izan ete leiteke aik iñoak ikusi ez izanik? Ezin izan leiteke olangorik: ni-re yauregiko zitalen batzuk kide ta lagun dira onetan.

I Yaunak.—Nik eztoz entzun aik iñoak ikusi izan dauzanik. Aren lo-gelako arduradun emakumeak a oera yoaten ikusi eben; eta goxean eztabe idoro oean oeko altxorra euren anderañoa.

II YAUNAK.—Ene yaun, zuri ainbeste bidar barre eragin dautzun ergel zorritsu-zikina be nonbaitera alde egina da, ezta agi-ri. Espere, arrege-alabearen lagun emaku-

me yatorrak autortu ta diño berak ixilean zure alabea ta aren lengusina Karla zantsua alperrik galdu eban arako gaztearen zer onak eta lerdentasuna goratzen entzun iznñ dauzala; eta aren ustez, aik nora yoan izan, a gaztea be aikin izango dala, urrean.

P. DUKEAK.—Bidali norbait aren anaieanera: ekaxri egizue adoretu a ona: a an ez iza-tekotan aren anaiea, ekarri ona, neuk bi-Uatu eragingo dautsot bere anaiea: bertatik egin egiteko au: eta aztarketea ta bi-Uatzea eztaitelata otzitu ta atertu igesitako buru-arinok osterata be ona arte. (Alde dagie).

III AGERLEKU.-I IBER'en etxe-surrea

ORLANDA ta ADAN aurrera, alkarrekin trikitx aginda.

ORLANDA'k.—Nor dago or?

ADAN'ek.—Ene! nire ugazaba gaztea ala? Onangorik! nire ugazaba maitagarria! Ene; ene ugazaba ezti ori! Errolanda zanaren oroigarri ori! ene bada, zer egiten dozu zuk emen Zegaitik zara zu ekandu oneko? Zegaitik maite zauz zu edonok, eta zegaitik zara zu yator, sando ta adoretzu? Zegaitik zendun zuk orrenbesteko leiarik duke gogalditsuaren burrukari azurtsua benderatze? Zure gorapena arinegi etorri da ffitxera zure aurretik. Ez ete dakizu, ugazaba, gizon batzuentzako euren zer onak eztirala euren arerio baño? Zureak be olangoxeak dira; zure ekandu onak, ene ugazaba, Yaungoikoari opatutako etoi deunak yatzuz. Ene! ludi onena, emen eder danak edertasuna daroana edendu egiten dau-ta!

ORLANDA'k.—Zer, ba? Zer yazoten da?

ADAN'ek.—Zori txarreko gazte, ez adi sartu ateotatik barrura: ire zer onen arerioa te-llatu onen azpian bizi dok-eta: ire anaieak, ez, ire anaieak ez; orraitño Errolanda yau-naren semeak..., ez, aren semek bez; nik atxautsat seme deituko, aren seme deitu-agi-nik egon izanarren, ire gorapenak entzun izan yozak; eta arrats onetantxe i etzaten azan tokiari su emoteko asmotan dok i barruan azala: i ilteko bide orrek uts egin ba'dagio, i galtzeko beste bideren batzuk artuko yozak; nik ak ez-yakinean entzun yautsazat bere asmoak. Au eztok itznko lekurik; etxe au arategi baño ez yak: gorroto izan egiok, bildur izan egiok, ez al az barura sartuko.

ORLANDA'k.—Ba, Adan, ni nora yoatea gura dozu zuk?

ADAN'ek.—I ona ez etortekotan, i nora yoan-gok etxaustak ardura.

ORLANDA'k.—Zer? Ni ortik zear eskean yoatea gura dozu ala? Ala guztien bidean ez-pata dollor-arroz, indarrez kendu ñori ni-retzako bizigarriak? Nik onako au egin bearko dot, besterik zer egin eztaikit-eta: baño ez, onangorik eztoz egingo, al izana^ rren: gurago dot nire ansi gordin sasiko-

odoldunaren gaiztakeriaren bendeau yau-si.

ADAN'ek.—Ez egik olangorik. Bcsteun ogerleko dodaz nik ire aitaren otseintzan nire alogeretik zurki aurreratuta; otseintza-lanak nire soin-adar zarrok meikitu ta begirapen-bako adinak baztarrera egotzi nagianeau eukro nire gexo-zai izateko asmoz batuta dodaz txanponok; autsoz txanponok; eta belai yaten emoten dautseno, bai, arta-txoriari aurre-ikusiz yaten emoten dautso-na bedi nire zartzaroko poz eta naiera! Emen dok urre au; guzti-guzti au itzako. Ire otsein nadi ni; nik zar-antza eukiarren, orraitño ni sendo ta guri nok, nire gaztearoan nire odolari edari bero ta asaldari-rik nastu eneuntsolako; arpegi lotsabakoz eneuntsan egin txera argirik aul-makalta-sunerako bideri be; orrazkero, nire adina negu guri antzeko dok, otza bai, baño ez gordina; ikin yoaten itxi egidak; ire egiteko ta bear-izanetan niki gizon gazteagoren otseintzea egingo daukat.

ORLANDA'k.—Agure on ori; zukan bai ager-zen dala ondo beñolako ludiko otseintza zintzoa, otseintzea bearra betetearren eta ez sarigotatik otseinak izerdia ateraten ebana! Zu etzara aldiotan oituten danetikorik, orain gorago igotearren izan-ezik ñok ez-tau izerdirik atera gura-ta; eta bein gorago igonazkero, ori iritxita be, euren otseint-zea len baño epelago da; zu etzara orre-tarikorik. Baña, agure errukarri, zuk zugatz ustela iñausten dozu, ardura ta naiera guz-tiakaz be lora bat bera be ezin emon dai-keana; baño yarrai zure bideari, gu biok batera yoango gara; eta zure gaztearoko alogerak agortu baño lenago elduko gara poz apal bai, baño yarrien batera.

ADAN'ek.—Aurrera, ugazaba; eta nik nire azkenengo arnasaraño lagun egingo dau-tzut, zindo ta zintzo.-Amazazpi urte nendu-zanetik ona ia larogei urtean bizi izan noz emen, baño orain enoa emen luzarago biziten. Aamazazpi urte dabezaneau asko yoaten dira ortik zear euren zoriaren billa; baño bein larogei urterazkero, aste bat be beranduegi da; orraitño zoriak ezin emon legisket sari oberik ondo iltea baño, eta ez nire ugazabaren zordun (Alde dagie).

IV AGERLEKU.--ARDEN basoa.

ERROSALINDE mutil yantzita. KELE artzainoz yantzita, ta TATXESTON aurrera.

ERROSALINDE'k.—Yupiter ori! nire indarren makal!

TATXESTON'ek.—Niri eleuskit ardura nire indarrakaitik nire zangoak nekatuta ezpa-legoz.

ERROSALINDE'k.—Nik idoroko neuke nire biotzean nire gizon-yantzia lotsatu ta emakumek lez negar egiteko lain indar: baña nik ontzi makalagoa adoretu egin bear dot, gizon-yantziak emakume-yantziaren aurrean adoretu agertu bear dau-ta: orrazkero, gora gogo ori, Erbesteko on.

KELE'k.—Arren, epe artuizu nikin; ni ezin yoan naiteke aurrerago.

TATXESTON'ek.—Niketz, nik gurago dot zukin epe artu, zu eroan baño; orraitino zu erootea elitzateke kurutzerik eroatea nitzako; eta izan be, nire ustez, zuk eztaoroazu txanponik zure ziskan (3).

ERROSALINDE'k.—Tira ba, au da Arden basoa.

TATXESTON'ek.—Bai, orain Arden'en nago ni: ni len baño ergelago; etxean nengoanean toki obean nengoan; baña bideztiak pozik egon bear dabe.

ERROSALINDE'k.—Bai, olan zadiz, Tatxeston ori.- Begira, begira, nor dator emen? Gizon gazte ta agure alkaxri ben-ben itz egiten.

KORIN eta SILBI aurrera.

KORIN'ek.—Ori yatzu bidea neska ari oraindik zuri irri eragiteko.

SILBI'k.—Korin ori, zuk al zenki nik a zen. bateraño maite dodan!

KORIN'ek.—Zati bat igarten yoat; neu be inoz maite izana nok-eta.

SILBI'k.—Ez, Korin, zu zar zara-ta, zuk ezin igarri zengike; gaberdiko aurtikori eguño intziri egin izan dautson maitalek *aña* zure gaztearoan maite izan ba' dozu be; baña inoz zure maitasuna nirea lango izan ba' litz, -eta nik eztot uste eguño gizonen onenbestean maite izan dauenik--, zenbat egite barregarria etzindukezan eroango zure irudimenak?

KORIN'ek.—Nik aztuta dodazan amaikatxora bai.

SILBI'k.—Ba! orrazkero zuk eztozu eguño biotzez maite izan: maitasunak eragin izan dautzun zorakeririk txikiena be gogoratzen ezpa' dozu, zuk eztozu maite izan; ni orain

lez, eguño egon ezpa'zara yezarrita biotzeko emakumeientzako gorapenen gorape-nez aurrekoari gogait eragiten, zuk eztozu maite izan; naiz, lagunekandik bat-batean alde egin ezpa' dozu, orain biotzaldiak niri eragiten daustan Iegetxe, zuk eztozu maite izan: Pebe, Pebe, Pebe ori! (SILBI'k alde).

ERROSALINDE'k.—Ene artzai orren errukarri! Zure zauria aztertu ta arakatuta, zori latz-bidez neurea idoro dot.

TATXESTON'ek.—Eta nik nirea. Gogoan dot, ni maiteminduta nengoanean bein arria yota nire ezpatea ausi egin nebala, eta axriari *a* ezpatakadea artzeko agindu neuntsala gabaz Yone Irribarre ikusten etorten zalako; baita gogoan dot neska aren soñekoak uretan yoteko txibiteari ta aren esku latz eta itzekarroz beterikoetan biak batzeorduan intsigiten yakozan pekorotzai be nik mun egiten neuntsela; baita gogoan dot, bein areri ustez idar-landarari nire maitasuna iragarten ibili nintzakola; leka bi kendu, ta biak atzera emonda, negarrez esan neuntsala; "Erabili egizuz onek nigaitik". Guk benetako maitaleok inondiko zorakeriak egiten doguz; baña izadian edozer ilkor dan lez, izadiko oro be bere maitasuneko zorakerietan ilkor da.

ERROSALINDE'k.—Zuk zeuk uste dozun baño zurrago itz egiten dozu.

TATXESTON'ek.—Bai, ni enozu izango eguño nire zurtasunaren yakinkide nire zangazurrak nire zurtasuna yota ausi arte.

ERROSALINDE'k.—Yupiter, Yupiter! artzai onen biotzaldia nirearen antz-antzeko da.

TATXESTON'ek.—Bai nirea be; baña nirea zarren zarrez usteltzen asia da.

KELE'k.—Arren, zuotariko batak itandu egiozue an aragoko artzaiari ia urre-ordez yakirik salduko leuskigun: larri-larri ni goseak ilik nauka.

TATXESTON'ek.—Eee! ergel ori!

ERROSALINDE'k.—Ixilik zagoz, ergel; ori ezta zure ogibidekorik, ez zure seniderik.

(3) Emen Tatxeston'ek diñona aituteko gogora egizu aldi atako Ingelanda'ko txanponok alde edo arpegí batean kurutze-irudia ebela, oraingoxe txelinak be daroan lez. Olan ba, Tatxeston'ek Kele kallo-kallo eroan bear izatekotan eta Kele'k aldean txanponik ez izatekotan, ak ez eban eroango bizkarrean kurutzerik.

KORIN'ek.—Nor dago deiez?

TATXESTON'ek.ek.—Zu baño obeak, yaun.

KORIN'ek.—Ostean zori txar-tzarreko litzate-kez izan be.

ERROSALINDE'k.—Ixilik, gero.-Arrasti on zuri, adiskide.

KORIN'ek.—Baita zuri be, yaun txeratsu, ta bai zuoi guztioi be.

ERROSALINDE'k.—Arren, artzai, leku soil onetan biotz onek naiz urrek naiararik erosi al ba'dau, atsedén artu ta yan dagikegun tokira eroan gagizuz; ibiliaren ibiliz ebainduta ta laguntza-bearrez larritu-aginik dago emen neska gazte bat.

KORIN'ek.—Yaun lirain, erruki dausat, eta nigaitik baño geiago beragaitik, nire eskuarte ta baño andiago al litz orri lagun egiteko: baño ni beste gizonen artzai nozu, ta nik eztodaz moztuten nik larraritzen dodazan ardien uleak: gogaldi mukerreo do nire ugazaba; ta eztau alegin andirik egiten iñor etxean artu ta yaten emonaz zerurako biderik artzeko; gener, aren

ardi-tvbolea. aren artnlrteak eta larrak orain salgei dagoz; eta gure tjabolan, a andik alde eginik dalako, orain eztago ezer zuk yan al izatekorik; baño erdu ta ikusi zer dagoan eta nik ondo etorriak be-roena egingo dautzuet.

ERROSALINDE'k.—Nor da aren artaldeak eta larrak arosteke dana?

KORIN'ek.—Apur bat lentxoago emen ilcusi dozuen txarri-zain gaztea, edozer erosisak ardura gitxi emoten dautsona.

ERROSALINDE'k.—Arren, zeuk erosi abele-txea, artaldeak eta larrak, eta geuk enion-go dautzugu zegaz ordaindu.

KELE'k.—Eta zure alogerak be osotuko dautzugu. Toki au begiko yat, eta ponik emon-go neuke emen nire astia.

KORIN'ek.—Egia esateko, zerok salgei dagoz: yarrairi niri; nik esangoz, lurra, berak dakarrena, eta bizikera au begiko ba'yatzuez, zuon otsein zintzo izango naiatzue, ta bertatik erositako dautzuedaz zuon urregaz (Alde dagie).

V AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

AMIEN, YAGOBA ta beste batzuk aurrera.
ABESTI

AMIEN'ek,—

Zugatz muskerpean,

Nire albo etzan,

Ta txori-eztarri

Ezti-zoragarri

Dagigun abestu. Nor ona?

Emen ez ikusiko ak

Negu-axe zakarraz

Beste arerio gorriak.

YAGOBA'k.—Areago, areago, arren, areago.
AMIEN'ek.—Gotilunbera egingo induke, Yagoba youn.

YAGOBA'k.—Eskerrik asko orregaitik. Areago, arren, areago. Nik abestiari gotilunberatasuna edoski daikeot, ogigaztaiak arrautzak edoskilen dauzan legetxe. Areago, arren, areago.

AMLEN'ek.—Nire abotsa latza dok; nik bayakiat ire gogokorik ezin dodana.

YAGOBA'k.—Nik etxoat eskatzen ik nire gogokorik egiterik, ik abestutea baño. Tiruk, areago: beste aapaldi bat: izen ori ezarten ete dautsek?

AMIEN'ek.—Euk zer-gura, Yagoba yaun.

YAGOBA'k.—Ez, niri eixaustak emoten ardurarik euren izenak; niri etxaustiek ezer zor. Abestuko ete dok?

AMIEN'ek.—Ire eskarizago nire gohoz baño.

YAGOBA'k.—Tira, ba, eguño iñori eskerrik egitekotan, eskerrak iri: baño or txeratsu Izatea esaten dautsoen zera maixango epermokorri bi aurrez-aurre aurkitzea lango baño eztok; eta iñok biotzez eskerrak egiten daustazanean, txakurrandia edo olangoren bat emon dautsodala iruditzen yatak, eta alc eskekok lez eskerrik asko esaten daustala. Tiruk, abestu egidak; eta gura eztozuenok geldi euki zuon miñak.

AMIEN'ek.—Tiruk ba, bestia amaitu egingo yoat.-Yaunak, bitartean zuok ostondu zaitete: dukeak zugatz onen azpian edango dau; a egun oso onetan zuon billa ibili da.

YAGOBA'k.—Eta ni egun oso onetan agandile zelán alde egingoka ibili naz. A ezta niri dagokidan lagunik; ak *aña* arazo dot nik niri oldoztu eragiteko; baño nik Yaungoikoari eskerrak egiten dautsodaz, eta ara zook dirala-ta enaz arropuztuten. Tiruk, egizak txorrotxio batzuk, tiruk.

ABESTI

Geiago-leiatik alde (Emen guztiak batera)

Egin, ta eguzkizale

Danak, berak yaten

Dun ogi billa ta ase,

Dagigun abestu. Nor ona?

Emen ez ikusiko ak

Negu-axe zakarraz

Beste arerio gorriak.

YAGOBA'k.—Orrako ire ukutu orri nik olerki bat ezarriko yautsat, nire asmatze urriarren nik atzo egina,

AMIEN'ek.—Eta nik abestu egingo yoat.

YAGOBA'k.—Onetara dok:

Yazo ba'dadi yazo,
 Inior biurtu asto,
 On eta naieia asko
 Or itxita atzo,
 Gogo setatsu-erako,
 Asto, asto, bai asto;
 Emen ak ikusiko

Ererik bai naiko

Ami'gana etorriko?

AMIEN'ek.—Zer dok orrako "asto"?

YAGOBA'k.—Orrako ori Eladetarren oles dok, ergelak korroan batzeko. Lo egingo yoat, al ba'yoat; ezin ba'yoat, Aigito'ko len-yaio guztiai marmarka narrua eratsiko yau-tset.

AMIEN'ek.—Eta ni dukearen billa yoango nok; aren oturuntzea gertu yagok. (Alde dagie banazean.

VI AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

ORLANDA ta ADAN aurrera.

ADAN'ek.—Ugazaba maite, ni ezin yoan naiteke aurrerago: Ene! ni goseak il bear nau! Emen etzango naz ni, nire ilobia betean. Agur, ugazaba maite.

ORLANDA'k.—Zer, zer da ori, Adan! Ez ets dozu ori baño biotz geiagorik? Bizi zaitetz apur baten; poztu zaitetz apur bat; gogargitu zaitetz apur bat. Baso muker onek basokorik ezer ba'dakar, edo ni aren yanari izango naz, edo zure yanarizat ekarriko dautzut. Zure- indarrak baño urrago dago eriotzatik

zure ustea. Neugaitik, nasaitu zaitetz: zure besoa betean arago eukizu eriotzea bein-beinean; laster nozu emen oster a be; eta nik zuri yatekorik ez ekartekotan, ni gorabera il baño eztozu: baña zu ni ona baño len il ba'zadiz, zuk nire nekeari irri egingo dautsazu. Ondo esanda! Orain argiango dirudizu; eta ni laster naz zakin.-Orraitiño, zu egurats leitu- gordinean zagcz; tira, es-talperen batera eroango zaudaz; eta etzara ilgo bazkaririk ezagaitik; basamortu onetan ezer bizi ba'da. Argitu gogo ori, Adan on! (Alde dagie).

VII AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

Mai iminita.

DUKE izana,, AMIEN, eta beste batzuk.

DUKE izanak.—Nire ustez ori aberetu egin dok; gizon-antzegaz iñon ezin yoat idoro-ta.

I YAUNAK.—Ene yaun, oraintxe-oraintxe alde egin dau ak emendik; emen egon da txitxari abesti entzuten.

DUKE izanak.—Belarribako uts a abeslari egin ba'yaku, laster izarrak alkar yoka ikusteko gara. Zoaze ta billatu egizue; berakin itz egin gogo dodala esan egiozue.

I YAUNAK.—Bera urreratuaz nekeak aurreratu egiten daustaz.

YAGOBA aurrera.

DUKE izanak.—Ara! egun on, yaun! Ze bizikera dok ori, ire adiskide errukarriak ire laguntza-billa eskean ibili bear dabela-ta? Ara! i gogargi augu.

YAGOBA'k.—Ergel, ergel! -Ergel bat idoro dot basoan, egin yantzinabarra: -ludi onen ziztrin! Ni yanez bizi nazan lez, ergel ba-

tekin egin dot trikitx, eta lurrean etzanda eguzkia artzen egoan, eta Zori Andereari marmarka eragon dautso adiskideitez eta itz apainez, -eta orraitino a ergel nabar da. "Egun on, ergel" nik esan; "Ez, yaun" ak, "Enagizu deitu ergel Yaungoikoak niri zori ona bidali arte". Gero, sakeletik erloiua atera, ta ari bizitasunbako begiz begiratu-ta, zurtasun andiz au esan dau: "Amarrak dira; emen ikusi daikegu ludia zelan dabilen bein batera, bein besteraka. Bedera-tziak izan dirala ordubete baño ezta; eta beste ordubete barru amaikak izango dira; eta olan, ordurik ordura, gu elduaz goaz. eta gero, ordurik ordura ustelduaz ustelduaz; eta orrek ba-dau bere ipuña". Ergel nabarra aldiaz olangorik esaten entzun dodanean, nire bidiak ollarrak lez kukurru-ku egiten asi yataz, ergelak orren oldoz-kari sakonak izan bear dabela-ta; eta etentzaka barreka eragon dautsat aren erloiotik ordubetean.-Ergel yator ori! ergel air.tza-

kogarri ori! Soñeko nabarra bere yantzi bakarra (4).

DUKE izanak.—Ze ergel dok orrako ori?
YAGOBĀ'k.—Ergel aintzakogarri ori! -Yau-regiko izaneko; eta ak aĩñonez, emakumeak gazte ta lirain izanazkero, bai ei dabe olango dirana ezagutzeko lain buru ta geitasun; eta ak bere garaunetan, -garau-nok biderako artuko ogia bidaldi-atzanean egoten dan baño legorrako ta igarragoak izanarren, -ak garaunetan iñondiko lekuak dauz berak ikusi ta ikasiko zerez bete-beterik, eta andik estu-estu ta sakatu-sakaturik ateraten dauz.-Ergel al nintz neu be! Neuk be ergel-soñeko-leia dot,

DUKE izanak.—Emongo yak bat.

YAGOBĀ'k.—Ori da nire soñeko bakarra, baña zuk zure usteetatik zarren zarrez usteltzen doazan bedar txarrak aterata ni enazala gizon zurrik uste izatekotan. Nik ergel-soñekoagaz batera azkatasuna bear dot, axearena langoxe azkatasuna nik norigura putz egiteko, ergelak ori egiten dabe-ta; eta nire ergelkeriak minduagutzen dabezanak egin bear dabe barrerik geien. Eta zegaitik, yaun, egin bear dabe olan? "Zegaitik" erri-elexarako bidea baxen ezaguna da: ergelek zurtasunez ukututen dautsonak, min artu izanarren, ergelkiro yokatzen dau, ukutua, zipladea somatu dauela iragarriaz; ostera, ergelaren begiraleune galduak eurak be zeatz ikusten dabe gizon zurraren ergelkeria. Yantzi egidazu nire ergel-soñekoa; emoidazu baimena nire gogoia iragarteko, eta nik ludi kutsatuaren soin loi-zikina ukuziko, garbituko dot, nire osakaia epez artu gura ba'dabe.

DUKE izanak.—Oa ortik zear! Nik ba-yakiat ik zer egingo endukean.

YAGOBĀ'k.—Nik bidera iñori aurrez-aurre urtenda, zer egiteko on baño?

DUKE izanak.—Ik oben itsusi-itsusia egingo enduke, obenari agirika eginda; eta izan be, i eu nasai uts izana az, zantarkeribera abereen zantarkeri-leiea bestean; eta ik ludi guztiaren ganera okadaka egotziko endukez ik lokarri ta esibarik batu dokazan zauri ustel eta gaiztakeririk andienak.

YAGOBĀ'k.—Ba! arrokeriaren aurka norbaiten iñondiko gedarrak egin eta asarrerik gorriena erakutsi ba'dagi, orregaz urlia naiz berendia arro diranik esaten dau ala? Orrako orren gedarrak eta asarrea ez ete doaz aurrera ta aurrera itxaso asarreko urak lez, ekinarenekin nekatuta atzeraka asi arte, bitartean inon geldituzeka? Uriko emakumeetatik zein izentatzen dot nik, esan ba'

daoit "Uriko emakumek aintzakoçrorri ez-tan bere bizkarrean daoaz errege-semeak eralgi ta ondatu dabezan ondasunak"? Nor etorri lekikit esaten bera izentau dodala, bere auzokoa be bera langoxe danean? Naiz ogibiderik apalenekoen bat, nire zipladea beretzako izan dalakotan etorri ba'dakit eta esan "Iri zer dauks ni arro naiz apal izanagaitik?", orrako orregaz ez ete dau ak iragarten bere ergelkeria ta nire itzen zindotasuna? Aor ba; orrazkero zer? Orrazkero zer? Nire miñak ze irain egin izan dautsan yakin gura neuke; ni zindo ta zuzen izan ba'naz, ak bere buruari egin dautso irain; bera garbi ba'da, errudun ezpa'da, ori izatekotan, nik eralgiko itzak eztautsoe ukututen, or doaz egaz, basateatea lez, iñok beretzako artzeka.-Baña nor datorku or?

ORLANDA aurrera, ezpatea eskuetan dauela.

ORLANDA'k.—Geldi, ez yan geiagorik.

YAGOBĀ'k.—Zegaitik? Nik oraindik etxoat ezer yan.

ORLANDA'k.—Eztok yango be, bearrekoari emon arte.

YAGOBĀ'k.—Nondiko ete dogu ollar au?

DUKE izanak.—Ire zori txarragaitik ete augu, gizon, azarri, orren adoretso? Ala berenberegi ostikopetzen dozak lotsarik arean barik era-mera onak, azikera orren urriko agiri azanazkero?

ORLANDA'k.—Lenengotik ukutu daustazu nire arian. Zori txar gorriaren arantzak eztauste itxi nire azikera leunik erakusten; orraitioño be basoan barik urian azia nozu ta ba-dot ezikerarik. Baña epe artu, gero; niri ta nire arazoai erantzun arte igalioi ukutu dagiena il egingo dot.

YAGOBĀ'k.—Orrazkero, iri ondo ez erantzutekotan, nik il egin bearko yoat.

DUKE izanak.—Zer gura dok? Ire era onak geiago eragingo yauskuek, ire indarrak biotz oneko izateko guri aregingo daskuen baño.

(4) Ergelak margo askotariko soñekoak erabilten ebezan: parkak onetariko margo-koak, yakea orretariko margokoa, galtzerdiak beste margoko ta, olan, soñekoetatik bakotxak bere m-argo berezia; *ái* zan eta margorik geien batera. Buruan be berarizko txapel barregarri ta margo biziko, "ergel-txapel" eretxona; soñekoetatik dingilízka txilinan be erabilten ebezan; orregaitik eresten dautse Shakespeare'k ergelai "yantzi-nabarrak".

ORLANDA'k.—Yaiekorikezagaiik ni il-aginik nago, eta yakirik izango al dot.

DUKE izanak.—Yezarri ta yan agik, eta gure maira ondo etorria az.

ORLANDA'k.—Orren yator itz egiten dozu? Azketsi egidazu, arren; nik emen edozer zala zakar-basati uste neban; eta orregaitik artu dot agindu gordinaren arpegia. Baña zarienak zariela, basamortu elkaitz onetan, adar goiilunberaen itzalpean, tarraz astiro doazan orduak galdu ta aintzakotzat artu-ez egiten dozuezanok; eguño egun obetik ikusi izan ba'dozue, iñoz izan ba'zarie elexarako dei egiten dauen yoalerik dagon tokian, iñoz yezarri izan ba'zarie edozein gizon onen maian, eguño zuon betazalategitik negarrik legortu izan ba'dozue, eta iñoren erruki izatea ta iñor zuon erruki izatea zer dan ba'dakizue, biguntasuna bedi, nire eragin-bidea: eta itxaropen onegaz nik lotsaturik nire ezpatea zorroan sartzen dot.

DUKE izanak.—Egia dok guk egun oberik ikuzan doguna, eta yoale deunak be elexarako dei egin izan yauskuk, gizon onen maian be yezarriak gozak, eta erruki samur-deunak sortuazoko negarrak be gure begietan legortu izan yoguzak: eta orrazkerro, yezarri adi maitakiro, eta geuk aginduta artu egik guk dogun lagungarria, ire bearrizanari berea emoteko,

ORLANDA'k.—Orrazkerro, epe apur bat artu zuok yateko, ni, orein amearen antzera, nire umearen billa yoan eta ari yaten emon arte. Agure errukarri bat dago an, niri maitasun utsez yarraitzearren amaikatxo oinkada neketsu meikika egin izan dauena; gaitz makal bik, adinak eta goseak, estu-estu daukien ari bear aña emon arte, nik eztautsot yaki-bilderreri ukutuko.

DUKE izanak.—Oa aren billa. Eta guk etxoago ezer artuko i etorri arte.

ORLANDA'k.—Eskerrik asko zuri; eta Yeungoikoak onetsiko al zauz zure laguntza onagaitik! (Alde dagi).

DUKE izanak.—Ba-dakusazue gu bakarrik ezkareala zori txarreko; guk gurea egiten dogun agerleku onek baño ikuskizun itzalagorik erakusten dau antzoki luze-zabal eta guziion onek.

YAGOPA'k.—Ludi oso au da antzoki, eta emen gizon eta emakume guztiak norbaitena egiten dabena baño ez dira; ori bai, emen baktotxak berea egin daroa; gizon-emakumeak emen euren sartu-urtenak egiten dabez; eta gizon baktotxak bere bizian ainbat egin-arlo dauz, bere ekitaldiak bere zazpi bizi-aroak dirala. Lenen, sein-aroa edo

seinizaroa, ela iñudearen besoetan urrume ta botaka egiten dau; gero, irakastegi-mutiko negartiaren aroa, ta an doa irakastegira idazti-zorroa idun-besapeak zear dingiliza dauela arpegi gazte-guriagaz gogoaz bestera, muker, barakulloaren antzera, as-tiro. erdi-tatarrez. Urren, maite-aroa, labeak baño putz eta intziri geiago egiten dauela, ta bere neska maiteari abesti samurrak abestuten dautsozala. Geroago, gudari-aroa, ta or dabiltzu iñondiko ziñak egiten, biraurtika, leoi nabarrak baño bizar andiagoa azi, iñok baño izen oberik izan gura, asarre-burruketarako zoli ta bizkor bits-zorro utsa dan entzuts onagaitik, kañoi-agoan ba' da be. Urren, ebazle-aroa, sabel borobil ikusgarri ollaskoz ondo orniduez, begirakunea ben, bizarra apain eta polito ebagita, esakune ta atsotitz zurrik ugari, ta oraintsuko amaika ikasbide; eta olan egiten dau bere egitekoa. Seigarren bizi-aroa, parka zirtzil eta nasaiekaz, betaurrekoak sur-ganean, eta txanpon-ziskuak aldame-netan; ondo yagonda euki dauzan bere gaztearoko galtzerdiak nasaiegi ta loka datorkez bere mami-bako zangoai; eta aren giza-abots beñola garratza ume-abotsaren ikarea artzen asita, txisifuka ta efenka dabilkolea. Guztietarik azkenengo agerraldi ta aroa, yazokunez beteriko iñondiko edesti au amaitzen dauena, bigarren ume-aroa ta oroiemenik-ez utsa da; aginik ez, begirik ez, ago-sapairik ez, ezer ez.

ORLANDA aurrera ADAN'ekin.

DUKE izanak.—Ondo etorriak zuok. Lurrean ezarri egizu zure zama begiragarri ori, ta yan dagiala.

ORLANDA'k.—Eskerrik asko alan be beronen izenez.

ADAN'ek.—Orixe egin be egin bear zendun zuk; nik nekez dagiket itzik neutzako.

DUKE izannk.—Ondo etorria; ekin; bein-beinean eztautzut emongo nekerik zure zori txarraz itaunka.-Yo egizue eresien bat; eta ik, lengusu on orrek, ik abestu.

AMIEN'ek abestu egiten dau.

ABESTI

I

Putz, putz, negu-axe orrek,
Zu etzara giza-eskertxarra
Bestean zakar-gordin;
Zure aginak ez dira ain zorrotz

Zu ikus-ezina zara-ta,
Zure arnasea zakar izanarren.
Abestu gora! goraá gorosti orlegiri;
Aiskidetanusik geiena azal-uts da,
Maitanusik geiena zorakeri uts;
Orrazkero, gora! zorakeri
Bizitza au bai dala argi-argi.

n

Lei egin, lei egin ortzi latz orrek,
On-egite aiztuak bestean
Usigiten eztozun orrek:
Zuk urak gogortuarren,

Zure ezina este es. cdiskids
Aiztu gauzana baxen zorrotz.
Abestu gora! gora! e. a.

DUKE izanak.—I Errolanda yaun onaren seme ba'az, ik benetan izan azala agopean esan, eta nire begiak ire arpegian aren antza irarrita ta bizirik dakustanez, ondo etorria adi, toki onetara; ni ire aita maite eban dukea nok. Ator nire artzulora ta an eralgi egidazak ire zoriaren ganetiko gora-berak.-Agure on ori, zu zure ugazaba letxe ondo etorria *zaia* emen; eldu egiok besotik.-Eka-zu zure eskua, eta zuon gora-beraen barri yakingo al dot. (Alde dagie).

III EK: iTALDI

I AGERLEKU.-Yauregiko gela.

P. DUKEA, OLIBER, Yaunak, eta Otseinak aurrera.

rua guk ire aurka uste dogunaz ire anaiearen ahoz zurutu arte.

P. DUKEAK — Eztokala ikusi arrazkero? Yaun, yaun, olangorik ezin izan leitekeke(baña nik dodanik onena errukia ezpa'litzok, eu emen egonazkero, nire apenerako enien eztagon izpiderik enaiendukek bearko. Baña atzarrik ago: dagon lekuan dagola, billa egik ire anaiea: iziotu argizagia ta billa egik; amabi ilebeteotan ekarrik a bizirik naiz ilik, ostean ez adi etorri atzera gure lurretan bizibide-billa. Ire lurak eta ik oratzekorik dokan oro ta iretzakotzat dozakanak gure eskuratuten yoguzak ik ire bu-

OLIBER'ek.—Onako zer onetan zuk nagusi orrek ezagun al zendu nire biotza! Eguño nire bizian nik eztot maite izan nire anai ori.

P. DUKEAK.—Orrazkero, i ainbat dollorago.-Tira, atera egizue ori bultzaka etxe onetatik, eta arazo orretarako diran nire bende-koak orren lur eta etxeak zeintzuk, zanbat, eta zenbat gei dirian ainbatu dagiezala: arin egin au, eta etxetik egotzita doala or ortik zear (Alde dagie).

II AGERLEKU.-ARDEN basoa.

ORLANDA aurrera, eskuelan ingi dauela.
ORLANDA'k.—Egon or eskegita, nire olerki ori. nire maitasunaren lekukotzat; eta zuk, gabeko erregeno iru burestundun orrek arakatu nire bizi osoaren yabe dan zure eiztarinoaren izena. Ene Errosalinde ori! zugatzok izango dira zure idaztiak, eta euron azaletan sakostaka irarriko dodaz nik nire gogapenak eta bulkoak, baso au begiratzen daben begi orok zure ekandu onen lekukoa edonon ikusi dagien. Arin egin, arin, Orlanda; irarri zugatz baktxean No lirodn, garbi, azal-ezina, (Aldi dagie).

tza on da izan, baña artzai-bizitza dan aldetik ezta. Bakarreko bizitza dan aldetik, gogo-gogoko yat; baña dizdizbako dan aldetik, bizitza zirtzil da. Ori bai, zelai-basoe-tako dan aldetik, begiko-begiko yat; baña yauregiko eztalako, gogaikarri da. Gitxi yateko bizitza dan aldetik, ara, nire gogaldiari ondo datorkona da; baña betekadarik ezin egitekoa dan aldetik, nire sabelari txarto be txarto datorko. Ba-do zu yakituri-zaletanusik zure kitean, artzai?

KORIN eta TATXESTON aurrera.

KORIN'ek.—Tatxeston yaun, zer deretxatzu artzai-bizitza oni?

TATXESTON'ek.—Benetan, artzai, berez bizi-

KORIN'ek.—Nik dakidan zer bakarra zera da gizona geiago artegatzen dan eta urduriago aurkitzen dala; eta txanponik, eskuarterik eta nozik eztauena iru adiskide on barik aurkitzen dala; euriari dagokona bustitea dala, ta suari dagokona erretea; larra onak ardiak loditu egiten dauzala; eta gauaren

- errurik geien eguzkirik ezak dauela; yaiotzaz naiz aleginez buruan argirik eztauenena alaiu leiteke eztauela aziera onik, edo ostante odol motel-moteletiko da.
- TATXESTON'ek.—Orrako ori dakiana berezko yakituri-zale da. Eguño izan zara erregeurrian ala, artzai?
- KORIN'ek.—Egiz, eguño bez.
- TATXESTON'ek.—Orrazkero, zu gaiztetsia zara.
- KORIN'ek.—Ez, eztoz uste olangorik...
- TATXESTON'ek.—Benetan, zu gaiztetsia zara; eta arrautza txarto errea lez alde batetik erreta.
- KORIN'ek.—Yauregi-urian egonezagaitik ala? Zer dala-ta?
- TATXESTON'ek.—Ba, zu eguño izan ezpa' zara yauregi-urian zuk eztozu iñoz ikusi izan era-mera onik; eta zuk eguño era-mera onik ikusi ezpa'dozu, zure era-merak txarrak izan bear; eta txarkeri edo gaiztakeria oben da, obena barriz, gaitzespena. Zu, artzai, zu galbide gorrian zagoz.
- KORIN'ek.—Orren urrik bez, Tatxeston: yauregirako on diran era-merak barregarri dira baserrian, baserrikoak yauregian diran letxe. Zuk esan daustazunez, zuk yauregian eztozu agurrik egiten, eskuetan mun egin baño; era-mera ori zikin litzateke yauregi-koak artzai ba'litzaz.
- TATXESTON'ek.—Esaterako... arin; tira, esatierako.
- KORIN'ek.—Ba, gu gure ardiak esku artean darabilguzala gabiltz; eta arein narruak eta uleak koipatsu dira.
- TATXESTON'ek.—Ba! yauregikoen eskuak ez dira egoten izerdia dariela ala? Eta airen koipea ezta gizon-izerdia bestean osasungarri ala? Orrek eztau mamirik, ekarri odibide oberik, gero; tira.
- KORIN'ek.—Orrez ganera. gure eskuak latz dira.
- TATXESTON'ek.—Egin-eginean be orrexegaitik zura ezpanak lenago somatuko dabez. Ori be mamibako adibide da: adibide sakanagorik ekarri egizu; tira.
- KORIN'ek.—Eta sarritan gure eskuak ardiak osatzen ibilita uez beterik egoten dira, eta guk uari mun egiterik gurako ete zeuke? Yauregikoen eskuak katakilurrun gozoz usainduta egoten dira.
- TATXESTON'ek.—Gizon azal-azal ori! Benetan. zu aragi-zati onaren aldean, arrez bete zara! -Ikasi gizon zurrakandik eta ausmer egin: orrako katuki-usaiki ori uia baño iturri zirtzilagotiko da, -katuari darion urzikina. Adabau egizu adibide ori, artzai.
- KORIN'ek.—Zure zurtasuna nitzako yauregi-koegi da: enoatzu aurrerago.
- TATXESTON'ek.—Eztozu aurrera yo gura gaiztetu orrek? Bekitsu Yaungoikoa lagun, gizon aza! Yaungoikoak mentatuko al zauz! eda'lega zara zu.
- KORIN'ek.—Yaun, benetako beargin nozu ni: irabczísñ dodana yaten dok nik nire soñekoak erosi egiten dodaz; iñori eztautsot zor gorrotorik, iñoren zori onari eztautsot bekaitzik; iñoren onak poztu egiten nau, eta asko dot neure gatxa; eta nire arkozunik andiena nire ardiak bedarra yaten eta nire asuriak esnea edoskiten ikustea da.
- TATXESTON'ek.—Orrako ori zuk dozun beste oben agiri, izurbako yatzu; ardi ta ariak alkarganatu, ta zure ogia abere ar-emeai alkarrekin aragizkoa eragitez irabazteko zu gertu egotea: ariaren zantarkerikide izatea; amabi ilebeteko arkaztarik arka danean, adinkidetasunari yaramonik egiteka ta lotsarik txikienik izateka, ari adar-okar, zar, ardi askokin aragizkoa eginari arkaztearen ganera eragitea. Zu orregaitik gaiztetsia ezpa'zara, txerrenak berak be ezta gura artzairik; ostante ezin dot ikusi zuk zelan alde egin zengikean txerrenagandik.
- KORIN'ek.—Emen dator Ganimeda yaun gaztea, nire eztandera barriaron nebea.
- ERROSALINDE aurrera, ingi írakurten daragoiola.
- ERROSALINDE'k.—
Sorkaldetik sarkalde-Indietara
Eztago Errosatinde lango pitxirik.
Aren aintzakogarriak, axe-bizkarrean,
Ludia zear daroa Errosalinde.
Irudirik ederreren erreskadea
Baltz baño ez Errosalinde'n aldean.
Ez gogoratu arpegirik
Errosalinde'n dotoreaz besterik.
- TATXESTON'ek.—Nik olango olerkiak zazpi urtean egingo neunskizuz, bazkaitordu, apaitordu ta Io-orduetan izan ezik: orrako ori gurin-emakumek azokara-bidean daroon kirats garratza yatzu.
- ERROSALINDE'k.—Oa ortik zear, ergel ori!
- TATXESTON'ek.—Adibidez...
- Orein arrak emea bear ba'dau.
Betor Errosalinde'n billa.
Katuk beretaikorik gura ba'dau,
Olantxe, urrean, Errosalinde'k gurako dau.
Negu-yantziak azpi lodi bear dabe,
Bai Errosalinde irisiki be.
Eballak eskutadak egin ta estu bear.

Gero burdiratu Errosalinde'gaz.
Intxaurrek gozoenak azalik mingotsena,
Orretarik intxaur Errosalinde da.
Larrosarik eztiena idoro dagianak.
Maite-arantza ta Errosalinde idoroko.
Onako au olerkien lau-oinka ustela bera
yatsu: zegaitik kutsututen dozu zure burua
orretarikogaz?

ERROSALINDE'k.—bdlik. ergel motel ori!
Orrako orreik zugatzetik eskegita idoro do-
daz.

TATXESTON'ek.—Benetan, zugatz orrek igali
txarrak dakaz.

ERROSALINDE'k.—Zugaz mentatuko dot eta
gero ori mizpiraz mentatuko dot: eta orraz-
kero, lur-arlo onetako igalirik goiztarrenak
arenak izango dira: eta izan be, zu guztiz
eldu baño len ustelduta egongo zara, ta
egin-eginean be orixe da mizpirari yazoten
yakona.

TATXESTON'ek.—Zuk esan dozu; baño zuzen
ala oker, basoak ebatzi dagiala.

KELE aurrera, ingi irakurriaz.

ERROSALINDE'k.—Ixilik! Or dator nire arre-
bea, irakurten: alde egizu:

KELE'k.—

Zer dala-ta izan bear onek basamortu?
Emen inor bizi eztlako ala? Ez;
Zugatzai min bana emongo nik,
Esakera landuak erasateko;
Batzuk, bidean aldarrai dabilen
Gizonaren biziaren laburra,
Azkenean "Plaut" egiten dau-ta.
Batzutan, gogo ta gogo adiskide
Arteko agindu ausiai buruz;
Baña adarrik lerdeneñetan, naiz
Esakera bakotxaren azkenean.
Nik idatziko Errosalinde'n izena.
Irakurri dagiani ezautuazota zeruak
Estuan darakusan iratxoan mamia.
Orrazkero Yaungoikoak izamenari agindu
Soin bana artu-ala betetzeko
Andi-anditutako edertasun oroz:
Yaungoikoak bertatik irasi
Elene'n masallak, baño ez aren biotzik;
Kelopatere'n andi-itzala;
Atalante'n alderik onena;
Lukertze gotilunaren lotsotasuna.
Onan zeruko batzarrak Errosalinde'ri
Atal asko asmau eutsozan edergarri,
Arpegi, begi ta biotzik boñ ugari,
Ukaturik ederrenak eukiteko nabari.
Yainkoz izango al dauz ak emaitzok,
Eta ni biziko al naz aren yopu izateko.

ERROSALINDE'k.—Yupiter maitagarri-maita-
garri ori! Ene! zuk zure eiiztarrai egin dau-
tsatzuen itzaldiaren gogaikarri, eta bein be
esan ez ai "Epe artu, lagun onok!"

KELE'k.—Egun on! atzera, adiskideok; -artzai,
alde egizu apur batan: -zoaz orrekin, zu
yauntxo.

TATXESTON'ek.—Tira, artzai, dagigun alde
lotsaz; gure ondasun guztiakaz ezarren, bai
gure zorro ta zorroetakoagaz.

(KORIN eta TATXESTON'ek alde)

KELE'k.—Olerlriok entzun dozuz ala?

ERROSALINDE'k.—Entzun ez, ostera? Guztiak
eta geigao be entzun dodaz, batzuk bear
daben baño oin geigako be izan dira-ta.

KELE'k.—Eztau ardura orregaitik; oñak oler-
kiak eroateko dira.

ERROSALINDE'k.—Bai, baño oñak meiki izan
dira-ta, olerki barik be ezin egin izan dabe
zirkinik, eta olerkian gelditu dira meiki.

KELE'k.—Baña entzun-ala ez ete zara arritu
zure izena zugatzetatik dingilizka ta zugatz-
azaletan irarritu aurkitu izanagaz?

ERROSALINDE'k.—Zu ona baño len bederatz
egunetik zazpian arrituarenetik urrin egcn
naiatzu; eta izan be, begira zer idoro do-
dan palmondo-ganean; ni enau inok olan
izkidetu Pitagora'n aldiatzkero, eta ni aldi
atan Eire'ko saguto nintzan, nik ozta-ozta
gogorutzen dodanez (5)

KELE'k.—Ete dozu zuk au nok egin izan lei-
keanaren susmorik?

(5) Ainbat izkuntzetan Irlanda eresten dau-
tsoen Europa-sarkalde-iparraldeko erriari ber-
tako seme-alabak Eire (Eeré oguzi) eresten
dautsoe. Pitagora, eladetar yakintzaloa Samos
izaroan yaiu ta Yosu-Kristo'z aurretiko sei-
garren gizaldian Itali bealdeko Krotona'n bi-
zi ta il zan, am ainbat ikasle beragana batu-
ta. An izan eban bere drakastegia. Pitagora'n
ustez, gizonarem gogoa ilezina da, ta bera
daroan soña bein ilazkero, gogo ori beste zer
bizien batera soñera sartzen da, an biziteko.
Gogoa beretzat izan dauen gizakia on eta
zintzo izan ba'da, bein andik alde eginda-
koan, beste gdzaki onen batera aldatuko da,
baña len bere bizi-lekutat izan dauena gaiz-
to izan ba'da, orduan abere naiz piztiren ba-
ten soñean sartu bearko dau, ta an bizi lu-
zaroago-laburrago bere gaiztakerien apena
ordaindu arte. Orregaitik diño Errosalinde'k bera
beñola Eire'ko saguto edo arratoi izan zala,
baña ori antxiñako zera izanda, olangorik
nekez oroitzen dauela.

ERROSALINDE'k.—Gizonik ete da?

KELE'k.—Bai, eta zuk bedola emon zeuntson katetxoa be idunean dau. Arpegia gorritu egiten yatzu?

ERROSALINDE'k.—Nor, arren?

KELE'k.—Ene Yaungoikoa, ene Yaungoikoa! zer gatxa benetan adiskideak alkarrekin trikitx egitea; baña lur-ikarak mendiak be ikaratu daikiez, eta olan alkarganatu.

ERROSALINDE'k.—Bai, baña nor izan ete leiteke?

KELE'k.—Izan ete leiteke olangorik?

ERROSALINDE'k.—Bai, eta esaidazu arren-bai-arren, nor izan ete leiteke orren larri eskatzen dauena?

KELE'k.—Arrigarri, arrigarri, arrigarri ta erdi! ostera be arrigarri, eta orraitioño be txakur-eztulik eragiten eztauen!

ERROSALINDE'k.—Nire antzarena! Ní gizon yantzita egonarren, antzari dagokionik badodala uste dozu ala? Unetxo bat luzarogo begira egon-bearra Ego-itxasoa idoro-tea bestean nekor egiten yaL Arren eta arren, esaidazu nor dan arin be arin; arin itz egingo al dozu. Motelka itz egingo al deustazu, gizon ezezagun ala zure agotik bonbil idun-estutik ardaoa urtetan dan legetxe darion; aldien egiegi, edo bapez, Arren, atera egizu zure agoko txorkoa, nik zure barriak edan *al* izateko.

KELE'k.—Zuk olan gizon ori zure sabeleratze-ko.

ERROSALINDE'k.—Yaungoikoak eginetarikorik ete da? Zetariko gizon da- Buruan txapelik, naiz okotzean bizarrik eroagarri ete da?

KELE'k.—Ez, bizar-iskirik baño eztau.

ERROSALINDE'k.—Ba! Yaungoikoak emongo dautso geiagorik esker oneko ba'yako; etxongo al dot nik aren bizarra azi arte zuk geroagoritzen ezpa'daustazu aren okotza nik ezagutzea.

KELE'k.—Orlanda gaztea da orrako ori, arako burrukariaren orpoak eta zure biotza beingoan itzuli ebazana.

ERROSALINDE'k.—Ez, txerrenarentzako itxi egizuz irriak: itz egin zuk neska betozkoilun eta zintzo orrek.

KELE'k.—Sinistu egidazu, lengusin, bera da.

ERROSALINDE'k.—Orlanda ala?

KELE'k.—Bai. Orlanda.

ERROSALINDE'k.—Ene! egun onen zori txarreko! Zer egiteko nik gizon-soñekookaz?-Zetan eragoion ak zuk ikusi dozunean? Zer esan dau? Zelan egon da? Nora yoan da? Zetan daragoio emen? Nitzaz itaunik egin dautzu ala? Non gelditu da? Ze agur egin

dautzu? Eta noz ikusiko dozu barriro? Itz bategaz bertatik erantzun egidazu.

KELE'k.—Lenen, Gargantua'ren agoa artu bear daustazu zorrean: aldi onetako edozein agorako andiegi da itz ori. Zertzeladoi baietz eta ezetz erantzutea kistarrikasbideari erantzutea baño geiago da.

ERROSALINDE'k.—Baña ak ete daki ni emen baso onetan eta gizon yantzita nagonik? Arako burruka egin abanean bestean gordin ete dago?

KBLE'k.—Maitaleen itaunai erantzutea kizkiak (atomoak) zenbatzea baño be gatxago yatsu; artu egizu nik a idoroaren txastapentxo, zurrutoidatxoa bakarrik eta lotsabegirapenez ezttian egon zaitez txastapentxo, zurrutatxoko orregaz. Nik a zugazpean idoro dot, lurrera yalgitako uzkuraren antzera.

ERROSALINDE'k.—Ondo esanda Yupiter'ena (6) oiango igaliak yalgiten yakozan zugatzari.

KELE'k.—Entzun egidazu, emakume on.

ERROSALINDE'k.—Aurrera yo.

KELE'k.—An egoan luze-luze etzanda, zaldun zaurituren antzera.

ERROSALINDE'k.—Olango ikuskizun ikustea negargarri izanarren, tokiari ezatorko txar-to.

KELE'k.—Zure miñari "geldi" gedar egiozu; arren; eztau yagoten tertziarik. Eiztariren zerak ebazan aldean.

ERROSALINDE'k.—Ene! adu txarreko yatzu ori! a nire biotza ilten dator.

KELE'k.—Nik nire abestia zama barik, nasai abestu gura neuke: zuk ereskidetasuna galdu eragiten daustazu.

ERROSALINDE'k.—Eztakizu emakume nazana ala? Egin bear dodala uste dodanean, nik itz egin bear dot. Ezti orrek, aurrera yo.

KELE'k.—Zuk ereskidetasunetik alde eragiten daustazu.—Ixilik! ez ete dator or bera?

ERROSALINDE'k.—Bera da izan be: alde arduraz baztarrera ta so orri.

(KELE ta ERROSALINDE'k alde)

ORLANDA ta YAGODA aurrera.

YAGODA'k.—Eskerrik asko ik lagun eginagaitik; baña egia esateko, bakarrik egotea gurago baño enaieunkek.

(£) Lenagoko erri batzuen ustez edo sinis-keriz areitza Yupiter'i opaturiko zugatz zan, eta orregaitik aretxari Yupiter'en zugatz eres-ten eutsoen.

ORLANDA'k.—Bai neuk be; eta orraitño. oifurearren, ik iagun eginagaitik be eskerak egiten dauskadaz.

YAGOPA'k.—Yaungoikoa bekik lagun: al danik eta meatzen alkarganatu al gozak.

ORLANDA'k.—Banazean obeto egongo al gozak.

YAGOPA'k.—Ez muzkildu. arren, zugatzik euren azaletan maite-olerkirik geiago idatzita.

ORLANDA'k.—Arren. ez muzkildu nire olerkirik, gogo txarrez irakurrita.

YAGOPA'k.—Ire maitearen izena Errosalinde dok ala?

ORLANDA'k.—Bai, egin-eginean.

YAGOPA'k.—Izen ori etxatak gogoko.

ORLANDA'k.—A ukuzi zanean etzoan izan iri gogoko yakana egiteko asmorik.

YAGOPA'k.—Luzanga ala motz ete dok?

ORLANDA'k.—Nire biotza destean luze.

YAGOPA'k.—I erantzun lirainez beterik augu. Ez ete dok izan ik artu-emonik zillarrarozten emazteakaz, eta ez ete dautsek kendu al izan elastunik?

ORLANDA'k.—Ez; baña ik, margo egokidun eun orrek, ik ire itaunak nondik ikasi dokazan bai erantzungo dauskat (7).

YAGOPA'k.—Ik buru-argitasun bizkorra dok: nire ustez ori Atalante'n (8) orpoz egina dok. Gurok nikin batera yezarri? Olan, guk biok gure ludi andera onen aurka ta beronen zori txar guztien aurka eragoko yautsaguk.

ORLANDA'k.—Ludi onetan arnasarik artzen dabenetatik neuaz besteri nik etxautsat agirikarik egíngo, neuk yoat akatsik asko-ta.

YAGOPA'k.—Ik dokan akatsik andien eta txarrena i maiteminduta egotea dok.

ORLANDA'k.—Akats au nik eneuke aldatuko ire ekandu onik onenagaitik be. Ik gogait eraginik nok.

YAGOPA'k.—Egia esan, nik ikin trikix egin dodanean ni ergel-billa naienbillan.

ORLANDA'k.—Orrako ori errekatxuan ito dok; begiratu egik ara, ta an ikusiko dok.

YAGOPA'k.—An neure irudia ikusiko naieun-kek.

ORLANDA'k.—Eta nire ustez orrako ori edo ergel edo ezer ez yak.

YAGOPA'k.—Enok egongo luzaroago ikin; agur, Maitasun Yaun ori.

(YAGOPA'k alde.- KELE ta ERROSALINDE aurrera).

ERROSALINDE'k.—Otsein zakar-antzean itz egingu dautsot, eta irudi orretan lotsaba-

koarena egin.—Entzuten dozu ala, basazazie orrek?

ORLANDA'k.—Bai, eta ondo; zer gura dozu?

ERROSALINDE'k.—Arren, ze ordu iragarten dau erloiuk?

ORLANDA'k.—Zuk ze ordu dan itandu bear zenduke; basoan eztogu erloiurik.

ERROSALINDE'k.—Orrazkero eztago basoan benetako maitalerik, ostean minutorik minutoko asperenak eta ordutik orduko urrumek iragarriko leukie aldiaren oinkada geldoak erloiuk bestean.

ORLANDA'k.—Eta zegaitik ez aldiaren oinkada bizkorrik? Ori be ez ete litzateke bestea aña egoki?

ERROSALINDE'k.—Ezetara bez, yaun. Aldiak lagun batzuentzat onetariko oinkada dau, eta bestetarikoentzat bestetariko. Neuk esango dautzut aldia norentzako doan astiro, norentzako txaka-txaka, norentzako lau-õean, eta norentzako dagon geldi.

ORLANDA'k.—Arren, norentzako doa txaka-txaka?

ERROSALINDE'k.—Ba! txaka-txaka nekeza daroa neska gaztearentzako ezkontzeko egiunea egin eta eztagu-eguneraño; bitarte ori zazpi gabeko baño ezpa'da be, aldiaren oinkada geldoen geldo, zazpi urte bestean luze iruditzen yako.

ORLANDA'k.—Norentzako doa aldia astiro?

ERROSALINDE'k.—Lateraz eztakian abadearentzako ta azur-giltza-minik eztauen aberatsarentzako: eta izan be, bata loak errezt artzen dau, ezinikasi dauelako; eta bestea alai bizi da, neke-lorrik eztauelako; batak,

(7) "Margo argiz margoztutako eun orrek...". Lendik dogu esanda ergelak margo biziko soñekoak erabilten ebezala. Orlanda'k zipladea egozten dautso Yagoba'ri ta zearretarra, ez artez, ergel dala .dirautso.

(8) ATALANTE. Eladetarren miti-itiziz Atalante Arkadi'tar neska izan zan. Ezkondu gura ez-ta, bere yarrai ebikozan mutil gazteai esan eutsen eurekin ezkonduko zala, zeñek arinagoketan berari irabaztekotan. Milanion gazteak irabazi eutson, baña orretarako marro ou egín eutson Atalante'ri, zera, Apordite'k emoneko urrezko sagarrak eralgi ebazan Milanion'ek ariñeketea egiteko bide-bidean; Atalante bidean gelditu egiten zan urrezko sagarro batzeko ta ariñeketea olan galdu egin eban. Miti orrexek diñonez, Atalante Yason'en bide-lagun izan zan onako au "Urrezko crdinarruar'en" billa yoan zanean.

alperriko ta irabazirik emoten eztauen yakituriaren zamarik eztauelako; besteak, eze-rezaren zama aztunik zer dan be eztkialako. Onako oneintzako aldia astiro ta gel-diro doa.

ORLANDA'k.—Norentzako doa lau-oñean?

ERROSALINDE'k.—Eskegiteko lekura daroen lapurrarentzako: eta izan be, oña berez lurrera yausi-ala astiro yoanarren be, ak ara bizkorregi doala uste dau.

ORLANDA'k.—Norentzako dago geldi?

ERROSALINDE'k.—Oporraldian dagozan lege-gizonentzako: eta izan be, aik epai-alditik epai-aldira lo egiten dautzue, eta gero be eztabe somatzen aldiak aurrera egiten daunik.

ORLANDA'k.—Non bizi zara zu, gazte lerdin?

ERROSALINDE'k.—Nire arreba artzaino onekin; emen baso onen ertzean; gonan gonarean ertza legetxe.

ORLANDA'k.—Emen yaioa zara ala?

ERROSALINDE'k.—Sortu dan lekuan bizi dan kuia legetxe.

ORLANDA'k.—Zure itz-egikerea politegi da onen urrin dagon tokian eresia al izateko.

ERROSALINDE'k.—Anitzek esan dauste orixe: baña egia esateko. osaba zar yaungoikazalek irakatsi eustan itz egiten, eta a gaztetan errian bizi izan zan; ak yauregiko era-merak ondo ezagun ebazan, an maitemindu zan-ta. Ak maitakeriaren aurka itzaldirik asko egin eta irakurri daustaz; eta nik Yaungoikoari eskerrik asko emoten dautsodaz emakume egin enauelako, ak zorabioak eraginda-edo emakume guztiai ezarri izan dautsezan akats ugariak nigaz zerikusirik izan eztagien.

ORLANDA'k.—Aipatu ete zengike ak emakumesi ezarri izan dautsezan akatsik andienenetatik bat edo bests?

ERROSALINDE'k.—Etzan an nagusienik; aik alkarren antz-antzeko ziran, txakurrandi bat besteren antzekoxe dan lez; eta akats bakotxak mamu irudian urren etorrenak a bardindu arte.

ORLANDA'k.—Arren, aipatu egizuz euretari-ko batzuk.

ERROSALINDE'k.—Ez; enoa ni gexoai ez besteri osakairik emoten. Or dabil baso enetan bertoko landara gazteak alperrik gal-tzen daragoion gizona, euretan koskaka Errosalinde'n izena irarrita; gorapen-olerkiak eskegiten dauz elorrietatik, eta negarrolerkiak asuarretatik; guztiaik, egia esateko, Errosalinde'na baño izen ederragorik eztagola eupada egiteko; irudimen utsezko gizon orrekin nik trikitx egitekotan, onu onik

emongo neunakio, ak beragan maitasunaren sukarra egunoro dauela dirudi-ta.

ORLANDA'k.—Neu nozu maitasunak olan eragin ori: esaidazu orrako orrentzako se osakai dozun.

ERROSANLIDE'k.—Zuk eztozu aldean nire osabeak niri emoneko ezaugarririk; ak irakatsi eustan zelan igarri noz dagon gizonik maiteminduta; eta nik eztoz uste zu orretariko ii-otzaratan atxilotuta zagozanik (9).

ORLANDA'k.—Zeintzuk ziran aren ezaugarriak?

ERROSALINDE'k.—Mosu igarra; eta zuk eztozu olangorik: begi urdin-sartu; eta zuk eztozu olangorik: agiri-agiriko kemen, adore; eta eztozu olangorik: yaramonbako bizar; eta zuk eztozu olangorik; baña nik bizarra gazko ori azkesten dautzut; eta izan be, zuk dozun bizarra ezta zeurea zure anai gaztoagok zuri zergatzat emona baño; orrazkerro, zure galtzerdiak lokarribakoak izan benr leukie, zure txapela galartzubakoa, zure soñekoaren besoa botoibakoa, zure oskiak lotubakoak, eta zukan edozer dana bertanbera itxita dagola iragarten dauela. Baña zu etzara olango gizonik; zu, bestera, orratzetik arako agiri zara, eta zuk iñor baño geiago zeure burua maite dozula dirudi.

ORLANDA'k.—Gazte lerdin, sinistuzazoko al dautzut nik maite dodala.

ERROSALINDE'k.—Niri sinistuzazoko be olangorik! zuk maite dozunari sinistuzazo egiozu: Efa a, zagoz seguru, a itzuliago dago ori sinistera, sinisten dauela autortzera baño: eta orixe yatzu zer bat emakumek euren yakinkidetzeari guzurra esaten dautsoena. Baña, benetan, benetan, zu ete zauguz Errosalinde orrenbeste goratzen daben olerkiak eskegiten dauzana?

ORLANDA'k.—Gazte. Errosalinde'n esku zurriarren zin dagituz, neu nazala orrako ori, zori txarreko ori.

ERROSALINDE'k.—Baña zuk zure olerkiak diñoen bestean maite ete dozu?

ORLANDA'k.—Ez olerkiz, ez izpidez ezin iragarri nik zenbateraño maite dodan.

(9) "Ii otzarataur atxilotuta zagozanik". Iia landara bigun-leuna *da*, ta baserritarak iitetan ebagita yezarlekuen sarea egiteko be erabilten dabe; baita yai-egun andietan yau-reixe *ta* efxartebideetan zabaltzeko be. *Maitasuna* zer bigun-leuna yatzu ta orregaitik maitasunaren lokarriak eta ii-otzarea bitzuek bigun-leunak.

ERROSALINDE'k.—Maitasuna zorakeri baño etxatzu; eta. neuk diñotzut, etxe ilun eta txibitagarri da zoroak legetxe ta zoroak bestean; eta maitasuna zegaitik olan artu ta olan osatzen eztan ezta besterik, zorakeri ori oituegia dala ta ori zigortu bear leukienak eurak be maiteminduta dagozala baño. Baña orraitño be ni orrako ori onuz osatzen dakiana nazala iragarten dautzut.

ORLANDA'k.—Eguño osatu izan dozu olan-gorik ala?

ERROSALINDE'k.—Bat bai; eta onetara osatu be. Arako ari ni maite nindula iruditua zo neuntson, ni nintzala aren neska maite; eta nik a niri egunoro ni maite ninduarena egitera yarri neban; nik orduan, gazte aldakor oldetsu izanda, naibagetuarena, emakume-antzekoarena, aldakorrarena, mukerarena, luze eretsiarena, negartirena, barretiarena, iñondikorena, matxangorena, azalarena egiten neuntson; biotzaldia zelango, alango zer bait, eta biotzaldirik ezean edozer, umeak eta emakumek geien baten onetariko abere yatzuz-ta: bein gogoko egiten yatan, bein iguin izaten neuntson; bein ari yaramon egin, bein zinka ortik zear bidali; bein agaitik negar egin, bein arí ar-

pegira txu egin: nik olan, maitearena egiten ebilkidana bere maitasun-biotzaldi zortitik aterata zorakeri-gogaldi maitakorrera aldatu neban, zoratu egin neban; zera, ludi onetako urolari agur eragin, eta baztar ezkutuan bizi eragin neuntson, lekaide bailitzan. Olan osatu neban nik arako a; eta bide au artuko dot nik zura gibela ardiaren biotz zindoa bestean garbitu ta ikuzteko, ta or maitasunaren lorratzik be gel-ditu eztaiten.

ORLANDA'k.—Nik eztoz gura osatzerik, gazte.

ERROSALINDE'k.—Nik osatuko zindukedaz zuk Errosalinde niri deitu, ta egunoro nire txabolara niri maite nozunarena egiten etorriko ba'zintzaz.

ORLANDA'k.—Nire maitasunaren, yoango naiatzu; esaidazu zure txabolea non dan.

ERROSALINDE'k.—Zatoz ara neukin, eta neuk erakutsiko dautzut; eta, bide batez, baso onetan non bizi zarean esango daustazu. Ba-goaz ala?

ORLANDA'k.—Biotz osoz. gazte on.

ERROSALINDE'k.—Ez, zuk Errosalinde dei egin bear daustazu.—Tira, arreba, ba-goaz ala? (Alde dagie).

III AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

TATXESTON eta ODERE aurrera: YAGOBÁ urrintxotik aik begira.

TATXESTON'ek.—Zatoz arin, Odere on ori: neu yoango naz zure auntzen billa, Odere. Eta, Odere? Onazkero zure gizon ete naz? Nire taiu izurga-lauak asetzen ete ZCUT?

ODERE'k.—Zure taiuak! Yaungoikoa lagun bekigu! Ze taiuk?

TATXESTON'ek.—Ni emen nozu zukin eta zure auntzakin, arako olerkari gogalditsu-gogalcitsu Okifí zirdoa Gotarrakin egon izan zan lez (10).

YAGOBÁ'k.—(Bere kitean) Leku txarrean bizi dan yakituri orrena! Ori or lastoz estaliko etxean Yupiter *hcía* txartoago dago.

TATXESTON'ek.—Gizonari bere olerkirik aitu ezpa-dagioe, naiz bere urteera zorrotzik ume azkarrak lez erantzuteko lain argi buruan ezpa'dabe, orrako gizon orrek zartada andiago ta gogorragoa artzen dau yatetxean ainbatze andia aurrera ekarten dautsoe-nean baño.—Benetan, yainkoak olerkariago egin izango al zinduen.

OCERE'k.—Nik eztaikit tutik be "olerkariago" orrek zer esan gura dauen: izatez eta izenez zer zindorik ete da orrako ori? Ezer eta da, gero?

TATXESTON'ek.—Ez, benetan, ez; eta izan be, oleririk benetakoena irudituen da-ta; eta maiteminduak olerтира itzuliak yatzuz; eta aik oleriti-bidez egiten dabezan zinak maitale diran aldetik irudi utsa dirala esan leike.

(10) "Obidi zindoa Gotarrakm egon izan zan lez". Zogaitik aipatzen dauz emen Shakespeare'k Gotarrak? Ez ete da "goat (gout = au.ntz) 'ta Golh 'Goz) itzakaz yoic.s egiteko? Dana dala, Gotarrak Europa-iparraldeko erri-tarrak zira:n; gotarrok, euren lurretatik go-seak naiz beste errien batzuk bultzauta, Errc-marren yaurreriko atek sarritan yo ebezan barrura sartzeko samotan, eta ekinen ekinez bai azkenean sartu be.

Obidi, Erromar olerkari ospetsua Yosukisto'z aurretiko 43 gn. urtean yaió zan eta Yosukisto'z onako 117gn. urtean Tomi urian, oraingo Konstantza'n il zan, Kaisar'ak ara erbesteratuta. Uri ori Itxaso Baltzeko sarkaldeko izpazterrean dago, baña aldi atan toki areitan Gotarrak egoanik nik neuk eztaikit. Arden'go basoaren ertzetako uriak eta base-riak bai ba-dira Gotarrak an biziten yarri zirianak, eta ba-leiteke Odere odolez Gotar izatea.

ODERE'k.—Orrazkero, zegaitik dozu zuk gura-go ni yainkoak olerkariago egin izan ba' nindue?

TATXESTON'ek.—Bai, benetan orixe gura dot, zuk zindo zareala zin egiten daustazu-ta; baña, zu olerkari ba'zintzaz, nik izan neike zuk iruditu egiten dozunaren itxaropen apurrik.

ODERE'k.—Enindukezu etsiko zindo ala?

TATXESTON'ek.—Ez, eta benetan dirautzut, zu itsusi ez izatekotan; eta izan be, zindo ta lirain batera izatea eztia gozakiari gozagarriztat ezartea litzateke.

YAGOB'A'k.—(Bere kitean) Ergel utsa!

ODERE'k.—Tira, ba, ni enaz lirainik; eta orrazkero, nik yainkoai esker ona zor dautset zindo egin nabelako.

TATXESTON'ek.—Egiz, zindotasuna neska galduri emotea, okela garbia ontzi zikinera egozte legetxe litzateke.

ODERE'k.—Ni enaz neska galdurik, nik itsusi izanagaitik yainkoai eskerrak eginarren.

TATXESTON'ek.—Tira ba, goratuak bediz yainkoak zure itsusitasunagaitik! neska galdu izatea gerora etorri leiteke. Baña, dana dala, nik zukin ezkondu gura dot: eta orretarako emendik urren dagon auzoko erri-abade Oliber Martext'ekin egona nozu: eta basoko leku onetaraxe etorri ta ezkonduko gauzala agindu daust.

YAGOB'A'k.—(Bere kitean) Atsegingarri litzakit orrako batzar ori.

ODERE'k.—Tira ba, yainkoak poza ekarriko al dauskue!

TATXESTON'ek.—Olantxe bedi. Bildurti izatekotan, gizona ibili leiteke erabagi-ezirik arazo onetan; eta izan be, emen eztogu yaurtxerik (elxarrik), basoa baño, ezta lagunik be, adardun abereak ezik. Eta ze ardua dau? Adoretu! Adarrak gorrotagarri dira, baña bearreko. Esanda dago: "Ainbat gizonek eztakie euren ondasunak noraino diranik, noz arteko diranik": tira ba, amaika gizonek adar onak dabez, eta ezta kie noz arte iraungo dabenik. Tira ba, orrako ori bere anderearen ezkontsari da; orretan senarrak ezta zer-ikusirik. Adarrak? Beti gizon txiroentzako bakarrik? Ez, ez; oreinarrik yatorrenak be zitalak bestekoak dauz. Orregaitik mutilzarra zori oneko ete da? Ez; arresidun uria baserria baño aintzakoago dan legetxe gizon ezkonduaren bekokia be mutilzar utsarena baño aintzakoago da; eta burua zegaz yagon eukitea ezartariko trebetasunik ez eukitea baño oba dan bestean adarra oba da ainbarik egotea baño. (OARRA. Emen Shakespeare'k adarrak

diñoa aituteko buruan eukizu, irakurle, ak buruan zer erabilen. Emazte ustela dauen senarra adardun ei da. Bai adardun izango da, baña adarrak zetarako dauz emaztea inorekin ba'dabilko bide txarrak zear, senarrari ziri ederra sartuta? Olango senarrak oba leu bere adarrak moztu ta ortik zear yaurtin, bere oea yagoteko gauz ez izatekotan). Emen dator Oliber yauna.

OLIBER MARTEXT Yauna aurrera.

Oliber Martext yaun, ondo etorria zu toki onetara. Emen zugatz onen azpian egingo dogu gugazoko, ala zukin batera zure yaurettxera yoango gara?

OLIBER Y.'k.—Ez ete dago emen inor emakumea zuri emoteko?

TATXESTON'ek.—Nik eztot artuko gizonek emotekotan.

OLIBER Y.'k.—Egiz. edo emakumea norbaitek emon bear dau. edo ezkontzea ezta legetzko.

YAGOB'A'k.—(Agertuta) Aurrera, aurrera: neuk emongo dautsot emakume ori.

TATXESTON'ek.—Arrasti on, Zer-yatzu-izen yaun ori: nolan zagoz, yaun? Ondo aurkitua zu: Yaungoikoak ordainduko al dautzu zuk oraintsuengoz guri lagun egin izana: pozik nozu zu ikusiaz: -egin-eginean yostailu dozu emen zure begira, yaun (OARRA, Onako au bere emaztegiatz diraulso Tattxeston'ek abadeari, ta abadeak neskeari agur egiteko txapela erantzi egin dau): ez: estali zure burua, arren.

YAGOB'A'k.—Baña ezkontzera goaz ala, ergel?

TATXESTON'ek.—Idiak buztarria, zaldiak mustur-buru-lokarria, eta aztoreak txilinarik dauzan lez, gizonek be bere leiak dauz, yaun; eta usoak mokoaz alkarri kutunkeriak egiten dautsezan lez, ezkonduak be alkarri maitekeriak egin gura izaten dautsez.

YAGOB'A'k.—Eta zuk, zareana lango gizon izanda, eskeko baizintzaz, zugatzxoren azpian eskondu gura dozu? Zoaz yaurettxera ta billa egizu ezkontzea zer dan esango dautzun abade onik; urli onek zuok alkarrekin zur-arotzak olak alkarregaz lez lotuko zaeuz; eta gero zuotariko bata laburtuta bestea okertu egingo yok, zur ezoari yazoten yakon lez.

TATXESTON'ek.—Enozu eretxi orretako; ni orrek ezkontzea, eta ez bestek, oba dala uste dot nik; eta izan be, orrek enau ondo ezkonduko, urrean; eta ondo ezkonduata egon ezik, ori akiakula ona izango yat ge-

ro nire emaztea bertan-bera izteko (Bere kitean).

YAGOBA'k.—Zatoze nikin, onu batzuk emon dagitzudazan.

TATXESTON'ek.—Tizu. Odere ezti: ezkondu egin bear dogu edo lizunkerian bizi. Agur. Oliber yaun on!--Ez--

Oliber ezti ori.
Oliber adoretsuoi,
Ez itxi ni atzean:

Bafia,-

Zoaz axean, -

Zoaz, gero:

Eztaudaz bear nire ezkontzean.

(Alde dagie YAGOBA, TATXESTON eta ODE-RE'k)

OLIBER Y.'k.—Eztau ardura: eguño dollor oldetsu orreatatik iñok eztaust irririk egingo nire zeregin eta arloan (Alde dagi).

IV AGERLEKU.-Basoko beste arlo. Txabola-aurrea.

ERRASALINDE ta KELE aurrera.

ERROSALINDE'k.—Ez egin itzik niri: negar egin gura dot.

KELE'k.—Bai, egizu, arren; baña orraitño be gogoratu ta oldoztu egizu negarrik ezta-torkola ondo gizoni.

ERROSALINDE'k.—Bafia ez ote dot nik negar egiteko biderik?

KELE'k.—Iñok gurako leukeanik eta geien; orrazkero egizu negar.

ERROSALINDE'k.—Aren ulea bera be marro egiteko morgoko da.

KELE'k.—Yuda'na baño arean ilunago: den-ganiño, aren mosuak Yuda berberaren umeak dira.

ERROSALINDE'k.—Egiz. aren ulea margo oneko da.

KELE'k.—Margo bikaineko: zure gaztaña-margoa izan <ia beti margo bakarra.

ERROSALINDE'k.—Eta aren muna oteunaren ukutua añañ deuna da.

KELE'k.—Ak Dine'ri begi garbi bi erosi dautsoz: lekaime atsok eleuke ak baño lotsa geiagoz munik egingo; orretarikoak gar-bitasunaren otza berbera dabe.

ERROSALINDE'k.—Bafia zer dala-ta zin egin dau ak gaur goxean etorriko dala ta agiri ez?

KELE'k.—Ez, benetan, agan eztago ezetariko egirik.

ERROSALINDE'k.—Ori uste dozu zuk ala?

KELE'k.—Bai; nire ustez ezta a sakel-lapurrrik, ezta zaldi-lapurrrik be; baña maitasunagazko zintzotasunez ontzi utsa bestean, naiz mamia arrak yandako itxaur-mokola bestean arro.

ERROSALINDE'k.—Maitasunagazko ezta la zintzo?

KELE'k.—Bai, manteminduta dagonean bai; bafia nik eztot uste a maiteminduta dagonik.

ERROSALINDE'k.—Zeuk entzun dautsozu ari

argi ta garbi zin egiten maiteminduta egoala.

KELE'k.—"Egoala" etxatzu "dagola"rik: gainera, maiteminduaren zina ezta sinisgarriago ardao-saltzallearena baño; biak dagoztuz ainbatze guzurrezkoen alde. A emen baso onetan dago zure aita dukearen yarraigoan.

ERROSALINDE'k.—Atzo egin neban nik trikitx dukeakin, eta ak ainbat zer itandu eustazan. Ze senitarteko nintzan itandu eustan; nik berea bestean oneko nintzala erantzun neuntson; orrazkero, barre egin eta geiagorarik alde egiten itxi eustan. Baña zetarako aipatu bear dogu guk gurasorik Orlanda lango gizonik izanazkero?

KELE'k.—Ene! a gizon adoretsu yatzu! ak olerki adoretsuak idazten dauz, adoretsu itz egiten dau, adoretsu zin egiten dau, eta adoretsu austen dauz zinak, eta maitearen biotza alderik alde zearretara zultatzen dau, zaldun aztamakil-burrukari zakar, burruka ori ondo ikasibakoak, zaldia-ri aztalak alde batetik bakarrik sartuta, aztamakilea austen dauen antzera (11); ba-

Olii) Erdi-aroen eta oraintsuago be oitu izan diran yolasiak edo nor-geiagoketarik oituenetarikoa zaldunen arteko aztamakilla-nor-geiagoketea izan da. Yoko orretarako, gizon bi zaldi banaren ganean yarten dira aztamakil naiz ezpata banagaz, eta zaldiai ezta lak saietsetan sartuta, artez-arte ezta bete-bete-an, aurrez-aurre yoan bear dabe alkarregana, burruka! daragoioen arien antzera, ez akarren antzera, eta alkar bularrean yota alkar lurre-ratzen alegindu. Edozein yokok lez, onek be bere arauak ebazan, eta arauotarik bat, alkar aurrez-aurre yotea zan. Orretarako, lenen zaldia zelan eroan ikasi bear. Yokalariak ez eban yo bear bestea zearretara, albotik ara; olangcrik egiten eban yokalariari irri ta. isc-

ña dana da eder zaldiganekoa gazte lerden ba'da ta zaldia adore itsuz arteztu ha' dagi.-Nor dator or?

KORIN aurrera.

KORIN'ek.—Ugazabandera ta ugazaba, zuok sarritan itandu izan daustazue arako maitasunaz alatzen zan artzaiari buruz, nire aLdamenean bedartzan yezarrita bere maite izaniko artzaino muker-arroa goratzen eragoiola zuok ikusiko artzaiatz.

KELE'k.—Bai, eta ortik zer?

V AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

SILBI ta .PEBE aurrera.

SILBI'k.—Pebe ezti, ez egidazu irrik; ez, Pebe; enozula moite esan egizu; baña ez esan olan asarre. Eskegitzalleak berak be, eriotzea ikusiaren ikusiz biotza gogortuta eukiarren, aizkorea idun makurtuaren ganera eztau egozten aurretik azkospena eskatu fcarik. Odol-tantanez il eta bizi ten dana baño be gordinago izango ete zotra?

ERROSALINDE, KELE ta KORIN aurrera, urrintxoan.

PEBE'k.—Nik eneuke izan gura zure eskegitzallerik: nik zugandik igesi egiten dot, zuri minik ez egitearren. Nire begian eriotzea dagola dirautazu zuk; begiak zerik samurrenak eta bigunenak izan eta euren ate bildurtiak bilderrai be itxirik eukita. andia, segurua ta egi-antzeko yatzu izan be inok begiai gordin, arakin, giza-erale deitza! Orain betozko egiten dautzot biotzbiotzez: eta nire begiok inor zauritzeko izatekotan, ilgo al zauze: larrituarena egin orain; lurrera yausi orain; naiz, olangorik ezin ba'dozu, Ene! lotsarren, lotsarren, ez esan guzurrrik, nire begiok giza-erale dirala esanda. Erakutsi orain nire begiak egin dautzuen zauria; urratu batzuk egin orratzez, zauratzen bat agertu daiten; iaren ganean zure eskuaz sakatu ba'dagizu be apur baten, sakatuaren atza an geldituko yatzu: baña nik ganera egotzi dautzudazan nire begiak, eztautzue minik egin; se-guru nago, begiak ezabela inori minik egiteko indarrik.

SILBI'k.—Pebe maite, eguño. -eta eguño ori ur izango al da, -eguño masalla guritan irudimenaren almenik aurkitu ba'dagizu, orduan ezagutuko dozuz maitasunaren gezi zorrotzak egiten dabezan zauri ikus-ezinak,

KORIN'ek.—Benetako maitasun zurbilaren eta irxi ta mukertasun arroaren argi bizi goriaren arteko erakusketea benetan iruditua ikusi gura ba'dozue, alde egizue emendik apur bat, eta gura ba'dozue neuk eroango zaudouz ikusteko lekura.

ERROSALINDE'k.—Ene! goazen, alde dagi-gun: maitsminduen yanari do alkar maite dabenak ikustea. Eroan gagizuz ikuski-zun orretara, eta zeuk ikusiko dozu nik nire egitekoa zoli egingo dodala euren antzerkian (Alde dagie).

PEBE'k.—Baña ordurarte etzakidaz urreratu; eta aldi ori eldu daitenean zure irriz naitz bagetu nagizu, ez izan niri errukirik; neuk be ordurarte errukirik izango eztautzudan lez.

ERROSALINDE'k.—(Aurrerago etorri-ala) Eta zegaitik, arren? Nor ete *da* zure ama, zuk olan, dana batera, errukiaren lepotik irain, laido egin eta zu pozutuko? Zer dalata izan bear dozu zuk, orrazkero, arro ta errukibako, nik zukan, benetan, oera argi bari-rik ilunetan be ondo yoan leitekeana baño Iraitasunik gelago aurkitu ez-ta? Zer esan gura dau orrek? Zegaitik begiratzen nozu? Nik eztakust zukan izamenak saltzeko egiten dauen lan oitua baño zer oberik: -Yaungoikoarena da nire bizitxo; nire us-tez orrek nire begiok be kirimildu gura dauz! Ez, ez orixe, neska arro, ez izan olangoren itxaropenik; ez zure bepuru balzak, ez zure seda baltezko adatsak, ez zure begi-bola luzangak, ezta zure masalla zuriak be ezin bendaratu izango dabe nire adorerik zure otsein izateko.-Artzai ergel, zegaitik arraikio neska orrerri egoe-axe lañotsuaren antzera, axe ta euri dala arnasoska? I amoika bidar gizonago az ori emakume baño. I lango ergelak beteten yoek ludi au ume itsusiz: orrerri bere burua eder iruditzen ba'yakok, eztok bere arpegi ederez, ire ederrari eskerrak baño; eta ire bitartez bere zerak erakusiko leuskioen baño ederTago eginik ikusten yok orrek bere burua;- baña neska, ezagutu zeure burua; belaubikotu ta barau eginda egin esker-rrak Yaungoikoari, gizon onaren maitasue-

ka egiten yakon, eta yokoa galdu. Yakina, yokalaria lerden eta martzal izatekotan, ikusleak galtzallearentzako etziran izaten ain gordin, alan be ikusleen arteko emakumeak.

nagaitik: eta izan be, adiskidek lez esan bear Hmitzif belarrirri: Al dozunecrn sa!du; zu etzara edozein saltegirakorik: gedar egiozu gizon orri erruki-eske: maite egizu; artu orrek eskeintzen dautzuna: motza oso motza da, motz izanda zapuzlari ba'da. Orrazkero, artuizu zutzat neska ori, artzai; agur.

PEBE'k.—Gazte ezti, urte osoan egidazu agirika: gurago dot zuk niri agirika egin, gizon au maite dodala iragarri baño.

ERROSALINDE'k.—Gizon ori neska orren itsu-sitasunera itzuli da, eta neska ori nire agirikeak itzuliko dau maitasunera. Au onan izatekotan, neska orrek zuri betozkoz erantzun-ala, nik' neska orri gozagarriztat itz latz-mingotsak egotziko dautzodaz.—Zer dala-ta begiratzan nozu olan?

PEBE'k.—Asmo txarrk eztozulako maite zaudaz.

ERROSALINDE'k.—Arren, ni enagizu maite, ni mozkorraren zinak baño be ustelago nozuta: ganera, zu ezatzataz begiko.—Nire etxea ezagutu gura ba'dozu, emendik ur ur dagon oliondo-mordotxoan dago.—Bagoaz ala, arreba? —Artzai, ekiok gogor.—Goazen, arreba.—Artzaino, obeto begiratu egizu gizon ori, eta ez izan arro; mundu guztiak ikusi daike, gizon ori bestean txarto erabilirik inor ezin izan leitekela. Erdu gure artera.

(ERROSALINDE'k eta KORIN'ek eta KELE'k alde)

PEBE'k.—Artzai il ori! orain oartzen yoat nik arako ire esakune edo supitearen indarra: "Nok eguño maite izan dau ikusiaz bat maite izateka?"

SILBI'k.—Pebe ezti ori.

PEBE'k.—Ene! zer diñozu, Silbi?

SILBI'k.—Pebe ezti, erruki zakidaz.

PEBE'k.—Ba! erruki dautzut, Silbi yator.

SILBI'k.—Errukirik dagon lekuan laguntzea be bear litzateke; nik nire maitasunean dodan naibagearen errukirik zuk izatekotan eta zuk niri maitasuna erakustekotan, zure errukia ta nire naibagea biak yoanak litzatekez.

PEBE'k.—Or dozu nire maitasuna: ez ete da ori adiskide izatea?

SILBI'k.—Bai, baño nik zeu gura zindukedaz.

PEBE'k.—Ba! orrako ori geiagokeri litzateke zikoizkeri. Silbi, lenago nik gorroto neuntzun; eta oraindik be maite etzaudaz: baño maitasunaz orren ederto itz egin daginezunazkero, zure laguntzea, len iguin-garri izanarren, orain yasahgo dot; eta

nire otseintzan artu be egingo zaudaz: baño ez itxaror: nigandik beste saririk zu nire otseintzan nik artu izanak emongo dautzun pozaz besterik.

SILBI'k.—Bateik nire maitasuna garbi ta oso-oso izan, eta bestetik ni eskarrez lander-lander nozu-ta, nik uzta ugari-ugariztat etsiko dot gari-ebaten daragoion gizonari lurrera yausten yakozan galburuak betzea: egin zuk nozik-bein irribarretxorik bai, ta ni ortik biziko naz.

PEBE'k.—Ezagun dozu niri oraintsu itz egin daustan gaztea ala?

SILBI'k.—Ez ondo-ondo; baño sarritan egin dot akin trikixt: eta ak erosi dauz beñola agure zakarrarenak ziran txabola ta lurrak.

PEBE'k.—Ez uste izan nik a maite dodanik, nik ataz itandu izanarren; a mutil oldetsu baño ezta: -orraitioño itz egiten ondo dakiana da; -baña ze ardura dauste niri itzak? Orraitioño itzak ondo artzen dira itz dagiana entzuten dagokonari begiko ba' yako. Gazte lirain da urlri ori; ez lirain-lirainik: -baña, egia esateko, arro da: eta orraitioño bere arrokeria ondo datorko; gizonarena ondo egingo dau ak: ak dauenik onena aren soin-eraketea da; eta aren miñak irainik egin baño len aren begiak osatu egiten dau. A ezta luze, ezta garratarik; baño bere urteetarako luze da; aren zangoa alasoko baño ezta; eta orraitioño ondo dago: aren ezpanak gorri polita dabe; bere masalletako gorri nastua baño gorri elduago ta guriago; orixe da egin eginean be gorri utsaren eta damasko-gorriaren arteko alde. Silbi, emakume batzuk, nik a txatalka arakatu dodan lez arakatu izan ba'lebe, a maite izatera yausi izango ziran: baño nik, nire aldetik, ni a ezto maitete, ez iguin be; eta orraitioño nik bide geiagodo dot ari iguin izateko a maite izateko baño; eta izan be, zer dala-ta *ák* niri agirikarrik egin bear eustan? Ak nire begiak baltzak eta nire ulea be balza dala esan daust; eta, orain gogoratzen yat, ak zapuztu egin nau: andia da nik zelan erantzun eztzautsodan atzera: baño bardin da; ez egin izanik ezta aintzakotzat artzerik. Nik a zapuztuteko gutunen bat idatziko dot eta zeuk eroango dautsozu; eroango ete, Silbi?

SILBI'k.—Biotz osoz, Pebe.

PEBE'k.—Bertatik idatziko dot, geia buruan eta biotzean dot: garratz eta laburlabur idatziko dautsoz: zarrakidaz, Silbi (Alde dagie).

IV EKITALDI

I AGERLEKU.-Arden basoa.

ERROSALINDE, KELE, ta YAGOPA aurrera.

YAGOPA'k.—Arren, gazte polit obeto eza-
gutuko al zaudaz.

ERROSALINDE'k.—Or diñoenez, gotilunbera
zara zu.

YAGOPA'k.—Orixe naiatzu izan be; ori iza-
tea barre egitea baño gurago dot.

ERROSALINDE'k.—Batera naiz bestera yau-
siegi diranak mozkorrek baño barregarria-
go dira.

YAGOPA'k.—Ba! gotilun izan eta ezer ez
esatea on da.

ERROSALINDE'k.—Ba, orrazkero, taket iza-
tea on da.

YAGOPA'k.—Eztot nik yakintsuren gotilunbe-
rakeririk, orrako ori nor-geiagokeri yatzu-
ta; ezta ereslarienik be, ori ifiondiko yatzu-
ta; ez yauregikoenik be, ori arrokeri ya-
tzu-ta; ezta gudarienik be, ori geiagokeri
yatzu-ta; ez legegizonenik be, ori marrokeri
yatzu-ta; ezta emakumenik be, ori lirain-
keri yatzu-ta; ez maitalenik be, orrako ori
orretariko zer guztiak batera yatzu-ta: go-
tilunberakeri au neure-neure da, askotari-
ko zerez nastua, zer askotatik aterea: eta
izan be, nire yoan-etorri ugarietatik ate-
rea dot, olango biltaldietan ni sarritan go-
tilunberakerian batu-batu eginik ausmer
egoten naiatzu oldetsu.

ERROSALINDE'k.—Ibiltari! egia esateko, bi-
derik asko dozu gotilunbera izateko; zure
eskuak inorenak ikustearren saldu ez ete
dozuzan bildur naz; orrazkero, asko ikusi
izan eta ezer ez eukitea, begi aberatsak
eta esku landerrak eukitea da.

YAGOPA'k.—Bai, nik neuk ikusitik aterea
irabazi dot.

ERROSALINDE'k.—Eta zuk ikusiak egiten
zauz, zu gotilunbera: nik gurago neuke
ergelen bat euki ni alaitzeko, ni gotilunbe-
ra egiteko ikusitikorik euki baño, eta orre-
tarako ortik zear ibili baño be.

ORLANDA aurrera.

ORLANDA'k.—Egun on, eta zori ona, Erro-
salinde maite!

YAGOPA'k.—Ez, orrazkero, Yaungoikoa la-
gun bekizu, oskide eztrian olerkiz zuk iz
egitekotan.

ERROSALINDE'k.—Agur, ibiltari yaun: zazea-
tu egizu zuk eta ifiondiko soñekoak erabili;

zapuztu ta laidotu zure aberriko zer on guz-
tiak; ez maite izan zure aberririk, eta la-
rri-larri Yaungoikoari asarre egiozu zorean
ori egin zauzalako; ostein nik nekez sinis-
tuko dot zuk "gondola"n uger egin izan
dozumik (12) (YAGOPA'k alde). Ba! zelan
zagoz, Orlanda? Non izan zara bitarte luze
onetan? Zu bai maitale argi! -Olango mar-
rorkir niri geiago egitekotan, ez etorri bein
geiago nire aurrera.

ORLANDA'k.—Ene Errosalinde lirain, agin-
dutiak ordubete barruan natorkizu.

ERROSALINDE'k.—Ordubetez ausi maitasu-
naren agindurik! Maitasun-arloan minutoa
milla txatal egin eta millarenetik txatal bat
bera austen dauenagazko esan leike ari
Kupida'k sorbaldan zartadaxoa emon dau-
tsola, baño neuk erantzuten dot aren bio-
tza zaurizeka dagola.

ORLANDA'k.—Azketsi egidazu, Errosalinde
maite.

ERROSALINDE'k.—Ez, orren belu etortekotan,
ez agertu geiago nire aurrera; gurago dot
berakulloa bera ni moite nauela esaka ibi-
li.

ORLANDA'k.—Barakulloa!

ERROSAUNDE'k.—Bai, barakulloa; ak, asti-
ro etorriaren, bere etxea bere ganean ekar-
ten dau-ta; nire ustez, zuk emakumeri egin
zeinkiona baño ondasun eta esku-erakutsi
ohea; ganera, ak bere zoria aldean daroa.

ORLANDA'k.—Zer yatzu orrako ori?

012) "Gondola". Binixa'ko ur-bideetan era-
bilten dabene edo beintzat len erabiltene eben
ontzi azpi-zopala, arin, atze-aurre-yagi, ta atze-
kaldetik arraun bakarragaz eragiten yakona
da "gondola" deretxona. Lagunak ontziaren
erdi-erdian yoaten dira. Ontziok uger edo ige-
ri egiteko oxinak be eukitene ebezan barruan.

Emen Shakespeare'k ziplada ederrik egoz-
ten dautse an-or-emenka eurrez aurkituko do-
zuzan txatxu, tentel eta buru-OTInai, euren abe-
rriko zerak ezetsi ta ez-aintzakotzat artuta,
erbesteko edozer obetzat dabene arroputz-gan-
garrai. Gizona beti bert, orain eta aldi aitan.
Bedar txar ori gure' artean be' ugeriegi azten
da. ta bedarrok ateraten zereginek asko izan-
go dogu. Euzkoterr, eure buTua ezagutu egik;
ez adi bizi beti alboetara begira, eure etxeari
yaramonik egiteka.

ERROSALINDE'k.—Ba! adarrak: zulangoak.. ostera, zuon emazteai eskatu bear dauksazuez adarrak: baña a bere altxorra aldean dauela iskillokaz dator, eta aren emazteak eztau laido-bildurrik.

ORLANDA'k.—Ekandu onik ezta eguño adarginik; eta nire Errosalinde ekandu oneko da.

ERROSALINDE'k.—Eta ni nozu zure Errosalinde ori.

KELE'k.—Deitu olan deitzen dautzu; baña orrek zu baño laba obetiko beste Errosalinde'ren bat dau.

ERROSALINDE'k.—Tira, maitekatu nagizu, maitekatu nagizu; orain gogaldi txitxari doteta, eta itzul-erraz nozu-ta.-Zer esango ete zeunskit orain, ni benetan zure Errosalinde ba'nintz?

ORLANDA'k.—Itzik egin baño len mun egin-go neunskizu.

ERROSALINDE'k. Ez. oba litzakizu lenen itz egin; eta zer-esanik ezagaitik etzask amututakoan, orduan yo mosu ta munetara. Izlari onak, zer esan eztakienean, txua yaurtiten dabe; eta maitaleak zer-esanik eztabenean, -Yaungoikoak zurtuko al gauz-, egitekorik garbientzat mosuetara yoten dabe.

ORLANDA'k.—Eta mosua ukatzekotan zer?

ERROSALINDE'k.—Orduan eskatuazo egiten dautzu, ta orra or barrien-arri itz egiteko bidea.

ORLANDA'k.—Nori agortzeko itzik, bere neska maitearen aurrean aurkituazkero?

ERROSALINDE'k.—Ba! zeuri, ni ba'nintz zure neska maitea; ostein nire garbitasuna nire buru-argitasuna baño ustelago litzateke.

ORLANDA'k.—Ni soñekobarik ala eskaribarik nengoakalco?

"RRROSALINDE'k.—Ez soñekobarik eskaribarik zengokezalako baño. Enozu ni zure Errosalinde ala?

ORLANDA'k.—Ba-zareala esateak emoten daust poz apurrik, baña nik aretzaz itz egin gogo dot.

ERROSALINDE'k.—Tira ba, aren izenez neuk esaten dautzut etzaudazala gura.

ORLANDA'k.—Orrazkero, ni neure izenez, il egingo naz.

ERROSALINDE'k.—Ez, ez orixe. bitartekoz il zaitetz. Ludi errukarri onak larri-larri sei milla urte dauz, eta aldi-arlo luze onetan ezta il gizonik bere kitean, zera, maitasunagaitik. Toril'eri Elcsdetarralc garaunak *alera* eutsosozan adakigaz yota: eta orraitño ak egin-alak egin ebazan lenago ilteko; eta orraitño a yatzu maitaleen ereduarik bat. Lander 013) urte eder askotan bi-

zi izctngo *an, Hero'k scctztitu izanarren, uda-erdiko gau bero bategaitik izan ezpa' litz; eta izan be, gazte on a Elesponti'n soña ikuzteko asmoz urten zan etxetik, eta, giarra-minak yota, ito egin zan; eta aldi atako egun-barriak diñoenez, Sestos'ko Hero izan zan a il ebana. Baña onako zer guztiok guzur utsa dira: gizonak il dira aldirik aldi, eta arrak yanda dagoz, baña ez dira il maitasunarren.

ORLANDA'k.—Nire benetako Errosalinde ez al da izango eretxi orretakorik; eta izan be, autortu dautort, aren betozkoa litzateke asko ni ilteko.

ERROSALINDE'k.—Esku auarren zin dagit, ak eztauela ilgo eulirik be. Baña tira, orain zure Errosalinde izango naiatzu gogaldi itzuliagogaz; eta zuk zer eskatuko, nik a emongo dautzut.

ORLANDA'k.—Orrazkero, maite nagizu, Errosalinde.

ERROSALINDE'k.—Bai, barikuetan maite izango zaudaz, larunbatean e!a egun guztietan.

ORLANDA'k.—Artu gura nozu ala?

ERROSALINDE'k.—Bai, eta zulango ogei be bai.

ORLANDA'k.—Zer dirrazu?

ERROSALINDE'k.—Zu etzara on ala?

ORLANDA'k.—Olan uste dot.

ERROSALINDE'k.—Ba, orrazkero, zer onik geegei maite izan ete leiteke?-Tira, arreba, zuk egingo dozu abadearena, zuk ezkonduko gozuz.-Ekazu esku ori, Orlanda; -zer diñozu zuk, arreba?

ORLANDA'k.—Arren, ezkondu gagizuz.

KELE'k.—Nik eztakit orretarako itzik.

ERROSALINDE'k.—Zuk onan asi bear dozu: "Gurozo, Orlanda-".

(13) Toril'ek Kerside neskea maite ebnn, eta bikonde oni buruz Shakespeare'k antzerki bikain bat atondu eban; ba-leifeke, Yaungoikoa lagun, antzerki au be gure euzkerara laster aldatzea. (Aldaturik dago).

Lander'ek Hero neskea maite-maite eban. Lander Abidos urian bizi zan, Hero Sestos'en; urí bien bitartean Elesponti'ko itxas-adar estua. Hero Sestos'ko Apordite'n yauretkeko yau-pari eme zan. Gazte biak alkarrekin bero-bero maitemindu ziran. Lander gabero etorten yakon Hero'ri, itxas-adarra zear uger eginda, ta orretarako Hero'k bera bizi zan dorreko leiotik argi eginda. Zori txarreko gau baten, Lander uger eragoiola giarretako miñak yota ito egin zan. Au ikusirik, Hero'k dorreko leioa bera bera buruari itxita bera be il egin zan, bere maitearen eriotzea epez eroanezínik.

KELE'k.—Tira ba;—Gurozu, Orlanda, Errosalinde zure emaztetzat?

ORLANDA'k.—Bai, gura dot.

ERROSALINDE'k.—Bai, baña noz?

ORLANDA'k.—Ba! oraintxe; orrek gu ezkondu-ala.

ERROSALINDE'k.—Orrazkero, onan esan bear dozu: "Nire emaztetzat artzen zaudaz, Errosalinde".

ORLANDA'k.—Emaztetzat artzen zaudaz, Errosalinde.

ERROSALINDE'k.—Nik itandu neiketsu zuk orretarako ze eskubide dozun; baña, -nire senartzat artzen zaudaz, Orlanda; emen dozu abadeari aurreak artzen dautsozan neska; eta, benetan, emakume-oldozpenak beti artzen dautsez aurreak bere eginai.

ORLANDA'k.—Oldozpen guztiak egiten dautzue ori; egoak dabez.

ERROSALINDE'k.—Esaidazu orain, noz arte ukiko dozu zeuretu dozun neska ori?

ORLANDA'k.—Beti baño egun bat luzarago.

ERROSALINDE'k.—Egun bat esaizu, "beti" barik. Ez, ez, Orlanda; Yorrail dira gizonak maitakatzen daragoioenean, Lotazil, ezkontzen diranean; Orril dira neskak neska diranean, baña ortzia goibeldu egiten da bein ezkondu diranean. Barbari-erriko uso arrak bere emeari dautson baño maite-beikaizkeri geiago izango dautzut zuri; lorok euriari egiten dautson baño gedar geiago egingo dautzut; matxangorik baño olde-tsuago izango naz; nire gurarietan matzango emerik baño lotsabakoago; utsagatik negar egingo dautzut, Dine'k arako iturrian lez, eta nik ori zu txitxari izateko zareanean egingo dautzut; ienak legetxe barre egingo dautzut, eta ori zu lo-gura zareanean.

ORLANDA'k.—Baña nire Errosalinde'k olangorik egingo ete dau?

ERROSALINDE'k.—Nire biziarren, nik egiten dodan lez ak be egingo dau.

ORLANDA'k.—Olangorik! baña a zur da.

ERROSALINDE'k.—Ostean ak ezin izan leikean au egiteko bururik; zurrenak yatzuz oldetsuen; itxi egiozuz atear emakumearen zurtasunari bai, eta leiotik urtengo yatzu; itxi egiozu leioa be, ta giltza-zuloa zear urtengo yatzu; itxiozu a be, ta keagaz batera ke-bidea zear urtengo yatzu.

ORLANDA'k.—Olango zurtasuneko eroazterik dauen gizonak bai esan leikela: "Zurtasun, nora zoaz?".

ERROSALINDE'k.—Ez, orrako zure itaun ori zeure kitean eukizu zure ernaztea zure aukokoaren oera doala ikusi arte.

ORLANDA'k.—Eta ze zurtasun, ze akiakula, ze buru-garbigarri lekarke emazte orrek bere burua zuritzeko?

ERROSALINDE'k — Ba! ara zure billa yoan dala esan. Eztozu goatuko bein bere erantzun barik, miña kendu ezpa'dagiozu. Ene! bere okerraren errua gizonari azarten ezta» kian emakumeak eztagiola emon bularrik bere umeri, ostean ume ergelen bat aziko dauta.

ORLANDA'k.—Ordu biotan, Errosalinde, nik emen itxiko zaudaz.

ERROSALINDE'k.—Ene! maite ori, ni ezin egon neinteko ordu bian zu barik!

ORLANDA'k.—Nik dukeakin bazkaldu bear dot; ordu bietarako emen izango nozu zakin ostera be.

ERROSALINDE'k.—Bai, zoaz zeuk nora-gura; nik ba-nenkian zu nolango izango zintzazan; ori nire adiskideak esan dauste, eta neuk be ba-neban orrenbesteren susmorik; zure min zuritzalleak irabazi nau ni; -ni zapuztu ta ortik zear bidali nozu, eta orrazkero..., erdu, eriotza; -Ordu biak dira zure ordua ala?

ORLANDA'k.—Bai, Errosalinde ezti.

ERROSALINDE'k.—Nire itzarren, eta bene-benetan, Yaungoikoa bekit lekuko, eta galgarrri ez diran beste zin politakarren, zure aginduaren bilderrik txikienik ausi ba'dagizu ausi, naiz ordua baño minuto bat bakarrik geroago etorri, zinauslerik andientzat, maitalerik arro utsentzat. eta zuk Errosalinde deitzen dautsozunarentzako gitxien-garrizat etsiko zaudaz, ustel ugarien artean autatu leiteken ustelik ustelentzat; orrazkero, zure agindurik eztozu yango, nire zemaioz zure ganera etorri eztaitezan.

ORLANDA'k.—Zu nire benetako Errosalinde ba'zintzaz be eneuke beteko zeatzago nire agindurik; orrazkero. agur.

ERROSALINDE'k.—Tira ba, aldia da onango okerreriak ebazten dauzan ebazle zarra, bera bedi ebazle: agur (ORLANDA'k alde).

KELE'k.—Maitasunagazko zure eragoan zuk gure emetasunari iñondiko akatsak ezarri baño eztozu egin: zuri giza-soñekoak erantzi egin bear leuskizue mundu guztiak ikusi dagian zuk txori orrek zelan manatu dozun zeure abia.

ERROSALINDE'k.—Ene lengusin, lengusin, ene lengusin polit ori, zuk al zenki ni maitasunaren sakonean noraño sartuta nagon! Baña zuk olangorik ezin susmau be; nire biotzeko lerearen sakon-ondoa ezagun-ezina da, Portugal'go itxas-sabela legetxe.

KELE'k.—Edo obeto esateko, ondobakoa; zuk ara egotzi-ala biotz-lerrea andik urteten yakona.

ERROSALINDE'k.—Ez; Benuts'en seme sasikume gaizto berbera, lenen oldozpenaren seme, gibeletik sortu, ta zorakeriak argilaratua bera; berak begirik eztauelako inonai

gaitz egiten dauksen mutiko itsu dollor ak ebatzi dagiala nire maitasunaren sakona norañoko dan: -Erbesteko, nik auxe esango dautzut, ni ezin bizi nazala Orlanda'ren aurrean ezik: ni itzalpe-billa noa, a etorri arte negar-intzirika egoteko.

KELE'k.—Eta nik lo egingo dot. (Alde dagie).

II AGERLEKU--Basoko beste arlo.

YAGOBA ta Yaunak aurrera, basatarrez yantita.

YAGOBA'k.—Nor da oreina il dauena?

I Yaunak.—Yaun, neu izan naz.

YAGOBA'k.—Dukearen aurrera daroagun, Erromar erri-benderatzalle bailitzan; eta ondo letorke orri buruan gurenda-orrolotzat oreinaren adarrak imintea.--Ez ete dozu zuk, basatar, ereti onetarako abestirik?

II Yaunak.—Bai, yaun.

YAGOBA'k.—Abestu egizu; doñuak eztau ardua ainbestekorik, otsik asko egitekotan.

ABESTI

1. Zer emongo oreina il dauenari?
2. Daroazala aren narru-adarrak.
 1. Orrazkero, abestu ari gogor: (Enparauak zama au eroango dabe) Ez artu iraintzat adarra eroatea; Gangar izan zintzazan adar-aurrean.
 1. Ire aitaitak eroan yoan;
 2. Ire aitak be eroan yoan:

Guztiak...

Adar, adar, adar guri.

Ezta, ez, barre-irrigarri. (Alde dagie).

III AGERLEKTI--Basoko beste arlo.

ERROSALINDE ta KELE aurrera.

ERROSALINDE'k.—Zer diñozu orain? Ez ete da ordu biak baño geiago? Eta Orlanda etxaku agiri!

KBLE'k.—Sinistu egidazu, maitasun garbiak eta buru nastuak eragina, a, bere makoa ta geziak arturik, urten da... lo egiten. Begira, nor datorren or.

SILBI aurrera.

SILBI'k.—Zutzako da nire geznea, gazte lirain; -nire Pebe txeratsuak au zuri emoteko agindu daust (Idazki damotso): nik eztaikit orrek zer dakarrenik; baña, ori idatziala ak izan dauen betozko gogor eta erlabio-eginetatik susmatzen dodanez. idazki ori latz-zorrotz izango dala nik uste; asketsi egidazu, ni errubako geznari baño enozu.

ERROSALINDE'k.—Epea bera ikaratu egingo leuke idazki onek, eta asarre gorria iragarriazo; au yasan dagianak edozer yasangoz dau; ni enazala lerdan diño ak; nik eramera onik eztdala; arro nazala diraust. eta ni ezin maite izango nindukeala, gizona. Pointiz bestean urri ba'litz be. Yaungoikoarena da nire biotza! Ezta aren maitasuna ni billa nabilkon erbirik; zer dala-ta idazten ete

daust onan? -Tira, artzai, tira, idazki au zeuk asmaua da.

SILBI'k.—Ez, benetan dirautzut, nik eztaikit zer dakarrenik; Pebe'k idatzi dau.

ERROSALINDE'k.—Tira, tira, ergel zara zu ta maitasunen maitasunez ganaz eginda zagoz. Nik ikusirik dot aren esku; ak narruzko esku dau, are-arri margoko esku; nik benetan uste neban bere eskuzorro zarrak aldean ebazala, baña bere eskuak ziran; ak etxe-bearrak egiten dauzan emakumeren eskuak dauz, baña orrek eztau ardu; nik dinodana da ak eztauela asmau eguño idazki au; au gizonak asmaua ta bere eskuz idatzia da.

SILBI'k.—Seguru-seguritik Pebe'na da.

ERROSALINDE'k.—Danarena dala, arro ta gordin idatzita dago; eupada egiten dabenen erazkoa: ara! ak eupada egiten daust, Turkarrek Kistarreri legetxe: emakumeren garaun bigunek ezin eralgi leikean asmakunetzar zakarrik, onango Etiopitarren itzik, azalez baño mamiz baltzago danik.-Entzun gura dozu idazkia ala?

SILBI'k.—Gogoko izango al yatzu, oraindik entzuteko dot-eta; orraitio be Pebe'n gordinkeririk asko entzuna nozu lendik be.

ERROSALINDE'k.—Ak Pebe'nak eta erdi esaten daustaz; oartu zelan idazten daustan neska gordin ak. (Irakurri dirakur).

"Artzaituko yainko ete zara,
Neska-biotza olan itzul dauana?"

Emakumek egin ete lei olango agiririk?

SILBI'k.—Orrako orri agirika deitzen dautsozu ala?

ERROSALINDE'k.—

"Ara! zure yainkotasuna alde,

Emakume-biotzi gudu zuk gaur be?".

Entzun ete dozu eguño onango akarrik?

"Giza-biotzek maitearena egiten eustanean

Orrek ez eustan biotzik austen, ez, arean",

Ak ni piztitzat nau--,

"Zure begi argien zaputzak

Nigan onango maitasunik bizteko almenik ba'dabe,

Ene! zer egingo ez ete leukie,

Samur begiratuko ba'lebe?

Zuk agirika zengistanean nik maite zindudazan:

Orrazkero, zelan eragingo zure eskariak?

Maitasun au daroatzunak nire maitasun

Onen susmo gitxi dau bere buru-barrun:

Aren bidez iragarri zure maitasuna:

Ia zure gaztetasun maitagarriak nire

Opa zintzoa ta nik dagikedan oro

Zuk ontzat artuko dozun orain-gero;

Ostean, orren bidez nire maitasuna zapuatzu,

Orduan asmauko dot zelan eran nire buru".

SILBI'k.—Eta zuk orri agirika deitzen dautsozu?

KELE'k.—Olangorik! artzainoaren errukarri!

ERROSALINDE'k.—Erruki dautsozu ala? Ez, a ezta errukarririk. Zuk olango emakumerik maite izango zenduke ala? -Ba! -zu ereskin egin, eta gero zuri guzurrezko eresiak yozoteko! Ori yasan-ezina da! -Tira, zoaz zure bidea zear neska agana, -maitasunak zu suge otzan-ezi egin zazu ala dakust-eta, —eta au esan ari, ni maite ba'nau, zu maite izateko agintzen dautsodala: eta olangorik gura ezpa'dau, nik iñoz eztodala artuko nitzat, zuk otoika eskatu ezik.- Benetako maitale ba'zara, alde emendik, eta ez esan itzik be; emen lagun geiago dator-ta. (SILBI'k alde).

OLIBER aurrera.

OLIBER'ek.—Egun on, lirainok: arren, ete da-

kizue baso onen ertzean norago dagon oliondoaz inguratirik dagon ardi-txabolea?

KELE'k.—Emendik eguzki-sarrerara, bean orurreko sakostan: errekatxu-ertzeko zuma-eireskadeak, zure eskoatetik ezkerretara, zaroaz artez-arte bertara. Baña tertzio onetan txabolea bera bakarrik (utsik) dago; iñoz eztago barruan.

OLIBER'ek.—Begik miñetik onik atera al izatekotan, azalbenez ezagutuko zindukedaz: orretariko soñekoak, eta onenbestetsu urte. "Mutilla lirain da, emakume-antzeko, ta aizta eldutzat artu leitekena: emakumea labur da, ta bere nebea baño baltzeranago". Etzarie zeuok nik itanduten dodan etxearen yabeak ala?

KELE'k.—Iñoz itanduazkero, ba-gareala esatea eztoz uste arrokeririk danik.

OLIBER'ek.—Orlanda'k gorantziak bidaltzen dautzue zui bioi; eta ak Errosalinde deitzen dautson gizon gazteari sur-zapi odoldu au bidaltzen dautso: -zu ete zara orrako ori?

ERROSALINDE'k.—Neu nozu: zer esan gura dau onek?

OLIBER'ek.—Nire lotsari-zati bat; nigandik yakin gura ba'dozue, ni zetarik gizon nizan, eta nolan, eta zegaitik, eta non orbanudu dan sur-zapi au.~

KELE'k.—Esaizu, arren.

OLIBER'ek.—Orlanda gazteak zuokandik oraintsuengoz alde egin dauenean, ak agindua itxi dautzue ordubete barru atzera etorteko; bere irudipen ezta ta garratzak ausmertuz bidean yoan yoiala, ara zer yazo yakon! Begiai alborantza eragin eta ara zer agertzen yakon begi-begietan! Zarren zarrez adarrak oroldiz yantzita, ta burua igartuta ta soil eukan aretxaren azpian sorkiz yantziriko gizon uletsu bat egoan aratinik lo: aren idunaren inguruan batu-batuta agoan suge musker-urre-margoko, eta bere burua bizkor, zemaika, aren ago idigira ez sartuko bai sartuko; baña bat-batean, Orlanda ikusita, arako gizonaren iduna itxi, ta tarraz yoanez bere soñagaz gora-berak eginda sasipera sartu da: sasipe atan leoi eme egon da, kukuka ta errapea zimel daukx, burua lurrari deusola, ta katu legetxe zai ta begira adi-adi lo egoan gizonak bere buruari noz eragingo; eta izan be, pizti orren errege-izakereak eztautso izten ilik dirudianeri ukutzen: au ikusirik, Orlanda gizonari urreratu yako, ta bere anaiea, bere anai nagusia dala igarri dau.

KELE'k.—Olangorik! Nik sarri entzun izan dautsot ari anai orretaz itz egiten: eta ak

bçre ancd ori izGteaz besterckccn gi_cnt_at erakusten eban.

OLIBER'ek.—Eta bidez erakutsi be, a izateaz besterako zana ondo dakit-eta.

ERROSALINDE'k.—Baña ekin Orlanda'z: -ak bere anaiea leoi eme gose ta esneak baturari yakitzat itxi ete dautso?

OLIBER'ek.—Birritan emon dautso ak bere atzea, asmo orrexegaz; baña apena baño beti be ederrago dan zindotasunak, eta zuzentzea baño indartsuago dan gizatasunak, leoi emegaz burruka egitera itzuli dabe, ta laster benderatu dau, eta burruka orren zaparradeak iratzarri nau nire lo galtzoritsutik.

KELE'k.—Aren anai zara ala?

ERROSALINDE'k.—Zu yarei zauz ala?

KELE'k.—Zu ete zara a ilteko amaika bidar aleginak egina?

OLIBER'ek.—Bai, neu naz; baña ez, ni enaz: eztoz lotsarik ni zer izan nazan zuoi esateko, ni nazana izanik nire aldakuntzea gozo-etzti da-ta.

ERROSALINDE'k.—Bana, sur-zapi odolduaz zer?

OLIBER'ek.—Bertatik. Burutik atzeneraño; gük biok alkarri gure gora-berak, esaterako, ni toki bakar onetara zelan etorri nintzan, azaldu-ala begietatik negar samurrak yalgiten yakuzan; labur esateko, ni duke maitagarriagana eroan nau, ak soñeko barriak eta yaten emon izan daust, eta nire anaiearen maitasun-ardurapean itxi nau; nire anaieak bertatik eroan nau bere artzulora, an berak soñekoak erantzi egin dauz, eta aren besoko onango tokitik leoi emeak birtarte osoan odola dariola egon dan aragizatia eroan dautso; eta orduan larritu egin da, ta larrituz Errosalinde gedar egin dau. Labur esateko, bere senera ekarri dot, zauria batu dautsot, eta, andik laster, ak biotz sendo izanda, ona bidali nau, ni zuontzako ezezagun izanarren, yazokuneok zuoi esateko, zuri ak eginiko agindua ausi izana

..... UUII6UU UUII6UU, CIU UUII6UU
aren odoletan bustita, ak yolasez bere Errosalinde deitzen dautson mutil gazteari, zuri emoteko.

KELE'k.—Ene! olangorik, Ganimeda! Ganimeda! Ganimeda etzi ori! (ERROSALINDE larritu egiten da ta sena galdu).

OLIBER'ek.—Asko dira odola ikusiak larritu ta sena galdu eragiten dautsenak.

KELE'k.—Ezta ori bakarrik: -Lengusu..., Ganimeda!

OLIBER'ek.—Begira, ba-dator senera.

ERROSALINDE'k.—Etxean al nengo!

KELE'k.—Ara eroango zauzuz: -arren, besotik artuko ete dozu?

OLIBER'ek.—Gora gogo ori, gazte: -gizon ete zara?—Zuk eztozu gizonaren adorerik.

ERROSALINDE'k.—Nik onako au asmau. iruditut egin dot, autortzen dot. Ba, yaun, Ba! yaun, enazanena ondo egin dodala uste izango leuke soin utsek. Arren, esaiozu zure anaieari nik ederto egin dodala enazanena. /a, ja, ja!

OLIBER'ek.—Ori ezta izan etzearanena egiterik; zure arpegiak geiegi iragarten dau orrako ori benetakoto biotzaldia izan dala.

ERROSALINDE'k.—Enazanena, seguru zagoz orretan.

OLIBER'ek.—Ba, orrazkero, adore izan ta gizonarena agin.

ERROSALINDE'k.—Orixe egin be egiten dot: baña, benetan, nik legez emakume izan bear neukean.

KELE'k.—Tira, zu geroago ta zurbilago zagoz; arren, goazen etxerantza;—yaun on ori, zatzoz gukin.

OLIBER'ek.—Orixe egingo dot, Errosalinde, nire anaieari zuk aren buru-zuriketean zelan artu dozunaren barria eroan bear dautsot-eta.

ERROSALINDE'k.—Zerbait asmau bear dot: baña, arren, nik enazanena zelan egin dodanaren barria emon egiozu.—Ba-goaz ala? (Alde dagie).

V EKITALDI

I AGERLEKU.-Arden'go basoa.

TATXESTON eta ODERE aurrera.

TATXESTON'ek.—Izango dogu eretirik. Ode-re; epe artu, Ode-re samur.

ODERE'k.—Benetan, agure *yalorraren esana* gora-bere, abadea onik asko izan da.

TATXESTON'ek.—A OÜber yaun gaizto-gaiz-

toa yatzu, Ode-re, Martext zirtzil-zirtzila. Baña, Ode-re, baso onetan dago gazte bat zu beretzat zauzana-

ODERE'k.—Bai, ba-dakit nik orrako ori nor dan: nire ardurarik ezta ak ludi onetan; emen dator zuk esan gura Izan dozun gizona.

GULLELMA aurrera.

TATXESTON'ek.—Poz andia yat ergelen bat ikustea: sinistu egidazu, buru argia dogu-nok erantzukizun andi dogu; irri egin bear dautsogu, ezin eutsin dautsagu irri egin-bearrari.

GULLELMA'k.—Arrasti on, Odere.

ODERE'k.—Arrasti on zuri be, yaun.

TATXESTON'ek.—Arrasti on, adiskide yator.

Yantzi txapela, yantzi txapela; bai, arren, yantzi txapela. Zenbat urte dozuz, adiskide?

GULLELMA'k.—Ogei ta bost, yaun.

TATXESTON'ek.—Adin eldu. Gulelma yatzu izena ala?

GULLELMA'k.—Gullelma, yaun.

TATXESTON'ek.—Izen polit. Emen basoan yaioa zara ala?

GULLELMA'k.—Bai, yaun, Yaungoikoari eskerrak.

TATXESTON'ek.—Yaungoikoari eskerrak; -on- do erantzunda. Aberats ete zara?

GULLELMA'k.—Alasoko bat, yaun.

TATXESTON'ek.—Alasoko bat ondo dago. itzalez ederto dago: -eta orraitño eztago; alasoko bat baño ezta. Zurretariko ete zara?

GULLELMA'k.—Bai, yaun, buru-argitasun polita dot.

TATXESTON'ek.—Ba! ondo esanda. Oraintxe datorkit burura arako esakunea: "Eroak zur dala uste dau, baño gizon zurrak bere burua erotzat dau". Kistar etzan yakiturizalek matsa yan gura ebanean, ezpanak idigi egiten ebazan matsa agora sartzeko; orregaz matsa yateko zala ta ezpanak idigiteko iragarten eban. Zuk neska au maite dozu ala?

GULLELMA'k.—Bai, maite dot. yaun.

TATXESTON'ek.—Ekazu esku ori. Yakintsu zara ala?

GULLELMA'k.—Ez, yaun.

TATXESTON'ek.—Orrazkero, onako cra ikasi egidazu: eukitea eukite yatzu; eta izan be, izlari-iztiko esakera yatzu edaria ontzi batetik bestera aldatzen danean, bata bete-ala bestea ustu egiten dala: gure idazle guztiak dira erizkide "ipse" bera dala; orain, zu etzara" ipse", bera neu nozu-ta.

GULLELMA'k.—Nongo bera, yaun?

TATXESTON'ek.—Emakume onekin ezkondu bear dauena bera, yaun. Orrazkero, zuk ergel orrek, au bertan-bera itxi bear dozu, -eta ori garbi esanda oni agur egitea yatzu, onen "lagungoari" agur egitea, eta ori baserritar landugaen agotan onen "laguntzeari" agur egitea yatzu; eme oneri agur egitea, edo geienak esan oi dabenez, emakume oneri agur egitea; eta guztia batera yota, ori eme onekin batera biziteari agur egitea yatzu; ostein zu. ergel, galdua zara; edo, obeto aitu dagizun, ilgo zara; edo, zera, neuk ilgo zaudaz, aurretik kenduko zaudaz, zure bizia bizizatik eriotzara aldaturko dot, zure azkatasuna yoputzaratu: edena arrazoko dautzut, naiz zangoak makillaka ausi ta birrindu, naiz galtzaiduz il; narrua berotuko dautzut beste batzugin batera; ertzañak eztriko dautzudaz; amaika ta erdi era ta bidez ilgo zaudaz; orrazkero, emendik lauorritan eta lau oñean alde egi-zu«

ODERE'k.^Zoaz bai, Gullelma.

GULLELMA'k.—Yaungoikoz txitxari yarraiko al zara, yaun (Alde dagi).

KORIN aurrera.

KORIN'ek.—Gure ugazaba ta ugazabanderea zure billa dabiltz; arin egin.

TATXESTON'ek.—Goazen zoli-zoli, Odere, goazen zoli-zoli, Odere; ba-noa. (Alde dagie).

II AGERLEKIT.-Basoko beste arlo.

ORLANDA ta OLIBER aurrera.

ORLANDA'k.—Izan ete leitekek ik orren gitxi ezagututa neska ori maite izaterik? Ikusiaz bat neska ori maite izaterik? Eta maite izanaz batera maite-erakutsiak egiterik? Eta maite-erakutsiak eginda ara, ak baietza emoterik? Ire emaztetu arte ekingo ete dautsok?

OLIBER'ek.—Ez izan ezpairik arazoaren zorabioaz, neskearen txirotasunaz, gure alkar ezagutza urri-laburraz, nire maitasun-erakuste bat-batekoaz, ezta aren bat-bateko baietzaz be; euk be esan nikin: Maite dot

Erbesteko; euk be esan akin batera; ak ni maite nauela; izan i be a ta nikin, bionkin, erizkide, gu alkarrekin ezkondu gein-tekezala: ori ire onerako izango dok; eta izan be, nire aitaren etxaldea, ta Errolanda yaun zanaren ondasun guztiak ire izenean iminiko yoadaz, eta ni emen artzai bizi ta il.

ORLANDA'k.—Or dok nire ederretsia. Biar ezkondu aite: ezteguetarako dei egingo yautset nik dukeari ta bere yarra euren kitetik dabiltzanai. Oa ta gertau egik Erbesteko; eta izan be, ara, emen yatok nire Errosalinde.

ERROSALINDE aurrera.

ERROSALINDE'k.—Yaunkoikoā lagun bekizu neba.

OLIBER'ek.—Bai ta zeuri be. aneba lirain. (Alde dagi).

ERROSALINDE'k.—Ene Orlanda maite ori. zuk zure biotza idunekoa batuta dozula ikusiak emoten daustan naibagearena!

ORLANDA'ek.—Nire besoa da, ez biotza.

ERROSAUNDE'k.—Leoiaren erpak biotza zauritu dautzuela uste izan dot nik.

ORLANDA'k.—Zaurituta dago egon, baña emakume-begiak zaurituta.

ERROSALINDE'k.—Zure anaieak esan ete dautzu zelan nik egin izan dodan sena galduz yausiarena ak sur-zapia erakutsi daustanean?

ORLANDA'k.—Bai, eta ori baño zer arrigarriarik be bai.

ERROSALINDE'k.—Ostera! Ba-dakit nik zuk buruan zer darabiltzun: -bai, egia da; ez-ta izan eguño olango bat-bateko zerik, alri bien burrukea ta arako Kaisar'en arropuz-esakune "Eldu, ikusi ta benderatu neban" alde; izan be, zure anaieak ete nire aiz-teak alkarganatuta ara. alkar begiratu dabe; alkar begiratu ta ara, alkar maite izan dabe; alkar maite izanda ara, intzirika asi dira; intzirika asita ara, alkarri orren zegaitia itandu dautse; zegaitia yakinda ara, osapide-billa yarri dira; eta orrako orrefk eginda ara, ezkontzarako malla bi gorago igon dira, ta beingoan ezkonduko dira, ostean ezkonduena egin ezkondu-urretik; maitasuneko suak artuta dagoz, eta alkarrekin bat egin gura dabe: makillaka be etzendukez aldenduko orreik alkarregandik.

ORLANDA'k.—Biar ezkontzeko dira; eta neuk dei egingo deulsal dukeari ezleguetara, Baña-ene! Zer ondo mingotsa da sori ona iñoren begiz begiratzea! Egin-eginean be orrexe-gaitik nik biar biotza astunago izango dot berak gura izan dauena iritxiaz nire anaieak dauen zori ona ikusiaz.

ERROSALINDE'k.—Ba! orrazkero, nik ezin dagiket egin zutzako Errosalinde'na ala?

ORLANDA'k.—Ezin bizi naiteke luzarogo irudipen utsez.

ERROSALINDE'k.—Orrazkero, eztautzut gogaitik eragingo luzarogo izketa eroz. Yakizu, orrazkero, nik orain benetan itz egingo dot-eta, nik zu gizon yator sentzuntsutzat zaudazala: eta nik eztiñot au zuk nire yakituri-az eretxi onik izan dagizun, nik zureaz dodan lez; enabil ni zuk nitzaz erelxi goregikorik izan dagizun billa be, zure onerako

lain, eta ez nire ederrerako, izan daitekeanaren baño. Orrazkero, sinetsi egizu, gura ba'dozu, ni iñondiko zerak egiteko gei nazala; nik, ni iru urteko nintzanazkero, bere zeretan trebetasun andiko, baña orraitio okerrerbako magokin artu-emonik izan dodala. Zuk zure erakusketak eta mosuak iragarten daben bestean maite ba'dozu Errosalinde, zure anaieak Erbesteko emaztetzat artu dagianeā, zu be ezkonduko zara Errosalinde'kin: -nik ba-dakit a zoriak zelango istillu ta estukuretara eroan izan dauen; eta zuri txarto ezpa'deretxatzu, nitzako ezta bape ezinik a bier zure aurrean, bera dan lez eta ezetariko galtzori barik imintea.

ORLANDA'k.—Benetan ete daragoiozu?

ERROSALINDE'k.—Bene-benetan, eta nire bi-ziarren dirautzut; eta nik nire bizia mailemaite dot, nik zuri mago nazala esanarren. Orrazkero, yantzi egizuz zure soñekorik ederranak, eta dei egin zure adiskideai, zuk gura izatekotan biar ezkonduko zaita; eia Errosalinde'kin ezkondu be, zuk gura izatekotan. Begira, emen dator Errosalinde ta ni, gu biok maite gauzana.

SILBI ta PEBE aurrera.

PEBE'k.—Gazte, zu nitzako zakar-zakar izan zara, nik zuri idatziko idazkia iñori erakutsi dautsozulako.

ERROSALINDE'k.—Izan ba'naz, eztau ardura: beren-beregi izan naiatzu zakar eta zapuzle: artzai zintzo ori darraikizu zuri; begira egizu, maite egizu; orrek zu gurtu egiten zauz.

PEBE'k.—Artzai on, maite izatea zer dan esaiozu gazte oni.

SILBI'k.—Orrako ori antzi ta negar uts izatea da; -eta ori naz ni Pebe'ntzako.

PEBE'k.—Eta ni Ganimeda'ntzako.

ORLANDA'k.—Eta ni Errosalinde'ntzako.

ERROSALINDE'k.—Eta ni ez emakuntzako.

SILBI'k.—Orrako ori zintzotasun eta otsentza uts izatea da; -eta ori naz ni Pebe'ntzako.

PEBE'k.—Eta ni Ganimeda'ntzako.

ORLANDA'k.—Eta ni Errosalinde'nizako.

ERROSALINDE'k.—Ez ni emakuntzako.

SILBI'k.—Orrako ori irudimen uts izatea yatzu; gurtze uts, adi uts, men uts, apaltasun uts, epe uts, ela artegatasun uts; biolzaldi uts, gurari uts, garbitasun uts, zelango dan ikuste uts. zintzotasun uts da; eta ni ori naz Pebe'ntzako.

PEBE'k.—Orix ni be Ganimeda'ntzako.

ORLANDA'k.—Orix ni be Errosalinde'ntzako.

ERROSALINDE'k.—Orixe ni be, baña ez emakimentzako.

PEBE'k.—Au onan izatekotan, zegaitik ezarten daustazu zuk zu maite izanaren errurik? (EEROSALINDE'ri).

SILBI'k.—(PEBE'ri) Au onan izatekotan, zegaitik ezarten daustazu zuk zu maite izanaren errurik?

ORLANDA'k.—Au onan izatekotan, zegaitik txartzat emoten dozu nik zu maite izatea?

ERROSALINDE'k.—Zegaitik diñozu zuk be "Zegaitik txartzat emoten dozu nik zu maite izatea?".

ORLANDA'k.—Nik orrako ori emen eztagon, eta entzuten eztaustan neskeari dirautsot.

ERROSALINDE'k.—Arren, ez geiagorik oentzaz: orrako ori ta Eire'ko otsoak (14) illargiari egiten dautsezan ausiak bat dira.-Neuk lagunduko dautzut (SILBI'ri), al ba'dot: -nik

maite izango zindukedaz (PEBE'ri), al ba'neu.-Erdi guztiok nigana biar. Ni zukin ezkonduko naz (PEBE'ri), eguño emakumekin ezkontzekotan, eta ni biar ezkonduko naz; nik asebeteko zaudaz (ORLANDA'ri), nik eguño gizonik asebetetzekotan, eta zu biar ezkonduko zara: -nik pozik yarriko zaudaz (SILBI'ri), gogoko yatzunek zu poztutekotan, eta zu biar ezkonduko zara.-Zuk (ORLANDA'ri) Errosalinde maite dozuta, akin batuko zara; -zuk (SILBI'ri) Pebe maite dozu-ta, akin batuko zara; eta nik emakumerik ezto maite-ta, ni be bctuko naz.-Orrazkero, agur eta ondo ibili: nik emon dautzuedaz aginduak.

SILBI'k.—Nik eztot utsik egingo, bizi ba' nadi. PEBE'k.—Ez nik be.

ORLANDA'k.—Nik gitxiago. (Alde dagie).

III AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

TATXESTON eta ODERE aurrera.

TATXESTON'ek.—Biar da gure egun pozkarrria, Odere; bier izango dira gure ezteguak. ODERE'k.—Poz-eztitan nago egun orren begirra: eta munduko emakume izatea gurari zantar danik eztot uste. Emen datoz duke erbestertuaren esku-mutil bi.

Esku-mutil bi aurrera.

I Esku-mutilak.—Ondo trikitx egina, gizon yator.,

TATXESTON'ek.—Egia esateko, ondo trikitx egina. Tira, yezarri, yezarri, ta abestu.

II Esku-mutilak.—Zure alde gagozuz: erdian yezarri zaitez zu.

I Esku-mutilak.—Eztulik egiteka, txurik egozteka, naiz eztarria latz dogula esateka, artez asiko ete gara abestuten, orrako zerok abots txarraren aurretiko zurikeriak baño ezdiranazkero?

II Esku-mutilak.—Bai, olantxe, olantxe, artez: eta biok doñu berean, jitanu bik zaldi-ganean legetxe.

ABESTI

I

Mutla ta bere neska maitea ziran
Ijji ta ajaja gogatsu eginaz
Garitza muskerra zear igaro ziar
Udabarrian, urtearo bakar politan,
Txorik abestuten dabenean ii ia,
Maitale eztik maite dabe udabarrria.

W

Artatxiki-gizalaren bitartean,
Ijji ta ajaja gogatsu egin-ala
Baserritar politik ezaten zirean,
Udabarrian, urtearo e. a.

jni

Abesti au abestu eben ordu berean.
Ijji ta ajaja gogatsu egin-alean.
Bizitza loreaz besterik ezela.
Udabarrian, urtearo e. a.

IV

Artu, ba, orrazkero oingoxe aldia
Ijji ajaja goga-gogatsu einda
Bizi barria da maitasun-sari-ta.
Udabarrian, urtearo e. a.

TATXESTON'ek.—Egiz, mutil gazte yatorrok, zuok abestuaren mamia garrantzi andiko izanarren, belarri txarra erakutsi dozu.

I Esku-mutilak.—Oker zagoz, yaun; guk yagon dogu aldia guk eztogu galdu gure aldirilc

{44} "Eire'ko otsoak". Zer ete dabil emen Shakespeare'n buruan? Otsoak, Eire'ko naiz beste edonongo izan, ausi bardin egiten dau. Zipladem bat ete dakrr or ezkutuan? Eire' tarrak euren eskubide ta azkatasunaren alde gedarrik eta zaratarik asko aginarren, etxakie-la yaramonik egiten eta egingo be esan gura ete dau?

TATXESTON'ek.—Nire ustez bai; olango abes-
ti zororik entzuten emoneko aldia nik gal-
dutzat dot. Yaungoikoa lagun bekitzue; eta

Yaungoikoak atondu ta adabauko al dau-
tuzuez abotsok! Goazen, Odere. (Alde da-
gie>.

IV AGERLEKU.-Basoko beste arlo.

DUKE izana, AMIEN, YAGOPA, ORLANDA,
OLIBER, eta KELE aurrera.

DUKE izanak.—Orlanda, mutil orrek agindu
dauen guztia egin daikela uste dok ik ala?

ORLANDA'k.—Bein sinistu egiten dot, eta
bein ez; zerbait eztabela lortukoaren bildur
izanarren, a ta guzti be lortuko dabela uste
dabenen antzera.

ERROSALINDE, SILBI, ta PEBE aurrera.

ERROSALINDE'k.—Epe artu beste bein, gure
egiunea borobildu arte: (DUKE'ari> Zuk ez-
tozu esan nik Errosalinde ona ekartekotan,
Orlanda oneri emongo dautsozula ala?

DUKE izanak.—Nik egingo neuke ori, akin
batera emetoko yauerriak ba'neuz be.

ERROSALINDE'k.—(ORLANDA'ri) Eta zuk di-
ñozu zuk artuko dozula a, nik ekarri ba'da-
gizut?

ORLANDA'k.—Nik a artuko neuke, yaurreri
guztietako errege ba'nintz be.

ERROSALINDE'k.—(PEBE'ri) Zuk diñozu zu
ezkunduko zintzatekezala nikin, nik gura
izatekotan?

PEBE'k.—Ni ezkunduko nintzateke, andik or-
dubetegarrenean il bear ba'neu be.

ERROSALINDE'k.—Baña zuk nikin ezkundu
gura ez izatekotan, zuk zure burua emon-
go ete dautsozu artzai zintzo-zintzo oni?

PEBE'k.—Egiunea olantxe dago eginda.

ERROSALINDE'k.—(SILBI'ri) Zuk diñozu Pebe
artuko dozula, ak gura ba'dau?

SILBI'k.—Bai, a artzea ta iltea biak bat izate-
kotan be.

ERROSALINDE'k.—Nik arazo guzti au atondu-
tea aginduta dot. Duke orrek, zuk ez yan
zure alabea emetoko aginduko itzik: -zuk
bez, Orlanda, aren alabea artzeko emon
izan dozunik; -Pebe, zuk be ez yan zuk emo-
neko itzik, nikin ezkunduko zareala; ostean,
nikin ezkondu gura ez izatekotan, artzaiakin
ezkontzekoa: -Silbi, yagon zuk be zure itza,
neska orrek in ezkunduko zereala, orrek ni ez
artzekotan: -eta orain asiko naz ni zalan-
tzok argitzen. (ERROSALINDE'k eta KELE'k
alde).

DUKE izanak.—Artzoi gazte orregan nik nire
alabearen edertasunaren ukutuxo bizi ba-
tzuk oartu ta gogoratzen dodaz.

ORLANDA'k.—Ene yaun, nik ori lenengoz iku-

si nebanean zure alabearen nebatzat artu
neban: baña, ene yaun on, gazte ori basoan
yaoia yatzu, ta bere osabeak irakatsi dau-
tsoz ikasketa-iskibco batzuk, eta orrek diño-
nez, osaba ori entzute andiko mago izan ei
zan, baso onetako lur-arlo txiki onetan ba-
karrik ezaguna.

YAGOPA'k.—Beste uriolen bat datorku, urrean,
eta bikondeok ontzira datoz. Emen datar
iñondiko pizti-bikondea, edonok ergel de-
retxenak.

TATXESTON eta ODERE aurrera.

TATXESTON'ek.—Agurra ta zori onak guz-
tiori!

YAGOPA'k.—Ene yaun on, emon egiozu on-
do etorria. Au da nik ainbeste bidar basoan
aurkitu dodan gizon yator eta ergel-lerak
dauzana: berak zin egiten dauenez, yaur-
egiko izana ei da.

TATXESTON'ek.—Orrako orren zalentzarik
iñok izatekotan, erakutsiazko dagistala. Yan-
tzan egina nozue; emakume in labankerie-
tan ibilia nozue; nire adiskideakaz zur eta
maltzur, eta nire arerioakaz laban-leun iza-
na nozue; iru yostun murratu dodaz; lau
eztabaida izan dodaz, eta bein burruka
egin-aginik gelditu nintzan.

YAGOPA'k.—Eta zegaitik etzenduen egin bu-
rrukarik?

TATXESTON'ak.—Onezkoak egin genduzan,
eztabaidea zazpigarrenetariko zala ikusi
gendum-ta.

YAGOPA'k.—Zelan zazpigarrenetariko? Zer
esan gura dozu orregaz?... (Dukeari) Ene
yaun, begiko izango al yatzu urli au.

DUKEAK.—Begiko-begiko yat.

TATXESTON'ek.—Eskerrik asko, yaun; orrako
orren eske nagotzu egon be. Emen natortzu
ni, yaun, beste baserriar ezkonzeion artean
estu-estuka, zin egiteko ta zina austeko;
ezkontzeak lotu naiz odolak azkatzen dauen
neurritz: -neska txiro au dakat, itsusirik as-
ko da izan, yaun, baña au neure dot; go-
galdi lango gogaldia eldu yat, yaun, beste
gizonek artu gura eztauen artzeko: zin-
dotasun aberatsa, yaun, zikotza legetxe,
etxe txiroan bíziten da; pifxia be ispel zi-
Irinean.

DUKE izanak.—Bene-benetan, gizon ori bizi ta buru-argi dogu.

TATXESTON'ek.—Bai, beie eigel-esakunetan eta beste olango Ieietan.

YAGOBA'k.—Baña goazen osteia be arako zazpiganenetaiko auzia; zelan yakin zendun zuk zuie auzia zapiganenetariko zana?

TATXESTON'ek.—Nik a zazpi bidai guzuitau nebalako ian zan; -atundu zuie soña obetotxoago. Odeie: -onetara izan zan, yaun: niri etxatan bape gogoko yauiegiko urliien bizai-moztukeiea: ak eiantzun eustan esanaz, nik aren bizarra ondo moztutat ezpa'neban, berak ondo moztutat ebal; ara ba, onetariko erantzunari "Yauregierantzun" deretxo. Nik ari ostera be esatekotan aren bizarra ez egoala ondo moztuta, eta ak erantzun bere gogora moztu ebal, orrako "ezta-baida"ri "Ziplada arin" deretxo. Nik barrien-barri aren bizarra txarto moztuta egoala esatekotan, eta ak nire eretxia zapuztu, or dozu "Erantzun zakar" deretxona. Nik beste bein aren bizarra txarto ebagita egoala esatekotan, eta ak erantzun nik esana etzala egia, or dozu "Erantzun ordotz" deretxona. Nik barriro be aren bizarra eztagola ondo moztuta esatekotan, eta ak erantzun nik guzurra diñodala, 01 dozu "Auzietantzuna"; eta onan goaz aunea, uiiengoik uiiengo, "Zeanetarako guzunea" ta "Arteko guzunea" edo "Guzur biiibile-ra" (15).

YAGOBA'k.—Zuk zenbat bidar esan zeuntson uili ari aien bizana ez egoala ondo moztuta?

TATXESTON'ek.—Enintzan azaitu "Zearretarako guzurra" baño aurrerago yoten; eta a bera be etzan azartu niri "Guzur biribila" esan nebararik erantzuten; orrazkero, gure ezpatak alkarregaz neurtu, ta alde egin gendun eta bakotzak bere bidea artu.

YAGOBA'k.—Esan ete daikedazu orain guzurak zenbatariko diran?

TATXESTON'ek.—Ba! Yaun, guk auzi-mauzietarako arauak idatzita doguz, zuok zuon alkarregazko artu-emonetarako era-merak idaztietan irarrita dozezan lez; neuk izentauko dautzudaz guzurtatze-mallak. Lenengoa, Yauregi-erantzuna; bigarrena, Ziplada arina; irugarrena, Erantzun zakarra; laugarrena, Erantzun ordotza; boskarrena, Burrukarako erantzuna; seigarrena, Guzurra dalakoa; zazpigarrena, Arteko guzurra edo Guzur biribila. Guzur biribiletik ez, besteetatik zuk zirrist egin zengike: eta guzur biribiletik be zirrist egin-ezinik eztozu

"ba" bategaz. Gogoan dot zelan bein zazpi ebazlek ezin ebatzi izan eben eztabaida bat; baña auzilariak alkarrekin batu zira-nean euretaiko batari "ba" otu yakon, eta esan eban, "Zuk olan esan ba'zendun, nik onan esan neban"; eta orrazkero, aik alkarri eskuak estutu, onezkoak egin eta andik ara alkarrekin anaiak Iez yokatzeko zin egin eben. Zura "ba" da onezkoak egiteko bide bakarra: --"ba" orrek indar andia dau.

YAGOBA'k.—Urli au ez ete da gizon bakan, yaun? Au edozetarako yatzu on, eta orraitño ergel dau.

DUKE izanak.—Orrek bere erokeria estalgitzat erabilten dau, ta aren atzetik arrika egiten dau bere esakune zorrotzakaz.

ERROSALINDE, emakumez yantzita, ta **KELE** aurrera; euren aurretik Imen datorrela.

Eresi ixila

Imenek.—

Zeruan poza lurrean maiteak
Alkarganartzen, batzen diranean.
Duke on, artu zuk zure alabea;
Imen'ek zerutik yarri dautzu aurrean,

415) Bien arteko burrukari ta burrukearen leptok Shakespeare'k irri ta barre gozorik egiten dau emen, ta egin-eginean orretarako-xe dakar emen atal au, berak esan gura dauena Tatxeston'i esanzota. Izan be, orduan, eta bai oraintxe be, ainbat lekutan urliak norbaitegaitik au edo bestea esan daue-la-ta beste barik, norbait ori or doako urliari burrukarako eupadaka, izen eta entzute cna garbitu egin bear dirala-ta. Urli ta norbait orrek euren aitabitiak eta lekukoak aututen dabez; aitabitiok izentauko dabe non, ze izkilloz, zein egunetain eta burrukanak zenbana eraso alkarri egingo, Burrukan irabazi dagiana erruga ta garbi geldituko da, galdu dagiana, ostera, a izango da errudun eta laidotzalle. Zer ba? Aurrekoa zauritzeko naiz ilteko trebeago dana garbi ta erruga ala? Ori ta Erdi-aroko "Yaungoiko-epaia" esaten yakon zuribidea, izenez ezarren, mamiz bat dira. Yaungoikoak nor dan iraindua ta nor iraintzalle iragarri gura ba'leu ta, orretarako, errugearen besoari burrukea irabaziago, bein uste zanez, ori olan litzateke, baña Yaungoikoak eztau orretan zer sarturik; Yaungoikoak ezta umekerietan ibilekorik; ak gu iñok masalla batean yotekotan, beste masallea be eskeintzeko agindu euskun, ez iñori eupadarako egiteko.

Bai, andik, andik dakartzu alabea,
No ta To'ren eskuak batu daizuzan,
To'ren biotza No'ren bularrean dozu-ta.

ERROSALINDE'k.—(DUKE izanari) Zuri damotzut nire burua, zure nozu-ta. (ODLANDA'ri) Zuri damotzut nire burua, zure nozu-ta.

DUKE izanak.—Dakustana egia ba'da, zu nire alabea zara.

ORLANDA'k.—Begiak diraustena egia ba'da, zu nire Errosalinde zara.

PEBE'k.—Begiak eta antzak diñoena egia izatekotan, ba! orrazkero. agur, ene maite!

ERROSALINDE'k.—(DUKE izanari) Zu ez izatekotan nire aita, nik eztoz aitarik. (ORLANDA'ri) Zu ez izatekotan nire senar, nik eztoz izango senarrik; (PEBE'ri) ezta eguño emakumeekin ezkonduko be ni, zukin ez izatekotan.

IMEN'ek.—

ixilik! neuk uxatukot naste au!
Iñondiko yazokunotatik nerakuk
Ondoren au ateraten dot neuk:
Emen dira zortzi eskuen eske,
Imen'ek oindik lokarriz esteke,
Emoneko itzak egirik ba'dau,

Zu ta zu etzauz bananduko ezetariko kurrutzek: (ERROSALINDE ta ORLANDA'ri).

Zu ta zu biotzean biotz zarie, zuok ori gure: (OLIBER eta KELE'ri).

Zu ta orren maitasuna kide izan bear, gaurbiar: (PEBE'ri).

Ostean emakume izan zure yauntzat, ez ein nigar.

Zu ta zu alkarren lagun zare betiko oraintxe. (TATXESTON eta ODERE'ri).

Negua ta eguraldi txar-zakarra legetxe.

Guk eztegu-abestia abestu-ala,
Asebate zaitzeze itaun-itaunka,
Buru-argiz arritzea gitxituta,
Gu onan batu ta zerok amai-ala.

ABESTI

Ezkontzea Yune andian buruntza da;
Mai-oevidego-lokarrin eder-eder!
Imen'ek beteten dau uri oro ganaz;
Izan ezkontza gureni lotsea bere;
Lotsa, adei eta andizuren eta garba
Uri oroko yainko dan Imen'i, ara!

DUKE izanak.—Nire iloba maite ori, ondo etorria zu nigana! Neure alabea bestean maite zaudaz.

PEBE'k.—(SILBI'ri) Nik eztoz yango nire itzik, orain nire zara; zure zintzotasunak eta ni-

re irudikortasunak alkarrekin bat egiten dabe.

De BOIS'ko YAGOBA aurrera.

D. B. YAGOBA'k.—Entzun egidazuz iru-lau itz; ni Errolanda yaun zanaren bigarren seme nozu, eta barriok dakartsodaz batzar eder oneri; Perdeika Dukeak, egunean-egunean baso onetara entzute andiko gizonak etorri ta etorri etozala ikusirik, onako bidea artu dau bere indar andien aurrean; indarrok, bera buru dala, beren-beregi batu dauz emen dagon bere anaiea benderatu ta ilteko; asmo askarri onegaz baso onen ertzeraño eldu da; an gizon yaungoikozale zarrekin trikix egin dau, eta alkarren artean autu-mautuka eragon ondoren, agureak andik alde eragin eta zapuztuaz dautsoz bai aren asrao askarria, bai ludi au be: bere buruntzea bere anai erbesterauarentzako itxi dau, ta akin batera erbesterautza dagozanai euren lur eta etzaldeak atzera emon dautsez. Neure bizia yokatzen dot au egia dala erakusteko.

DUKE izanak.—Ondo etorria i, gizon gazte: ik opari ederra dakak ire anaiearen ezkontzarako: batari, baitutako lur-etzaldeak; eta besteari lur-arlo zabal-zabalak, dukego asarrea Baña lenen, amaitu dagigun baso onetantxe ondo asi ta sortua; eta gero, gukin batera egun eta gau latzak igaro dabezan guztiok guri atzera etorri yakun zori onetik atal bana artuko dabe, baktaxari dagokion neurritz. Bitartean, aztu guri ganera etorri yakun nagusitasuna, ta ekin guztiok yolas eta yai egiten: -yo, eresi!- eta zuok, neska ta mutil ezkonbarriok, eresiaren neurrira eragin zuon zangoai.

YAGOBA'k.—Yaun. epe artu. Nik ondo aitu ba'dautzut, dukeak lekaide-bizitzeari eldu dautso, eta yauregiko andi-mandikeriak zapuztu egin dauz, ezta?

DE B. YAGOBA'k.—Bai, orize egin dau.

YAGOBA'k.—Ni agana yoango naz: Yaungoikoagana biurtutakookandik zer asko entzun eta ikasten dira.«(DUKE izanari) Zure lengo andizurena zuri izten dautzut; zure epeak eta zure zintzotasunak eta zure ekan-du onak ondo irabazita dabe orrako ori:-(ORLANDA'ri) Ik maite izan ire zintzotasunak irabazi dauen neska ori;-(OLIBER'eri) I ire lur eta maitasunetara, eta ire kide andiekikana:-(SILBI'ri) I luzarorako ondo irabazita dokan oera;-(TATXESTON'i) eta i, eztabaida-burruketara, ik ire maite-bidaldirako ilebete birako lain yaki bafio eztok-eta.-Orrazkero, zuok zuon atseginetara, ni neu yantzara-

ko neurrietarako barik bestetarako naz-ta. DUKE izanak.—Etxoik, Yagoba, etxoik.

YAGOBA'k.—Nik eztot astirik alperrik galtzeko; zerbait esan gura ba'daustazu, zuk bertan-bera itxiko artzuloan izango nozu entzuteko. (Alde dagi).

DUKE izanak.—Aurrera, aurrera; asi dagiguzan eztagu-egitekook pozez, amaitu be pozez egingo dirala uste dogun eztegu-egitekook. (Yantzan asten dira).

AZKENENGO ITZAK

ERROSALINDE'k.—Ez dira azkenengo itzak emakumek esan oi dauzanak; baña ezta bape itsusiago gizonak Ienen-itzak esatea baño. Egia ba'da ardao onak eztauela bear ardandegiko atetan orrollorik, egia da onek be eztauela azkenen-itz-bearrik. Orraitiño be ardao ona iragarteko orrollo ona erabilten dabe; eta antzerki onak be ederrago emoten dabe azkenen-itz onaren laguntzeagaz. Nik dodazan istilluen gorria. ezkenen-

itz errukarriak baño esateko gauz enazanazkero, eta antzerki au aintzakogarri dan txalorik irabazteko gauz enazanazkero! Ni enago eskekoz yantzita, ta, orrazkero, eskean ibilerik eztagokit: nire bide ta urteiera bakarra zuok zinkidetzeta da; eta emakumetatik asiko naz. Neuk agintzen dautzuet. Emakumeok, zuok gizonak maite dozuezalako, antzerki au gogoko izango al yatzue, begiko yatzuen neurritz; eta zuoi gizonoi agintzen dautzuet, emakumeai dautsezuen maitasunagaitik, -eta zuon irribarreak iragarten dabenez, zuotarik iñok eztautse iguinik--, zuotariko ta emakumeen arteko antzerki au gogoko bekitzue. Ni emakume ba'nintz, zuotarikoen bizarrak atsegin yatazan bakotxari, bere giza-taiua begiko yatan bakotxari, bere arnasa iguingarri etxatan bakotxari nik mun egingo neunskio; eta nik eztot ezetariko zalantzarik, bizar onik, arpegi onik, eta arnasa gozorik daben guztiak, nik adeiz burua makurtu dagidanean, nire eskeintza onegaitik txeratsu agur egingo daustela. (Alde dagie).

AMAIA

Salta'n 1959-VII-15'ganean.

ITZ GITXI EZAGUN BATZUK

AINBATZE.—Sartu zara, esaterako, yate txean; yan dozu ondo edo txarto; yate txeko ugrazaba naiz otseina zuk eginiko zorra zenbat dan esaten urreratu ezpa'yatzuz, txalo egin da erdu daitezanean zure zorra zenbat dan itanduten dautsezu; eta aik itzez naiz idatziz ainbat dirautzue. Ara ba, orrako ainbat ori yatzu ainbatze. Euskel-gaiztoz kentzu be esaten yako.

AKURATU.—Zorrea artu.

ANITZ.—Guk sarkaldeko euzkeldunok asko erabilten dogunetan, sorkaldekoak anitz erabiliko leukie geuk be esan-gura orretarako /nitz erabiliko ba'gendu oba, askok naiko^ be esan gura dau-ta.

ANDIZUREN.—Ospa, omen, ots andi.

ANTZOKI.—Batzuk inoren a egiten, iruditzen inoren antza egiten, eta besteak orrako of ikusten yoaten diran tokia. Beñola olango egitekoak aterpean barik agirian egiten ziran; gerora legorrea, eta geroago berarizko etxeetan. Bilbao'n Arriaga izeneko olango etxerik ba-dozu.

APEN.—Norbaitek okerren bat egin dautzua-ta, aren lepotik asazkatzea.

ARTZAINO.—Artzai eine.

AUSI.—Zaunka; txakurra ausika dago ta txakurra zaunka dago biak dira bat.

AZOKA.—Zerak salgei egoten diran toki agiri naiz legorra.

BILDER.—Zar txiki-txiki, ze-ze: auts-bildar, ogi-bildar, e. a.

BURUNTZA, BURESTUN.—Bakaldunak buruan eroaten dabena naiz aren antzeko estuna.

EDADEGA.—Arratia'n mentatu edo txartatubako zugatzari edadega esaten dautsoe; itz onen azkeneko ga ori bageko edo bako esan gura dauena da-ta, edade itza bera iragarteko noizbait erabili izan da gure ikuntzan. {Edandu da aditz au}

EDEN.—Euskel-gaiztoz bereno, naiz pozo, naiz sikilikitu,

EIZTARINO.—Eiztari eme.

ENTZIN.—Norbaitegan dogun uste ona: gizon gaiztogan eztozu izaten entzinik.

ERAN.—Itz zar-zarra berau eta inor iltea esan gura dau.

ERESI.—Gure belarriai gozo yaken neurriko ots.

ERREGENO.—Errege eme.

ETOI.—Azpiyale, saltzalle. Yuda, Yosu saldu ebana etzan izan etoi makal.

GARRAZTA edo **GARRASTA.**—Zeanuri'n, inausi barik gora artez yoaten izten yakon zugatzari garrasta esaten yako; areitz-garrasta, pago-garrasta, e. a. Gizonen bat luze ba'da be ori dok garrastea esaten da.

GALTZORI.—Galtzeko bide, galdu-gorde, galtzeko zori.

GEZI.—Beñolako gudueta makoagaz yaurtiten zan makillatxo, ertz batean burdiñezko naiz arrizko ezten zorrotza ebala. Ezten ori kako bikoa izaten zan.

GEZNA.—Norbaite beren-beregi eroaten yakon barri naiz deia.

GURENDA.—Ekinaren ekinez zer zailen bat lortzea.

GURTU.—Norba it andi dala iragarteko burua, naiz belaua makurtu. Gurtu Yaungoikoa bakarrik gurtu bear dogu, inor baño andi-ago Bera da-ta.

INGI.—Eunki, zerba it bertan idazteko eunegaz naiz beste zerbaitegaz egindako izara zabal-zelai? euskel-gaiztoz papel, paperesaten dautsoe.

INTSIGI.—Itz au be, zori txarrez, il-aginik dogu gure artean; orren egitekoa be bere alaba zoli erantsi(gi)k artu dau bere lepora.

ISPEL.—Ikusi dozu, irakurle, gaztañak eltzen diranean zelan idigiten dan kirikiñoa ta aren barruko gaztañak agirian yari? Izpazterreko atxetan be idoroko dozuz euren koskola olantsu idigiten dabean zer biziak. Orrako orrei deretxe ispelak, euren koskola itxi-idigi egiten dabelako.

LANDER.—Ondasunik ez naiz oso gitxi dauena; ez-euki, bearreko.

LEKUKO.—Euskel-gaiztoz, testigu, destigu.

MAKO.—Adaki bat artu ta makurtu egizu, eta bein makurtuazkero, moko batetik bestera ugela naiz beste lokarrien bat imini, adakia arteztu ezta iten; or dozu makoa egin da. Beñola gudueta eta eizean asko erabilten eben makoa, beragaz geziak yaurtiteko. Orain ba-dogu ori baño iskillu oberik. "Arranbel".

MEIKI.—Itz au Napparroa'ko Arbizu'n beintzat bizi da, eta euskel-gaiztoz "koxo" esaten yakona iragarten dau.

ONU.—Neskari izarrak agertu-aurretik etxean egoteko esan ba'dagiozu, onu onik emoten dautsozu.

ONULARI.—Onuak emoten dauzana.

OIAN.—Baso.

OLES.—Dei.

OLERKI.—Euskel-gaiztoz, bertso. "Lizardi" zana olerkari bikain izan zan.

OREIN.—Auntz-antzeko abere, baña auntza baño andiago, ta adarrak kakotuta dauzana.

OTEUN.—Ogi deun; Yosu-Kristo'k gure yakitzak itxi euskun Bere soña.

UKUZI.—Urez garbitu zerbait. Baita "Ikuzi" be.

YARAUNTSI.—Norbait ilten danean aren ondasunen yabetu.

YARAUSLE.—Norbait ilten danean aren ondasunak bere dauzana.

YEBEN.—Gaztel-erderaz "mostaza" deretxon landarea yatzu. Yeben-aziagaz egindako oreia Ingelanda'ko maietan uts barik aurkituko dozu; yan-galea irrikatzeko erabilten dabe; ora ilun-samarra yatzu, baltzerana.

YAKINKIDETZA.—Euskel-gaiztoz. "kontzentzi".

TXIRO.—Ezer gitxi naiz ezer eztauen; ez-euki, bearreko.

TXIROTASUN.—Ezer ez naiz zer gitxi eukitea.

ZAURATZ.—Zauri-atz; zauririk egon dan lekuan gelditzen dan ezaugarria.

T | n A TTT X C ^ T T ^

(THE TAMING OF THE SHREW]

BASATIA EZITA

(THE TAMING OF THE SHREW)

LAGUN ANTZEZTUAK

Andiki.

KISTOBAL SLY, Ontzi-adebatzalle mozkorti. Sarrerako lagunak.
Arroztegi-andera, Esku-mutila. Antzezlariak,
Eiztariak, eta Otseinak)

BATISTA, Padoba'ko aiton- seme aberats.

BINGEN (Vincentio), Pisa'ko aiton- seme zar.

LUKENTI (Lucentio), BINGEN'en seme, BIANKE'ganako maitemindurik.

PERUTXO (Petruchio), Berona'ko aiton- seme, KATARINE'n esku-billa.

GERMI 'Gremio).

Biak BIANKE'n maitale.

ORTENSI (Hortensio)

TARNI (Tranio)

Biak LUKENTI'n otsein.

BIONDEL (Biondello)

GURMI (Grumio)

Biak PERUTXO'n otsein.

KURTI (Curtis)

Ume-irakasle, BINGEN'ena egiteko agure.

BIANKE.

Biak BATISTA'n alaba.

KATARINE, Basatia,

Andera alargun.

Yostun, Dendari, etab., ta BATISTA ta PERUTXO'n otseintzakoak.

AGERLEKU.-Bein PADOBA, eta bein Baserriko PERUTXO'rena.

SARRERA

I AGERLEKU.-Iñarradiko Garardotegi-aurrera

Arroztegi-andera ta Sly aurrera.

SLY.—Edeak egingo dodaz zure narruagaz, bai orixe.

Arrozt.—Zildai bi itzako, zital ori!

SLY.—Pardel ori! Eslaitar zitalik eztozu; irakurri euren egunkariak; Errikarta Banderatzaleakin batera etorriak gara gu (1). Orrazkero, paucas pallabris (2); bebil mundua biraka. Bego!

Arrozt.—Ausi dozuzan edalontziak eztozuz ordainduko, ala?

SLY.—Ez, txakurtzikirik bez. Zoaz ortik zear, Ieronima (3); zoaz zure oe otzera ta an berotu zaitez.

ARROZT.—Ba-dakit zer egin; ertzainaren billa yoango naz (Alde dagi).

SLY.—Zoaz guztitariko zainen billa be, gura

ba'dozu, baña nik legea eskuan dodala erantzungo dot: nik eztoz egingo zirkirik:

(1) Sly itza, al ba'dozu, irakurla, Slai irakurri egizu, eta olan ezin ba'dozu, Eselai irakurri. Sly dalako onen edesti-yakituria labur da. Izan be, Ingelanda'ko bakaldun edo erregeen artean Banderatzalle izengoitia darabilena Gillelma da, ez Errikarta. Emen be esan ledike arako "yoalerik entzun dau, baña ez-taki otsa noragotik datorren".

(2) Itzok España'ko erdera mordollozko dira, eta antzerki onetan izkuntza orretako bes-te esakunerik be agiri da.

(3) "Zoaz ortik zear, Ieronima". Esakera au Ieronima izeneko Ingelander-antzerkitik artua yatzu.

datorrela, ta ondo etorria. (Lurrean etzanda loak artzen dau).

Adar-otsak. Andiki bat aurrera eizatik, Eiztari ta Otseinek.

And.—Eiztari, nire txakurrak ondo begiratu egizak, gero? Tximista eiztaxakurra, errukarria, arnas-estuka ta bitsa dariola yagok, eta Gorri eiztaxakur ausi-lodiakin batera estu egik. Eztok ikusi izan, mutil, ederto be ederto egin dauela zuri'k esi-ondoan usaina galdu danean, ala? Eneuke galdu gura txakur ori ogei liberagaitik be.

I Eizta.—Ba! Nabar be ba-da orrako ori añako, ene yaun; usaina galdu-ala ausi egiten izan dau, eta gaur birritan artu izan dau usainik arinena be. Sinistu egidazu, txakur obetzat dot nik ori.

And.—Burutik eginda ago i: Echo ori bestean bizkor ba'litzok, ire ori lango amabitzat etsiko neuke nik a. Baña aparí ona emon egiek, eta guztiak yagon egizak: osterá be biar eizean yoateko nok.

I Eizt.—Ori ondo, ene yaun.

And.—Zer dogu emen? Ilik. ala mozkorrik?

Ikusi, arnasarik artzen ete dau?

II Eizt.—Bai, arnasea artzen dau, ene yaun. Garardoak beroturik ezpa'lego, oe au otze-gi litzakio orren gogor lo egiteko.

And.—Abere itsusi ori! Ori bai da-datxala txarrik ba'litz legetxe! Eriotza motz ori, ire irudiaren itsusi ta iguingarri! Yaunak, adarra yo bear dautsat gizon mozkor oni. Ez ete deretxazue gizon au oera eroan, soñeko gozotan batu, bere atzetan erestunak ezarri, oe-aldamenean oturantza lango oturuntzea imini, ta atzarri daitenerako bere ondoan otsein lerdanak gertau ba'dagioguz, eskeko oni nor dan be aztuko yakola?

I Eizt.—Sinistu egidazu, yaun; orrez besterik ezin yazo izango litzake.

II Eizt.—Iñondiko irudituko litzakio orrako ori. atzarri ledikenean.

And.—Ames zoro zoragarri irudituko litzakio. Eragi ba gizon ori oera ta txantxetea ondo egizue: arduraz eta bigun eroan gizon ori nire gelarik txairoenera: usaindu egiozue burua ur lurruntu epelaz, eta tokia gozatzeko egur usaintsuak erre egizue: gerturik euki ereslariak, ori atzarri daitenerako, otsik zerutarrenak yo dagiezan; eta orrek itzik egitekotan, gertu egon, eta burua makur-makur eginik, itzik apalen eta lotsorrenez esan; zer agintzen dozu, dedugarri orrek? Zuotarri bat zidarrezko eskuentzi larrosa-urez beateaz eldu bekio ta loraz txipiriztindu ta

ureztau begi; bestek pitxarra ta esku-zapia eroan dagiozala ta esan: Yaun, eder ete yatzu zure eskuak ozkirritzea? Gerturik bego norbait soñeko eder-bikainaz, eta zein soñeko yantziko dauen itandu begio; bestek eiztaxakur eta zaldiez itandu dagoi, eta aren emaztea negarrez dagola esan dagoi, senarra il yakolakotan: burutik eginda egon dala buruan sartu ta sinistuaz egiozue; eta orrek baietz esan ba'dagi, amesetan dagola sinistuaz egiozue yaun indartsu dala, ez besterik. Au egin zuok, eta maitakiro egin be, yaunak: asti-emongarri-rik atseingarri-entzarriko izango da, arazo ori neurritz erabili ba'dagizue.

II Eizt.—Seguru zagoz, ene yaun, guk dirautsagunaz besterik ez-tala orrek uste izateko bestean arduratsu ta ondo egingo dogula gure egikizuna.

And.—Artu ba, ta bigun eroan egizue oera, ta bakotxak bere arloari bekio ori atzarri daitenean. (Eroan daroe SLY. Adar-ots da). Ostera! Nor ete da?

OTSEINAK.—Eder izango al yatsu, euren otseintzea zuri opatzen dautzuen antzez-lariak dira orrek.

AND.—Datozala esaiek.

ANTZEZLARIAK aurrera.

Ondo etorriak, lagunok.

ANTZEZL.—Eskerrik asko zuri, yaun orri.

ANDIK.—Arratseon nikin egoteko asmoa dozue, ala?

II ANTZEZL.—Gure otseintzea ontzat artzea eder ba'yatzu bai.

ANDIK.—Bai, eta biotz-biotzez.-Urli au ezagun yat bein etxagunaren semerik zarrenarena egiten ikusi nebanazkero: arako aldi atan ik bikain egin enduan maitemindurenarena: azturik yoat ire izena; baña, bai orixe, egi-antzez eta egoki egin enduan ire egitekoea.

I ANTZEZL.—Sotoz daragoiozula, zuk yaun orrek, uste dot.

ANDIK.—Bai, izan be: bikain egin enduan.--Tira ba, tertzio ezin obez zatorkidaze; izan be, zuon trebetasuna lagun izan dakidan yolasa dot esku-artean, Ba-dago emen zuok arrats onetan antzeztuten ikusi gura zinduriez yaunik. Baña ez-takit ben egon al izango zarienez; bildur naz ba, arren yokabidea ikusirik, -eta izan be, orrako yaun orrek bein be eztau ikusi izan antzerkirik-, bidur naz zuok barreka asita min egingo ez ete dautsazuen; yalrizue ba,

yaunak, irribarrea bera be asko dala orra-ko ori artegatzeko.

I ANTZEZL.—Ez izan bildurrik, ene yaun; ez-togu gure buruari utsin-ezinik orrako ori munduan dan zerik barregarriena izateko-tan be.

ANDIK.—(Otseinari) I, txotxo, gizonok artu ta yakitegira eroan egizak, eta ondo-etorri argirik emoiek guztioi an: eztagiela izan nire etxeak dauenaren utsik. (Otseinak eta Antzezlariak alde). (Beste otseineri) I, txotxo, oa i nire esku-mutil Bartoloma'gana, eta a emakume-antzez yantzi daitela buruko ertze-tik beatzeteraño: bein ori egindakoan mozkorraren lo-gelara ekarrik a; andera dei egioi ari ta aren esanera ago. Nire aldetik esaiok, -nire ederra egin gura ba'yok-. deduz yokatu dagiala, berak ikusirik áauenez andera andiki-lotsorrek euren senarrakazko yokatzen daben lez; mozkorrari begirapenik eta lotsarik izan dagiola, adei-bidez miña bigun erabili ta itz txutxuputxuka egin dagiola ta ari esan "Zer agindu ete zegike, zuk yaun orrek, orretan zure andera ta emazte apal onek zukanako bendekotasuna ta

maitetasuna erakusteko"? Eta gero. -besar-tean maitakiro estutu, mun zirrikorrik egin, eta bere burua aren bularreraño makurturik, -negar egin dagiala eskatu, zazpi urteokaz eskeko errukarri baño obetzat etsi ez eta orain bere senar gaxoa atzera osaturik dakusalako poz-eztitan; eta mutikoak negar egiteko emakumeren samurtasunik ezpa'yok, kipuleak egingo yok berezko zerik ezarena; sur-zapitan baturik begiai urreratuazke-ro, nai ta nai ez negar eragingo yautsak begirik besterakoenari be. Egiteko on len baño len burutu egik: laster emongo dauskadaz zertzelada ta garbitasun geiago. (Otseinak alde). Ba-dakit mutikoak aitonen alabaren txairotasuna, abotsa, ibilte-yasa ta egikerea artuko dauzana: luze eretxita nago ak mozkorra noz deituko bere senar, eta nik onu onik emon bear dautset nire gizonai barrerik eztagien baserritar izurga ari euren buru-makurketak dagioezanean: zori onez, ba-leiteke ni euron aurrean ego-teak onein barreberatasuna apur bat gitxitzea, ostantxean neurri-bako litzateke-ta. (Alde dagie).

II AGEBLEKU.-Andikiareneko lo-gela.

Gau-atorra txairoz yantzirik agiri da SLY, Laguntzako inguraturik; batzuk eskuetan soñekoak dabazala, beste batzuk esku-ontzi, pitxar eta beste zer batzukaz. Andikia aurrera otsein-antzean yantzita.

SLY.—Yaungoikoa-arren, ekazue katillu bete garardo arin.

OTSEINA.—Eder ete yatzu, yaun orri, edalontzikada bat ardao?

II OTSEINA.—Gogoko ete yatzuz, yaun oiri, txoleteko yakiok?

III OTSEINA.—Zein soñeko erabili gurozu gaur, yaun orrek?

SLY.—Kistobal Sly naz ni; enagizue deitu ez yaun, ez maun: eguño eztot edan ardaorik nire bizian; eta niri ezetarik okela gatziturik emotekotan, adakai-okelea emoidazue: ez itandu niri zetarik yantzirik erabiliko dodan; eta izan be, nik eztot nire bizkarraz beste gorantxarrik, ezta zangoez beste zanga-zorrorrik, ezta oñez beste oñetakorik; batzuetan oskirik baño oin geiago dot, eta onenean be nire beatzak euretatik agiri diran oskiak.

ANDIK.—Yaungoikoak ez al dautso irau nazoko zure gogaldi orri! Onangorik! Zu lango gizon alsturik, zureak lango guraso ta asabean senerik, zureak lango ondasundunik,

zu bestean aintzakorik olango gogaldi zakarrez beterik egotea be ba-da ba!

SLY.—Zer? Burutik eragin gura daustazu, ala? Enaz ni Kistopor, Kistobal Sly, Burtonheath'eko Sly zarraren seme, yaiotzatik ona atetik ate zerak saltzen ibilia, irakaspenez sar-rantxagin, ogibide-aldakuntzaz artz-zai, eta orain beingo ogibidez ontzi-adabatzalle nazzanik, ala? Itandu Miren Hacket'eri, Wincot'eko garardotegiko emakume lodiarri ak ezagun nauentz: garardo utsetan amalau txakurrandi zor dauzadazala esan ezpa'dagi ak, Kistarren arteko guzurtirik andientzat etsi nagizue.-Onangorik! enago ni burutik eginda: ara emen...

I OTSEIN.—Ene! egin-eginean be orixe da ba zure emazteari negar eragiten dautsana!

II OTSEIN.—Ene! Orixe da zure otseinak motel eta buru-rnakor daukazana!

ANDIK.—Ortik dator zure senideak zugandik alde egitea, zure iñondiko zoro-aldiak aik emendik uxaturik. Andiki zindo ori, zure yaiotzeaz oroitu zadiz! Zeuganatu egizuz erbesteratuko zure beñolako gogapenak, eta uxatu egizuz emendik zure ames zirtzil eta beetarrok. Begira zure otseinak zure otseintzan, baktxa bere egikizunean, zuk zure buruari zirkinik noz egingo begira. zuri

otseintzeko. Eresirik gura ete dozu? Entzun! Apolon'ek daragoio yoten (Eresia yoten) eta txoritegiko ogei urretxindorrek daragoioe abesten: ala lo egin gura dozu? Semiramis'entzako (4) berenberegi eratua baño oe apitzago ta gozoagorik gertauko dautzugu. Ibili egin gura dozula? Zer atsegingarriz estaliko dogu lurra: ala zaldi-ganean ibili gurozu? Yezarleku ederrak iminiko dautseguz zure zaldiai; euren bastak urrez eta pitxiz yosiak izango dira. Aztoze-eizean ibili gurozu? Zure aztozeak larratxori goiztarrak baño gorago egaz egingo dabe: ala ostean eizean yoan gurozu? Zure eiza-txakurren ausiai ortzeak, zeruak erantzungo dautse, eta lurreko aitz-zulo arroi be arein ausiai erantzuteko ots zorrotzik eragin.

I OTSEIN.—Nok arinagoka egin gura dozula? Zure eiza-txakurrak orein biziak *aña* bizkor dira; bai, basantzak baño be bizkorrago.

II OTSEIN.—Irudiak ikusi gura dozuz, ala? Bertatik yoango gara mendi-errekatu biziaren aldamenen irudituriko Adonis'enaren billa ta ii-artearen ostonduta bere orna-seaz iaiak igitu ta artegatu egiten dauzala dirudian Kitere'tarraren irudiaren billa.

ANDIK.—Io (5) erakutsiko dautzugu, neska garbi zaneko, eta nolán ari iruzur egin eta otoz-otoan goatu eban a, eta irudiak bizi-bizi darakus orduan akin egin zana.

III OTSEIN.—Naiz Dapne, arantza-artearen aldarrai dabilela, bere zangoak urraturik, eta zin egingo zeuke odola dariola aren irudiari: eta orrako ori ikusi-ala Apolon nai-bagetuak negar dagiala: odola ta negarrak orren ganora ta trebetasun andiz dagoz mar-goz iruditurik-eta.

ANDIK.—Andiki zara zu, eta andiki uts, ez besterik: zure andirena aldi aldakor onetako emakumerik lirainena yatzu.

I OTSEIN.—Eta orren negarrak, ur bizi txibixsñ antzera, orren arpegi ederra betean be-
ra erion-arte emakume ori munduan izan danik ederrena izan da; eta oraintxe be ezta edonor baño gitxiago.

SLY.—Andiki ete naz ba? Eta olango emazterik ete dot? Ala amesetan nago? Ala len egon izan naz amesetan? Lotan enago ba ni: ba-dakust, ba-dantzut, ba-dot itzik egiten; sunda gozoen usainik artzen dot, eta somatzen dodaz zer bigunak; nire bizi-arren. andiki naz izan be; eta ez ontzi-adahatzallerik, ez Kistopor Sly be. Tira ba, ekadazue nire emaztea ona nire aurxera; eta beste bein ekadazue katillu bete garardorik arinenetik be.

II OTSEIN.—Eder ete yatzu, altsu orri, zure

eskuak ikuztea, garbitzea? (Otseinak esku-ontzia, pitxarra ta esku-zapia dakartsoez).
Ene! gure pozarena zure burua ostera be argitirik ikusiaz! Ene! Beste bein al zenki nor zarea! Amabost urteotan amesetan bizi izan zara zu; edo-ta atzarrik egon ba' zara, lotan dagonarena egin dozu atzarrik.

SLY.—Amabost urteotan! Ori bai izan dala loaldi lango loaldia! Bai orixe. Eta alditzar orretan bein be ez ete dot itzik egin?

I OTSEIN.—Ene! bai, ene yaun; baño ganora-bako itzak; eta izan be, lo-gela on eta apain onetantxe etzanda egon-arren, etxetik egotzita bizi zarea! esaten izan dozu;

(4) Semiramis au Asiri'tar erregeño izan eta Babilon uria irazan eban emakumearen izena da.

(5) 10 dalako onetzaz idazleak, edo obeto esan, ipuinak eztabe batera yoten; batzuen eretxiz, edo ustez, Io au Inakos'en alaba zan eta Tzeus'en emazte Ere'n yauparino. Ipuinak diñonez, Tzeus bein Io'ganako leia indartsuak zirikatu eban, eta alkarrekin aragizko ar-emonik be izan eben. Kutunkerion barri eldu yakon alango baten Ere-ri, eta au tukukeriz erreten yarri zan. Tzeus'ek, lo'km kutunkerietan yarra: ::I izateko, Io bigantxa edo beintxa zuri biurtu eban, baño Ere'k Tzeus'n beintxa zuri ori beretzako eskatu ta bai eskatua iritxi be. Ere'k Io beintxa'tua yagoteko ardurea Argos'eri ezarri eutsan. Tzeus'ek Hermes bidali eban Argos'eri beintxea ostuteko, baño Ermes'ek marro-bidez ezin iritxi Io beintxatua-ta, azkenean erail egin eban Argos. Ostera be Io Tzeus'en eskuetan, baño Ere be berean bere tukukeriakaz-eta, Ere'k Io beintxatuari adarretatik euligorri bat estu eutsan. Elorrio lango elorrioa ezarri dautso Ere'k lo'ri. Or doa gure Io beintxatua, bein mendia-bera, bein mendia-gora, arin egin-alean, buetana goian dauela, buruari bein ezkerretara, bein eskoatara ereinka, euligorria, eztenkadaka dabilkon oulgorria zapaldu, naiz uxatzeko; minaren minez amorraturik, begietatik sua dariola ta iñon be gelditu-ezinik; troka, zulo, naiz lexaen batera yausi ta idun-azurra ausi ta arenak egiten ezpa'dau, alanbear utsari zor yako; aurberaka ibarrera yatsi, aurgoraka ostera be mendi-gallurrera eldu, beti bat, euligorria aldean, adar-arteon yo ta yo ta bein be atsedetik ez; ludiko beste alderdifik oktn zearkaturik alango baten Aigito'ra eltzen da. Ipuñak eztiño arako euligoriari Aigito'n zer yazo yakon, baño Nil ibaiko uretan ito zala us-te izan bearko, Io an gelditu, ta an ostera be Tzeus'en kutun izan zan eta.

eta arroztegiko anderearen aurka txarto esaka eragoten izan dautsazu: eta epaitegira eroango zendula zemaika erabili dozu, ikurrazturiko ontziak barik lurrezko murkutzak ekarten eutzuzalako: batzuetan zuk Koikile Hacket'eri dei egiten zeuntson.

SLY.—Bai, etzanderearen naskato otseina zana.

IIIOTSEIN.—Onangorik! yaun, zuk eztozu eza-gun ez olango etxerik, ezta olango neskato otseinik be; ezta zuk aitatu dozun gizonik be, esaterako, Estepan Sly, eta Greece'ko Yon Naps zarra, eta Kepa Turf, eta Endika Pimpernell; eta onango ogei geiago izen eta gizon, olangorik eguño ezta izan eta eguño inok ikusi be eztauegin-eta.

SLY.—Yaungoikoari eskerrak orain osatu ta lengoratu nazalako.

GUZTIAK.—Olan bedi.

SLY.—Eskerrik asko iri: eztoz ezer galduko orregaitik.

ESKU-mutila aurrera, anderearena egiten, Laguntzalleakin,

ESKU^MUT.—Zelan dago nire yaun zindoa?

SLY.—Kontxo, onik eta ondo ni, emen yakirik asko dago-ta. Nondik da nire emaztea?

ESKU-MUT.—Emen, yaun zindo: zer gura dozu agaz?

SLY.—Nire emaztea izan, eta zegaitik enozu deitzen zure senar? Nire otseinak deitu bear nindukie yaun: zutzako ni senar on baño enaz,

ESKU-MUT.—Nire senar eta nire yaun, nire yaun eta nire senar; zure emazte nozu ni, esaneko uts.

SLY.—Ondo dakit ori.-Nolan deitu bear dot nire emaztea?

ANDIK.—Ene andera.

SLY.—Alfike andera, ala Yone andera?

ANDIK.—Ene andera, besterik ezebe: olan deitzen dabez andikiak euren emazteak.

SLY.—Ene andera emazte, oneik diñoenez, amesetan bizi izan naz ni, eta amabost urte edo olangotsutan lotan egon izan naz.

ESKU-MUT.—Bai, eta aldikada ori ogei ta

amar urte irudilzen yat niri, aldi guzti orretan zure oetik alde eraginda bizi izan naz-eta.

SLY.—Asko da ori izan be.-Otseinok, ori ta ni gu geuretara itxi gagizuez.-Billustu zaitetz, ene andera, eta zatoz oera.

ESKU-MUT.—Yaun zindo, zindo ori, oindiño gau bat naiz bigaitik asketsi, parkatu nagizu, arren; eta ori ezean, eguzkia sartu arteño; eta izan be, zure osagilleak agirian agindu dauste oraindik eztodala zure oeratu bear, zure lengo gatxera berrien-bairi yausi etzaitez; ba-ditxarat nire buru-zuritze au ontzat artuko dozula.

SLY.—Bai, baño estu be estu nago-ta, nekez etxon al izango dot orren luzaro. Baña orraitio be eneuke yausi gura nire lengo amesetan: etxongo dot ba, nire aragi ta odola gora-bera.

OTSEIN aurrera.

OTSEIN.—Zu yaun orren antzezleriak zu osatu zareala entzunik, barre-antzerkiren bat antzeztuteko etorri dira; eta izan be, geigizko gotiluntasunak zure odolak leitu egin dauzala-ta, motelkeriak zorakeria dakarrela-ta, zure osagilleak egokitizat dabe zuk olango antzerkirik ikustea: ori dala-ta, ba, aik uste dabe ongarrri yatzula olango antzerkirik entzun eta zure gogoa ta biotza poztu ta argitzea, pozak eta biotz-argitasunak gatx askori atek itxi ta bizia luzatzen dabelako.

SLY.—Kontxo, bai pozik be; antzeztu dagiela. Ez ete da antzerkia Olentzaro, naiz buruzkanka yolasetarikoen bat?

ESKU-MUT.—Ez, ene yaun on; gei atsegingarriagorik da.

SLY.—Ostera! lapikoko gozoeen bat da, ala?

ESKU-MUT.—Ipuin antzeko zera yatzu.

SLY.—Tira ba, ikusi gura dot dalako ori. Erdu, ene andera emazte, nire aldamenean yezarri, eta doala ludia labanka: gu ez-kara izango geroago gazteago. (Yezarri egiten dira).

I EKITALDI

I AGERLEKU.-PADOBA. Guztitarikoentzako leku.

LUKENTI ta TARNI aurrera.

LUK.—Tarni, Padoba liraina, trebetasunen azilekua ikusteko izan dodan irrisk andiagaitik eldu naz Itali andiko lorategi atsegingarri

dan Lonbardi aberatsera-ta; eta nire aita-ren maitasunez eta baimenez bitariko isldlloz orniduta nago: aren biotz onez eta zure laguntzaz, nire otsein zintzo ta edozetan one-

tsiaren laguntzaz; arnasea artu dagigun emen, eta, zori onez, asierea emon yakituri ta ikasketa asmotsuen ikastaldiari. Errikide benez entzutetsu dan Pisa'k emon eustan nire izatea, *eta* lenen nire aita Bingen, ludi zabalean artu-emon andiko saleroslea, yatorriz Bentivolii'tarra. Bingen'en semeak, Firentze'n aziak, beraz asmauriko itxaroak beteteko lain, bere ondasunak bere egite on-indartsuz apaintzeko lain yagi bear dau: eta orrazkero. Tarni, nire ikasketak dirauen artean on-indarrari ekingo dausat, eta baze be on-indarreuk datorren zori onaz daragoion yakintza-arloari. Esaidak ire ertxia; eta izan be, Pisa itxita Padoba'ra etorria nok ni, arako ur azaletako txipili-txapalak itxi ta ur sakonetan murgiltzen danaren antzera, bere egarri bizia ase-betetzeko.

TARNI.—*Mi* perdonate, ene ugazaba maitagarri, gogakide naiatzu edozetan; pozik nago yakintzearen ezti guztiak zure erabagiaren arauz edoskiten daragoiozulako. Auxe bakarrik, ugazaba on, on-indar eta egite onen bideak zear arriturik gabiltzan-arte an ez al gara izango, arren, ez stoa'tarregi (6), ez astoegi: ezta ekanduetan orren Aristotel-zale be (7), Obidi erberteratu askarriztat etsiterano: adin-biderik asko dakizuta, yakintza-arlo orri geiago ekiteka iz-lantzeari ekiozu zure egunoroko izketan; orretarako gogorik dozunetan ekin zebakiziti ta gorenge zeren ikasteari; eztozu aterako onurarik gogoaz bestera daragoiozunik: labur esateko, yaun, gogokoen yatzunari eldu ta ekin.

LUK.—Eskerrik asko, Tarni, onu onik emon daustak. Biondel legorretaturik ba'litzok, bertatik gengozezak gerturik, eta zorrean artuko gaieukek Padoba'n aldiaz egin geikezan adiskidean artu al izateko egoki litxakigun etxeren bat. Baña, etxon ararteno: ze laguntalde dogu au?

BATISTA, KATARINE, BIANKE, GERMI ta ORTENSII aurrera. LUKENTI ta TARNI biak eurak aurretara.

BAT.—*Aitonon* semeok, ez egidazue ekin luzaroago, noragiñoko erabagi sendoa arturik nagon ba-dakizue-ta; zera, eztozala emongo nire alabarik gazteena zarrenarentzat senarririk izan-arte: bat orrek, naiz beste orrek Katarine maite ba'dozue. ondo ezagun eta ondo maite zaudadalako nire baimena ta ederretsia izango dozue zueok zelan eta noz-gura orri maitarana egiteko.

GERMI.—Orri-maitearena egin baño gurago dot nik orregandik alde egin: zakarregi da ori nitzako.-Tiruk, tiruk, Ortensi, emazteztat gurok ori, ala?

KAT.—(BATISTA'ri) Arren, yaun, orrein lagun bion barregarri egin gura nozu, ala?

ORT.—Zure lagun izan be, neskato! Zer esan gurozu orregaz? Ez zure senargei, zu senargarriago, izakera maitagarriagoko ta otzanagoko ez izatekotan.

KAT.—Eztozu iñoz zetan izan bildurrik, yaun; ez orixe; zuk eztozu egin oindiño nire biotzerako bide-erdirik be; ostantxean nire ardurea zure burua iru oñeko aulkiz orraztu ta malluskau, zure mosua orbandu ta zu ergeltzat erabiltea litzake.

ORT.—Yaungoikoak yareiko al gauz olango txerren guztiekandik!

GERMI.—Bai ni be, Yaungoiko onak!

TARNI.—Ixilik, ugazaba! bidean dogu emen yolaz onen bat; neskato ori edo zoro uts edo itzalez oker da.

LUK.—Baña beste neskatoaren ixiltasunean neskatoaren izakera otzana ta neurrikotasuna dakustaz. Ixilik, Tarni!

TARNI.—Ori ondo, ugazaba: ixilik! eta begiratu ase-arteño.

BAT.—Aitonon semeak, esan dodana laster bete al dagikedan..., -Bianke, barrura zoaz zu: eta ez al yatzu gogoaz besterako izango ori, Bianke, ori gora-bera len baño gixiagiog etzaudaz maite izango-ta, ene alaba ori.

KAT.—Amaren gonapeko ori! atza sartu egiozu begian, erantzun dagian.

BIANKE.—Aizta, gogoko bekitzu nire gogoaz besterakoa.-Yaun, apal-apalik men dagiot zure gogoari: nire idaztiak eta lanbasak izango yataz lagun, eurak begiratu ta eurrekaz lan egiteko.

LUK.—(Bere kitean) Tarni. Minerba'ri entzuten dautsakala iruditu egik.

ORT.—Batista yaun, orren iñondiko izango ete zara? Naibage dot zure gurari onak Bianke'ri atsekaberik dakartsolako.

(6) Elade'ko yakintzazale askotarikoan artoan stoa'rak doguz, eta sloorrok bestean aldean ekandu garbi ta estuko ziran.

(7) Aristotel au Elade'ko yakintzazale ospatsuetariko yatzu. Obidi, barriz, Erromar olerkari, ta bere olerkietan sarritan lotsabako ta lizun agertzen da. Lotsabokokeri ta zantarkeri ori zala-ta, alango baten erberteratu egin eban Erroma'ko aldi atako Kafsar'ak Itsaso Baltzeko itsas-ertzera, ta an il zan.

GERMI.—Zegaitik esiratu gura dozu ori, Batista yaun, su-lexako txerren onegaitik, eta onen miñaren oben-nekea orri yasanazo?

BAT.—Aitonen semeok, nasai zaitetze; arturik dot nik nire erabagia; --barrura zoaz, Bianke: (BIANKE'k alde) eta neskatu orri gogokoen eresia, lanabasak eta olertia yakozala ba-dakit-eta, neure etxean eukiko dodaz irakasleak, gazte orri irakasteko egoki diran irakasleak.--Zuk, Ortensi, naiz zuk, Germi, ezagun ba'dozue olango irakaslerik, ekadazue on; izan be, txerakor izango naz gizon yakitunentzat, eta eskuazabal nire seme-alabak azten, eta agur orrazkero. Katarine, emen gelditu zu, gura ba'dozu; Bianke'ri zerbait geiagorik esan-bearrean nagota. (Alde dagi).

KAT.—Ba! neu be yoan neintekela uste dot, ez ete? Onangorik! inok izentau bear ete daustaz orduak. zer artu ta zer itxi neuk ezpa'neki lez? Ja! (Alde dagi).

GERMI.—Txerrenaren kutunari lagun egiten yoan baño eztozu. Zure alde onak ainbeste ta ainbesteko dira-ta, inok etzaus artu gura beretzat. Orren geitasunei dautsegun maitasuna eztoz, Ortensi, orren andirik-eta, ez yoaguk gure atzai putz egin eta barau egin-ezinik; gure oreu urun dok alde bietatik (8). Agur! Orraitiño be, nire Bianke ez-tiari daustadan maitasuna-arren. edozelan be ari begiko yakona ari irakasteko egoki dan gizonekin trikitx ba'dagit, aren aitaganako bidean iminiko dot.

ORT.—Orixe egingo yoat neuk be, Germi yaun; baña itz bat, arren. Gure auziaren izateak guri oindiño alkarrekin itz egiten itxi izan ez-arren, entzuik eta yakik orain bioi dagokigun onu au, oraindik be gure maite lerdenganako atea idigirik izan dagiguzan, eta Bianke' ganako maitasunean leiakide zori ontsu izan gadizan, ekin eta zertxo bat egin bear dogula batez be.

GERMI.—Zer dok orrako ori, arren?

ORT.—Kontxo! ba, yaun, aren aiztearentzako senarren bat iritxi.

GERMI.—Senarrik! txerrena arentzako.

ORT.—Bai, senarrik, gero.

GERMI.—Txerrenik, gero. Ortensi, aren aita orren aberats izan-arren, su-lsxeakin ez-kontzeraño elduko litzaken gizon ergelik badagola uste dok.ala?

ORT.—Ixilik ago, Germi; neska aren zarata ta astrapalak gure epeak yasan alako baño andiago izan-arren, ba, gizon, ba-yagok ludian lagun onik, eta alangoa egin leitekkek zarata ta astrapaletara, eta neska ori

orrenbeste akatsegaz eta dirurik askogaz artu egingo laieukek.

GERMI.—Etxakiat ba; baña nik neuk olango ezkonsarigaz artu baño gurago naieukek goizoro niri bizkarra berotzea.

ORT.—Izan be, euk dakikanez, aututeko era gitxi dok sagar usteletan. Baña, tiruk; legeak ezarten dauskun eragozpen onek alkarren adiskide egiten gauzanazkero, eutsin dagoigun adiskidetasun oni aurrer-tza be, Batista'n alabarik zarrenari senarren bat billatzen lagunduaz, aren alabarik gazteena senarren bat artzeko yarei ta barri-barri ari ekitera gu yari-arte.-Bianke ezti! -Zori ontsu izango al *ía* alanbearrak arentzako izentaurik dauen gizona! Bidean ariren egiten dauenak iristen dau erestuna. Zer diñok, Germi?

GERMI.—Ire gogakide nok; eta Padoba'n dan zaldirik onena emongo yausat a kutundu, a irabazi, akin azkondu, a bere oeratu ta a etxetik atera dagianari. Gaioazan. (GERMI'k eta ORTENSII'k alde).

TARNI.—<Aurreratu-ala> Arren, yaun, esaidazu, izan eta leiteke maitasuna onan otozotoan eta bapatean inoren yabe egiterik?

LUK.—Tarni ori, orrako ori egia dala neuk neurez ikusi-arte eguño etxoat uste izan olangorik al danik, naiz izan leitekenik; baña ikusi! or begira arkolet egon izan nazan-arteau ikusi yoat arkolokerian zer egiten dauen maitasunak; eta orain argi ta garbi autortzen dauskat iri, Kartago'ko erre-genoarentzako Ane izan zan bestean ixilkizunzai eta maite atxatan orri.-Tarni, erreten nafagok, naibageturik naiagok, ilagunik naiagok, neska gazte lator ori iritxi ezpa'yagiati; onuren bat emoidak, Tarni, bayakiati emongo daustakala-ta.

TARNI.—Ugazaba, orain ezta zuri agirika egiteko tertzioa; leiea biotzetik agirikaz uxatzerik eztago; maitasunak ukutu ba' zauz zer au baño etxatuz gelditzen: "Redime te captum, quam queas minimo".

LUK.—Eskerrik asko, mutil; zerbait ba-dok au; nasaitasuna ekarriko yok enparauak, zindo dok ire onua-ta.

TARNI.—Ugazaba, orren ameskor egon zara neska begira-ta, ba-ledike zu mamiraño eldu ez izatea.

LUK.—Ene! bai, edertasun ezti ikusi yoat aren mosuan, arako Agenor'en alabearena langoxea, Yupiter andiak Kerete'ko izpaz-

(8) Gure asmoak ustel izan dozak, porrot egin yoagu, esan gura dau.

terrari bere beleanez buru egin ordukoxe bere eskua arrazoteraño munia makurtuazo eutsan Agenor'en alabearena langoxea (9).

TARNI.—Ez ete dozu ikusi besterik ezer? Etzaiakoz oartu zerari, zelan aren aizteak asarre egin dautsan, eta ilkorren belarrik yasan al dauen baño astrapala andiagoko ekatxa sortu izan dauela?

LUK.—Tarni, ikusi yoazat igitzen aren koralezko ezpanak, eta bere arnasazko lurrin gozoz bete yok eguratsa; guren eta ezti izan dok agan ikusi dodan guztia.

TARNI.—(Bere kitean) Ba, orrazkero, gizon au bere lozorro gozotik iratzarteko tertzio da. Arren, atzarri zaitetz, yaun. Maite ba'dozu neskato ori; zure gogapenak eta zurtasuna ori iristera makurtu egizuz, Onan dagotzu arazoa: ugazaba, orren askarri ta asarbera da neskato orren aitzeta-ta, orren aitat orregazkoa egin-arte zure maitea neskazar geldituko da bere etxean; eta orretarako, aren aitat zure maitea etxe-barruan esitu dau, ara ezetarik maitalerik eldu ez-takion.

LUK.—Ene! Tarni, neskato orren aita bai badala biotz-gogor! Baña ez ete atxako oartu zerari, neskato orren aitat bere alaba orren-izako irakasla yakitunak iitxi gura dauzala?

TARNI.—Bai, arrano, yaun, oartu natxako orrako orri eta orain asmaurik dogu asmoa.

LUK.—Bai, izan be. Tarni.

TARNI.—Ugazaba, nire esku au-arren, gu *ion asmoak batera yo ta yaui egiten dabe.

LUK.—Eurea esaidak lenen.

TARNI.—Zu izango zara irakasla ta zuk artuko dozu neskato orri irakasteko ardura ta egikizuna: ori da zure asmoa.

LUK.—Orixe dok, izan bs: izan leitekena ete dok?

TARNI.—Ezir.a da ori; eta izan be, nok egiteko zurea, eta nor izateko Padoba onetan Bingen'en seme? Nok yagoteko aren etxea, nok artzeko aren idaztien ardurea, nok egiteko txera arenera letorkezan adiskideai, nor yoateko aren errikideak ikusten, eta yaten etorteko dei egiten?

LUK.—Bego; asko dok. orretzaz oarturik nok-eta. Oindokoarren ezkaiozak inok ikusi etxetan, eta ezin gaioczak alkarregandik zein du gure arpegiz zein garean ugazaba ta zein otsein igarteko: orrazkero, au dok ortiko ondorena: Tarni'k egingo yok nire ordeuz ugazabarena: etxea yagon, sartu-urten eta otseinen ardurea artu, neuk egin-

go neuken legetxe; nazanaz besterik izango nok ni; Firentze'tar, Napoli'tar, naiz Pisa'tar gizon, nazan baño beeragokoenbat. Asmauta yagok eta olantxe egingo yoagu: -Tarni, bertatik erantzi egizak ire soñekoak; nire txapel eta margo edo kolorezko yantziak yantzi egizak: ire otsein izango dok Biondel. a datorrenean; baño neuk liluratuko yoat a aurretik, ak miña geldi euki dagian.

TARNI.—Ba-da izan be olangoren bearrik (Alkarri emoten dautsez soñekoak) Orrazkero, yaun, labur esateko, zuri eder yatzunazkero, eta ni zure esaneko izatera bearturik nagonazkero, eta izan be, orixe agindu eustan zure aitat guk arenetik alde egiterakoan; "Otsein akio nire semeari" esan eustan ak, orraitio be, nire ustez, ak ori beste asmoz esan izan-arren... gertu nago Lukenti izateko, Lukenti orren maite dot-eta.

LUK.—Tarni, izan adi orrako ori, Lukenti'k maite auelako: eta ni yopu izan naitela, bera ikusi-ala nire begi zauritua benderatu dauen neskatoa iritxi dagidan. Emen yatok morrosko ori.

BIONDEL aurrera.

KonJik eta nra ibili az, yauntxo?

LS^f.N.—Non izan nazan? Ba! Onangorin: Mon zagoz zeu? Ugazaba, nire lagun Tarni'k ostu egin dautzuz soñekoak, ala? Ala, zeuk ostu dautsazuz ari? Ala, alkaireri? Arren, ze barri dogu?

LUK.—Ator ona, yaunixo; eztok au txantxetan ibileko tertzionik, eta orrazkero, aldiari dagokionez eragoiok. Ire lagun Tarni onek, nire bizia yagote-arren, yazten yozak nire soñekoak eta nire antza, eta igesteko yazten yoazat nik onenak; izan be, legorre-ratuazkero gizon bat erail yoat nire asarredaldian, eta bildur nok ezagutu ete naberen. Egoki danez, eta agintzen dauskadanez, otsein akio, nik emendik nire bizia yagotearren alde egiten dodan bitartean: aitutsn daustak?

^ON.—ic utik bez, yaun.

(9) Agenor onen seme-alabetatik emen ize-n bagarik aitatzen dana Europe da. Europe au lirain eta eder be eder ei zan-eta, Tzeus bera, yainkoen burua maitamindu zan neskato orregaz, eta zezen irudiz Europe berakin artuta Kerete izarora yoan ziran biak eta or, alkarrekin ezkondu, ipuñak diñonez.

LUK.—Eta ez egik aitatu be egin Tarni i, ize-nik; Lukenti'u egin dok Tarni.

BION.—Oba beretzat; olangoxe al n:n*r neu be!

TARNI.—Neuk be orixe gurako naieukek, Lukenti'k Batista'ren alabarik gazteena iris-tekotan. Baña, maltzur ori, nigaitik ezpa'dok be, ire ugazabaganako ire maitasuna-gaitik, edozeintzuen artean era onik erabili egik, arren, nigazko artu-emonetan: ni bakarrik nagonean, aiko, Tarni nok ni, baña beste edonon ire ugazaba Lukenti.

LUK.—Gaiioazan, Tarni; ba-dok oraindik ik

egitekorik, maitaleen arteko eu izatea. Ori zegaitik dan itandu ba'dagistak... auxe ba-karrik esango dauskat, orretarako nire zegaitiak on eta astun dirala. (Alde dagie).

I OTSEIN.—Eua yaun, baietz diñozu zuk zure buruaz; zuk eztautsazu egiten yaramonik antzerkiari.

SLY.—Baí, Ane gurena-arren, yaramoten yautsat. Zer ederra, benetan; olangorik areago ete yatok?

ESKU-MUT.—Asi baño ezta egin, ene yaun.

SLY.—Lan bikaina orixe, ene andera; amaiturik al lego!

II AGERLEKU.-Lengoxea. ORTENSIN etxe-aunea.

PERUTXO ta GURMI aurrera.

PER.—Berona, agur dagitzut apur baterako, Padoba'ko nire adiskideak ikusi dagidazan; baña beste gutzien ganetik, nire adiskiderik maiteen eta zintzoena Ortensi ikusi dagidan; eta egingo neuke auxe dala aren etxea: -emen, Gumi yauntxo; yoik atea.

GURMI.—Yo, yauni Nor yoteko nik? Yñok okerrik egin dautzu, ala?

PER.—Zital ori, yoik gogor emen, gero?

GURMI.—Zu yoteko nik emen, yaun? Onangorik! Nortzat nozu, yaun, nik zu emsn yoteko?

PER.—Ziztrin ori, ate onetan yo egidak, eta ondo aztindu egidak, ostantxean buruan yoko aut zital ori.

GURMI.—Asarpera egin yaku nire ugazaba: zu yoten asi ba'nendi, azkenean kazkarra ausita geldituko nintzake.

PER.—Eztok egingo, ala? Atea yo gura ezpa'dck, dollor orrek, irrintze eragingo dauskat, eta ire belarrietan sol, ía abestu (GURMI'ri belarriak erauzten, ateraten daragoio).

GURMI.—Lagun zakidaze, lagunak, lagun zakidaze! burutik egin yako nire ugazabari.

PER.—Agintzen yakanean yo baño eztaukak; yauntxo zital ori!

ORTENSI aurrera.

ORT.—Ostera! zer yazoten da? Gumi nire adiskide zarra! eta Perutxo nire adiskids ona!-Zelan zabiltze Berona'n?

PER.—Ortensi yaun, burrukariak bananduten zatoz, ala? "Con tutto il cuore bene trovato" esan negike nik.

ORT.—"Alla nostra casa bene venuto, molto honorato Signor mio Petruccio". Yagi adi, Gumi, yagi adi; atonduko yoagu asarre au.

GURMI.—Izan be, yaun, onek Lateraz esan legikenak eztau garrantzirik, lege-bidez nik orren otseintzea iztekorik ez izatekotan; begira, yaun, orrek nik ori yo ta ondo aztindu dagidala agindu daust; eta otseinek bere ugazabari olangorik egitea egoki ete da, orrek, nire ustez, ogei ta amabi bat urte izan-eta? Orraitiño be neuk yo al neu lenen, Yaungoikoa-arren, ori egin izan ta' neu Gumi'ri etxakon yazo izango okerr-na-ta.

PER.—Zital kirten ori! Ortensi on, ire atea yoteko agindu yautsat nik zital orri, eta ezin lortu izan yoat orrek nire agindua betetea.

GURMI.—Atea yoteko! Ene Yaungoiko! agirigirian eztozuz esan itzok "I, yauntxo, yo egidak emen, aztindu egidak emen, gogor yo egidak, eta gogor be gogor yo egidak", ala? Eta orain atea yotekoka zatorkidaz.

PER.—I, yauntxo, oa ortik zear, edo exilik ago, gero?

ORT.—Epe artu egik, Perutxo; neu nok Guriri ren bai; onangorik! eztabaida gogorra sortu da orren eta zure artean, zu ta zure aspalditiko otsein zintzo ta atsegingarri Curn-i n artean. Eia orain esaidak, adiskide Iulun, ze ekaitz zori ontsuk ekarri zaezan Fadoba onetara Berona zarretik.

PER.—Etxean egonaz zer gitxi ikusi ta íkas-ten dc-ta, zori onaren billa etxetik urrin çizon gazteak zabaltzen dauzana langoxe p^kazit-axeak ekarri naioek ona. Baña, labur esateko, Ortensi yaun, onantxe dok nigazkoa: ilik dok nire aita zan Andoni; eta bide-mataza onetan sartu nok, zori onez ezkondu ta al dodanik ondoen bízibidea aterateko; ba-yoadaz sakelean amaseiko batzuk, bai ondasunik be etxean eta, ori dalata, ludia ikusten etorri nok erbestera.

ORT.—Orrazkero, Perutxo, zuri zerak argi ta garbi esanda, emaztegei asarrebera bai, baña txerakor eztanegana eroango ete zaudaz, aren eske? Eskar on gitxi iragarriko zeuskit nire onuagaitik, eta orraitifio nes-kato on eta aberats dala diragartzut, aberats baño aberatsago: baña adiskideegi zaudaz zu, zu akin ezkondu gura izateko.

PER.—Ortensi yaun, itz gitxi batzuk dira asko zu ta ni lango adiskideen artean; eta orrazkero, Perutxo'n emazte izateko aña aberats danik ezagun ba'dok, --aberastasuna dok nire emazte-billako yantz-neurria-ta, -naiz izan orrako ori Polentzi'n maittea bestean itsusi. Sibile aña zar. Sokarte'n Xantipe bestean askarri ta asarrekor, naiz okerragorik, etxok bape amustuko orrako orrek nire maitasunaren erbatza, ezta Adriatiko itxasoko urak bestean asarrekor ba'dok be: emazte aberats-billa etorria nok ona Padoba'ra; eta aberats ba' nadi, zori onez nok Padoba'n C10).

GURMI.—Bai, begira, yaun; argi ta garbi diragartzu onek bere gogoia: emoiozu, ba, urrerik asko bai, ta au andrakillakin naiz kuskubillokin ezkondu baño eztozu; naiz agoan aginik eztauen atso zarrekin, berrogei ta amabi zaldik beste gaitz aldean ba'dauz be: ba! ezer be ezator oker txanponakaz ba'dator.

ORT.—Perutxo, onen barrura sartu gareanazkero, aurrera eroango yoat txantxetan asi doguna. Lagun izan neinteketzu, Perutxo, emazte aberatsik asko, gazte ta lerdetik asko iristeko; aitonon alabari dagokionez ondoen azirik; aren akats bakarra, eta akatsik asko bera. askarri be askarri dala, baita asarrebera ta lotsa-bako be; ain da a olango-ta, nire ondasunak diran baño gitxiago ba'lira be. urre-meatzagaitik be ni enintzake ezkunduko neska akin.

PER.—Ixilik zagoz, Ortensi! Eztozuz ezagun zuk urrearen ondorenak: esaidazu neskato orren aitaren izena bai, eta asko da: eta izan be, neskato orrek udazkeneko odeiak tarrat egiten dabenean besteko zarata ta astrapalaz akar egin ba'dagist be, orren biotzerako bidea urratu ta egingo dot.

ORT.—Batista Minola da aren aita, aitonon seme maitagarri ta txeratsu: Katarine Minola da neskatxiaren izena, eta Padoba'n ezaguna da bere min akarlariagaitik.

PER.—Neskatoa bera ez-arren, ezagun dot aren aita; eta ak berak be ezagun ezagun eban nire aita zana; lorik eztoz egingo, Ortensi, neska ori ikusi-arte; eta orrazkero, argi ta garbi esaten itxi egidazu lenen-

goz guk alkar ikuste onetan zuri agur egiten, ara-bidean nire lagun izan gura ezpa' dozu.

GURMI.—Aren, yaun, doala orretarako galdia diarauen artean. Nire itz-arren, neska ak ori nik bestean ezagun ba'Ieu, laster oartuko litzake orrentzako akar edo agiri-keak indar gitxi dauela. Neskato ak dollor naiz beste olangorik ogei bat bider esan leio orri: ba! utsa litzateke ori orrentzako; ori berori bein itz egiten asiakzkeru. bere bidea eroango dau orrek. Neuk dirautzut gero, yaun; neskeak orri apurtxo baten etxon ba'dagio, atz egingo dautso nesksari arpegian, eta aren begiak eztabe izango katuarenak baño indar geiagorik ikusteko. Eztakizu, yaun, ori zelango dan!

ORT.—Etxoik, Perutxo, ikin yoan fcear yoat-Etxoik, Perutxo, ikin yoan bear yoat-eta; Batista'ren ardurapean yagok nire altxorra-ta: ak yaukak nire biziko pitxia, bere alabarik gazteena, Biance lerdena; eta ak gordeta yaukak neskato ori nigandik eta beste geiagogandik, aren maitale ta nire aganak maitasunean nire leiakide diranakandik. Nik lendik aitaurik dodazan akais-kaitik, Katarine'n eskua iñok eskatu legiksla ezintzat etsirik, erabagi au artu dau Batista'k, zera, iñor be ezin eldu izango dala Biance'gana Katarine askarriak senarrik lortu-arteño.

GURMI.—Katarine askarria! Izengoiti ori neskatok izan leienik eta okerrena da.

ORT.—Orain eskaritxo bat egin bear daust nire adiskide Perutxo'k: Batista zarrari opatu bear nautso irakasla nazalakatona, yantziz benez yantzita, eresi-arloan yakituntzat, nik Biance'ri irakatsi al dagiodan; onan, asmo onen bidez, gitxienez be baimena ta astirik izan neiz Biance'ri nire maitasuna iragarteko ta, iñok susmorik izateko aren aldamenen ari maitalearena egiteko.

GURMI.—(Bere kitean) Etxagok or zitalkeririk!

(10) Sokarte au Elade'tar yakintzazaleen artean ots andiko dogu benetan, eta ondo :rabazita ots ori. Athenai edo Azenai uri-buruan yaio zan Kisto-aurretiko 469'gn. urtean, eta bertan bizita 399'gn. urtean il zan; Xantipe izeneko neskea artu eban bere emazte-tzat, baña yakitun lango yakitun onen bizitzako barriak damoskuezan batzuk dirauskuenez, Xantipe au asarrebera uts eta ondo askarri zan, gogoko etxakon zerik txikiengaitik asarre goritan irakiten yarri ta goiak eta beak yoten ibili-bearrekoa.

Becira tn ikuçi noicin cazteak baiera yçfen daben zarrei iruzur egîteko, ziria sartzeko!

GERMI aurrera; akin batera I UKENTI be, komarroiturik, besapean idaztiak dauzala.

Ugazaba, ugazaba, begira zure aldamenekoa: nor doa ortik zear, ee!

ORT.—Ixilic ago, Gurmi! Nire maitasuncîren ostelari, Ieiakide dok ori.—Perutxo, baztartu zadiz apur baten.

GURMI.—Benetako mutil gazte eta maitabera! (Alde dagie).

GERMI.—Ene! ederto be ederto: irakurri ta aztertu dot erreskadatxoa. Entzun, yaun; idaztioi azal apaina ezarriazoko dautset; guztiak, guzti-guztiak dira maitasunazko idaztiak; eta neskatoari maitasunidaztiez besterik ez irakurteko ardurea artu egizu: aituen daustazu, ezta? Batista'ren eskuabaltasunaz ganera neuk ordainduko dautzut ganetik eskupeko onez: -artu zure ingi edo papelak be eta, arren, usain gozoz usaindu egizuz, ingiok doakiozana usain gozoak eurak baño be eztiago da-ta. Ari zer irakurleko gogo dozu?

LUK.—Nik ari irakurriko dautsarîana zure alderako izango da, zu nire ugazaba orren alderako, seguru egon orretan; nire lekuan ba'zengoz bestean seguru: bai, eta ba-leiteke zuk zeuk baño itz eragikorragorik erabiltea nik, yakintsuen bat ezpa'zara, yaun.

GERMI.—Yakiturianena! Yakituria langorik eztozu!

GURMI.—Indi-ollartzar ori! Astotzar ori!

PER.—Ixilik ago, yauntxo!

ORT.—Ixilik, Gurmi!-(Aurreratu-ala) Yaungoikoa lagun bekitsu, Germi yaun!

GERMI.—Ondo trikitx egina zauguz, Ortensi yaun. Ete dakizu nora noan? Batista Mino-la'gana noa; Bianke lirainarentzako irakasla-billa aleginak egingo nebazala agindu neutsan ba, eta zori onez gazte au idoro dot, beronen yakituri ta era-meraz arentzako egoki dar.a; olerti-arloan eta ostantxeko irakaskizunetan be aitua yatzu; irakaskizun onetan gero, bai orixe.

ORT.—Ori ondo; neuk be trikitx egin yoat or aitonen semekin, eta ak agindu yaustak gure anderañoari eresi-arloa irakasteke berenberegiko dan gizon yakitun danaganako bidean iminiko dauela; eta olan, ni enok gelditu I baño bape atzerago nik ain maite dodan Bianke lirainaganako eginbearretan.

GERMI.—Nik ain maite dodan... egitez erakutsiko yoat nik ori.

GURMI.—(Eero kiisan) Egitoak cta diru crrroak.

ORT.—Germi, orain eztok gure maitasuna axatuteko tertzioa: entzun egidak eta txeratsu itz egin ba'dagistak, biontzako on dan barrria emongo dauskat. Emen dok nik olango-rik uste-barik berakin trikitx egin izan dodan aitonen seme, orretarako gure ederretsia dauena, Katarine askariaren esku-eske etorria; akin ezkontzeko gertu dagona, neskatoaren ezkonsaria ari gogoko izatekotan.

GERMI.—Olan esana olan egina ba'dok, ori ondo: Ortensi, iragarri ete dautsazak neskearen akatsak?

PER.—Ba-dakit a asarrekor, liskarti ta agirikati utsa dala; ori ba'da dana, ez besterik, yaunak, ez izan bildurrik.

GERMI.—Ezet? Benetan diraustazu, adiskide? Nondiko zauguz?

PER.—Berona'n yaioa, Andoni zarraren seme: ilik da nire aita, baña bizi yataz nire ondatsunak; eta egun onik luzaro ikusteko itxarorrik ba-dot.

GERMI.—Ene bada, yaun! inõndiko litzake olango emaztekin olango bizitzarik eroatea: baña olango gogorik ba'dozu, aurrera yo, Yaungoikoa lagun yatzula; edozetan izango nozu lagun. Baña basakatu ori kutuntuko ete dozu?

PER.—Ez ete dot, ba, bizi gura?

GURMI.—Kutunduko dauentz? Bai kutundu orrek, ostantxean eskegi nagiel.a.

PER.—Zetarako etorri naz ona orretarakoxe baño? Ots eta zarata apurrek nire belarriak gortu daikezala uste dozu, ala? Nire aldiian ez ete dot entzun nik leoirik orroaka? Ez ete dot entzun itxaso asarrea axeak goragoraka eragita, izerditan eta asarre gorrian dagon artzaren antzera? Ez ete dodaz entzun or lanian su-odi ariiak eta ortzoko su-iskillo bildurgarriak ostoska? Ez ete dodaz entzun gudaldi ben-benean guda-gedar zoliak, zaldiak iirintzeka eta tuiutak yo-ala yoten? Eta emekumeren miña aitatuten daustazue? Basetxeko supuruan erreten daragoioen gaztañen eztanda-otsaren erdirik be gure belarrientzako egiten eztauen emakumeren miñik aiatu niri? Ut, ut! mutikoak bildurru tximitxak aitatuz.

GURMI.—Ez ba, eztautso ezeri bildurrik.

GERMI.—Entzun, Ortensi: zori onez eldu da aitonen seme au, nire ustez bere ta gure onerako.

ORT.—Lagun izango gatxakozala agindu dautsat nik, eta dalako dala, orren maitaketalanean nekeak eioaten kide izango gatxakozala.

GERMI.—Eta egin be orixe egingo dogu, orrek neskaxi ori irabaztekotan.

GURMI.—Orretan bestean seguru al nengo bazkari ona izango dogulakoan.

TARNI aurrera, arro yantzita; bai BIONDEL be.

TARNI.—Aitonon semeok, Yaungoikoa Iagun izango al yatzue! azarri izatea sori, zillegi ba'yat, esaidazue, arren, zein da Batista Minola'ren etxerako biderik laburrena?

BION.—(TARNI'ri bakarrik) Alaba lirain bi dauzanarena esan gurok, ala?

TAR.—Bai, arexenerako, Biondel!

GERMI.—Entzun, yaun; ez al dok neskato agana yoan gura...

TAR.—Ba-leitekek agana ta aren aitagana, biakana yoateko asmo izatea, yaun; zer yak iri orretan?

PER.—Ez arako asarrekorragana, yaun, ezetara be, arren.

TAR.—Asarrekorrik eztot gura nik, yaun; gaioazan, Biondel..

LUK.—(Bere kitean) Ondo asi az.Tarni.

ORT.—Yaun, itz bat zuri; ...zuk aitatu dozun neskearen maitale zara, ala ez?

TAR.—Ba'naz be nori egiten dautsat irainik?

GERMI.—Ez; itzik geiago egiteka emendik alde egin ba'dagik.

TAR.—Ba, yaun, ez ete dira etxartebideak nitzako zuantzako bestean?

GERMI.—Baña ez neskato a.

TAR.—Zegaitik ez, arren?

GERMI.—Onako onegaitik, yakin gura ba' dok..., a Germi yaunak bere maitetzat autua dalako.

ORT.—A Ortensi yaunak bere maitetzat autu dauelako.

TAR.—Astiro ta arduraz, gero, yaunok! aitonen seme ba'zarie, eskubide cu emon egidazue, epez entzun nagizue. Aitonon seme zindo da Batista, nire aita ezta arentzako ezezagunik, eta aren alabea dan baño liraino ba'litz, maitale geiago leukake, eta ni euretatik bat. Amaika maitale izan ebazan Lede lirainaren alabeak; orrazkero, Bianke lirainak bat geiago izan lei; eta izan be izango dau; Lukenti izango da bat, Paris bera etorri ba'ledi be beretzat bakarrik dalaka.

GERMI.—Ostera! aitonen seme onek gu guztiok xildu gura gauz.

LUK.—Doala ori aurrelari, yaunak; ba-dakit laster nekatu ta porrot egingo dauela.

PER.—Ortensi, zetarako dira itzok?

ORT.—Yaun, itxi egidazu zuri itaunen bat egiten, eguño ikusi ete dozu Batista'ren alabea?

TAR.—Ez, yaun; baña bi dauzala entzuna nozu; bata bere min agirikati, akartiz bestea bere edertasun lotsorrez bestean ezagun eta entzutetsu.

PER.—Yaunak, yaunak, lenengoa neutzako da, gero; geldi itxi egizue a.

GERMI.—Bai, Erkul andiarentzako itxi neke ori; eta Alkide'n amabiak baño andiago izan daitela.

PER.—Yaunak, auxe entzun eta aitu egidazue ondo ta benetan: eztaizue, eztozue entzun alabarik gazteena aren aitak gordeta daukala ta aganako bideak itxita dagozala alabarik zarrena aurreztik ezkondu-arte, ala? Orduan geldituko da azke, orduan yareiko da gazteena, ez lenago.

TAR.—Ori olan izatakotan, yaun, zu zara guk laguntzat bear dogun gizona, eta besteen ariean nik; eta zuk leia urtu ba' dagizu, eta egiteko andi au egin..., zera, zarrena irabazi, gazteena yarei, gu eldu gakiozan..., gazteena iristeko zori ona izan dagiana ezta izango orren esker txarreko, zuri esker onik ez erakusteko ahan,

ORT.—Yaun, ondo esan dozu, eta ondo ulertzen dozu: eta maitaleen arteko zareala autortzen dozunazkero, zuk be saritu bear dozu aitonen seme au, guztiok gagoz oneganako bearturik-eta.

TAR.—Yaun, enaz bape geldo izango orretan: eta orren agiritzat, eta eder ba'deretxatzue, arrasti onetan zurrutada on batzuk edan geinkez guztion artean gure anderearen osasunaren alde; eta legegizon ariarioak egiten dabena egin..., iñondiko aleginak egin bakotxak bere alde, baña adiskide ba'lira lez alkarrekin yan eta edan.

GURMI |a BION.—Asmo eder baño ederrago! goazen, lagunak.

ORT.—Asmo ori on da izan be, eta bete dagigin; Perutxo, zure ben venuto izango nozu (Alde dagie).

II EKITALDI

I AGERLEKU.-Lengoxea. BATISTA'neko gela.

KATARINE ta BIANKE aurrera.

BIAN.—Aizta on, ez egidazu okerrik egin, ezta zeure buruarí be, ni otsein eta yopu eginik; etxat ori bape begiko; baña beste apaingarriekazko, askatu egidazuz nire eskuak bai, eta neuk erantziko dodaz guztiak, bai, nire soñeko guzti-guztiak, bai azpiko gonea be; zuk agindu-ala egingo dot, nire aizta zarragoaganako nire egin-bearrak ba-dazaudaz-eta.

KAT.—Agindu egiten dausnat ire maitale guztien artean zein donan kutunen esan dagidanala; ez izan, gero, azaluts.

BIANKE.—Sinis egidan, aizta, bizi diran gizonen artean eguño etxonat ikusi besteak baño maitagarriago izan ledikedan arpegi berezirik.

KAT.—Kutun, guzurra diñon ik; ez ete don Ortensi?

BIAN.—Aren leiarik ba'don, aizta, ementxe ta oraintxe zin egingo dausnat neuk egingo dodala alegin a iretzat izan daiten, a artu gura ba'don.

KAT.—Ba, orrazkero, ba-ledikén ik ondasun geiagoren amesik izatea; Germi gura don ik, aberatsago izateko.

BIAN.—Orregaitik nakusna ik begi txarrez eta txibizkeriz? Olangorik ezpa'don i txantxetan abil; eta orain oartzen non i bitarte guzti onetan niri adarra yoten ibili azala; arren, Katarine aizta, azkatu, yarei egidazan eskuak.

KAT.—Orretan adarra yoten ibili ba'non, ganetikoa be txantxatztat artu egina (Yo egiten dau).

BATISTA aurrera.

BAT.—Ostera! Zer yazoten da, andera! nondik dator lotsabakokeri ori? -Baztartu zaidiz, Bianke; -neskatoaren errukarri! negarrez dago; -zoaz zure orratz-Ianera; etzaitzez sartu zu orren zeretán. Lotsea-arren, txerrenkume ori, zegaitik yo don, iraindu don i eguño iraindu ez auana? Noz esan dausna orrek itz mingotsik bat bera be?

KAT.—Irain yat orren ixiltasuna; eta nik ordea emon bear. (Atzetik ara doakio BIANKE'ri).

BAT.—Onangorik! neure aurrean, ala? Barrurazoa, Bianke. (BIANKE'k alde).

KAT.—Au be ba-da ba. ezin nozu yasan, ala?

Bai, oraintxe dakust ori dala zure altxora, zure kutuna, eta ezkondu egin bear daue-la; orren ezteguetan ortozik egin bearko dot nik yantzan, eta zuk orri dautsazun maitasunagaitik nik matxangoak su-lexara eroaten ibili bearko dot (11). Ez egidazu itzik egin; yezarrí ta negar egingo dot, ordea ernoteko eretia datorkidan-arte. (KATARINE'k alde).

BAT.—Izan ete da eguño ni bestean naibage-turiko aitonen semerik? Baña nor datorku emen?

GERMI aurrera, gizon zirtzil-zakarren yantziz yantziriko LUKENTI'kin; PERUTXO Ortensi'kin, ereslarirena egiten onako au; eta TARNI BIONDEL'ekin, onako onek txistua ta idaztiak daroazala.

GERMI.—Egun on, auzoko Batista.

BAT.—Egun on, auzoko Germi: Yaungoikoa lagun izango al yatzue aitonen semeoi!

PER.—Bai zeuri be. yaun on! Arren, ez ete dozu Katarine deretxon alaba lirain, on-in-dartsurik?

BAT.—Ba-dot, yaun, Katarine deretxon alabarik.

GERMI.—Zakarregi ta artezegi asi zara; erazago zabiltz.

PER.—Irain dagidazu, Germi yaun: bakean itxi nagizu.-Berona'ko aitón-seme nozu, yaun, eta zure alaba orren edertasun eta zurtasun, txerakortasun eta lotsortasun apalaren barri, aren zelangotasun arrigarrien eta yokabide otzanaren barri entzunik nozuta, zurera etorten azartu naz ain sarritan entzun izan dodan orrako orren lekuko ta autorla neure begiok izan daitezán. Eta nire itzaldiaren sarrera ta atetakotzat nire otsein-atariko au dakartzut zure aurrera (ORTENSI opatzen dautso); gizon au yakitun yatzu eresi ta zenbakiztian, zure alabeari yakintza-arlook irakasteko, a zer orreitan

(1,1) "Matxangoak su-lexara eroaten ibik bearko dot". Ingelanderren esakera au eta Españarren "Tendré que dedicarme cr vestir santos" (santuek yasten ibili bearko dot) esangura bereko dira.

- ezer eztakianik eztala nik yakin-arren; ontzat artu egidazu gizon au, edo ostantxean irain dagidazu; Liki yako oni izena, eta Mantua'n yaioa da.
- BAT.—Ondo etorria zauguz, yaun; eta bai ori be, zure ederragaitik; baña nire alaba Katarine'gazko, -neuk dakit au-, a ezta zuri dagokizunik, nire naibage andiagorako,
- PER.—Dakustanez, zuk eztozu alde egín gura zure alabeagandik, neu ez izatekotan zure gogoko.
- BAT.—Ez egidazu oker aitu; biotzean dodana dirautzut. Nondiko zauguz, yaun? Ze izenez deituko ete zaudaz?
- PER.—Perutxo yat izena; Andoni'n seme nozu, Itali osoan ezagun danarena.
- BAT.—Ondo ezagun dot a: ondo etorria zauguz agaitik.
- GERMI.—Perutxo, arren, zuk luzaroago ekiteka, guri eskale erukarrioi be itxi egiguzu itz egiten: kontxo, kontxo! urrin be urrin zoaz aurrera.
- PER.—Ene! asketsi, parkatu nagizu, Germi yaun; amaitezko luze eretxita nago.
- GERMI.—Besterik eztoz usle, yaun; baña zori txarrekoztat etsiko dozu zure kutunketa ori. Auzoko, atsegingarri izango yatzun eskererakutsia dozu emen, bai orixe. Zuganako beste ainbeste txera erakuste-arren, gazte yakintsu au dakartzut (LUKENTI opatzen dautso), ikasten luzaroen Reims'en egon izan dana; beste ori eresi ta zembakiztian *aña* Eladera. Latera ta beste izkuntzetan yakitun eta trebe dana: Kanbio yako izena; arren, ontzat artu egizu orren otseintzea.
- BAT.—Milla esker, Germi yaun; ondo etorria, Kanbio on. (TARNI'ri) Baña, yaun zindo, zure ibilkereari erbestetarren antza artzen dautsat; yakin ete neike zegaitik etorri zairean?
- TARNI.—Asketsi, parkatu, yaun, neure da azarkeria; uri onetan erbestetar izanik zure alaba lirain eta on-indartsu Bianke'ren maitasun-billa natorrelako. Etxat ezezagun zure erabagia be, alabarik zarrena lenago ezkonteko zure erabagia. Nik eskatzen dautzan guztia auxe da, zure baimena; nire yatorria ezagun dozunazkero, zure alaba orren maitasun-billa dabilztan bestean artean ni be artu nagizula, eta besteak lez nik be aganako atek idigirik euki dagidazala. Eta zure alaben irakaskintzeagazko, emen damotzut lanabasa bakun bat eta Eladera ta Laterazko idaztiak dauzan pardeltxo ouj ontzat artu ba'dagizuz, onik askorako izango dira.
- BAT.—Lukenti yatzu izena, ezta? Nondiko rarra, arren?
- TARNI.—Pisa'tar nozu, yaun; Bingen'en seme.
- BAT.—Esku andiko gizon a Pisa'n: entzutez ondo ezagun yat gizon ori: ondo be ondo etorria zatzakuz. yaun.-(ORTENSI'ri) Artuizu txistua, ta zuk (LUKENTI'ri) zure idaztizorroa; laster yoango zarie zuon ikasleak ikusten. Eee! Betor ona norbait ortik barru-Uk!

OTSEIN aurrera.

- I, yauntxo, eroan egizak aiton-semeok nire alabakana; eta biai esaiek oneik dirala euren yagola ta irakasle; Oneik ondo artzeko agindu egiek (Otseinak alde, ORTENSI, LUKENTI ta BIONDEL'ekin). Guk bein ibiltaldien bat egingo dogu baratzean, gero bazkaltzen yoateko. Ondo baño obeto etorriak zarie zuok, eta uste orretan zagoze, arren.
- PER.—Batista yaun, eztabe etxoterik nire arazoak, eta ni ezin etorri nendike egunoro, emen maitasun-billa ibilteko. Ondo ezagun yatzun nire aita zana; eta bai aren birtatez eta agan ni neu be, ak bere lur eta beste ondasunen ondorengo bakartzat itxi nindun au, agandiko ondasunak gitxitu ta urritu-barik geitu egin dodazan au: orrazkero, esaidazu zure alabearen biotza nik iristetokan zer ezkonsari artuko dodan a nire emaztetzat artzeko aldian.
- BAT.—Ni ildakoan, nire lurretatik erdia, eta beste ondasunez ogei milla ogerleko.
- PER.—Eta ezkonsari orren alderako, ni *a haño* lenago iltekotan, aren alarguntza alderako nire lur eta eskubideen gozamina itxiko dautsat; idatzi dagiguzan orrazkero egiunertzzeladak, egiune-agiría bitzuan eskuetan egon daiten.
- BAT.—Bai, bein zerik beinena ondo iritxita-koan, aren maitasuna zuk lortutakoan: orretan datza dana etzan be-ta.
- PER.—Ba! utsa yatzu ori; eta izan be, aita, neuk dirautzut, *a* arro dan bestean, zerak zirti-zarta egitekoa nazala ni; eta su asarre bi alkarrekin batzen diranean, euren asarrearen yaki dan oro irusten dabela; beiez txiki dan sua axe apur bategaz sutzar egin-arren, axe eskargearen putzak sua ta dana ondatzen dabela; olangoxe izango natxako ni zure alaba orri, eta olan men egingo daut; eta izan be, latz naz ni, eta enaz ume-antzez maitasun-billa ibiltekorik.
- BAT.—Tira ba, asi zeintez areen maitasun-billa ta zori onik izango al dozu orretan! Baña gertau zaitez itz sakarren batzuk entzuteko.

PER.—Bai, minik ez artzeko *aña*; axeak beti putz egin-arren mendiak zirkinik egiten eztaben lez, nik be eztoz egingo zirkinik-eta.

ORTENSI aurrera ostera be, burua ausita.

BAT.—Ze barri dok, ene adiskide! Zegaitik ago orren zurbil?

ORT.—Bildurra-arren nago zurbil, bai orixe.

BAT.—Ereslari on izatera elduko ete dok nire alabea?

ORT.—Gudari izatera lenago elduko dala uste dot. Burdiñea oba litzake arentzako, txisturik baño.

BAT.—Ba orrazkero ezin dozu ezi a txistua, naiz gitarrea yotera?

ORT.—Ez ba; gitarrea. ak berak ezi ta ausi daust-eta. Atzak okerreko lekuan imini dauzala esan dautsat, eta eskua makurtu baño eztautsat egin, atzak non eta zelan imini bear dauzan irakasteko bai, eta bape epebako txerren-zirkinenez diraust ak: "Gangarrak deitzen dautsezu zuk orrei? Zure gangarrean eztozu otzik izango"; eta itzok esanala buru-buruan yo nau gitarra ereskinaz, eta burutik bera sartu daust; eta an egon naz ni apur baten arriturik eta zer egin eztaqidala, zildaietan legetxe, ereskinaz begira, ak gitarralari zirtzil-ganorabako. deitzen izan nauen bitartean; yotzalla asparrri, kirten, eta olango beste itz zakarrrik asoko esan daustaz, ni eioten erago izan dauen bitartean.

PER.—Ludi au-arren, giarratsu da neskatxi ori; egin-eginean be orrexegatik eguño baño maitagarriago, begikoago yat: berakin autu-aldi bat egiteko luze be luze eretxita nago!

BAT.—(ORTENSI)ri Tira ba, zatoz neukin, eta ez izan orren bildurti: nire alabarik gazteenari irakasten asi zaitetz: ikaspera ta egite onai eskarbera da a. Perutxo yaun, gukin etorriko zara, ala ona bidaliko dautzut nire alaba Katarine?

PER.—Bidali egidazu, arren; emen nagoke aren begira. (BATISTA, GERMI, TARNI ta ARTENSI)k alde) eta datorrenean, sutsu-samar asiko natxako maitasun-eske. Dagigun a asarratu egingo yatala; ba, olangorik yatzotekotan, argi ta garbi esango dautsat urretxindorrek baño eztiago abesten dauela; dagigun betozkoa okertzen dauela; inõntzetan ezatu-barri diran goxeko lairosak bestean betargi dirudila esango dautsat; dagigun eztauela agoa idigiten, neuk be eztautsat itz bal be egingo; gero aren aldakortasuna goratuko dot, eta inõndiko itz-

dario andia dariola esan: nire pardelak egiteko agindu ba'dagist, eskerrak emongo dautsadaz, aste osoan bere aldamenean egoteko esan ba'leustan legetxe; eztauela ezkondu gura esan ba'dagist, ezkon-deiak noz asiko diran itanduko dautsat, eta ezteguak noz izango diran. Baña or yatok bera; eta orain itz egik, Perutxo.

KATARINE aurrera.

Egun on, Katarine; entzun dodanez, ori yatzu izena-ta.

KAT.—Ondo entzun dozu, entzun, baño entzuteko gogor-samar dana! nithaz itz egiten dabena Katarine deitzen nabe.

PER.—Guzurra diñozu, bai orixe; eta izan be, zu Katarine bakun, eta Katarine polit eta batzuetan Katarine askarri deitzen zabez; baño Katarine, Kistar erriko Katarine'rik lirainena, Kate-Hall'eko Katarine, nire Katarinetxo'rik ederrena, eta izan be Katarine guztiak yatzu lirain baño lirainago; eta orrazkero, Katarine, artu egidazu au, Katarine nire pozbide orrek; zure otzantasuna uri onetan entzunik, zure on-endarren otsa zabal eta parra-parra, eta zure eskuzabal-tasuna or zabal, -baña orraitioño be ez zuri legokizun bestean-, zer guzti orrek eragin eta bultzau nau, ezkontzeko asmoz, zure maitasun-billa etorri naiten.

KAT.—Eragin eta bultzau nau! eragin eta bultzau ba'zauz, eragin eta bultzau zauz: onako eragin eta bultzau zauzanak berak eragin eta bultzau zagizala emendik alde egiteko be: asieratik igarri dot zu eragikor zareala.

PER.—Ostera! zer yatzu eragigei?

KAT.—Aulkia.

PER.—Untze-untzean yo dozu; tira, nire ganean yezarri zaitetz.

KAT.—Astoak dira ganean inõr eroateko, eta olangoxe zara zu.

PER.—Emakumek dira inõr eroateko, eta olangoxe zara zu.

KAT.—Ez zu eroateko besteko kirtenak, nitzaz itz ba'dagizu.

PER.—Ene! Katarine on, ni enatxatzu astun izango! eta izan be, dakidanez, zu gazte ta arin izanazker.

KAT.—Arinegi, bizkorregi zu lango baldarrek goatzeko; eta orraitioño be astunegi nik izan bear neukakenerako.

PER.—Izan bear neukakenerako, izan bear neukakeneraren aldean! Burrundada egin bear zeuke.

KAT.—Ondo esanda, erlanagiaren antzez egin be.

PER.—Ene! galeper ego-astun ori! goatuko ete zendukez erlanagiak?

KAT.—Galeper ba'naz bai, galeperrak erlanagia goatzen dau-ta.

PER.—Tira, tira, asarreegi zara, erlabio ori, bai, orixe.

KAT.—Erlabio-antzeko ba'naz, arduraz ibili nire ezten edo izpiaz, gero.

PER.—Orrazkero, eztena erauzi ta kentzea da nire egitekoa.

KAT.—Bai, ergelek non dagon idoro al ba'lei.

PER.—Nok ezteki erlabioak non daroan bere eztena? Bere atzean. buztanean.

KAT.—Bere miñean.

PER.—Noren miñean?

KAT.—Zeurean, buztanez itz ba'dagizu; eta orrazkero, agur.

PER.—Ostera! nire miña zure buztanean dodala, ala? Ez, erdu ona atzera, Katarine on; aitonen seme nozu ni.

KAT.—Ikusi egingo dot ori. (Ya egiten dau).

PER.—Zin dagit ukabilka egingo dautzudala barrio yo ba'nagizu.

KAT.—Olangorik egitekotan besoak muskildu ta galdu zegikez; yo ba'nagizu, etzara aitonen semerik; eta aitonen seme ezpa'zara, eztozu iskillorik be.

PER.—Aldarrikari, ala, Katarine? Ene! zure ikurdi-idaztietan imini nagizu!

KAT.—Non dozu ba gangarra? Ergel-txapela, ala?

PER.—Gangar-bako ollar, olan Katarine izango da nire ollo.

KAT.—Ez zu nire ollar; zure kukurrukua belagrankada antzekoegi da.

PER.—Ez, tira, Katarine, tira; eztozu izan bear orren garratz.

KAT.—Auxe da nire ekandua, zangurrurik dakustanean.

PER.—Ostera! eztozu zangurrurik emen; eta orrazkero, ez artu garratz-antzik.

KAT.—Ba-dago, bai, ba-dago.

PER.—Erakutsi egidazu, orrazkero.

KAT.—Ikuskinik ba'neu, erakutsiko neuskizu.

PER.—Ostera! nire arpegiaz daragoiozu, ala?

KAT.—Ondo igarri dozu, orren gazte izan-arren.

PER.—Gorka Deuna-arren, gazteegi nozu zutzako.

KAT.—Eta orraitioño be zimelduta zagoz.

PER.—Ardurak eta lorrak ziinelduta.

KAT.—Nik eztot kezkarik eta lorrik.

PER.—Ez, olangorik ez, entzun, Katarine: egia esateko, olan eztozu alde egingo.

KAT.—Asarratu egingo zaudaz, emen gelditu ba'nadi; itxi egidazu alde egiten.

PER.—Ezta, izperrik bez, ezetara bez; txeratsu baño txeratsua go zaudaz. Latz eta zakar zareala esan dauste, uxu ta muker, eta orain dakustanez guzurti izan da zugazko otsa; eta izan be, zu atsegingarri, begiko, olgetari ta txeratsu baño txeratsua go zara; orraitioño be izketan geldo bai ba-zara, baña bai udabarriko lorak bestean gozo ta ezti be; ezin dozu betozkorik erakutsi, ezin dozu begiratu zearretara, ezta ezpanai usigi be, neska asarreak egin daroenez; mukertu ta itz iraingarrikerik esan ordez, otzankiro daragoiozu izketan eta autuan zure maitasun-billa datortzunakin: maitagarriro, bigun eta betargi. Zer dala-ta aldarrikatzen dabe or Katarine meiki dala? Ludi onen miñ-gaizto! artez eta lerdan da Katarine, urrux-abararren antzera; eta margo edo kolorez, balzerran, urrak eurak legetxe, eta ur-mamia baño be gozoago. Ene! zure ibilkerea erakutsi egidazu: eztozu egiten alborantzakarik, meikiak egin daroenez.

KAT.—Zoaz ortik zear, ergel ori agintzeko eskubiderik dautsezunakana.

PER.—Katarine bere errege-alaba-yaseagaz gela oneri dagokion bestean ondo, Dine eguño basotxori ederto ta txairo etorri ete yako, gero? Ene! Dine izan zaitzez ba, eta a Katarine izan daitela; eta bein orraazkero Katarine bedi neska garbi, Dine, ostera, maitaberati.

KAT.—Non ikasi dozu itz-egikera txairo-arro ori?

PER.—Berezko etorria yat au, nire amaren zurtasunetikoa.

KAT.—Ama ori bai zur, semea onen ergel izan-arren.

PER.—Enaz zur, ala?

KAT.—Bai; artobero ederra.

PER.—Kontxo, olangoxe izan be izan gura dot, Katarine ezti, zure oean: eta orrazkero, autu-mautu oni albora eraginda, auxe da argi ta garbi esan bear dautzudana: zure aita eder etsita dago zu nikin ezkontzeko; egiunea eginda dago zure ezkonsariaz; eta zuk gura, naiz gura ez, zukin ezkonduko naz ni. Aor ba, Katarine, zuri dagokitzen senar nozu ni; eta izan be, zure edertasuna darakustan argi au-arren, zuri zeuri lez onuragarri yatan edertasun ori zuk eztozu ezkondu bear neuaz beste gizonekin; izan be, neu nozu zu ezi ta otzanduteko yaio dan gizona, Katarine; eta zu, Katarine, uxoeziga izan zanean ori, Katarine atsegingarri egiteko, beste Katarine etxekoikiak dira-

nez. Eman dator zure aita; ez esan ezetzik, gero; nire emazte izan bear dau Katarine'k eta izan be izango da.

BATISTA, GERMI ta TARNI aurrera ostera be.

BAT.—Perutxo yaun, zelan yoan yatzu nire alabeagazkoa?

PER.—Zelan yoateko, ondo baño, yaun? Zelan yoateko, ondo baño? Ezina litzatskean bestera izatea.

BAT.—Olangorik, Katarine alaba! Ostera be zure motel-aldian?

KAT.—Zure alaba deitzen nozu? Aitaren begirapen samurra erakutsi be erakutsi daustazu oraingoxean erdi zorokin ni ezkontzeaz, zital ergel eta astaburu zingillekin, bideak zin-bidez garbitzea uste dauenakin, bai orixe.

PER.—Onantxe da, aita: zuk eta neska orretzaz erago dauen ludi guztiak oker itz egin dozue; askarri ba'da ori, olangorena asmoz eta beren-beregi egiten dauelako *da*; eta izan be, ori ezta oker-gaiztorik, usoa bestean neurriko ta otzan baño; ezta asarrez dirakianik, goxaldea legetxe epel-maitagarri baño; epeazko, beste Grisele izango yatzu, eta garbitasun-arloan Erromar Lukertze; eta amaitzeko, gu biok alkarren artean ain erizkide izan gara-ta. igandez izango dira gure ezteguak.

KAT.—Ori baño Ien eskegita ikusiko zaudaz igandean.

GERMI.—Entzun, Penitxo, i lenago ikusiko auela eskegita yiñok orrek.

TARNI.—Ori dok ire irabazia, ik izan dokan zori ona, ala? Tiruk ba, olan ba'dok, agur gureagazkoa!

PER.—Epe artu, aitonen semeok; neutzako dok ori; gu alkarren gogoko izatekotan, zer dozue zuok orretan zer-ikusirik? Gu biok alkarrekin izan gareanean itundu gozak ori oindiño be lagunen artean zakar, baldar, trakets eta askarri agertu daitela. Neuk dirautzuet, sinistu be ezin Ieitekek orrek zenbat maite nauen. Ene! Katarine'rik maitagarrien ori!... -Idunetik eskegi yatak, eta mosu ta mosuka arin ibili yatak Ieiaka ta norgeiagoka, zinez eta zinez, eta beingo baten benderatu naiok berorren maitasunera-ko. Ba! asparri zarie zuok; ikasla ta asparri arlo onetan. Ikaskizun lango ikaskizuna dok ikustea gizonak eta emakumek eurak euretara dagozanean zelan edozein tutuluk, edozein kirtenek be otzandu leikean emakumerik askarriena.- Ekazu esku ori, Katarine: Binixa'ra noa ezteguetarako soñeko ta

ganetiko zerak erosten.-Gertau oturuntzea zuk, aita, eta dei egin maikideai; seguru nago zoragarri egongo dala nire Katarine.

BAT.—Eztaikit zer esan, baño ekadazue zuek eskuak; poza emongo al dautzue Yaungoikoak, Penitxo! Eginda dago ezkontzea.

GERMI ta TARNI'k.—Olantxe. diñogu guk; lekuko ta autorla izango gara.

PER.—Agur, aita, emazte, ta aitonen semeok; Binixa'ra noa ni; bertatik dator igandea: erestunak, zerak eta laguntza txairio izango doguz; eta mosu emoidazu, Katarine, igandez ezkonduko gara-ta. (PERUTXO'k eta KATARINE'k alde, banazean).

GERMI.—Izan ete da eguño orren arin egindako ezkontzarik?

BAT.—Egia esateko, aitonen semeok, sal-eroslearena egiten daragoiot nik orain, eta etsitako sal-eroskeia dakat saldu-bear gorrian, egonago ta galdugo egiten yat-eta.

TARNI.—Alperrik galtzen egoan zurean ondasan ori; eta, edo irabazizik ekarri, edo itxasoko uretan galduko yatzu.

BAT.—Enabil irabaziren billa, ezkontza bake-tsuren billa baño.

GERMI.—Eztago ezpairik ak (PERUTXO'k) bakez goatu dauela goatu dauena.- Baña orain, Batista, goazen zure alabarik gazteenagana; eldu da gu ain luzaro bere begira egon garean eguna; zure auzoko nozu ni, eta bai zure alabearen maitasun-billa lenen asia be.

TARNI.—Ni, barriz, nik itzez azaldu eta Bianke zuk uste ta susmau zegikean baño maitteago dauna.

GERMI.—Umekonko, ik ezin dok, i ez az gauz nik bestean a maite izateko.

TARNI.—Bizar-urdirin! leitu egin dok ire maitasuna.

GERMI.—Irea, ostera, erreta yagok. Atzeratu akit, yauzkari ori; adiña dok, urteak dozak gizona azi ta egiten dabenak.

TARNI.—Baña gazetetasuna da emakumen begietan loratzen, garatzen dana.

BAT.—Nasai zaitezte, aitonen semeok; neuk atondu ta ebartziko dot eztabaida au: egitez irabazi bear da saria; eta zuok biotatik nire alabeari ezkonsari andiago ekarri dagionak artuko dau Bianke'n maitasuna.- Esaik, Germi jaun, ze ezkonsari ekarri al izango dautsok ik?

GERMI.—Lenen eta beinen, zeuk dakizunez, zidarrez eta urrez ondo orniduta dagon uriko nire etxea; aren esku pitxientzako eskuontzi ta pitxarrak; Tiro-oialezko nire eskegikizun guztiak; nire amaseikoak aginkizko kutxetan daukadaz ondo gordeta; nekosta-

kubcetan nire eskegikizunak eta kolbtak, yantzi txairoak, oe-txoznak eta errezelak, liñoki me, eperdipeko apitz pitxiz yosiak, aurtiko aztinak, Binixa'ko damasko yostorraztez yosia, pelter eta borontzeko erredizak, eta etxea apaindu ta yazten daben ganetiko zerak: gero, nire landetxean, eun esna-bei dodaz esnea kaikura batzeko, eun eta ogei idi lodi dodaz nire korta edo itoietan, eta onetaratsu zer guztiak. Ni neu urteetan aurreratua naz, eta autortu bear dot au; eta ni bier edo etzi il ba'nadi, zer guztiok neskato orrenak izango dira: ni bizi nazan artean a neure bakarrik izan ba'daite.

TARNI.—Ondo esanda orrako "bakarrik" ori. Yaun, entzun egidazu: nire aitaren ondorengo ta seme bakar nozu ni: zure alabea nire emaztetzat iritxi ba'dagit, Germi yaun zarrak Padoba'n izan leien etxerik onena bestean on diran iru-lau etxe itxiko dautsadaz Pisa aberatseko uri-barruan; orrez ganera, urtean bi milla duket lur emokorretatik, eta dan dan ori izango da zure alabearen alarguntzarako.—Zer? Min egin dauztut, ala, Germi?

GERMI.—Urtean bi milla duket lurretatik! nire lurrak guztiz be eztria eltzen orrenbesteraño; baña eztau ardura; orrez ganera, orain Marseil'go kaian datzan itxas-ontzia izango dau.—Zer? Aberastasunez ito aut, ala?

TARNI.—Germi, ezagun dozu nire aitak gixienez iru itxas-ontzi andi dauzala; orrez ganera, beste ontzi txikiago bi, eta amabi ontzi sendo: orreik segurutuko dautsadaz neskato orri, ori ta zuk len eskeñiaz ganera opatu al izango dautsazuna Iango bi.

GERMI.—Ez, nik etxoat geiagorik opatu ta aginduko: dodan guztia opatu ta agindu yoat; nik etxaukat besterik, eta nik ezin emon neskato orri dodana baño geiagorik:

iri eder ba'yak, ni ta nire oro neskato orren izango gozak.

TARNI.—Ba! orrazkero nire da neskea guztien ganetik, zure aginduaren arauz: Germi'k baño geiago agintzen dauzat nik.

BAT.—Zurea dala agintzarik onena autortubearrean nagotzu; eta zure aitak autor dagiola nire alabeari zure dala au: ostantxean asketsi, parkatu bear nozu: a baño len ilgo ba'zintzaz zu, non legoke nire alabearen ezkonsaria?

TARNI.—Marrokeri utsa yatzu ori: zar da a, ni gazte.

GERMI.—Eta ezin il Iedikez gazteak be, zurrak legetxe, ala?

BAT.—Tira ba, aitonen semeok, au da nire erabagia: datorren igandez ezkontzeko da nire alaba Katarine, eta urrengo igandez egingo da Biance zure ezkongei, agindu au egin ba'dagistazu; ostantxean Germi'ntzako izango da: eta orrazkero. ba-noa ni. eta eskerrik asko zuoi bioi.

GERMI.—(BATISTA'ri, yoan doala) Agur, auzoko ori.—Orain etxoat ire bildurrik: yauntxo gazte yokalari, ergel Iitzakek ire aita, ak dauen guztia emongo ba'leuskik, eta bere aurberako urteetan bere ofia ire maipetan iminiko ba' laioak. Ba! kasketaldia bear dok orretarako, eta italiar azeri zarrrik ez tok orren txeratsu, orren buru gitxiko, ene mutiko. (Alde dagi).

TARNI.—Biraoa ta ordea etorriko al dira zure narru maltzur eta izurtsura! orraitioño be amarreko kartaz arpegi emon eta gogor egin dauzat (2) Nire ugazabari on egitea otu ta buruan sartu yat.—Eztakusat zegaitik Lukenti dalakoak eztauen izan bear aitatatzat Bingen dalakoa. Eta zer bakan eta iñondikoa auxe. Oi danez, aitak dira semeak izan, egiten dabezanak; baña maitebilla ibilte onetan, semeek egingo dau bere aita, nire trebetasunak uts egin ezpa'dagist. (Alde dagi).

III EKITALDI

I AGERLEKU.-PADOBA. BATISTA'neko gela.

LUKENTI, ORTENSÍ ta BIANKE aurrera.

LUK.—Bego, asko da, bibolin-yotzalla; aunerégi oa, yaun: orren arin aztu yak orren aizta Katarine'k zelango txerao eglñ dauksan. ola?

ORT.—Ez baña, ume-irakasla asarreti ori, zerrutar ereskidetasunaren aldeko ta aldezele

dok beste au: orrazkero, emoidak ni Ienen izateko eskubidea; eta eresi-arloan ordu be-

(12) Batista'ri zuzendua dira Tarni'n itzok. Amarreko karteagaz arpegi emon, gogor egin dauetsala diño, bere leiakide Germi'k baño geiago agindu dauela.

te dagigunean, ik be ire itzaldirako beste ainbeste asti izango dok.

LUK.—Astakirten ori! eresia zetarako dan be oraindik irakurteko agon ori! Ez ete zoan as-mau eresia gizonaren gogoia arindu ta argitzeko, bere egunoroko ikasketa ta nekeen ostean aren gogoia nasaitu ta poztuteko? Orrazkero, emoidak ire baimena nik ari yakintza-irakastaldi bat egiteko, eta nik atse-den artzen dodan artean ekiok ik ire ereski-detzeari.

ORT.—I, yauntxo, etxoazat yasan gura nik ire arropuzkeriok.

BIANKE.—Aiton-semeok, zegaitik iraintzen no-zue birritan, nire eskuko dana zeuan esku-ko egiten alegintzen? Ni enaz parka-mo-tzakaz irakastegira dabilen umerik; ni eno-zue lotuko izentauriko ordu naiz aldiri, nik nire ikaskizunak neuri eder dakidanean ika-si baño. Eta eztabaida ta burruka guztiai bideak isteko, yezarri gaitazan emen: artu zuk zure lanabasa, yo apur baten; beste orren irakastaldia amaitu izango da zuk zure bilbolin ori bere bidean imini orduko.

ORT.—(BIANKE'ri) Orren irakaskizunari albo-ra eragingo ete dautsazu nik nire lanaba-sea bein bere otsean imini dagidanean? (ORT-ENSI'k alde).

LUK.—Olangorik ezta bein be yazoko: otse-ra iminik lanabasa ori.

BIANKE.—Non gelditu gintzazan oraintsuen-ffoz?

LUK.—Onako onetan, anderaño: "Hac ibat Simois; hic est Sigeia tellus; Hic steterat Priami regia celsa senis".

BIANKE.—Gure izkuntzara aldatu egizu.

LUK.—"Hac ibat", len esan dautzudanez,- "Simois", Lukenti nozu ni... "hic est", Pisa' ko Bingen'en seme... "Sigeia tellus", onan kokomarroiturik, zure maitasuna iristeko; "hic steterat", eta zure maitasun-billa dato-rren Lukenti dalako ori... "Priami", nire otsein Tami da... "regia", nire soñeko ta yasagaz... "celsa senis", guk Parkazar'ari iruzur egin al izateko.

ORT.—(Aurreratu-ala) Anderaño, otsean dago nire lanabasa.

BIAN.—(ORTENSI yoten). Entzun dagiogun. Utikan, utikan! latz dago abeskorena.

LUK.—Txu egioi zulora, gizon, eta otseratu egiki barriro.

BIAN.—Dakusagun orain ia nik azaldu al dodan:- "Hac ibat Simois", nik etzaudaz ezagun...- "hic est Sigeia tellus", eztoz ust-erik zugan; "Hic steterat Priami", arduzaz eabiz, orrek entzun eztagiskun, -regia, ez

izan bearrezko eztan ustetik,- "celsa se-nis", ez etsi.

ORT.—Anderaño, otsean dago orain.

LUK.—Osperenaz beste ariak bai.

ORT.—Ondo yagok osperena; berengo zitala dok irrirtze egiten dauena. Gure arroputza-ren arro ta azarri! (Bere kitean) Nire bizia-arren, zital orrek nire maitea kutuntzen ya-ragoiok: "Pedascul", aurrerantzean obeto yagongo auL

BIAN.—Ba-ledike gerora nik sinistea; bein-beinean eztoz ustetik.

LUK.—Ez izan ustetik-egiz: eta izan be, se-guru seguru, Aiakides zan Aiatz, izen ori aitagandiko ebalarik.

BIAN.—Sinistu bearko nire irakasleari: os-tantxean eztabaidarik erabiliko neuke si-niste-ez orrez be, bai orixe: baño bego: orain iri, Liki: irakasla onok, ez artu txar-tzat, arren, ni zuoí adarra yoten ibili izana.

ORT.—(LUKENT'ri) Yoan eindeke i ortik zear eta bakarrik itxi ni apur baten; nire ira-kaskizunak eztozak iru abotsetarako.

LUK.—Orren benetako az, yaun? (Bere ki-tean) Tira ba, etxon egin bear yoat, eta etxonala i yagon; eta izan be, oker ezpa'nago, gure ereslari bikain au maitabara-tuaz doaku!

ORT.—Anderaño, atzak zelan erabili yakite. ko.zuk ereskina ukutu-aurretik, terbetasun onen lengaietatik, oñarritik asi bear dot; nire ogibideko lengo irakaslek irakatsi izan dautzun baño laburrago, atsegingarriago, argiroago ta eragingo zuri irakasteko zaz-pi otsak: emen dozu idatzita nire irakaspi-dea, eta txukun idatzita, gero.

BIAN.—Ba! atxinetik nago ni zazpi otsok ika-sirik.

ORT.—Orraitiño be irakurri egizuz Ortensi'n zazpi otsok.

BIAN^T-drakurri dirakur)
ZazpiretaBk ut nozu ni, oskide guztien oña-ni.

A...re, Ortensi'n leiea ta irrirtsa ondatzeko

B...mi, Bianke, zure senartzat artu egizu Orlensi.

C.ía, zu biotz-biotzez maite zauzana.

D...sol re, ots bi dodaz nik, eta ostegi ba-karra.

E...la mi, erruki zakidaz, ostean nireak egin dau.

Ut eresten dautsazu orri? Ut, ut! etxat bape begiko; lenagoko irakaspediak yutaz begi-koen; enozo orren zalekeritsu, benetako arauak iñondiko asmakizungaitik aldatzeko.

OTSEIN aurrera.

OTS.—Anderaño, zure aita eske dagotzu zuze idaztiak baztartuta zure aizteari aren gelea atontzen lagun zakiozan, dakizunez biar dira aren ezteguak-eta.

BIAN.—Agur, irakasla eztiok, biok; yoan egin bear dot! (BIANKE'k eta Otseinak alde).

LUK.—Orrazkero, benetan, anderaño, nik ezto! emen zetan egon. (Alde dagi).

II AGERLEKU.-Lengoxea.

BATISTA, GERMI, TARNI, KATARINE, BIANKE, LUKENTI ta Laguntzakoak aurrera.

BAT.—(TARNI'ri) Lukenti jaun, au da Katarine ta Perutxo alkarrekin ezkontzeko izentauriko eguna, eta orraitioño ezto gu gure suñaren barririk: zer esango dabe or? Ze irri izango da abadea ezkontzako itzak esateko gerturik dala senargeia iñondik agiri ezpa'da? Zer diño Lukenti'k gure lotsari onetzaz?

KAT.—Nire da lotsari ori ta nire bakarrik: nire biotzak diñonez bestera, nire eskua gizon zakar, trakets, zoro ta gogalditsuri emonbearrean aurkitzen naz; arin maitemindu ta astitsu ezkondu gura dauenari. Esan neutzun nik, bai, esan neutzun a ergel burutik egina bere adarra yote garratzak yardukera yasakoz ostonduten dauzana dala: eta gizon gogo argikotzat etsi dagien, milla neska kutundu, ezkontza-eguna izentau; adiskideai ezteguetarako dei egin, eta ezkon-deiak eragin; eta orraitioño eztau kuntuakain ezkontzeko asmorik. Orain Katarine erakutsiko dau ludiak bere eskua ta aiza luzatuaz eta esango dau: "Aor, or dozue Perutxo'n emaztea, ari etorri ta orrekin ezkontzea eder ba'yako".

TARNI.—Epe artu, Katarine on, eta bai zuk be, Batista. Nire bizia-arren, asmo txarrik eztau Perutxo'k, zerbaitek bere itza beteten galazo-arren: zakar izan-arren, ba-dakit nik a zur baño zurrago dala: gogargi izan-arren, zindo da.

KAT.—Sz al leu Katarine'k a eguño ikusi! (Alde dagi negarrez. Biance ta beste batzuk atzetik ara doakiozala).

BAT.—Zoaz, neskato; orain ezin ezarri neike-tzu negar eginaren errurik, eta izan be, orrenbesteko irainak gurenik gurenari be min egingo leuskio-ta, askozaz geiago zu lango asarrebera gogaldi epebakodunari.

ORT.—Nik bai ba-dot biderik eta zegaitirik arropuz ori yagoteko; maitemindurik dagonaren antza dau orrek: -orraitioño, Biance, zure gogapenak, zure begi yantzariak edozein ustelen ganera yoateko bestean zirtzil ba'dira, gura zauzanena zadiz: aldatuaren aldatuz zalekeritsu zareala idoro ba'dagit, Ortensi'n ordeazkoa be or izango dozu bera be aldatuaz. (Alde dagi).

BATISTA'n etxe aurrea.

BIONDEL aurrera.

BION.—Ugazaba, ugazaba! barri zarrak, eta zuk eguño entzun izan eztozuzanak lango barriak!

BAT.—Barri da zer ori, ala zar be bai? Zelan izateko olangorik?

BION.—Ba! Ez ete da barri ba-datorrela Perutxo?

BAT.—Etorri da, ala?

BION.—Ez, ba, jaun.

BAT.—Ba, orrazksro, zer?

BION.—Bidean dala.

BAT.—Noz elduko da ona?

BION.—Ni nagon lekuan egon daitenean, eta zu or zakusanean.

TARNI. Baña esaik. zein dok ire barri zarra?

BION.- -Ba, Perutxo txapel barrigaz eta yake zarregaz datorrela; iru bider itzultietara iminitako parkakaz; argi-taket ontzi izandako oskiekaz, bata kakoz eta bestea ugalez lotuta; ezpata zar ugertsu uriko iskillotegitik artuagaz, kirtena ausita dauela, eta ezpata-zorro edo leka bagarik; aren zaldiak bizkarrean basta zar sitsak eta zedenak yana dakar, eta oin-lekuak alkarren kide ez tiranak díra; ganera, zaldíak berak surdario gatxa dau; bizkarrazurra, oroldi-antzeko; ago-sapai gatxagaz, sagu (anditu) intsigikorakaz; oñetako andituz beterik; oin-giltzetako gatxagaz, laru-unez bete; eraste-gatxetik etsia; yausi-gatxak guztiz ondatua; bizigoak usika yana; bizkarrazur-okerra; besaburuak euren lekuetatik urte-na; eguño bizkor ibili ezтана, eta ago-ugal bakarduna; eta buru-ugalak erdi-narruzkoak, eta ugalok, zaldiak oztoporik eztagian tiratuaren tiratuz, sarritan urratu izanak eta orain korapilloz osotuta dagozanak; garrikoa sei zatiko da; eta bizkar-eperdipekoa emakumeentzakoa ta bera oial apitzezkoa, emakumen izenaren len-izki bi unte lirainez eginak erakusten dauzala, eta anor-emenka pardel-lokarriz adabatua.

BAT.—Nor dator berakin?

BION.—Ene bada! bere zaltzaina, zaldiaren antzera yantzita, zango batean liñozko oin-zorro motza, eta bestean oin-zorro luze mantarrezkoa ta galartzu gorri-urdinez lotua dakarrela; txapel zar bat, eta egaki-ordez bertan orratzez erantsita, "Berrogei burrukari-*ren gogaldia*": bidutzi, mamu yatzu, benetako bídutzi edo mamu bere yazkeraz; eta eztau Kístarren arteko zaltzain edo aiton-semeren zaltzainen antzik.

TARNI.—Gogaldi bakanen batek zirikatu ta bultzau yok a era ta yardunbide orretara; orraitíño be, a sarritan ibilten dok soñeko zirtzilekaz.

BAT.—Poztuten nau a etorteak. edozelan etorrita be.

BION.—Ba, yaun, ezator a.

BAT.—Ez tok esan ba-datorrela, ala?

BION.—Nor? Perutxo etorri dala?

BAT.—Bai, Perutxo etorri dala.

BION.—Ez, yaun; aren zaldia datorrela a bizkarrean dauela diñot nik.

BAT.—Ba, ori dana dok bat.

BION.—

Txakurrandi bat dagituz
Zaldi bat eta gizon bat
Bat baño geiago dirala
Eta orraitíño ez anitz.

PERUTXO ta GURMI aurrera.

PER.—Tira, nondik dira maitaleok? Nor dago etxean?

BAT.—Ondo etorria zauguz. yaun.

PER.—Eta orraitíño enator ondo.

BAT.—Etzagoz ba oraindik meiki.

TARNI.—Nik gura neuken bestean ondo yantzita etzatoz.

PER.—Obeto yantzita netorkean, onen arin etorri-bearrik izan ezpa'neu. Baña nondik da Katarine? Nondik da nire emaztegei liraina? Zelan dago nire aita? -Aiton-semeok, betozkoa okertu egiten dozuela dirudit: eta zer dala-ta dago lagundi on au begiak zabal eginik, oroigallu arrigarriben bat, izar ígarakorren bat, naiz alatz bakanen bat balekus legetxe?

BAT.—Ba, yaun, ba-dakizu gaur dirala zure ezteguak: motel eta gotilun egon gara len, zu etzarealakoan etorriko; motelago ta gotilunago gagoz orain orren baldar eta gertatzeka zatozalako. Tjítan! aldatu egizuz soñekoak, zure egoterako lotsagarri dirata, gure yaf andi onetan begien mingarri!

TARNI.—Eta esaiguzu garrantzi andiko zek

euki zauzan orren luzaro zure emaztegeigandik urrin, eta olan orren zure buruaren antzez bestera bidali zauzan.

PER.—Aspergarri litzake ori eraltea, eta zuou belarrientzako litzegi: asko bedi yakitea nire itza beteteko natorrela ni, zer batzuetan bestera egiten bearturik aurkitu-arren: baña orretarako astirik izan dagidanean zuok ontzat artzeko bestean azaldu ta nire burua orretaz zurituko dot. Baña nondik da Katarine? Luzaroegi nago agandik alde eginda: goxa aurrera doa eta gu yauretxean egoteko tertzioa da.

TARNI.—Olango yantzi ganorabako ta lotsagarriekaz etzaitez yoan zure emaztegeia ikusten: zoaz nire gelara ta nire yantziak yantzi egizuz,

PER.—Ez nik, ez orixe: onantxe yoango naz a ikusten.

BAT.—Orraitíño be, ez tot uste olan ezkonduko zareanik arekin.

PER.—Bai, onantxe, bai orixe; orrazkero, itzik asko dogu; neskato a nikin ezkondu da, ez nire yantziakin. Nire soñeko zirtzilok aldatu nekezanez, osatu al ba'nei neskato orrek nigan urratu ta ondatuko dauena, on litzakio Katarine'ri, eta are obeto litzakit neuri. Baña ni bai ba-nazala ergeltzar zukin auto-mautuka egoteko, nik nire emaztegeiari egun onak emon eta mun maitakorrez aren olango izenaren eskubidea sendotu bear neuken au! (PERUTXO'k eta GURMI'k alde).

TARNI.—Zerbait esan eta iragarri gura dau orrek bere yantzi zirtziloren bidez. Inñondik a) ba'dogu, buruan sartuko dautsagu yaurretzaratu baño len soñeko oberik yantzi dagiala.

BAT.—Atzetik ara yoango natxako, eta onako zer au zetan gelditzen dan ikusi. (BATISTA'k, BIONDEL'ek eta GERMI'k alde).

TARNI.—Baña, yaun, neskearen maitasunari aren aitaren eder-etsia erastea dagoku guri: eta ori yazo daiten, lendik esanda dodanez, gizonen bat bear dot, -dana dala, eztau bear Vrebetasun andirik; gure asmorako gertauko dogu, -ta orrako gizon ori Pisa'ko Bingen izango da; eta ak nik agindutako diru-moltsoa baño geiago emongo dauela esan emen Padoba'n. Olan beteko dozu nasai nasai zure itxaroa, eta Bianke ezta bere ta bere aitaren ederetsiz zukin ezkondu.

LUK.—Nire irakastegi-lagunak Bianke'n oinkada bakotxa estu estu yagongo ezpa'leu, Bianke ta ni alkarrekin ixilean ezkontzea

ondo legoke, nire ustez,- eta izan be, bein gu alkarrekin ezkonduazkero, mundu guztiak ezetz esatea baño eztau; nire dana neuk neukake, mundu guztiari tamal ba' litzakio be.

TARNI.—Apurka apvuka onako ori gogotan eukiteko gara izan, eta arazo onetan gure eretia noz etorriko begira egongo gara; Germi bizarr-urdina baño uxrinago elduko gara, eta bai usainka ur dabilen Minola, neskearen aita baño be; baita ereslari bikain, Liki maitemindua baño be; eta dan dana nire ugazabagaitik, Lukenti.

GERMI aurrera ostera be.

Germi yaun, yauretxetik ator, ala?

GERMI.—Eguño irakastegitik etorri izan nizan bestean gogoz eta pozik etorri be.

TARNI.—Eta ezkonbarriak etxera yatozak, ala.

GERMI.—Senargeia diñok? Senargei yak a, bai, senargei muker-marmarali, eta neskeak yakingo yok a olango dala.

TARNI.—Emaztegeia bera baño asarrekorrango, ala? Ba, ezina dok ori.

GERMI.—Ba! txerren dok a, txerren, txerrena bera.

TARNI.—Ba! neskea bai ba-dok txerren, bai, txerren, txerrena beraren emaztea.

GERMI.—Bai zera! aren aldean neskea asuri edo bildots, uso, ezta bera dok. Entzun, Lukenti yaun: yaupari edo abadeak itandu dautsanean ia Katarine emaztetzat artu gura dauen, gedar zoliz erantzun yok: "Bai, Yaungoikoa-arren"; eta gedar ain zoliz zin egin yok-eta, guztiak arri eginda gelditu dozak eta yaupariari idazria eskuetatik lurrera yausi yakok: eta yauparia idaziia eragiteko makurtu-ala senargei burutik eginak ukabilkada lango ukabilkada emon yautsak-eta, lurrera yausi dozak yauparia ta idaztia, idaztia ta yauparia, eta itzok erantsi dauz: "Iñok gura ba'dau, eragi dagizala".

TARNI.—Zer esan yok neskeak yauparia atzera zutundu danean?

GERMI.—Ikara ta dardara baten egon dok a; eta izan be, bitartean senargeiak oñaz, ostikoa lurra yoten eta zinka erago yautsak, yauparia irrika ibili izan ba'litzok lez. Baña lege-egikizun asko egindakoan ardaoa eskatu yok: "Guztien osasunaren alde" gedar egin yok; ontzian egon izan ba'litzok legetxe, ekatz-ostean bere ontzilagunekin edaten: ardaoa zurrutada baten irunetsita, ondakinak yauretxe-zaiairi arpegira egotzi yautsazak; ez beste eze-

gaitik, aren bizar urdin, geltzo ta gosetia ondakin-eske egokola irudituko yakolako baño. egindakoan, emaztegeiari idunetik eldu ta ezpanetan mun egin yautsok, mun ain zarataisuz-eta, aikarreganaik banakeran yauretxe osoak erantzun yok. Onako au ikusi-ala, lotsaz alde egin yoat nik andik; eta yentetzea nire atzetik datorrela uste yoat. Ba-yakiat olango ezkontzarik ezta izan eguña; entzun, entzun: ba-dantzut ereslarien eresia. (Eresia entzuten da).

PERUTXO, KATARINE, BIANKE, BATISTA, ORTENSI, GERMI ta Laguntzakoak aurrera.

PER.—Aiton-Seme ta adiskideok, eskerrik asko zuan nekeakaitik: ba-dakit gaur nikin bazkaltzeko ustetan zagozena. ta ezteguetarako yakirik asko gertau dozuena; baño alantxe da, astirik-ekaz emendik alde eragiten daust eta, orrazkero, ernen eta oraintxe zuoi agur egiteko asmoa dot.

BAT.—Izan ete leiteke arratseon zu emen ez izaterik?

FSR.—Gaur alde egin bear dot, gautu baño len: ez arritu orregaitik; nire arazoa ba'zenki, emen gelditzeko-barik emendik alde egiteko eske zengokidaz. Eta lagundi zintzo ori, eskerrak guztioi, nire burua emazte epetsu-epetsu. ezti ta onindartsu oni emoten ikusi nozueno: nire aitaginarrerebeakin bazkaldu egizue eta nire osasunaren alde edan egizue, nik emendik alde egin bear dot-eta; agur guztioi!

TARNI.—Orraitiño be, itxi egiguzu bazkalosterarte alde ez egiteko zuri eskatzen.

PER.—Ezin izan ledike olangorik ezetara be.

GERMI.—Neuri itxi egidazu eskatzen.

PER.—Ez, asko da!

KAT.—Gelditu zaitetz, maite ba'nozu.

PER.—Gurmí, ekak nire zaldia.

GURMI.—Bai, yaun, gertu dagoz zaldiak: oloak yan dauz zaldiak.

KAT.—Ba, orrazkero, zeuk gura dozuna egizu; dagizuna dagizula, ni enoa gaur; ezta biar be, ez neuri eder dakidan-arte. Zabalik dozu atea, yaun; or dozu zure bidea; ibili baño eztozu, zure oskiak urratu-arte; nigazko, ni enaz yoango gogoak emon dagistan-arte: gogaldi zakarreko ezkonbarri izango zara zu, urrean, barritan orren agirian diragartzunez.

PER.—Nasaitu zaitetz, Katarine ori; etzakidaz asarratu, arren.

KAT.—Bai, asarre izango naz; ze egikizun dozu? Nasai egon, aita; geldituko da neuri eder dakidan-arte.

GERMI.—Bai, kontxo, yaun, asi da biguntzen, eraso yako.

KAT.—Aitonen semeok, goazen eztsugu-bazkarirra: ba-dakit gogor egiteko biotzik eztauen emakumea ergeltzat artzen dabela.

PER.—Katarine, doazala orreik maira zure aginduz. -Egin emaztegeiaren agindua orren yarraigoko zarienok; yoan oturuntzara; egin iskanbilla ta yan eta edan narruak artuala, orren nesкатasunari agur egiteko; gogargi ta zoro agertu, ostantxean eskegi zuon buruak: baña nire Katarine lirain-politagazko. neukin yoan bear dau orrek. Ez, ez yarri begiak zabal zabalik dozuzala, es yo ostikoaz lurrik, ez yarri begiak yosirik, ez asarratu: neu izango naz nire danaren yaun eta yabe: nire ondasunetariko da neskato ori, nire erredizetari-ko: nire etxeko da ori, nire etxeko zer, nire lur, nire mandio. nire zaldi, nire idi, nire asto, nire edozer; eta emen dago au, eta ía nor azartzen dan au ukutzen; epaitegira eroango neuke ni emen Padoba'n gelditua-zoko nindukenik arroena. -Gurmi, atera egik ire iskilloa. lapurren erdian gaiagozak-eta;

yarei egik ire etzanderea, gizon ba'az. Ez izan bildurrik, neskato maite; etzauez ukutuko, Katarine; milloien aurka be yagongo zaudaz! (PERUTXO'k, KATARINE'k eta GURMI'k alds).

BAT.—Bai, doazala biok bare-bare.

GERMI.—Arin alde ezpadagie, barre egin-guraz ilgo naz.

TARNI.—Ezkontza guztien artean be ezta izan eguño oiangorik!

LUK.—Anderaño, ze uste dozu zure aizteaz?

BIAN.—Bera zindo izanik, zorokin eta era zoro ezkondu dala.

GERMI.—Katarinetu egin da Perutxo, bai orixe.

BAT.—Auzoko ta adiskideok, senargeiak eta emaztegeiak maiko euren lekuak utsik itxi izan-arren, ba-dakizue maian eztala izango yaki gozoen utsik. -Lukenti, zuk beteko dozu senargeiaren lekua; eta Bianke'k beta dagiala bere aiztearena.

TARNI.—Emaztegeiarena egin bear ete dau Bianke eztiak?

BAT.—Eai, egingo dau, Lukenti. -Tira, aitonen semeok, goazen. (Alde dagie).

IV EKITALDI

I AGERLEKU.-PERUTXO'ren baso-etxeko Bebarru.

GURMI aurrera.

GURMI.—Ur, ur, zaldizar unatu guztiak, uga-zaba zoro guztiak eta ibilkera txar guztiak! Izan ete da eguño onan eiotako gizonik? Izan ete da eguño onan lupetzez eta maskalez beteriko gizonik? Izan ete da eguño gizonik, onan nekatu ta ebaindurik? Aurre-Uk bidali nau sua dagidan, eta eurak atzetik datoz emen berotzeko. Ni ezpa'nintz arin berotzen dan lapikotxorik, nire ezpanak be leitu egingo litzakidaz nire aginen aurrean, nire miña nire ago-sapaiaren aurrean, nire biotza nire erraietan, nire leia urtuteko ni suaren aldamenera urreratu baño len: baña ni, sua puzka ixiotuta, berotu egingo naz; eta izan be, dan eguraldiaz, ni baño gizon andiagoa otzarenak artuko leuke. Eee! eup! Kurtitz!

KURTITZ aurrera.

KUR.—NOT da orren otzik gedarrez dagona? GURMI.—Leikerraldoa: onako onen espairik ba'dok, nire sorbaldetatik nire orpoetaraño laban egin einks nire burutik nire idune-

rañokea bakarrik eginazkero. Sua egik, Kurtitz on orrek.

KURT.—Ba-yatozak nire etzanderea ta nire ugazaba, ala, Gurmi?

GURMI.—Ene! bai, Kurtitz, ba-yatozak: eta, orrazkero, sua eçjik, sua egik: ez egiok egotzi urik.

KURT.—Or diñoen arako basati beroa ete dok ugazabandersa?

GURMI.—Lei au baño len bai ba-zoan, Kurtitz on; baña euk be ba-dakikanez, neguak gizona, emakumea ta aberea be ezi ta otzanduten yozak; eta izan be, otzandu yok nire ugazaba zarra, eta nire etzandera barria, eta bai neu be, Kurtitz lagun.

KURT.—Ken akit, iru atzondoko ergel ori! ni enok abererik,

GURMI.—Iru atzondo baño ez ete yoadaz. ba? Ba, ire adarrak ba-yoek oin betena; eta ni be ba-nok orren luze, gitxienez. Baña egingo ete dok sua, ala ganean datorren eta i ire egitekoan zabar eta nagí izanagaitik aren eskuaz i laster oartu ta ire pozak otzituko dauzan gure etzandereari salatuko ete aut?

KURT.—Arren, Gurmi on, esaidak zelan yoak ludia?

GURMI.—Luái edo mundua otzik yagok ire egilekoaz beste edozetan; eta, orrazkero, sua egik: egik ire egin-bearra; egik ire egikizunc, nire ugazaba ta ugazabanderea otzaren otzez leiturik eta il-aginik yatozak-eta.

KURT.—Gertu yagok sua; eta, orrazkero, Gurmi on, bota ta ustu barriok.

GURMI.—Ba, "Jack boy, ho boy" (13) euk gura *aña* barri yoat.

KURT.—Tiruk, i beii abil ziria sartzen eta iñori adarra yoten!

GURMI.—Ba, orrazkero, sua egik, otzak il bear naiok-eta. Nondik dok sukaldaria? Aparia gertu, etxea aratz eta garbi, iak lurrean zabaldufa, amaraunak kenduta ete yagozak? Otseinak "pustan" barriz yantzita, oin-zorro zuriz, eta eztegu yantzia aldean dabela ete yagozak? Edalontziak garbi ete yaukiek barru-aldea, neska otseinak gane-aldea, mai-zapiak zabaldua eta zer bakotxa bere lekuan ete yagok?

KURT.—Dana yagok gertu; eta, orrazkero, arren, ustu egizak barriok.

GURMI.—Lenen, yakin egik nekaturik dago-la nire zaldia; nire ugazaba ta ugazabanderea alkarrekin asarre dozak.

KURT.—Zer esan dok?

GURMI.—Zaldi-ganetik lupetzara yausi dirala; ipuin luze dok ori.

KURT.—Eralgi egidak, Gurmi on orrek.

GURMI.—Adi ago, ba.

KURT.—Adi be adi naiagok.

GURMI.—Autso. (Yo egiten dau).

KURT.—Ipuina somatzea dok au, ez ipuina entzutea.

GURMI.—Eta orrexegaitik deretxok ipuin oneri ipuin somakor: eta belarrondoko ori ire belarriko atea yoteko baño eztoz izan, adi-eske. Orain asten nok: "Imprimis" mendi zakar -bera yatsi gozak, nire ugazaba zaldi-ganean nire etzanderearen atzetik etorrela...

KURT.—Biak zaldi baten ganean, ala?

GURMI.—Zer dok ik zer-ikusirik orretan?

KURT.—Ba! nik ez, baño zaldiak bai.

GURMI.—Euk esan baño eztaukak ipuina: nire ipuina eten eta lorrindu ezpa'endu, entzungo eukean zelan yausi dan etzanderearen zaldia, eta etzanderea zelan zaldiak azpian artu izan dauen; entzun bear eukean zelango lupatzen yausi izan dan; zelan lupezturik gelditu izan dan; zelan nire ugazabak nire etzanderea zaldipean bertan

bera itxi dauen; zelan yo nauen ugazabak etzanderearen zaldiak laban eta laprast egin eta yausi dalako; zelan nire etzanderea lupetz-artean nigana etorri dan, ni nire ugazabaren eskuetatik yareiteko; zelan nire ugazabak biraoka ekin dautsan; zelan eguño lenago arrenik egin eztauen nire etzanderea arrenka egon yakon; zelan nik negar eta gedar egin dodan; zelan zaldiak igesi daben; zelan etzanderearen zaldiari ago-ugala eten yakon; zelan nik galdu dodan zaldi-ganeko eperdipekoa; eta gogoan eukigarri diran beste zer asko; orain areitaz inor oroituko ez tiranak, eta i olan-gorik ikusteka yoango az ire ilobira.

KURT.—Ire eralte orretatik agiri danez, a bera dok aren anderea baño asarreberago ta basatiago.

GERMI.—Bai; eta euk eta zuon artean arroen danak ikusiko dozue ori a etxera datorkean. Baña zetan daragoiot onetzaz? -Dei egiek Natanel, Yoseba, Nikola, Pillipa, Balter, Gozozuku ta enparauei: buruak ondo orrazturik eta diz-diz egiten dautsela euki dagiezala, euren yipoi urdinak ondo txarrantzurik, eta euren zango-galartzuak arrokeri-bakoak izan daitezala; ezkerreko belaua makurtu dagiela men egiteko; eta ez al dozak azartuko nire ugazabaren zaldiaren buztaneko ulerik ukututen be, aurreztik euren eskuai mun egiteka. Guztiak ete yagozak gerturik?

KURT.—Bai, gertu yagozak.

GURMI.—Urten daitezala esaiak.

KURT.—Eztozue entzuten, ala? Eee! txera egin bear dautsazue zuan ugazabari, zuon etzandereari arrera argi egin.

GURMI.—Ba! bere argia yok ak.

KURT.—Nok etxakik ori?

GURMI.—Euk, urrean, arren arpegia ikusteko lagun-eska ago-ta.

KURT.—Ari eder egiteko, ari txera egiteko dei egin yautset nik.

GURMI.—Ba! ak etxok iñok edertasunik emon-bearrik.

Ainbat Otsein aurrera.

NKT.—Etxera ondo etorria, Gurmi!

PIL.—Kaxo, Gurmi!

YCS.—Etorri az, Gurmi!

NIK.—Gurmi lagun!

NAT.—Ze barri dok, lagun zar?

GURMI.—Ondo aurkituak zuok; kaxo, zuok;

(13) Ingelanderazko itzok ango abesti zar baten asierako dira.

emen zarie, zuok; lagun, zuok; eta txerarik •sko dogu onegaz. Orain, lagun txairrok, zer guztiak gerturik, zer guztiak aratz eta dagoz?

NAT.—Zer guztiak gerturik. Ur ete da gure ugazaba?

GLJriMI.—Eerpetan; onazkero zaldi-ganetik yztsita; orrazkero, ez izan... Nekaldiko ollana-arren, ixilik! -Ugazaba entzuten dot!

PERUTXO ta KATARINE aurrera.

PER. -Nondik dira zitalok? Onangorik! oiisnik bat bez atetan, nire oin-lekuari eusteko- ezta nire zaldia artzeko be! Nondik da Natanel, nondik Phillipa, eta nondik Gergori?..

Otsein Guztiak.—Emen, emen, yaun; emen gozuz, yaun...

PER.—ñmen, yaun! emen, yaun! emen, yaun! -Otsein astako, kirten eta zabar-ok! Zer dok au? Laguntzarik ez? Begirapenik ez? Bendekotasunik ez? -Nondik dok nik aurretik bidali dodan kirten ergela?

GURMI.—Emen nozu, yaun; lendik baño ergelago enozun au.

PEE.—Baserritar zakar az i! sasikume ori! garagar eiotzaila ondakin ori! Ez dauskat agindu guri bidera zugaztian urteteko eta ikin batera zital zirzilok ekarteko, ala?

GURMI.—Yaun, Natanel'en yantzia ez egoan gutzi eginda, eta Gabirel'en oiñetakoak orpoetatik azkatuta egozan; ezta egon kedarrik Kepa'ren txapela bazuteko, eta Balter'en sastakaia oraindik zorroginarenetik etorteko zcn: Adan, Eralpa ta Gergori *hakarrik* egozan txairo yantziña; enparauak sorkiz, zarkiz eta eskeko yantzi egczan; orraitino be, dagozanez dagozala, emen dozuz zuri txera egiteko etorrita.

PER. — Zoaze, zitalok, zoaze ortik eta ekarri egidazue aparria. {Otsein batzuk alde}.

Non da nire lengo bizikerea... (Abesten daragoi)....

Non dira orreik?.. -Yezarri zaitzez, Katarine, eta ondo etorria zaitzez. Ken, ken, ken!

Otseinak aurrera ostera be apariagaz

Ordua be ba-zoan, gero! - Bai, Katarine ezti on ori, íxerakor agertu zaitzez. -Atera egidazuez oskiok, zitalok! nozko aterako daustazuez, zirtzilok?

Yantzi arre anaigoko lekaide zan. (Abesten daragoi).

Bere bidean aurrera ba-yoian:...

Ken akit, zital orif oña bera atera gura daustak, ala? Auto au (Yo egiten dau), eta bestea ateraten arduratsua ibili adi. -Gogargi egon, Katarine. -Ura ekarri ona; ee! eup!.. -Nondik da Toril nire erbitxakurra?.. -Gogargi egon, Katarine. -Ura ekarri ona; ee! eup!.. -Nondik da Toril nire erbitxakurra?.. -I, yauntxo, oa eta nire lengusu Perdiñanda'ri ona etorteko esaiok: (Otseinak alde), -Zuk mun egin eta ezagutu bear dozuna da a, Katarine. -Nondik dira nire oiñstako arinak? --Ekarriko ete daustazue ura?

(Ur-ontzi azal-zabala dakartsoe).—Erdu, Katarine, ikuzi zure eskuak eta biotz biotzez ondo etorria izan zcitez (Otseinari eskuetakoko pitxarra lurrera yausten yako). -Zirri-dakume, sasikume zital ori! lurrera yausten itxi daustak? (Yo egiten dau).

KAT.....Epe arlu egizu, arren; gogoaz besterako okerra izan da.

PER. - Yezarri zadiz, Katarine; ba-dakit yateko gogorik ba-dozula. Zeuk onetsiko dozu maia, ala, Katarine ezti? Ala, neuk onetsiko dot? Zer da au? Ardiki, ala?

I Otseina.—Bai.

PER.—Nok ekarri yok?

I Ots. -Neuk.

PER.—Kiskalduta yagok au; eta okela guttia yagok kiskal kiskal eginda. Ze txakur dira oneik? Nondik dok sukaldari zitala? Zelan azartu zarie, zitalok, alangoak, au sukaldeko arasatik ekarten, eta onangorik gogoko etxatan oni onan ekarten? Ara! zeuntzako eroan egizue, mai-sardatxo, edalontz ta guzti (Maiko zer guztiak yaurtiten dautsez otseinai): ganorabako, zabar, ardurabako, yopu zirtzilok! onangorik! marmarka daragoiozue? Or nozue neu laster be laster.

KAT.—Arren, senar, etzadiz artegatu olan; ondo egoan okelea, zeuri gogoko izan ba' litxatzu.

PEÍT.—Katarine, kiskalita ta igar igar eginik egon da, gero; eta beren-beregi dot galazota olangorik ukutu be egitea; eta izan be, asarrea sortzen daust olangok, sumindu egiten nau, eta oba yaku gu bioi barau egin, gu geure kietik be asarrekorrik asko gara-ta, olango okela erregaz gure buruak bazkatu baño. Epe artu egizu; biar zuzenduko da oker au, eta gau oneta-koagaitik, batera egote-arren barau egingo dogu: erdu, ezkonbarrien lo-gelara eroango zaudaz. (PERUTXOK, KATARINE'k eta KURTITZ'ek alde).

NAT.—I. Kepa, ikusi dok eguño onangorik?
KEPA.—Orrek bere gogaldiaz txiki izten yok bere emaztea.

KURTITZ aurrera ostera be.

GURMI.—Nondik dok a?

KUR.—Bere emaztearen lo-gelan, bere emazteari soin csotasunazko itzaldia egiten, agirika, biraoka yaragoiok, akarka yabillkok eta, au dala-ta, emazte-errukarriak aren akarraren akarragaitik etxakik zelan egon zutunik, zelan eta nora begiratu, zelan itz egin, eta amesetatik atzarribariaren antza yok ak. Alde. alde! a or yatok-eta. (Alde dagie).

PERUTXO aurrera barrien barri.

PER.—Onan, erri-yauztzari dagokionez, asi dot nire bakalduntzea, eta ba-dot ondo burutzeko itzarorik. Begi-zorrotz eta sabeluts baño sabelutsago dago nire aztorea; eta burua makurtu-arte etxako bete bete egin bear sabela, sabela beteazkero amuzkiari yaramonik be eztautso egiten-eta. Beste bi-

derik be ba-dot nik nire aztore ezkea ezi ta eskuratzeko, etorriazoteko, eta yagolearen deia ari ezagutuazoteko, eta zera da bide ori; yagon egin aztorea, asarratu, mokoka egin, eta esanik egin gura izaten eztaben miruak yagon oi doguzanez. Gaur eztau yan okelarik nire aztore emeak, eta eztau yango be; bart eztau lorik egin, eta arratseon be eztau egingo; okelatan lez, oe-egikeran be errubako ta aintzako eztan akats, uts edo okerren bat idoroko dot; eta or ekingo dausat aurtiko andia batera, txikia bestera urtika; oe-ganakoa alde batera, izarak bestera egozten: --bai, eta izkan-billa onek dirauen-arte, dan-dan au berarentzako begirapenik andienaz egiten dauenarena egingo dot; eta azkenez, atzarik egingo dau gau osoa; eta, alan-bearrez, lo-gurearen lo-guraz burua makurtu ba'dakio, asarre ta akar egingo dausat, eta nire gedar eta zaratakaz atzarik euki. Amen emaztea txeraz ilteko bideetarik bat: eta onan onan makurtu, oben eragin, eta benderatuko dot orren gogaldi basati ta itsua. Basatirik ezteko bide oberik dakianak orain itz egin dagiala: erruki da irakastea. (Alde dagi).

II AGERLEKU.-PADOBA. BATISTA'ren etxe-aurrea.

TARNI ta ORTENSI aurrera.

TARNI.—Liki adiskide, izan ete leiteke Bianke'k Lukenti'z bestez amesik egitea? Neuk dirautzut: txera utsa da a nitzako.

ORT.—Yaun, nik esana iri buruan sartzeko, baztartu gaitazan emendik eta oar gakiozcan aren irakasbideari (Alde dagie).

BIANKE ta LUKENI aurrera.

LUK.—Andeiaño, auiTerapenik aterako ete dozu dirakurzunetik?

BIAN.—Zer irakurteko zara lenen, irakasla? Ori ebatzi lenen.

LUK.—Nire ogibidea da nik dirakurtana: maitasun-trebetasuna.

BIAN.—Eta zure ogibidearen yabe izango al zara, yaun!

LUK.—Bai zu, kutun ezti ori, nire biotzaren yabe zarea! erakutsi ba'dagidazu. (Alde dagie).

ORT.—Zerak zirti-zarta egitekoak orreixek, kentxo! orain esaidak. arren, zin egiten azarri intzan orrek, ire anderaño Bianke'k ez ebala iñor maite ludi onetan Lukenti bestean.

TARNI.—Maitasunaren zaputtzalla, arbuiatza-Ua' emakumeen aldakor! -Au andi be andi dala dirauskat, Liki.

ORT.—Urrengoan ez egik oker aitu ezer: ni enok Liki'rik, ezta ereslaririk be, nik olan-gorena egin izan-arren, onango marropean egoieari iguin dautsana baño; aitonen semerik olan baztarten dauenagaitik, eta olango baserritar zakarregaitik baztartu be: yakik, yaun, Ortensi dala nire izena.

TARNI.—Ortensi yaun, sarritan entzun izan dot zuk Bianke'ri dautsazan lera osoa; eta orren buruarinkeraren autorla neure begiok diranazkero, eder ba'yatzu, zukin batera betiko agur egingo dausat Bianke'ri ta Bianke'n maitasunari.

CRT.—Begira, zelan dagozan alkarri mosuka ta kutunkerika! -Lukenti yaun, auto nire eskua ta ementxe sendo zin egiten yoat gaurdanik ara enazala ibiliko, No orren maitasun-billa; baño agur egiten yausat, nik orain-arte egin dausadazan eskergarri eztalako.

TARNI.—Nik be zin egiten dot ementxe, eta zintzo egin be, No orrekin iñoz be enazala ezkonduko berorrek eskatu ba'legist be:

lcpn Ifpn! ikusi ^elcin abere-eraz erakusten dautsan No orrek bere maitasuna To orri!
 ORT.—Berorrez beste mundu guztiak bertan-bera itxiko al dau No ori! Nigazko, nire-kiko, egin dodan zina utsi'i egiteka bete dagidan, iru egun igaro baño len ezkonduko naz sorgin arro, muker eta zaputzalla ori maite izan dodan bitarts guztian maite izan nauen andera alargun aberatsakin: eta, orrazkero, agur, Lukenti. -Emakumeen biotz onak, ez arein begirakune ta mosu eder-atsegingarriak, irabaziko dau nire biotza: eta, orrazkero, agur, oraintsu egindako nire zinari zintzo natxakola. (ORTENSI'k alde. -LUKENTI ta BIANKE aurrezantza datoz).

TARNI.—Bianke anderaño, maitale zori ontsuai dagokiezan esker eta onespenak zugaran izango al dozuz! Bai, begi itxi-idigian ikusi zaudaz, maitasun zoragarri, eta neuk be agur dagitzut, Ortensi'k Iegetxe.

BIAN.—Tarni, txantxetan daragoiozu zuk; biok agur egin dautsazue niganako maitasunari, ala?

TARNI.—Bai, anderaño.

LUK.—Orrazkero, yarei gara Liki'gandik.

TARNI.—Egia escrteko, orain ak andera alargun guria izango dau, eta maitasuna eskatu ta ezkor du, biak egingo dauz egun baten.

BIAN.—Pozik eukiko al dau Yaungoikoak!

TARNI.—Bai, eta To onek eziko dau No a.

BIAN.—Ori esan eban ak, Tarni.

TARNI.—Ezi-bide irakastegira yoanik da, bai orixe.

BIAN.—Ezi-Hde irakastegira! Ba! ba-da olango Iekurik, ala?

TARNI.—Baj, anderaño, eta Perutxo da irakatsla; ak amaika marro ta bide irakasten dau neskato basatiak ezteko ta arein miñ ixil-ezinak Ifluratzeko.

BIONDEL aurrera.

BION.—Ene ugazaba, ene ugazaba! atzarrik egonaren egonez txakur nagia baño nekatuago nago; baño atzenean be zuri ondo etorriko yatzun angeru zarra ikusi dot mendia bera datorrela.

TARNI.—Nor dok orrako ori, Biondel?

BION.—Ugazaba, sal-erosla, naiz ume-irakslaren bat da; baño zeatz eztaikit zer dan; orraitioño be, ben da yazkeraz, ibilkeraz eta arpegiz, aitaren bat ba'litz legetxe, bai orixe.

LUK.—Eta zer egiteko agaz, Tarni?

TARNI.—Sinisbera ba'dadi. eta nire ipuina

sc'itzat cirtu bc'idci'eTÍ, zer cinditzat etsiko dau Bingen'ena egitea, eta Batista Minola'ri benetako Bingel dala sinistuazoko dautso. Barrura zure emazteakin zoaz eta bakarrik itxi nagizue. (LUKENTI'k eta BIANKE'k alde).

Ume-irakaslea aunera.

Ume-ir.—Yaungoikoa lagun bekizu, yaun!
 TARNI.—Bai, zeuri be, yaun! ondo etorria zara. Bidea aurrerago egiteko zara, ala eldu zara eltzeo lekura?

Ume-ir.—Yaun, eltzeo lekura aste bete edo bian elduko naz: baño gero aurrerago yoango naz, eta Erroma'raño be; eta gero andik Tirpoli'ra, Yaungoikoak bizirik euki ba'nagi.

TARNI.—Nondar zauguz, arren?

Ume-ir.—Mantoba'tar, yaun.

TARNI.—Mantoba'tar, yaun? Kontxo, ez al zara! eta Padoba'ra zatoz zure biziaren orren ardura gitxigaz?

Ume-ir.—Nire biziaren, yaun! Zegaitik, arren? Zer gogorra da ori izan be-ta.

TARNI.—Eriotzea dau Padoba'ra datorren Mantoba'tarrek. Ez ete dakizu zegaitik? Baitu egin dabez Binixa'n zuon itxas-ontziak; eta ango dukeak, bere ta zuon dukearen arteko eztabaideagaitik, argi ta garbi iragarri ta aldarrikatu izan dau: andia da zuk ez yakitea, baño zu etorbarri zara, ostantxean entzun bear zeukean or baztarrretan bala-bala aldarrikatu dana.

Ume-ir.—Ene bada, yaun, ori baño txarragorik ba-da nitzako! eta izan be, Firentze'n dirutzeko papalak dodaz aldean, eta emengo norbaitzuei emon bear dautsedaz.

TARNI.—Tira, ba, yaun, zutzako txerakor izate-arren, onako au egin eta onu au emongo dautzut: lensn, esaidazu, izan ete zara eguño Pisa'n?

Ume-ir.—Bai, yaun; sarritan izan naz Pisa'n, bere urikide bencrkaik entzutetsu, ospatsu dan Pisan'n..

TARNI.—Euren artean ezagun ete yatzu Bingen dalakoa?

Ume-ir.—Bera eztoz ezagun, baño aren entzuterik ba-dot; ondasuntza itzala dauen salerosla da.

TARNI.—Nire aita da orrako ori. yaun; eta, egia esateko, zure antzik ba-dau ak arpegiz.

BION.—(Bere kitean) Bai, sagarrak ispelaren dauen affa.

TARNI.—Estualdi onetan zure bizia yagote-arren, esker au egingo dautzut zure oner-

ako; eta zure alanbearren artean ezta txarrena zu Bingen orren antzeko izatea. Aren izenera ta aren sinisgarritasunera erantzungo dozu zuk, eta txeratsu ta adiskideri dagokionez artuko zaudaz nire etxean; egin bear danez egizu egiteko ori; aituten daustazu, ezta, yaun? Olan, zure arcizoak burutu-arte egon zein tekez uri onetan; txeratzat ba' dozu onako au, yaun, ontzat artu egizu.

Ume-ir.—Ene! yaun, txeratzat dot, bai; eta

aurrerantzean beti etsiko zaudaz nire bizi ta buru-yabetasunaren yagolatzat.

TARNI.—Orrazkero, erdu neukin, arazoa gertatzeko. Bide batez, au diragartzut: egunoro gagoz omen nire aita noz elduko begira, ni ta emengo Batista dalakoaren alabea, gu biok, alkarrekin ezkontzsko ak ezkonsaria baitu ta izenpetu dagian: yakitun iminiko zaudaz zertzeladotan: zatoz nikin, yaun, egoki diran soñeko zu yantzi zagi-dazan. (Alde dagie).

III AGERLEKU.-PERUTXO'neko Gela.

KATARINE |a GURMI aurrera.

GURMI.—Ez, ez, ez orixe; nire bizia-arren enaz azartzen orretara.

KAT.—Txarrago narabilen eta maiteago nauenarena egiten dau orrek. Onangorik! ni gosez ilteko ezkondu ete nau? Nire aitaren etxeko atetara dotozan eskekoak bertatik artzen dabe ukarra; an ezik beste nonbaiten idoroten dabe errukiarena; ni, ostera, eguño eskatzen yakin eztodan au, eguño eskatu-bearrik be izan ezt? dan au, goseak ilik nago, burua goian euki ezinik, lorik ezagaitik; biraoka nauka atzarrik, eta yatektzat asarraldiak dodazala: eta bear-izan guztiok baño min geiago egiten daust ak zer guztiok maitasun-antzez egiteak; badirudi ari entzunaz, aren eretxiz, gaitz larrinen bat, naiz berpetatiko eriotzea letorkidala nik ezer yan, naiz lorik egingo ba'neu. -Arren, zoaz eta yakirik arean lortu, iritxi egidazu; zer danik eztaust ardura, yaki osasungarririk izanazkero.

GURMI.—Zer deretxatu txal-zangoren bat ekarri ba'dagitzut?

KAT.—Alasoko yaki litzakit; ekadazu, arren.

GURMI.—Orrako ori yaki asarrekorregi ez ete dan bildur nozu; eta zer deretxatu odol-osterik ondo egosita ba'dakatzut?

KAT.^Gogoko be gogoko yat yaki ori: zoaz bere billa, Gurmi.

GURMI.—Eztakit, ba: bildur naz ori be asarreberegi ez ete dan. Zer deretxatu soieski-zerrenda bat ekarri ba'dagitzut, onduteko yeben-azi umn eta guzti?

KAT.—Yaki orretara zale baño zaleago naz,

GURMI.—Bai, baño yeben-azia berotxoegi yatzu.

KAT.—Ba, orrazksro, yeben-azia geldi itxi ta saieski-zerrendea utsik ekarri egidazu.

GURMI.—Ez, eztot egingo olangorik; yeben-azia be artu bear dozu, ostantxean Gurmi'k eztaulzu emongo saieski-zerrendarik,

KAT. -3iak orrazkero, naiz bata, naiz zeuk zer-gura, edozer.

GURMI.—Ba, orrazkero, yeben-azia utsik, saieski barik.

KAT.—Oa, ken akit, yopu irilctri ori! (Yo egiten dau), yakiren izenaz besterik emoten eztaustakan ori: lorrak eta nekeak etorriko al dozak ire ganera ta zuotariko talde osoaren ganera, nire bear-izanak poztuten zahezanen ganera! oa, ken akit, gero.

PERUTXO aurrera okelaz beteriko azpilaz; bai ORTENSI be.

PER.—Zelan dago nire Katarine? Ostera! ezti ori, beti motel?

ORT.—Zelan zagoz, andera?

KAT.—Egia esatoko, al danik otzen.

PER.—Bizkortu zadiz, gora biotz ori, gogargi begiratu nagizu. Amen, kutun; ba-dakusazu zoli be zoli nazala zure yakiak neuk gertau ta neuk dakartzudazalako: (maiganean iminten dau azpila) seguru nago, Katarlne ezti, bictz-ontasun au eskerrak emongarri dala. Onangorik! itzik bez? Bx orrazkero, etxatzu gogoko; eta nire neke ta aperturi guztiak alperrik izan dira. -Tirx kendu egizue ortik azpilkada-yaki ori.

KAT.—Arren, or itxi egizue.

PER.—Eskerrak zor yakoz otseintzarik apalen eta zirtzilenari be; eta olan izango da nire otseintzagazkoa be, zuk yakiok ukutu-aurretik.

KAT.—Eskerrik asko, yaun.

ORT.—Perutxo, yaun, uf! errudun zara, txar to egiten dozu! Tira, Katarine andera, neu izango natxatu lagun.

PER.—(ORTENSI'ri belarrira) Maite ba'nok, dana yan egik, Ortensi. Ondo be ondo iragarten dok ik orreian ire biotz ona! astiro yan, Katarine; eta orain, kutun ezti ori, yoango ete gara atzera zure aitarenera, eta an onenak besteko zarata ta iskanbilla ate-

ra sedazko soñekoakaz, txapelakaz, urrezko erestunekaz, iduneko izurtuakaz, esku-muturreoakaz, gona arro ta beste zerakaz; idun-sorbaídetaoakaz, eta axtzalleakaz, eta yantzi txairozko aldagarri bigaz, anbarrezko beso-estunakaz, leiar-pitxiakaz, eta uskeri guzti onegaz? Ostera! yan dozu, ala? Zure begira dago yostuna, ycskilea zure soña bere arrokeri-altxorrez apaindu ta txairotzeko.

Yostuna aurrera.

Erdu, yostun, dakusguzan zure pitxiak; zabaldu yantzia...

Dendari edo Pitxiduna aurrera.

Ze barri dakazu, yaun?

Pitxiduna.—Amen zuk yaun orrek aitatu daustazun txapela.

PER.—Ba' salda-ontziaren irudia arrazota dago au; oial apitezko azpil dirudi; ken, ken ori! zikin eta loi dago ori; ba! kuku-parka, naiz intxaur-mokolaren antzeko da ori; yostallu, ume-txapel; ken ori be; tira, andiagoren bat ekazu.

KAT.—Ezto gura nik andiagorik; andirik asko da, eta emakume aitonen alabak onangoxe txapelak erabilten dabez.

PER.—Aitonen alaba orrek, maifagaxri ta txeratsu izan zaitezanean, zeuk be olangoxea erabiliko dozu, baña ordurarte ez.

ORT.—(Bere kitean) Beingoan ezta yazoko orrako ori.

KAT.—Ba, yaun, itz egiteko baimenik ba-dodala uste dot, eta itz egingo dot. Ni enaz seinik, umerik; zuk baño andiagok itxi izan daust nire gogoa iragarten; eta zuk nire esanik yasan ezin ba'dozu, itxi zure belarriak. Nire biotzko naibagea iragarriko dau nire miñak; ostantxean, barruan ostonduta eukitekotan, nire biotzak eztanda egingo dau: eta olangorik yazo baño len, nire gogara nasaituko naz itez.

PER.—Bai, izan be; egia diñozu; zirtzil da txapel ori, gaztan-otzara, aletz uts, sedazko gozo-opil: maiteegi zaudaz olangorik nire gogoko izateko.

KAT.—Zuk ni maite izan, naiz izan ez, gogoko yat txapel orf; eta ori artuko dot, edo bapez.

PER.—Zure yantzia? Bai, ba, oba ez! -Tira, yostun, ikusi dagigun. Yaungoikoa-arren! Ze marro dogu au? Zer da au? Soñeko-beso, ala? Kañoi-erdikin antzeko da au: onangorik; goitik beraño ebagita, sagar-opil ba'litz *leqeixe?* Artazikadea ta urratua emen,

epaia, ©xretena tr mozkrde: or_ hizortegiko sutegia dirudí. Su-lexako txerrenak-arren, yostun, zelan deitzen daustazu zer oni?

ORT.—(Bere kitean) Dakustanez, No orrek eztau izango, ez, yantzirik, ez txapelik»

Yost.—Era barri ta aldiari dagokionez egiteko agindu daustazu.

PER.—Bai izan be, olantxe agindu dautzut; baña aztu ezpa'yatzu, nik eztautzut agindu aldiari dagokionez alperrik galtzeko. Zoaz ortik zear, etxeko ur-odien ganetik yauzika, yaun, ostantxean neuk aterako zaudaz-eta; nik eztoz gura orretarikorik ezer: alde emendik! Zeuri deretxatzuna egizu.

KAT.—Eguño eztoz ikusi ori baño era barriagoko yantzirik, txairoagorik, gogokoagorik, ezta goragarriagorik be: zuk nikin andrakilla egin gura dozu, urrean.

PER.—Bai, izan be; andrakilla egin gura zauz orrek.

Yost.—Zuk egin gura dozula or: andrakilla da, orrek esan gura dauena.

PER.—Arrokeriaren arrokeri! Guzura diñozu ari orrek, atzontzi orrek, kana orrek, iru lauren, kaner'i, kana-lauren, untze (IA) ardi, sugelindera, negu-txirritxirri orrek; arimatasak kikiJ.du ni neure etxean? Alde emendik, sorki ori, neurri ori, ondakin ori; ostantxan ire kaneaz narrua berotuko dauskat, eta txort:corka ibilteko gogoa kenduko dauskit ire bizirako! Euk, euk alperrik galdu dok, gero, No orren yantzia,

Yost.—Oker *zaqez*, yaun ori; yantzia nire ugazabari agindu yakonez eginda dago: Gurmi'k agindu eban zelan egin.

GURMI.—Nik eneuston emon ezetariko agin-durik; oiala, geia emon neuston nik.

Yost.—Bcña zelan egin bear zala esan zendun?

GURMI.—Arrano, yc.un, yostorratez eta ariz.

Yost. -B'ña etzendun agindu ebatsko, ala?

GURMI.—Zer askori arpegi emona augu i.

Yost.—Bai, izan be.

GURMI. -Ez eqiz7k yosi nigan ire begiak; gizon asko kikildu dok ik; ez etorri ni kilizizen; eziaustak egoiziko arpegirik eta enck ik kikilduko be. Esan dauskat ire ugazabari yantzia ebateko agindu neutsala;

(14) "Untze" dalako au otzondo bi ta laureneko Ingelanda'ko neurri da.

Emengo -"ardi" oekoetariko da, gero; bez orkoro azalez zapalduta ilten diranetarikon, ez bildolsuk egiten d-cibezunetarikorik.

- baña nik eñeuntsan agindu yantzia zatitze-
korik: "ergo", guzurra diñok ik.
Yost.—Ba, emen dok egitarau-ingia autorla-
tzat.
PER.—Irakurri egidazu.
GURMI.—Agiri orrek orren agotik guzurra
diño, nik esan neutsala ba'diño.
Yost.—Imprimis, "yantzi soin-nasaia".
GURMI.—Ugazaba, eguño nik esan ba'dot
yantzi soin-nasairik, aren egaletan yosi na-
gizu, eta ari baltzeranezko botoiaz yoka il
nagizu. Yantzia agindu neban nik.
PER.—Aurrera; ekiozu.
Yost.—"Idun txiki biribilaz".
GURMI.—Ba-dautort idunazkoa.
Yost.—"Beso luzegaz".
GURMI.—Beso luzeakaz, ez luzeagaz, agin-
du neban nik. Ba-dautort ori be.
Yost.—"Besoak txukun eta arduraz ebagita".
PER.—Bai, or dago zitalkeria.
GURMI.—Okerra dago egitarauan, yaun;
okerra egitarauan. Nik esan neutsana zera
da, besoak ebagi egin bear zirala eta ge-
ro ostera be yosi; -eta ori erakutsiko daus-
kat iri, ire atz txikarra atz-ortzizko iscillo-
tan egon-arren.
Yost.—Nik diñodana da egia; -orretarako to-
ki egokian ba'engo, ikusiko eunke.
GURMI.—Emen nok aurrean: artuik egita-
raua, ekak ire kanea, eta enagik asketsi,
parkatu.
ORT.—Yaungoikoa lagun bekik, Gurmi! alde
andiegia yagok zuon artean.
PER.—Tira, ba, yaun, argi ta garbi esateko,
yantzi ori ezta nitzako.
GURMI.—Zuzen zagoz, yaun; nire etzande-
rearentzako da-ta.
PER.—Tira, eroan egizu zure ugazabak era-
bili dagian.
GURMI.—Zital ori, ez olangorik, ire bizia-
arren! nire etzanderearen yantzia eroan be
ir ire ugazabak erabilteko! uf, uf!
PER.—Zer esan gurok esakune orregaz?
GURMI.—Ene yaun, nire esan-gurea zuk us-
te dozun baño saxonago da: eroaizu nire
etzanderearen yantzia zure ugazabak era-
bili dagian! Uf, uf!
PER.—(ORTENSI'n belarrira) Ortensi, yostu-
- nari ordaindu bear yakonentz, esan egizu.
Tira, eroan egizu au emendik; alde egizu,
eta ez txitik egin.
ORT.—Yostun, biar ordainduko dautuz yan-
tzi ori. Ez artu aintzakotzat eta iraintzat
orren bapateko itzak; alde, gero! nire go-
rantziak zure ugazabari. (Yostunak eta
pitxidunak alde).
PER.—Tira ba, erdu, Katarine; besterik ezean
zure soñeko apalokaz yoango gara zure
aitarenera: arro egongo dira gure sakelak,
apil eta txiro gure soñekoak; eta izan be,
biotza da soña aberastuten dauena; eta
eguzkia lañorik baltzenen artelik agertzen
danean lez, dedua be yantzirik zirtzilene-
tatic egoten *da* kirika. Ba! larratxoria ba-
ño txairoago ete da eskillasoa, onako onen
egakiak arenak baño lirainago diralako?
Naiz sugegorria aingirea baño oba ete da,
aren nurre nabarra gure begiai atsegin-
garriago yakelako? Ene bada! ez orixe, Ka-
tarine on; zu be etzara txarrago soñeko
zirtzil eta yakelako? Ene bada! ez orixe,
Katarine on; zu be etzara txarrago soñeko
"irtzil eta apainkera urri-apal orregaitik.
Lotsagarritzat ba'dozu ori, lotsari ori nire
leporatu egizu; eta, orrazkero, argitu zure
begia, nasaitu zure biotza; gesu baten al-
de egingo dogu emendik, zure aitarenean
oturuntzak eta yolasak egiteko. —Ia, dei
egin nire otseinai eta goazen bertatik aga-
na; eta ekarri gure zaldiak Long-Lane bi-
daburura; an zaldi-generatuko gara, eta
aragiño oñez yoan. -Dakusagun; orain zaz-
pirak orren baten dirala uste dot eta
bazkalordurako ara ondo eldu gaitekez.
KAT.—Ia ordu biak ba-dirala esaten segu-
rutzat azartuko nintzake, yaun; eta apari-
ordu izango da zu aratu orduko.
PER.—Ni zaldi-generatu-orduko bai izango
dira zazpirak; begira, nik zer esan, zer
egin, naiz zer egiteko uste izan, oraindik
be zuk besterako bidea artzen daustazu.
-Yaunak, gu geutara itxi gaginguez; gaur
enaz yoango; edo, ni yoan baño Ien nik
diñodan ordua izango da.
ORT.—Ara! ezkonbarri arro onek eguzkiari
be agindu gura dautso. (Alde dagie).

IV AGEHLEKU.-PADOBA. BATISTA'n etxe aaurrea.

- TARNI ta Ume-irakaslea aurrera; onako au
yantzi ta guzti BINGEN'ena egiten.
TARNI.—Yaun, au da arako etxea; eder ete
yatzu neuk dei egitea?
Ume-ir.—Bai, zegaitik ez? Eta oker ezpa'na-
go, yazo ledike Batista yaunak ni ezagu-
tzea, orain ogei bat urte dirala Geroa'n
Pegasus'enean arrozkide, ostaturkide izan
gintzazan-eta.
TARNI.—Ori ondo; eta dana dala, aiteri da-

gokion bentasuna ondo yagon egizu. Ume-ir.—Ez izan orren bildurrik. Baña, yaun, eme*i* dator zure mutila; ondo legoke ori yakitun egiiea.

BIONDEL aurrera.

TAPNI.—Ez izan orren bildurrik eta kezkarik. -Biondel yauntxo, orain ire egitekoa zeatz eçik, gero; au benetako Bingen dala iruditu egik.

PION.—Ba! ez izan nire bildurrik.

TARNI.—Baña ercan dautsak Batista'ri ari eroatekca, alc.?

BION.—Zure aita Binixa'n dala esan dau tsat; eta a Padoba'ra gaur eldukotzat zagozala.

TARNI.—Mutil itzala az i: autso au edateko. Emen dator Batista: -ben yarri zadiz, yaun.

BATISTA ta LUKENTI aurrera.

Batista yaun, ondo etorria zaugur. (Ume-irakasleari) Yaun, au da arako nik itz egin dautzudan aitonen semea: arren, aita on izan zakidaz orain, eta emoidazu Bianke nire ondasuntzat.

Ume-ir.—Astiro, seme, astiro! -Zure baime-naz, ene yaun. Artuen batzuk eskuratze-ko asmoz ona Padobc'ra ni etorrita, nire se-ne Lukenti'k zure alaba ta beraren artoko rr.ªjfasun-arazo antunen barri emon rJaus'; eta, zugazko entzute on dot-eta; eta ak zum alatea, eta zure alabeak a maite dau-ta, a begira luzaroegi ez eukite-arren, çertu ta pozik nago ni, aita onaren ardu-reari dagckionez, oi'reik biok alkarrekin ezkontzeko; -nik baño gogo txarragorik ezpa'dozu, -ni geru t-i itzulirik aurkituko nozu ezkontza onetarako, orretarako egiunerik egin ba'dagigu; eta izan be, Batista, rilc ez< > izan doikot zugazko kezkarik, zuçazko enfiuze ezin ohea dot-eta.

3AT.—Yaun, askeisi, parkatu nagizu esango dcdcnagaitik. Ondo be ondo begiko yat zure argi ta labur itz-egite ori. Egi be egi c'a zure Lukenti or.ek nire alabea, eta nire cv.abeak Iukenti au maite dauela, ostan-txean euren lerak bestera erakusten trebe beño trebeago litzakez: orrazkero, ba, esan czunez ganera esatekorik ezpa'dozu, zera, aitari dagckionez egingo dautsazula To crri, eta nire clabeari eskonsarink asko emcngo dau.tsazula, ezkontzea eginda da-go, dana eginda: zure semeak nirs alabeo: ta nire ederretsia, biak batera izango dauz. TAFINI.....Sskerik asko, yaun. Orrazkero,

zein leku dozu egokientzat egiunea egite-ko, eta egiunea alde bientzat indartau izan daiten bitartean baia iminteko?

BAT.—Ez nire etxea beintzat, Lukanti; eta izan be, ontziak eurak be belarriak dabez, eta otsein asko dodaz nik: orrez ganera, Germi zarra oraindik adi dago; eta ba-iedike egitekoaren erdian ak, naiz beste norbaitek egiunea guri erdi-eginik itxiazotea.

TARNI.—Orrazkero, nirean, eder ba'yatzu: an etzaten da nire aita; eta an azertu ta burutuko dogu arratseon gure artean eta ondo gure arazo au: dei egiozu zure alabe-ari ona, zure otseinaren bitartez; nire otseina yoango da bertatik latzindari edo eskribauaren billa. Auxe dogu txarrena, zera, zerak onen otoz-otoan eginaz zuk ez-tegumaia ornitzeko astirik eztozula izango.

BAT.—Gogoko be gogoko yat zure asmoa.

-I, Kanbi. oa txakada baten gurera, eta Bianke'ri esaiok bertatik gertau daitela; eia, ba'deretzak, esaiok zer yazo dan,.. Lu-kenti'n aita eldu dala Padcbcr'ra, eta a Lukenti'n emazte izango dala, urrean.

£UK.—Yaungoikoari arrenka nago biotz biotzez, a nire emazte izan daiten.

TARNI.—Ez egizu astirik galdu yainkoai arrenka, orretan ibiltka zoaz. -Batista yaun, neu yoango naz aurretik, ala? On-do etorria zauguz! Zure aparria azpil bate-ko izango da, urrean, yaki bateko: goazen, yaun, Pisa'n osotuko dogu uts ori.

BAT.—Ba-noatzu zure yarrai. (TARNI'k, Tjme-irakasleak eta BATISTA'k alde).

BION.—I, Kanbi..

LUK.—Zer diñok, Biondel?

BION.—Eztozu ikusi nire ugazaba zuri kiñu-ka ta barreka, ala?

I.UK.—Etc ortik zer, Biondel?

BION.—Bcr! utsa; baña emen itxi nau bere aiz^an, aren atz eta kiñuen esan-gurea a-zaltzeko.

LUK.—Arrer, esaidak zer esan gura daben. BION.—Ba, orrazkero, ara: Batista nasai da-go guzurrezko semearen guzurrezko aitakin autuan.

I.UK.—Eta zer ortik?

BION.—Aren alabea zuk eroan bear dozula aparitara.

LUK.—Eta gero?

BION.—Luke Deunaren yaurettxeko abade zarra zure esanera dagola ordu oro.

I.UK.—Eta guzti orretatik zer?

BION.—Ezin esan nik, orain guzurrezko egi-uuinen egiten daragoioela baño: segurutu e-

glzu zuk neskatoa "cum privilegio ad imprimendum solum" (15): zoaze yauretsera; artu abadea, yauretsezaina ta zindorik asko diran autorla batzuk: onako onen begira ezpa'zagoz zu, onako au ezpa'da zure asmoa. nik eztot besterik esateko, Bianke'ri betirako ta egun baterako agur egin dagiozula baño. (Yoan doala).

LUK.—Entzuten daustak, ala, Biondel?

BION.—Eztot astirik gelditzeko: ezagutu izan dot nik arrasti baten baratzera kuikia onduteko perresil-billa yoiala ezkondu zan neskea; eta zu be olantxe ezkondu zeinte-

kez, jaun; eta, orrazkero, agur, jaun. Nire ugazabak Luka Deunarenera yoateko izentau nau, yaupariari gertu egon daitela agintzeko zu ara zure eraskinakin eldu zadizanerako. (Alde dagi).

LUK.—Nik eztot yoan-ezinik eta yoan egingo naz, neskeari gogoko ba'yako, eta gogoko izango yako ari; orrazkero, zelan eta zegaitik izan kezkarik? Yazotekoa yazo daitela, artez yoango naz neskearen ondora; txarto yoango dira zerak, Kanbi neskea bagarik ba'dator. (Alde dagi).

V AGERLEKU.-Guztitarikokoentzako bide.

PERUTXO, KATARINE ta ORTENSI aurrera.

PER.—Aurrera, Yaungoikoa-arren; bein barriri gure aitagantza. Yaungoiko on, iretargiak bai zoragarri argi egiten dauela!

KAT.—Iretargiak! eguzkiak bai: orain ezta iretargirik izateko tertzioa.

PER.—Orrenbesteko argia egiten dauena itargia dala diñot nik.

KAT.—Nik ba-dakit olan argi egiten dauena eguzkia dala*

PER.—Bai, nire amaren semea-arren, eta neu naz orrako ori; iretargi, naiz izar, naiz neuk zer-gura izango da, ni zure aitarenena baño len... Boa zuatoriko bat zaldien aurrera, eta atzerako bidean imini dagizala.. Beti okerretara, beti bestera; okerretara ta besterik ez!

ORT.—To orrek diñona esaizu, ostantxean iñoz be ezkara yoango-ta.

KAT.—Aurrera, arren, onen urrin etorri gareanazkero, eta izan daitela iretargi, naiz izar, naiz zeuk zer-gura: eta eder ba'yatzu, ii-argia dala esatea, ba-damotzut nire itza aurrerantzean zeuk diñozuna izango dala nigaitik.

PER.—Iretargia dala diñot nik.

KAT.—Ba-dakit iretargia dala.

PER.—Ba, orrazkero, guzurra diñozu, eguzki onetsia da-ta.

KAT.—Orrazkero, onetsia ta goretsia bedi Yaungoikoa! eguzki onetsia da! baño ezta eguzkia, zuk eztala diñozunean; eta iretargia aldatu egiten da zure gogaldia lez. Zuk ze izen emon, axe da: eta olan, olan izango da. Katarine gora-bera.

ORT.—Perutxo, yarrai zakioz zure bideari: gudua irabazi dozu.

PER.—Tíra ba, aurrera, aurrera! onan yoan bear leuke boleak aurrera, eta ez al dau

bidean oztoporik idoroko.—Baña, ixilik, norbaitzuk ba-datoz emen.

BINGEN aurrera, bidazti legetxe yantzita.

Egun on, andera lirain: nora zoaz? Esaidazu, Katarine ezti, eta egia esaidazu, ikusi ete dozu au baño aitonen alaba guriagorik? Orren mosuetan zuriak eta gorriak alkarrekin dagien norgeiagoketearena! Nongo izarrak zabaltzen dabe ortze edo zeruan, zer zerutar arpegi orretan orren begiak egokiro zabaltzen dabena lango argirik? Neskato lirain polit ori, egun on beste bein zuri:--Katarine ezti, besartean estutu egizu orren edertasuna-arren.

ORT.—Emakumetzat arturik, gizonari burutik eragingo dautso onek.

KAT.—Lora-pipiletan zagozan gazte ori, lirain, barri ta ezti ori, nora zoakuz, edo non bizi zara? Zori ontsu benetan ume orren ederraren gurasoak; are zori ontsuago bere aldeko izarrak orren oe-laguntzat izentauko dautsoen gizona!

PER.—Ep, ep, ep, Katarine! ez al yatzu burutik egin! gizon da au, gizon zar, izurtsu, zimel eta kolorgatua, eta ez neskatorik. zuk diñozunez.

KAT.—Asketsi, parkatu, aita zar, oker dagozan nire begiak, eguzkiak argiaren argiz erdi-itsuturik begiratzen dodan oro orlegi

(15) Laterazko dira itzok, edonok dakianez, eta esan gura dabena zera da, zerbait irarteko eskubidea berak bakarrik dauela. Biondel'ek dirautsanez, Lukenti'k be Bianke berak bakarrik erabilteko eskubidea iritxi bear dau, eta orretarako bidea legezko ezkontzea da.

edo berde iruditzen yat-eta; orain oartzen natxako aita begiragarri zareala; asketsi, parkatu, arren, nire uste oker zoroa.

PER.—Bai, ori egizu, aitaia zar orrek; eta bein ori egindakoan iragarri egiskuzu norako bidea daroazun: gurea ba'daroazu, pozik artuko zauguz gure bide-laguntzat.

BINGEN.—Yaun lerden, eta zu, andera argi ori, inondiko zuon trikitxaz arri-arriturik itxi nozuenok, Bingen yat izena niri; Pisa da nire bizileku, eta Padoba'rako bidea daroat; aspaldi ikusi eztodan semea an ikusi dagidan.

PER.—Zer yako ari izena?

BIN.—Lukenti, yaun begiko.

PER.—Zori onez aurkitua zatxakuz; zori obaz zure semearentzako. Eta orain, bai legez, eta bai adei begiragarriagaitik be, nire aita maite deitu zaikedaz: onazkero zure semea ezkondurik dago nire emazte, aitonen alaba onen aizteakin. Ez yarri agoa zabalik, ez naibagetu be: entzute oneko da neskatoa, aberats aren ezkonsaria, eta nes-

kea yaíotza zindoko; ganera. edozein andiki aitonen semeren emaztegeiri ondo leforkiozan geitasun eta on-indarrez ornidua da. Itxi egistazu Bingen zarra besartean estututen; eta goazen zu eltzeaz pozik baño pozago geldituko dan zure seme zindoa ikusten.

BIN.—Baña egia da orrako ori, ala? Ala bidazti gogargiak bidean aurkitzen daben bide-lagunari egiten dautsoenez. txantxetan ibilteko gogaldia etorri yatzu?

ORT.—Neu nozu autorla, aita, orrek esan dauenez dala.

PER.—Tira, erdu geukin, eta ikusi nik esanaren egia, gure lenengo txantxeteak kezkatu egin zauz-eta. (PEHUTXO'k, KATARINE'k, eta BINGEN'ek alde).

ORT.—Tira ba, Perutxo, ireak adoretu naiok ni be. Noan ni nire emakume alargunagana; eta muker eta basatietaiko ba'da a, ik irakatsi dautsak Ortensi'ri menik ez egiten. (Alde dagi).

V EKITALDI

I AGERLEKU.-PADOBA. LUKENTI'n etxe-aurrea.

Aldea batetik BIONDEL, LUKENTI ta BIANKE aurrera; bestetik, GERMI, etorri datorrela.

BION.—Ixilik eta arin, yaun, yauparia gertu dago-ta.

LUK.—Egaz naioak, Biondel: baña ba-leitekek aik etxean ire bearrik izatea-ta alde egik gugandik.

BION.—Ez, ez orixe; zuon atzean ikusi gura dot yauretzea; eta bein ori egindakoan al dodanik eta arinen yoango naz nire uga-zabagana. (LUX, BIANKE ta BIONDEL'ek alde).

GERMI.—Andia da orraitioño Kanbi oindiño ez agertzea.

PERUTXO, KATARINE, BINGEN, GURMI ta Laguntzakoak aurrera.

PER.—Yaun, au dozu atea; au da Lukenti'n etxea: azokarantzago dago nire aitarena; ara noa ni, eta emen izten zaudaz, yaun.

BIN.—Etzara yoango alde egin-aurretik zurrutada bat artzeka: nire gorantziz emen txera argia egingo dautzuela uste dot eta, dirudienez, zer yanik aurkituko dogu emen. (Atea yoten dau).

GERMI.—Zeregintsu dagoz or barruan; oba dozu gogorrago yo.

Ume-irakaslea aurrera, goitegiko leioan.

Ume-ir___Nor da atea Iurrera egozteko bes-tean yoten daragoiona?

BIN.—Barruan ete dago Lukenti yauna, yaun? Ume-ir.—Burruan dago egon, baña ez inor artzeko.

BIN.—Ez ete leuke artuko inor orrek, eurakaz berorrek zer-gura egiteko eun, naiz berreun libera ba'lekartsoz be?

Ume-ir.—Zeutzako gorde egizuz eun liberok: ak eztau izango orrein bearrik ni bizi nazaan artean.

PER.—Bai, nik esan dautzut zure semea maite-maite dabela Padoba'n.-Entzuten dozu, ala, yaun? Umekeriak alde batera itxita, arren, Lukenti yaunari esaiozu bere aita etorri dala Pisa'tik, eta emen atetan dago-la akin itz egiteko.

Ume-ir.—Guzurra diñozu: aren aita lendik da etorririk Pisa'tik eta emen dago leiotik begira.

BIN.—Zu zara aren aita, ala?

Ume-ir.—Bai, yaun; olan diño aren amak, nik sinistekotan.

PER.—(BINGEN'i) Ostera! onetan gagoz, aitonen seme! Onangorik! Zitalkeri lango zítalkeria yatzu beste gizonen izenik zuk artzea.

Urae-ir.—Egotzi eskuak zital orri: seguru nago orrek neure aurrean uri onetan norbaiteri ziria sartu gura dauksala.

BIONDEL aurrera ostera be.

BION.—Batera ikusi dodaz yaxuxetxean: itxaste onik bidaliko al dautse Yaungoikoak! Baña nor dogu emen? Nire ugazaba zar Bingen! Gureak egin dau, bai, gureak egin dau!

BIN.—(BIONDEL ikusi-ala) Ator ona, eskegitoko lokarri ori!

BION.—Eder dakidana egin daikedala uste dot, yaun.

BIN.—Ator ona, zital ori! aztu egin nok, ala?

BION.—Aztu zu egin be! ez, yaun; ezin aztu zindukedazan, eguño nire bizian etzaudaz ikusi be-ta.

BIN.—Onangorik! zital uts orrek eztok eguño ikusi Bingen, ire ugazabaren aita, ala?

BION.—Nor? Nire ugazaba zar begiragarria, ala? Oba ez, yaun: ara non dagon *a* andik goiko leiotik begira.

BIN.—A dok, ala, kirten? (Yo egiten dau Biondel).

BION.—Lagun zakidaze, lagun zakidaze, lagun zakidaze! zoro onek il egin gura nau. (Alde dagi).

Ume-ir.—Lagun zakioz, seme! lagun zakioz, Batista yaun! (Alde dagi leiotik).

PER.—Arren, Katarine, bastarreratu gaitezan, eta dakusagun eztabaida onek zetara yoten dauen. (Alde dagie).

Barriro aurrera Ume-irakaslea, bean; eta BATAISTA, TARNI ta Otseinak.

TARNI.—Nor zauguz, yaun, nire otseina yoteko asmo dozun ori?

BIN.—Nor nazan, yaun! Ba! eta nor zauguz zeu, yaun? Yainko il-ezinok! Zital zital ori! sedazko gorantxa ori! oial apitzezko oinzorror ori! txartes gorri ori! eta txapel gora-zorrotz ori!... -Onangorik! nireak egin dau! nireak egin dau! nik etxean dirua aurrerazten daragoiodan artean nire semeak eta nire otseinak dana ondatzen dauste irakastegi nagusian.

TARNI.—Ostera! zer yazoten da?

BAT.—Zer? Burutik eginda idago gizon ori, ala?

TARNI.—Yaun, zure soñekoetatik aitonen seme ben dirudizu, baña zure itzak burutik eginarenak dira. Ba, yaun, zer dautzu zuri ardura nik pitxiak eta urrea eraldi ba' dagidaz? Eskerrak emoten dauksadaz nire

aita onari, onen eskuzabal izan naitekela-ko.

BIN.—Ire aitari! zital ori, alango ori! A ontzi-oialgin dok Bergamo'n.

BAT.—Oker zagoz; yaun; oker zagoz, yaun; arren, orri zer yakola izena uste dozu zuk?

BIN.—Orren izena! orren izena yakin ez nik! iru uxteko zanazkero neuk azi izan dot ori, eta Tarni yako izena.

Urae-ir.—Ken ortik, ksn ortik, asto zoro ori! Lukenti yako orri izena; eta neure seme bakarra eta nire lurren oñordeko da ori, Bingen yaun.

BIN.—Lukenti! Ene! orrek il egin dau berorren ugazaba! Ezarri eskuak orri, neuk agintzen dautzuet, dukearen izenean.-Ene! ene seme, ene seme! -Esaidak, zital orrek, non dok nire seme Lukenti?

TARNI.—Dei egiozue ertzainari.

Aurrera bat Ertzainakin.

Burutik egindako zital au baitegira eroaizu,-Aita Batista, ori lotu dagien ardurea zugan izten dot.

BIN.—Baitegira eroan ni?

GERMI.—Geldi, etxon, ertzain; ori ezta yoango baitegira.

BAT.—Ez egin itzik, Germi yaun; neuk diñot baitegira yoango dala ori.

GERMI.—Arduraz ibili, Batista yaun, arazo onetan sareratu etzagiezan: ou benetako Bingen dala zin egiteko gertu nago.

Ume-ir.—Zin egizu, orretarako adorerik ba' dozu.

GERMI.—Ez, enaz azartzen orretzaz zin egiteraño.

TARNI.—Orrazkero, oba litzakizu ni Lukenti enazala esan.

GERMI.—Bai, ba-dakit zu Lukenti zareala.

BAT.—Ken agure totel ori! baitegira ori. baitegira!

BIN.—Onan darabizuez erbestetararak, bein txeraka, bein irainka! Zital ori, alango ori!

BIONDEL aurrera ostera be, LUKENTI ta BIANKE'kin.

BION.—Ene bada! galduak gara! eta or dago *a*: ukatu egizu, zinez ukatu egizu, ostan-txean guztiok gara ondatuak-eta.

LUK.—Asketsi, parkatu, aita maite. (Belaunikotu egiten da).

BIN.—Bizirik da nire seme kutuna, ala? (BIONDEL'ek, TARNI'k eta Ume-irakasleak igesi egiten dabe).

BIANKE.—Asketsi, parkatu, aita maite. (Belaunikotu egiten da).

BAT.—Zetan egin dautsçtzu okerrik? Nondik da Lukenti?

LUK.—Emen dozu Lukenti, benetako Bingen'en benetako semea; ezkontza-bidez zure alabea niretu dodana, marroak zure begiai iruzur eginda.

GERMI.—Marroa izan da, autorla ta guzti, guzti guztioi iruzur egiteko.

BING.—Nondik da atzenbako zital askani a, Tarni, arazo onetan niri arpegi emon, gogor egin, eta olan bildurtu gura izan naue-na?

BAT.—Onangorik! esaidazu, ezta au nire Kanbi, ala?

BIANKE.—Lukenlitu egin da Kanbi.

LUK.—Maitasunak eginak yatzuz zer anigarririk. Bianke'ganako nire maitasunak aldatu eragin eustan nire nortasuna Tarni'nakin, ak urian nire irudia erabilen artean; eta zori onez eta azkenez eldu naz nik gura neban zori onaren itxas-atera. Neuk beartu neban Tarni ak egina egitera; orrazkero, neu-arren asketsi, parkatu egizu a aita ezti orrek,

BING.—Surra ausiko yautsat baitegira eroa-nazo gura izan nauen zital kirtentzar ari.

BAT.—(LUKENTI'ri) Bcdaalzazu, ala, yauu? Nire ederretsia eskatzeka ezkondu zora nire alabeakin. ala?

BING.—Ez izan bildurrik, Batista; tira, nasaituko zauguz: baña barrura sartu gura dot, orrako zitakeriari ordea emoteko! (Alde dagi).

PERUTXO ta KATARINE aurrera.

KAT.—Senar, goazen orren yarrai, arazo onen atzena ikusteko.

PER.—Lenen mosu emoidazu, Katarine, ta ba-goaz.

KAT.—Etxartebide bidean, ala?

PER.—Ba! nire lotsa zara, ala?

KAT.—Ez, jaun; ez olangorik, mosu emoteko baño.

PER.—Ba, orrazkero, goazen atzera gurera.—Tira, yauntxo, gaioazan emendik.

KAT.—Éz, mun egingo dautzut: arren, maite, gelditu zaitez.

PER.—Ondo eztago au, ala?—Tira, ene Katarine ezti; iñoz ez baño oba da bein, bein be ezta beluegi-ta. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-LUKENTI'neko Gela.

Oturuntzea gerturik eta maira aterata. BATISTA, BINGEN, GERMI, Ume-irakasla, LUKENTI, BIANKE, PERUTXO, KATARINE, ORTENSÍ ta emakume alarguna aurrera. TARNI, BIONDEL, GURMI, ta beste batzuk otseintzan.

LUK.—Azkenean be, berandu izan-arren, gure ots latzak leundu ta ereskidetu dira: eta bein gudaldi asarre-beroa amaituazkero, ondo dago gure ganetik putz egin daben estu-larrialdi ta galdu-gordeak izan doguzala-ta irribarre egitea.—Ene Bianke lirain, ondo etoria emioizu nire aitari, nik zureari biotz on bardinez txera egiten dautsadan bitartean.—Perutxo anai, —Katarine aireba, —eta i, Ortensi, eta ira alargun maite ori, al dani nik ondoen yai egin, eta ondo etorriak zarie nire etxe onetara: nire aparitxo au gure oturuntza andioren ostein gure urdalletako utsuneak betetako da. Arren, yezarri maira, orain yateko ezeze itz egiteko be yezarten gara-ta. (Maira yezarten dira).

PER.—Yezarri ta yezarri, ta yan ta yan baño besterik ez!

BAT.—Padoba'na dok txera au, Perutxo seme.

PER.—Txeraz besterik eztau emoten Padoba'k.

ORT.—Bion aldetik guxako neuke itz ori egia izatea.

PER.—Ba! nire bizia-arren, bere alargunaren bildur da Ortensi.

Alarguna.—Niri bildur izatekorik ba'naz, ez izan iñoz nigan uste edo entziterik.

PER.—Sentzuntsu be sentzuntsu zara, eta orraitño eztera eldu nire itzen esan-gurara: nik esan oura dodana Ortensi zure bildur dala da.

Alarg.—Burua zorabiatu rik dauenari ludiak bira dagiala iruditzen yako.

PER.—Erantzun biribila orixe.

KAT.—Andera, zer esan gura dozu orregaz? Alarg.—Orren esanetik sortzen yat gogapen ori.

PER.—Niretik sortu! zer deretxo oni Ortensi'k?

ORT.—Bere esakerea dala olan sortzen dauena, dino nire alargunak.

PER.—Polito adabau dozu orraitño zera.—Mun egiozu orregaitik, alargun on orrek.

KAT.—Burua zorabiatu rik dauenari munduak bira dagiala iruditzen yako; arren, esaidazu orregaz zer esan gura dozun.

Alarg.—Zure senarrak, basatik emondako kezak dauzalako, nire senarraren lorra bere naibageaz neurtzen dauela: ba-dakizu orain nire esan-guxea.

KAT.—Esan-gura ori zakairetan be zakar da.

Alarg.—Bai, zeuri dagokizuna.

KAT.—Zeuri dagokizuna dala diñot nik, ez niri.
 PER.—Orri, orri, Katarine!
 ORT.—Orri, orri, alargun!
 PER.—Eun ogerleko, baietz azpiratu ori nire Katarine'k.
 ORT.—Neuri dagokidana dok orrako ori.
 PER.—Ertzain ba'litz legetxe itz egin dau: ire osasunaren alde, mutil. (ORTENSI'n alde edaten dau).
 BAT.—Ze eretxi dau Germe'k urteera zorrotz eta zipladokazko?
 GERMI.—Sinis egidazu, yaun, orreik buruakaz alkarri topekada ederrak emoten dautsez.
 BIANKE.—Buruakaz? Buru ta adarrez. Erantzun bizkor-zorrotzun gizonak buruari adarrek be ezarriko leuskioz.
 BING.—Bai, neskato ezkonbarri ori; orrako orrek iratzarri zauz, ala?
 BIANKE.—Bai, baña ez bildurtu; orrazkero, ostera be lo egingo dot.
 PER.—Ez, olangorik eztozu egingo: asi zarea-nazkero, zaxtada zorrotz bat edo bi egotziko dautzudaz.
 BIANKE.—Egazitatz artu nozu, ala? Ba, beste adarrera aldatuko naz; baña nik ori egitekotan, arranbel eta geziakaz zetorkidaz zu.—Ondo etorriak zuok guztiok. (BIANKE'k, KATARINE'k eta Alargunak alde).
 PER.—Aurreak artu daustaz.—Aiko amen, Tarni yaun, ik eratsi gura izan dokan txoria, ik ukutu izan ez-arren; orrazkero, osasuna opa dautset eratsi gura izan, baña uts egin daben guztiak.
 TARNI.—Ene! yaun, bere eizatzakurrari egiten dautsana egin daust Lukenti'k; eizatzakurrak berak arin egiten dau, baña ak goatzen dauena bere ugazabarentzat da.
 PER.—Ik irudia lasterrik asko ekarri bai, baña bai txakur-usaina dauena be.
 TARNI.—Zuk ondo egin zendun zeutzako eizean egiteaz; baña or uste danez zure oreinak estu ta larri zarabiz.
 BAT.—Eee! Perutxo, oraingoan Tarni adarka asi yatzu.
 LUK.—Eskerrik asko, Tarni, ori esi-barruratzte orregaitik.
 ORT.—Autortu, autortu, ez au bete-betea yo, ala?
 PER.—Ba-dautort min apurrik egin daustala: baña geziak nigan laban egin eta zuoi niri lango amar egin dautzuela yokatuko neuke.
 BAT.—Ba, bape pozkarri eztok baña, nire us-tez basatirik basatiena dok irea.
 PER.—Tira ba, ezetz diñot nik; eta nik diño-

dana egitatz euki dagizuen, dagigun bako-txck bere emazteari ona etorteko dei egin dagiola, eta bere emazte esanekoa lenen etorri dakiona izan daitela guk izentauko dogun saria irabaziko dauena?
 ORT.—Ori ondo. Zer yokatuko dogu?
 LUK.—Ogei amaseiko.
 PER.—Ogei amaseiko! nire aztore, naiz eizatzakunaren alde yokatuko neuke orrenbeste, baña olango ogei be bai nire emaztearen alde,
 LUK.—Eun, orrazkero.
 ORT.—Ori ondo.
 PER.—Egiunea. Eginda dago!
 ORT.—Nor asiko da?
 LUK.—Neu.-Oa, Biondel, esaiok ire ugazabandereari nigana datorrela.
 BION.—Ba-noa. (ALde dagi).
 BAT.—Seme, neuk yokatuko yoat erdia, Bian-ke etorriko dok.
 LUK.—Nik eztot yokatu gura erdikinik; dana artu gura dot neutzako.

BIONDEL aurrera ostera be.

Kaxo! Ze barri dok?
 BION.—Yaun, astirik eztauela ta ezin etorri dala zuri esateko esan daust nire ugazabandereak.
 PER.—Ostera! astirik eztau eta ezin da etorri! ori da erantzuna, ala?
 GERMI.—Bai, eta txeratsu izan be: Yaungoikoari arren egiozu, yaun, ori baño erantzun txarragorik emon eztagitzun.
 PER.—Ba-dot nik itxaro oberik.
 ORT.—Biondel yauntxo, oa ta nire emazteari eskatu egiok nigana datorrela bertatik. (BIONDEL'ek alde).
 PER.—Ba! ba! eskatu! Ba, orrazkero, nai ta nai ez etorri bear dau.
 ORT.—Bildur naz, yaun, zuk egin-alak egin-arren, zureak eskariak be eztautsela yaramonik egingo.

Aurrera BIONDEL osclera be.

I, non dok nire emaztea?
 BION.—Zuk txantxetan daragoiozula diño ak: eztau etorri gura; zeu ara yoan zaitezala diño ak.
 PER.—Txarretik txarragora doaku arazo au: eztauela etorri gura! ori bai ba-dala zir-tzilkeri yasan-ezin, ezetara be ezin eroan ledikena!-Gurmi yauntxo, oa ire ugazabandereagana; esaiok ona etorteko agintzen dautsadala. (GURMI'k alde).
 ORT.—Ba-dakit ak zer erantzungo dauen.

PER.—Zer?

ORT.—Eztala etorriko.

PER.—Zori txarragoa nirea, eta nire atzena.

BAT.—Ostera! Andera Miren onetsia! emen dator Katarine!

KATARINE aurrera.

KAT.—Zer gura dozu, yaun, niri ona dei egiteko?

PER.—Nondik dira zure aiztea ta Ortensi'n emaztea?

KAT.—Aretoko sutondoan autu-mautuka daragoioe.

PER.—Zoaz eta ekarri egizuz ona: etorri gura ezpa-dabe, txibita-otsean ekarri egizuz ona euren senarren aurrera: alde, gero, eta bertatik ekarri aik ona. (KAT'ek alde).

LUK.—Arritzeko dogu onako au! bai, arritzeko.

ORT.—Bai, izan be: zer ete diragar?

PER.—Ba! bakea, maitasuna ta bizitza nasai-baketsua diragarz orrako orrek, lotsazko ta bidezko nagusitzea, parkak senarrak yantzi ta erabiltea; eta labur esateko, dana, bizitza ezti ta zori ontsu utsa.

BAT.—Zori ontsu izango al az, Perutxo on ori! ik irabazi dok norgeiagoketea; eta orreik galduren ganera, nik ogei milla amaseiko erantsiko yoadaz; beste ezkonsari bat beste alabari, ik ori eguño izan eztanera aldatu dok -eta.

PER.—Ez, oraindik obeto irabazi gura dot nire baietz-etzeta; eta agiriago erakutsi No orren esanekotasuna, egin-barri dan orren on-indarra ta esanekotasuna. Ikusi non datorren, eta zelan dakazan zuon emazte mukerrak bere emakume eraginkortasunaren atxilo ta bendeko.

KATARINE aurrera barrien barri, BIANKE ta Alargunakin.

Katarine. eztagokitzu ondo aldean daroazun txaspela: ortik zear egotzi egizu uskeri ori; ostikoperatu ta zapaldu egizu. (Txapela erantzi ta lurrera egotzen dau Katarine'k).

Alarguna.—Ene Yaungoikoa! Inoiz be ez egidazu emon negarbiderik, olango egin-bear burubakotan aurkitu naiten-arte!

BIANKE.—Uf! zetariko esanekotasun eta bendekotasun da onako zoro uts au?

LUK.—Orren burubako al litz zure bendekotasuna be: zure bendekotasun burutsu ta zurrak eun amaseiko galduazo daustaz apal-ostean.

BIANKE.—Ainbat zoroago, tentelago zu, nire

bendekotasun eta esanekotasunaz ezetz-baietzera yokatu dozulako.

PER.—Katarine, neure aginduz emakume buru-gogorroi esaiezu zelangoe esanekotasuna zor dautsen euren yaun eta senarrai.

Alarg.—Tira, tira, irrika, txantxetan daragoio-zu zuk: guk eztoigu inoik esan-bearrik.

PER.—Esan, gero; eta orregandik asi.

Alarg.—Eztan esango.

PER.—Bai, neuk diñot eta esango dau: -eta orregandik asi zadiz.

KAT.—Ken, ken! kendu egizu betozko zemai-kor ori; eta ez egotzi zure begietatik begirakune ezekorrik, zure yauna, zure bakalduna, zure nagusia mindutekorrik: orrako orrek manatu ta deuseztu egiten dau zure edertasuna, leiak barrutiak eta bedartzak erre ta igartu ta ezereztuten dauzanez: orrako orrek nastu egiten dau zure entzute ona, zure ospea, axe zakarrak lora-pipil lirainak aztintzen dauzanez; eta olangorik ezetara be ezta egoki, ezta eder eta atsegingarri be. Eragindako, erasotako emakumea iturri nastuaren antzeko da... lupetzez betea, irudi iguingarriko. lodi, edertasunbako; eta olan dirauen artean legor-legor eta egarriak itoten egon-arren, inoik eztau ur orretatik zurrutadarik egingo, ezta tantakadarik ukutuko be. Zure yaun da zure senarra, zure bizi, zure yagola, zure buru, zure nagusi; zure ardurea dauena, zure yan-edana, zure soñekoak zuzentzen dauzana; zu etxean epeletan bildurga ta nasai ta kezka bagarik zagozan bitartean bere soñia urez eta legorrez lan nekorren azpian iminten dauena; gabaz ekaitz-artean atzarrik eta egunez otzetan egoten dana; eta zure aldetik eztau ak beste ezeren amesik eta itzarorik zure maitasunaren, zure begirakune samurtxeratsu ta benetako esanekotasunarena baño,, ordain txikiegia ainbesteko zorraren alderako!

Bendekoak errege edo bakaldunari zor dautsena langoxe bendekotasuna ta esanekotasuna zor dautsaz emazteak bere senarrai; eta emaztea muker, asarrekor, setati, latz eta senarraren bidezko gurariaren esaneko eztana, zer da olango emaztea bide bagarik bere burua bere nagusiaren aurka ta ostez eragiten dauena baño, eta bere yaun maitakorraren aurka yagiten dan azpiyale esker txarreko baño?-Lotsaturik nago ni, emakumek orren buru gitxiko dirala ikusirik, bakearen alde belaubikotu bear leukienean yagi ta gudu egin gura dabelako, eta otsein izan, maite izan eta esaneko izan bear leukienean agindu, nagusi izan

eta gorengo izan gura dabelako. Zegaitik dira gure soñak bigun eta makal, eta leun, munduko lan eta nekeetarako ez-egoki, gure izakera biguna ta gure biotzak gure soñen erako izan bear dabela iragarteko baño? Tira, tira, mamarro muker eta ezetarako etzarienok! Nire biotza be zuon arroe-na bestean arro izana da, zuok beste buru be izan dot; alanbearrez, zuok baño itzuliago izan naz ni itzari itzez eta betozkoari betozkoz erantzuteko: baño orain ba-dakit eta ba-dakust nik gure aztamakillak lasto faaño eztirala: gure sendotasuna makaltasunik makalena baño gitxiago dala... geien gareanena egiten dogula, gitxien izanik. Orrazkero, ez izan arro, orretarako eztozue biderik-eta, eta zuon eskuak zuon senarren oinpean imini egizuez, bendekotasuna iragarteko. Nire senarrak agindu ba'dagist olangorik. gertu dagoz nire eskuak orretarako.

PER.—Ederto! ori da emazte izatea! -Erduta mun egidazu, Katarine.

LUK.—Ori ondo, zoaz zure bidea zear, mutil zar; zure elburura eldu zara-ta.

BING.—Ume esaneko baño zer ederragorik eztago.

LUK.—Ez zer aspergarriagorik be emakume mukerak baño.

PER.—Tira, Katarine, goazen oera.-Irurok gara ezkonduak, baño irurotarik bi zotz egin da dagoz. (LUKENTri) Zedean, elburuan ik yo-arren, nik irabazi yoat ezetz-baietza; eta irabazla nazan aldetik Yaungoikoari eske nagokiok gau on emon dagitzuela. (PERU-TXOK eta KATARINE'k alde).

ORT.—Arraikio ire bideari; ezi dok ik basati askarria.

LUK.—Ire baimenaz, arritzeko dok olan ezi dauela ikustea, eta ezita iraungo yok. (Alde dagie).

AMAIA

Salta'n 19S2-III-5'karreanean.

ITZ AZALGARRI BATZUK

GELTZO.—Ilaun, España'ko erderaz "pavesa" I OSKI.—"Zapata".
dalakoa. I ZANGO-ZORRO— Galtzerdi, "medi"

ONDO DATOR AZKEN ONIK
DAUAN ORO

(ALL'S WELL THAT ENDS WELL)

ONDO DATOR AZKEN ONIK DAUAN ORO

(AÍLL'S WELL THÁT ENDS WELL)

ANTZERKI ONETAKO LAGUNAK

PANTZE'ko ERREGÉ.
FIRENTZE'ko DUKEA.
BERTARAN, Errusillon'go Kondea.
LAFEU, Yaun urtetsu.
ITZUTS, BERTARAN'en yarraileatariko.
Firentze'tarren guduán BERTARAN'en gudu-Iagun diran Pantze'tar
Andiki gazte batzuk.
Ondasun-arduradun, I
Aketo,) Errusillon'go Kondenoaren otseinak.
Eskupeko mutil.)
ERRUSILLON'go KONDENOÁ, BERTARAN'en ama.
ELENE, Kondenoaren ardurapeko emakume andikixe.
FIRENTZE'ko atso Alargun.
DINE, atso Alargunaren alaba.
BOLENTE, o₁₅₀ Alargunaren auzoko ta adiskide.
MARINE. (

ERREGÉ'n lagungoko Yaunak; Errege-otseinak, Gudariak eta abar, Firentze ta Pantzetarrak.

AGERLEKU.-Bein Pantze'n, bein TOSKANA'n.

i EKĪTALDI

I AGERLEKU.--ERRUSILON. Kondenoaren yauregiko txoki.

BERTARAN, ERRUSILON'go KONDENOÁ, ELENE ta LAFEU aurrera, illeta-yantziz.

KONDENOÁK.—Semeak nigandik alde egitekotan, nik bigarren senar eorzten dot.

BERTARAN'ek.—Eta nik emendik yoan ala, andera, nire aitaren eriotzeaz barrien barridagit negar: baña nik erregen aginduarí men egin bear dausat, orain aren otsein eta beti bendeko naz-ta.

LAFEU'k.—Andera, erregek egingo dautzu senartzakoa; zuri, osterá, yaun orri, aita-tzakoa: a beti be guztientzat ain on danazkero, nai ta nai ez izan bear zuontzako: eta izan be, zuon aingarritasunak eztagon lekutik sortuazoko leuke ontasuna, dagonetik eta ain ugari dagonetik atera ez baño len.

KONDENOÁK.—Ete dogu gure errege osateko itxaropenik?

LAFEU'k.—Ak bere osagilleak ortik zear bi-

dali dauz, andera; luzaro ta itxarotsu egon da euren ardurapean: baña dana astia alperrik galtze utsa izan dala ikusi izan dau.

KONDENOÁK.—Andera gazte onen aita zanak... zanak! Itz au bai ba-dala biotz-mingarri!.. Andera gazte onen aita zanak osta osta bere zintzotasuna añako ganorea eukan; bere zintzotasuna añako izatera eldu izan ba'litz, sorkaria il-ezin egingo leukean ak, eta eriotzea zereginik ezagaitik yola-^ean ibiliko litzatekan. Erregen onerako a bizi al litz! Nire ustez, aren bizia erregen gatxaren eriotzea litzateka.

LAFEU'k.—Zelan eretxon zuk aipatu dozun orrako gizon orri, andera?

KONDENOÁK.—Bere lanbidean a entzute andiko yatzun, yaun, eta eskubiderik asko eukan euki be orretarako; Narbon'go Gerarta eretxon.

LAFEU'k.—Izan be, a gorengoetaiko zan, andera; erregek oraintsu ataz arriturik eta

tamalez itz egin dau; ak ganorarik eta trebetasunik asko eban izan oraindik biziteko, yakituriak ezer al ba'leu eriotzeari iges egiteko.

BERTARAN'ek.—Zetariko gatxek iristen dau errege, ene yaun on?

LAFEU'k.—Uzkiko zauri-zorneak, ene yaun. BERTARAN'ek.—Eguño eztot entzun izan olan-gorik.

LAFEU'k.—Oba iñok ezpa'leki.-Andera gazte au Narbon'go Gerarta zanaren *alaha* dogu ala?

KONDENOAK.—Aren seme-alaba bakarra, ene yaun: *ela* nik begiralzeko emona; neska onetaz beronen aziera onak agintzen dauzan itxaropen onak dodaz; ondorengotzat dakazan lera onak emaitz ederrak ederragotu egiten dautsoez; eta izan be, garbi eztan gogok zer onik izatekotan, alangori egiten yakozan gorantzi ta gorespenak errukiz-edo egiten yakoz,- alangoren zer onak bere saltzalla be izaten dira; baña neska onegan zer onok xalo diralako, ainbat oba dira: onek zindotasuna iñogandik dakar, baña ontasuna beronek iritxi dau.

LAFEU'k.—Zure gorantziak, andera, orreri ne-gar eragin dautsoe.

KONDENOAK.—Negarra da neskak beretzako gorespenak onduteko zerik onena. Ezin dau gogoratu bere aita zana bere naibagearen gogorak bere arpegiko bizitasuna kentzeka. Bego, Elene, -tira, asko da; oba yatzu naibage dozunarena egin. naibagerik izan baño.

ELENE'k.—Naibagetuarena dagit egin; baña izan be ba-dot naibagerik.

LAFEU'k.—Neurrizko illetaren eskubiderik badabe izan illak; baña naibage geiegia bizien arerio da.

KONDENOAK.—Naibagea biziari arerio ba'dakio, naibage geiegia laster ekarriko dau eriotzea.

BERTARAN'ek.—Andera, ekazu zure onespena.

LAFEU'k.—Nok aituteko on?

KONDENOAK.—Zadiz onetsia, Bertaran! eta soñez eta antzez legetxe, ekanduz be zure aitaren oñordeko ta antzeko izango al zara! zure odola ta zure ekandu onak nor geiagoka ibiliko al dira zuzango, eta zure ontasuna zure ondarekide izango al da! Oro maite izan, gitxiri entzin, ez egin okerrik iñori: zure areriori ekiteko lain indar eta adore izango al dozuz, baña ez erabili indar ori: eta zure adiskidea zeure biziaren giltzapean euki: itz-dario barik ixil zareala eskubide

geiagoz esango al dabe. Orrez ganera, Yaungoikoak zure edergarritzat besterik ezer emon gura ba'leutzu ta ori nire ototz-ak lortu, betor zure ganera! Agur.-Ene yaun, eldu bako errege-yauregitar yatzur ori: ene yaun on, onu onik emon egiozu.

LAFEU'k.—Dautssadan maitasunari dagokoza-nik onenak emongo dautsadaz.

KONDENOAK.—Yaungoikoak onetsiko al dau! Agur, Bertaran. (Kondenoak alde).

BERTARAN'ek.—(ELENE'ri) Zuk asmau deike-zuzan guraririk onenak lagun eta otsein izango al yatzuz! pozbidet zakioz nire amari, zure etzandereari, eta aintzakotzat etsi egizu.

LAFEU'k.—Agur, emakume lirain; eutsin zuk zure aita zanaren entzute onari.

(BERTARAN eta LAFEU'k alde)

ELENE'k.—Ori baño besterik ez al litz! -nik gogotan darabildana ezta nire aita: eta nik ixurtzen dodazan negar andiak nik agaitik ixuriak baño ederrago egiten dabe aren oroipena. Nolango zan a? Aztu yat. Nire irudimenak eztakast aren ederzorarrik, Bertaran'enak baño. Nireak egin dau. Ni ezin biziz, ezetara be. Bertaran yoanik dala. Bardin litzakit izar argi au naiz besterik maite izan eta akin ezkondu gura izatea, Bertaran nire aldean goi-goian dago-ta; nik nire poza ta nasaitasuna aren dizdizean eta azaletik darion argitasunean aurkitu bear-ko dodaz, ez bere soin borobilean. Nire maitasunaren geiegikeriak galtzen nau ni: leoiaren ematze izan gura dauan orein emea maitekeriak ilgo dau. Izurri izanar-ren, atseçingarri ta eder zan a egunoro ikustea; yezarri or eta aren bepuru makur-rrak irudiditu, aren begi zorrotz-argiak, aren ule-kizkurak nire biotzko olean margoztu, aren zer bikain-liluragarrien marra ta trebetasun guztiak iruditzeke nasaiegi dan nire biotzeko olean; baña orain a yoan yat, eta yainko aizunak yauresten dauzan nire irudimenak aren ondakinak yauretsi bear dauz. Nor datorku emen? Akin yoaleko dana: agaitik au be maite dot: eta orraitño ba-dakit au guzurti andi, alango dana; ba-dakit tenteltzar, koldar uts dana: baña orri akalsok ondo la egoki-egoki dalorkoz, or eder etsi dabez-ta, ekandu onak, ostera. or dagoz narru gorritan otzak ilik; eta izan be sarri-sarritan dakusgu zurtasun otza tentel-keri bero- aberatsaren otseintzan.

ITZUTS aurrera.

ITZUTS'ek.—Yaungoikoak yagongo al zauz, enegenoa lirain ori.

ELENE'k.—Bai zeu be, errege ori.

ITZUTS'ek.—Ez.

ELENE'k.—Ez ni be.

ITZUTS'ek.—Neskatasuna buruan darabiltzula ete zagoz?

ELENE'k.—Bai. Zuk zugan gudari-antz apurtxoen bat dozu-ta, itaun bat egiten itxi egidazu. Gizona neskatasunaren arerio da; ze esi imini ete dagikeogu agandik yagoteko?

ITZUTS'ek.—Gogor egin eta ez itxi sartzen.

ELENE'k.—Baña a sartu egiten da gogorrez; eta gure neskatasuna, bere burua adorretsu yagonarren, makal da; erabuskuzu gudari-antzeko gogor egiteren bat.

ITZUTS'ek.—Eztozu olangorik; gizona aurrean yarri ba'dakitzu, zuri azpi-yana egin eta ler eraginda ortik zear bidaliko zauz.

ELENE'k.—Norbaitek yagongo al dau gure neskatasun errukarria azpi-yale ta lertza-leakandik! Ez ete dago neskak gizonai ler eragiteko gudari-biderik?

ITZUTS'ek.—Lenago bidaliko dozu gizona ortik zear bein zure neskatasuna galduazke-ro; baña gogor eginez ortik zear bidali ba'dagizu, zeuk egindako orma-zulotik sartuko yatzu, ta zuk zure uria galdu. Sorkari-batz legeerri onetan ezta oituten naskatasuna yagoterik. Neskatasuna galdutik bidezko irabazia dator; eta neskarik lortzeko neskatasuna galdu egin bear izan zan. Zu egin zinzuzana neskak egiteko gei da. Neskatasuna. bein galduazkero, amar bider ainsbestetu leiteke; beti yagon ba'dagizu, betiko galdua da; lagun otzegia da; doala ortik zear!

ELENE'k.—Bein beinean ni aren alde egongo naz, neska iltekotan be.

ITZUTS'ek.—Ori zeuk ikusi, baña ori berezko bidearen aurkako da. Neskatasunaren alde itz egitea zure ama salatzea da, eta orra-ko ori agiri agirian esaneko ez izatea yatzu. Neska izatea norbere burua eskegitea da; eta olangorik legikena lur onetsian barik bide-ertzean eortzi bear litzake. sortze-ko legeari irain egiten dautsa-ta. Neskatasunari arrak egiten yakoz, gaztaiari lez; neskatasunak bere burua zeatz zeatz yaten dau, eta bere burua yanaz ilten da. Gane-ra, neskatasuna muker-asarrekor, arro, alper, eta norberekoikeriaren ume da; eta onako au da Elexearen legeak zorrotzen galazoten dabena. Ez euki neskatasunik; eukiaz galdu baño eztozu egiten; doala or-

tik zear! Aitrar urte barru bera lango amar egingo da, eia ori geiize ona yaizu: eia amarrok geitu dauzana ezta len baño asko txarragorik: doala, doala ortik zear!

ELENE'k.—Galtzekotan, zer egin ete leiteke norbere gogara galtzeko?

ITZUTS'ek.—Dakusgun: ba, orrako ori gaitz litzakituz, olangorik gura eztauanik zure gogoko izatekotan. Neskatasuna aldiaz euren eder-dizdiza galtzen daben ondasunetariko yatzu; eukiago, ta galduago; salgarri dan artean saldu egizu; eskatimarik dauen artean saldu egizu. Neskatasunak, errege-yauregitar zarraren antzera, txapela oraingo eraz bestera daroa; eder da izan txapela, baña ezta oraingo erako; olango zerak egitea ta orain kakotxak eta agin-zotzak erabiltea ainbaten litzateke, orain olangorik ezta oituten-eta. Zer bakotxa bere aldian eta bere lekuan. Zure neskatasuna, zure neskatasun zarra Pantze'ko gure madari zimelen antzeko da; arpegi itsusia dau, ta yateko be legorregi da: ba! madari zimel yatzu, madari izurtsu. Zer egiteko orregaz?

ELENE'k.—Oraindik ezta olangorik nire neskatasuna. Zure ugazabak or millaka izango dauz maiteak. amarena, kutunarena, adiskidena. penitzena, gualburuna, are-riona, bide-erakuslana, yainkonona, errege-ri-ona, salatzallena egingo dautsoenak; Kupida aldakorrek agotan darabiltzan mundu bete neska lirain, maitabera ta biotz-kutun an ibiliko yakoz inguruan, erlak eztiaren inguruan legetxe, bekoak gora egin-gurak, apalak arroturik, batzuk latz, beste batzuk gozo-ezti, batzuk entzingarri. beste batzuk bere zori txar. Orain ak... Zer dakit nik ak zer egingo dauan? Yaungoikoa lagun be-kiol!...Ikastegi ta irakastegi da errege-yauregia, eta a da bat...

ITZUTS'ek.—Bat zer?

ELENE'k.—Nik maite dodana.-Au tamala!

ITZUTS'ek.—Zeren tamal?

ELENE'k.—Maite dodanak, maite izateak nik ukutzeko soñik ez izatearena; gu txiroago yaiook izar apalagoak beragoan gurari utsetan itxiarena; eta gurariok eraginda, gure adiskideai gure asmorik eta gogoan dogunik ezin iragarriarena; eta ortik ezatorku inoz eskerrik askorik be.

ESKU-MUTIL aurrera.

ESKU-MUTILAK.—Itzuts yaun, nire ugazaba deiez dagotzu. (Esku-mutilak alde).

ITZUTS'ek.—Agur, Elenetxu: gogora ba'zau-daz, gogotan erabiliko zaudaz errege-urian.

ELENE'k.—Itzuts yaun, izar enukiberapean yoioa zara zu.

ITZUTS'ek.—Ni Marte'pean yaioa nozu.

ELENE'k.—Neu be orretan nozu, Marte'pean yaio zintzazala.

ITZUTS'ek.—Zegaitik Marte'pean?

ELENE'k.—Zu guduak ain azpiratuta euki zabezanazkero, zuk nai ta nai ez yaio bear izan zeban Marte'pean.

ITZUTS'ek.—Marte nagusi zanean yaio nintzan.

ELENE'k.—Nik usteago dot, zure ytoaizea a atzeraka yoianean izan zala.

ITZUTS'ek.—Zegaitik dozu ori usteago?

ELENE'k.—Burrukaldian atzeraka egiten dozulako.

ITZUTS'ek Irabazteko da orrako ori.

ELENE'k.—Iges egitea be orixe yatzu, bildurak nobre burua yagonazoten dauenean: baña zugan bildurra ta adorea ederto batzen dira alkarrekin, eta biak begiko yatan zera osotzen dabe'zugan.

ITZUTS'ek.—Nire zereginen zereginak eztauste astirik izten zuri zorrotz erantzuteko. Ni errege-yauregitar oso-oso ta bete-bete egingo natxatzu; atzera ona natorrenean zuri be irakatsiko dautzudaz errege-yauregiko

bideok, niri entzuteko ta nire esanera yar-teko gauz ba'zara, ta nire onuai yarrai ba'zakiez, ostean eskerrik askorik be eztaustazu esango ta zure ez-yakinean ilgo zara; agur. Astirik dozunean otoitz egin; eztozunean, zure adiskideak gogoratu: iritxi senar onik, eta a zeu artzen zauzanez artu: onazkero, agur. (Alde dagi).

ELENE'k.—Sarritan gure osapidea geugan dartzu, geugan dogu, eta guk Yaungoikoari ezarten dautsagu: Yaungoikoak aukeran iminten dauskuz zerak; baña gu geldo ta nagi gareanean gure asmoai atzerantza indar egiten dautse. Nongo indarrek yarten dau nire maitea orren goian, eta niri ikusi eragin, eta ezin dautsat emon nire begiri yakitza? Alkarregandik urrin be urrin egonarren antzeko antzekogaz batzen daki berezko yokereak, eta alkarri mun eragiten. Inondiko aletinak ezinak bediz neckek bi!durtzen dabezanentzat, eta len bestek egina ezintzat dabenentzat: non izan da eguño bere laina erakutsi ta bere maiteaz yabetu eztan neskarik? Erregeren gatxa... ba-leiteke nire csmoa ustel urtetea, baña nire erabagia tinko dago, ta enau itxiko. (Alde dagi).

II AGERLEKU.-PARIS. ERREGE-Yauregiko txoki.

Turuten ots bizi-alai. PANTZE'ko ERREGE, idazkia; Yaunak eta beste errege-lagunak aurrera.

ERREGEK.—Firentze'tarrak eta Siena'tarrak alkarri uleetatik elduta dabiliz; zori bardi-na yokatu dabe, eta aurrera doaz euren gudu azkarraz.

I YAUNAK.—Olan diño, yaun.

ERREGEK.—Bai, eta sinisgarri da; guk emen segurutzat dogu ori, Osterri'ko gure lengusua autorle dala, baña ak diñoenez Firentze'tarrak euren alde arin arin yoanazoko daukue; baña gure adiskide maite orrek, arazoa aurretik ebatzita, guk ezetza emongo dautsegula uste-edo dau.

I YAUNAK.—Zuk aintzakotzak dozuzan aren yakituri ta zurtasuna ba-leiteke zure sinisterik osoenaren eske egotea.

ERREGEK.—Ak sendotu egin dau gure erantzuna, eta Firentze'k gure ezetza emonik dau gugana etorri baño len; orraitioño be, Toskana'tarren alde yoan gurako leukien gure zaldunak, eskubide osoa dabe batzuen naik besteen alde yarteko.

II YAUNAK.—Orrako ori ba-leiteke gure zaldunentzat mintegi izatea, zaldunok euren

soñai eragiteko ta gorengo egikizunak egitako irrika dira-ta.

ERREGEK.~Nor datorku emsn?

BERTARAN, LAFEU ta ITZUTS aurrera.

I YAUNAK.—Errusillon'go Kondea yatzu ori, ene yaun on, Bertaran gaztea.

ERREGEK.—Gazte, zure arpegia zure aita berarena da: sortze esku-zabalak, aringa barrik arduraz eta ganoraz ibiltzen dakian sortzeak ondo atondu ta eratu zauz. Zure aitarren soña ezeze aren ekanduak be zure izango al dira ondorengotzat! Ondo etorria Paris'era.

BERTARAN'ek.—Nire eskerrak eta nire otseintzea za nagusien orrentzako dira.

ERREGEK.—Zure aita zanak eta nik, biok, adiskidetasunik onenez eguño lenengoz gure gudari-aria zelango zan erakutsi gabeanean langoxe al litz nire soin-osasuna! Ak aldi atako gudueta urrin begiratzen eban eta gudaririk onenen ikasla izan zan: a luzaro bizi izan zan; baña adin itxusia biokana etorri zan ixil-mutilka, ta gauzeztat lantegitik atera gauz. Zure aita on zanaiz itz egiteak zuzpertz egiten nau. Nik orain-

go gure yaun gazteetan dakustan buru-bizkoria eban ak bere gaztearoan; baña gazteoi yazo lekikie euren izkirimiri ta txantxak, iñok yaramonik egiteka, atzera eurenkana etortea, yauregitarreri ain egoki yakon deduari egindako utsa ostondu a) izan baño len: aren arrotasunak naiz ziri zorrotzek ez eban iñorentzako nardarik naiz mingoztasunik; eta iñoiz olangorik egitekotan, iñok orretara beartuta izaten zan; aren zindotasunak ondo ekian noz itz egin, eta itz egin bear ebanean aren agoa adimenaren esaneko izaten zan: bera baño beragokoak, zapuztu barik, erbestetarrak lez txeratsu artzen ebazan; bere gallur garratza eurenkanaño beera erasten eban, makurtuta, eta olan, bere apaltasuna arein arrokizun egiten zan, eta ak bere burua arein gorapen landerre-raño eratsi ta apaltzen eban. Alango gizona gure aldirako eredu izan leiteke; eta eredu ak, ondo yarraiazkero, oraingo gazteok aren atzetik doazanak baño eztirala erakutsiko leuke.

BERTARAN'ek.—Aren oroipena, yaun, zure gogapen eta itzetan aren ilobian baño ederrago agiri da; aren ilobi-ganeko gorespen idatziak baño ederretsiago dira zure erregetzak.

ERREGEEK.—Aren al nengo ni be! Ak beti esaten eban... Orain entzuten nagokola dirudit; aren itzak etziran belarri batetik sartu ta bestetik urteten, aik an mentatuta lez gel-

III AGERLEKU-ERRUS LON. Yauregiko txoki.

KONDENOA, ONDASUNZAÑA, ta AKETOA aurrera.

KONDENOAK.—Entzuteko gertu nagotzu: zer diñozu gure anderañoaz?

ONDASUNZAÑAK.—Andera, igaroko nire aleginen erreskadan aurkituko al dozu nik zure gogoia beteteko izan dodan ardurea; eta izan be, gure egite onak geuk iragarriazkero, gure lotsortasuna iraindu ta on egiteko moteldu baño eztozu egiten.

KONDENOAK.—Zer egiten dau kirten orrek emen? Oa ortik, txotxo; zure aurka etorri yatazan espa ta zinkurinak eztoz sinisten; nire geldoari zor yako nik olangorik ez sinistea, zu olangorik egiteko zoro ta treberik asko izanarren.

AKETOA.—Zuk ondo dakizu, andera, ni zigaxo nazana.

KONDENOAK.—Ondo yagok, txotxo.

AKETOA.—Ez, andera, ni zigaxo izatea eztago orren ondo, aberatsetatik asko gaiz-

ditzen ziran, an azi ta igaliak emoteko, -"Ez ai naz biziko", esaten eban ak, iñoren kaitabako txantxeta, gotilun-aldia eltzen yakonean-, "Ez al naz biziko bein nire garraren orioa agortuazkero, ez al naz biziko buru gazteagoen barregarri izateko, tentelkeriz barri eztan oro zapuztuten dabengaztean barregarri izateko, naiz-ta orrako orrek euren yantziak baño buru geiagi ez izan, eta euren asmoak axeak daroazanak izan": orrako ori gura eban ak: nik, emen gelditu onek, aren urren, aren guraria bera dot. Ez argizagirik ez ezirik egiteko gauz enazanazkero, erlauntzetik len baño len uxatu bear nindukie, beargin batzui leku egiteko.

II YAUNAK.—Zu maite zauguz, yaun: gitxien maite zabezanak izango dira zure bearra lenen izango dabena.

ERREGEEK.—Nik lekuri beteten dot, ori neuk be ba-dakit.-Zeinbat aldi da, konde, zure aitarenko osagillea il zala? A ospe andiko gizon zan.

BERTARAN'ek.—Sei bat illabete da, ene yaun.

ERREGEEK.—A bizi ba'litz oraindik, ak zer egingo leuskidan ikusi gurako neunke: ekazue besoa: beste osagilleak euren osakaiz ondatu nabe: sortze-indarrak eta gaxa or dabilkidaz alkarrekin burruka zehik irabaziko. Ondo etorria zauguz, konde ori: nire semerik bez zu baño maiteago,

BERTARAN'ek.—Eskerrik asko, nagusien orri. (Alde dagie. Turut-ots alai).

tetsi izanarren; baña ni ta Elixabete ortik zear mundura yoatea eder etsi ba'dagizu, gu biok al dogun giñoan ondo ibiliko gara.

KONDENOAK.—Eskeko izan gura dok ala?

AKETOA.—Zure ederretsia gura dot arazo onetan.

KONDENOAK.—Zein arazotan?

AKETOA.—Elixabete ta nire arteko arazoan. Otseintzea ezta yarauntsirik; eta nire usuez eztoz iñoiz izango Yaungoikoaren onepenik seme-alabarik izan arte, or esan daroenez, seme-alabak onepen ei dira-ta.

KONDENOAK.—Esaidak zegaitik ezkondu gura dokan.

AKETOA.—Nire soñak eskatzen daust, andera; ni aragiak tatarrez naroa; eta txerrenak daroanaki yoateaz besterik ezta.

KONDENOAK.—Ori dok ire yaureskuntzearen zegaiti gutzia ala?

AKETOA.—Bai, andera, ba-dot beste zegaiti deunik be, deunak dira izan be zegaiok-eta.

KONDENOAK.—Iñori esangarri ete dozak?
 AKETOAK.—Ni, andera, sorkari gezto izan naz, zu ta aragi-odol oro lez; eta ezkondu ba'nadi, damututeko ezkonduko naz.

KONDENOAK.—Bai orixe, i ezkonduaz Iena-go damutuko az gezto izanaz baño.

AKETOAK.—Nik eztoz adiskiderik, andera; eta nire emaztea dala-ta, adiskidek izateko itxaro dot.

KONDENOAK.—Olango adiskidek ire arerio dozak, tentel.

AKETOAK.—Oker zagoz, andera; zuk eztozu ezagun adiskide andirik; adiskide dira, ta benetako adiskide, ni aspertuta naukan egitekoka zitalok egiten dauste-ta. Nire soloa Iantzen daustanak ipuztarri-bearra aurrerazten daust, eta uztea Iegorreratzeko baime-na emoten daust: ak nire emazteagazko kuku egin ba'dagist, nire yopu da; nire emaztea poztu dagiana nire odola ta aragia poztuten dauzana da; nire aragiari ta odolari naierak dagitsozanak nire aragia ta odola maite dauz; nire aragia ta odola maite dauzana nire adiskide da. Gizonak dirana izatea askotzat ba'lebe, ezkontzean elegoke bildurrik: eta izan be, Charbon gazte garbizalea (puritan) ta Poysam agure Doipuruzalea, yaueskuntza-arloan alkarregandik bananduta aurkituarren, ezkontza-arloan erizkide dira; euren adarrak alkarrekin kirimildu leitekez, orein arrak orein-taldean Iegetxe (1).

KONDENOAK.—Beti izan bear ete dok ago-zantar eta tentel iraintzalla?

AKETOAK.—Igarla nozu ni, andera; eta nik egi onetara diñot:

Nik, ba, balat (2) au balat au birresango,
 Gizonak or egi utsa aurkituko;
 Zu ta ni alanbearrez ezkontzen gara,
 Maitasunez zure kukan abesa.

KONDENOAK.—Oakit ortik, txotxo; geroago eragoko yoguk orretaz barrio.

ONDASUNZANAĀK.—Eder ba'dakitzu, andera, orrek Elene'ri zugana dei egin dagiola: are-taz zuri itz egiteko nozu.

KONDENOAK.—I, txotxo, esaiok nire Ieñargi-neskeari berakin itz egin gogo dodala; Elene'ri esan gura yoat.

AKETOAK.—(Abestuz)

Arpegi lirain onegaitik, no ak esan eban,
 Sakaildu ete eben Eladetarrak Toroa?
 Maitabera au, maitabera au, or,
 Izan ete zan Priamu Errege'n poz?
 Au esanik ak asperen zutunik,
 Au esanik ak asperen zutunik,

Eta atan supita au ak esan:
 Bederatzi geztofik bat on izatekotan,
 Bederatzi geztofik bat on izatekotan,
 Ondiño on bat dogu, on bat amarretan.

KONDENOAK.—On bat bakarrik amarretan, ostera? Ik abestia muskildu egin dok, yauntxo orrek.

AKETOAK.—Amar emakumen aitean bat on, andera, eta au abestia garbitzea yatzu: Yaungoikoak olan yagongo al Ieu Iudi au urte osoan! Guk ez geunskio aurkituko ezetarik akatsik iztar-emakumeari ni yauretxeburu ba'nintz: amarretik bat esan eban ak! Izar bakoteko, naiz Iur-ikara bakoteko emakume on bat yaíoiko ba'litz, zori on Iitzateke: gizonak biotza nasaitu al izango Ieuke, iñori iñorena ateraten ibili-bear barik.

KONDENOAK.—Oa, yauntxo tentel ori, ta egik agindu yakana.

AKETOAK.—Andia da orraitioño gizona emakumeren bendea egon eta orUk ari okerrik ez etortea!... Zintzotasunak, garbizalerik izan ezarren, eztauto iñori okerrik egiten; biotz andiren abade-yantzi baltzaren ganean apaltasun-pelliza yantziko dau.-Orain-txe ba-noa benetan; nire egitekoa Elene'ri ona etorteko esatea da. (Alde dagi).

KONDENOAK.—Tira ba, ta?

ONDASUNZANAĀK.—Ba-dakit, andera, zuk neska anderea maite-maite dozuna.

KONDENOAK.—Izan be, ba-dot: aren aitak a nire ardurapean itxi eustan; eta neskeak

(il) GARBIZALEAK.—Ingelandarrak krcitoli-kotasuna baztatu ta kistar yaureskuntzan euren bideak artu ebezonazkero, euren siniskeretan zati-zati egin dira. Zatiotariko bat yatzuz Garbizale deretxenak. Garbizaleen uestez gure kistar yaurespidean Idazti Deunetan argi-argi agiri danaz besterik ez bear ei geunke ez sñmistu, ezta besterik ezer egin be. Olan izatekotan, gure len-gurosoakandik, eskurik esku datorkun guztia baztatu egin bearko geunk; ; baña ez aztu, gero, Yosu Kisto'k ez ebalaz ezer idatzi to. Aren ikasleak be ez ebela Ak esan eban guztia idatzi. Zer asko, idatziz barik, ekanduz datorkuz Elexan.

(2) BALAT.—Balot dalakoa itz neurtu gitxi ta xalo-lau batzuk dauzan abesti yatzu; geien baten itz neurtuok gure biotzaldiak iragarten dauksuez. Balatean eresia itzen lagungarri baño ezta, ta itz neurtuok doñu berberaz abesten dira. Balat izena erri-ipuiñak azaltzen dabezan itz neurtuai be ezarten yake.

berak, besteren gorantzi barik, berenez eta legez dau nik dautsadan maitasunaren eskubiderik: emon yakona baño geiago zor yako; ela eskatuko dauena baño geiago ordainduko yako.

ONDASUNZANĀK.—Andera, berandu berandu egon naz nire ustez ak gura baño aren ondoragoan: bakarrik egoan, eta bere itzak bere belarrietara bídaltzen ebazan; zín egingo neunke aren alde, ak ez ebalu uste belarri arrotzik entzuten egokonik. Aren eragoa ak zure semea maite dauela zan: Zoria -iñoan ak- Zoria ezta yainkonorik, arein bien mallen artean ainbesteko bitartea imini ebanazkero; Maitasuna be atzala yainkorik, bere indarra malla bardinekoetara bakarrik zabaldu gura ebanazkero; Di-ne be *etzala* neskerz erregenorik, bere yau-parinoa ez otoz-otoko erasoko galbidetik ez gero be ordain-bidez atera gura ez ebaluko. Onako ítrok ak nik eguño iñorí oartu izan dautsadan biotz-min eta naibagerik andienaz esaten eragoíon; eta orrako guzti ori zuri lenbait-len iragartea nire egitekotzat etsi izan dot; orriek etorri leiteken okerra dala-ta, orrako ori yakitea zuri ondo letorkizulakoan.

KONDENOAK.—Egiteko au zuk zintzo bete dozu; ixilik eta zeutzako gorde: orrako ori neuri be diralako batzuk iragarri daustez, baño diralakook eta eztrialakoak índar-bardin izanda, ezin neban ez sinistu ez sinistu ez. Arren, bakarrik itxi nagizu: orrako ori zeure barruan euki; nik eskerrik asko damotzudaz zure ardureagaitik; geroxeago itz egingo dot zukin. (Ondasunzaniak alde).

KONDENOAK.—Orixe yazo yatan neuri be gazie nintzanean: iñoz ba'gara sortze-indarren bendeko, zeroñan gara; egin eginen be arantzok gure gaztearoko larrosa-landa-rearenak dira; gure da, gure odola eta gure odolarenak arantzok: maitasunaren gríña gogorra gaztegan irartea gaztearoren agiri ta ezaugarri da: ígaroko egunetatik gogoratzen dogunez, onangoxeak izan ziran gure akatsak be; edo-ta guk aro atan ez artu akaztat be.

ELENE aurrera.

Orí dala-ta, gexorik dago orren begía; orrenaz oartzen naz.

ELENE'k.—Zer da zure eder, andera?

KONDENOAK.—Ba-dakizu, Elenetxu, zure ama nozu ni.

ELENE'k.—Nire andera begiragarri zara zu.

KONDENOAK. -Ori ez, zure ama baño: Zegai-

tik ez ama? Nik ama esan dodanean. zuk sugeren bat ikusi dozula uste izan dot: zer dau ama itzak zu olan ikaratzeko? Nik zure ama nazala diñot; eta ník nire sabelean ekarrikoen artean iminten zaudaz. Sarritan ikusi izan da seme-alabatzakoa yatorriaz zein geiagoka; eta aukereak azi arrotzai gudanantz laban eragiten dautse; zuk eztaustazu ama-intziririk eragin, baño amaren ardurea dautzu: -Yaungoikoa erruki bekigu, neskato! Zure ama nozula esateak odola leitu egiten ete dautzu? Zer yazoten yatzu, zure begien ertzetan euria iragarten daben ostadar margoak agertzeko? Zegaitik? Ni zure ama nozulako ala?

ELENE'k.—Etzaudazalako.

KONDENOAK.—Zure ama nazala dirautzut.

ELENE'k.—Azketsi, andera; Errusillon'go kondea ezin izan leiteke nire nebarik; izen apaleko naz ni, a izen yagiko; nire gurasoak ez eben izan goi-agiririk, arenak, ostera, guztiak goiko; a nire ugazaba, nire yaun maite da; ni barriz aren otsein bíz, ta aren bendeko ílgo naz; ak eztau izan bear nire neba.

KONDENOAK.—Ezta ni be zure ama?

EIENE'k.—Zu ama zatxataz, andera; al zintzaz... baño zure seme nire yauna nire neba ez izatekotan., Izan be, nire ama! zerua ez nik maiteago zu gu bion ama izatea baño, baño a nire neba ez izatekotan. Ni zure alaba izanazkero, ak be nai la nai ez izan bear ete dau nire neba?

KONDENOAK.—Bai, Elene, zu nire erran izan zeintekez: Yaungoikoarren ez al dozu olango asmorik ízango! Ama ta alaba izenak or dabiltzuz nor geiagoka. Zer dogu au! Ostera be zurbil? Nire bildurrak igarri dau zure biotzeko maitasuna: orain ba-dakust zegaitik zabilztan zu bakarzale ta non dagon zure negar guztien iturburua. Orain sentzu guztiak oartzen dira zuk nire semsa maite dozula; alperrik íbiliko zara au ta ori asmaka eztozula maite esateko, zure grínea bestera gedarrez dagonazkero: orrazkero egia esaidazu; baño esaidazu baietz; -eta izan be, begira, zure begiak dira autorla, bata besteari; eta zure begiak orrako ori zure egiteetan argi ta garbi ikusten dabe-ta, euren erara itz egiten dabe; obena eta gaiztoki-burugogorkeriak lotzen dabe zure miña, egirik esan eztagizun. Esan, ez ete da olan? Olan izatekotan, eztozu yo ate txarra; ez izatekotan, zinez uka egizu: dana dala, Yaungoikoarren eta dautzudan gogo onarren, egia esaidazu.

ELENE'k.—Andera on, azketsi nagizu!

KONDENOAK.—Nire semea maite dozu ala? ELENE'k.—Azketsi, andera zindo orrek!

KONDENOAK.—Nire semea maite dozu ala? ELENE'k.—Zeuk eztozu maite ala, andera?

KONDENOAK.—Ez ibili kakomakoka; aganako nire maitasuna berezko lokarritik dator, eta ori edonok dakiana da: tira, tira, idigi zure barrua, zure barruko griñea, zure griñak oso-osorik autortu bear dozuz-eta.

ELENE'k.—Orrazkero ba-dautort, emen nire belaun-ganean, goiko zeru ta zure aurrean, zure aurrean eta zeru goiari, zure semea maite dodala: nire adiskideak lander bai, baña zintzo ziran; alangoxea da nire maitasuna be; ez artu iraintzat, nik a maite izateak *ari* gatxik eztautsa egiten-eta; a maite izatean eztot nik andi izan-gurarik; eta eneunke a nire izaterik be gurako ni arentzako lain izan arteño; eta orraitño ez-takit zelan eldu neinteken aren lain izatera be. Ba-dakit *a* alperrik maite dodana, eta nire aleginak itxaroaren aurkako dirana; eta orraitño nik ura egotzi egiten dot bae zulatsu, marrogille ta urik ezetara be ezin euki dauen onetara, maitasunezko urik ezin euki dauen bae onetara, ta geiago egozteko be urik ba[^]dot oraindik; onan, Inditarren antzera, yaureskuntzako nire okerreko ustetan, bere yaureslea begiratu bai, baña besterik egiten eztakian eguzkia yauresten dot. Ene andera maite-maite ori, zure gorrotoa ez *a* yako bidera aurrez aurre urtengo nire maitasunari, zuk maite dozuna bera maite izateagaitik; baña zartzaroko zure ekandu onak gaztearokoak iragarten dabenez, zu zeu be egunen baten zure biotzean gurari garbiekaz eta samurtasun-garraz oartu ba'zintzazan, zugan beti Benuts eta Dine biak batera agintari agiri izan ba' ziran, erruki izango daustazula uste dot; maite dauena iristeko itxaroga, billa dauena lortzeko ustega bizi, ta igarkizun-antzo bera il daroana samur maite dauenaren erruki izango zareala!

KONDENOAK.—Eztozu izan oraintsu Paris' era yoateko asmorik ala? Esan egia ta argi ta artez.

ELENE'k.—Bai, andera, izan dot.

KONDENOAK.—Zegaitik? Garbi esan.

ELENE'k.—Egia esango dautzut; zin dagitzut Yaungoikoarren. Ba-dakizu nire aita zana ilteko egoanean artzeko bakan eta onuragarri-onuragarriak ak itxi eustazala, eta arduraz yagoteko agindu eustala, dirudien baño garrantzitsuago dirala-ta. Orrako artzeko orrein artean dozu bat errege makalduta ta etsita daukien gatxorentzako berenberegikoa ta egikorra.

KONDENOAK.—Ori izan da zuri Paris'erako bidea arrazoten dautzuna ala? Esan argi ta garbi.

ELENE'k.—Zure seme nire yaunak gogoratua-zo daust ori; ostean, Paris, osakaia, ta errege, zori onez nire bururapenetatik urrin izango ziran.

KONDENOAK.—Baña zuk, Elene, zuk uste ete dozu, zuk opatzekotan erregek artuko leukela zure osakai ori? A ta aren osagilleak eretxi bateko dira; *a* bera, aik ezin dautsoela onik egin ustetan dago; aik, eurak ezin dautsoela laguntzarik eskeñi; zelan sinistuko aik neskato lander-eyakineri, aik euren yakituria an edan daberen irakastegiak erregeren gatxa bera beretara itxi dabenez?

ELENE'k.—Zertxo bat susmetan dot onetan. bere lanbidean trebetasunik andiena eban nire aitaren yakituriaz ganera, zera, nire birtartez osakai au zeruko izarrak onetsiko dabelakoa; eta ondorena ikusteko zuk zure ederretsia emongo ba'zeun, nik aleginak egingo neunkez nire bizia urli ordu ta egunetan galdutzat esteko, erregeren osasunaren alderako izatekotan.

KONDENOAK.—Olangorik sinisten ete dozu? ELENE'k.—Bai, andera, eta sinistu ezeze ya-kin dakit.

KONDENOAK.—Orrazkero, Elene, nire baime-na, nire ederra, eskuartekoak, otseinak, eta errege-yauregikoentzat nire gorantzirik biotzetikoenak be izango dozuz; ni etxean gel-dituko naz, eta Yaungoikoari arren egingo zure aleginaren alde: zoaz biar; eta seguru egon onetaz, nik emon *al* dautzudan laguntzaren utsik eztozula izango. (Alde da-gie).

II EKITALDI

I AGEHLEKU.-PARIS. Errege-yauregiko txoki.

Turut-ols alai. ERREGE aunera, Firentze'ko gudurako agur egiten datorkozan Yaun gazteakin; BERTARAN, ITZUTS, eta otseinak.

ERREGEK.—Agur, yaun gazte; gudurako oñarri-legeok ez baztatu zugandik: -eta zuri, ene yaun orri, zuri be agur: -biok izan nire onuaren erkide; eta bakotxak beretzako osoan artu ba'dagizue be, biontzako asko da, onu-emaí au biontzako be andirik asko da-ta.

I YAUNAK.—Gure itxaroa, yaun, gudaritzea ondo ikasita atzera gatozanean zu onik aurkitzea da.

ERREGEK.—Ez, ez, olangorik ezin izan leiteke; eta orraitíño nire biotzak eztau autortu gura nire biziari kukuka dagon gatxik dodanik. Agur, yaun gazteok; ni bizi ala il, Pantzetar aintzakogarrien seme izan zook; Itali arroskoak, euren yarauntsizat azkenengo errege-agintzaldiaren lur-yoteaz besterik izan eztaben italiarok dakusela zook etzariela etorri ospeari kutunkeriak egiten, ospeakin ezkontzen baño; ospe-billa idabilenik adoretuena yausi dadinean, aurrera yo ta idoro zook billa dozuena, ospeak oio garratz dagian: esan dot, agur.

II YAUNAK.—Osasuna zu nagusien orren esaneko izango al yatzu!

ERREGEK.—Itali'ko neskak, gero! arduraz ibili areikaz; aik diñoenez, Pantzetarrak ez dira gauz ezetzik esateko, aik eskatuazke-ro: ez egin zuon buruak yopu gudari izan baño len.

BIAK.—Zure onuak ederresten doguz.

ERREGEK.—Agur.-Zatoz ona. (ERREGE oera doa).

I YAUNAK.—Ene yaun maite ori, zu ez al zara eraen atzean geldituko!

ITZUTS'ek.—Orrek eztau errurik; garra...

II YAUNAK.—Eup! Au gudatearen eder!

ITZUTS'ek.—Itzalez eder; olango gudurik ikusia nozu.

BERTARAN'ek.—Niri emen geldituazoten dauste, ta belarriak minduta dodaz "gazte-egi", eta "urtego urtean" eta "goxegi da" entzunaz.

ITZUTS'ek.—Orretarako gogorik ba'dozu, mutil, ixilka alde egin baño eztozu.

BERTARAN'ek.—Emen egon be ni zaldi sutsua

lez ostikoz lurra yoten, besteak deduz yantzen diran artean, ezpatea yantzarako bakarrik daroadala! Yaungoikoarren, ni ba-noa ixil-muxilka, ta adoretzu.

I YAUNAK.—Ixilka iges egitea yatzu deduzko.

ITZUTS'ek.—Alde egizu, konde orrek.

II YAUNAK.—Lagun izango nalxatzu; orrazkero, agur.

BERTARAN'ek.—Ni be zuokin noa; oñaze gorri da gutzako alkarregandik banatzea.

I YAUNAK.—Agur, gugalburu.

II YAUNAK.—Itzuts maite ori!

ITZUTS'ek.—Gizaguren yator goragarriok, nire ezpatea ta zuonak alkarren senide dira. Eutsiez txatar onak eta itz dizdiratsuak. ari oneko gizonok.-Spinii gudaltaldeko Spurio dalako gugalburua aurkituko dozue bere ezkerreko masallan zauri-lorratza, guduko agiria dauela; ezpata onexek egina dau arako zauria: bizirik nazala esan egiozue, eta zeatz ekarri egidazue ak diñoa.

II YAUNAK.—Olantxe egingo dogu, gugalburu zindo.

ITZUTS'ek.—Bere ikasla barri zatxakozenazkero, Marte'k kutun izango al zaeuz! (Yaunak alde). Guk zer egiteko?

BERTARAN'ek.—Ni emen geldituko naz; errege.<

ITZUTS'ek.—Yaun zindoentzako itz beroagorik izan egizu: zuk itz otzegiz eta urriegiz agur egin dautsezu: zabalago ta itz-yarioago itz egin orrei, orreik erameretan orratzetik arako utsak yatzuz-eta: benetako ibilkeran, yan-edanean, itzetan gallen yatzuz, eta euren zer guztiak oraintsuengo erara egiten dabez; eta oinkadea neurtzeko danborra txerrenak berak yoarren be, olangoai yarraí bear yake: zoakiez atzetik ara, eta agur luzeagorik egiezu.

BERTARAN'ek.—Orixe egin be egingo dot.

ITZUTS'ek.—Mutil aintzakogarriak orreixek; eta segurutik gudari kementsu izatera elduko dira. (BERTARAN eta ITZUTS'ek alde).

LAFEU aurrera.

LAFEU'k.—Azketsi nagizu, ene yaun (belaunikatu egiten da), ni ta nire barriak garealata.

ERREGEK.—Zutuntzeko agintzen dautzut.
 LAFEU'k.—Orrazkero emen dozu zutunik azketsi dozun gizona. Zeu belaunikotu al zintzazan, ene yaun, niri erruki-eske; eta nire aginduz zu zutundu al izango *a* zintzazan.
 ERREGEK.—Olangorik al neu; olan izatekotan, burua ausiko neuntzun, eta gero erruki-eske yarri.
 LAFEU'k.—Eskerrik asko, yaun, baña goazen gure arira: zure gatxa osatzerik gura ete dozu?
 ERREGEK.—Ez.
 LAFEU'k.—Ba! errege azeri orrek eztozu yan gura maatsik, ezta? Bai, zuk yango dozuz nire maats bikainak, nire errege azeriak goatu *a* ba'dauz: nik ikusita daukat arriari be bizia emongo leuskion osakaia; arriari bizia emon, atxa biztu ta zuri aureskua, oñai biziro eraginaz, yantzazoko leuskizuna; arako aren ukutua bera bakarrik da asko Pipin erregea biztuteko, areago, Karla Andiarri eskuetara idazkortza emon eta ari maite-idazki idatziazoko leuskiona.
 ERREGEK.—Nori idatziazoko leuskiola?
 LAFEU'k.—Osagillenoari: ene yaun, olangoxe bct eldu-barri da, zuk ikusi gura ba'dozu ikusi; nire zintzotasun eta entzute onarren, itzaldi labor eta otoo otoko onetan nire gogaketak arildu al ba'dodaz, nikin itz egin dauen emakumeak, eta emakume dala aren adina, ogibidea, yakituria ta tinkotasuna ikusirik, nire makaltasunari dagokion baño arrituago ta zurtuagorik gelditu naz. Bera eske dagotzunazkero, ikusi gura ete dozu ta bere egitekoa zer dan yakin? Ori egindakoan, barrerik asko egin nire lepotik.
 ERREGEK.—Ekarridazu aurrera zer arrigarri ori, Lafeu on orrek: zu ezeze gu be arritu gadizan, naiz zu orrako orrek zelan arritu zauzanez arrituta, zure arritze ori zugandik uxatu dagigun.
 LAFEU'k.—Ez, nire arritzeaz etzara arrituko, egun au amaitu baño len ikusiko dogunez. (LAFEU'k alde).
 ERREGEK.—Olan itz egiten dau beti bere-bere uskeriren aurretik.
 LAFEU ostera be aurrera, ELENE'kin batera.
 LAFEU'k.—Ekin ekin.
 ERREGEK.—Iradu onek egoak dauz izan be.
 LAFEU'k.—Bai, ekin, ekin: au dogu Nagusiena; iragarri zuk gogo dozuna: zuk saltzallanta zu dozu izan; baña olango saltzalleri gitxitan dautso bildurrik Nagusienak: Kerside'n osaba nozu ni (3), bi batera izten azartzen nazana: ondo ibili (Alde dagi).

ERREGEK.—Lirain ori, zure arazoa guri da-gokunik ete da?
 ELENE'k.—Bai, ene yaun on. Narbon'go Gerra ta izan zan nire aita; bere ogibidean on zan.
 ERREGEK.—Ezagun neban.
 ELENE'k.—Bide geiago nik aganako gorespennak aurreratzeke. A ezagun izatea asko da. Il-aginik oean etzala artzeko aunitz emon eustazan ak; batez be bat, bat au bere ogibideko yardunaren ondorengorik maiteentzat eta bere oar-ikusien kutun barkartzat, nire irugarren begizat, beste biak buño seguruago ta maiteagotzat gorde ta eukiteko agindu eustan: olantxe dot euki be, eta zu Nagusien ori egin-eginean be nire aitaren dedu ta entzutea goren ziran zereko gaitz zakarrak yota zagozala entzunik, artzeko edo osapide ori zuri apaltasunik andienaz eskeintzen natortzu.
 ERREGEK.—Eskerrik asko, neskato: baña ez izan osatuko nazanaren orren sinispera, gure osagillerik ikasienak gu bertan-bera itxi. ta osagille-batz osoak be, yatorriz ezinbesteko danetik, gizonen trebetasunek ezin atera nagikela erabagi dauenazkero, -nire ustez eztozu lorrindu bear gure buru-argitasuna, naiz bide bako itxarorik artu, gure gaitz osa-ezina osakai-bendean yarriaz; orrako ori egitea, gure burua ta entzute ona alkarregandik banatzea litzateke, laguntzea burubakotzat dogunean, burubako laguntzea ederretsita.
 ELENE'k.—Orrazkero, nik nire egitekoa bete izanak ordainduko daustaz nire nekeak: nik eztoz egin gura alegin geiagorik nire egitekoa zuri buruan sarrazoten: eta zure errege-gogaketarik apalenetariko bat eskatzen dautzut ni atzera eroan nagian.
 ERREGEK.—Ezin neiketzu emon ori baño gitxiagorik, esker oneko nazala esan dagi-zun. Zuk ni laguntzeko gogo izanarren; eta eskerrok il-aginik dagonak bera bizitea gura dabeni lez damotzudaz: baña nik osorik eta zeatz dazagudanaren txatalik be ez dazaguzu zuk; nik nire galbidea osorik eta zeatz dazagut, eta zuk eztakizu ezetariko ganora, arte edo trebetasunik.

(3) KERSIDE Toroa'tar Pandar dalakoaren illoba zan. Pandar'ek bere illobea Toril'kin ezkondu gura eban, baña Kerside'k beste gazterik maite. Bein, Pandar'ek gazie biok alkarrekin bakarrik itxi ebazan, alkarrekin maite-minuteko asmoz.

ELENE'k.—Nik egin neikenak ezin egin okerrik zuri, eta gitxiago zelango dan ikusteak, beste osakai ta osapide guztiak bazartu dozuanazkero. Zer andiak egiten dakian Ak goikoak sarri-sarritan bitartekorik makalarenaren bidez egiten dauz; olan Idazteunak umeetan erakutsi dauz yakituria ta zurtasuna, ebazleak ume izan diranean. Ubeldarri itzalak sortu ta bidea egin dabe iturri txikietatik; eta itxaso andiak legortu egin dira andikiak alatzik sinistu-ez egin dabenean. Itxaroak sarritan uts, porrot egiten dau, eta sarrien geien uste danean; eta sarritan itxarorik gitxien dagonean eta an etsipen utsa dagonean egin-eginean yoten dau elburu-elburuan, itu-ituau.

ERREGEEK.—Enoa zuri entzuten, zuri yaramonik egiten: ondo ibili, neskato lirain ori; alperriko izan diran zure nekeok, zeuk ordaindu bearko dozuz: artzen eztan opeak bere ordaintzat esker on utsa artzen dau.

ELENE'k.—Goi-argiz artu bidea olan itz utsez bazartzen dozu: olan eztau yokatzen zer guztiak dakizan Ak. Ak eztau oker ebazten, guk, ostera, agiri danez, azalez ebazten dogu: baña arrokeri utsa da gurea, Yaungoikoaren laguntzea gizonen egitetzat artzen dogunean. Yaun maite ori, ederretsi egizuz nire alegalak: ikusi Yaungoikoarren, ez niarren. Ni enozu nik al dodana baño geiago aldarrikatzen dauen marrogillerik; ni seguru nago nire trebetasunak ba-dauela indarrik. eta zure gatxa eztala osa-ezinik.

ERREGEEK.—Orren seguru zagoz ala? Noiz atekote epe bearko ete dozu ni osatzeko?

ELENE'k.—On oro Beragandik datorkun Yaungoikoaren laguntzeaz, eguzkiaren zaldi bizkorrek euren egunoroko zuzi argitsua birritan ekarri baño len; Artizarrak bere zuzi loguratia sarkaldeko ur ilunetan birritan itxungi baño len; lema-gizonaren ondar-erloluak ogei ta lau bider minuto geldoak yoan doazala zenbatu baño len; zure soin-atal zindoetatik ustel danak alde egingo dau, osasuna bera berera biziko da, ta gatxa iñok eragozteka ilgo da.

ERREGEEK.—Zure segurutasun eta uste tinkoaren alde zer yokatuko ete zeunke?

ELENE'k.—Lotsabakokeriaren galena, -zera, emagalduren azarriari aren lotsarik eza abesti zorrotz-mingorrez zabaltzea dagoko: nire neska garbi-izena txiki-txiki egizu; ni-

re bizicr elorriorik Torrienen artscn atertu egizu.

ERREGEEK.—Nire ustez zure itzotan alango go-go deunen batek itz egiten daust; ak ots ondia dagi oskin makalez: eta ostean ezintzat neunkakena sentzunez bestera izanarren, orain sentzunaren erako agiri da. Zure bizia eder be eder da; eta izan be, bizitzeak aintzakotzat eta bizigarri euki leiken oro zureak ba-dau: gaztetasuna, edertasuna, zurtasuna, adorea, zori on izengarri dan oro dozu zuk; onako guzti au galdu-gordean iminteko nai ta nai ez euki bear dozu neurribako trebetasunik, edo ostantxean biziaz itzalez etsita egon bear. Osagille ezti ori, zure osakafia zelango dan ikusi gura dot: ni il ba' nadi zure eriotza izango dan osakai ori.

ELENE'k.—Nik astirik galdu ba'dagit, naiz nik esana ustel urten ba'dadi, il nadilla iñoren erruki barik; eta ondo irabazita alan be, orrako ori. Nire osakafia onik ez egitekotan, eriotzea bedi nire ordain; baña, onik egin ba'dagi, zer agintzen daustazu?

ERREGEEK.—Egin zure eskabidea.

ELENE'k.—Baña beteko dozu ala?

ERREGEEK.—Bai, nire agintza-makillearren eta zerua lortzeko dodan itxaroarren.

ELENE'k.—Orrazkero, zure errege-eskuz emon bearko daustazu, zure bendekorik nire senartzal eskatu ba'dagituz: zure odolekoaz beste edonor; nazan apal eta beeko oni ez al yat elduko Pantze'ko errege-odolekorik ezta urrekorik be nitzako eskatzeko arrokeririk, nire odola aretarikokin nastuteko: baña zure bendekoetatik neuk zein-gura eskatzeko aukera izan dagidala, eta zuk emoteko.

ERREGEEK.—Eutsi esku au: aurretikoak bete ba' dagizuz bete, zure guraria betetea nire ardurapeko; orrazkero, zeuk aukeratu zure aldia, nik zure gexo etsi onek oraindik zugan entzinik eta itxarorik ba-dot-eta. Zer geiagorik itandu bear neunskizu, eta itandu be egingo dautuz, geiagorik yakitea entzingarriago izan ezarren; nondik etorri zarean eta nor izan dozun zure yagola. Baña nasai zagoz, itaun bagarik ondo etorri ori, eta segurutik onetsi ori.-Lagun zakidaze, ee! Zure eginak zure itzak besteko ba'dadiz, nire saria ezta izango zure egin baño urri-landerrago, ez txikiagorik be. (Turut-ots alai. Alde dagie).

II AGERLEKU. ERRUSILON. KONDENOA'ren Yauregiko txoki.

KONDENOA ta AKETOA aurrera.

KONDENOA.—Tiruk, yauntxo; orain yantzi-ko aut ire ezibideari dagokionik ondoen.

AKETOA.—Nik ondo yaten dodala ta gitxi dakidala erakutsiko dot; ba-dakit nire egitekoa errege-yauregikoa bakarrik dana.

KONDENOA.—Errege-yauregiko izan be ire arazoa! Zer egiteko ik errege-yauregian ataz orrenbeste iguin eta narda dokanazkero? A ta guzti be errege-yauregira yoan bear dok!

AKETOA.—Bai izan be, andera, Yaungoikoak norbaiti zelango-alango era-merak baño yesan edo emon izan ezpa'dautsaz, erraz yazo leitekena da olangoa errege-yauregian guztiak baztartzea: an zutunik garratz egon bear dozu, taketa baño artezago; txapela zelan erantzi yakin bear dozu, itzik egiteka eskuari mun egin bear dautsazu; olangok eztau ez zangorik, ez eskurik, ez ezpanik, ez txapelik: eta izan be olango urlirik elitzake gauz errege-yauregirako: baña, niketz, nik dodan erantzuna edonorentzat eta edozentzat da on.

KONDENOA.—Ba! Itaun guztiei ondo datorken erantzuna erantzun aberatsa dok izan be.

AKETOA.—Orrako ori bizartegiko yarlekua-ren antzekotsu yatzu, eperdi guztiei ondo datorkena: eperdi estu ta nasaiei, edotariko eperdiri.

KONDENOA.—Ire erantzuna edozein itaunentzat izango ete dok egoki?

AKETOA.—Auzi-ordezkarieren eskurako dirua bestean egoki; Pantze'ko ogerlekoa sedaz yantzitako emagaldurentzako baxen egoki; Andoni'n erestuna Paul'en aurreko atzerako bestean egoki; koipe-talao Arusteste-astearterako *aña* egoki; Morris-yantzea Orril-lenerako bestean; untea bere zulorako bestean; emazte ustelaren senarrari adarrak bestean; emakume agirakalaria giza-gaxo asarreari bestean; lekaime-ezpanak lekaide-agoari bestean; obeto esan, gozakiari bere estalgia bestean egoki.

KONDENOA.—Orrako orreïn egokitasunekoa ete dok guztitariko itaunentzako ire erantzuna?

AKETOA.—Dukegandik asita ertzañaganaño yatsita edozein itauneri egoki erantzungo dautso.

KONDENOA.—Itaun guztiai ondo datorken erantzunak itzalez andi izan bearko yok.

AKETOA.—Ez ba. aletz uts litzateke, aituko leuken gizon zurrarentzat: emen dozu be-rra, ta berari dagokon oro. Ni yauregitar nazenentz itandu egidazu: yakiteak eztautzu gatxik egingo.

KONDENOA.—Gaztetu gadizan, al ba'dogu: zoroarena egingo dot nik, ire erantzunak zurragotuko nauenaren itxaroz. Arren, yauregitar az ala?

AKETOA.—Ene Yaungoikoa.yaun! (4). Or dozu erantzuteko bide erreza; itaun geiago egin, moltsoka betoz.

KONDENOA.—Yaun, maite zauzan, adiskide gaxo-errukarri nozu ni.

AKETOA.—Ene Yaungoikoa, jaun! -Bota, bota, erruki barik.

KONDENOA.—Nire ustez, jaun, zuk ezin yan zengike onango okela ustelik.

AKETOA.—Ene Yaungoikoa, jaun! -Ekin, ez izan nire errukirik.

KONDENOA.—Bizkarra berotzen dauskaean, Ene Yaungoikoa, jaun! eta ez izan nire errukirik gedar egiten ete dok? Orrako Ene Yaungoikoa, jaun! ori bai ba-dok erantzun egoki iri narua berotzen dauskaenerako; ik ederto erantzungo eunskio narua berotzen dauskanari. iñok olangorik iri egitekotan.

AKETOA.—Nire bizialdian eztoz izan zori txarragorik nire Ene Yaungoikoa, jaun! one-gaz. Dakustanez, zerak gauz izan leitekez luzarorako, baña ez betirako.

KONDENOA.—Astiaz yolasean daragoiot, astia gogara tentelekin emoteko.

AKETOA.—Ene Yaungoikoa, jaun! -Ara! ostera be erantzuna erara datorkit.

KONDENOA.—Tira, tira, yauntxo, amaitu egik bearleku ori. Emoioi au Elene'ri ta len baño len erantzuteko esaiok: nire gorantziak nire senide ta semeari: eztoz ori zeregin andirik.

AKETOA.—Goraintzi andirik ez beintzat areintzako.

KONDENOA.—Ez itzako be egikizun andirik: aituten daustak?

AKETOA.—Bai ta ondo: an nozu nire zangoak baño lenago.

KONDENOA.—Onakoan be arin egin. (Banazean alde dagie).

(4) Gure idazlea emen aldi atako esakera barregarri-sustarbakoai zipladaka ta irrika agiri yaku.

III AGERLEKU.-PARIS. Errege-yauregiko txoki.

BERTARAN, LAFEU ta ITZUTS aurrera.

LAFEUK.—Arrigarri ta alatzak yoanak dirala dirautzue or, eta gure aldiko yakinzaleak berezkoaz goitiko ta guk zegaitik diran ez-takigun yazokuneak berezko ta arront esten dabez. Ori dala-ta, guk bildurkizunak aletzat esten doguz, eta zerak yakin daki-guzalakotzat nasai gelditzen gara, gure burua bildurkizun ezezagunaren aurrean apalik makurtu-bearrean.

ITZUTS'ek.—Izan be, egunotan yazoa arrigarririk andiena izan da.

BERTARAN'ek.—Olantxe da izan be.

LAFEU'k.—Eta ori osagillarik aipatuenak ezintzat itxita...

ITZUTS'ek.—Orixe diñot neuk be; Galenu ta Parakeltsu'k, biak, ezinlzal emona.

LAFEU'k.—Gizon yakitun eta yator guzti-guztiak...

ITZUTS'ek.—Egin-eginean be orixe.

LAFEU'k.—Orrako guztiak ezintzat emon euzten.

ITZUTS'ek.—Bai, or dozu ori; orixe diñot neuk be.

LAFEU'k.—Etsi-etsia.

ITZUTS'ek.—Egin-eginean; gizona etsita bai-lego...

LAFEU'k.—Eztagola biziterik eta eriotzea bete-betean letorkola.

ITZUTS'ek.—Ori, ori! Ondo diñozu; neu be orixe esateko nengotzun.

LAFEU'k.—Benetan esan neike orrako ori bari ta ezezagun dala guztiontzat.

ITZUTS'ek.—Ba-da izan be; olangorik erakutsiko ba'litz antzokian, zer dala esango ete zeunke?

LAFEU'k.—Zerutiko zerarena egiten dauela ludi onetako antzezlarriak.

ITZUTS'ek.—Orixe esango neunkean neuk be; bai, ori berorixe.

LAFEU'k.—Errege-semea be eztago bape onik; zeragazko esan gura dol...

ITZUTS'ek.—Orrako ori iñondiko be iñondiko da; eta autortu gurako eleukena geztotan be gezto litzateke...

LAFEU'k.—Bai, or Yaungoikoaren eskua agiri da.

ITZUTS'ek.—Bai; neu be orixe esan-aginik ninduzun.

LAFEU'k.—Olango gizon makal makalik, gero...

ITZUTS'ek.—Eta bitarteko makala, al andia,

berezkoaz goitiko: eta al edo indar ori, nire ustez, errege osatzeko bakarrik barik geiagorako be erabili bear litzatekela, olan. LAFEU'k.—Guztiak ederretsi ta eskerrak emoteko.

ITZUTS'ek.—Egin-eginean be orixe esateko arttega nengotzun; ondo diñozu. Emen dator errege.

ERREGE, ELENE, ta ERREGE-LAGUNAK aurrera.

LAFEU'k.—Guri-guri, Olandarrek esango leukenez: agoan aginik dodan artean neskazale izango naz: oster! Erregek aureskua be egingo leuke.

ITZUTS'ek.—Olangorik! Ezta ori Elene ala? LAFEU'k.—Ala Yinko, bera dala nik uste.

ERREGEK.—Oa ta ots egiek Yaun guzUei (Errege-lagun batek alde). Yezarri, nire osatzalla ori, gexo osaluaren aldamenen: eta sogorluta egoan esku osasuntsu onetara atzera bizia ekarri dozunazkeru, artu bigarrenez esku onen bidez nik aginduko emaitzaren baietza, zuk izentaukoren begira dagon emaitzarena.

Yaun batzuk aurrera.

Neskato lirain ori, begira orreik: gazte-mordo yator ezkongari ori nire aukeran dago zuri emoteko, eta orreik gain dot nik nire errege-agintzea ta aita-agintzea, biak nire aukeran: aukeratu zuk zure gogara: eskubide dozu zuk aututeko, orreik ez ezetzik emoteko.

ELENE'k.—Berari gogoko yakonean, maitasunak emazte lirain ekandu oneko bana emongo al dautzue! -Et! Bateri ez, beste guztiak bai!

LAFEU'k.—Zaldi gorritzka, bere basta ta guzti, emongo neunke, nire arpegian gazteok eztaukienna, izurrik ela bizarrak ez eukitearren.

ERREGEK.—Begiratu ta zeatz so egin: orreik artean eztago bat bera be aita zindoren seme eztanik.

ELENE'k.—Yaun zindook, Yaungoikoak nire bidez errege osatu dau.

GUZTIAK.—Ba-dakigu ori, ta Yaungoikoari eskerrak zuk eginagaitik.

ELENE'k.—Ni neskatoz besterik enozue, eta neskatoz besterik enazalakoxe aberatsago

- nazala dautort.--Zuri nagusien orri eder izango al yatzu, nik aukerea dagoneko eginek dot-eta; nire arpegiko gorriak txutxu-pu-txuka auxe dirauste: "Zuk autetsi dozulako ni gorritu egiten naz; baña zuk autetsiak ezetza emon eta esan dau: Betza betiko eriotzearen zurbilla zure pautzetan; orrazkero, gu gorriok bein be ezgara etorriko atzera".
- ERREGEK.—Autu; eta bekie, zu zapuztu zagi-zanak neu zapuzten nauela.
- ELENE'k.—Dine, nik orain zure opamaitik alde dagit, eta nire gurari-grifñak nagusien eta goien dan Maitasunagantza doaz ibai-ka. Yaun, nire eskakizuna entzungo daus-tazu?
- I YAUNAK.—Bai ta emon be.
- ELENE'k.—Eskerrik asko, yaun; enpduak ix-lik dagoz.
- LAFEU'k.—Gurago neunke ni orrek autu, ni-re bizia urdaia ala gizenera yokatu, nire bizia zotz egin baño.
- ELENE'k.—Yaun, begietatik sua dariola dago-tzun zure deduak, nik itandu baño len, eran-tzun mukerra damost: gurari au iragarri ta maitasun zirtzil-apal au erakusten dautzua-ren aldean zori on ogei bider andiagorik emongo al dautzu Maitasunak!
- II YAUNAK.—Bekitzu eder, orrenbestez gora-gorrik eztautsat opa nire buruari.
- ELENE'k.—Ederretsi nire eskabidea, ta Maita-sun andiak beteko al dau! Orrazkero, agur.
- LAFEU'k.—Guztiak zapuztuten ete dabe nes-kato ori? Nire seme ba'lira zigorka aztindu-ko neunke; edo-ta Turkerrira bidaliko, an irendu dagiezan.
- ELENE'k.—(Irugarren Yaunari) Ez izan zure eskua artuko dautzudanaren bildurrik; ze-rorregaitik eztautzut inoiz okerrik egingo: ederretsiak eta onetsiak bediz zure gura-riak! eta zoriak ni baño oekide lirainagorik emongo al dautzu. inoiz ezkondu ba'zadiz!
- LAFEU'k.—Leiezkok yatzuz mutilok: batek be eztau gura neskato ori: seguru-seguru Inge-lan-darren sasikume dira; orreik etxatzuz Pantzetarren seme.
- ELENE'k.—Gazteegi, zori ontsuegi ta onegi zarie zuok, nire odoletiko seme-alabarik gu-ra izateko.
- IV YAUNAK.—Lirain ori, ni enozu eretxi orre-takorik.
- LAFEU'k.—Ba-dogu oraindik maats-mordorik..., nire ustez ire aitak ardaoa yoan edaritzat. Baña i asto uts ezpa'az, ni amalau urteko gazte nok; nik dagoneko aut ezagun.
- ELENE'k.—(BERTARAN'i) Enaz azartzen zu autu ta niretzat artzen zaudazala esaten; baña nire burua ta oitseintzea betiko damo-tzudaz, ni zure yabegoak zuzendu nagian. Au da nire gizona.
- ERREGEK.—Ba, orrazkero, Bertaran gazte, ar-tuik neskato ori; ori dok ire emazte.
- BERTARAN'ek.—Nire emazte, ene yaun eta nagusi! Onango arazoan neure begien ere-txia egiteko aukera ta baimena emongo al daustazuz nagusien orrek.
- ERREGEK.—Ez ete dakik, Bertaran, neskato orrek nire alde zer egin dauen?
- BERTARAN'ek.—Bai, ene yaun on; baña ez-takit nik zegaitik orrekin ezkondu bear do-dan.
- ERREGEK.—Ik ba-dakik ni orrek eragi naue-la gexo-oetik.
- BERTARAN'ek.—Baña, ene yaun, zu eragiaz ni eratzi bear ete nau? Batari bestea ete darraiz? Nik ori ondo dazagut; ori nire aitaren ardurapean azia da; osagilla lan-derren alabarik izan be nire emazte! -olan-gorik egin baño len erdeñua betor nigana!
- ERREGEK.—Ik neskato orreagan zapuztuten do-kana orren beetiko izena dok. baña nik izen ori yantzi ta edertu-ezinik etxoal Ifiondiko da orraitioño gure odolak margo bereko, az-tun bereko, ta bero bereko izan, alkarren ondoan yari ta batetik bestera alderik ez. eta a ta guzi be alkarregandik aínbestera-ño banandu bear gabezala. Neskato au al danik eta ekandurik oneneko ba' dadi..., axe bakarrik, iri etxakala begiko au osagi-lla landerren alaba izaterik..., -ik ekandu ona izenagaitik baztartzen dok: baña ez egik olangorik: zer onak beerengo lekutik datozeanean lekua bere goratzen dok zer onon egilleak eginagaitik: apaingarri-pillo-rik ba'dozu aldean, baña ekandu onik eze-tarikorik bez, ortik letorken dedua dedu ko-kaldatau. ustela dok: putz udsu, mamirik ez: ona berez dok on, izen barik be; gaiztake-ria be olangoxe yak: ondasunak berak izan bear leuke gei, izenak geitasunik ezarri-bear barik. Neskato au gazte, zur, eta lirain dok; zerotan au sortzearen bitarteko bako ya-rausla, oñordeko dok; eta zerok dozak de-dua dakarrenak; deduari irri egiten yautsak deduz yaio dala esan eta bere aita lango eztanak; dedua geitu egiten dok gure gu-rasoakandik barik geure egiteetatik dator-kunean: izt utsa edozein ilobitan agiri dan yopu zirtzila dok; edozein ilobi-ganean gu-zurra diñon arrokizun; eta ain sarritan ixi-lik eta inok oartzeka, autsez eta inok ya-ramonik ezez estalita yagozak ilobian ber-netan dedugarri izan zanaren azurrak. Zer esateko? Ik maite al ba'dok izaki au nes-

ka dan aldetik, ganetikoa ezartea nire eskuko ta nire ardurapeko izango dok; de-
dua ta ondasunak neuk emongo yautsazat.
BERTARAN'ek.—Nik eztot maite. eta maite
izateko aleginik be eztot egingo.
ERREGEÍC.—Ik eure buruari egiten dautsak
oker, ire aukera-alde yarri ba'ddi.
ELENE'k.—Ene yaun, zu osatu zareala iku-
siaz beste barik ni pozik nago: bego ganeti-
koa.
ERREGEK.—Zor yatan lotsea galdu-gordean
ezpa'lego bai; eta galdu ez dadin, nire
nagusitzea erabili bear dot. Autso, artuik
eskutik, mutil arro-muker orrek, emaitz eder
au añako ez azan orrek; ik ire zapuzkeri
zirtzilaz biak nardatzen dozak: nire maita-
sunci ta orren irabazia; ik ezin dok susmau
be aztakin-ontzitxoetan i batean eta neskato
au ta beronen irabaziak bestean nik imin-
tekotan, i arinago agertuko intzatekela; ik
ezin dok sartu ire buruan nik ire omena
guri ta mardo azi ta argi-argi egingo dauen
tokian imini gura dodala. Aurrea emon eta
gogor egioz ire mukerkeriari: men egioz
gure gurariari, ire onerako dok-eta: ez egioz
entzín ire mukerkeriari; men egioz eta akio
esaneko ire eginbearrari ta guganako ben-
dekotasunari eure zori onerako. Olan egik,
ostantxean nire maitean artetik erauzi ta ire
gaztetasan eta ezyakinaren bide laban eta
galtzorisuetan bertan-bera itxiko aut; nire
gorrotoa ta apena, biak askaiuko yoadz
zuzentzearen izenez ire ganera ezetariko
erruki barik gañetu ta oldartu dadizan. Ez
akit ixilik egon, itz egik! Erantzuk!

BERTARAN'ek.—Azketsi nagizu, yaun maita-
garri orrek; nire olde ta burukeriari zure
aurrean men eragiten dautset-eta; nik go-
gotan artzen dodanean zuk ori zenbatera-
ñozko zer andi egin dozun eta zelango dedu-
mordioa ezarri dautsazun, ikusi dakust len
nire uste arroentzat be-beko zan neskato
ori orain erregek goratua dala; *eta* olan
goratua izatea !a goitegian yaioa izatea
biak dira bat.

ERREGEK.—Arturik eskutik eutzat, eta neska-
to oni ire dala esaiok: eta orri bardingarria
neuk ezarriko yautsat; ire ondasunak be-
teago egingo yoadaz.

BERTARAN'iek.—Niretzat artzen dot eskutik.
ERREGEK.—Zori onak eta erregen ederrak
irribarre begioe zuon egiune oneri; bein-
beinean ezteguak labur eta zarata bakoak
izango dira, ta gau onetantxe izan be: ez-
tegu-yai nagusi-beteak gerago egingo do-
guz, urrin diran adiskideak emen dira-
nean. Maite ba'dagik neskato ori. nire ede-

rra iritxiko dok; ez ba'dagik, oster, okerre-
ko bidea artuko dok.

ERREGEK, BERTARAN'ek, EIENE'k, Yaunak
eta Otseinak alde).

LAFEU'k.—Eder ba'yatzu, itz bat esango dau-
tzut, yaun.

ITZUTS'ek.—Esan zeuk zer gura, yaun.

LAFEU'k.—Zure yaun eta ugazabak ondo egin
dau, bere eretxiari baztarrera eraginaz.

ITZUTS'ek.—Baztarrera eraginaz) -Nire yaun,
nire ugazabak!

LAFEU'k.—Bai; eztot ondo esan ala?

ITZUTS'ek.—Ondo zakar itz egin dozu, eta
olangorik nik ezin yasan odol-bíderik artze-
ka. Nire ugazaba izan be!

LAFEU'k.—Zer ba? Errusillon'go kondearen
kide zara ala?

ITZUTS'ek.—Edozein konderen kide; konde
guztien kide, ta gizon dan edonoren kide.

LAFEU'k.—Kondearen bendeko, kondearen
otsein dan edozein gizonen kide esan gura-
ko dozu: kondearen kide izatea besterik ya-
tzu.

ITZUTS'ek.—Zu zarregi zara, yaun; ori yaki-
tea bekít asko, zu zarregi zara.

LAFEU'k.—Yakizu, yauntxo, ni gizon naza-
la; eta zu etzara elduko orretara urteen
urtez be.

ITZUTS'ek.—Egiten ondoegi azartuko nintzate-
kena enaz azartzen egiten.

LAFEU'k.—Begiük arako zer bigaitik zu gizon
zurtzat euki izan zaudaz; zure yoan-etorriak
dirala-ta zu erabíli izan dozuzan putzak
eta atsak eroangarririk asko izan yataz;
bai, ori eroangarri yatan; orraitíño aldean
daroazuzan galartzu, ikurrintxo ta beste
apaingarriak zu ontzi andirik ez zauguzala
sinistu eragin dauste. Oraintxe ezagun zau-
daz; galdu ba'zagidaz galdu, bape eztaust
ardura: zu etzara gauz puztuteko baño; eta
orretarakoxe be osta-osta.

ITZUTS'ek.—Zartzaroaren eskubideak dozuzala
zure alde, ostein...

LAFEU'k.—Etzakidaz asarratu orrenbesteraño,
norañako zarean erakutsi-bearrean imini
etzaídan; eta olangorik yazo ba'ledi ya-
zo... Yaungoikoa ollo orren erruki bedi!
Orrazkero, sarezko nire leio ori, onik eta
ondo zabiz: eztot nik zure leioa idigibearrik,
zu zear dakust-eta. Ekazu esku ori.

ITZUTS'ek.—Ene yaun, zuk irafin gorri dagis-
tazu.

LAFEU'k.— Bai, ta biotz biotzez; eta zu orren
lain zara.

ITZUTS'ek.—Ene yaun, nik eztot irabazi olan-gorik.

LAFEU'k.—Boñ, benetan, azken-azkenengo bil-derrerañokoa: eta eztautzut kenduko bilde-rrik be.

ITZUTS'ek.—Tira ba, aurrerantzean zurrago izango naz.

LAFEU'k.—Len baño len izan ba'zadiz oba, ostantxean artzekoak artu bearko dozuz. Iñoz iñok zeure garrikoaz estu ba' zagiz ta zuri narrua berotu. orduan ikasiko dozu zer dan adoretu izatea ta zer iñoren ede-rraren billa ibiltea; zukin ar-emonik izan gura dot zu ezagunago izateko, nozbaiten esan al dagidan: "Gizon au badazagut".

ITZUTS'ek.—Ene yaun, eroan ezin alean irain-zen nozu.

LAFEU'k.—Nik nire aldetik geztokiko elorrio gorriak ezaniko neunskizuz. eta ni betiko al nintz zu beti elorriotan eukiteko; nik alde egin bear dot zugandik, egunen baten biziak nigandik alde egingo dauenez. (Alde dagi).

ITZUTS'ek.—Tira ba, zuk semea dozu niri egin irain onen ordea artuko daustana; yaun zorritsu, zarkote, zantar, zikin ori! Bego, epe-bearra dot nik; nok gogor egiteko nagusia? Iñondiko erarik ba'dot, neure bu-ruarren, bizkarreko otzak kenduko dautsa-daz, dana lango bi ba'litz be. Orren adina-ri eztausat lotsa geiago izango zerari ba-ño... -Yo egingo dot, iñon orrekin trikixik ba'dagit.

LAFEU ostera be auxrera.

LAFEU'k.—Yauntxo, ezkondu da zure yaun eta ugazaba; zutzako barririk ba-dot; etzan-dera barria dozu.

ITZUTS'ek.—Argi ta garbi dirautzut zuri yaun orri, arren bai arren, niri irain geiagorik ez egiteko: a nire yaun on da; nik yauresten dodan goian dagona da nire ugazaba ta yabe.

LAFEU'k.—Nor? Yaungoikoa ala?

ITZUTS'ek.—Bai, yaun.

LAFEU'k.—Txerrena da zure yabea. Zegaitik ametuten dozuz besoak olan? Zegaitik egi-ten dozuz zure soñekoaren besoak eskuzo-rrero? Beste otseinak be orrako ori egiten dabe ala? Zuri oba litzakizu buruz bera ta zango gora ibili. Nire izen onarren, ordu bi bakarrik gazteago ba'nintz, lepoa berotu-ko neunskizu: nire uestez, zu guztien laido ta lotsagarri zara, ta edonok lepoa berotu bear leuskizu. Nire eretxiz, zu gizonak zure bizkarrean indarrak neurtzeko egina zara.

ITZUTS'ek.—Zuk gogor artu nozu, yaun, eta ni enozu olagoren lain.

LAFEU'k.—Tira, tira, yauntxo; zuri Itali'n nar-rua berotu eutzuen alesagar-azurtxo bat astu zebalako; zu aldarrai zabiltz, zu etza-rra benetan baztarrak ikusten dabilenik: Zu- re yaiotzeak eta ekanduak orretarako es- kubiderik emoten dautzuen baño be zaka- rrago zara zu yaun eta gizon yator-begira- garrientzako. Zu itz bat geiagoren lain be etzara, ostein zital zareala esango neun- skizu. Ba-noa. agur. (Alde dagi).

ITZUTS'ek.—Ondo, ondo baño obeto; orraz- kero, orretan gara.—Ondo, ondo ba&o obe- to. Ixilik euki >dagigun apur baten.

BERTARAN aurrera.

BERTARAN'ek.—Nireak egin yok, eta betira- ko lorrez beterik!

ITZUTS'ek.—Zer yazoten yatzu, maite orri?

BERTARAN'ek.—Yaupariren aurrean zin andi egin izanarren, etxoat nik a nire ocan ar- tuko.

ITZUTS'ek.—Zer, zer, maitagarri orrek?

BERTARAN'ek.—Ai ene, Itzuts, ezkondu egin naioek! Toskani'ko gduetara yoango nok ni, eta iñoz be ez artu neska a nire ocan.

ITZUTS'ek.—Txakur-zulo yatzu Pantze, ta ez- ta gaugero gizonak oinpean zapaltzeko lain be: gduetara!

BERTARAN'ek.—Nire amagandiko idazki eto- rri yatak: oraindik etxakiat zer dakarrenik.

ITZUTS'ek.—Bai, eta al zenki. Gduetara, mul- til, gduetara! Dedua kutxan ezkutaunik dauka etxean emaztea besartean darabilen gizonak, bere giza-gunak aren besartean iristurik Marte'n zaldi sutsuaren goraka ta lau-oinkadai eusteko bear litzatekezan in- darrak. Beste lurraldetara, beste lurralde- tara! Abeletxe yatzu Pantze; eta berton bi- zi gareanok, zaldi zarrak; goazen, beraz, gduetara!

BERTARAN'ek.—Bai, orixe egin be egingo yoat; nire emaztea etxera bidaliko yoat, eta nire amari nik nire emazteari gorroto dautsadala ta orrexegaitik igesi dodala ira- garri; erregeri idatziz esango yautsat itzez aurrez-aurre ezin esan dautsadana; ak orain emona asko izango yatak Itali'ko gu- duetara yoan diran gizon adoretzuekin ba- tera biziteko: gduua uskeri ta burruka-izen- garri be eztok, etxean ilunetan bizi ta nor- berak iguin dautsan emaztekin bizitearen aldean.

ITZUTS'ek.—Gogaldi orrek iraun eta sustarrik emongo ete dau zugan? Orretaz seguru ete zagoz?

BERTARAN'ek.—Ator nire gelara bai, ta emoidak aolkurik. Nik bertatik bidaliko yoat a emendik: biar yoango nok ni gduetara, eta a bizi-alargunaren naibageetara bidali.

ITZUTS'ek.—Tira ba, bolok aurrera doaz, eta txirloak eta zula yota iñondiko astrapalea

ateraten dabe; erabagi ori gogor da izan, baña gizon gazte ezkondua gizon alperrik galdua yatzu: beraz, alde emendik, eta a adoretu bertan-bera itxi: bai, erregék oker egin dautzu: baña. ixil! Egina eginda dago. (Alde dagie).

IV AGERLEKU.--Leng< tea. Toki bereko beste txoki.

ELENE ta AKETOA aurrera.

ELENE'k.—Amak atsegin txeratsuak bidali daustaz; onik ete dago bera?

AKETOA'k.—Ez, eztago onik; baña orraitíño txarto txarto be eztago: alai alai dago; baña onik dagola esatekorik ez; orraitíño, Yaungoikoari eskerrak, on-onik dago, eta mundukorik ezer eztau bear; orraitíño be eztago onik.

ELENE'k.—On-onik ba'dago, on-onik ez egoteko ze gaitz dau?

AKETOA'k.—Benetan, on-onik legoke, zer bigaitik ezpa'litz.

ELENE'k.—Zereko zer bigaitik?

AKETOA'k.—Batetik, oraindik zeruan eztago-lako. eta Yaungoikoak len baño len bidaliko al dau ara! Bestetik, oraindik lurrean dagolako, eta emendik Yaungoikoak al bait lasterren bidaliko al dau!

ITZUTS aurrera.

ITZUTS'ek.—Yaungoikoak onetsiko al zauz, ene andera zori ontsu ori!

ELENE'k.—Ni zori ontsu izateko zure ederra ba-dodala nik uste, jaun.

ITZUTS'ek.—Ori opa izan dautzut, eta bai aurrerantzean izango be.-Ara, or dago nire zitala be!-I, nolan yagok nire andera zarra?

AKETOA'k.—Zuk aren zimurrak ba'zenduz, eta ondasunak nik, zuk diñozunez al lego a. **ITZUTS'**ek.—Ostera! Nik etxoat esan a nola dagonik.

AKETOA'k.—Ba, egin eginean be zu orrexegaitik zara gizon zurrago; izan be, amai-katxo gizon euren miñak galtzen dauz: ezer ez esan, ezer ez egin, eer ez yakin, ezer ez eukitea zeure buruaren antzeko izatea ya-

tzu; ori barriz larri larri ezer ez izatea yatzu. **ITZUTS'**ek.—Ken akit ortik, zital ori!

AKETOA'k.—Yaun, zuk zitalaren aurrean zital zareala esan bear zendukean; zera, nire aurrean zital zareala; orrako ori egia litzatekean.

ITZUTS'ek.—Tiruk, i zoro burutsu augu; ezagun aut orain.

AKETOA'k.—Zeugan ezagun nozu ala, jaun? Ala iñok irakatsita nozu ezagun? Ezagute-aleginok ezтира izan alperrik: eta tentelkeririk asko aurkitu zengike zugan be-tteen atseginerako ta barre eragiteko.

ITZUTS'ek.—Zital-zital i izan be, eta yaten ondo emona.-Andera, nire jaunak arrats onetantxe emendik alde egiteko asmoa dau: egiteko larririk ba-dau berari diez. Garaiari dagokan zukanako maitasun-eginbearra ak autortzen dau autortu, baña bete-ezinak orretara beartuta, beingoz bazartu egi-ten dau; baña gogoko dana gerorako itxi-azkero. gero askozaz gozoago izango da: orain apurka artzen dozuna gero neurri barrik, ganezka artuko dozu.

ELENE'k.—Zer besterik gura dau ak?

ITZUTS'ek.—Erregeri bertatik agur egin dagiozula ta bertatiko agur ori al danik ondoen zuritzeko ta zure kitetik dagizula erakusteko asmau-alak asmau dagizuzala, bearrak eraginda zoazala sinisgarri egin dation.

ELENE'k.—Zer geiagorik agintzen dau ak?

ITZUTS'ek.—Bein orrako ori eginazkero, bere gogoko danaren begira egoteko.

ELENE'k.—Edozetan nagoke aren ederraren begira.

ITZUTS'ek.—Zure esanen yakitun egingo dot.

ELENE'k.—Olantxe egin, arren.-I, yauntxo. ator. (Alde dagie).

V AGERLEKU.-Toki bereko beste txoki.

LAFEU eta BERTARAN aurrera.

LAFEU'k.—Baña, nire ustez. zuk eztozu a gudarizat.

BERTARAN'ek.—Bai, ene jaun, eta adoretuztat izan be.

LAFEU'k.—Uste ori zuk aren esanetik iritxi dozu.

BERTARAN'ek.—Baita beste autor sinisgarri-tik be.

LAFEU'k.—Orrazkero, nire eloiua oker dabil:

sagar zindoa usteltzat, eta birigarroa zozotzat artu izan dodaz nik.

BERTARAN'ek.—Neuk dirautzut-eta, sinis egidazu, yaun, a yakintsu-yakintsu ta, beraz, adoretsu dala.

LAFEU'k.—Orrazkero nik aren yakituri ta adorearen aurka oben egin dot: eta eretxi orretan yarraitzea niri kaltegarri yat, eretxi orretaz ezin garbaitu nazalako. Emen dator bera: alkarren adiskidetu gagizuz, arren; nik adiskide izan gura dot.

ITZUTS aurrera.

ITZUTS'ek.—Zuk esanak beteko dira, yaun (BERTARAN'i).

LAFEU'k.—*Anen. yaun, nor da orren yosiu-na?*

BERTAN'ek.—Yaun!

LAFEU'k.—Ene! Ondo dazagut ori, yaun; a, yaun, beargin on yatzu, yostun on-on.

BERTARAN'ek.—(ITZUTS'eri banazean) Yoan dok a erregegana ala?

ITZUTS'ek.—Bai. yoan da.

BERTARAN'ek.—Arratseon alde egir.go ete yok?

ITZUTS'ek.—Zeuk gura dozunez.

BERTARAN'ek.—Idatzi yoadaz nire idazkiak, kutxaratu yoat nire altxorra, eta gure zaldiak gertu eukiteko be agindu yoat; eta arrats onetan, nire emaztea niretu bear neunken gau berean, asi baño len amaitu.

LAFEU'k.—Txangolari ona yataldi-ondoko gozakiaren antzekotsu yatzu; baña lautik irutan guzurra esan, eta lautik bateko egiaz ifondiko aletzak nastuten dauzanari bein entzun bear litzakio, eta iru bider bizkarra berotu. Yaungoikoa lagun bekitzu, guda-buru.

BERTARAN'ek.—Yauntxo, ik eta nire yaunak alkarri arerien bat dautsazue ala?

ITZUTS'ek.—Nik eztakit zer dala-ta gogoko enatxakon nire yaunari.

LAFEU'k.—Zu zirinean ez sartzearren, zerean sartu zara ofietako, ta aztal eta gutti iduneraño; eta andik urten-ala zangoak emon-alean iges egingo dozu, zeuez beste gutzia bertan itxita.

BERTARAN'ek.—Bear ba'da, zu orretaz oker zagoz, ene yaun.

LAFEU'k.—Eta orretan iraungo dot beti, otoi-tzari ekiola aurkitu izan ba'neu be. Onik eta ondo ibili, ene yaun ori: eta sinis egidazu, intxaur ero onek ezin izan lei mami-rik; gizon onen gogoia beronen yantziak dira; ez izan usterik eta entzinik onegan garrantziko zeretan; onango abererik ezia no-

zu eta euren zer-izanak ondo dazagudaz,- Agur, yaun: zuk irabazi, naiz irabaziko dozun baño obeto itz egin dot zutaz; baña orraitño be gatxari onez erantzun bear dautsagu (Alds dagi).

ITZUTS'ek.—Zin dagit, ori zoro uts dala.

BERTARAN'ek.—Neuk be crixe uste yoat.

ITZUTS'ek.—Zer ba? Eztozu ezagun ala?

BERTARAN'ek.—Bai, ondo dazagut: eta or alasokotzat yaukiek. Emen dator nire oinbillurra.

ELENE aurrera.

ELENE'k.—Zuk agindu zendunez, erregekin itz egin dot, yaun, eta bertatik alde egiteko aren ederra iritxi dot; bakar-bakarrik zukin bakarrean itz egiteko gogo dau,,

BERTARAN'ek.—Aren gurariari men egingo dautsat. Nire egipidea ez garaiari ez nire eginbearrari dagokonik izan ezarren, eztozu arritu bear zuk, Elene. Olango zereginerako enengotzun gerturik; orregaitik egin naz orren artega; ortik dator nik zuri etxerako bidea bertatik artzeko eskatzea, eta orrako ori zegaitik eskatzen dautzudan itaunka ibili barik zeuk asmau dagizula: nire zegaitiak dirudien baño andiago dira, eta nik agindutako eginbearrak zuk uste dozun baño bete-bearrago dira. Au nire amarentzako da (Idazki damotso); egun bi yoango dira nik zu ikusi orduko; orrazkero, nik zeure sentzunaren eskuetan izten zaudaz.

ELENE'k.—Yaun, nik eztriautzut besterik zure otsein esan-esaneko izango nozula baño.

BERTARAN'ek.—Tira, tira, bego ori.

ELENE'k.—Eta nire egitekoak zintzo-zintzo ta zoli-zoli beteta beti aleginduko naz nire sortzeko izarrak geroko zori onaren aldean izan dabon utsa beteteko.

BERTARAN'ek.—Bego ori; ez aitatu geiagorik: nik iradu gorria dot. Agur; arin yoan etxera.

ELENE'k.—Arren, yaun, asketsi nagizu.

BERTARAN'ek.—Tira ba, zer esan gura dozu?

ELENE'k.—Enozu ni nire ondasunaren lain: nire danik esaten be enaz azartzen, eta orraitño be nire da; baña, lapur bildurtiarenen antzera, nire dana pozik ostuko neunke.

BERTARAN'ek.—Zer gura zeunke?

ELENE'k.—Zertxobait; eta osta-osta orrenbesterik be: benetan, utsa. Eneuskizu esan gura zer gura dodan, ene yaun: -baña, bai, esango dot; -arrotzak eta arerioak bakarrik

yatzuz alkarregandik alde egitekoan alkarri munik egiten eztautsoenak.
 BERTARAN'ek.—Arren, ez yarra emen, zal-di-ganera arin egin baño.
 ELENE'k.—Zure agindurik eztoz ausiko, ene yaun on.
 BERTARAN'ek.—Non dozak nire beste gizo-

nak, yaun? -Agur (ELENE'k alde), zoaz ez-patea erabili ta arratz-otsa entzun al do-dan artean ara gaurgero elduko enazan ni-re etxera: -gaoozan, eta alde dagigun emendik.
 ITZUTS'ek.—Ori, ori! coragio! (5). (Alde da-gie).

III EKITALDI

I AGERLEKU-FIRENTZE.)UKE'ren Yauregiko txoki.

Turut-ots. FIRENTZE'ko DUKEA aurrera, otsei-
 nekin; Pantzetar Yaun bi, ta gudariak.
 DUKEAK.—Beraz, zeatz entzun dozuez gudu
 onen zegaitirik andienak: dagoneko odo-
 lik ugari ixuri ta geiagoren eske dagon gu-
 du onenak.
 I YAUNAK.—Zure Ncgusitasunaren guduak
 onetsi dirudi; ostelariarenak, barriz, baltz eta
 bildurgarri.
 DUKEAK.—Au dala-ta onango auzi ain zu-
 zenean, gure lengusu Pantze'k gure eska-
 riai entzungor egiteari andi eretxi dautsa-
 gu.
 I YAUNAK.—Ene yaun on ori, nik ezin emon
 gure erriaren zegaitirik, erri-batzarretik lan-

dako nazanazkero aik dagiena zegaitik dan
 ilunetan asmauz besterik ezin dot-eta:
 orrazkero enaz ezartzen nik uste dodanik
 esaten be, sarri-askotan zuzen nagolako-
 tan oker egona nozu-ta.

DUKEAK.—Gogoko yakona begi Pantze'k...
 II YAUNAK.—Bai, baño ni ziur nago an alper-
 keriak usteltzen dagozan gazte anitz eta
 anitz egunik-egun etorriko dirala onantza
 osasun-billa.
 DUKEAK.—Ondo etorririk egingo yake olan-
 goai; eta gu emoteko gei garean dedu guz-
 tia euren ganera yoango da. Zuok ba-daza-
 guzuez zuon mallak; adoretzuagoak yausi
 dadizanean, zuzn onerako yausiko dira: biar
 gudu-tokira. (Turut-otsak. Alde dagie).

II AGERLEKU-ERRUSILLON. KONDENOA'ren Yauregiko txoki.

KONDENOA ta AKETOA aurrera.

KONDENOAk.—Oro yazo da nire gogara. be-
 ra bere emazteaz etrteaz beste oro.
 AKETOAK.—Egon neinteke oker, baño nire
 ustez nire ugazaba gaztea gogo-yausi go-
 ga-yausirik dogu.
 KONDENOA.—Zer ikusi izan dozu, olangorik
 esateko, arren?
 AKETOAK.—Zer? A bere oñetakoak begira
 abesten egoten yatzu: idunekoa atondu, ta
 abestu; itaunak egin, eta abestu; agin-bi-
 tarteak zotzaz garbitu, ta abestu. Ezagun
 izan dot nik onan goga-yausi zan gizona
 etxalde bikain-ederra abesti bategaitik sal-
 du ebana.
 KONDENOAk.—Dakusadan berak zer idazten
 dauen, eta noz etorteko asma dauen. (Idaz-
 kia idigiz).
 AKETOAK.—Errege-yauregian izan nazanaz-
 kero eztoz nik Elixagete'ntzako zaletasunik:
 baserrietako neska ta Elixabeteak ez dira
 errege-uriko neska ta Elixabeteak lango:
 nire Kupida'ri garaunak atera dautsoez,
 eta orain nire maitasuna aguraren diru-

maitasuna langoxe egin da; maite bai, ba-
 ña atan atseginik eta pozik artzeka.

KONDENOAk.—Zet dogu emen?
 AKETOAK.—Zeuk or dozuna bera (Alde dagi).
 KONDENOAk.—(Irakurri dirakur) "Errana bi-
 dali dautzut: orrek errege osatu ta ni on-
 datu egin nau. Emaztetzat artu dot, baño
 ez berorrek in etzan; eta ez etzateko beti-
 rako zin egin dot. Yakingo dozu nik igesi
 egin dedala: vakizu au iñok esan-aurretik.
 Mundua nasairik asko ba'da, ni ta zuok bi-
 darlo onak bananduko gauz. Nire zorra ta
 lotsea zutzako. Zori txarreko zure seme Ber-
 taran'ek".
 Onako au eztago ondo, mutil lasterregi ta
 oldartsuegi ori, olango errege onaren ema-
 rietatik alde egitea; zure buru-ganera aren
 asarrea eratortea, onango neska ekandu
 ontsua erregek berak be zapuztuko eleu-
 kena olan zapuztuta.

(5) CORAGIO itza italerazko dn tt adore
 esan gur.i dau.

AKETOA aurrera ostera be.

AKETOAK. Andera, andera! Barri astunak datoz; or dagoz gudari bi ta nire etzandera gaztea.

KONDENOAK.—Zer yazoten dok?

AKETOAK.—Orraitño be, barriok pozkarririk be ba-dakarre, bai pozkarririk be bai; zure semea eztabe ilgo nik uste baxen aini.

KONDENOAK.—Zer dala-ta il bear yoeck ba?

AKETOAK.—Orixe diñot neuk be, andera, entzun dodanez igesi egin ba'dau: izan be gizonen ondamendia emakumeen aldameanean egotea yatzu, emurik izateko bidea ori izanarren. Emen datozanak emongo dautzue barririk geiago: niketz, nik dantzudana zure semeak igesi dauelakoaz besterik ezta. (Alde dagi).

EIENE ta GIZAYATOR bi aurrera.

I GIZAYATORRAK.—Yaungoikoa lagun bekitzu, andera on orri.

ELENE'k.—Andera, nire yauna yoana da, betiko yoana.

II GIZAYATORRAK.—Ez egizu esan olangorik.

KONDENOAK.—Epe artu. Itz egizue, yaunok, nik artu dodazan poz eta naibage-astinaldiak dirala-ta, lenengotan ez batzuek ez besteak eztauste zirkinik eragin nire emakume-biotzean.—Non da nire semea, arren?

II GIZAYATORRAK.—Andera, a Firentze'ko Dukearen otsein izatera yoana da: arako bidean aurkitu dogu guk; gu andik gatoz etorri be, eta errege-urian egiteko batzuk burututa, onako bidea artu izan dogu ostera be.

ELENE'k.—Irakurri idazki au, andera; emen dozu nitzako agurra. (Irakurri dirakur). "Nire atzean dagon eta emendik alde egingo eztauan erestuna irixi ta ni aita nauan nire soñetiko semerik erakutsi dagistazunean deituko nozu zure senar; baña olangorik ezta iñoz yazoko". Epai itzal da du.

KONDENOAK.—Zuok ekarri dozue idazki au ala, gizayatorrok?

I GIZAYATORRAK.—Bai, andera; eta tamalgarri da olango idazkirik ekarteko guk artu doguzan nekeak artu-bearra.

KONDENOAK.—Arren, andera ori, ori baña gogaldi oberik izango al dozu; naibageok zeutzako bakarrik artu ba'dagizuz, orrean erdia ostu egiten daustazu. Nire seme zan; baña oraindik aitzina eztot izango nire odolletikotzat, nire odoletik irukutzi egiten dot aren izena, eta zu zatxataz nire seme-alaba bakarra. Firentze aldera yoan da ala?

II GIZAYATORRAK.—Bai, andera.

KONDENOAK.—Eta gudari izateko?

II GIZAYATORRAK.—Ori da aren asmo guren-zindoa: eta, sinis egidazu, dukeak egoiki yakon dedu guztia emongo dautsa.

KONDENOAK.—Atzera ara yoateko zare ala?

I GIZAYATORRAK.—Bai, andera, al dogunik eta arinen.

ELENE'k.—(Irakurri dirakur). "Emazterik dodan artean, eztot egitekorik Pantze'n". Onako au gogor da.

KONDENOAK.—Orrako ori be ba-diño ala?

ELENE'k.—Bai, andera.

I GIZAYATORRAK.—Zori onez, orrako ori bere eskuaren azarkeri yatzu, ez biotzak ontzat etsirik.

KONDENOAK.—Egitekorik ez Pantze'n emaztedun dan artean! Emen eztago arentzako onegi danik Elene baño; eta neskato au a lango ogei mutil zakar otseintzat leukezan eta eguneko ordu oro ugazabandera deituko leuskioen senar eta yaunaren lain da. Nor egoan akin batera?

I GIZAYATORRAK.—Otsein bat eta nik nozbaiien ezagun izan dodan gizayator bat bakarrik.

KONDENOAK.—Itzuts dalakoa ala?

I GIZAYATORRAK.—Bai. ene andera on, axe bera.

KONDENOAK.—A gizon nabar-nabarra ta gezakeria bera yatzu. Ak eraginda, nire semeak berezko ontasuna, odoletik datorkona, alperrik galtzen dau.

I GIZAYATORRAK.—Izan be, andera on, orrako urlri orrek olangorik geiegi dau, eta oritik mami onik, irabazirik ateraten ba-daki.

KONDENOAK.—Ondo etorriak zarie, gizayatorrok, etxe onetara, eta nire semea ikusi dagizunean esaiozue, arren, aren ezpateak ezin irabazi legikela galtzen dauana beste teko dedurik: beste eskaritxorik be egingo dautzuet, idazki au eroan dagiozuela.

II GIZAYATORRAK.—Orretan eta garrantziko izate beste edozein arazotan zure otsein izateko gerturik gozuz, andera.

KONDENOAK.—Ez, ori ez, baña zuon itz ederren alderako, ez ete zare sartuko nikin barrura? (Kondenoak eta Gizayatorrak alde)..

ELENE'k.—"Emazterik dodan artean, eztot zeregirik Pantze'n". Ezebez Pantze'n emazterik emen dauan artean! eztozu izango emazterik, ez ErrushiIon, Pantze'n: orduan izango zara zu ostera be zure zer guztien yabe. Yaun errukarri ori! Nik iges eragin dautzut, nik egotzi zaudaz zure aberritik, eta nik imini dodaz zure azpegi samur-gu-

riak ezeri lotsarik eztautsan guduaren galdu-gordean? iNik atera zaudaz an begi lirainak zugan yosten ziran errege-yauregi olgetaritik, su-iskillo ketsuen elburu izateko? Berunezko geznari su-ganean izartolaka arin-arin zoazenok. okerreko elburura yo: eragin zuok zulatu-ala txistu egin eta begi-geldiz begiratzen dauan eguratsari; ez ukutu nire yauna! Iñok narua zulatu ba' dagio, nik imini dot orrako ori an orretarako; iñok yo ba'dagi bularrean aurretik ara, nik zirtzil onek eutsinda yoko dau; eta nik neronek il ezarren, neu naz aren erioztearen errudun: oba litzakit leoi okelatiatz trikitz egin, goseak eraginda orroa dagianean: oba litzakit izadiak dauzan ezbear

III AGERLEKU.-DUKEA'ren Yauregi-aurrea

Turut-ots. FIRENTZE'ko DUKEA, BERATARAN, ITZUTS, YAUNAK, YAUREGI-OTSEINAK, GUDARIK, eta beste batzuk aurrera.

DUKEAK.—Zu zara gure zaldizkoen guda-burua; eta guk, itxarotsu, zure zori on ernarian yarten dogu gure ederrik eta usterik onena.

BERTARAN'ek.—Yaun, orrako ori nire indarrentzat egiteko astunegi da; orraitio eginalak egingo dodaz zugaitek eroateko,

eta zori txar guztiak. bertatik eta batera, aldean izan. Ez; erdu zure etxera, Errusillon; erdu zure etxera entzute onak galdu-gordetik zauri-atzez besterik euz irabazi ez eta sarritan dana galtzen dauan lekutik. Nik alde egingo dot emendik: ni emen egonak zaukaz zu emendik urrin: einen egongo ete naz ni zu or egoteko? Ez, ez, etxe onetan atsegin-baratzeko egurats gozoak putz egin, eta otsein angeruak ba'litzaz be: nik alde egingo dot, zurrumuru errukiorrak au zuri iragarri ta zure belarriak poztu dagizan. Erdu, gau ori; amaitu adi, egun ori! ilunaz bat nik lapur errukarri onek emendik ixilean alde egingo dot-eta. (Alde dagi).

galdu-gordearen azken-azkeneraño.

DUKEAK.—Orrazkeru, aurrera yo; eta zori ona izango al da zure neska maite, ta burukotzat gurenda-burestuna ezarriko al dautzu!

BERTARAN'ek.—Egun onetantxe, Marte andi, egun onetantxe iminten yoat nire burua ire lerroetan; nire gurariak añako bakarrik egin nagik bai, ta ni ire gudu-arratzaren maitale, maitasunaren arerio egingo nok. (Alde dagie).

IV AGERLEKU.-ERRUSILLON, KONDENOA'ren Yauregiko txoki.

KONDENOA |a ONDASUNZAÑA aurrera.

KONDENOAK.—Ai enetxo! Zegaitik artu dautsazu idazki au? Ez efe zendun susmau niri idatziazkeru, egin dauana egingo ebana? Barriro irakurri egidazu.

ONDASUNZAÑAK.—(Irakurri dirakur). "Ni Ya-cjoba Deunanerako bidazti nozu, ara yoana; yoranez billatuko maitasunak irain-irain egin nau-ta, oin-utsik zapaltzen dot lurra, nire uts eta obenak Yaungoikoagazko opariz ordainizeko. Idatziozu, idatziozu, gudu odoltsutik nire ugazaba maite, zure seme maiteak arin alde dagian: onespenez eta bakez artu egizu etxean, nik bitartean urri-netik aren izena irrika leiatsuz goratzen dodala: esaiozu ak orain artu izaneko nekelorak azketsi dagistazala: Nik, aren Yune muker onek, nik bidali dot a errege-yauregiko bere adiskideak itxiazota, izar-pean arerioekin biziteko, eriotzea (a galdu-gordea gizon aintzakoai, txakurrak lez, orpoz-orpo darraikiezan lekura: onegi ta lirainegi da a eriotzearentzako ta nitzako; eriotzea

neuk estutuko dot besartean, a askatzeko". KONDENOAK.—Ene! aren itzik bigunen-samurrenetan bai dagozala zitzada mingorak! Erreinalda, eguño eztozu izan buru gitxiagorik ari olangorik egiten itxi dautsazunean baño; nik itzik egin izan ba' neunto, bere asmoetatik alde eragin izango neuntsan, baña yazo danez ak aurreak artu daustaz.

ONDASUNZAÑAK.—Azketsi nagizu, andera: nik ori bart emon izan ba'neuntu, ba-lef-tekean Elene'ri zuk aurreak artzea, baña orain, berak idatziz diñonez, aren yarrai yoatea alperrik litzateke.

KONDENOAK.—Nongo angeruk onesteko aintzako eztan senar au? Ari ezetara be ezin yoan lekikioz zerak ondo. begiko yakoan Elene'n otioitzak entzunda, Yaungoiko zuzenak Bere asarrea baretu ta nire semeari bere oben balta asketsi ezpa'dagio. idatzi, idatzi, Erreinalda, bere emaztegarri ez-tan orreri. Itz bakotxak goretzi dagiala nire seme orrek ain gitxiesten dauan aren laina: a olangoz gitxi oartuarren, al danik

eta agirien eta zorrotzen idatzi egiozu nire naibagea. Ondoen deretxatzun geznaria bidali: -zori onez, bere emazteak emendik alde egin dauela yakin dagianean, atzera etorriko da; eta itxaro be itxaro dot emazteak bere senarra emen dala entzun dagianean, bera be oñak emon-alean arin, atzera

ona etorriko dala maitasunaren maitasunak eraginda: bietarik zein dodan maitaigo ezin dot igarri nire biotzean:-- billatu geznaria; -biotza astun eta naibagepean itoten dot, eta nire adina makal da; naibageak negar, eta estukureak itz eragiten daust. (Alde dagie).

V AGERLEKU.-FIRENTZE'ko Arresietatik landa.

FIRENTZE'ko atso Alargun, DINE, BOLENTE, MARENE, ta beste Urikide batzuk aurrera.

ALARGUNAK.—Erdi arin; ostein, urira datoz-eta, ikuskizun gutzia galduko dogu.

DINE'k.—Or diñoenez, itzalez ondo yokatu dau Pantzetar Kondeak.

ALARGUNAK.—Izan be, or diñoenez, ak areioen gudaibururik nagusia goatu dau; eta bere eskuz il ei dau dukearen anaiea. (urut-ots urrinean). Gure nekeak alperrik galdu dira; beste bideren bat artu dabe: so! euren turut-otsetik da ezagun ori.

MERENE'k.—Tira, goazen atzera, eta durundu ori entzutea bekigu asko. Dine, Pantzetar konde orrek in arduraz ibili, gero: bere izen ona yatzu neskaren dedua eta neska-rentzako zintzotasuna baño yarauntsi oberrik eztago.

ALARGUNAK.—Nik esan daustat auzokoari aren lagun gizayatorrak zu ziri-zirika erabili zauzala.

MARENE'k.—Ezagun yat orrako zital ori; eskegiko al dabe! Itzuts deretxoena da; lotsabako andi ori, alango ori darabil kontandek bitartekotzat bere maitekari-arazoztan.-Arduraz zabiz, gero. biokaz be, Dine; orrein agindu, lilura. zin, emari, ta zantarkeriaren onetarik beste asmakizun guztiak, ez dira dirudienik: olangoen bidez amaikaxo atzipetu dabe, amaikatxori ziri ederrik sartu izan dautse; zori txarrez, besteri ya-zoak eztautse ezer irakasten neska gazteai eta ezer ikasiko ba'dabe, eurak yasan bear dabe arteztuterik eztaukana; sareetan goatuta gelditzen dira. Onurik asko emon dautzudala nik uste: orainarte lez bide onez ibiliko zareala uste dot, zure zindotasuna galtzeaz beste galdu-gorderik ezpa-letorkit zu be.

DINE'k.—Eztozu izango nitaz bildurrik izanbearrik.

ALARGUNAK.—Neuk be orixe uste dot. Begira, bidazti guren bat dator ori: ba-dakit nire etxean ezango dana: orretarikoak alkar bidaltzen dabe nireira; itandu egingo daustat neskato orri.

ELENE aurrera, bidazti gurenez yantzita.

Yaugoikoa lagun bekitzu, bidazti guren orri! Norako zara?

ELENE'k.—Yagoba Nagusi Deunanerako. Non etzaten dira bidazti gurenak, arren?

ALARGUNAK.—Emen Pantzeska Deunarenean, *kai-cndoan*.

ELENE'k.—Arako bidea ete daroat?

ALARGUNAK.—Bai, benetan, arakoxea.-So! Onantza datoz. (Ibilte-eresi urrinean). Emen etxon gura ba'dozu, bidazti guren orrek, gudari-taldeak gure aurretik igaro arteño, neuk erakutsiko dautzut zure arroztegirako bidea; zure arrozteria neure burua añan ezagun dot-eta, ainbat egokiago erakutsiko dautzut bidea.

ELENE'k.—Zeu zara ala?

ALARGUNAK.—Bai, bidazti guren ori, eta eder izango al yatzu.

ELENE'k.—Eskerrik asko, eta zeuk gura añan luzaro egongo be.

ALARGUNAK.—Nire ustez, zu Pantze'tik zatoz, ezta?

ELENE'k.—Bai, izan be.

ALARGUNAK.—Emen ikusiko dozu egiteko andiak egin dauzan zure aberkide.

ELENE'k.—Bere izena, arren?

DINE'k.—Erusillon'go Kondea; ezagun ete dozu olangorik?

ELENE'k.—Entzenez bakarrik, eta orretaz entzun dodana goragarri da. Arpegiz eztot ezagun.

DINE'k.—Dana dala, ta dalako dala. emen gudari adoretzutat dabe guztiak. Or diñoenez, Pantze'tik igesia da, ango erregek orren gogoaz bestera ezkonduazo ebalako: olan izan ete da?

ELENE'k.—Orrako ori egi utsa da, urrean; orren emaztea ezagun dot.

DINE'k.—Orren lagungoan dagon gizayator batek txakurrenak esaten dauz orren emazteaz.

ELENE'k.—Zer yako izena?

DINE'k.—Itzuts.

ELENE'k.—Neu be orrako orren erizkide naz; gopespen-arloan, naiz konde andiaren lai-

nen aldean, aren emaztearen izena aita-
tzeko be zirtzilegi dala; emazte ak bere al-
de dauan zer bakarra bere zintzotasuna
dau, eta ori iñok ez-baian yarri dauanik
eztot entzun.

DINE'k.—Ene! andera orren gaxo! lokarri go-
gorra da iguin dautson senarraren emazte
izatea.

ALARGUNAK.—Bai. izan be; dagon lekuan
dagola, errukarriak biotza ondo naibagetu-
rik izango dau: neska onek, beronek gura
ba'leu, ziri ederra sartuko leuskio kondeari,
bere emazteagazko.

ELENE'k.—Zer esan gura dozu? Bear ba'da,
konde maitabereak bere asmo zantarrere-
tarako ziri-zirikara darabil neska ori.

ALARGUNAK.—Izan be, olan darabil; eta
orretarako, neskearen izen on samurra gal-
duazoteko bide guztiak artzen dauz; baña
neskeak bere burua ta zindotasuna yago-
teko iskillu onak dauz.

MARENE'k.—Yaungoikoz ez al da izango bes-
terik!

ALARGUNAK.—Ba-datoz...

Arratz eta ikurriñekaz, Firentzetarren guda-
roste-sail, BERTARAN, eta ITZUTS aurrera.

Ango a Andoni, dukearen semerik zarrena ya-
tzu: a bestea Eskalu.

ELENE'k.—Zein da Pantzetarra?

DINE'k.—A; buruan egaki dakarrena: a gi-
zon adoretzu-adoretzu yatzu. Bere emazte

maite al leu: zintzoago ba'litz, oba litzateke:
ez ete da gizon eder?

ELENE'k.—Gogoko-gogoko yat.

DINE'k.—Ez ete da tamalgarri ori zintzo ez
izatea? A aragokoa yatzu gizon ori onango
lekuetara ekarten dauan zitala; ni emazte
ba' nintxako, zital zirtzil ori edenez galdu-
ko neunke.

ELENE'k.—Zein da orrako ori?

DINE'k.—Idun-apaingarridun matxango ori.
Zegaitik ete dago goga-yausi ta gotilun?

ELENE'k.—Guduan min artu edo-dau.

ITZUTS'ek.—Gure arratza galdu! Onangorik!

MARENE'k.—Zerbaitek mindu-minduta dago:
begira, begi-zearka ikusi gauz.

ALARGUNAK.—Eskegiko al dabe, txarri ori!

MARENE'k.—Koipekerietan zabilkoz kirten lo-
tsabako orri? (BERTARAN, ITZUTS, Malako
gudari ta Gudariak alde).

ALARGUNAK.—Gudari-taldea yoana da. Er-
du, bidazti guren ori, neuk eroango zau-
daz zure arroztegira: an Yagoba Nagusi
Deunanerako lau-bost dagoz, euren bide-
burura eltzeke erabagia artuak.

ELENE'k.—Nire eskerrik onenak damotzudaz
apal-apalik: andeia oni ta neska yator oni
gogoko izango al yake arratseon gukin
apaltzea; oneik egingo dabean zorra ta es-
kenak nire leporako bediz: eta zuri obeto
ordaintzeke, neskatu onetaz entzungarri di-
ran onu batzuk emongo dautzudaz.

BIAK.—Eskeintzen daukuzuna ederresten do-
gu. (Alde dagie).

VI AGERLEKU.-FIRENTZE-aurreko gualdegia.

BERTARAN, eta Pantzetar Yaun biak aurrera.

I YAUNAK.—Itxiozu, itxiozu, ene yaun on
orrek, berea egiten, nolango dan dakusa-
gun.

II YAUNAK.—Zuk, yaun orrek, a alper-nagi
ta koldar-bildurti utsa dala aurkitu ezpa'
dagizu, gaurgero enagizu aintzakotzat euki.

I YAUNAK.—Neure bizia egingo neunke, ene
yaun, a arroputz uts dala.

BERTARAN'ek.—Nire ustea orrenbesteraño
okerra dala uste dozue ala?

I YAUNAK.—Sinis egidazu, ene yaun, neuk
ikusirik dodana; ezetariko gogo txar barik
eta neure senide baillitza esango dautzut a
koldar-bildurtirik andiena, atzenbako guzur-
tia, agindua une oro austen dauana, eta
zure lagun izateko ezetariko zer onik eztau-
kana dala.

II YAUNAK.—Egoki litzakitzu zuk a ezagun
izatea; ak eztaukozan ekandu onetan zuk

uste geiegi iminita, arazo andi entzin-bea-
rrekoen baten, galdu-gorde andíren baten,
uts egin ez dagitzun.

BERTARAN'ek.—Al nenki zetan ikusi a ze-
lango dan.

II YAUNAK.—Orretarako eztozu bide oberik
bere arratzaren billa yoaten ari iztea ba-
ño; zeuk entzun dozu esaten ustetsu be
ustetsu aren billa yoango litzatekela.

I YAUNAK.—Neu yausiko natxako ganera
otos-otoan Firentzetar gudariakin; neuk ya-
kingo dot zer egin, adiskidetzat barik are-
riotzat artu gagizan: lotu ta begiak estaliko
dautsaguz eta arerioak euren gualdegira
daroela uste izango dau guk gure txozne-
tara dakargunean. Zagoz zu, yaun ori, au-
rrean guk a aztertuko dogunean; eta a,
bizirik iztea agintzearren, bildurrik andie-
nak eraginda, zuri azpikeri egiteko, eta zu-
re kalterako dakian guztia arerioari esan

- ezpa'dagio, eta guzti ori Yaungoikoaren zigorraren bildur barik zin-bidez, nire eretxiri ez egiozu iñoz yaramonik egin.
- II YAUNAK.—Ene! barre egiteko baño ezpa'da be, itxi egiozu bere arratzaren billa yoaten; orretarako marroren yabe dala esaka dabil: ori noraño eltzen dan ikusi bear dozu; urre-antzeko mea ori ustel dala ikusi bear dozu: eta izan be, Yon Drum'en antzera bere burua danez erakusteko eretirik emon ezpa'dagiozu, orreganako zure ederra deusezterik eztago. Emen dator bera.
- I YAUNAK.—Arren, bai, arren, barre egin eta eragiteko baño ezpa'da be, ez egiozu galazo gogoko yakon asmoa beteten: doala bere arratzaren billa berak zelan-gura.
- ITZUTS aurrera.
- BERTARAN'ek.—Ze barri yoguk, yaun? Ire arratzak estu ta artega au i.
- II YAUNAK.—Ulikan! Itxiozu bakean; arratz baño ezta.
- ITZUTS'ek.—Arratz baño ez! Arratz baño ez ete da ba? Arratzik olan galdu-bearrarena!-Yokabidearen ederra! gure zaldizkoen bitartetik aurrera yo, gure oñezko gudaritzearen egoen ganera yausi ta gure gudarriak urratu.
- II YAUNAK.—Orretan eztau izan errurik guda-lburuak; Kaisar bera or izan ba'litz be ezin ikusi eikean aurrezdik olango okerrik eta ezbearrik.
- BERTARAN'ek.—Tira, osoan artuta, gure gurendea ezta izan orren txarto urten danik: akatsik eta laidorik izan dogu arratza galduaz; baña a barriro eskurazterik eztago.
- ITZUTS'ek.—A eskuratu eitekean barriro.
- BERTARAN'ek.—Bai, eskuratu eitekean, baña orain ezin daiteke.
- ITZUTS'ek.—Eskuratu bear da barTíro: otseintzearen irabazia sarritan benetako ta egin-egineko egilleari barik besteri ezarriko ezpa'litxako, neu egingo nintzake arratz orren yabe ostera be; aren naiz besteren, ostein hic iacet (emen datza) esan nitaz.
- BERTARAN'ek.—Ba orrazkero, ta olangorik egiteko gogaldirik ba'dok, yaun, ire marro ezkutuen bat dala-ta gure deduari dagon lanabas ori bere etxe yatorrera ekarri al ba'dok, adoretzu ta bioztun adi ire egitekoan, eta aurrera yo; ire alegina nik zer anditzat artuko yoat, artu ta saritu; ondo burutu ba'dagik ire egitekoa, dukeariri iragarriko yautsaguk, eta bere andita-
- sunari ta ire irabaziari dagokenez sarituko au, bapez gitxiagorik.
- ITZUTS'ek.—Gudari-esku auarren, neure leporako egiteko ori.
- BERTARAN'ek.—Lorik eztok egin bear, gero; bertatik egin egitekoa.
- ITZUTS'ek.—Arrats onetantxe egingo dot; bein nire asmoak ausmer egin bear dodaz eta adorea biribildu il ala bizirako gertakuntza odoltsu onetan, eta gaberdirantza nire barririk entzuteko gertu egon zu.
- BERTARAN'ek.—Esango ete yautsat dukeari i arratz-billa yoan azanik?
- ITZUTS'ek.—Nik eztaikit zer yazoko yatan, ene yaun, baña aleginak egingo dodazala zin dagit.
- BERTARAN'ek.—Ba-yakiat adoretzu azana; eta nik izenpetuko yoat ik gudarik egin leikena egingo dokala. Agur.
- ITZUTS'ek.—Enozu ni itz aunitz egin-zalerik. (Alde dagi).
- I YAUNAK.—Ez arraña ur-zale dan baño itz-zaleagorik.-Urli ori ez ete dogu inñondiko, ene yaun? Ezina dan egiteko au orren us-tetsu leporatzen dauala dirudi-ta: denganiñoen egitekoa artzen dau beregan, eta gurago dau denganiño izan egikizun ori egin baño.
- II YAUNAK.—Zuk eztozu ezagun ori, ene yaun orrek, guk dazagunez; urli ori zirauna baño ixilago urreratuko yatzu zure edena irabazteko, eta aldikada baten bere burua ezkutaiko dau ezer txarrik igarri eztagio-zun; baña bein ezagutu ba'dagizu, eztozu besterik bearko.
- BERTARAN'ek.—Zer dala-ta uste dozue zuok, orren benetan bere lepora artu dauan egiteko zail ori eztauala burutuko?
- I YAUNAK.—Ez, eztau burutuko ezetara be; asmatzekoak asmauta etorriko yatzu atzera, ta egi- antzeko iru-lau guzur eralgiko dautzuz arropuzkeriz: baña guk ia esibarruratu dogu, eta arratseon ikusiko dozu zelan yausten dan eize ori: eta izan be, ori, ez olangorik ezta zure edergarri.
- II YAUNAK.—Azeri orregaz yolasik egin bear dogu, kutzaratu baño len. Zulotik aterateko kea orreri lenen Lafeu agureak egin eutsan: ardi-narrua kendu dagiogunean or ikusiko dozu ori zelango luki maltzur-zitala dan; eta arrats onetantxe ikusi be ikusiko dozu.
- I YAUNAK.—Begiztea gertau bear dot; yausiko da.
- BERTARAN'ek.—Zure anaiea izango yat lagun.
- I YAUNAK.—Zeuri eder yatzunez egin: ni banaoa. (Alde dagi).

BERTARAN'ek.—Orain arakc eixera eroan eia nik esan dautzudan neskatoa erakutsiko dautzut.

II YAUNAK.—Baña zuk a zindo dala esan daustazu.

BERTARAN'ek.—Orixe da aren akats bakarra: eta izan be, usaña artu dautsagan bi-

tarfeko orrexeci biñufiÉz emuriuk eia idazki bidali dautsaday eta ak atzera bidali: au da nik egin dodan guztia. Neskato a lirain da: gurozu a ikusten yoan?

II YAUNAK.—Gogo-gogoz alan be, ene yaun. (Alde dagie).

VII AGERLEKU.-FIRENTZ !. Alargunaren etxeko txoki.

ELENE ta ALARGUNA aurrera.

ELENE'k.—Ni aren emazte nazala sinistu gura ez edo ezin ba'dozu, eztaikit ze beste argibiderik zuri ekarri, sinis dagizun; nire asmoa bertan-bera itxi bearko dot.

ALARGUNAK.—Nire ondasunak yoanak izanarren, ni etxe oneko naz izan, eta olango ziltzi-maltza ta matazetan enozu bape be aiturik; eta nire izen ona orbandu leikenik eztoz egin gura.

ELENE'k.—Neuk be eneunskitzu gura olangorik. Beñen sinis egidazu kondea nire senar dala, eta nik ixilpean esan dautzudana egi uts-utsa dala; eta orrazkero nik eskatzen dautzudan laguntzatik etxatzu etoniko ezetarikoko okerrik.

ALARGUNAK.—Nik sinistu bear neunskizu, zuk erakutsi daustazunetik ondasuntsu zareala ondo agiri da-ta.

ELENE'k.—Eutsi urre-zisku au zure laguntzea irabazi dagidan, eta nire asmoa bete dagidanean ganaz ordainduko dautsut bein eta birritan. Nire alabearen billa dabil Kondea. eta orren liraintasunari ak, lotsea galduta, eraso ta eraso daragoio, orrekin alde egiteko asmoz; aren ekinaren ekin ez etsi dagiala zure alabeak eta ederretsi dagiala guk esango dautsaguna. Gazte lizun ak, odol beroak eraginda, eztautso ukatuko zure alabeari onek eskatu dagionik: kondeak erestun bat daroa aldean, lenengoz eroan eban aitagandik ona lau-bost bat be-

launetan urrengorik urrengo semegandik semegana etorri izan dana; erestun ori ak aintzako aintzakotzat dau; orraitioño, aren lizunkeri-beroaldian, neskearen biotza irabazteko bear ba'da, eztautso eritxiko lainegi, gero damutuko ba'yako be.

ALARGUNAK.—Oraintxe bai ba-dakust zure asmoa oso-osoa.

ELENE'k.—Orrazkero nire egitekoa soritzat dozu orain: dana da zure alabeak, osoan irabazia danarena egin baño len ari erestun ori eskatze; alkarrekin batzeko ordua ta lekua izentau; gero neu bidali bere lekura, bera garbi-garbi andik urrin dala; geroago, zure alabea ezkontzeko, orainarte emonaz ganera iru milla ogerleko emongo dautzudaz.

ALARGUNAK.—Etsita nagotzu: irakatsi egiozu nire alabeari, aldi, ordu ta guzti, zer egin bear dauan marro sori ori ondo urten dadin. Gau oro etorten da a ereslari ta guzti nire ezer eztan alabeari abestuteko: inondiko aleginak eginak gara a gure etxegalpetik uxatzeko; baña a andik uxatzerik eztago, bere bizia an bailego.

ELENE'k.—Ba, orrazkero, dakusagun gaur: gabaz gure marroa zelau urteten dan; ondo urten ba'dadi, oker egitekoren irudiz egite zuzena agertuko da, eta zuzen egitekoren irudiz, egitekoa zuzen eginda; bata be ezta obenik, baña bai oben-antzekorik; baña ekin dagiogun egitekoari. (Alde dagie).

IV EKITALDI

I AGERLEKU.-FIRENTZE'tarren gudari-txozneatik landa.

Lenengo Yauna ta bost edo sei gudari kuku-ka aurrera.

I YAUNAK.—Nai ta nai ez esi onen okulua zear etorri bear dau. Ganeratuko zatxakoezanean, inondiko izkuntza itzalez itz egiozue; eztau ardura zeuok be zer diñozuen ez yakitea; ezer aituten eztautsagunarena egin bear dogu guk, batek ezik, eta bat orrak ai-

tutzallearena ta iragarlearena egin dagiala.

I GUDARIAK.—Gudalburu on ori, neu izentau nagizu iragarlatzat.

I YAUNAK.—Ak etzauz ezagun ala? Eztau ezagun zure berba-eikerea ala?

I GUDARIAK.—Ez, yaun, ez izan orren bildurrik.

I YAUNAK.—Baña ze naste-borraste erabiliko dok guri itz egiteko?

I GUDARIAK.—Zeuk erabiliko dozuena bera.

I YAUNAK.—Ak gure arerioaren lagun diran erbestetar lagun-mordotzat artu bear gaiozak. Ak emen inguruko izkuntzen iskitxo bat ba-yakik; orregaitik, guretaiko bako txak bere irudimenari lan apurtxo bat eragin bear dauza, guk alkarri zer esaten dauzagun ak aitueztagian; gutzako yakinbearenna eskuartean zer darabilgun yakitea ta orretaz oartzeka da; izkuntza trakets erabiliko dogu; ik, iragarla orrek, ik zur ibili bear dok; zur eta maltzur; etxun, etxun, or dator bera! or dator ori ordu bian erdi-lotan atzarrik egon, eta gero atzera etorrita berorrek asmau-ala guzur zin-bidez baies-teko.

ITZUTS aurrera.

ITZUTS'ek.—Amarrak dira: astirik asko izango dot iru ordu-barru atzera etxera yoateko. Zer egin dodala esango dot? Asmauko dodanak egi-antzik izan bearko dau; kea egiten asi yataz; eta ezbearra oraintsu sarriegi etorri yat ate-yoka. Dakustanez, nire miña azarriegi da; baña nire biotza Marten eta bere egitekoen bildur da, eta ezta azartzen miñari erantuzten.

I YAUNAK.—Ire miñetuk urten dan lenengo egia orixe dok.

ITZUTS'ek.—(Bere kitean) Nongo txerrenek naragi zori oneko arratz ori eskuratzeraz, orrako ori ezina dala ta nik olango asmorik eztodala izan yakinda? Zaurien batzuk egin bear dauzadaz neure buruari, eta burrukan izan dodazala esan: orraitio zauri txikirik ezta asko izango: izan be, esango dabe: Nolan eztok izan orreik baño zauri andiagorik? Eta nire buruari zauri andiagorik egiten enaz azartzen. Orrazkero, ze sinisgarri aterateko nik? Ene miñ ori, ene miñ ori, gaurtik ara ire itzontzikeriz onango estukurretan imini ba'nagik, i emakume sardinsal-zalleren agoan iminita, Bayazet'eri (6) erosi bearko yautsal beste bat bere mintzuleatik.

I YAUNAK.—Izan ete leiteke orrek bere burua ezagutu, ta dana izaterik?

ITZUTS'ek.—Nire egiterako asko al litzakit nire soñekoak ebatea, naiz España'tiko nire ezpatea auste.

I YAUNAK.—(Bere kitean) Olangorik etxoagu ontzat artuko.

ITZUTS'ek.—Naiz nire bizarra kendu, ta gero esan onako au marro-bidez egin izan dodala.

I YAUNAK.—Orrako ori ez yak gauz izango. (Bere kitean).

ITZUTS'ek.—Naiz uretan busti-busti egin nire soñekoak, eta billustu egin nabela esan.

I YAUNAK.—(Bere kitean) Ori be nekez gauz izango dok.

ITZUTS'ek.—Eta zin egingo ba'neu iskillo-gaztelua-bera neure buruari itxi dauzadala...

I YAUNAK.—(Bere kitean) Zenbateko bidean? ITZUTS'ek.—Eun eta laroei oñako bidean.

I YAUNAK.—(Bere kitean) Iru zin andi be elitzatekezak asko olangorik sinistuzatoteko.

ITZUTS'ek.—Aerioarena izatekotan be arratzik al neu! neu aren yabetu nazala zin egingo neunke.

I YAUNAK.—(Bere kitean) Oraintxe entzungo dok orretariko bat.

ITZUTS'ek.—(Barruan arratz-ots) Aerioen arratz-ots!

I YAUNAK.—Throka nobousus, kargo, kargo, kargo.

GUZTIAK.—Xargo, kargo, kargo, bilianda par korbobargo.

ITZUTS'ek.—Ene! Yarei-erosi, yarei-erosi, arren: ez estali niri begirik (Goatu ta begiak estaltzen dautsoez).

I GUDARIAK.—Boskos thomuldo boskos.

ITZUTS'ek.—Nik ba-dakit zuok Musko'n gudari-taldea zariena, eta bizia galduko dot izkuntzea ez yakiteagaitik: emen Doistarrrik, Danekarkatarrik, Olandarrrik, Italiarrrik, naiz Pantzetarrrik izatekotan, itz begist; neuk iragarriko dautzuet Firentzetarrak ondatuko dauzana.

II GUDARIAK.—Boskos baubado: ..nik uleretzen dauzkat, eta ba-yakiat ire izkuntzea: korelibonto: I, yaun, gertau adi Yaungoikoaren aurrerako, ire bularrean sartzeko amazpi satai gertu yagozak-eta.

ITZUTS'ek.—Ai ene!

I GUDARIAK.—Bai, otoi egin, otoi egik.—Manka errebaniadultxe.

I YAUNAK.—Oskorbi dultxos boliborko.

I GUDARIAK.—Gudalburuari eder yakok i bein-beinean bizirik eukitea; eta agonetan, begiak estalita eroango au igandik barririk yakiteko: ire onerako ta ire biziaren alde-rako zerbüt iragarri einke.

(6) BAI AZET'en MINTZULAK.—Baiazet izeneko ainbat Turkar bakaldun izan dira, ta Shakespeare'n egunetakoak be izen orixe eukan. Turkar bakaldunen otseinak ezer esateka, ixil-ixilik artu ta egin bear izaten beizar nagusiaren aginduak, ez eurenez mintzul ziralako, mintzulen antzez yokatu bear ebela-ko baño.

ITZUTS'ek.—Ene! Bizirik itxi nagizue bai, ta nik gure aldeko ixilkizunak oro iragarriko dautzuedaz, gureen indarra ta euren asmoak: areago, zuok arrituta agoa zabaliki itxiko zaeuzana iragarriko dautzuet.

I GUDARIAK.—Baña zintzo, zeatz eta egiz esango ete dok, gero?

ITZUTS'ek.—Egia esan ezpa'dagit, Yaungoikoak gaitzetsi nagiala.

I GUDARIAK.—Akordo linta.-Gaiozan; abil. (Alde dagi, ITZUTS yagonda daroala).

II AGERLEKU.-FIRENT/

BERTARAN eta DINE aurrera.

BERTARAN'ek.—Zuri izena Iturreder yatzula esan eusten.

DINE'k.—Ez, Dine yat izena, ene yaun on.

BERTARAN'ek.—Yainkono-izena; eta benetan zu izen orren eta geiagorengarri zara! baña, neska lirain, zure soin Iirain orretan moitasunak ez ete dau lekurik? Gaztearoko su biziak zure adimena argitzen ezpa'dau, zu etzara neskarik, oroitalu baño: il zadizanean, oraintxe zareana izan bear zenduke zuk, otz eta ben zara-ta; orain, oster, ta sortu zinduzanean zure ama izan zan langoxe izan bear zenduke.

DINE'k.—A tertzio atan zindo izan zan.

BERTARAN'ek.—Alangoxe izan bear zenduke zeuk be.

DINE'k.—Ez: nire amak egin-bearra beteaz besterik ez eban egin; zuk zure emazteari egin bear zeuskiona bera.

BERTARAN'ek.—Bego ori! Arren, enagizu eragin nire zinak ausiazotera: nire gogoaz bestera ezkonduazo ninduen arekin; zu, oster, maitasunak berak eraginda maite zaudaz, eta beti beteko dautzudaz maitasunari dagokozan zure eskubideak.

DINE'k.—Bai, zu gure otsein ba'zara, geu zure otsein egin arte zara: baña bein zu gure larrosen yabetuazkero, aragian barrura sartuko yakuzan arantzak bakarrik itxi ta gure billustasunari irri egingo dautsazu.

BERTARAN'ek.—Eztautzat zinik asko egin ala?

DINE'k.—Zinak eztabe egiten egirik, zintzoro egiten dan zin xalo bakarrak baño. Zin egin bear dogunean eztozo ekarten lekuko edo autorlatzat gezto-dongarik, Gorena, Yaungoikoa baño: beraz, esaidazu, arren, nik osta-osta maite ba'zindudaz, eta nik Yupiter'en zer andiakarren maite-maite zaudazala zin egin ba'nengitzu, sinistuko ete zeuskit? Ezetariko sustarrik eztaukan zera da maite dodala esaka nabilkon beraarren okerrik eztautsadala egingo zin egitea: be-

I YAUNAK.—Oa ta esaieki Errusillon'qo kondeari ta nire anaieari ollar arroa goatu dogula ta begiak estalita eukiko dogula euren barri izan arte.

II GUDARIAK.—Esango dautset, gudaiburu.

I YAUNAK.—Eta esaieki ak gure ixilkizun guztiak iragarriko dauzala.

II GUDARIAK.—Orixo esango dautset, yaun.

I YAUNAK.—Ordurarte begiak itxita ta ondo estuta eukiko yoat. (Alde dagie).

Alargunareneko txoki.

raz, zure zinak itz utsak eta segurantzta inakalak dira; eztabe ikurratzik, nire ustez beintzat.

BERTARAN'ek.—Itxi dagigun ori, itxi dagigun ori: etzadiz izan orren biotz-gogor; zer guren da maitasuna; eta nire osotasun-zindotasunak eztau eguño ezagun izan zuk gizonai ezarten dautsezuzan orretariko marrokeririk. Ez yarrai nigandik urrin, nire gurari, leia ta irris erukarrien benderatu baño, orduan osatuko yataz-eta: nire zarea esan, eta nire maitasunak beti-beti iraungo dau lenengotan legetxe.

DINE'k.—Ba-dakit nik gizonak onango eretietan gure buruak bertan-bera itxiatzoterañoko itxaropenak emoten dauskuezala. Ekazu erestun ori.

BERTARAN'ek.—Zorrean, baitzat bai emongo dautz, baña zeuretzat ezetara be nik ezin emon.

DINE'k.—Ez ete daustazu emongo neuretzat, ene yaun orrek?

BERTARAN'ek.—Erestun au gure etxaldeari dagokon dedu ta eder yatzu, belaunik belauun gurasoakandik semeetara datorrena: eta nik onangorik galtzea inondiko esamesarik zorrotzenai bidea egitea litzakit.

DINE'k.—Nire izen onak be ba-dau ori añako erestunik: nire garbitasuna da gure etxaldeko pitxia, gurasoakandik gurasoetara ta aikandik niganano eldu dana, eta nitzako orrako ori galtzea mundu oneri inondiko esamesetarako bidea egitea litzakit. Orrazkero, entzute onaren arlo onetan zure burubide kaskarrak nire aldeko dira, alperriko zure erasoen aurkako.

BERTARAN'ek.—Eutsi, artu nire erestun au: nire etzaldea, nire dedua, nire bizia bera bediz zure, eta ni zure bendean yarten naxtazu.

DINE'k.—Gaberdirakono yo nire lo-gela leioa: neuk artuko dot ardurea nire amak ezer entzun eztagian. Orain nik agintzen dautz-

dana zera da, zuk benderatu dozun oean ordubete baño ez egiteko, ta niri itzik ez egiteko: orretarako dodazan zegaitiak indartsu-indartsu dira; eta zeintzuk diran erestun au osfera be zure eskuetara eldu dadi-nean yakingo dozu,- eta gabaz, zure eskuko atzean. beste erestun bat sartuko dautzut; gero etorriko dan agiriak erakutsiko dau guk zer egin dogun. Agur ararteraño; ez utsik egin, gero. Nigan emazte irabazi dozu, or nire itxaropenak galduko ba'dira be.

BERTARAN'ek.—Zuri maitasun-eske ibilita, lurreko zeru irabazi dot. (Alde dagi).

DINE'k.—Orrazkero, bizi zadiz luzaro, Yaungoikoari ta niri esker ona erakusteko! Ba-

leiteke zuk nozbaiten olangorik egitea.-Nire amak egin-eginean esan daust orrek maitcsuna nolan eskatuko eustan, nire biotzean bera bailegoan: ak esan daust gizon guzliak zin bardinfsuak egiten dabezala: bere emaztea il dakionean nikin ezkonduko dala agindu daust orrek; orrazkero, il nadinean etzango naz orrekin.

Pantzetarrak olan irunak dirala?

Ezkundu bedi, ezkon, gura dauena;

Nik neuk neska iraungo nire bizian,

Eta alan ilgo, beti len-lenean.

Nik ez uste oben danik

Marroz ziria sartzerik

Bide okerreze ni irabazi

Gura nauen maltzurriari. (Alde dagi)..

III AGERLEKU.-FIRENTZE'tarren Gudari-txoznategia.

Pantzetar Yaun bi, ta bi edo iru gudari aurrera.

I Yaunak.—Eztautsazue emon bere amaren idazkia ala?

II YAUNAK.—Ordubete da emon dautsadala: idazki orrek ba-dakar biotzean ziztadak emoten dautsazan zerbait; eta izan be, irakurri ala, larri-larri beste gizonik izalera aldatu da.

I YAUNAK.—Izan be, laidogarririk asko da arentzako bere emazte ain on eta ezitia be-ragandik uxatu izana.

II YAUNAK.—Alan be erregeren ederra betiko galdu dau, erregek bere eskuzabaltasuna aren zori onak zer eskatuko, atara yoteko gertu-gertu imini izan dauenazkero. Nik zertxo bat esango dautzut, baña zuk zure biotzean ezkutu ta ilunetan eukitekotan.

I YAUNAK.—Zuk esan-ala ilgo da, ta neu izango naz aren ilobi.

II YAUNAK.—Ak emen Firentze'n izen garbigarbiko ta odol garbiko neskato lorrindu dau; eta gau onetan egingo da aragi aren irrisa neskatoren dedua lorrindurik: bere asabakandik belaunik belau datorkon erestuna emon dautso neskatoari, eta zori ontsutzat dau bere burua olango egiune zantarra egin dauela-ta.

I YAUNAK.—Yaungoikoa gure asaldatzearen erruki izango al da: gu geu utsa baño utsa-go gatxatzuz!

II YAUNAK.—Gu geure buruen etoi, azpiyale baño ezkara. Eta azpikeri guztiak eurak oi daben bide ezkutuz yoan doazala, elburu gorrotagarriara eldu baño len, euren burua apurka-apurka erakusten dabenez, olan-txe gjzon orrek be egite orregaz bere zin-

dotasunaren aurka yokatuta, bere burua bete-betean darakus, barruan dauena ibai-ka dariola,

I YAUNAK.—Ez ete da lotsagarri ta laidogarririk gure asmo zantarrak geuk turut-oska ortik zear zabaldu ta aldarrikatzea? Beraz, gau onetan eztoyu izango a gure lagun ala?

II YAUNAK.—Ez gaberdi-osterarte, ordu ori dau izentauta-ta.

I YAUNAK.—Ordu ori laster da: guk aren laguna aztertzen dogun bitartean a emen al lego, bere eretxiak zuzenak izan diranentz ikusi dagian, eureian ainbeste entzin izan dauenazkero.

II YAUNAK.—Ezka ezetan sartuko gizon orregaz a etorri arte; a arrean egotea izango da gizon onentzat zigorrik andiena-ta.

I YAUNAK.—Arartean, ze barri dozu zuk guduoz?

II YAUNAK.—Nik dantzudanez, bake-otsak entzuten dira.

I YAUNAK.—Areago, nire ustez bakea egin-da, izenpetuta dago.

II YAUNAK.—Zer egiteko orrazkero Errusillon' go kondeak? Aldarrai ibiliko ete da, ala etxera yoan atzera?

I YAUNAK.—Zure itaun orretatik dakustanez, zu etzara aren barruko zeren yakitun.

II YAUNAK.—Ez al yat yazoko be olangorik, yaun; ostein aren zorakerietan lagun izan bearko nintzakio.

I YAUNAK.—Yaun, ile bi dira aren emazteak etxetik igesi ebala: ak Yagoba Nagusi Deunaganako bidazti gurenarena egiten dau egin; eta asmo guren ori laztasumk andienaz bete dau; eta an emazteki samur ori

bere naibagearen yanari egin da labur esateko, bere azkenengo arnasea intziri izan da ta orain zeruan dago abes'en.

II YAUNAK.—Zer dozu esan dozun ori baiesteko?

I YAUNAK.—Geiena ta yakingarriena bere bizitzako yoan-etorri ta atzera-ocurreak zeatz eta zintzo-zintzo iragarten dabe^an bere idazkietatik: berak ezin iragarri eikean bere eriotzearen barri beste bidez etoiri cia, eta a il dan lekuko erri-yauretxe-buruak zeatz-meatz eta zintzo-zintzo baieztu dau.

II YAUNAK.—Orrako guzti orren yakitun ete da kondea?

I YAUNAK.—Bai, ba-da; baita barrioren sendespena be ba-dau zertzelada guztiakaz, egia zeatz yakin dagian.

II YAUNAK.—Itzalez tamalgarri yat kondea zerokaz pozik egotea.

I YAUNAK.—Batzuetan geure galtzeak egi ten doguz gure itzalezko poz-bide!

II YAUNAK.—Eta beste batzuetan gure irabaziak be itzalez gure negarretan itoten doguz! Emen orren adoreak irabazi dauan dedu ta aintza, etxera doanean itzalezko lotsa biurtuko yako.

I YAUNAK.—Gure bizitzako euna bitariko ariz eundua da, onez eta txarrez: gure ekandu onak euren arrokizun litzatekez, gure utsak euren zigor ezpa'lira; eta gure gaiztakeriak itxaropena galazo egingo leuskue, ekandu onak aringarri ezpa'litxakez...

OTSEIN aurrera.

Ze barri yoagu? Non dok ire ugazaba?

OTSEINAK.—Dukeakin bidean trikitx egin dau, yaun; eta ari betiko agur egin dautsa: kondeak biar goxean artuko dau Pantze'rako bidea. Dukeak gorantzi-idazki emon dautsa erregentzako.

II YAUNAK.—Izan be, bear-beaneko izango yako idazki ori, gorantziten dauanak berak baño geiago al ba'dau.

I YAUNAK.—Ezin izan lekikeo gozoegi eiregen mingoztasunarf. Emen datoi kondea.

BERTARAN aurrera.

Nolan zagoz, ene yaun ori? Ez ete da gabardi-ostea?

BERTARAN'ek.—Bakotxa ilebeterako ziran amasei arazo erabagi dodaz gau onetan. eta itzalez ondo erabagi be: dukeari ta bere ingurukoai agur egin dautset; emaztea obriratu ta aren illetak be egin dodaz; nire ama andereari idatzi dautsat atzera etxe-

ra ba-noala esanaz: etxerakoak gertau tr nire bide-lagunak nortzuk izango diran izentau dodaz; eta gertakuntzarik andienon artean eta bitartean, beste zer atsegingarriago batzuk burutu dodaz: azkenengoa izan da andiena. Baña a eztoz guztiz burutu oraindikoarren.

II YAUNAK.—Arazo ori zailtxo ba'da, ta gaur goxean emendik alde egin, bizkor eta zoli ibili bearko dozu.

BERTARAN'ek.—Oindiño guztiz ezto dala amaitu esanaz nik esan gura izan dodana, orretaz gero esango danaren bildur nazala, geroaren bildur nazala esan gura izan dot. Baña noz izango dogu zoro ta gudariaren arteko alkar-izketea? Tira, ekarri ona eredu dalako ori: orrek niri esangura biko igar-leak lez ziria sartu daust.

II YAUNAK.—Ekarri ona aurrera. (Gudariak alde dagie). Zitaltzar orrek, alango orrek, gaba oin-biurretan emon dau.

BERTARAN'ek.—Ezta ardura; orren orkatillak orrenbestegarri ba-dira, aztalal orren luzaro erabili dazalako (7). Nolan ibili da?

I YAUNAK.—Dagoneko esanik dautzut yaun orri; oinbiurak dakarre ori. Baña zuk aitu-teko eraz erantzungo dautzut: esnea ixuri yakon neskeak legetxe negar egiten dau: lekaidetzat daukan Morgan'eri bere autorpena egin dautsa, bere oroipena eltzen dan lenengo egunetik laidogarri diran oin-biurrotan imini daben arterañoکو obenak: eta zer uste dozu orrek autortu dauala?

BERTARAN'ek.—Niieik ezebez, ezta?

II YAUNAK.—Orren autorkuntzea artuta, idatzita dago, eta bere mosuetan irakurriko yako: zu yaun ori an ba'zagoz, nik uste dandez, entzuteko epe artu egizu.

GUDARIAK aurrera barriro, ITZUTS dakarrela.

BERTARAN'ek.—Izurriak eroango al dau! Begiak estalita! Ninerik ezin esan lei orrek; ixilik, ixilik!

I YAUNAK.—Or dator kokomarroa! Porto tartarossa.

I GUDARIAK.—Orrek zuri gorriak eta elorioak yasanazoteko diño; zer esango dozu zuri alanzorik ez egitearren?

(7) Aldi atan zaldunei zalduntzea kentzen eufisenean aztalal ausi ta apurtu egiten eutsezan, irain-bidez.

ITZUTS'ek.—Inok beartu barik esango dot nik dakidana: oiea lez zalatu ba'nagizue be (8) ezin esan izango dot besterik.

I GUDARIAK.—Bosko tximurko.

I YAUNAK.—Bobilbindo tximurmurko.

I GUDARIAK.—Gudalburu errukior zara zu orraitño: -aurreztik idatziriko ingitik nik egingo dautzudazan itaunai zuk erantzuteko diño gudalburuak.

ITZUTS'ek.—Eta egia esango dot, bizitea ditzarodan lez.

I GUDARIAK.—Lenen itandu egiok dukeak zenbat zaldizko dauzan. Zer diñozu orrez?

ITZUTS'ek.—Sei edo zazpi milla; baña makal eta gauz ez tiranak; gudariak sakabanatuta dagoz, eta gudalburuak, nire ustez, gizagaxo gauz ez tiran batzuk dira, nik bizitea opa dodanez.

I GUDARIAK.—Olan idatziko ete dot zure erantzuna?

ITZUTS'ek.—Bai; eta zuok zelan-gura zin-bidez sendetsiko dot.

BERTARAN'ek.—Orrentzako dana da bardin. Biziteko lain eztan yopu dogu ori!

I YAUNAK.—Oker zagoz, ene yaun ori; ori Itzuts yaun gudaritza-zale adoretsua dogu íau zan berorren esakune gutuna), gudaritza-yakintza guztia bere idunekoaren lotu-nean eukana, egitez barriz bere ezpatearen mokoan.

II YAUNAK.—Gaurgero eztautsat sinistuko gizoni bere ezpatea garbi daukalako; ezta sinistuko be inñori gudu-yantziak garbi ta apain dauzalako.

I GUDARIAK.—Tira, idatzi dot zuk esana.

ITZUTS'ek.—Bost edo sei milla zaldizko, esan dot nik.—Egia esan gura dot-eta, idatzi egizu: "edo olangotsu". Bai, nik egia esan gura dot.

I YAUNAK.—Onetan eztabil egitik urrin.

BERTARAN'ek.—Baña nik ezin emon eskerrik orretaz, diragarrenez iragarrita.

ITZUTS'ek.—Gizagaxo gauz ez tiran batzuk, au idatzizu arren.

I GUDARIAK.—Tira, ori idatzita dago.

ITZUTS'ek.—Eskerrik asko zuri biotz apalez, yaun: egia egi yatzu, gixaxook itzalez yatzuz gixaxo.

I GUDARIAK.—Itandu egiok oñezkotan ze indar dabén. Zer diñozu onetaz?

ITZUTS'ek.—Sinis egidazu, yaun orrek, une onetan il bear ba'dot be egia esango dautzet. Dakusadan: Spurio'k eun eta berrogetamar; Sebasten'ek beste ainbeste; Koranbu'k beste ainbeste; Yagoba'k beste ainbeste; Gitian'ek, Kosmu'k, Koldobika'k eta

Grati'k berreun bana: neure gudari-sallak, Kitopere'k, Bomonda'k, Benti'k berreun eta berrogetamarna; beraz, zindo ta usteletan, guztira be, arakatze-izendegiak diñonez, nire biziarren, ez dira eltzen amabost millarra: euretatik erdiak euren txartasetako edurra astintzen be ez dira azartzen, eurak zati-zati eginda geldituko diranaren bildurrez.

BERTARAN'ek.—Zer egiteko orri?

I YAUNAK.—Ezebez, ezkerrik asko emon baño. Itandu egiok ni nolango nazan eta dukeak nitaz ze uste dauan.

I GUDARIAK.—Tira, ba, orrako ori idatzita dago. "Itanduko dautsak Dumain deretxon Pantzetar gudalbururik gualtegian dagonentz: dukeak ataz ze uste dauan: zelan-goak diran aren adorea, zintzotasuna, eta gudu-yakintzea; ala uste eztauan a asaldatzeko diruz erosi leikeanik".

Zer diñozu onetaz? Zer dakizu orretaz?

ITZUTS'ek.—Arren, itaunoi banan-banan erantzuten itxi egidazu: banan-banan itandu egidazu.

I GUDARIAK.—Ezagun dozu Dumain gudalburu ori ala?

ITZUTS'ek.—Bai, ba-dazagut: Paris'en beñola yostun baldarrik ikastun izan zan orrako ori. eta andik endorearen otsein ezetzik esateko gauz etzan neskato ergelmintzula umedun egin ebalako, bizkarra bero-bero eginda alera eben. (lenengo Yaunak, *asairea* ren asarrez, ukabila eragiten dau).

BERTARAN'ek.—Ez, olangorik ez, eutsiozu, arren, zure ukabil orri; orraitño bildur naz urren buru-ganera yausi dakion telleak garraunak aterako ez ete dautsozan.

I GUDARIAK.—Tira ba, gudalburu ori Firentze'ko dukearen gualtegian ete dago?

ITZUTS'ek.—Nik dakidanez, an dago, ta zorritz beterik egon be.

I YAUNAK.—Ez, ez, ez begiratu ni olan; zeutzaz be laster entzungo dogu.

I GUDARIAK.—Ze eretxi dau dukeak ataz?

(8) Lenago, ta oraintsu be, zorra bertatik ordaintzen eztanerako, makilatxo bat luzetara erdibitu egiten zan; erdi bietatik bata saltzallearen eskuetan, bestea eroslearenetan gelditzeko; olon, zerbait sal-erosten zanean, saltza: eak eroslearen aurrean, makila-zati biak alkarregaz batu ta bietan koska egiten eban aitzoz; bein koskea egindakoon, saltzallea bereagaz etxera; olantxe egiten zcm sal-erosketak bokatxean; gero, alango baten, zordunak bere zorra ordaintzen ebanean, makila-erdikin biekez gelditzen zan, zorra kitututaz.

ITZUTS'ek.—Dukeak a nire bendeko otseintzat bakarrik dau ezagun; eta lengo baten nire guda-salletik kentzeko idatzi eustan dukeak; oker ezpa'nago, aren idazkia emen sakelean dot.

I GUDARIAK.—Orrazkero, arakatu egingo dogu zure sakel ori.

ITZUTS'ek.—Tamalez, eztakit emen dodan, ala kaparrean idazki-sallean dagon dukearen beste idazkiakaz batera.

I GUDARIAK.—Eroen dago; emen dago ingi bat- Irakurriko dautzut ala?

ITZUTS'ek.—Ezfaiki ori daneniz,

BERTARAN'ek.—Gure izkuntza-iragarleak bere egitekoa itzalez ederto dagi.

I YAUNAK.—Itzalezkorik condosn.

I GUDARIAK.—(Irakurri dirakur) "Dine, Kondea zoro uts yatzu, eta urrez atsituaz.

ITZUTS'ek.—Ori ezta dukearen idazkirik, yaun; orrako ori Dine izeneko Firenze'tar neskato benetakori egindako oarra yatzu, Errusillon'go konde dalakoaz arduraz ibili dadin, a zoro ta mutil alper uts izanarren, lizun-lizuna dalako: arren, yaun, sar egidazu atzera sakelera.

I GUDARIAK.—Ez, zure ederrez, lenago irakurri egingo dot.

ITZUTS'ek.—Orretan nire asmoa, sinis egidazu, asmorik onena izan zan neskatoaren alde; ba-nenkian ba, kondea mutil bildurgarri ta lizun-lizun dana; a neskentzako bale yatzu, neskato guztiak aurkitu-ala iruntsi egiten dauz-ta.

BERTARAN'ek.—Gezto gaiztetsi ori! Zital uts ori!

I GUDARIAK.—(Irakurri dirakur).

"Zin-bidez agindu ba'dagi, urrea eralteko agindu egiozu ta artu ak eralgi ala: Koska egin bai, (8) baña zorrik eztau iñoz ordaintzen;

Egiune erdi-irabazia da ondo egina; egin egiunerik, baña ondo egin;

Ak eztau ordaintzen gerorako zorrik, aurreztik artu zuk;

Eta esaiozu, Dine, gudarik esan dautzula ori,

Gizonak ezkontzeko dira, mutili ez egin munik;

Au dala-ta, kondea zoro da, ba-dakit nik, Ak aurreztik ordainduko dautzu, baña ez zor dauenik.

Zure aurrean agindu neuntzunez, zure

ITZUTS'ek".

BERTARAN'ek.—Bizkarra berotuko dautsa-

gu gudarostearen aurrean. itz neurtuok bekokian dauzala.

II YAUNAK.—Ori zure adiskide kutun yatzu, yaun, izkuntza aunitz dakizana, ta gudari adoretzu.

BERTARAN'ek.—Katzu beste edozer nire aurrean ikusi-ezinik eztot, baña ori katu yat orain.

I GUDARIAK.—Yaun, gure guda-buruaren begirakuncetatik dakustanez, zu larri-larri ekegi egingo zauguz.

ITZUTS'ek.—Dana dala, yaun, bizirik itxi nagizue: ez ilteko bildurrik dodalako, nire okerreriak aunitz eta aunitz dirala-ta, biziak dirauen arte osoan damutu gura dodalako baño: biziten itxi egidazue, yaun, baitegian. oin-biurretan, naiz edonon, bizirik iztektan.

I GUDARIAK.—Ikusiko dogu zer egin, zuk tapa-tapa autortu ba'dagizu; orrazkero, ekin dagiogun ostera be Dumain guda-buruari: zuk erantzun dautsazu dukeak ataz ze eretxi dauen itaunari, baita aren adoreaz daunenari: zer diñozu aren zindotasunaz?

ITZUTS'ek.—A, a lekaretetik arrautzea ostuteraño elduko litzake; murratzen eta lapurretan Nesu'k (9) bakarrik bardinduko leu-

(9) NESU.—Beñolako Eladetarrak amaika-txo bidutzi edo mamu asmau euskuezan, eta orretariko bidutziak yatzuz zaldi-gizon edo kentaur deritxenak. Bidutziok garritik berako soña zaldiarena eukien, andik gorakoa gizonena. Ara ba, Nesu dalako au zaldi-gizonerarikoz yatzun, Ixion eta Nepele'n semea. Nesu au, Apordite'n eraginez, Erakel edo Erkul'en emazte Deianeire'kin maitemindu zan, bere zori txarrerako. Bein, Erakel eta Deianeire ibairen alde batetik bestera egiteko ziralaz, or dator Nesu Deianeire'n yabe egiteko asmoz, baña Erakel'ek bere gezi Lerne'ko sugarean edenez ezotuz narria zulatzen dautsa. Nesu'k bere yantzi odoldua geroagoan erantzi ta Deianeire'ri bidaltzen dautsa emoritzat. Erakel urteetan ibili da gercagoan etxetik landa, ta Deianeire'n belarrietara eldu dan zurrumurrak diñoenez, Erakel beste emakumein maitemindu da ta arekin bizi; ez ori bakarrik, Erakel'en maite ori etorri dator aren etxera Erakel bera baño lenago; irain onek mindu-minduta. Deianeire'k Erakel'i bidaltzen dautsa erako Nesu'k emondako yantzi eden-dua; Erakel'ek, yantzi ori aldean yarriaz bat iñudiko miñak sometzen dauz bere soñean eta elorrio gorritan iristuz iristuz doa; azke-nean, etsiaren etsiaz, bere burua ilten dau.

- ke a. Zinik ez betetea ogibidetzat dau; zinauk austen Erkul baño indartsuago da. Ari guzurra berez-berez dariola-ta, zuk egia zoztat zenduke; aren ekandu onetatik oneno ordikeria yatzu, txania legetxe mozkortzen da-ta; lotan dagola kalte gitxi egingo dautso ezeri, bere oeko izarai ezik; baña ezagun dabe ta lasta-ganean eratzaten dabe. Orrez ganera gitxi bat baño eztoz esateko, yaun, bere zindotasunaz; ak gizon zindok euki bear eleuken oro dauka; eta gizon zindok bear leukenik ezertxo bez.
- I YAUNAK.—Au dala-ta, gizon ori begiko egiten asi yat.
- BERTARAN'ek.—Zure zindotasuna onan azaldu dauelako ala? Niketz izurriak eroango al dau; geroago katuago da.
- I GUDARIAK.—Zer diñozu orren yakituriaz?
- ITZUTS'ek.—Sinis egidazu, yaun, ak beñola Ingelandar odol-antzerki antezle aldarraien aurrean arratza yoten eban. Eztausat laido-rik ezarri gura, eta aren gudyakituriaz ez-takit besterik, lurralde atan, Mile-end dere-txon tokian eule-lantegi baten ariak biur-tzen ikasten ibilia dala baño: nik edonori emongo neunskio bere dedua, baña orrenik eztoz ezagun.
- I YAUNAK.—Orrek zitalkeria bera be zitalgotu egiten dau-ta, iñondikotasunak erruga egiten dau.
- BERTARAN'ek.—Izurriak eroango al dau! Ori oraindiño be katu da.
- I GUDARIAK.—Aren zer onak orren gitxi ta gitxi gauz diranak izanazkero, eztoz itandu-bearrik a urreak asaldatuazoteraño ustelduko litzatekenentz.
- ITZUTS'ek.—Yaun ori, a ogerleko-laurengaitik gertu legoke bere osasunaren erdia ta zeru-ondoregoa saltzeko; eta bai bere urren-go guztiak belaunik belaun, beti-betirako saltzeko be.
- I GUDARIAK.—Nolango da aren anaiea. beste Dumain gualburua?
- II YAUNAK.—Zegaitik itanduten dautsa nitaz?
- I GUDARIAK.—Nolango da a?
- ITZUTS'ek.—Bestea lez abi bereko bela; ontasunez ez bestea *aña* andi, baña gaizta-keriz a baño askozaz andiago. A bere anaieari koldarkerian gallentzen yako; eta orraitño aren anaiea koldarretan koldarretariko da: gudu-lekutik igesi egiten edozein otseinek baño arinago egiten dau; aurrrera egin bear danean, ostera, zangoak iñurrituta, loak artuta dauzanarena egiten dau.
- I GUDARIAK.—Bizirik itxi ba'zagiguz, Firen-tzetarrak salduko ete dozuz?
- ITZUTS'ek.—Bai, eta zaldizkoen buru, Errusillon'go kondea be bai.
- I GUDARIAK.—Txutxu-ptuxu egin bear dot gualburuakin, eta ari eder deretxona yakin.
- ITZUTS'ek.—(Bere kitean) Arratzen izenik be eztoz entzun gura aurrerantzean: izurriak eroango al dauz arratz guztiak. Gazte zantzar, konde orren ederra irabaztearren eta orretarako ari ziri ederrik sartzearren etorri naz estaldi onetara: eta orraitño nok uste izateko ni goatu naben lekuan iñor kukuka egoanik?
- I GUDARIAK.—Eztago beste biderik, yaun, il egin bearko dozu: gualburuak diño, zuk olan salkeriz zure gudarosteko ixilkizunak iragarri, ta zindotzat dagozan gizonetaz olango txakurkeriak esan dozuzanazkero, zu etzareala gauz mundu onetan ezer onerako; orrazkero, il egin bear dozu. Ia, eskegitzalla ori, burua moztu egiozu.
- ITZUTS'ek.—Ene Yaungoikoa! Yaun, bizirik, itxi nagizue, edo ostantxean dakustala neure burua ilten.
- I GUDARIAK.—Orrenbestetik emongo yatzu, eta agur egin zure adiskide guztiai. (Begi-estalgia kendu egiten dautsoe).
- Begiratu orain zure baranoa: ezagun ete dozu iñor?
- BERTARAN'ek.—Egun on, gualburu zindo!
- II YAUNAK.—Yaungoikoak onetsiko al zauz, Gualburu Itzuts.
- I YAUNAK.—Yaungoikoa lagun bekitzu, gualburu zindo.
- II YAUNAK.—Gualburu, ze gorantzi dozu nire yaun Lafeu'ntzako? Ni Pantze'ra noa.
- I YAUNAK.—Gualburu on, emongo ete dautazu Errusillon'go kondeaz Dine'ri egin dautsazun amalaukoaren birridatzirik? Koldar ezpa'nintz zu orretara beartu egingo zindukedaz: baña onik eta ondo ibili. (BERTARAN yaunak eta abarrekalde).
- ! GUDARIAK.—Zureak egin dau, gualburu: zure idunekoaz beste guztiak; orrek ondiño lokarri bat or dau.
- ITZUTS'ek.—Nor ez zapaldu, birrindu ta ondatu marroz?
- I GUDARIAK.—Zu bestean lotsatuta legokezan emakume utzesko erririk idoro al ba'zendu, an lotsabako erriren len-guraso izateko zintzakez zu ezin obea. Agur, yaun: ni neu be Pantze'ra noa: an zutaz itzik egingo dogu. (Alde dagi).
- ITZUTS'ek.—Orraitño be eskerrik asko: nire biotza andirik asko ba'litz izan, onako onek

izten eragingo leuskio. Gudalbururik enaz izango gaurdanik antxiña; baña gualburuk bestean nasai eta bigun yan eta edan eta lo egingo dot; ni nazan utsak bizi eragingo nau. Bere burua arrotzat dazaguna bildur-ikaratu bedi niri yazoaz, arroa asto baño ezuala azkenean agertuko da-ta. Ni-

re ezpata ori, ugerra itzako! arpegiko gorriok, otzitu zuok be! eta i, Itzuts. lotsaz beterik bizi adi seguruen! ergelkeriari mamia atera egiok, ergeltzat artu abenazkerok! bizirik dagon gizonarentzako ba-yagok lekurik eta bizibiderik. Bitzupon billa asiko naz. (Alde dagi).

IV AGERLEKU-FIRENTZ !. Alargunareneko txoki.

ELENE, ALARGUNA ta DINE aurrera.

ELENE'k.—Ezetariko okerrik eztautzudala egin yakin dagizun, kistarren alderdiko erregerik andienetarikoa izango dot nire baitzat; eta aren onetan belaunikatu bear dot nire asmoak burutu baño len: aspaldi da liri-lani beie bizia bestean maite beai leuken otseintzea nik aii egin neuntsala; egite aietazko eskei onek Taitaitanaien biotzetik be beie buiua ateia ta eskenik asko gedai egingo leuke: entzun dodanez Maisell'en dago enege, eta aia yoateko eia ona dogu. Ni iltzat nabela yakin beai dozu zuk: gudaioatea sakabanatu danazkeio, etxeia yoateko larri da niie senana; eta, Yaungoikoa lagun, eta nire yaun on erregeren ederragaz, an izango gara gure ondo etorria (kondea) baño lenago.

ALARGUNAK.—Andera yator ori, zure arazoetarako eguño eztozu izan ni baño otsein entzingarriagorik.

ELENE'k.—Zeuk be, andera, zeuk be eztozu izan eguño zure maitasunari erantzuteko asmo zintzoagorik izan dauenik: ez izan ez-

bairik (zalantzarik) Yaungoikoak ekarri nauela zure alabearen ezkonsari izateko, zure alabea bera Yaungoikoz niri eragiteko ta nik nire senarra neuregantzeko lagun izan yatanez. Baña, gizonen inondiko! Iguin eta gorroto dautsoena gozo-gozo egiten yake, euren irudipen kutunai lotsa barrik entzinda gau ilun-iluna zikintzen dabenean; olan, lizunkeria ezitan dago iguin eta gorroto dautsanagaz, andik urrin dagonakin dagolakotan: baña onetaz gero ekingo ostera be.-Zuk, Dine, nire eskakizunak dirala-ta, zuk oraindik areago yasan bearko dozu nire alde.

DINE'k.—II bear ba'dot be, zintzo iltekotan, zuk zer-gura zugaitik yasateko gertu nozu.

ELENE'k.—Orrenbestekorik ez: belu barik elduko yaku udabarria be, eta arazkero asuarrak arantzak ezeze orriak eta lorak be ekarriko dabez, eta latz ezeze gozo be izango dira. Alde egin bear dogu; gure burdia gertu dago, eta asti gitxi dogu: ondo dator azken onik dauan oro: orraitio be azkena buru ta buruntzea: edozelango dala bidea, azkena, bidaburua, dedu. (Alde dagie).

V AGERLEKU-ERRUSILLON, Kondenoaren Yauregiko txoki.

KONDENOA, LAFEU, eta AKETOA aurrera.

LAFEU'k.—Ez, ez, ez, zure semea okerreko bidez eroan dau idunean txori txairoa darabilen urli ak, bere zitakerizko azaparanaz erriko gaztedi enebakoaren ora osoa margoztuko leukenak: eta agaitik izan ezpa'litz, zure errana bizirik litzakean orain, eta zure semea emen etxean, nik daragoiodan erlabio allagorri ak baño erregek gorago eragita»

KONDENOAK.—Ez al neu ezagutu! A izan ezpa'litz, elitzakean ilgo emakume yator ekandurik onenetakoa ta bera egin eban sortze-indarraren arrokizun zana: neskato a nire aragikide izan eta bera erditzeko intziririk andienak egin izan ba'neuz be, ezin izango neban neban baño maitiago.

LAFEU'k.—Bai, andera on zan a. andera on zan: alangorik millatan be eztozu aurkituko.

AKETOAK.—Izan be, yaun, a bedarren artean erla-bedar gozo zan, edo obeto esateko, esker-bedarra.

LAFEU'k.—Orrako ori eztok yateko bedarrik, zital ori; orrako orreik usaikiak dozak.

AKETOAK.—Ni enozu Nabukodonosor yator yatorrik, yaun; bedar-arloan enozu yakitun-yakitunik.

LAFEU'k.—Zertzat dok ire burua, zitalizat ala zorotzat?

AKETOAK.—Emakumearen otsein dan zorotzat, yaun, eta gizonen otsein dan zitalizat.

LAFEU'k.—Zegaitik berezte ori?

AKETOAK.—Nik gizonari emaztea ostuko neunskio, eta gizonaren egitekoa egin.

LAFEU'k.—Olan izatekotan, izan be gizonaren otsein zilal intzake.

AKETOAK.—Eta gizon orren emazteari nire ergel-txuxoa emongo neunskio (10). aren ederrera.

LAFEU'k.—Oraintxe etsita naiagok, i biak batera, zital eta zoro azala.

AKETOAK.—Zure otseintzarako.

LAFEU'k.—Ez. ez, ez.

AKETOAK.—Ba, yaun, zure otsein ezin izan ba'naz, zu besteko andikiren otsein izan neintke.

LAFEU'k.—Nor dok orrako ori? Pantzetar dok ala?

AKETOAK.—Egia esateko, izenez Ingelandar yatzu; baña aren soin-giroa emen Pantze'n an baño beroago da.

LAFEU'k.—Ze andiki dok orrako ori?

AKETOAK.—Errege-seme baltza, yaun (11); alias, ilunbeko errege-semea; alias, txerrena.

LAFEU'k.—Bego; auto nire ziskua; eztauskat emoten ugazaba ori itxi dagikan; otsein akio oraindik.

AKETOAK.—Basotiko nozu ni, yaun, eta bsti izan natxatzu su andi-zcle; eta nagokon nire ugazabak beti eukiten dau su ona. Baña, segurutik, a da mundu onetako errege-seme; bere andikiak begoz bere yauregian. Ni neu ate estua daukan etxerako naz, eta ate ori, nire ustez, arrokeriarentzako estuegi da: burua makurtzen dabenak sartu leitekez; *baña* geienak otzegi ta samurregi izango dira; eta onakook ate zabal eta su andira daroan lora-biderako izango dira.

LAFEU'k.—Ken akit ortik, itaz aspertu-aspertuta naiagok-eta; eta aurrezkit dirauskat, ikin asarratu baño len. Ken akit; nire zaldia begiratu egizak, niri ziririk sartzeka.

AKETOAK.—Ziririk sartu ba'dagiot iñori, zaldiz-ziriak izango dira; eta orretarako eskubidea berezko legeak damost. (Alde dagi).

LAFEU'k.—Zital zorrotz orixe, eta errukarri.

KONDENOAK.—Olangoxe yatzu izan be. Nire yaun zanak amaika olgeta egin eban orrek: aren agin'duz dago ori emen, eta orrek ori edozein lotsabakokeri esateko eskubidetzat artzen dau; burura datorkona egiten dau, eta nora-gura ara yoaten da.

LAFEU'k.—Begiko yat gizon ori; ba-daki zer eta noz esan. Eta zuri esan-aginik ninduzun, a andera ona il dala ta zure semea etxera etorteko dala entzunazkero, nire ugazaba erregeri eragin dautsabela nire alabearen alde itz dagian; izan be, bikonde ori oraindik adinera eltzeka zanean, erregek

bere kitetik eta biotz on utsez egokitatzat iragarri *eban* ezkontza ori; erregek agindu daust; eta erregek zure semeari dautsan gogo txarra geldituazoteko eztago ori baño bide obarik. Zer derditxatzu zuri andera orri?

KONDENOAK.—Niri ondo baño obeto, ene yaun; eta len baño len egingo al da.

LAFEU'k.—Eriege Marseil'dik dator, ogei ta amar urteko zanean besteko osasunez; emen dogu biar, eta ezpa'dogu, oker iragarri daust gitxitan utsik egiten dauenak.

KONDENOAK.—Pozik nago ni. il-aurretik ikusi al izango dodanaren itxaroaz. Artu dodan idazkiak diñonez, nire semea gaur gabaz emen izango da: nik zuri yaun orri emen yarra dagizula aik alkarrekin trikitix egin arteño eskatuko dautzut.

LAFEU'k.—Andera, egin-eginean be or nerabilen buruan zetara yoko ete neban ni erregek entzuteko.

KONDENOAK.—Zuk eztozu bear beste gorantzirik, orretarako zure eskubideak erabili baño.

LAFEU'k.—Eskubideok sarriegi erabilia nozu, andera; orraitño, Yaungoikoari eskerrak, oraindiño be gauz dira.

AKETOA aurerra ostera be.

ÁKETOAK. Andera, andera, an aragoan dago zure sernea arpegian eunleunezko ezarkin dauela; ezarkinaren azpian zauratzik dagonentz eunleunak bakarrik daki; baña ezta eunleun-ezarkin makalik: aren ezkerreko mosuak ule bi ta erdi dauz (12), baña eskoakoa soil eta ulduta dago.

(10) ERGEL-TXUXOA.—Ergel-txuxoa ergelen ezaugarri znn ergelak andikien yauregie-tan izaten ziran igaroko aldiatan. Ergel-txuxook zurezkoak izaten ziran eta kukurumio yezarrita egoan ergelaren antzeko izaten ziran: idnnekoa izurrez yosi-yosia ta buruko uleak lotz.

(11) ERREGE-SEME BALTZA.—Errege-seme baltza Ingelanda'ko Edorta Irugarrenaren seme Edorta erregegeari eretxon. Zegaitik? Bere iskillak baltzak edo bildurgarri ziralako, urrean. Errege-seme baltz ori eguzki-aldeko gure Euskalerricm be íbilía dogu.

(12) Toki au ilunik asko da. Ezta argi agin ule bi, ta erdiok arpegiko bizar bi ta erdi, ala eunleunaren ariak ari bi ta erdiokak diran. Nire ustez, eunleunaren lodiera[^] neurriari dagokoz ule bi ta erdiok, ez arpegia alde orretcm zenbat bizar dauzan iragarteko. Eun-

LAFEU'k.—Zindoro irixitako zauratza, edo auuruiz zindoa zindoiasunarenizako yanizi on da! orretariko yatzu, urrean, orrako ori.
 AKETOAK.—Orraitiño aren arpegiak errearen antza dau,
 LAFEU'k,—Goazen, arren, zure semea ikus-

ten; gudari gazte zindo orrekin itz egiteko irrikitan nagotzu.

AKETOAK.—Ba! olango beste amabiko bat-
 edo be ba-dator berakin batera, txapel bi-
 gun-eder eta egaki txairoakaz, eta burua
 makurturik agurka. (Alde dagie).

V EKITALDI

I AGERLEKU-MARSEIL. Etxartekide.

ELENE, Alarguna, ta DINE aurrera, Otsein bikin.

ELENE'k.—Gau ta egun burdiz egin dogun bidarlo andiegi au dala-ta, zuok eiota. unanatura egon bear dozue, baña ezin eitekean bestelan; baña gau ta egunak bat eginik nire arazoetan zuon soñak neke-neke egin dozuezanazkero, adore izan, olan zuontzako nire esker ona iñok biotzetik kendu al izango eztaustan besteraño aziazoten dozue-ta. Aldi oberik datorrenean...

Gizazindo aurrera.

Gizon au izan lekikit lagun ni erregek entzuteko, al dauena egin gura ba'leu.-Yaungoikoa lagun bekitzu, yaun.

GIZAZINDOAK.—Bai zuri be.

ELENE'k.—Yaun, Zu Pantze'ko errege-yauregian ikusirik zaudaz.

GIZAZINDOAK.—Iñoz an izana nozu.

ELENE'k.—Dozun on-entzuterik galdu izan dozunik eztoz uste nik; ori dala-ta, bearrak eraginda era-mera leunak alde batera itxita, zure ekandu onak erabilteko erea emoten dautzut, eta ni esker oneko izango natxatzu.

GIZAZINDOAK.—Zer gura dozu?

ELENE'k.—Gogoko ta eder izango al yatzu eskakizun au erregeri eskuetararzea; eta al dozun laguntza guztia emongo al daustazu aren aurrera yoateko.

GIZAZINDOAK.—Errege eztago emen.

ELENE'k.—Eztagola emen, yaun?

GIZAZINDOAK.—Ez, benetan: bart alde egin dau emendik, eta oi dauen baño iraduzago egin be.

ALARGUNAK.—Ene Yaungoikoa, alper-alperriko dira gure nekeak!

ELENE'k.—Orraitiño be ondo dator azken onik dauen oro, aldia orrenbestean gure aurkako ta bideak orren zirtzil izanarren.-Esaidazu, arren, nora yoan da?

GIZAZINDOAK.—Ba! nik uste dodanez, Errusillon'era; neu be arako bidean nozu.

ELENE'k.—Nire ustez zuk errege nik baño lenago ikusiko dozunazkero, yaun, emoiozu, arren, ingi au errege onari; eztoz uste erregek txarto artuko zauzanik bai ostera zuri esker ona erakutsi zure nekean alderako: zure atzetik ara yoango naz ni gure eskuarteak itxiko dauskuenik arinen.

GIZAZINDOAK.—Orrako ori egingo dautzut.

ELENE'k. Eta ikusiko dozu esksr onak ondo emongo yatzuzala, eta ganetikoa ganera. Zaldi-burdiratu becr dogu ostera be; zoaze, zoazs, gertau burdia. (Alde dagie).

II AGERLEKU-ERRUSILLON. KONDIINOA'ren Yauregiko barruko arrazpela.

AKETOA ta ITZUTS aurrera.

ITZUTS'ek.—Monsieur Labatx on ori, emoiozu idazki au Lafeu yaunari: lenago oberik ezagun ninduzun, yantzi barriagorik erabilten nebanean; baña orain zoriaren gogaldiak lupetzez bete nau, ta kirats gogorra darit, zoriaren gogo txarra dala-ta.

AKETOAK.—Benetan, zoriaren gogo txarra zikin da zuk diñozun besteko kirats gogor atsiturik ba'dario: gaugero eztoz yango zo-

riaren koipetan erreriko arrainik. Arren, idigi ate-leioak aidea sar dadin.

ITZUTS'ek.—Ez, eztozu surrak olan itxi-bearrik; nik esana elendarrak metaphorra dertxoan itzaizun baño ezta.

leun batzuk ez dira oscan eunleun izaten, tarteke zelaiuneak, ul-uneak be izaten dabez; ortik dator, nire ustez, arpegiaren beste alde soil eta ulduta agiri izatea, alderdi orretan ezetarik eunleunik agiri eztalako.

AKETOAK.—Benetan, zure itzaizunari kira. tsa ba'dario, nik itxi egingo dodaz nire surrak; bai beste edonok itzaizunik esan ba' dagi be. Arren, arago zoaz.

ITZUTS'ek.—Arren, emoiok ingi au.

AKETOAK.—Atx! arren, aratxoago zoakidaz: zoriaren koroztegitiko ingirik nik emongo be gizazindori! Begira, emen dator bera.

LAFEU aurrera.

Emen dozu zoriaren katu (ez gero usaín gozoko katurik), zoriaren gogaldi txarraren osin zikineria yausia ta, berak diñonez, zikin-zikin egina: arren, yaun, txirdil orregaz zeuk zergura egizu; orren antza zital gaxo, ustel, maltzur, ergeltsu ta okerrarena da-ta. Bere zori txarrean poz apur bat emoteko nik irribarre egiten dautsat, eta zure ardurapean itxi. (Alde dagi).

ITZUTS'ek.—Ene yaun ori, ni zoriak erruki barik urratua nozu.

LAFEU'k.—Eta nik zuri zer egitea gura dozu? Orain beranduegi da ari atzazalak ebatsko. Zetan egin dautsazu zoriari zitalarena, a berez ain on izanik zuri atzazalka egiteko, ta zitalai zori ontsu izaten luzaroei ez iteko? Eutsi ogerleko-lauren: ebaleak adis-

kidetu zagiezala zu ta zoria alkarrekin; nik beste zereginik ba-dot.

ITZUTS'ek.—Arren, yaun orrek itz batxo entzun egidazu.

LAFEU'k.—Zu diru geiagoren eske zatorkidaz: tiruk, autso au be: bete ire itza.

ITZUTS'ek.—Nire izena, ene yaun on, Itzuts yatzu.

LAFEU'k.—Orrazkero, ik itz bat baño geiagorik eskatzen dok. Nire biotzaldien aldakor! ekak esku ori: -zelan yabilk ire arratza? ITZUTS'ek.—Ene yaun on ori, zu zara ni lenen birrezagutu nauena.

LAFEU'k.—Ni ete, benetan? Neu izan nintzoan i lenen galdu induana be.

ITZUTS'ek.—Zuri dagokitzu, ene yaun, zure ederrera artzea, zure ederretik zuk atera ninduzun-eta.

LAFEU'k.—Ken akit, zital ori! Nik Yaungoikoarena ta txerrenarena biak batera egitea gura dok ala? *Batak* damoskan eskerre besteak kendu egiten dauk (Turut-ots). Ba-dator Errege; bere turuten otsetik dazagut. I, yauntxo, ator geroago nire billa; bart neragoion itaz itz egiten: zoro ta zital izanarren, zer yanik izango dok: tiruk, arrait,

ITZUTS'ek.—Yaungoikoari eskerka nagoko zure alde (Alde dagie).

II AGERLEKU.-Lengoxea. K

Eresi. ERREGE, KONDENOA, LAFEU, YAUNAK, Emakumezindoak, Yagolak e. a. aurrera.

ERREGEK.—Andera a galduaz pitxi galdu geiban; eta orregaitik gure laintasuna askozaz txiroago egin da; baña zure seme zoroak ez eban izan sentzunik asko a ta aren zintzotasuna barruraño ezagutzeko.

KONDENOAK.—Ori yoana da, ene yaun: baña zuk, nagusien orrek, orrako ori gaztearoko beroak eragindako asaldatzetzat artuko al dozu, biziario orretan adinaren indarrentzako sendoege diran orio ta suak, adinari generatuta, erre egiten dabe-ta.

ERREGEK.—Ene andera aintzakogarri orí, ník dan-dana asketsi ta aztu dot; nire apen-irri-kea aren ganera yausí-gurarik eta noz yausiko eretiaren begira egon izanarren.

LAFEU'k.—Au da nik esan bear dodana, -baña lenen, azkets-eske nagotzu-: yaun gazteak itzalezko irain egin eutsen erregeri, bere amari ta bere emazteari; baña bere buaruari egin eutsan okerrik andiena; bera ikusiez begirik zorrotzenak be bere edertasu-

•IDENOA'ren Yauregiko txoki.

naz txundituta izten ebazan emaztea galdu dau; aren itzak belarri oro benderatzen ebazana; eta aren oso-betetasuna zala-ta biotzik benderagatxenak apalik euren uga-zabandera deitzen eutsoena.

ERREGEK.—Galdua goratzeak maitagarriago egiten dau aren oroitzea. Tira, dei egiozue ona; -adiskideta nago, eta bera ikusiaz bat ezerezuko dira lorratz guztiak: -eztator-kidala parka-eske; ilik da aren irain andiaren zer-izana, eta aren ondakinak aztutea baño sakonago ta barrurago eortziko dodaz; arrotzat urreratu bekít, ez iraintzallatzat; eta orixe dala nire guraria esaiozue.

GIZAZINDOAK.—Olantxe egingo dot, ene yaun. (Gizazindoak alde).

ERREGEK.—Zer diño ak zure alabeaz? Itzik egin dozue ala?

LAFEU'k.—A zure ederra edozetan egiteko gertu dago.

ERREGEK.—Orrazkero, eginik dogu ezkontzeó. Aren entzutea goersten daben idazkiak artua nozu.

BERTARAN aurrera.

LAFEU'k.—Ba-dau olangoren antzik.

ERREGEK.—Enozu ni urtearoari dagokion egunik; nigan eguzkia ta txirgorea biak batera izaten ikusi daikezue-ta: baña odei banakak eguzki-izpirik argienai bide egiten ba-dakie; erdu, beraz, aurrera. eguraldi on dogu ostera be.

BERTARAN'ek.—Nagusien maite ori, asketsi egistazuz nire oben ondo garbaituak.

ERREGEK.—Dana dago onik eta osatuta: itzik bez geiago galdutako aldiak. Orainari gogozan; izan be, zar gara gu, eia aldi ixil eta entzunezinenaren oña ixilka dator gure erabagirik bizkorrenen ganera guk burutu bqño len. Oroitzen dozu yaun onen alabea ala?

BERTARAN'ek.—Bai, ene yaun, eta pozarren eta arrigarriro alan be: lenengotik intsigi yakon nire biotza eta bera aukeratu neban nire mizez azarkiro iragarri baño len: eta nire begia agan yarrita, ak zapuztuazo eustazan beste neska eder guztiak; margo bikain guztiak zapuztuazo edo-ta ostuztat etsiaz; neurri egoki guztiak andiegi naiz txikerregi egiten eustazan, olan nenkusan ederra niri iguingarri agertzeko: ortik sortu zan gizon guztiak gorespen eben neskea, eta galdu dodanazkero neuk be maite izan dodana, nire begientzat min egiten dautsen aus izate.

ERREGEK.—Ondo zuritu dok ire burua: ik a maite enduala esatea a zapuzVu-zapuztu izanetik urrin yagok: baña berandu datorren maitetasuna, berandu datorren askespen garbaitasunaren antzera. bidaltzallearen aurka yagiten dok asarre saminez gedarrez, "Yoana bai ba-zala on". Itsumustuko gure okerrak gitxietsi egiten dabez gure zer bikainak, eta ezkara oartzen euretaz obriratu diran arteraño: sarritan gure mukerkeriak dirala-ta geure buruari oker eginik, gure adiskideak manatzen doguz, eta gero, ilik diranean, euren autsen ganean negar egiten dogu: geure maitetasuna atzarten da ta negar dagi egin dana ikusirik, eta lotsagarri yaku orain lotan dagon gorrotoa. Elene eztiaren eriotz-osteko gorespen bedi au, ta bein-beinean aztu dagigun a. Erakutsi ire maitetasuna Madalene lirainari: ederrespenik andienak burututa dagoz; eta ni emen gedituko naz gure andera alargun onen bigairen eztegu-eguna ikusiarte.

KONDENOAK.—Eta Yaungoiko maite orrek, ezteguok lenengoak baño zori ontsuago egingo al dozuz! ostantxean, berezko in-

dar ori, atertu adi nigan, orreik ezkondu baño len!

LAFEU'k.—Tira, ene seme ori, nire etxearen izena irearenaz oratuko danazkero, emoidak nire alabearen begietan dizdiz egingo dauen emaririk, a ona arin erdu dadin. (BERTARAN'ek LAFEU'ri erestun damotso). Nire bizar zarrararren eta bere ule bako-txaarren, neskato ezti zan ilik dan Elene: yauregian azkenengoz ari agur egin neunttsanean onangoxe erestuna ikusi neunttsan atzean.

BERTARAN'ek.—Etzan arena.

ERREGEK.—Arren, ekazu ikusteko; itz egiten neragoion artean nire begiak erestun orretan sarritan egon dira yosi-yosita. Erestun au neure izan zan, eta Elene'ri emon neunttsanean esan neunttsan iñoz nire laguntza-bearrean aurkitzekotan, au erakustea izango yakola asko nik a laguntzeko. Marroz eta lukikeriz kendu ete dautsak arentzako zerik ederrean zan erestun au?

BERTARAN'ek.—Ene Nagusien maitagani ori, orrako ori zuri edei izananen, eiestun oii ezta izan eguño arena.

KONDENOAK.—Seme, nire biziarren, neuk ikusi yoat Elene erestun ori erabilten; eta ak ori bere bizia bestean maite ta esten yoan.

LAFEU'k.—Ni be seguru nago aren eskuan ikusi nebala.

BERTARAN'ek.—Oker zagoz, ene yaun; ak ez eban ori ikusi be egin eguño: Firentze'n egotzi eusten leiotik ingin batuta, eta ingian egotzi eustanaren izena egoan idatzita: a odol garbiko zan, eta ni berakin ezkontzeko etsita negola uste eban; baña nik nire zindotasunarekin itz egin. eta ak bere kitetik iragarritako asmoai erantzuteko ni enintzala gei ikusi ebanean, etsi zan, gogoaz bestera ba'zan be, alan-bearrari burua makurtuz, baña erestuna ez eban atzera beragandu gura izan.

ERREGEK.—Alkimia ta yakintza-arria olgeta uts yakozan Pultu'k bez (13) izadiaren ixilkizunetan yakintza andiagorik nik eiestun onetan dodan baño: au niie zan, Elene'na zan, emon dauskanak emon dauskala. Beiaz, iie buiua ezagun ba'dok, autoi egik arena zala, eta ze gogoikeriz au ari kendu euntsan: ak zeruko deun guztiak ekarri yoazan autorlatzat iñoz be ez ebala bere atze-

(13) PULTU.—Pultu edo Plouteus izenak elaberaz aberats esan gura dau, eta gizonai ondasunak emoten dautsezan yainkoizun edo guzurrezko yainkoaren izena da.

tik kenduko iri oean ez emotekotan, -eta i aren oera eltzeko az oraindik-, edo-ta bear-izan gorrien baten niri atzera ez bialtzeko-tan.

BERTARAN'ek.—Ak ez eban ori eguño ikusi be egin.

ERREGEK.—Nik nire izen ona maite dodan bestean, ik guzurra diñok; eta datorkidazan bildurrai ezin itxi yautset atea. Erakutsiko ba'litzok i orren anker eta biotz bako izan *azala...* -Olangorik ez al dok yazo izango, baña orraitño be bildur nok,* ik ari gorroto-gorroto euntsan. eta a ilik dok; eta a il danik beste ezek eleuskit sinistua-zoko nik aren begiak neronek isteak bestean; ezta erestun au ikusteak be. Ken ori emendik... (Yagoleak BERTARAN'i eskuak ezarten dautsoez). Dana dala, len ikusiak yagongo nabe sinisperegi izatetik.-Eroan ori emendik. Geroago eragoko dautsagu arazo oni ostera be.

BERTARAN'ek. Erestun ori arena dala erakutsi ba'dagizu, erakutsi, ni Firentze'n aren oe-lagun izan nintzala be erakutsiko dozu, eta orraitño a ezta izan an eguño. (Yagon-da, alde dagi).

ERREGEK.—Gogapen ilunez bete-beterik nago.

GIZAZINDO aurrera.

GIZAZINDOAK.—Nagusien maitagarri ori, eder natxatzunentz eztakit: emen dozu irulau aleginetan berak zeuri emoteko uts egin dauen Firentze'tar baten eskaldzuna. Neuk artu dot aren zeregina, onazkero emen zure begira dagon eskale lirain, itz eragikorrez benderatu nauen emakume aren eskakizuna: garrantzi andiko dala dirudi aren arazoak; eta ak itzez labor esan eustanean, arazo au zuri ta ari, bioi, dagokitzuena *áa*.

ERREGEK.—(Irakurri dirakur) "Bere emaztea ildakon nikin ezkontzeko aren agindubearraren agindu-bearrez, -arpegia lotsaz gorritatu dirautzut-, ak irabazi nindun. Alargun da orain Errusillon'go kondea; niri agindua ausi ta yan dau, eta nire entzute ona ari ordainduta dago. Firentze'tik ixilka alde egina da, agurrik egiteka, eta aren yarrai nator aren aberrira, zuzentza-eske: egidazu, errege orrek; eskurik onenetan dazta; ostantxean, ziri-sartzallea ez titan legoke, eta neskato erukarri au ondaturik. DINE Kapulet".

LAFEUK.—Suin-billa saltagiria yoango naz, eta arako sarrera-ordaintzat au emon: nik eztot gura ori ezetara be.

ERREGEK.—Yaungoikoak begi onez begiratu zauz, Lafieu, igarkizun au iragarriaz. Ekarrri ona zuzentza-eskaleok: -yoan arin eta ekarri ona barrero kondea.

(Gizazindoa eta Otsein batzuk alde).

Andera, Elene'n biziaren bildur naz; bide nas-kagarriz kendu dautsoe, urrean.

KONDENOAK.—Ezari zuzena orain egilleai!

BERTARAN aurrera, yagonda.

ERREGEK.—Arrituta naukak. yaun, itzako emazteak bidutzi utsak izan, zin egin-ala eurekandik igesi, ta orain barrien-barri ez-kondu gura izateaz. Ze emakume dogu orxako ori?

Ostera be Gizazindoa aurrera, Alarguna ta

DINE'kin.

DINE'k.—Ene yaun, ni Firentze'tar zori txarreko nozu, beñolako Kapulet'arxetariko; nire eskakizuna ezagun dozula uste dot. Eta, beraz, yakizu zenbaterano nazan ni errukarri.

ALARGUNAK.—Neu naz orren ama, yaun, eta orren adina ta entzute ona galdu-gorde gorrian dagoz guk emen dakartzugun zinkuri onetan. Eta biak galduko dira, zuk zuzendu ezik.

ERREGEK.—Ator ona, konde ori, ator ona: ezagun ete dozak emakumeok?

BERTARAN'ek.—Ene yaun, ezagun dodazanik ezin ukatu, ezta gura be: orrez besterik agintzen ete dauste?

DINE'k.—Zegaitik iñondiko begirakuneok zure emaztearentzako?

BERTARAN'ek. Ene yaun, ori ezta nire emazterik.

DINE'k.—Ezkondu ba'zadiz, esku ori iñori emongo dautsazu, eta ori nire da; zuk iñori damotsazuz Yaungoikoaren aurrean egin-dako aginduak, eta aginduok nire dira; zuk neu namozu besteri, eta ni, agiri-agirian, neure naz, ni zukin bat egina nazanazkero zuk zure burua nori emon ari namozu neu be, edo biok edo bata bez.

LAFEUK.—(BERTARAN'i) Zutzazko ustea nire alabearentzako gitxiegi da; zu etzara aren-tzako senarrik.

BERTARAN'ek.—Ene yaun, neska au maita-bera ta etsia da, ta orrenkin bein baño geia-gotan barxerik egina nozu: zuk nagusien orrek nire deduaz uste oberik izango al do-

zu, nik olango neskatan ondatu nengikea-nik usie izun buño.

ERREGEK.—Yaun, nire usterik eztok ire adis-kidetu, egitez irabazi barik: erakutsi egik ire dedua nire gogapenetan dagon baño ederrago dala!

DINE'k.—Ene yaun on, eska egiozu zin-bidez esan dagiala nire neskatasuna bere ez-tanentz.

ERREGEK.—Zer dirautsok ik neska orri?

BERTARAN'ek.—Ori lotsabako da, ene yaun; ori gudaroste osoaren emagaldur izana da.

DINE'k.—Laidotu egiten nau orrek, ene yaun; olangorik izan ba'nintz, orrek ni merkeago erosi al izango nindun; ez egiozu sinistu. Ara, begira bardinik eztauen erestun bikain italez eder au; eta orraitño, orrek gudaroste osoaren emagalduri emon eutsan, ni olangorik ba'naz.

KONDENOAK.—Gorritu egin yako arpegia, ta axe da: pitxi ori igaroko sei belaunalditan, ilburukoz urregorik urrengo urrenari itxita, sei gizaldik orretaz yabetu ta erabili izan dabe* Au da orren emaztea; milla argibide añako da erestun au.

ERREGEK.—Oker ezpa'nago, emen errege-urrian ba-dala ori autortuko leukenik esan dozula uste dot.

DINE'k.—Esan be esan dot, ene yaun, baña a dana lango erakuspide gaiztorik aurre-ra ekarten latsa naz; Itzuts yako izena.

LAFEU'k.—Gizon ori gaur ikusia nozu, gizon ba'da, gero.

ERREGEK.—Zoaze aren billa ta ekarri egizue ona (Oteinak alde).

BERTARAN'ek.—Zer egiteko urli ak? A yopu saltzallatzat dauka edonok, eta munduan diran akats eta orban guztiak ak aldean dauz; a egi bat bakarra esan-bearrak ge-xotu egiten dau; ni, naiz ori, naiz a, ak esango leukena ete gara, ak edozer esan-go dauenzakero?

ERREGEK.—Emakume orrek ire erestuna yaukak.

BERTARAN'ek.—Ba-dauela uste dot: egia da nik ori maite izan dodala, eta orren etxera joana naz gazte lizunak yoan oi diranez; crrek ba-ekian gure artean egoan alde, eta ziri ta ziri ekin eustan, berorren irri-kiaren irrikiz ni zoratu arteño, irrisarentzako eragozpen guztiak irri-ts-pizgarri dirala; eta, azkenean, berorren ekinaren ekinez eta lilurapenez berorrek zer-gura egiteraño ben-deratu nindun; nire erestuna iritxi eban: eta niri ni baño beragoko edonok saltegi-ko saneurriz erosi leikena emon eustan.

DINE'k.—Epe bear dot nik, epe: zure lenen-

go emazte ain zindoa zapuztu ta baztartu zebunuzkero, zuri oiuiu uuiurUu ni be zugiandik urrin eukitea. Zu ez zintzo ez zindo zareanzakero, ni gertu nago nire senarra galtzeko, baña, arren, billa egizu zure erestuna, ta nik etxera eroango dot, eta nirea atzera emongo dautzu.

BERTARAN'ek.—Nik eztauk.

ERREGEK.—Zelango zan zure erestuna, arren?

DINE'k.—Yaun, zure atzekoa langoxe-langoxea.

ERREGEK.—Ezagun dozu erestun au ala? Erestun au orrena izan da oraintsu.

DINE'k.—Orixo emon neuntsan nik, ocan gen-gozala.

ERREGEK.—Orrazkero, guzurra dok ik esana, leiotik egotzi euskaela.

DINE'k.—Nik egia esan dot.

BERTARAN'ek.—Ene yaun, autortzen dot erestuna orrena izan zala.

ERREGEK.—I otz-ikareagaz lez ikara az; edo-zek ikaratzen au i...

Otseina aurrera, Itzuts'ekin.

Au da zuk aitatu dozun gizona ala?

DINE'k.—Bai, ene yaun.

ERREGEK.—I, yauntxo, esaidak, baña egi utsa gero, neuk agintzen dauskat; ez izan ire ugazabari gogoko ez izangoren bildurrik. -i zuzen ba'abil, neuk yagongo aut orre-gandik, -ataz eta emen dagon emakumeaz zer dakik ik?

ITZUTS'ek.—Zure nagusigoari eder izango al yako, nire ugazaba gizon zindo izan da: barrabaskeri batzuk izan dauz izan, giza-zindoak izaten 'dabezanez.

ERREGEK.—Tiruk, tiruk, arira ator: ire ugaza-bak maite ete yoan emakume au?

ITZUTS'ek.—Benetan, yaun, maite eban; baña nolán?

ERREGEK.—Esaidak, arren, nolán?

ITZUTS'ek.—Ak, yaun, gizazindok emakume maite dauenez maite eban ori.

ERREGEK.—Zer esan gurok orregaz?

ITZUTS'ek.—Ba, yaun, ak emakume ori maite eban, eta ez eban maite.

ERREGEK.—Eu zital azan eta ez azan legetxe. Sekuleko esangura biko urlia dogu berau!

ITZUTS'ek.—Ni gizon errukarri nozu ta zu nagusien orren esaneko.

LAFEU'k.—Ori arratz on yatzu, ene yaun, baña izlari kaskar-kaskarra.

DINE'k.—Nikin ezkunduko zala agindu eus-tanik ba-dakizu ala?

ITZUTS'ek.—Benetan, nik esan gura dodana baño geiago dakit yakin.

ERREGEK.—Eztok esango dakikan oro ala?

ITZUTS'ek.—Bai, eta eder bekitzu yaun orri; esan dodanez, ni orrein bitarteko izana nozu; eta ori baño geiago, ak emakume au maite eban, -eta izan be, a emakume au zala-ta burua galduta ebulan, eta Exerrena, linboa, asarrebiziak, eta batek ba-dalci zer geiago, ak aitatzen ebazan: orraitino, aldi atan nigan eban ustea zala-ta, ni yakitun nintzan orreik oean alkarrekin etzateko ziralaa; baita beste erabagi batzuen yakitun be, esaterako, emakume orri ezkontzea agindu eutsala, eta esateak nire ugazabaren asarrea eratorriko leuskiden zeren yakitun; orrazkero, eztot esango dakidanik.

ERREGEK.—Ik dagoneko esan dok dana, ez-konda dagozala ezik: baña i ire autorpean luki-bidez ibili atxaku; orrazkero, alde egik.-Erestun au zure zala diñozu zuk ala?

DINE'k.—Bai, ene yaun on.

ERREGEK.—Non erosi zeban? Edo-ta, nok emon eutzun?

DINE'k.—Ez eustan ñok emon, ezta nik erosi be.

ERREGEK.—Nok emon eutzun zorrean?

DINE'k.—Ez eustan ñok emon zorrean be.

ERREGEK.—Beraz, non idoro zeban?

DINE'k.—Eneban idoro be egin.

ERREGEK.—Arretariko bide batez be zu erestun orren yabe egin ezpa'zintzazan, nolan emon zeinskion gizon orri?

DINE'k.—Nik eztautsat emon izan eguño.

LAFEU'k.—Emakume au, ene yaun, eskuzorro nasaiaren antzeko da; sartu-urtena irriska egiten dau.

ERREGEK.—Erestun au neure zan, neuk emon neuntsan aren lenengo emazteari.

DINE'k.—Nik dakidana gora-bera, zure naiz aren izan leiteke.

ERREGEK.—Ken egistazue emakume au arretetik, bein-beinean etxat gogoko; baitegira eroan: eroan gizon ori be. Erestun au nondik iritxi dozun esan ezpa'dagizu, ordubete barru gorpu zara.

DINE'k.—Iñoz be eztautzut esango.

ERREGEK.—Eroan egizue emendik.

DINE'k.—Yarei-baia emongo dautzut. ene yaun.

ERREGEK.—Oraitxe asten naz sinisten emagaldu zareala.

DINE'k.—Yupitarraren, eguño nik gizonik ezagutu ba'dot, zu izan zara.

ERREGEK.—Zer dala-ta salatu dozu ori aldi guzti onetan?

DINE'k.—Errudun dalako, ta eztalako: orrek ba-daki ni enazala neska, ta au zinez baiestuko dau: nik neska nazala zin egingo dot, eta orrek eztaki. Errege andi ori. ni enozu emagaldurik, nire biziarren; ni neska nozu, edo, ostein, agure onen emazte (LAFEU erakutsiaz).

ERREGEK.—Ori gu minduten dabilku; baitegira orren azurrak.

DINE'k.—Ene ama on, zoaz baiaren billa. Etxon, errege yaun (Alargunak alde). Erestunaren yabe dan pitxidunaren billa yoan dira, eta a izango da nire bai. Berak dakianez, orrek niri eguño okerrik egin ezarren, ni lorrindu nauen yaun orreguzko, emen eta orain dana kitutzat emoten dot: orrek berorrek daki nire oea lorrindu ta orbandu dauena: eta une atantxe bere emaztea seindun egin eban. Ilik egonarren, bere señaren zirkinak bere barruan oartzten dauz: orrazkero, ona emen igarkizuna: ila bizi da; eta oroin ikusi zer esan gura dauan.

Alarguna aurrera ELENE'kin.

ERREGEK.—Ez ete dogu emen nire begiai eztana ikusi eragiten dautsen araotzalleren bat? Benetakorik ete da nik dakustana?

EIENE'k.—Ez, ene yaun on; zuk dakusazuna emazte-itzal baño ezta..., izena, ez zera bera.

BERTARAN'ek.—Biak, biak; asketsi, arren, asketsi!

ELENE'k.—Ene yaun on ori! ni neska orren antzeko nintzanean, zu itzalez maitabera ta maitakor aurkitu zindudazan. Eutsi zure erestuna, eta, begira, emen dozu arako zure idazkia. Au diño ak: "Nire atzetik nire erestun au iritxi al dagizunean, eta nigan-diko umerik daukazunean, eta abar". Orrako ori eginda dago: birritan irabazita zagozanazkero, orain nire izan gura ete dozu?

BERTARAN'ek.—Ene nagusien ori, orrako ori orrek argi ta garbi erakutsi al ba'dagist, maite-maite izango dot, maite-maite betiraun guztian.

ELENE'k.—Argi ta garbi ez erakustekotan, betor banakuntzea zure ta nire artean! Ene ama maite ori, bizirik zakustaz?

LAFEU'k.—Nire begiok kipula-txipiriztinduta dodaz: negar egingo dot bertatik: Toma Arratz on ori (ITZUTS'eri), ekak sur-zapiren bat olantxe, eskerrik asko; lagun akit etxera, ikin yostatuko nok: bastarrera eragin milinkeriai, etxatazak bape begiko-ta.

ERREGĒK.—Dazagun ipuir. *an* zeatz, egi soilak bída atseginez dagian: --oraindik ziturik emon bako lora barri ba'zara (DINE'ri), zeuk autetsi zure senargeia ta neuk ordainduko dot zure ezkonsaria; nik uste dagikedanez, zure laguntza zindoz emaztea emazte izatea lortu dozu, eta zu zeu neska gelditu. Ori ta ganetikoa zeatz eta meatz yakin gura dogu: Oraindiño dirudienez, dana dago ondo; eta azkena orren egoki ba'dadi, gorriak ikusi-osteko zori onari txera argiagoa egiten yako. (Eresi).

,rrege eskekú da (11/, anizer&ia amaim aa: dana yoan izango da ondo, zuon ederre-tsia iragarri ba'dagiskuzue; zuon txaloai esker ona erakusteko, egunoro alegin barriak egingo doguz zuon atseginerako; zuok epe artu gure alde, ta txaloz ordaindu gure aleginak; ekaguzuez zuon esku zindoak, eta eutsiez gure biotzak. (Alde dagie).

(14) Itzokaz "Errege eskeko *da*" balatari ukutzen dautsa emen Shakespeare'k.

AMAIA

Salta'n 1960-V-24'garreanean.

LAN ONETAKO ITZ GITXI EZAGUN BATZUK

- AKETO.—Gizon trakets, era-mera onik eztakia-na.
- ARAOTZALLA.—Arao edo "konjuro" egiten dauena.
- ARRATZ.—Danborra. Itz au Ametzaga'k dakar bere Hamlet'en eta, dirudiencez, Azkue'k be ba-dakar bere iztegian, arrast-barruan B-Oñ. imintsn dau-ta. Or diñonez, itz au Oñati'n artua da.
- ARROZTEGI.—Arrotzak artzeko etxea; ostatu.
- ARTZEKO.—Osagilleak ze osakai artu bear dogun iragarteko emoten dauskun papeltxoa.
- ATZIPETU.—Marro egin; ziria sartu.
- AUNITZ.—Itz onen esangureaz "asko" erabilten da tokirik geiegitan, baña "asko" "naiko" iragarteko bakarrik erabili bear litza-tekela nik uste, talderik iragarteko "aunitz" erabilia.
- AURKAKO.—Kontrako.
- ASKETSI.—Parkatu.
- ASTAKIN.—Zerbait zenbaterano dan astun igartako erabilten dogun lanabasa.
- BIDUTZI.—Mamu; neurritz besterako zer itzal.
- EDEN.—Beren, pozo, sikilikitu.
- ENTZIN.—Itz au izen eta aditz izan leiteke. Aditz danez. "norbaitegan uste onik izan" esan gura dau; izen danez oster, "norbaitegan dogun uste ona" esan gura dau.
- ERKIDE.—Zerbait besteHn batera artzen ba' dot, ni ta bestea, naiz besteak zer orren erkide gara, zer ori artzeko gure eri edo atzak batera sartzen doguzalako-edo. "Parte artzen dauena".
- EGAKI.—Egazti-luma.
- ERETI.—Zerbaiterako erea; adiñon, abagune.
- ERDENU.—Gogatxar, zapuztute.
- EORTZI.—Gorpua naiz besterik lurpean sartu.
- EUNLEUN.—Gaztel-erderazko "terciopelo" dalakoa.
- ERREGENO.—Errege eme.
- GEZNARI.—Norbaiteri barrien bat iñoren aginduz daroatsona.
- IKURRATZ.—Sillu.
- INGI.—Papel.
- IZTEN.—"Barreka iztenak egin gebazan" esaten da Arratia'n, "Barreka lertu egin gintzazan" esan-gureaz. Beraz, izten eta eztanda alkarren senide-senide dira.
- KAPAR.—Txozna.
- KOKALDA.—Biotzeko gatxa dala-ta umerriak, alan be ardiak, izaten daben gatxa. Kokaldadun ardiari soña urez beteten yako; eta gaitz ori ardiari ur geldietatik edan izanetik datorko. Ehderazko "hidropesia" esateko ezin egokiago da itz au.
- MOKO.—Zuk geien baten moko esan-bearrean punta esaten dozu, baña Paskoetan zure aitabitxi naiz amabitxik emoten dautzun mokotzari eztautsazu esaten puntatza moko edo punta aunitz izanarren.
- OSAGILENO.—Osagille eme.
- SORI.—Iñok galazota eztagona. Ezta sori gurririk esatea, baña sori da iñok galazo eztauskuna egin nai esatea.
- YARAUNTSI.—Norbaiten eriotzaz naiz ilburuko zerbaiten yabetu.
- YAINKONO.—Yainko eme.
- YAUPARINO.—Yaupari eme.
- YA URETXE BURU.—Parroku.
- ZAURATZ.—Zauria osatutakoan gelditzen dan lorratza.

**AMABIGARREN GAUA: NAIZ,
ZEUK ZER GURA**

(TWELFTH NIGHT; OR, WHAT YOU WILL)

AMABIGARREN GAUA: NAIZ, ZEUK ZER GURA

(TWELFTH NIGHT: OR, WHAT YOU WIU)

ANTZERKI ONETAKO ANTZEZLARIAK

ORSIN (Orsino). Iliri'ko Duke.

SEBASTEN, Aitonon seme gazte, BIOLE'n neba.

ANDONI, Ontziburu, Sebasten'en adiskide.

ONTZIBURU, BIOLE'n adiskide.

BALENDIN,) Dukearen laguntzako aiton-seme bi.
KURI.

TOBI AGOBERO Sir (Sir TOBY BELCH), OLIBE'n osaba.

ANDER MOSULARU Sir (Sir ANDREV/ AGUE-CHEEK).

MALBOLI (MALVOLIO), OLIBE'n Ondasunzai.

PABEN.

OLIBE'n otseinak.

AKETO.

OLIBE, Kondeno aberats.

BIOLE, Dukeaz maitemindua.

MIREN, OLIBE'n laguntzako andera.

Andiki, Abade, Itxas-gizon, Ertzain, Ereslari, ta Otsein batzuk.

AGERLEKU.-ILIRI'ko Uri; eta andik urreko itxas-ertza.

I EKITALDI

I AGERLEKU.-DUKEA'ren Yauregiko Gela.

DUKEA, KURI ta Andikiak aurrera: Ereslariak begira.

DUKEA.—Eresia ba'da maitetasunaren yaki, ekin yoten, asebate nagizue eresiz; asebatearen asebatez yangarra gexotu ta il dadin. Lengo eresia yo ostera be: otsa agortuaz agortuaz, ilaz ilaz amaitu *da* a: arako bioleta-loradian ixilka sartu ta andik sunda gozoa dariola urtetan dan egoe-axe ez-tia legetxe sartu yat belarrietara a... Asko da, bego, ez geiagorik: orain ezta len bestean ezti. Mañtetasun axe ori, i bai ba-azala bizkor eta ozkirri-atsegingarri! eta izan be, ik itxasoak aña artu al dok-eta, ik artzen dokan oro, naiz eta aintzakoen eta gellenen izan, unetxo baten zirtzildurik eta us-turik gelditzen dok! Irudimena irudiz orren beterik yagok-eta, bera dok andi ta aintzako, ez berak dauenik!

KURI.—Eizean yoan gura dozu, ala, ene yaun?

DUKEA.—Zeren eizean, Kuri?

KURI.—Oreinen eizean.

DUKEA.—Egin eginean be orretantxe naia-bilk, eta nik dodan zerik zindoanagaz ibili be; ene! nire begiz Olibe lenengoz ikusi naioanean, ak eguratsaren kutsua garbitu egin ebala iruditu yatan: une atantxe orein ar egin nintzoan ni; eta arrazkero, nire lera-irritsak, eiza-txakur itzal eta odolzaleen antzera, yarra dabilkidaz etentzaka... Ostera! Ze barri dakak neskato agandik?

BALENDIN aurrera.

BALEND.—Eder izango al yatzu ene yaun orri, baña agana eltzerik eztago-ta, aren otsein neskeagandik dakartzut barri ou: lengaie-

tariko dan eguzkiak berak be eztau ikusiko aren arpegi osoa zazpi urtean bere beroa emon-arte; bestera, lekaimetxe-barruan bi-zi dan neskatoren antzera, arpegia estalita ibiliko da a, eta egunean bein ureztauko dau bere gelea bere begietako argitasuna lausotuten dautsoen negarrez: eta dan au egiten dau ak bere oroimen goibelean barri ta iraunkor euki gura leuken bere nebearen maitetasun ila gozatzearren.

DUKEA.—Ene! neba baño etxakonari dautsan

II AGERLEKU.-Itxas-ertza.

BIOLE, Ontziburua, eta Itxas-gizonak aurrera.

BIOLE.—Ze lunalde dogu au, adiskideok?

ONTZIB.—Iliri, andera.

BIOLE.—Eta zer egileko nik iliri'n? Elisi'n da nire nebea (I). Ba-leiteke a itorik ez izatea: zer uste dozue zuok, itxas-gizonok?

ONTZIB.—Zu zeu be alanbeenez yaiei zaia.

BIOLE.—Nire neba errukaniaiena! A beia be yaiei eitekean alanbeenez.

ONTZIB.—Egia, andeia: eta, alanbeana pozkani izan dakitzun, neuk diiautzut, guie ontzia anakaldutakoan, uiak zu ta zukin batea batea ta besteia eioian ontzi-ondakinetatik dingilizka zuok gitxiok zoon buiua yaiei zenduezanen, neuk ikusi neban, a gaitzoiian buiubidetsu. adoieak eta itxaloak biak bide ori iakatsiik, nolan ak lotu eutson beie buiua oiaindik uiganean bi-ziik agiii zan ontzi-aga sendoi: eta an ikusi neban nik a uiutuekaz adiskidetuik nik ikusi al izan neban aldi gutzian, beño-la Aioen izurdeaien bizkarrean legetxe.

BIOLE.—Eutsi une au orrako ori eralgi dautzualako: neure burua yarei izana yat itxarobide aii beiar be beste ainbeste yazo eikikeola, eta zuk esana be onen alde dago. Ezagun yatzu lunalde au, ala?

ONTZIB.—Bai, andeia, eta ondo ezagun izan be; izan be, emenlxe yaio la azia nozu, emendik iuu oiduko bideiik be eztagon lekuan beitan.

BIOLE.—Noi da emen nagusi?

ONTZIB.—Izenez eta izanez zindo dan duke.

BIOLE.—Zei yako izena?

ONTZIB.—Orsin.

BIOLE.—Orsin! Onez ilz egiten niie aita entzunik dot. Aldi atan ezkongra zan ori.

ONTZIB.—Olangoxe yatzu oraindik be, edo oraintsu beintzat olangoxe izan yatzu; emendik alde egin nebala ilebele baño ezla-la: eta sortu-bani zan oiduan a Olibe lirainaren maitetasun-eske ebilelaian maimaia.. zeuk dakizunez, andikiak zein egin a yatzu beiaogoen esames-gei.

maitetasun-zorra ordaintzeko olango biotz ederia dauenazkero, orrek bai maite al izango dauela, maite, orregan legokezan beste lera ta irris guztiak urrezko argi-dizidzak il dagizanean! yarlekurik gorengo diran orren gibel, garaun eta biotza, -orren osotasun eztiok-, euren gei eta betaganizat erregea beia izan dagienean! Erdu nikin batera lorategi eztiatara: lora-estalpea da tokirik egokiena maitetasun gogapenentzat. (Alde dagie).

BIOLE.—Nolango da orrako neskato ori?

ONTZIB.—Neskato on-indartsu, oiain amabi bat ilebete il zan kondearen alaba; aita bere semearen ardurapean itxi eban bere eriotz-aldian, baño neskatoaien neba oii be andik laster il zan: eta, or diñoenez, neba orienganako mailasuna-arien orrako neskato onek gizonen laguntzeai la eu-iaik ikusteai be agur egin dautso.

BIOLE.—Neskato orren otsein al nintz! eta ez al nintzakio ezagun, ni noi nazan iragaiteko eietia umatu-aiteño.

ONTZIB.—Gaitz litzake olangoiik iristea: eta izan be, ak estautso iñori yaramonik egiten, ezla dukeari beari be.

BIOLE.—Yardukera zindo-zuzen dozu zuk, ontzibui; eta izateak sanitan orma ederien banuan zikinkei ta satsik asko goide-orren, zuk zure bairuan zuie agiriko azal eta yardukera eder onei dagokion bitza dozula sinisten dot nik. Ondo oidainduko dautzuta, anen bai arren, ixilik eukizu ni nor nizan: eta lagun zakidaz nire buruari nire asmoari dagokion estalgia iminten. Duke orren otsein izan gura neunke: gazte irenduetaioiik bainintz eroan beai nozu dukeaien auner: onetan arlu zeinkezan nekagani izango yatzu zuie egite ori; eta izan be, ba-dakit nik abesten, eta eresiaz zer edeirik esaten be ba-dakit-eta, nire yakituri onek aren olsein izangarri egingo nau. Ori orain, gero gerokoak; zuri eskatzen dautzudan zer bakarra zuie agoa ixilik eukilela da, nie asmoen alderako.

ONTZIB.—Gazte irendu izan zakioz zu ari bai? eta zure izka izango nalxalzu ni; nire miñak txalukeriz salalu ba'zagiz, ilsuluko al diia niie begiok!

BIOLE.—Eskenik asko zuii. Eiakutsi egidazu bidea. (Alde dagie).

(II) "Elisi" dalako au Elade'tarren beste munduko zoriointegi edo zeru yatzu.

III AGERLEKU.-OLIBE'neko Gela.

- TOBI AGOBERO Sir'a aurrera MIREN'ekin.
- TOB.—Ze asmo galgarri dau nire illobeak bere nebearen eriotzeaz onan eragoteko? Biziazen arerio dira kezkek, bai orixe.
- MIREN.—Tobi yaun, gaulendizago etorri bear dozu: nire andera zure i'lobeari oso gogoaz besterako yakoz zure beranduko etorreak.
- TOB.—Baí oba da aren gogoaz desierako izan, besteen gogoaz besterako baño.
- MIREN.—Bai, baño zeuk be egoki diran aldiak yagon bear zeunkez.
- TOB.—Orduak yagon? Yagoten dodazan baño obeto ezto yagongo ordurik; onik asko dira yantziok, edateko, eta bai oskiok be; olangorik ezpa'dira, begoz euren ugaletatik eskegita.
- MIREN.—Zurrutadok eta geiegi edateok galduko zaeuz zu; atzo entzun neban nik nire anderea orrez eragoten; baita lengo gau batez ona nire maitaletzat ekarri zendun zaldunaz be.
- TOB.—Nortzaz? Ander Mosularu'az, ala?
- MIREN.—Bai, arexetzaz.
- TOB.—Iliri'n dan gizonik andiena bestean andi da a.
- MIREN.—Eta zer ortik?
- TOB.—Ba! iru milla duketen etorria dau ak urtean.
- MIREN.—Bai. baño duketok eta guzti be a ezta biziko urte betez gora; ergel eta ondartzalla uts da a.
- TOB.—Uf! olangorik esatea be! biolontxelo yoten daki ak eta iru-lau izkuntzaz itz egiten be bai, itzeri dagokon itzaren billa idaztira yo-bear barik, eta izateak emon daroazan on eta emaitz guztiak dauz ak.
- MIREN.—Bai, ba-dauz izan be... berezko yakoz larri-larri: izan be, ergel andietariko izanaz ganera, asarrelari andi be ba-da, eta asarrebera dan bestean kikel ezpa'litz, gizon zurrak uste dabenez laster litzake a il-obian..
- TOB.—Esku au-arren dirautzut zatar-zirtzil dirala olango guzurrik aretzaz zabaldu dabena. Nortzuk ete dira?
- MIREN.—Orrez ganera, zu lagun zauzala a gauoro mozkortzen dala be ba-diñoenak dira.
- TOB.—Nire illobearen osasunaren alde edanaz; edango dot aren alde nire eztarrian barrurako biderik dagon artean, Iliri osoa edan-arteño. Kikel eta bildurti da bere bu-ruak beatzen ganean zibearen antzera bira ta bira egin-arteño nire illobearen alde edan gura eleukena. Zetan gagoz, neska? Betor Kastilla'ko ardaoa! Ander Mosularu emen dator-eta.
- ANDER MOSULARU aurrera.
- ANDER.—Tobi Agobero! kaxo, Tobi Agobero yaun.
- TOB.—Ander ezti augu?
- ANDER.—Yaungoikoak onetsi zagizala, muker lirain ori.
- MIREN.—Bai zeu be, yaun.
- TOBI.—Zirikatu ori, Ander yaun, zirikatu.
- ANDER.—Zer dok orrako ori?
- TOBI.—Nire illobearen gela-otseina.
- ANDER.—Zirikatu andera on, obeto ezagutu gura zindukedaz.
- MIREN.—Miren da nire izena, yaun.
- ANDER.—Miren Zirikatu andera on.
- TOBI.—Oker ago, zaldun: zirikatu zera dok, orren aurrez aurre yarri, orreri urreratu, maitaarena egin orri ta zirri batzuk egin.
- ANDER.—Egia esateko, eneuke egin gura olangorik emen lagunen aurrean. Ori da zirikaturen esan-gurea, ala?
- MIREN.—Agur, aitonen semeok.
- TOBI.—Olan alde egiten itxi ba'dagiok, Ander yaun, ez al dok bein geiagotan ezpatarik aterako.
- ANDER.—Olan alde ba'dagizu, neska, nik ez al dot gaurdanik ara ezpatarik aterako. Neskato lirain, ergel-artean zagozala uste dozu, ala?
- MIREN.—Yaun, nik etzaudaz eskutik elduta.
- ANDER.—Baña izango nozu, Miren; eta eutsi nire esku au.
- MIREN.—Uste izateaz zeure eskuko zara, yaun. Arren, gurin-ontzian sartu egizu esku ori, cm ezatu dadin.
- ANDER.—Zegaitik, kutun? Zer esan gura dau ordeazko zure esakera orrek?
- MIREN.—Legor dagola esan gura dau, yaun.
- ANDER.—Izan be, neuk be orixe uste dot; enozu ni nire eskua legor ez eukiteko beste-ko astorik.-Zer esan gura dau zure txantxa orrek?
- MIREN.—Txantxa legorra dala. yaun.
- ANDER.—Olangoz beterik gagoz zu, ala?
- MIREN.—Bai, yaun; nire erpuuetan dodaz: Andera Miren-arren, zure eskua askatu dodanazkeru, utsik gelditu naz, euretatik bat be etxat gelditu. (MIREN'ek alde).

TOBI.—Zeldun ori. Kanarietako edalontzikada bat bear dok ik: noz ikusi aut nik olan meko eginik?

ANDER.—Nire ustez eguño bez ire bizian, Kanarietatikoak benderaturik ikusi ezpa'nagik. Nik nire ustez batzuetan etxoat Kistarrek naiz orko edozein gizonek dauen baño zurtasun geiagorik; baña ni adakai-yale itzal nok-eta. nire ustez, orrexek egiten yautsak kalte nire zurtasunari.

TOBI.—Bai, izan be.

ANDER.—Olangorik uste ba'naieunkek, betiko agur egingo naieunskiok. Biar etxera yoango nok zaldiz, Tobi yaun.

TOBI.—Pourquoy, ene zaldun maite?

ANDER.—Zer dok pourquoy dalako ori? Baietz, ala ezetz? Ezpata-ekitean, yantzan, eta artzak zirikatzen emon izan dodan aldia izkuntzak ikasten emon izan al neu. Ederti-ikaskizunak ikasi al neuz!

TOBI.—Ori egin izan ba'endu, ire buruan adats ederrik ba-eunkaketen.

ANDER.—Ostera! ortik nire adatsa aldatuko litzatekean, *cúa?*

TOBI.—Bai, seguru; ba-dakik ba, berez ez-tauela kizkurtu gura.

ANDER.—Baña orraitioño be ederrik asko yoat, ez ete?

TOBI.—Oba ez! itzalez eder; kirrua gorutik legetxe dingilizka yagok; eta nik bayoat itxororik etzanderaren batek bere iztar-artean artu ta ire adatsagaz aria egingo dauela.

ANDER.—Benetan, biar etxera natioak ni, Tobi yaun; ire illobeak etxok gura a iñok ikusi dagianik; edo-ta ak iñor ikusi gura izatekotan, baten aurka lau egingo naieunkekak enauela ni ikusi gurako; emengo kondeak berak be lanak eta erdi yozak orri maitearena egiten.

TOBI.—Orrek etxok gura ezer kondeakin; orrek etxok ezkondu gura mallaz, ondasunez, urtez, naiz zurtasunez berori baño goragoko danekin; neuk yoat ori orrez zin egiten entzunik. Aiko, ba-yagok zer itxororik, gizon.

ANDER.—Ilebate luzarago geldituko nok emen. Munduan danik eta bururik iñondikoena yoat nik; batzuetan gogoko yatazak marroak eta yolasak, guztiak batera.

TOBI.—Aitua az, zaldun, olango uskerietan, ala?

ANDER.—Ni baño beragokoen artean Ileri'n dan edozein gizon bestean bai; eta, orraitioño, etxoat neurtu gura nire burua agurekin.

TOBI.—Zetan gallentzen az i "gallarda" dalako yantzan?

ANDER.—Aiko, nik ba-yakiat gora-gorakak eta artziak egiten.

TOBI.—Eta nik be ba-yakiat yantza orren la-guntzaz ardi-okelea ebaten.

ANDER.—Eta nire ustez, Ileri'korik onenak bestean txairo egiten yoat nik soinbira osoa.

TOBI.—I, eta zegaitik daukazak zerok ostonduta? Zegaitik daukazak ire geitasunok errezel-ostean? Auspean egoteko ete dozak, Mall Anderearen irudiaren antzera? (2) Zegaitik eztek egiten "gallarda" yantzea yaurtxera-bidean, eta "koranto" (3) etxera-bidean? Nik neuk be aureskua eginaz egin bear naieunkek bidea; txixik be enaieunkek egin bear nik, yantzan egin-ala exik (4). Zetan ago? Mundu au nobere on-ndarrak ostonduta eukitoko dala uste dok, ala? Ire zango ain bikain eratuak ikusirik, "gallar-

(2) Mall Anderea, .1584'gñean yαιο, 1659' gñean il, bere izenez Mary Frith zan, eguño ezagutu dan marimutilik marimutilena; London'darrak "Mall Cutpurse", Mall Zisku-eba-Ua izenez deitzen eben emakume au. Erdi gizon, erdi emakume ei zan, pipan erreten eban tabakoa; aren lapurretak bala-bala ebiltzan erriaren agoton; zirrilda, emakume galduetarikoz izanik, zirrildategien yabe be ba-zan. Aren egite oker-zantarrak zirala-ta, erriak bera ezagutu ta ikusgura andi izaten eban-eta, London'go saletxe edo denda baten egoan aren irudia, Mall beraren neurrikoa, txokurrandi batzuk ordainduazkero, ume ta gaztetoez beste edonok ikusi eikeana. Ez umek, ez gaztetxok, aurretik ordaintzen ez ebanek ezin ikusi al izateko, irudi orren aurrean oial iluna egoan dingilizka. Irudi orri dagoko emen Shakespeare'k diñona.

(3) "Koranto" dalako au yantza bizitarikoren izana yatzu.

(4) Gogora dakast onako onek bein nire errian, Zeanuri'n, yazo zana. Urليا ta berendia norgeiagokoa egiteko itundu ziran alkarrekin, zein eldu lenago Barazargana'tik Zeanuri'ko Ibarguen auzoko enparantza edo plaza-ra, burdi bona utsik eroela. Zeanuri'n gizon bion izenak be ba-dakiez, baña niri aztu yataz, nire aldiko etziralak. Leiakide biotatik batak aldean ebazan parkak erantzi ta bere burdi-ganera egotzi ebazan, emen bere izenez aiatu gura eztdan estukurarrik etortekotan barruko ontzi bata, naiz ontzi biak usten astirik ez galtzeko. Beti be izan dira gure errietan gogaldi oneko gizonak.

da"ren izarraldian eta bendea eratuak dirala uste naioan nik.

ANDER.—Bai, sendo dira nire zangoak eta ondo baño obeto dirudie gar-koloreko oin-zorroen barruan. Yolasen batzuetara yoango ete gozak?

TOBI.—Zer besterik egiteko guk? Ezkintzoa-

zan yaiio Tauru-aldian, ala? (5).

ANDER.—Tauru-aldian? Orren aldikoak saietzak eta biotza yaukiezak sendo.

TOBI.—Ez, yaun; zangoak eta izarrak baño. Erakutsi egidazak ire yauziak eta artaziak: eup! gorago! ja, ja!... itzalez ondo, ederto baño edertoago! (Alde dagie).

iv AGERLEKU.-DUK;

A ren Yauregiko Gela.

BALENDIN eta BIOLE aurrera, au giza-yantziz yantzita.

BAL.—Kaisari, dukeak zuri olango emaitzak egiten ekin eta ekin ba'dagi, obarantzako andi. aurrerapide andi egingo dozula uste dot; iru egun baño eztira ak ezagun zauzala, eta dagoneko be etzara arrotzik emen.

BIOLE.—Ba-dozu zuk bildurrik, naiz aren gogaldiarenik, naiz nire zabarkeriarenik, aren niganako maitetasunik iraungo ete dauen susmorik izateko. Aldakor ete da a, yaun, bere esku zabaltasunean?

BAL.—Ez orixe, sinis egidazu.

DUKEA, KURI, eta Laguntzakoak aurrera.

BIOLE.—Eskerrik *asko*. Emen dator kondea.

DUKEA.—Iñok ikusi ete dau Kaisari? Eee!

BIOLE.—Zure otsein, ene yaun; emen nozu.

DUKEA.—Alde zuok apur baten... Kaisari. dana dakik ik: nik nire biotzeko ixilkizunak euxak be iragarri dauskazat: orrazkero, gazte on, oa txairo-txairo nesato agana; ez al dausk ukatuko sarrerarik; ago aren atetan; eta angoai esaiek an yosita gelditu ta sustarrak emongo dozakala, ak i bere aurrera artu-arteño.

BIOLE.—Seguru zagoz, ene yaun zindo, a bere naibageari or diñoenez bestean etsita ba'dago, enauela iñoz be artuko bere aurrera.

DUKEA.—Iñondiko gedar eta zaratak egizak, eta yantzarik yantza egik, ire yoanetorria alperrik egin baño len.

V AGERLEKU.-OLIBE'neko Gela.

MIREN eta AKETOA aurrera.

MIREN.—Ez, ez; edo esaidak nondik eta nor ibili azan, edo nire ezpanak izperrik be etxoazat idigiko i zuritzeko: nire etzandereak eskegiago egingo au alde egin *ela* ortik zear ibili azalako.

AKET.—Eskegi nagiala: mundu onetan bein ondo eskegi dabenak eztau zetan izan mar-go edo koloreen bildurrik.

BIOLE.—Dagigun, ene yaun, ak itzik egiten dauela nikin. Zer orrazkero?

DUKEA.—Ba, orrazkero, iragarri egiozu nire maitetasunaren lera andia, otoz-otoan itzaldi lango itzaldia eralgi egiozu aganako nire zintotasun benetakoaz: egoki zara zu ari nire aldetiko maitetasun-eskaririk egiteko; ak obeto artuko dau olango eskaririk zu lango gazte gantik beste bitarteko arpegi-benagokogantik baño.

BIOLE.—Ni enozu eretxi orretakorik, ene yaun.

DUKEA.—Mutil maite, sinis egik; mutil deitu aut, eta izan be, ire urte, ire adin zori ontsuari irain egitea litzakek i gizon deitzea: Dine'n ezpanak be etozzak ireak baño leunago ta gorritzkeago; ire eztarri mea neskatorena langoxe dok, ots mezoliak ateraten dauzana ta zindoa, eta antzez emakumerena langoxe dok dan-danean. Nire ustez, igan edozer dok egoki arazo onetarako... zuotatik lau-bost lagun izan dakiozala orreri: zuok guztiok, gura ba'dozue: eta izan be, lagun gitxiago ta gogarago aurkitzen naz ni:... -ondoren onik izango al dozu arazo onetan, eta olan izatekotan zure ugazaba bestean zeure eskuko izango zara, aren zori ona zeure dala esateko bestean.

BIOLE.—Al dodana ta erdi egingo dot zure anderaçei maiteari zuganako maitetasun-eskakizuna egiteko! (Bere kitean) orraitño, egitekoaren gatx' Orreganako maitetasuna eskatu dagiodanari eskatu, neuk izan gura dot orren emazte.

MIREN.—Zer esan gura dok?

AKET.—Ez ba, eztauz ikusiko-ta.

(5) Zodiako deretxo dirudianez urtean eguzkiak dagian bideari; bide orretan, urregorik urrengo, izar-mordoak agirí dira *an* goian, ortzean, eta egin-eginean be izar-mordook amabi dira guztiz, eta eurak erakusten daukue eguzkiareri urteko bidea. Izarmordootatik bn-tek Tauru edo Zezen dau bere izentzat.

MIREN.—Erantzun on eta laster: ba-yakiat nik non sortu zan, "margoen bildurrik ez-tot" esakune ori.

AKET.—Non, Miren andera on?

MIREN.—Guduetan; eta ire ergel-aldian ik be esan einke adoretzu.

AKET.—Tira ba, Yaungoikoak zurtu begiz zurrak: eta ergelak erabili dagiezala euren geitasunak,

MIREN.—Eta orraitño i eskegiako egingo au orren luzaro etxetik landa izanagaitik: edota, etxetik egotzi egingo au: ez ete dok onako au i eskegitea bestean on itzako?

AKET.—Ainbatentzako ondo eskegi izana ezkontza txarrik ez egiteko bide izan da: eta etxetik egozteagazko, uda-ostean izan daddilla.

MIREN.—Etsita ago, ala?

AKET.—Ezta ori be: zer bitan nago ni etsita. Zer biri deutsedala nago.

MIREN.—Batak uts ba'dagi, besteak eusteko, ezto? Edo-ta, biak uts egin, biak ausiazke-ro, bera yoazak ire parkak.

AKET.—Ooorixe, bai, benetan orixe: ederto be ederto ta egoki esan^a'. Ori ondo, zoaz zu zure bideak bear: Tobi yaunak edana itxiko ba'leu, Iliri'n danik eta Ebe'ren aragi-zatirik lirainena zintzakez zu.

MIREN.—Ixilik ago, ziztrin ori: bego, ez egik aiatu be egin geiago olangorik: emen yatok nire etzanderea: al dokanik eta zurren zuritu egik ire burua; oba yak. (Alde dagi).

OLIBE ta MALBOLI aurrera.

AKET.—Zurtasun ori, eder ba'yatzu, ekadazuz burura ergelkeri on batzuk! zu bazaukiezala uste daben burutsuak sarri-askotan ergel baño eztiara; eta agiri agirian zu atzaukadazan au besteak gizon zurtzat estea yazo leileke. Zer diño Kiñapalu'k? Oba da ergel burutsu, burutsu ergelik baño... Yaungoikoak onetsiko al zauz, andera.

OLIBE.—Atera egidazue ergel au emendik.

AKET.—Eztozue entzun, ala, lagunok? Atera egidazue anderea emendik.

OLIBE.—Oa ortik, ergel antzu az i; oraindani ara ez aut ikusi be egin gura: ganera, lotsabakotuz oa.

AKET.—Orrako akats biok, andera, edanak eta onu onak osatu edo ezabatuko dabez; eta izan be, ergel antzu-legorri edaririk emon ba'dagiozu, ergela ezta izango antzu-legorrik; gizon lotsabakoari bere burua oneratzeko agindu egiozu, eía oneratu ba'dadi, ezta izango lotsabakorik; eta berez ezin ba'da, arakinak oberatu dagiala. Aton-

tzen dan edozeri ezarkina erasten yako; bere bidetik alboratzen dan on-indarrak obenezko eraskina daroa; eta obenik atonduazkero, on-indarrezko eraskina ezarriaz atontzen da. Argibide-sail au gauz izatekotan, ondo; gauz ezpa'da, zer egiteko? Zori txarraz beste benetako adardunik eztagon legetxe, edertasuna lora da: ergela emendik aterateko agindu dau andereak; orrazkero, barriro dirauzuet, atera egizue andera ori emendik.

OLIBE.—Yauntxo, emendik i eu aterateko agindu yautset nik orrei.

AKET.—Oker aituterik andiena yatzu ori!... Andera, Cucullus non facit monachum: ori esatea eta nik nire çarauñstan eztaoradala ergel-txapslik bat da. Andera on, itxi egidazu zu ergel zareala erakusten.

OLIBE.—Olangcrik egin daikek, ala?

AKET.—Bai, eta ganoraz egingo be, gero?

OLIBE.—Erakutsi egik ba.

AKET.—Neuk irakatsiko dautzut ori zelan egin, andera. Nire on-indar-sagutxo orrek, zuk erantzun.

OLIBE.—Tira ba, beste asti emon-biderik ezean, ire irakaskizuna artuko yoat.

AKET.—Andera on, zegaitik zagoz goibel, motel eta atseginbagarik?

OLIBE.—Ergel on, nire nebearen eriotzegaikitik.

AKET.—Aren gogoia su-lexan dagola uste 'dotnik, andera.

OLIBE.—Nik ba-yakiat aren gogoia zeruan dagola, ergel.

AKET.—Orrexegaitik ergelago zu, andera, zure nebea zeruan dagolako negar egiten dozulako... Atera egizue ergela emendik, aitonnen semeok.

OLIBE.—Zer deretoxo zu ergel oni, Malboli? Ez ete da oberatzen?

MALB.—Bai; eta oberatuko da, eriotz-elorriok aztindu dagienean. Gizon zurra makaldu ta ausi daroan gatxak beti be on egiten dau-tso ergelari.

AKET.—Yaungoikoak berpetatiko gatxik bidaliko al dautzu, yaun, zure ergelkeria geituz dagian! Tobi yaunak zin egingo dau ni enazala azeririk; baña txakurrandi baten

(5) Batzuen s:niskeriz, izarrak bai ei dabe zenkusirik eta eragiterik gizonaren bizitzako gora-bereian, eta 'siniskeri au egia izatekotan gu ezkontzakez gure buruen yabo, guk eginai erantzun-bearreko, izarren bendeko, izarren yostallu baño. Siniskeri ou ukutzen dau emen Shakespeare'k beste alnbat lekutari legetxe, berak olangorik sinistu ez-arren.

itzik be eztau egingo ak zu ergel etzareala esateko.

OLIBE.—Zer diñozu orrez, Malboli?

MALB.—Andi eretxita, zurtuta, eta arrituta no zu ikusirik zuk zelan artzen dozun atsegirik olango zirtzil utseri entzunaz: lengo egunean ikusi neban nik ori buruan arrik beste garaun be eztauen ergelek benderaturik. Begiratu egizu ta ikusi oraintxe be nolán dagon ori belarriak makurturik; barre egin, naiz lagun ezpa'zakioz, ixildurik dozu oii. Sinis egidazu, ergelon ergelkeriak yaramonik egiten dautsen gizon zurrak eztodaz ergelon ergelkeriak baño aintzakoagotzat.

OLIBE.—Malboli, zu gexorik zaukaz zeure buaruaien maitetasunak, eta yakiak zelango diran ikusten yangar barik zoaz. Eskuzabal, erruga agertu, ta zerak patxadaz artzeko, olango zerak txoriak ilteko berun-bolatxotzat artu bear dira. ez suodibolatzat. Ezta minik artu bear olangorik esateko balmena emon eta orretarakoxe eukiten dan ergelgandiko ziplada ta eztenkadakaitik, olangoak beti orretan eragoarren: ezta andienak esanda be, ta beti ziri-zirika ibili-aren be, asmo txarrez egin ezpa'dagi olangorik.

AKET.—Merkuri'k iztun egingo al zauz, ake-toez obeto itz dagizun!

MIREN aurrera osterá be.

MIREN.—Andera, aiton-seme gazte bat dago or atetan, zukin itz egin gura leukena.

OLIBE.—Orsin Kondeagandik yaton, ezton?

MIREN.—Eztakit, andera: orrako ori gizon gazte lerdén yatzu, ta ondo lagunduta dator.

OLIBE.—Nire etxekeetatik nok dauko ori or begira?

MIREN.—Zure senide Tobi yaunak, andera.

OLIBE.—Xatu egizu ori ortik, arren, ori tenelkeriak esateko baño ezta-ta.. Ospa eragiozu! (MIREN'ek alde) Zoaz zeu, Malboli; kondeagandik nire maitetasun-eske ba'dator, ni etxean enagola, naiz gexorik nagola esan; zeuk zei-gura, ori ortik zear bidaltzeko. (MALBOLI'k alde) Ba-dakusk, yaun, zartu egin dirala ire ergelkeriak eta yenteari etxakozala begiko.

AKET.—Zure semerik zarrena ergel ba'litz legetxe itz egin dozu gu ergelon alde, andera: Yupiter'ek garaunik sartuko al dautso buruan, emen datorren zure senideak buruan arrizko pia mator dau-ta.

TOBI AGOBERO aurrera.

OLIBE.—Nire omena-arren, zu orain be erdimozkorturik zatoz... Nor da atetan dagona, osaba?

TOBI.—Aitonén seme.

OLIBE.—Aitonén seme? Ze aitonén seme?

TOBI.—Or dagon aiton-semea. Izurriak eroango al dauz aketook!... -Zelan ago, kedar?

AKET.—Tobi yaun on...

OLIBE.—Osaba, osaba, zelán zatoz onen goiz olango mozkorragaz?

TOBI.—Mozkorragaz! Zori oneko mozkorra. Atetan dozu bat.

OLIBE.—Bai izan be; nor da baña?

TOBI.—Berak gura ba'dau, txerrena bera bedi; niri eziaust bape ardura; sinis egidazu, gero? Tira, bardin daust niri. (Alde dagi).

OLIBE.—Zeren antzeko dok gizon mozkorra, ergel?

AKET.—Gizon itoren antzeko, ergel eta zoro: zurrutada bat geiagok ergeldu egiten dau; eta bigarrenak zoratu; eta irugarrenak ito egiten dau.

OLIBE.—Ots egiok nire osagilleari eta nire osabea aztertzeko esan egiok; eta izan be, ak irugarren mallako mozkorra yok aldean-eta, itota yagok: oa, ots egiok.

AKET.—Oindokoarren zoraturik baño eztago, andera; ergelak yagongo dau zoroa. (Alde dagi).

MALBOLI aurrera osterá be.

MALB.—Andera, or dagon gazteak zin dagi zukin itz egingo dauela. Gexorik zagozala esan dautsat; orrenbesterik berak be badakiala erantzun daust, eta orrexegaitik datorrela zukin itz egiten; lotan zagozala esan dautsat, baña ori berak be ba-ekian, urrean, aurreztik, eta orrexegaitik dator zukin itz egiten. Zer esango dautsat, andera? Edozetariko ezetzeri erantzuteko gertu dago a.

OLIBE.—Eztauela egingo itzik nikin esaiozu.

MALB.—Lendik be esan dautsat orrenbesterik; baña endore-makilla baillitza atetan egongo dala ta, bear ba'da, zure atetako yezarleku egingo dala zukin itz egin arteño, diño ak.

OLIBE.—Zetariko gizon yatzu orrako ori?

MALB.—Ba! gizonetariko.

OLIBE.—Baña zetariko, nolango gizon?

MALB.—Era-mera zakardun gizon a: zuk gura, naiz gura ez zukin itz egin gura dauta.

OLIBE.—Nolangoren antza dau eta zenbat urteko dala emoten dau?

MALB.—Gizon izateko gazteegi oraindik, eta zarregi mutiko izateko: alerik bako babalekaren antzeko; edo-ta, ondo egin bako sargar-alea langotsu; ur geldia langotsu yatzu, ez gallurrik, ez sakostarik eztauela, mutiko ta gizon bitartean. Betarte argi ta txairo-

fxairoa dau, eta itz egiten zur da: amaren titia osta-osta itxi dauela esango zeunke.

OLIBE.—Datorrela. Ots egiozu nire lagun emakumeari datorrela ona.

MALB.—Emakume aitonen alaba, deiez dozu nire anderea (Alde dagi).

MIREN aurrera ostera be.

OLIBE.—Ekazu nire arpegi-estalgia: tira, ezarri egizu nire arpegitik bera dingilizka; beste bein entzungo dogu Orsin'en geznea.

BIOLE aurrera.

BIOLE.—Etxe onetako andera omengarria, biotarik zein da bera?

OLIBE.—Neuri itz egidazu, neuk erantzungo dot aren izenez-eta. Zer gura dozu?

BIOLE.—Edertasunik argien, billatuen, eta bardinbakoen ori..., esaidazu, arren, esaidazu au danentz etxe onetako etzanderea, nik bein be ezto ikusi izan-eta: nire itzaldia len baño len egiteko leia itzala dot; eta *'izan* be, itzalez ederto idatzita dago ta, ganera, nekerik asko artu dot berau buruz ikasten. Eder-onok, ez al nozue zapuztuko; minbera uts nozue irainik txikienerako be.

OLIBE.—Nondik zatorkuz, yaun?

BIOLE.—Ikasiaz ganera gitxi baño ezin esan daiket, eta itaun ori ezta nik erantzutekorik. Zindo-on orrek, erdizka baño ezpa'da be, iragarri egidazu zu zareantetz etxe onetako etzanderea, nik nire itzaldia ustu ta eralgi dagidan.

OLIBE.—Antzezlarien bat zauguz, ala?

BIOLE.—Ez, eta bene-benetan dirautzut; eta orraitino be, gaiztakeriaren aginak-arren zin dagituz enazala diruditana. Zu ete zauguz etxe onetako etzanderea?

OLIBE.—Besterentzat ezpa'dot nire burua, neu naz.

BIOLE.—Bai, izan be, zu ba'zara arako a, zeure burua artzen dozu zuk; eta izan be, zuretik emoteko dozuna, ezta zure eukiteko. Baña ori ezta nire egikizunagazkorik: nik zure gorapenerako itzaldia ixuriko dautzut, eta urren nire geznearen biotz eta mamia erakutsi.

OLIBE.—Itzaldiaren mamira zoaz: nitzako gorapenegazkoa parkaturik dozu nire aldetik.

BIOLE.—Ene bada! ainbeste neke artu dot bera ikasten, eta ain ames-eragikor da.

OLIBE.—Orrexe gaitik izan leiteke iruditua gorik; zeure barruan euki egizu, arren. Nire etxeko atetan zakar izan zareala entzun dot; eta aurrera etorten itxi ba'yatzu, zuri entzute-arren baño zu ikuste-arrenago izan da. Burulik eginda ba'zagoz, zoaz; burua zin-

do ba'dozu, labur izan zadiz; autu luzerik izateko gogaldirik eztoz.

MIREN.—Zure itxas-ontziaren oialak eragi gura dozuz, yaun, ala? Amen zure bidea.

BIOLE.—Ez, itxas-otsein on; apur bat luzaroa-go euki gura dot ontzia emen. Bareagotu egizu zure erraldoi edo gizatzar au, andera ezti.

OLIBE.—Eralgi egidazu zure asmoa.

BIOLE.—Geznari nozu ni.

OLIBE.—Seguru be, zer inguingarrien bat dozu zuk esateko, aurreztiko itzak orren bildur-garri diranazkero. Esaizu esateko emon dautzuena.

BIOLE.—Orrako ori zeure belarrirako baka-rik da. Eztakat nik gudu-iragarpenik, ezta zerga-ezarterik be; gaimel-urraitz adarra dakat eskuetan: nire itzak euren geia bestean baketsu dira.

OLIBE.—Orraitino be zakarkiro así zara zu. Nor zauguz? Zer gura dozu?

BIOLE.—Nik erakutsi dodan zakarkeria nire ogibidetik ikasi dot. Ni nor nazan eta zer gurako neunken neskatasuna bestean begiragarri dira; zure belarrientzat, zerutiko; beste edonorentzat, zakartzte.

OLIBE.—(MIREN'i) Geu geuretara itxi gagi-zuz: yainko oni entzun gura dautsat. (MIREN'ek alde). Tira, yaun, zer da zure idatzia, zure esatekoa?

BIOLE.—Andera ezti-ezti ori...

OLIBE.—Ikaskizun nasaigarri ta beraz asko esan ledikena. Non da zure idatzia, zure esatekoa?

BIOLE.—Orsin'en biotzean.

OLIBE.—Aren biotzean? Aren biotzeko zein idazti-ataletan?

BIOLE.—Irakaspidez erantzuteko, aren biotzeko lenengoan.

OLIBE.—Ba! irakurririk dot; siniste-auste uts da. Ez ete dozu beste esakizunik?

BIOLE.—Andera on, itxi egidazu zure arpegia ikusten.

OLIBE.—Nire arpegiat ituntzeren bat egiteko zure ugazabaren agindurik ba-dozu, ala? Oingoxean zuk zure idatzilik alde egin dozu: baña errezelari baztarrera eraginda, erakutsiko dautzugu irudia. Begira, neu langoxe zan au. Ez ete dago ondo eginda? (Arpegi-estalgia kendu egiten dau).

BIOLE.—Itzalez ederto egina. dana ba'da Yaungoikoak egina.

OLIBE.—Ezabatu-ezinezko, banatu-ezinezko erraz egina yatzu, yaun; axe ta eguraldia gora-bera iraungo dauena.

BIOLE.—Ederto nastauriko edertasuna yatzu ori, eta orko gorria ta zuria izate berbera-

ren esku ezti ta ganoratsuak ezarriak dira: andera, emakume bizirik biotz-gogorrena zara zu, mundu onetan zure idekorik itxi barik, edgarriok ilobira eroan ba'dagizuz.

OLIBE.—Yauñ ori, ezot izan gura orren biotz-gogorrik; nire edertasunaren birki bat baño geiago itxi gura dot emen. Erreskadan iminiko dot; eta arlo ta txatal baktotzak neuk ezarriko dautsadan izena eroango dau: esaterako, item, ezpan gorri bi, ez gorriegi; item, begi urdin bi, euren betazalakaz; item, idun bat, okotz bat, eta abar. Ni goratzeko bidali zabez ona, ala?

BIOLE.—Zareana zakustaz: arroegi zara zu; baña txerrena ba'zintzaz be, lirain zara. Maite zauz nire yauñ eta ugazabak. Ene! arena lango maitetasunari erantzun egin bear zeuskio, bardinbako edertasuntzat burestundauta ba' zengoz be!

OLIBE.—Nolan maite nau ak?

BIOLE.—Gurketaz, negar ugariz, maitetasuna darioen ostotsak lango urromaz, suzko inziriz, intziriz goriz.

OLIBE.—Ezagun yako zure yaunari nire go-goa, ezin dot nik maite a: eta orraitioño be on-indartsutzat dot nik a, ba-dakit a zindo dala, ondasuntsu, eta orbanbako gazte guri-gordin: entzute oneko, emokor, ikasia ta adoretzu, eta neurritz, gizoni berez dago-kona. Gizon atsegingarri: bcña orraitioño be nik ezin dot maite; antxiñatik artu bear eukean ak bein betikotzat nire erantzuna.

BIOLE.—Nire ugazabaren maitetasunaren suaz maite izan ba'zindudaz, arenak lango elorrioz, biziai baño ilei obeto dagokien arena lango bizitzeaz, aitu be eneuke egingo zure ezetza, ezin ulertu izango neuke.

OLIBE.—Ostera! zer egingo zeunke zuk?

BIOLE.—Saretsezko txabola egingo neuke zure atetan, eta nire biotza ta gogoa zure etxe-bairuan artzeko ots eta ots egingo neuke; maitetasun zapuztuazko olerki zintzoak idatzi eta gedarrez eta zoli abestuko neukez, gabeko ordurik ixilenean be; zure izena birresanazo inguruko mendiai be, eta eguratsari be esamesatzat Olibe'n izena gedarrez esanazo! Ene! etzenduke bakerik ez lurraren aldetik, ez eguratsarenetik, nire erruki izan bearko zenduke.

OLIBE.—Etzara gitxi egitekorik. Nortzuk dira zure gurasoak?

BIOLE.—Nire zoriari dagokon baño goragoko

dira, baña orraitioño be alasoko ondasunak dodaz: aitonen seme nozu.

OLIBE.—Zoaz zure ugazabagana; nik ezin dot maite a: ez al zauz bidaliko beste bein; bear bada, ak nire erantzuna nolán artu izan dauen esaten zu zeure kitetik ez etortekotan. Agur: eskerrik asko zure nekeen alderako; eutsi au nire aldetik, zeuk nolán gura eralteko.

BIOLE.—Andera, enozu ni ordaintzen yakon bidaririk; zeuk euki zure dirua; nire ugazaba da saririk bear dauena, ez ni. Maite-tasunak arri egingo al dau zuk maite dagizunaren biotza; eta zure maitetasun goría zapuztuko al dabe aik, zuk nire ugazabarena zapuztuten dozunez! Agur, biotz-gogor lerdén ori. (Alde dagi).

OLIBE.—Nortzuk dira zure gurasoak? Nire zoria baño goragoko, eta orraitioño be alasoko ondasunak dodaz: aitonen seme nozu... Bai, izan be; zin egingo neuke ba-zareala; zure miñak, zure arpegiak, zure oin-besoak, egiteak, eta bizitasunak zindotasun lango zindotasuna damotzue. Ez ibili iraduzegi: astiro! astiro! orren ugazaba ez ete da orren otsein? Zetan gagoz? Orren arin goatu ete dot izurria, orren arin intsigi ete yat? Gazte orren osotasunak nire begiak zear ziri-ziri ta nik ikusi ta ni oartzeka sartu yatazala uste dot, Tira ba, olan bedi... Eee! ona, Malboli!...

MALBOLI aurcera ostera be.

MALB.—Emen nozu, andera, zure otseintzarako.

OLIBE.—Zoakioz arin gezinari muker orri atzetik ara, kondearen otsein orren yarrai: nik gura, naiz gura ez, elastun au itxi daust emen; eztodala gura esaiozu. Bere ugazabakin zurikeririk ez erabilteko ta ari itxororik ez emoteko esaiozu; ni enaz arentzako: biar ona etorri ba'dadi gazte ori, neuk emongo dautsadar nire erabagi onen zegaitiak. Aringa zoaz, Malboli.

MALB.—Bai, ba-noa, andera. (Alde dagi).

OLIBE.—Zer egiten dodan be eztakit: eta bi! dur naz nire begiak biotzean dodanaren zuritzalle andiegi izango ez ete diran. Alan-bear ori, erakutsi zure indarra. Ezkara gu geure eskuko: ebatzita dagona egingo da: eta onetan be olantxe bedi! (Alde dagi).

II EKITALDI

I AGERLE ;U.-Itxas-ertza.

ANDONI ta SEBASTIAN aurrera.

ANDONI.—Luzaroago eztozu egon gura, ala? Eztozu gura ni zukin yoaterik be, ala?

SEB.—Ez, eta epe artu egizu; nire ganean argi dagien izarrak goibel eta lausoturik agiri dira; ba-ledike nire alanbearraren gaizakeriak zurea be okerreratzea; orregaitik zure baimen-eske nagotzu, nire ezbearrak neuk bakarrik yasan eta eroatete. Niganako zure maitetasuna txarto saritzea litzake nire ezbearretarik bat bera be zure bizkarrrera egozte.

AND.—Orraitiño be iragarriko al daustazu norako bidea artzen dozun.

SEB.—Ez orixe, yaun; erabagita dodan yoan-erria burukeri uts yatzu. Baña zure biotzeko lotsortasun gallenari oartzen natxakota, zuk eztozu egingo aleginik barruan euki gura dodana niri ateraten; orrazkero, yakizu, Andoni, nire izena Sebasten dala, nik izentzat Errodeika erabili-arren; nik dakidanez, zuk aren *barñik enizun izan* dozun Mesalin'go Sebasten zan nire aita; ak ni ta nire arreba bat itxi ginduzan, biok ordu baten yaiok. Youngoikoari eder izan ba' litxako, biok ilgo gintzakezan olantxe! baña zuk, yaun, zuk okertu zendun bide ori; eta izan be, itxas-ugin edo urutuetatik zuk ni yarei baño ordu batzuk lenago il zan itota nire arreba.

AND.—Egunaren zori txarreko!

II AGERLE r.-Etxarte-bide.

BIOLE aurrera; otzetik ara MALBOLI doakola.

MALB.—Etzara egon zu oraindik orain Olibe Kondenoakin, ala?

BIOLE.—Bai, izan be, yaun; astiro ibiliaz arrazkero onagiño baño enaz eldu.

MALB.—Elastun au atzera bidaltzen dautzu ak, yaun; zeuk aurreratu bear zeuskidazan nire nekeok, au zeuk ekarriaz. Orrez ganera, ak diño zuk kondeari esan bear zeuskiola eztagiala izan agazko ezetarako itxororik; eta beste zer bat geiogo oraindik; zeu be ez al zareala yoango barriro agana, zer au zure yaunak artu dauela esateko ez izatekotan. Eutsi da.

BIOLE.—Nigandik artu dau ak elastuna: nik eztot gura ezetarako.

SEB.—Andera *a*, yaun, nire antz-antzeko izan-arren, lirain zan askoren eretxiz: baña nik besteen eretxi ori ezin sinis neinke geiegi. eta orraitino be bildur barik iragarriko dot aren biotza bai ba-zala inok ukatu ezinezko bestean lirain-eder. Itorik da *a* onazkero, yaun, ur gazietan, gezaletan, nik orain aren oroipena gezal geiagogaz itoten daunarena egin-arren.

AND.—Parka egidazu, yaun, zu orren txarto artu izana.

SEB.—Ene! Andoni on, zeuk parka egidazuz zure nekeak.

AND.—Nire biotzeko zukanako maitetasuna mindu gura ezpa'dozu, zure otseintzat artu nagizu.

SEB.—Zuk egina manatu gura ezpa'dozu, zera, zuk yareia ondatu gura ezpa'dozu, ez egizu aitatu be egin olangorik. Agur beste bein: maitetasunez beterik dago nire biotza: eta oindiño be ni nire amaren ekanduen antzeko ekandudun naz-eta, eretirik txikiena *daiorkidanean* nire begiak asiko dira esatekoak esaten. Orain kondearen yauregira noa: agur. (Alde dagi).

AND.—Yainko guztiak lagun bekitzuz euren biotz-ontasun guztiaz! nik anitz arerlro dodaz Orsin'en yauregian, ostantxean laster be laster ikusiko zindukedaz an: baña nik ain maite zaudaz-eta, yazotekoa yazo, galdu-gordea yolas irudituko yat, eta ara yoangu naz. (Alde dagi).

MALB.—Tira, yaun, zuk mukerkiro egotzi dautsazu nre etzandereari; eta ak zuri olantxe atzera emotea gura dau. Lurrera markurtze-gei ba'da, or dago lurrean zure begien aurrean; orrenbestegarri be ezpa'da, dagola or lenen idoro dagianarentzat. (Alde dagi).

BIOLE.—Nik eztausat itxi elastunik. Zer esan gura ete dau andera orrek? Zoriak ez al dau gura izan nire azalak a liluratu izanik! Ondo begiratu nau ak: ainbestean arakatu be-ta, arein begiak aren miñaz azu egin dirala iruditatu yat, aldizka ta nozbeinka, eta adiga itz egiten izan dau-ta. Maite nau ak, seguiu be; aren lera maltzur-lukiak geznari zakar onen bitartez dei egiten daust. Au

ezta nire ugazabaren erastunik! izan be, ak eztautso bidaii ezetarikorik. Neu naz orrako gizona: au onan izatekotan, --dan lez-, andera orren errukarri, oba litzakio amesen bat maite izatea. Marro, nik dakustanez, gaiztakeri az i, eta ire estalpean are-rio asmotsuak egitekoak egiten yozak. Ain errez yake ustelkeri utsa diranai emakumeen argizaizko biotzetan euren irudiak yarte! Ene! gure auskorkeria da orren er-ru-dun, ez gu geu; eta izan be, gu zelango egin gabezan, alango izango gara. Zelan atontzeko au? Nire ugazabak maite maite

III AGERLEKU.-OLIBE'neko Gela.

TOBI AGOBERO ta ANDER MOSULARU au-rrera.

TOBI.—Urreratu adi, Ander yaun: gaber diz gora yagita egotea goiz yagitea dok; eta diluculo surgere, bakik...

ANDER.—Ez; sinis egidak, etxakiat; baña nik ba-yakiat belu yagitea belu yagite dala.

TOBI.—Guzurrezko ondorena, ondoren ustel dok irea; txolet utsa bestean gorrotagarri yatak. Gaberdi-osteana yagita egon, eta or-duan oera yoatea, goiz yoatea dok; eta orrazkero, gaberdi-osteana etzatea goiz etzate dok. Gure biziak osatzen dabezanak ez-tozak lau lengeiak, ala?

ANDER.—Benetan, olan esaten yoek or; baña nire ustez gure bizitzak osotzen dabezanak yana ta edana dozak.

TOBI.—Yakintsu az i; edan eta yan yagiguan orrazkero... Miren, geroooo!... Ekazu pitxar bete ardao.

AKETOA aurrera.

ANDER.—Emen dator ergela, bai orixe.

AKET.—Zelan zagoza, ene kutunok? Eztozue eguño ikusi gu iruron irudirik, ala?

TOBI.—Ondo etorria, asto ori. Abestu egiskuzak abesti batzuk.

ANDER.—Sinis egidak, ergelak bular itzala yok.. Berrogei xilin baño gurago neuke orrenak lango zangoak eukitea; eta ergelak dauena lango abots gozorik izatea. Benetan, ergelkeri lirain lirainak eunkazan ik bart, ik Pigrogromitus'az eta Kueubus'ko gau-egun-bordin marrea zear Bapi'tarren igarotzeaz itz egin eunskuanean; benetan izan zoan eder-atsegingarri, eta sei txakurrandi emon neuskazan ire kutunarentzako. Artu ete enduazan?

AKET.—Artu neban zure eskupekoa, Malboli'ren surra ezta txibita-kirtenik-eta. Esku zu-

dau a, eta nik, bidutzi (mamu) errukarri onek, eztot giñxiagorik maiie nire ugazaba; eta andera ak, ni enazantzat arturik, ni kutun nauela dirudi. Zetan geldituko ete da guzti au? Nik gizonarena dagit-eta, onangorik dagidan *aiean* nigazko itxarorik ezin izan nire ugazabak; emakume nazan alde-tik, nirearen zori txarra! Olibe gaxoak bai egingo dauzala alperriko intziriak! Aldi ori, ik askatu bearko dok korapillo au, ez nik; aska-gatxegi da korapillo au nik askatzeko. (Alde dagi).

ria dau nire etzandereak, eta Mirmidonak eztira garardotegirik.

ANDER.—Ederto baño edertoago! beti be ori yatzu ergelkeririk onena. Orain abesti bat.

TOBI.—Tiruk; autsoz sei txakurrandi; abestu egiskuk abestiren bat.

ANDER.—Autso erlain bat nire aldetik be: zaldunak zerik emon ba'yagik...

AKET.—Maite-abestiren bat, ala abesti benen bat gura dozue?

TOBI.—Maite-abesti, maite-abesti.

ANDER.—Bai, bai; bizitza benek etxaustak ar-dura.

ABESTI

AKET.—

Ene maite ori, nondik nora zabilztz aldarrai? Geldi ta entzuizu: ba-dator zure maite zintzoa,

Abesgoiti ta abesbeiti abesten dakiana: Ez yoan urrinago, kutun ezti ori: Ibilteen atzena maitaleen trikitxa da, Edozein gizon zurrek ondo dakiana.

ANDER.—Itzalez eder, bai orixe.

TOBI.—Bikain. bikain.

AKET.—

Zer da maitasuna? Ezta gerokorik: Oraíngo pozak oraingo borrea dakar; Gerokorik eztakigu seguru oraíndik; Etxon, etxon? Or eztozgu betekadarik: Mun egidazu orrazkero, ogei mun eztiz, Gaztearoa ezta irauteko zeretakorik.

ANDER.—Ni benetako zaldun nazan bestean gozo da orren abotsa.

TOBI.—Arnasa intsigikor da orrena.

ANDER.—Izan be, Ezti-ezti ta intsigikor.

TOBI.—Surretatik abesten dauenean, gozo ta intsigikor dok. Baña ez ete yautsaguk yantzazoko ortzeari? Gautxoria, mozolloa iratzarriko ete yoagu eule bateri iru gogoak

atera arteraño abestuz? (6). Egingo ete yoagu olangorik?

ANDER.—Maite ba'nozu, orixe dagigun: abestuten txakurra langoxe nozu.

AKET.—Gure Anderea-arren, txakur batzuk ondo abestuten dabe.

ANDER.—Bai izan be: "I, zistrin" abestia abestu dagigun.

AKET.—"Ixilik ago, i zistrin ori", ala, zaldun? Orrako ori abestutekotan, zu zaldun ori zistrin deitu-bearrean iminiko nozu.

ANDER.—Eztok izango lenengoz nik nire aurrekoa ni zistrin deitu-bearrean imini izan dodala. Asi adi. ergel: "Ixilik ago" itzekaz asten dok.

AKET.—Bein be eztoz asiko ixilik egotekotan.

ANDER.—Olantxe dok, izan be! Ia, asi adi. (Abesten daragoioe).

MIREN aurrera.

MIREN.—Ze katu-irritze darabiltzue zuok emen? Nire etzandereak bere ondasunzaia oetik eragi ta zuok etxe onetatik aterateko agindu ezpa-dautso. ez egidazue sinistu gaurdanik ara bein be.

TOBI.—Txinar da gure anderea, gu, ostera, begirapentsu; Malboli, barriz, Peg-a Ramsey utsa yatzu, eta "Iru gizon gogargi" gaza gu. Enaz ni senide, ala? Enaz ni zure etzanderearen odoleko, ala? Zoaz ortik zear, andera! "Gizon bat bizi zan Babilon'en, andera, andera" (Abestuz).

AKET.—Izurriak eroango al nau, baña zaldun onek gogaldi lango gogaldia dau.

ANDER.—Bai, orrek ondorik asko egiten dau, atara yarriazkero, eta bai neuk be; gatz geiagi dau orrek, baña nik neurezago egiten dot.

TOBI.—"Lotazillako amabigarren egun ori!" (Abestuz) (7).

MIREN.—Ixilik zagoze, Yaungoikoa-arren.

MALBOLI aurrera.

MALB.—Zoratu egin yatzue, ala, yaunok? Edo, zer yazoten yatzue? Eztozue bururik, era-mera onik eta lotsarik gabeko orduotan pertzaginen antzeko onango zarata ta iskanbillarik aterateko? Nire etzanderearen etxea garardotegitu ta etxartebideak zear euren salgeiak saltzen dabiltzanak lez gedarrez abestu bear ete dozue, erdi ixilik abestu barik? Ez ete dozue lekuri, laguni, ta aldiri bear yakon lotsarik?

TOBI.—Yaun, aldiari izan dautsagu guk be-

girunerik, gure abestietan. Zoaz ortik zear eta eskegiko al zabez.

MALB.—Tobi yaun, argi ta garbi itz egin bear dautzu. Nire etzandereak agindu daust zuri esateko, zu bere etxean bere senidetat artu-arren, eztauela zer-ikusirik zure iskanbillekaz. Zuk zeure burua zure bide txarretatik bartzatu al ba'dozu, ondo etorria zara etxe onetara; ostantxean, zuk ari agur egin gura ba'dautsazu, a gertu baño gertuago dago zuri agur egiteko.

TOBI.—Orrazkero, biotzeko ori, agur, nik nai ta nai ez alde egin bear dot-eta.

MIREN.—Ez, Tobi yaun on.

AKET.—Orren begiak diragarrenez orren egunak ia yoanak dira.

MALB.—Olan ete da?

TOBI.—Baña ni enaz ilgo inoz be.

AKET.—Tobi yaun, guzurra diñozu orretan.

MALB.—Omengarri yatzu ori.

TOBI.—Alde egiteko aginduko ete dautsat? (Abestuz).

AKET.—Eta zer, olangorik egin ba'dagizu be?

TOBI.—Alde egiteko ta yaramonik be eztautsadala egingo esango ete dautsat?

AKET.—Ez, ez, ez, orrenbesteraño etzara azarriko.

TOBI.—Doñutik landa, ala? Guzurra diñok ik, yaun... Ondasunzai baño goragorik ete az? I on-indartsu azalako aurrerantzean opilik eta garardorik eztala izango?

AKET.—Izango da, bai, olangorik, Ane Deuna-arren; eta txitxiparreak be berotuko dau agoa.

TOBI.—Zuzen ago.-Zoaz, yaun, eta ogi-birrinenez igurdi egizu zure katea (8): pitxar bete ardao ekarri, Miren.

(6) Iru gogo, iru arima eulek? Yakintzazale "peripatetiko"en eretxiz gizonak iru gogo, iru arima dauz: bat zugatzak eta landarak *da*-benetarikoa; beste bat abereak dabenetarikoko³, ta irugarrena gizonaren bere berea. Shakespeare'n aldiko euleak entzute andiko abeslari yatzuzan.

(7) "Lotazillako amabigarren egun ori!". izan, egun ori etzan Lotazillako amabigarrena, urrengo urteko Urtarrillako seigarrena, Erregeen Eguna baño, ordurako Gergori Doipuruaren aldi-zuzenketea eginik egoan-eta. Shakespeare'k emen aldi-zuzenketa ori oraindik ez egintzat emoten dau, ez baña katolikoentzat gogo txarrez. Izan be, antzerki onen izenak "Amabigarren Gaua"ren ordez, "Erregeen Eguna" izan bear leuke, egun orri dagokiona da-ta.

(8) Lenago, andikien, etxeetako ondasun-

baño geiagotzat ba'dozu, ez al dautsazue emongo orrei erago zakox au aurrera eroateko biderik; esku au-arren zin dagit ak yakingo dauela emen yazo dana ta yazoten dana. (Alde dagi).

MIREN.—Zoaz zure belarriak aztintzen.

ANDER.—Gizon orri burrukarako eupadea yaurti, gero tertzioan uts egin eta ori agoabete aginegaz iztea ta gose danari edaten emotea ainbatez on litzakez.

TOBI.—Orixe egik, zaldun orrek; neuk idatziko dauskat eupadea; naiz, itzez bidaliko yautsat orri ire eupadea.

MIREN.—Tobi ezti, gau onetan epe artu egizu; kondearen mutil gaztea gaur berakin egon danazkero, artega dago nire anderea. Nire ardurapean itxi egizue Malboli' gazkoa: aren lepotik barre polito egin eta zuon barregarri egin ezpa'dagit a, oraindanik aurtortzen dot oean artez etzateko lain buru be etzotala. Ba-dakit orrenbeste egin daikedala.

TOBI.—Yakitun egin gagizuz. yakitun egin gagizuz; eralgi egiskuzu aregazko zerbait.

MIREN.—Andera Miren-arren, yaun, batzuetan a Garbizale (Puritan) edo olangotsu yatzu.

ANDER.—Ene! yakin izan ba'neu yakin olangorik, txakurrari legetxe narrua berotuko neuskion.

TOBI.—Ostera! Garbizale dalako, ala? Zein dok ire orretarako egipide bakana, zaldun maite?

ANDER.—Etxoat nik orretarako egipide bakanik, baña bai egipide onik asko.

MIREN.—Garbizale txerrenik ezpa'da be, dana dala, inoren ederrera yartekorik barik beste edozer da: idaztirik zelango danik be ikusi be egiteka dana dakiala arropuzkeriz esaten dakiana da; sinistuta dago bera geitasun eta ontasunez bete-beterik dagoia, eta ori dau onarritzat bera dakusen guztiak maite dabela sinisteko; eta aren akats orretan aurkituko dau nire apenak egipide ederrik asko.

TOBI.—Zer egiteko zuk?

MIREN.—Maite-idazlri ulerkaitz batzuk egotzi-

ko dodcz lurrera aren bidcan; eia eurretan, bere bizarraren margoz, bere zangoen eraz, bere ibilkeraz, bere begien esanguraz, bere mosu ta antez bere burua ondo zeinduta ikusiko dau. Nik ba-dakit zure illoba nire etzandereak legetxe idazten; oitutako geitan gure idazkerea biotatik zeinena dan igartea zail da.

TOBI.—Ederto baño edertoago! ba-dot asmoaren usainik.

ANDER.—Nire surretara be eldu da.

TOBI.—Zuk lurrera itxiko dozuzan idazkiak nire illobeagandiko dirala ta a orrek in mai-temindurik dagola uste izango dau orrek.

MIREN.—Izan be, olangotsu da nire asmoa.

ANDER.—Eta zure zaldiak astotu egingo dau ori.

MIREN.—Astotu, bai, astotu; eztoz ezpairik orretan.

ANDER.—Itzalez bikain izango da.

MIREN.—Yolasik gurenena, bai orixe. Nire osakiaik egingo dau bere egitekoa. Zuok biok kuika yarriko zarie toki baten, eta bai ergela be berean, ak idazkia idoroko dauen iekuan; ikusi egizue zetara yoten dauen. Oera gau onetan, eta yazotekoaz ames egin. Gau on. (Alde dagi).

TOBI.—Gau on, Pentesile.

ANDER.—Neska ori on da, bai orixe.

TOBI.—Arrano yak ori, eta yator alan be, eta gurtu egiten naiok ni. Eztok olan, ala?

ANDER.—Neu be len gurtzen nindun.

TOBI.—Gaoazan oera, zaldun. Diru geiago eskatu bear dok.

ANDER.—Ire illobeakin ezin ezkondu ba'nok, Iarri aurkituko nok.

TOBI.—Diru geiago ekarteko agindu egik, zaldun; atzenean be lortu ezpa'dagik nire illobea, Zaldizar deitu nagik.

ANDER.—Diru geiago eskatu ezpa'dagit, ez egidak sinistu gaurdanik ara eta euk zerguratzat etsi ta erabili nagik.

TOBI.—Tiruk, tiruk; ardao edalontzikada batzuk edaten naiok ni; beluegi dok orain oera yoateko; tiruk, zaidun; tiruk, zaldun. (Alde dagie).

IV AGERLEKU.-DUKEA'ren yauregiko Gela.

DUKEA, BIOLE, KURI ta beste batzuk aurrera.

DUK.—Eresiren bat yo egidazue: Egun on, adiskide onok: Orain, Kaisari on, bart entzun gendun abesti zar-zarra bakarrik; ak nire lerea asko arindu eustala uste yoat; bai, doñu bizkor eta arinak baño askozaz

be geiago; tira, aldikadaxto baten baño ez.

zaialc, beste otseinetatik berezteko ta euren ogibidearen ezaugarritzat, katetxo bana erabiltzen eben idunean.

KURI.—Eder izango al yatzu, baña ori abestu bear leukena eztago emen.

DUKEA.—Nor da orrako ori?

KURI.—Pesta izkirimirilaria, Pesta ergela, ene yaun; Olibe anderearen aitari atsegingarri be atsegingarri izan yakona; or da or orrenbaten etxean.

DUKEA.—Billa egizue, eta artean yo doñua. (KURI'k alde. Eresi). Ator ona, mutil. Iñoz iñor maite ba'dagik, oroitu nagik maitetasunaren min zorrotz eztieta; eta izan be, benetako maitale guztiak aurkitzen dozak ni orcdn aurkitzen nazan lez, artega ta uxo beste edozetan, eurak maite daben izakia- ren etenbako gogorapen eta irudipenetan ezik... Begiko izan ete yak doñu au?

BIOLE.—Benetako erantzuna bidaltzen dau orrek Maitasunak bere yezarleku dauen lekura bertara.

DUKEA.—Irakasla-antzo itz dagik ik: nire bi- zia-arren zin yagiat, gazte izan-arren, ire begiak yo yok ik maite dokan zerbait edo norbait; ez ala, mutiko?

BIOLE.—Aran bai, zeuri eskerrak.

DUKEA.—Nolango dok orrako emakume ori?

BIOLE.—Zeu langoxe.

DUKEA.—Orrazkero, *a* eztok itzakorik. Zen- bat urte yok, arren?

BIOLE.—Zeure urteetako, edo olangotsu da, yaun.

DUKEA.—Zarregi dok, Yaungoikoa-arren. Orraitiño be emakumea bera baño zarragokin ezkondu bedi; olan izatekotan, bere senarrari biotzez yosirik dirau, olan beti bardin dirau bere senarraren biotzean. Izan be, gazte, guk gure buruak goratu-arren, emakumek baño yauskorrago, makalago, lu- ze-eretxiago, aldakorrago gara, ta gure irritsak emakumeenak baño lenago galdu la ezebeztuten dira.

BIOLE.—Olanxe dala uste dot, yaun.

DUKEA.—Orrazkero zu baño gazteago bedi zure maitea, ostantxean zure maitetasuna ezta izango luzaroko: izan be, emakumek larrosak langoxe dira, loratu ta bein lorea idigi ta zabalduazkero, ordu berean lurre- ra yalgiten yaken larrosen antzekoxe.

BIOLE.—Olangoxe dira izan be: ene! bai izan be: euren osotasunera eldu diranekoxe il- teko!

KURI ta AKETOA aurrera.

DUKEA.—I, lagun, betor bart abesturiko abestia...; Oroitu egik, Kaisari; zar eta lauetariko dok: neskazarrak eta orratz- euleak, eguzkitan, eta euren asti-aldietan azur-orratzez ari-lanetan daragoioen neska-

meak abestuten yoek orrako ori: egia esa- teko, benetan umekeri dok izan, eta maite- tasunaren errugetasunaz yaragoiok, beño- la lez.

AKET.—Gertu zagoz, ala, yaun?

DUKEA.—Bai; abestu egik, arren. (Eresi).

ABESTI

AKET.—

Ator ona, ator ona, eriotza,

Eta nekosta betilunpean eratzen nagizue;

Alde egik, egaz egik, arnasa:

Neska lirain biotz-gogorrek il nau.

Agin-orrolloz eslali nire gorpu-oial zuria.

Ene! gertau egidazue, gertau, bai:

Nire eriotza-antza ez beste iñok obeto iru- dituko

Ez zabaldu nire gorpu-kutxa baltzaren ga- nean

Ez lorarik, ez lora ezti-atsegingarririk:

Ez begio agurrik egin adiskidek, ezetariko adiskidek

Nire gorpu gaxoari nire azurrak egotzi di- ran lekuan:

Millaka ta millaka intziri aurreratzeko,

Eratzen nagizue benetako maitale goibelek

An negar egileko nire ilobia idoro

Ezingo dauen tokian.

DUKEA.—Auto au ire nekeen alderako.

AKET.—Aitau be ez egin nekerik, yaun; poz- karri yal abestutea.

DUK.—Orrazkero, ire etsegina ordaindu gura yoat.

AKET.—Bai, izan be. yaun, eta atsegina bein ordainduko da.

DUK.—Eak orain igandik alde egiteko bai- mena,

AKET.—Mukerkeri-yainkoa lagun bekitzu orain: eta yostunak tapetanezko gorantx aldaga- rrik egingo al dautzu, zure biotza opal eginik dago-ta!... Olango gizon goga-alda- gatxak itxasoratuko al litzakez, arazoak edo- non euki ta asmorik iñon be eztabenak; olangoak dira yoan-etorrij alsegingarria al- perrik egiten dabenak-eta. (Alde dagi).

DUK.—Boaz beste guztiak be... (KURI'k eta Laguntzakoak alde). Beste bein, Kaisari, zoaz biotz-gogorrik gogorrena dan agana: esan egiozu ari mundu guztia baño zindoa- go dan nire maitetasunak eztauzala artzen aintzakotzat aren lur-arlo zakarrak, zoriak pilatu dautsazan ondasunak; esaiozu aren ondasunak zoria bestean aldakor dírala, ta alangotzat dodazala; ondasunok barik, *a* bera dan arrigarritasun eta pitxizko errega- noak, izatearen beraren yolaskizun dan ak berak naratorrela.

BIOLE.—Eta ak ezin maite ba'zindukez, yaun, zer egiteko?

DUK.—Olango erantzunik ezin artu negike nik.

BIOLE.—Baña, benetan, artu bearko dozu. Dagigun beste emakumeren batek, eta ba-ledike orrenbestekorik yazotea, zuk Olibe'ganako zure maitasunagaitik dozun biotzmin besbera dauela zukanako maitasunagaitik: zuk ezin dozu maite orrako ori: orixe erantzuten dautsazu. Ez ete dautsazu erantzun bear aren zukanako maitasunari?

DUK.—Eztago emekumearen bularrik nirea lango lereari eutsin legikeonik, ezta maitetasunik nire biotzari emoten dautsan lera indartsua langorik be: emakumek eztau onenbesteko biotz andirik, onenbeste artzekorik. Aik eztabe non arturik. Ene! arein maitetasuna irrits deitu ziñei, gura ba'dozu..., areina ezta biotzekorik, agoko baño, eta bete ta ganaz egiten dabe, eta betekadeagaitik, iguindu ta tzera egozten dabe; baña nire maitetasuna itxasoa *aña da* gose. ta itxasoak aña ausi daike: ez egidazuz alkarren alderatu emakumek niri izan daiskedan maitasunik eta nik Olibe'ri dautsada.

BIOLE.—Bai, baña nik ba-dakit...

DUK.—Zer da zuk dakizuna?

BIOLE.—Ondoeigi dakit nik emakumek gizonakanako maitetasunean noragiño eldu ledikezan. Benetan, aik guk besteko biotz

zintzorik ba-dabe. Gizon bat maite eban alabea eban nire aitak, eta ni emakume izaitekotan nik zu maiteko zindukedazan bes-tean-edo maite ebana.

DUK.—Eta zer yazo yako ari?

BIOLE.—Idatzi bere dago ari yazoa, ene yaun. Arazoa bere buruan erabiliaren erabiliz írístuaz yofan. Ak ez eutsan inoii aitatu be egin gura bere maitasuna, bai, osteia, ostonduta euki, mamanoa loa-pipilean egoten dan lez, beie mosuetako danvasko-goiria yateko: eta mukeikeii oilegi ta bellegiaz, ilobi-ganean yezarrita dagon epeaten antzeia, egoten zan naibageaai inibaneka. Onako oii ez ete zan benetako maitasunik? Guk gizonezkoak esan daikegu ertiakumek baño geiagooik, aik baño gogonago ta ganatzago zin egin; baña, izan, gura doguna baño geiagorena egiten dogu; eta izan be, andi ageitzen gaia gu guie aginduetan, baña txiki guie maitasunean.

DUK.—Baña zuie airebea bere maitasunik il eban, ala, ene mutiko?

BIOLE.—Neu nozu nire aitaren alaba guztiak eta bai seme guztiak be..., eta orraitño ez-takit... Yaun, andera orregana yon bear dot, ala?

DUK.—Bai, ori dok ire arlo ta lantegia. Oa agana arin be arin: emoiok pitxi au: esaioik nire maitetasunik ezin dauela atzera egin, ezta ezetzik artu be. (Aldi dagie).

V AGERLEKU.-OLIBE'n Baratza.

TOBI AGOBERO, ANDER MOSULARU, eta PABEN aurrera.

TOBI.—Ator onago, Paben yaun.

PAB.—Bai, yoango naz; yolas onen bildemk galdu ba'dagit, goga-yausikeriak eriotzara-giño egosi ta erre nagiala.

TOBI.—Ez ete intzake poztko i, txakur amurratu zistrin ori Iotsaturik ikusiko ba'endu?

PAB.—Poztu ezeze, pozarren ikutika be egingo neuke, gizon: ba-dakizu ba, artz-zirikatze bategaitik, emen egíndako artz-zirikatze bategaitik galduzazu eustala ak nire etzan-dereazko ederra.

TOBI.—A asarretzeko osteria be ekarriko yoango artza; baltzak eta gorriak ikusiazoz ta burutik eragingo yautsaguk... ez ete, Ander yaun?

ANDER.—Ori egin ezpa'dagigu, eztaikit zetarako bizi garean.

MIREN aurrera.

TOBI.—Emem datoi azeiitxoa... Nolan zagoz, Indietako niie asun oii?

MIREN.—Zoaze iuiok ezipelpera: bide au dakai Malboli'k; on aiagoan eguzkitan izan da oidu-eidi onetan beie ítzalaí eia-meiak egiten: oai zekioez, aii iiri egite-anen; idazki onek a eigel ameskoi egingo dau-ta. Ostondu zadize, yostaketa-anen! (Gizonak ostondu egiten diia). Atza i or (Lurrera izten dau idazki bat); izan be, or yatok gili-gilz goatu bear dan arrankaria. (MIREN'ek alde).

MALBOLI aurrera.

MALB.—Alanbear utsa yatzu; dana da alanbear. Maite nindula esan eustan bein Miren'ek: ori baño geiago esaten be entzunik dot nik a, zera, ari burura etortekotan, nire antzekoren bat izango zala. Orrez ganera.

- aren yarra dabilen beste edonori baño lotsa ta begirapen geiago daust niri. Zer sortuko ete da ortik?
- TOBI.—Emen dogu dollor ustetsuegi bat!
- PABEN.—Ixiik, arren! Begiratzearen begiratzek antzartu, kokolotu egin dau ori; ori bai puztuten dala berorren luma aztinduen azpian!
- ANDER.—Uf! narrua berotuko neuskio nik ziztrin orri».
- TOBI.—Ixilik ago; gerooo!
- MALB.—Konde izateko bidean Malboli...
- TOBI.—A, zital ori!
- ANDER.—Pistolakada bat emoiok, pislolakada bat emoiok.
- TOBI.—Ixilik. ixilik.
- MALB.—Orrenbesterik len be yazo izan da; andera andikirik ezkondu izan da bere soñekoen yagola mutilekin.
- ANDER.—Egitekoa egin zendun, Iezabele!
- PABEN.—Ixilik, arren! idunaz gora sartu da arazo orretan; begira irudimenak zelan puztu dauen.
- MALB.—Akin ezkondu nintzalarik iru ile bete baño eztirala, nire lekuan yezarrita...
- TOBI.—Ene! arriak yaurtiteko arranbelik, naiz aballarik al neu ori begian yoteko!
- MALB.—Atorra ule-aztin adarduna aldean dotala, eta Olibe an lotan itxi dodan egunetzategi apitzetik yagi-barri natorrela, dei egiten dautset nire otseinei nire ingurura.
- TOBI.—Sua ta sulbura etorriko al dozak ire ganera.
- PABEN.—Ixilik. ixilik, arren.
- MALB.—Eta gero, yaun danaren gogaldia artu: begirakune benik egotzi ingurura, ni nor nazan eta nire ingurukoak nortzuk eta zertzuk diran iragarteko, eta nire senide Tobi eskatu[^]
- TOBI.—Sarrallak eta oin-lokarriak ezarri orri!
- PABEN.—Ixilik, ixilik, ixilik, arren! Orain dator etortekoa, orain.
- MALB.—Nire otseinetarik zazpi, agindua artuala beterik, aren billa doaz: betozkoa okerturik nago ni bitartean; eta alanbearrez, naiz erloiuari aria emoten, naiz pitxi ederrren bateri zirrika daragoiot. Urrerretan da Tobi; andik burua ta bizkarra makurtzen daustaz...
- TOBI.—Bizirik iraun bear ete dau urlri onek?
- PABEN.—Epea burkadaka kendu ba'daisku be, ixilik yarra oraindik.
- MALB.—Onan luzatuko dausat nire eskua, ekanduzko nire irribarrea ugazabaren begirakune benez estalirik...
- TOBI.—Eta ez ete dauska emongo orduan Tobi'k ezpanetako lango ezpanetakorik?
- MALB.—"Tobi osaba, nire zori ta alanbearrak zure illobeari lotu nautsonazkero, emoidazu onan itz egiteko baimena" esan-ala...
- TOBI.—Zer, zer?
- MALB.—"Osatu egin bear dozu moskortikeria".
- TOBI.—X/// oa ortik zear, legentsu ori!
- PABEN.—Ez, gizon, epe artu egizu, ostantxean gure yostaketea alperrik galduko dogu-ta.
- MALB.—"Orrez ganera, zuk zure bizitzako altxorra alperrik galtzen dozu zaldun ergel dalakokin".
- ANDER.—Nitzako dok ori, bai orixe.
- MALB.—"Ander dalako batekin".
- ANDER.—Ba-nekian nitzako zana; ainbat eta asko be ba-dira ni ergel deitzen nabena-eta.
- MALB.—Zer dogu au? (Idazki eragi-ala).
- PABEN.—Ointxe ollagorra saretik ur da.
- TOBI.—Ixilik, arren! eta gogaldiak gedarrez eta zoli- zoli irakurriazoko ai dautso!
- MALB.—Nire bizia egingo neuke baietz izan idazkera au nire ugazabanderearena; bai, bereak dira emengo C'ak, U'ak eta T'ak: eta onantxe idazten dauz ak bere P andiak. Aren eskutiko da agiri-agirian.
- ANDER.—Aren C'ak, aren U'ak, eta aren T'ak. Zegaitik ori?
- MALB.—(Irakurri dirakur) "Maite ezezagunarentzat au, ta nire gorantziak": neskato aren esakera berberak!... Ekak ire baimena, argizai orrek,, Geldi! Ikurratza ak berak ikurratzeko beti erabilten dauen Lukertze' ren irudiduna da: nire etzanderea da au. Norentzako idatzi ete dau?
- PABEN.—Irabazi dau onek ori, biotz eta guzti.
- MALB.—(Irakurri dirakur) "Yupiter'ek ba-daki ni maitemindurik nagona:
Baña nor maite dot?
Ez egin zirkinik ezpanok,
Gizonek eztau yakin bear".
"Gizonek eztau yakin bear". Zer dator urren? Neurria aldatuiki!.. "Gizonek eztau yakin bear"... Eta onako au i ba'intz, Malboli?
- TOBI.—Arranotan! eskegi egingo induket, azkonar ori!
- MALB.—"Ba-dot nik agindu-alik nik gurtzen dodan lekuan:
Baña ixilak, Lukertze'n aiztoaren antzera, Zartada odolgez odola dariola iminten dau nire biotza.
M. O. A. I.'k agintzen dau nire biotzean".
- PABEN.—Igarkizun ori bai ba-dala puztua!
- TOBI.—Neskato ori bai bikain, gero?
- MALB.—"M. O. A. I. da nire biotzaren yaun

eta yabe".--Bai, baña dakusadan bein, dakusadan bein, dakusadan bein.

PABEN.—Neskato orrek bai gertau dautsala orri yaki edendu lango yaki edendua!

TOBI.—Eta ak gertautara ara yatsi da yaten sai ori ega-otsez!

MALB.—"Ba-dot nik agindu-alik nik gurtzen dodan lekuan". Bai, ba, ak niri agindu leisket: neskato orren otsein naz ni, nire uga-zabandera da ori. Bai ba, agirian dago au itsu eztanentzat. Ezinik eztago *emen...* Gagogiozan orain atzenari... Zer esan gura ete dabe agakako izki edo letrok? Nigan idoro cl' ba'nei izkion antzekorik... Geldi, ixol!... M. O. A. I..

TOBI.—Ene! bai! asmau egik ori... otz, otz, oiz.

PABEN.—Eiza-txakur orrek ausika ekingo yautsak zera dalakotan, azeriak beste kiratsik emon-arren.

MALB.—M... M onek Malboli esan gura dau; M... bai, izki onegaz asten da nire izena.

PABEN.—Eztot esan nik ori estukuretik urten-go zala, ala? Etxe-txakurra on yatzu usaina galtzeko.

MALB.—M... baña olan izatekotan, eztator era-ra ta arira urren datorrenagaz; orrek eta orren urren datorrenak alkarrekin burruka ta ukabilka daragoioe; A'k etorri bear leuke urren, baña O dator etorri.

PABEN.—Bai, O'ka amaituko da au, urrean.

TOBI.—Bai, izan be, ostantxean txibitaka erabiliko yoat, eta oi! gedar eragin.

MALB.—Eta gero I dator atzenean eta atzenen.

PABEN.—Bai, ire atzekaldean begirik ba'endu, ire atzekaldean itzaxto esanik gei-ago ikusiko enduke, ire aurrean zori onik baño.

MALB.—M. O. A. I.; asierea lez azaltzerik eztago emen, baña orraitioño be, apurtxo bat estutuazkero, nire alderatu daiteke, eta, izan be, izkiok guztiak dira nire izeneko. Ixilik! neurribako itzak datoz urren... "Onako au zure eskuetaratu ba'dadi, gogotan erabili egizu. Nire izarrez, alanbearrez, zu baño goragoko naz; baña ez izan anditasunaren bildurrik. Batzuk yaiotzaz dira andiki, beste batzuk iritxi egiten dabe anditasuna, eta batzui anditasuna bidean aurrera egozten yake. Eskuzabal dozak ire alanbearrak; biotzez eta gogoz besarkatu egizak. Eta izateko azanera oituteko, egotzik igandik ire narru zerra, narru-barri agertzeko. Senide bateri arerio izan akio, traketz eta latz izan adi ire otseinentzat: ire minak itz ben eta gedartsuak egin dagizala: bakan agertu

adi; igaitik intzirika dagonek emoten daukaz onuok. Gogoratu egik nok goratu ta txalotzen izan dauzan ire oinzorro bellegiak eta nor dan ire oinzorroak galartzu kurutzetuz loturik ikusi gura leukezana. Gogoratu, gero? Ekiok ire egitekoari; eginda ago i, euk olangorik izatea nai izatekotan; nai ezpa'dok, aurrerantzean be nire ondasun-zai izan akit, nire otseinen lagun, eta ez zori onaren atzak ukutugarri. Agur. Ire otseintzak ikin aldalu gura leukezan neskato, zori txarreko ondasuntuak". Zelaiai argi egiten dautsen egun-argia bez au baño argi-ago: agirian dago au. Arro egingo naz, politika-idazleak ixakurriko dodaz, Tobi yau-nari zangoak moztuko dautsadaz, erantziko dot nire zakartasuna, pinpirin egingo naz, benetako gizon, gizon yator. Enago ni burutik eginda, enago amesetan; eta izan be, edozek nakar onetara, zera, nire etzandereak maite nauela.. Ak goratu daustaz oraintsu nire oinzorroak, ak goratu ebazan nire zangoak galartzu kurutzetuz baturik egozalako; eta onako guztiotan ak ni maite nauela ta nik bera maite izatea gura leuke-la ta, bide batez, bere begiko diran ekan-duotara bultzatzen nau. Nire izarrai esker-rrak, zori ontsu naz ni. Bakan izango naz, buru-yagi ta arro izango naz; oinzorro bellegiak eta galartzu kurutzetuz lotuak *eiabiliko* dodaz, eta txirikelan yantzita. Gora Yupiter eta nire izarrak!... Idatzi-ostekorik be ba-dogu emen. "Ezina da zuk ni ez eza-gutzea. Maite ba'nozu, zure irribarrez iragarri egizu; ondo datorkizuz zure irribarreak; orrazkero, irribarre egizu nire aurrean, nire maite ezti orrek, arren". Eskerrik asko zuri, Yupiter. Irribarre egingo dot; zeuk zer-gura egingo dot. (Alde dagi).

PABEN.—Yostaketa, olgeta onetako nire ar-loa enuke emongo Sopi'ren ondasuneta-tik ordaintzeko millaka txanpon urtean-ur-teango saritzat emongo ba'leustez be.

TOBI.—Neska otsein onekin ezkondu be egingo nintzakek onango zer bikaina asmau izan dauelako.

ANDER.—Bai neu be.

TOBI.—Eta enuskio eskatuko beste ezkonsa-ririk onango beste yostaketa bat baño.

MIREN aurrera.

ANDER.—Ezta nik be.

PABEN.—Emen dator nire yostaketa-asmatz-illa zindoa.

TOBI.—Zure oña nire idun-ganean imini gu-ra ete dozu?

ANDER.—Naiz nirean?

TOBI.—Ala nire buruaren yabetasuna "tray-trip" yokoan yokatuta zure yopu egingo naz?

ANDER.—Naiz neu? Bai orixe.

TOBI.—Izan be, iñondiko amesa imini dau-tsazu buruan-eta, ori burutik yoan dakio-nean burutik eginda gelditu bear dau orrek.

MIREN.—Bai, baña egia esaidazue: eragin ete dautso orrako orrek?

TOBI.—Emaginari txitxiparreak bestean.

MIREN.—Yostaketearen ondorenak ikusi gu-ra ba'dozuez ba, zagoze ari adi a lenen nire etzandereaganatu dadinean: oinzorro belle-

giakaz agertuko yako ari eta ak margo edo kolore orri iguin dautso; eta zango-galar-tzuak kurutzetara dauzala, eta nire etzan-dereak olangorik ikusi be eztau gura izan-ten; irribarre be egingo dautso, eta ori aren oraingo gogaldiarentzako ezta izan-go bape egoki; gotiluntasun itzala dau ba, eta olangorik berari iñok egitea zapuzkeri-ztat artuko dau; olangorik ikusi gura ba' dozue, zatoze nire yarrai.

TOBI.—Tartar edo su-lexako atetara be bai zakin, burubidetan zu txerren bikain-bikain zara izan be-ta!

ANDER.—Bai ni be. (Alde dagie).

III EI: iTALDI

I AGERLEKU.—I JLIBE'neko Baratza.

BIOLE aurrera, eta bai AKETOA be. Au dan-borragaz.

BIOLE.—Yaungoikoa lagun bekik, adiskide, eta bai ire eresia be. Ire danborretik bizi az, ala?

AKET.—Ez, yaun, yauretsetik bizi naz ni.

BIOLE.—Yauretse-gizon augu, ala?

AKET.—Ez olangorik, yaun; yauretsetik bizi naz; eta izan be, nire etxean bizi naz. eta nire etxea yauretsearen aldamenen dago.

BIOLE.—Ori olan izatekotan, errege eskekotik bizi dala be esan zengike, errege eskekoaren aldamenen bizi ba'da: naiz yauretsea danborraren aldamenen yagiten dala, zure danborra yauretse-aldamenen egotekotan.

AKET.—Zeuk esan dozu, yaun... Izatekoak yatzuz gazteok! Gizon burutsurentzat esakerarik etxatzu auntz-narruzko eskuzorro baño geiagorik. Egikizunik errazena yatzu itzultetara imintea!

BIOLE.—Bai, ori be egia yatzu: itzakaz yola-sak egiten dakienak errez iminten dabez azpikoaz gora ta goikoaz bera.

AKET.—Orrazkero, ez al euekan izenik nire arrebeak.

BIOLE.—Zegaitik, yaun?

AKET.—Ba, yaun, aren izena itz da; eta itz akin yolas egiteak nire arrebea lotsabakotu ta alperrik galdu leike. Baña, izan be, itzak zital uts yatzuz, lokarriak zirtzildu egin izan dabez-eta.

BIOLE.—Zer dala-ta, yaun?

AKET.—Benetan, zegaitirik be nik ezin emon neiketzu itz barik; eta itzak ain guzurti ta ustel egin dira-ta, lotsa naz euren bitartez

zegaitirik emoten.

BIOLE.—Zu gizon gogargi zareala ta ezeren ardurarik eztozula dakust.

AKET.—Ez olangorik, yaun, zerbaiten ardurarik ba-dot nik; baña nire yakinkidetzaz, zure ardurarik eztoz; ori ba' da nik ezeren ardurarik ez izatea, yaun. orrako orrek zu nitzako ikus-ezin egingo al zauz.

BIOLE.—Etzara zu Olibe anderearen ergela, ala?

AKET.—Ez, ez orixe, yaun; Olibe andereak eztau ergelkeririk: ak eztau eukiko ergelik, ez ergelkeririk bera ezkondu-arte: eta sardinzarrak sardinen antzeko diran bestean alkarren antzeko dira ergelak eta gizon ezkonduak, axe, senarra dala bietatik ergelena: izan be, ni enaz aren ergelik, aren itzen galtzalla baño.

BIOLE.—Oraintsu ikusi zaudaz nik Orsin kondearenean.

AKET.—Ergelkeria, yaun, munduaren inguruan ibiltzen da, eguzkia legetxe: edonon argi egiten dau. Mingarri litzakit, yaun, nire etzandereakin bestean sarri zure uga-zabakin be epza'lebiltz ergelak: zure yakituria an ikusirik dodala uste dot.

BIOLE.—Txantxetan yarrai ba'dagizu. ni banoa. Eutsi, zutzako onako au.

AKET.—Yupiter'ek, urren ulerik emoten asi dadinean, bizarririk emongo al dautzu!

(9) Toril eta Kerside alkarrekin maitamin-duriko gazte bi ziratan; Pcmdar, barriz, Kerside'n osaba ta ezkontza-jrloan gazte bion bitarteko.

BIOLE.—Egia esateko, erreten nagola bizarra eukite-arren esan bear dautzut; eta orraitño eneuke gura nire okotzean bizarrik azterik. Etzean dago zure etzanderea, ala?

AKET.—(Eskupekoa begira) Oneitariko bi ez ete dira gei umerik egiteko?

BIOLE.—Batera euki ta irabazian emonazkerro, bai.

AKET.—Pirgi'ko Pandar'ena egin gura neuke, yaun, Toril oni Kerside bat ekarteko (9).

BIOLE.—Aituten dautzut, yaun; eskeko burutsu izatea da ori.

AKET.—Nire ustez, yaun, ezta egiteko itzaiik eskekok beste eskekoren bat eskatzea: eskeko zan Kerside. Etxe-barruan da, yaun nire etzanderea. Neuk esango dautsat zu nondik zatozan; zu nor zarean eta zuk zer izan gurako zeuken eztoz nire narruan: nire lengean esan bear neukean eta neikean, baña itz ori erabiliegia da. (Alde dagi).

BIOLE.—Urli au burutsurik asko da ergelarena egiteko; eta burutsu izan bear da olango egikizunerako; bere egikizuna ondo egiteko, olangok nori adarra yo bear dautsan, aren gogaldia igarri bear dau, nori yoten yakon, eta noz yo; aztorearen antzera, aurrean dauen egaztia zelango dan igarteko begia zur euki bear dau. Egikizun au gizon zurrarena bestean nekor da; eta izan be, ak zurkiro erakusten dauen ergelkeria, egoki ta erako da; baña gizon zurrak, ergelkeriz yausi ba'dadiz, osoan orbantzen dabe euren zurtasuna.

TOBI AGOBEHO eta ANDER MOSULARU yaunak aurrera barrien barri.

TOBI.—Yaungoikoa lagun bekitzu, aitonon seme.

BIOLE.—Bai, zuri be, yaun.

ANDER.—Dieu vous garde, monsieur.

BIOLE.—Et vous aussi: votre serviteur.

ANDER.—Izango al zara, bai; zure naz ni.

TOBI.—Sartu gura dozu etxera, ala? Nire illobea zu beragana artu-gurarik dago, aganako arazorik ba'dakazu.

BIOLE.—Zure illobeagana nator, yaun; a da nire yoan-etoniaren elburu.

TOBI.—Eragin zure zangoai; dabiltzala.

BIOLE.—Yaun, nire zangoak obeto aituten dauste niri, zangoai eragiteaz zuk zer esan gura dozun nik aituten dodan baño.

TOBI.—Nik esan gura dodana zera da, zozala aurrera, sartu zadizala.

BIOLE.—Ibiliaz eta sartuaz erantzungo dautzut; baña aurreak artu dauskuez.

OLIBE ta MIREN aurrera.

Andera bikain-bikain eta oso-bete ori, zsrak usain gozozko euria bidaliko al dautzue.

ANDER.—Gazte ori yauregitar bakanetariko yak! "Usain gozozko euria!". Ori ondo.

BIOLE.—Níre arazoa íxileko da. andera, zure belarrietarako bakarrik dau itzik, orreik entzunbera ta adeibera dira-ta.

ANDER.—"Usain gozoak, entzunbera, adeibera": iru itzok gogotan euki bear dodaz.

OLIBE.—Itxi egizue baratzeko atea, eta bakarrik itxi nagizue, entzun dagiogan. (TOBI, ANDEH, eta MIREN'ek alde). Ekazu zure eskua, yaun.

BIOLE.—Nire adeiak eta nire otseintzarik apalenak zutzako, andera.

OLIBE.—Zer yatzu izena?

BIOLE.—Kaisari da zure otsein onen izena, errege-alaba lirain.

OLIBE.—Nire otsein, yaun! Munduak bere gogargítasuna galdu egin dau labankeri zarkarra erabili izan danazkero: zu, gazte, zu Orsin Kondearen otsein zara.

BIOLE.—Eta a zure da-ta, arenak oro zure izan bear; zure otseinaren otseina zure otsein da, andera.

OLIBE.—Agazko, nik eztoz a gogotan: aren oldozpenakazko, utsik al legoz aren oldozpen edo gogapenak, eta ez nigaz beterik!

BIOLE.—Andera, zure oldozpen maitagarriak aren alderako zorrozto, biztu, yangartzeko natortzu ni...

OLIBE.—Ene! arren bai arren, esanda daukottzut arez bein be geiago itzik ez egiteko: baña zure eskariak beste zerbaitera aldatu gura ba'dozuz, gurago neuke zeru edo ortzeko zer borobilen, izarren ereskidetasunera aldatuko ba'zenduz.

BIOLE.—Andera maite ori...

OLIBE.—Parkatu egidazu, arren; zure atzenengo ilurapenaren ondoren elastun bat bidali neutzun zure atzetik ara: eta, olan, neure burua ta nire otseina nekatu nebazan, eta zu zeu be bai, uriean: zuk nire egitea txarto aituteko bidean yarri nintzan, bide lotsagarri, zu zure etzanik artzeko bidean iminita. Zer uste izan dozu? Ez ete dozu imini nire entzute ona, nire omena, taketeri loturik? Eta bein taketeri estuta, ez ete dozu zirikatu, ez ete dautsazuz arpegira

(9) Toril eta Kerside alkarre'dn nailain:n-duriko gazte bi ziran; Pandar, barriz, Kerside'n osaba ta ezkontza-arlean gaztiz bion bitartek.

yaurti susmorik txarrenak biotz gogorrean sortuazo leikezan asmorik okerrenak? Buru-argi zara-ta, argirorik asko erakutsi dautzut nire biotza; nekostea da, ez bularrik, nire biotza ostonduten dauena: orrazkero, itxi egidazu zuri entzuten.

BIOLE.—Erruki dautzut.

OLIBE.—Maitetasunerako malla yatzu ori.

BIOLE.—Ez, oinkada bat bez; izan be, sarri-askotan ikusten dan zera da gure areraiak erruki izatea.

OLIBE.—Ba, orrazkero, ostera be irribarre egiteko garaia dala uste dot: mundu ori, arro be arro izateko dira beartsuak! inoren aginetan yausi bear ba'dogu, askoz oba da leoiaren aginetan yausi, otsoarenetan baño! (Erloiuak yoten dau). Erloiuak asarre dot astia alperrik galtzen dodalako... Ez izan bildurrik, gazte on, nik etzaudaz gura: eta orraitño be, zurtasuna ta gaztetasuna biak datozenean uztagai izatera, zure eskuko ba'da bietatik zeineri eldu ta ebagi, segurutik zure emazteak benetako gizoneri elduko dautso. Or dozu sarkalderako zure bidea.

BIOLE.—Sarkalderako bidea artuko dot beraz: esksrra ta osasuna bekitzuz lagun, andera. Ez ete dozu ezer nire ugazabarentzako?

OLIBE.—Etxon: esaidazu, arren, nitzaz ze eretxi dozun.

BIOLE.—Zareana etzareala uste dozula zuk.

OLIBE.—Zuk ori uste ba'dozu, ori berori uste dot nik zutzaz.

BIOLE.—Orrazkero zuzen zagoz: enaz ni nazanik.

OLIBE.—Zu nik gura neukena al zintzaz!

BIOLE.—Oba litzake, andera, nik gura neukena ba'nintz, orain zure ergel naz-eta.

OLIBE.—Orren ezpanetako zaputx eta asarrean agiri dan ezespren-moltsoak bai eder emoten dauela! Eriotza-errurik be ez agertuko lenago, ostonduta dagola uste dauen maitasuna baño: eguerdia da maitetasunaren gaua. Kaisari, udabarriko Iorak-arren. neskatasuna-arren, omen, zintzotasun eta edozer-arren, zure arrokeria gora-bera, nik ain maite zaudaz-eta, eztago zurtasunik, ezta zegaitirik be nire irritsa ostondu dagikenik: etzadiz ibili zeugan, zure kitean, nik zegaitik maite zaudazanaren zegaitik billa, nik maite ba'zaudaz zuk eztozu orren errurik-eta: bestera, zegaitiak ikustea galazoten dautzunari esaiozu: On da billaka iritxiriko maitetasuna, baño oba da billatzeka emon yakuna.

BIOLE.—Nire errugetasuna-arren zin dagit, eta bai nire gaztetasuna-arren be, biotz bat baño, bular bat baño eta zintzotasun bat baño eztdodala. Eta orrako orreñin yabe ezta emakumerik, ezta orreñin yabe inoz emakumerik izango be, neu bakarrik baño. Eta, orrazkero, agur, andera on: bein beiaготan eztautuz negarrik egingo nire ugazabaren negarregaitik.

OLIBE.—Orroitiño be erdu ostera be: ba-ledike ba, orain ari iguin dautsanaren biotza a maite izatera itzultea. (Alde dagie).

II AGEHLEKU.-OLIBE'neko Gela.

TOBI AGOBERO, ANDER MOSULARU, eta PABEN aurrera.

ANDER.—Ez, benetan, unetxo bat luzaroago be enaz egongo emen.

TOBI.—Ire zegaitia. eden maite: ekak ire zegaitia.

PABEN.—Nai ta nai ez emon bear dok ire zegaitia. Ander yaun.

ANDER.—Gure Andera Miren-arren, eguño niri egin izan daustan baño txera geiago egin dautsala ire illobeak kondearen mutil otsinari ikusi yoat; orrako ori baratzean ikusi yoat.

TOBI.—Bitartean i ikusten izan au ak, ala, mutil zar ori? Esaidak ori.

ANDER.—Nik orain i akustan bestean argi.

PABEN. Orretantxe agiri dok argi aren iganako maitetasuna.

ANDER.—Ixilik! astotzat artu nok, ala?

PABEN.—Esan dodana ondo esanda dagola erakutsiko dauskat, yaun, adimena ta irizpidea lagun dodazala.

TOBI.—Eta adimena ta irizpidea ebazle bikain zoazan Noa itxasgizondu baño len.

PABEN.—A anderea ire aurrean gazteaganako txeratsu agertu izan ba'dok, i minduteko bakarrik izan dok, ire adore loak artua iratzarteko, ire biotzean sua ta ire gibelean kirats-arria iminteko. I orduan urreratu egin bear intzakion andera ari: eta izkirimiri asmau-barri, labatik arakoz, gaztea ixilduazo egin bear eunkean. Ori gura yoan Olibe'k, eta ik, opatua artu bearrean, zirrast egin dok; ire aldeko izan diran ereti biri ik alperrik galtzen itxi izan dautsek bai, eta orain ire itxas-ontzia nire etzanderearen eretxiaren iparralderako bidean dok; eta an egongo az i eskegita ta dingilizka, leikerraldoa Nederlandatarraren bizarretatik

legetxe, ire okerra zuzendu ezpa'dagik, adore naiz t'rebetasunezko alegin goragarrien bat egin ezpa'dagik.

ANDER.—Orretarako biderik izatekotan, adorea izango dok; eta izan be, iguin yautsat nik sugekeriari; azerikerizale bestean Browne'zale nintzake (10).

TOBI.—Ba, orrazkero, eratu egistazak, soindu egistazak, adore-bidez, ik dozakan asmoak. Eupada egiok kondearen gazteari ikin burruka egiteko; amaika lekutan zauritu egik; nire illobeak aintzakotzat artuko yok orrako ori: eta seguru ago munduan eztagola bide oberik emakumeren biotza gizonak irabazteko adore-otsa baño.

PABEN.—Etxagok au baño beste biderik, Ander.

ANDER.—Zuotarik batak naiz besteak eroango ete dautsazue ari nire eupadea?

TOBI.—Ia ba, gudari-eskuz idatzi egik; zarkarkiro ta labur idatzi egiok; etxok ainbestekorik ardura burutsu izateak, itzak eurak arro ta iruditsu izanazkero; esatekoak esan egiozak, idazkuraren errukirik izateka; ez tok txarto etorriko ari gitxienez iru bidar ika itz egitea be; papelak artu-alean guzurtau be egik, papela Ingelanda'ko Ware ibaiaren urbidea besteko andi ba'dok be; eldu ta ekiok lanari. Ire idazkurak beaztunik asko izan dagiala; antzar-lumaz idatzi ba'dagik be etxok ardura. Atara, mutil. atara.

ANDER.—Non idoroko zaudedaz?

TOBI.—Geuk dei egingo dauskagu ire lo-gelan. *Oa* ta eldu egiok egitekoari. (ANDER'ek alde).

PABEN.—Gizon yostallu ori karu yatzu, Tobi yaun.

TOBI.—Neu izan natxakok karu orri, mutil; bi milla esterlinaño, edo or orrenbateraña.

PABEN.—Idazki bakanik iritxiko yokagu orregandik: baño ik ez eroan eroan bear yakonari, gero?

TOBI.—Nik olangorik egitekotan, ez egik iñoz

be nigan uste onik izan; idazkia bere bidean iminiko yoat, eta egin-alak egingo yoazat gaztea erantzutera zirikatzeke. Orraitiño be, nire ustez, ipuztarriz eta lokarri lodiz be etxoaguz batuko orreik alkarrekin. Eta izan be, Ander zulutuko ba'litzok, eta ik aren barruan euliren zangotik urtengo litzateken aña odol idoro, gertu ñegokek ni aren soñeko enparaua yateko.

PABEN.—Eta aren aurkalariak, mutil gazteak, eztau iragarten bere arpegian biotz-gogor danaren antzik.

MIREN aurrera.

TOBI.—Ara non datorren bederatzi txepetxetatik gazteena.

MIREN.—Barreka iztenak egin gura ba'dozuez, erdu nire yarrai: an aragoko ollarra, Malboli, sinistegatu egin da bai, sinistekukatzalla; eta izan be, sinistu bear dana sinistuz yareiko dala uste dauen Kistarrik eztago arenak lango zer zakar eta ezinik sinistu leikenik. Oinzorro bellegiak daroaz aldean.

TOBI.—Eta zango-galartzu kurutzetuak be bai. ala?

MIREN.—Bai, lotsabakokirorik lotsabakokiroen eroan be; Elexan irakastegia dauen sasi-yakitunak legetxe. Atzetik yarrai ta yarrai ibili natxako, a noz eta non ilgo ibili ba'nintzan legetxe. Ari ziria sartzeko nik lurrera eralgi neban idazkiko egitaraua zeatz beteten daragoio. Indiak be barruan diralaegindako lutirudi barriak daban baño lerro ta rnarra geiagu agiri dira aren mosuan ak irribarre egiten dauenean; zuok eztozue ikusi izan alango zerik: nekez gelditu izan naz eskuetara etorkidana arí burura yaurtitzeka. Ba-dakit nik nire etzandereak a yoko dauela: ak yo ba'dagi, besteak irribarre egingo dautso, txera andiren bat egin dautsolakotan.

TOBI.—Tira, eroan gagizuz, eroan gagizuz agana. (Alde dagie).

III AGERLEKU.--Etxarte bide.

ANDONI ta SEBASTEN aurrera.

SEB.—Nik neure kiteik enuskizun yaramonik be egin izango; baño, zuk zure poz eta atsegina zeure nekeetan aurkitzen dozunazkero, nik eztautzut asarre geiagorik egingo.

ANDONI.—Eneban izan guxa zu baño gitxiagorik: eneban gelditu gura zure atzean; galzaidu zorrotza baño zorrotzago dan nire

lereak aztalak sartu daustaz aurrera eragiteko; eta ni urrinago eroateko be asko litzatekan maitetasuna bakarrik ezta izan

filio) Browne Erroberta da emen aitauten dana, 1549'gn. urtean yaio ta 1630'gnean ilzan Ingelander Eleiz-barriztatzailea. "Ingelanda'ko Elexa" deretxonaren aurka esanalak esaten txurik asko galdu eban eleiz-gizon onek

- niii eragin daustana, zuii zuie ibiltaldian zeizazokoien bilduna be baño, ingurumariotan zu ezegagun izanik; eta izan be, lunaldeok ez bide-eiakuslaiek, ez adiskideiek eztauenaintzat trakets eta mukei izaten diia saiiitan. Niie maitetasun zindoak, batez be beste zeion bildunagaz bateia, bultzau nau zuie yanai.
- SEB.—Ene Andoni maitagani, nik emon neiketzun eiantzun bakana eskenak, eskenak eta osteia be eskeirak emotea da. Egite onak, osetintza onak sarritan iñok aintzakotzat eztauzan txanponokaz oidaintzen dira. Niie ondasunak niie biotza bestean zindota ugaii ba'liia, obeto oidainduko neuskizu. Zei egiteko? Uii onetako ikuskizunik gallengenak ikusten yoango ete gara?
- AND.—Biar, yaun; oba izango da lenen zure arroztegia ikusten yoatea.
- SEB.—Enago nekaturik, eta urrin da gaua; goazen, arren, gure begiak uri onetako oroigallu ta uria ots andiko egiten daben zerez asetzen.
- AND.—Parkatuko al nozu; ni esin ibili izaten naz etxartebideok zear gaidu-gorde barik: bein baten kondearen aurkako itxasakite baten, aren ontzien aurka, zerbait baño geiagorik egin neban bai, ta emen goatuko ba'nindue, nekez emongo leuskide saririk orrako orregaitik.
- SEB.—Ba-leiteke zuk aldi atan kondearen aldeko asko il izatea.
- AND.—Nire iraina ezta odoltsuetarikorik; eretiak eta eztabaideak guri odolixurtzera yoteko biderik emon al izan-arren. Arazo ori nik atondu neikean guk orduan artu genduna atzera emonda; eta izan be, ori egin eben egin be gure erriarrik geienak urien arteko ar-emona-arren: ni bakarrik gelditu nintzan olangorik egiteka, eta orregaitik, ni emen goatuko ba'nindue, ondo ta karu ordaindu barko neuke.
- SEB.—Orrazkero ez erakutsi geiegi zure burua.
- AND.—Ez, etxat egoki olangorik egitea. Eutsi, yaun, nire sakela; arroztegitat tokirik egokiena uriko egoe-aldeko baztar-auzoak yatzuz, euren artean Elepante izenekoa: zure yakien ardurea neuk artuko dot zu astia emoten eta uria ikusiaz zure ezagutzea geitzen zabiltzazan artean; an aurkituko nozu.
- SEB.—Zegaitik artu nik zure sakela, zure ziskua?
- AND.—Yazo ledike zuk erosi gurako zeuken yostalluren bat or ikustea, eta zure ziskua, nire ustez, eztago uskerietan dirurik eraltekoste bestean gizen, yaun.
- SEB.—Zure zisku-eroala izango naz, eta or itxiko zaudaz ordu betean.
- AND.—Elepante'ra...
- Seb.—Bai, gogoan dot. (Alde dagie).
- IV AGERLEKU.-OLIBE'n baratza.
- OLIBE ta MIREN aurrera.
- OLIBE.—Aren billa bidali dot bat, eta etorriko dala esan ei dautso: zelango txera egin-go ete dautsat? Zer emongo ete dautsat? Eta izan be, gaztea sarriago erosten da, eskatu naiz zorrean artu baño. Zolieg daragoiot itz egiten... Nondik da Malboli?... Era-meratsu ta ben da a, eta nire oraingo bearizanetarako beren-eberegiko otsein,- Nondik da Malboli?
- MIREN.—Ba-dator, andera: baña iñondiko eraz dator. Seguru-segurutik txerrenak arturik dago a.
- OLIBE.—Ostera! zer yazoten da ba? Amuiriturik dago, ala?
- MIREN.—Ez, andera, ak iiiibarreaz besteik eztau egiten: andeiai oneii oba litzakitzu zure aldameanean yagolaien bat euki a datoneneiak; eta izan be, seguru-seguiu gizon ori gitxi-asko buiutik eginda dago.
- OLIBE.—Zoaz eta dei egiozu datonela ona... Neu nago a bestean buiutik eginda, zoiakeri gotiluna ta alaiia baidinak izatekotan...
- MALBOLI auneia.
- Nolan zagoz, Malboli?
- MALB.—Andera ezti, ja! ja! (Iiiibanerik baneганиa dagi).
- OLIBE.—Inibaireka zatoikuz? Gotilun-aldian ibili naz zure billa.
- MALB.—Gotilun zagoz, andera, ala? Ni bai egon neinteke gotilun: zer onek bai odolari bere bidea egiten zerbait galazoten dautso, zango-galartzuak kurutzetara eukite onek. Baña ze ardura dau orrek? Orrako ori iñori begiko ta atsegingarri ba'yako, nik be esan neike arako amalaukoak diñona berbera: "Bateri gogoko ba'yako, guztiai bekie gogoko".
- (ez uste izan, gero, katoliko zanik) eta nozikbein baitegia zelango dan be ikusi bear izan eban, bere esanez 32 aldiz. Browne onek sutsu be sutsu itz egiten eban bere siniskide, bere ustekide etziranen aurka, egieren yabe bera, ta bera bakarrik zalakotan-edo.

OLIBE.—Ostera! nolan zagoz, gizon? Zer ya-zoien yaizu?

MALB.—Nire gogoa ta biotza eztagoz baltzez, nire zangoak bellegiz yantziza egonarren. Eldu zan nire eskuetara arako *a.* eta beteko dira aginduak. Nire ustez ezagutu dogu erromar esku eztia.

OLIBE.—Oera yoango al zara, Malboli.

MALB.—Oera? Bai, kutun; oera zukin.

OLIBE.—Yaungoikoa lagun bekitzu! zegaitik dagizu orrenbeste irribarre ta zegaitik mun egiten dautsazu zure eskuari orren sarri?

MIREN.—Nolan zagoz, Malboli?

MALB.—Nik zuri erantzutea gurozu. ala? Olan-gorik egin be nik! urretxindorrek erantzun ezkillasoi!

MIREN.—Zegaitik agertzen zara azarkeri barrregarri orregaz zure etzanderearen aurrean?

MALB.—"Ez izan anditasunaren bildurrik": ondo idatzita dago orrako ori.

OLIBE.—Zer esan gura dozu orrako orregaz, Malboli?

MALB.—"Batzuk yaiotzaz dira andiki"...

OLIBE.—E?

MALB.—"Batzuk iritxi egiten dabe anditasuna"...

OLIBE.—Zer diñozu?

MALB.—"Eta batzui berez datorke ganera andikitasuna"...

OLIBE.—Yaungoikoak osatuko al zauz!

MALB.—"Gogora egizu nok goratu ebazan zure oinzorro bellegiak"...

OLIBE.—Zure oinzorro bellegiak, ala?

MALB.—"Eta zango-galartzu kurutzetuz ikusi gura zinduzan"

OLIBE.—Zango-galartzu kurutzetuz?

MALB.—"Aurrera: Eginda zagoz, olangorik izan gura ba'dozu".

OLIBE.—Eginda nago ni, ala?

MALB.—"Ostantxean, oraindik be nire otsein izan zadizala".

OLIBE.—Ostera! onako au uderdiko amesa bera dogu.

OTSEIN aurrera.

OTSEINA.—Andera, etorri da atze, *a* Orsin Kondearen aiton- seme gaztea; nekearen nekez lortu dot *a* atzera etortea: zure ederraren begira dago.

OLIBE.—Neu elduko natxako (Otseinak alde). Miren on, begia ganean euki dagioela gizon orri. Nondik da nire senide Tobi? Ni-reetariko batzuk berarizko ardurea euki daga-giela gizon orregaz; nire ondasunen erdigaitik be eneuke gura gizon orri okerrik yazo dakionik. (OLIBE ta MIREN'ek alde).

MALB.—Ene! Ene! Nikin bardintzen azarten ete zarie? Ez ete dago Tobi baño gizon txar-ragorik nire ardura izateko? Erara dateri onako au arako idazkiagaz: beren beregi bidaltzen daust *a.* ni aganako setati ta latz agertu nadin; eta izan be, orretaraxe zirikatzen nau ak bere idazkian. "Alda egik ire narrua, egotzi egik ortik zear ire narru zar, apal, zirtzila" diño andera ak; "nire senide baten aurkako izan adi, latz otseinentzako... nagusiari dagokionez arro itz egik... gizon bakanarena egik"; eta, beraz, berak diraust nolan yokatu bear dodan; esaterako, arpegi iluna, lotsea emetoko ibilke-rea, astiro itz egin, andikien antzera, eta abar. Nire saretaraturik dot nik *a;* baño orrako ori Yupiteri zor dautsat-eta, Yupiter' ek esker oneko egingo al nau! Eta, ak orain alde egin dauenean, "Gizon orri begiratu dagioela" esan dau; "gizon", ez Malboli, ez niri dagokidana, ez nire mallakorik, "gizon" baño. Bai ba, danak yoten dau elburu batera, dana dago alkarri deustela; eztago ezetariko oztoporik, oztoporen bilderrik bez, bilderraren bilderrik bez... ingurumarian ezta agiri ezer galtzoririk iragarten dauenik; zer esateko? Ezebez, nire ta nire itxaroen bete-hidean gure bitartean sartu ledikenik. Au ondo; Yupiter da, ez ni, au egin dauena. eta eskerrak emon bear yakoz.

MIREN ostera be aurrera, TOBI AGOBERO ta PABEN laguntzat dauzala.

TOBI.—Norago dago *a,* Yaungoikoaren ize-nean? Su-lexako txerren guztiak aren barruan estu-estuka egon-arren, eta *a* txerren-talde osoak artu ba'dau be, akin itz egin gura dot nik.

PABEN.—Emen dago, emen dago: Nolan zagoz, yaun? Nolan zagoz, gizon?

MALB.—Ospa ortik zear; eztoz zuon bearrik: bakarrean itxi nagizue: alde ortik zear.

MIREN.—Ara! txerren orrek bai arro itz egiten dautsola! eztautzet esan, ala ... Tobi yaun, nire etzandereak orrekin arduraz ibilteko eskatzen dautzu.

MALB.—Ostera! Ostera! ori esan dau, ala?

TOBI.—Tira, tira; ixilik, ixilik, txerakor eta txeratsu izan bear gaxkakoz: bakarrik itxi nagizue. Nolan zagoz, Malboli? Zer yatzoten yatzu? Ene bada, gizon! eupada egiozu txerrenari: gogotan euki egizu, gizadiaren arerio da *a.*

MALB.—Bai ete dakizu zer diñozun?

MIREN.—Eztozu ikusten txerrenaz txarto itz egiten dozunean ori nolan asarretzen dan,

- ala? Ez a) dau gurako Yaungoikoak ori soriginduta egoterik!
- PABEN.—Orren txixa eroan egiozue emakume sasi-osalariari.
- MIREN.—Arrano! arrano! orixe egin be egingo dogu biar goxean, bizi ba'naz. Nire etzandereak eleuke galdu gura ori nik esan neiken baño geiagogaitik be.
- MALB.—Zer esan dozu, emakume?
- MIREN.—Ene Yaungoikoa!
- TOBI.—Arren, nasai zagoz: bide orretatik ezkoaz iñora. Eztakusazu eragiten dautsazula, ala? Berakin bakarrik itxi nagizue.
- PABEN.—Onangoaz beste biderik eztago: bigun, bígun: zakar da txerrena ta eztau gurako bera iñok zakar erabilerik.
- TOBI.—Tira ba, nolán dago nire ollartxo? Nolan zagoz, kutun ori?
- MALB.—Yaun?
- TOBI.—Bai, Agintaritxo, zatoz nire esanera. Tira, gizon! zure bentasunari eztagoko txerrenakin potxolaka yokatzerik. Eskegi egi zu ori, ikazgin mosu-zikin ori!
- MIREN.—Bere otoitzak, bere arrenak esanazo egiozue: Tobi yaun on, arren eragiozue.
- MALB.—Nire arrenak, buztar.ikara?
- MIREN.—Ez, sinis egidazue, orrek eztau entzun gurako Yaungoikoagazkorik.
- MALB.—Zoaze ortik zear, eskegi egizue guztiok zuon buruak! zuok zer arro zirtzil zarie: ni enaz zuotarikorik: geroago entzungo dautsazue geiagorik. (Alde dagi).
- TOBI.—Izan ete dateke olangorik?
- PABEN.—Onangorik erakutsiko ba'litz orain antzeztegian, zer ezintzat gaitzetsiko neuke.
- TOBI.—Gure irria biotzaren biotzerañio sartuta. guztiz izurritz beterik itxi dau ori.
- MIREN.—Ez gelditu orretan; zoaze atzetik ara bere yarraí, gure yostaketea zabaldu ta utsean gelditu eztadin.
- PABEN.—Bai izan be, burutik eragin bear dautsagu, eragin be.
- MIREN.—Olan bake geiagi izango da etxean.
- TOBI.—Goazen, gela ilunean sartu ta estu egingo dogu, Nire illobea onazkero sinistuta dago ori burutik eginik dagola: onan, gure olgetea aurrera eroan daíkegu gure pozerako ta orren oben-nekerako, gure olgetea bera arnasea agorturik geldituta, erruki izatera gu bultzau-arteño: bein orraazkero, asmo au ikusleai iragarriko dautsegu, eta zu zoro-idorotzallsen buruztat burestunduko zauguz. Baña begiratu, baña begiratu.
- ANDER MOSULARU aurrera.
- PABEN.—Gei geiagi Orril-goxerako.
- ANDER.—Ara emen eupadea; irakurrí egi zue: neuk dirautzuet ba-dala or ozpin eta piperminik.
- PABEN.—Orren zakar eta lotsabako da, ala?
- ANDER.—Bai, ba-da, sinis egidazu: eztozu irakurri baño.
- TOBI.—Ekak. (Irakurri dirakur). "Gazte, agon lekuan agola, lagun legentsu baño ez ez i".
- PABEN.—Ondo ta adoretzu, gero?
- TOBI.—"Ez adi ibili yakin-gurarik, eta ez adi arritu be, zegaitik onan deitzen audan, onen zegaitirik eztauskat erakutsiko-ta".
- PABEN.—Oar on dok ori: olan legearen zigoretirik alde ta zirrist egiten dok-eta.
- TOBI.—"Olibe andereagana etorten az i eta ak neure aurre ta bizarretan iri txera andiak egiten dauskaz: baña ik guzurra diñok ire eztarrian; orregaitik egiten dauskat nik eupada".
- PABEN.—Oso labur, eta bai oso sentzunbako be.
- TOBI.—"Iri kuika eta makurturik egongo nok ire etxera-bidean; alanbearra ba'dok, an ik ni ilteko..."
- PABEN.—Oriondo.
- TOBI.—"Zirtzil eta dollortzat ilgo nok.
- PABEN.—Oraindik be ik legeari zirrist egiten dautsak. Ori ondo.
- TOBI.—"Onik eta ondo abil; eta Yaungoikoa erruki bedi gutarik bataren gogoaz! baleiteke Ak nirearen erruki izan-bearrik; baña ba-yoat itxaro oberik eta, orrazkero, yagoik ire burua. Ire adiskide, ik ni nolan erabiliko, eta ire arerio zin egina, Ander Mosularu".
- TOBI.—Idazki onek eragin ezpa'dagio ari, zangoak eztautsoe eragingo: neuk emongo dautsat.
- MIREN.—Ereti ezin ohea izango dozu orretarako; nire entzandereakin ar-emonen baten dago a orain, eta gesu baten aldé egingo dau.
- TOBI.—Oa, Ander; aren begira yarri akit baratzeko okuluren baten, ertzain ba'intz lez; ik a ikusi-ala, atera egik ezpatea; eta ezpatea atera-ala gorrietariko itzal bat yaurti egiok; izan be, sarritan yazoten dana dok birao eskargak, abotsari gora-ber'ik eraginaz esanzkero, olangorik esaten daue-na gizonago dala erakusten dauela, ainbarik erakusteak baño. Alde!
- ANDER.—Eztago ni langorik birao egiten. (Alde dagi).
- TOBI.—Eztausat eroango idazki au, gaztearen yardukera onak a etxalde oneko ta aziera oneko dala diragar-eta; bere yaunaren eta nire illobearen bitarteko izateak eztau ira-

garten gitxiagorik; orrazkero, idazki au ez-yukiniutjuéez ütittfiik uÇiçüüuZKero eziGuiSu emongo ikararik gazte ari; astakirtenen battegandiko dala uste izango dau ak. Orren orde, yaun, itzez emongo yautsat aren eupadea, eta gazte ak, egin-eginean be gazte dalako sinistuko eztauen lango gizon ikaragarritzat erakutsiko yautsat; gizon itzal, erre, ganoratsu, asarre, ta oldartsu-tzaU Onako onek ai, bai, sartuko dautsen alkarreganako bildurra ain andia izango dok-eta, begirakune utsez alkar ilgo yoe, sugedorriak legetxe.

OLIBE ta BIOLE aurrera.

PABEN.—Or yatok a ire illobeakin; etxoik orreik alkarri agur egin- arteño, eta orduan oakio atzetik ara.

TOBI.—Bitartean eupadea emoteko itz ikaragari batzuk asmauko yoadaz.

(TOBI, PABEN eta MIREN'ek alde)

OLIBE.—Itz geiegi egin dautsat arrizko biotzeri egiteko, eta ardura gitxigaz imini dot orretan nire omen eta entzute ona: barruko zerbaitek gaitzesten daust nire utsa; baña nire utsa ain andi ta setatsu ta buru-gogor da-ta, gaitzesteari irri egiten dausto.

BIOLE.—Zure biotz-Ierearen yadurkea berberereko dira nire ugazabaren naibageak.

OLIBE.—Eutsi pitxi au, nigaitik erabili egizu, nire irudia da; ez egizu zapuztu, ez egizu ezetzik emon, eztau miñik zu minduteko: eta barriro etorri biar, arren. Eskatu ete zeinkest ezer, nire omenaz besterik, nik ukatu neiketunik, zuk eskatuaz bat nik emongo enuskizunik?

BIOLE.—Auxe baño besterik ezertxo bez, nire ugazabaganako zure benetako maitetasuna.

OLIBE.—Zelan emoteko ari nire omenaren kalte barik bein zuri emon dautzudana?

BIOLE.—Neuk zurituko zaudaz, neuk parkatuko dautzut ori.

OLJBE.—Tira ba, etorri biar ostera be. Onik eta ondo ibili: zu lango txerrenek nire go-go su-lexara be eroango leuke. (Alde dagi).

TOBI AGOBERO ta PABEN aurrera barrien barri.

TOBI.—Aitonen seme, Yaungoikoa lagun dakitza.

BIOLE.—Bai, zeuri be, yaun.

TOBI.—Zure burua yagoizu al dozunik ondoen. Ulriri zetariko irainak egin dautsazuzan nik eztaikit; baña zuri bidera urteteko dana zukanako iguin eta gorrotoz beterik, eiztaririk baño odol-egarriago, zure begira

dago baratzaeren atzanean: atera egizu eza-paiea, ger^au zauiz, c^v^ar.u:c "a.zuna, gañetuko yatzuna bizkor. ganoratsu ta itzal da-ta.

BIOLE.—Oker zagoz.yaun; seguru nago ni, gizonak eztauela niganako burruka-biderik; eztoz gogoratzen iñori eguño bidebagerik egin izan dautsadanik, ezta olangoren urrik be, ezta olangoren antzekorik be.

TOBI.—Bestera dala aurkituko dozu, bai orixe: orrazkero, zure bizia ezertzat ba'dozu, yagon egizu, zur eta zai zagoz; eta izan be. zure aurkakoak gaztetasunak, indarrak, trebetasunak eta asarre gorriak ornigarritzat emon leikean or aldean dau.

BIOLE.—Arren, nor da bera?

TOBI.—Zaldunetaiko da a, aren ezpateak eztau akatsik. eta aren entzute ona, aren ospea izara garbirik baño garbiago ta zuria-go da; baña a bien arteko eztabaidan txerrena bera da; iru soin eta iru gogo banandu dauz alkarregandik; eta aren asarrea une onetan ain gorri ta bare-ezina da-ta, eztago a zuritzekorik eta ari ordea emotekorik zure eriotza-larrialdi ta zure ilobiez besterik; su-buridinak burura da aren esakunea; yazotekoa yazo da aren esakunea: il edo bizi, artu edo emon.

BIOLE.—Etxera sartuko naz atzera eta bide-lagunen bat eskatu etzandereari. Ni enaz burrukara oiturik. Entzunda daukat nik gizon batzuk besteentzako eztabaidak asmatzen dabezala, euren adorea zelangano dan ikusteko: ba-ledike orrako ori be orretari-koen bat izatea.

TOBI.—Ez olangorik, yaun; asarre ori benetako bidebagetik sortua da; orrazkero. zoaz aurrera, eta egizu ak gura dauena. Etzara yoango atzera etxera, galdu-gorde geiagi barik akin egingo zeukena neukin egin gura eza'padozu; orrazkero, edo yo aurrera, edo atera egizu zure ezpatea; eta izan be, nai ta nai ez eraso bear dozu, edo, ostantxean, zin egin aurrerantzean eztozula erabiliko burdinarik aldean.

BIOLE.—Era-mera onez besterako añan iñondiko dogu au. Otseintza txerakor au egidazu, arren, yakin dagidala zaldun orri nik ze irain egin izan dautsadan: irainik egin ba'dautsat, oartzeka izan da, ez beren-beregi.

TOBI.—Beteko dautzut zure eskari ori. Paben yaun, aiton-seme aldamenen zagoz ni atzera etorri nadin arteño. (TOBI'k alde).

BIOLE.—Arren, yaun, ezagun ete yatzu arazo au?

PABEN.—Nik dakidana zalduna zukanako

asarre be asarre dala da, ta il edo bizi yokatzeraño erabagirik; baña orrez besterik tautik bez.

BIOLE.—Arren, zetariko gizon da orrako ori?
PABEN.—Aren azalean eztozu idoroko iñondikorik ezer, aren adorea noragiñoko dan zeuk ikusi dagizun-arte. Izan be a, yaun, zuk Iliri osoan be aurkitu zeiken aurkakorik ganoratsuen, trebeen, odolzaleen, alanbeartsuena da. Yoan gura dozu aganantza, ala? Neuk egingo dodaz onezkoak zuon artean, al ba'dot.

BIOLE.—Olangorik egin ba'dagizu, betiko zordun geldituko natxatu. Zaldunekin baño abade yaunakin gogozago ibiltzen diranetariko nozu ni: orretariko nazala nok dalcianek eztaust emoten ardurarik. (Alde dagie).

TOBI ta ANDER ostera be aurrera.

TOBI.—Ara, gizon, txerren berbera dok a: etxoat nik ezagun alango marimutilik. Eraso-aldi bat izan yoat akin, ezpatea lekan dauela, eta emon daustan zartadea ain gogorra izan dok-eta, nik ezin erantzun izan yautsat ezetara be; eta a yo ba'dagik be, aren erantzuna ire oñak orain lurraxi deustela dagozan bestean segurua izango dok. Or diñoenez, a Sopi'ren aurka ezpata-burrukan egina dok.

ANDER.—Izurriak eroango al yok a, ni enok sartuko akin ezetan be.

TOBI.—Ori olan bide-dok, baña ak etxok gura orain bakerik: Paben'ek ezin eutsin yautsok ari an.

ANDER.—Izurriak eroango al dau: orren adoretzu, eta bere burua yagoten orren trebe dala yakin izan ba'neu, lenago gaiztetsien artean su-lexan ikusiko neukean, nik ari eupadarik egin baño. Bertan bera itxi dagiala ak arazo ori, eta nire zaldi "Kapilet" urdiña emongo daustat.

TOBI.—Neuk eroango yautsat ire asmo ori. Emen gelditu adi i, eta zaldi-ganean erakusketa onik egik; eztabaida onek bizirik galtzeka amaitu bear yok. (Bere kitean) Ak ire zaldia nik i arabildan bestean ondo erabiliko yok.

PABEN eta BIOLE aurrera.

(PABEN'eri) Eztabaidea amaitzeko zaldi au yoat: a etsita itxi yoat gaztea txerren dala.

PABEN.—Gaztea beste ainbeste sinisturik yagok aretzaz: eta arnas-estuka ta arpegia zurbil dauela yagok, artzen bat atzetik ara bere orpoetan baileu.

TOBI.—Eztago beste biderik, yaun; ak zukin

burruka egin gura dau orretarako zin egin da dago-ta: arrano! ak eztabaideaz obeto oldoztu izan dau bai, ta orain eztabaidea aitatugarritzat be osta-osta dau: orrazkero, atera egizu zure ezpatea, ak bere zina bete dagian; eztautzula minik egingo esaka ta esaka dabil a.

BIOLE.—Arren egizu Yaungoikoa lagun dakin! Edozein uskeri litzake asko niri esanazoteko gizon izatetik urrin be urrin nagola (Bere kitean diño au).

PABEN.—Atzeraka egizu a asarre ta suak arturik ikusi ba'dagizu.

TOBI.—Tiruk, Ander yaun, etxagok beste biderik, gazte onek, bere omena yagote-arren erasoaldi bat izan gura yok ikin: bien arteko burrukako legeakaitik au ezin dok gelditu eraso barik; baña aitonen seme ta gudari dan aldetik ez auela zaurituko agindu yaustak. Ia, ba, aurrera ta ekin.

ANDER.—Yaungoikoa-arren, orrek yagongo al dau bere agindua (Ezpatea ateraten dau).

ANDONI aurrera.

BIOLE.—Nire gogoaz bestera dagidala yakizu. (Ezpatea ateraten dau).

ANDONI.—Lekaratu egizu ezpata ori: aitonen seme gazte onek irainik egin ba'dautzu, uts ori neugan artzen dot; zuk iraindu ba' dozu, ostera ori, neuk egiten dautzut eupada (Ezpatea ateraten dau).

TOBI.—Zuk, yaun? Ostera! nor zauguz ba?

ANDONI.—Orren ederragaitik orren alde orrek berorrek egingo dauela esan dauen baño geiago egingo Ieukena.

TOBI.—Bai, besteren eztabaidetan sartzekorik ba'zara, emen nozu (Ezpatea ateraten dau).

ERTZAIN bi aurrera.

PABEN.—Geldi or, Tobi yaun on: ertzainak dautoz emen.

TOBI.—(ANDONI'ri) Emen nok.

BIOLE.—(ANDER'eri) Arren, yaun, sartu egizu ezpata ori lekan, eder ba'yatzu.

ANDER.—Bai orixe, egin be egingo dot, yaun; eta orretarako nire itza bestean on izango yatzu ori. Zu ta ugalak errez eroango dauz orrek.

I ERTZAINA.—Au da arako gizona: egin ire egitekoa.

II ERTZAINA.—Andoni, estu egiten aut Orsin Kondearen eginduz.

ANDONI.—Okerrekotzat artu nozue, yaun.

I ERTZAINA.—Ez, yaun, ez ezetan be; ondo ezagun yat zure arpegia, orain zure buruan itxas-gizon txapelik euki ez-arren... Eroan

egik au; ba-yakik onek ondo ezagun dodala.

ANDONI.—Agindua bete bearko nik... Zure billa ibili izanetik datorkit au; baña egina eginda dago, yazoa yazota; eta emen nago erantzuteko. Zer egiteko? Orain nire bear-izanak nire ziskua eskatzera beartzen nau. Naibage andiagotz emoten daust zure alde ezer egin ezinak niri yazoten yatanak baño. Arriturik zagoz au; baña nasai zadiz.

II ERTZAINA.—Goazen, yaun.

ANDONI.—Diru atatik zerbait eskatu-bearrean nagotzu.

BIOLE.—Ze dirutatik. nongo dirutatik, yaun? Nire alde erakutsi dozun biotz onagaitik, baita zure oraingo ezbearrak orretara bulzautu be, nire eskuarte urri-makaletik zerbait emongo dautzu: nik dodana ezta askotzarik; dodantxoaz zakin zaituko dot: eutsi, or dozu nire ziskukotik erdia.

ANDONI.—Ukatu egingo daustazu orain, ala? Izan ete ledike nik zure aurrean irabazi dodanak zuri ez eragiterik? Ez egizu zirikatu nire bearra nik zuri egindako on-egiteak zuri arpegira egotzi-bearrean aurkitu enadin.

BIOLE.—Zure nitzako on-egiterik bat be ez tot ezagun, eta zu etzaudaz ezagun ez zure abotsez, ezta zure beste eaugarritz be: gizonegazko esker txarreko izateari iguina-go dautsat guzurti, arroputz, esameslari, mozkorti izateari, naiz gure biotz makala orbantzen dauen beste edozein orbaneri baño.

AND.—Yaungoikoa-arren!

II ERTZAINA.—Tira, yaun, zatoz, arren.

AND.—Itxi egidazu apurbaten itz egiten. Emen dakusazun gazte onen erdia neuk atera neban eriotzearen aginetatik, eta maitetasun ain gurenez yarei neban... eta orren irudiari intsigi-intsigirik gelditu nintxakon, ain itxarogarri ta aintzako zala iruditu yatan-eta.

I ERTZAINA.—Eta guri zer dauku orrako ardura orrek? Aldia aurrera doa; goazen.

AND.—Ene! nik yainkotat neban au bai urten yatala guzurrezko yainko! Sebasten, za-

karkeri lango zakarkeria egin dok ik, eta ire arpegi ederra lotsaturik itxi dok. Izadian eztago gogoaz beste zer itxusirik; zer mots eta zakarrak danik ezin esan gogoaz besterik: eder da on-indarra; baña gaiztakeri liraina ezta besterik txerrenak azal ederra imini dautsen ontzi uts baño,

I ERTZAINA.—Burutik egin yako gizon oni; eroan au. Zatoz. zatoz, yaun.

AND.—Bidea erakutsi egidazue {Ertzainak eta ANDONI'k alde}.

BIOLE.—Orren itzak biotz-biotzetik datoz-eta, sinistuta dago ori, nire ustez; neu be sinistuta nago. Egi izan zakidaz, irudimen ori; bai, egi izan zakidaz. Ene maite ori, ni be zutzat artu izan al nabe!

TOBI.—Ator ona, zaldun; ator ona Paben; bidean yoan-ala esakune zar bikote batez, naiz biaz txutxuputxuka ekingo yautsaguk.

BIOLE.—Sebasten izentau eta aiatu dau orrek; nire ispillua begiratzen dodan bakoitzean bizitzat dot nik nire neba Sebasten; onangoxe zan arpegiz nire neba Sebasten; eta onantxe ibiltzen zan a tau ta ibilkeraz, margoz, yazkeraz, nik arexen antza daroat-eta. Ene! olangorik ba'litz, txerakor litzakez eka txak, eta gezala ur gozo maitasunez! (Alde dagi).

TOBI.—Mutil zindoez ta kihil orixe benetan. erbia baño kihilago: orren zindotasunik-eza berorren adiskide ori laguntzaka bertan-bera iztean agiñ dok: eta Paben'eri itandu orren kihilkeriaz.

PABEN.—Kihil-kihil, kihilkeria Yaungoikotzat dauena.

ANDER.—Kontxo! atzetik ara yoan eta orri narrua berotzeko gogoak emoten daust.

TOBI.—Bai, belarriak berotu egiozak, baña ez egik atera ire ezpatea.

ANDER.—Ezpa'dagit... (Alde dagi).

PABEN.—Gaioazan gu be, zer yazoten dan ikusten.

TOBI.—Euk zenbat gura diru egingo naieun-kek orain be ezala ezer yazoko. (Alde dagi).

IV EKITALDI

I AGERLEKU.-OLIBE'naren aurreko Etxarte-bide.

SEBASTEN eta AKETOA aurrera.

AKET.—Zure billa enabilela sinistuzakoko ete daustazu, ba?

SEB.—Oa ortik zear, oa ortik zear, lagun er-gel az i; baketan itxi nagik.

AKET.—losus! ekin-bearraren ekin-bearra! Ieiatu-bearraren laiatu-bearra! Ez ba, nik etzaudaz ezagun; eta nire etzandereak be enau bidali zure billa, akin itz egiten yoan zakiozan; eta zure izena be ezta Kaisari;

eta sur au be ezta nire. Orrako orreitarik bat be ezta olan.

SEB.—Arren, beste nonbaiten ustu egik ire zorakeria. Ik enok ni ezagun.

AKET.—Ustu egik ire zorakeria! esakera au orrek gizon andiren bati entzun izan dautso eta orain ergeleri egozten dautso arpegira. Ustu nire zorakeria! bildur naz astakintentzar au. mundu au, burutik eginda dago la.-Arren, zure ezaguneztasunari albora eraginda, esaidazu zer ustuko dautsadan nire etzandereari. Ba-zatozalako barria ustuko ete dautsat?

SEB.—Arren, Elade'tar ergel, alde egik nigan-dik; autoo dirua; luzaroago yarrai ba'akit emen, ordain txarragorik emongo dauskat.

AKET.—Egia esateko. eskuzabal zara zu: ergelai dirurik emoten dautsien gizon zurrak entzute ona lortzen, iristen dabe amalau urtean irabazten ibili-ondoren.

ANDER, TOBI eta PABEN aurrera.

ANDER.—Ara, ara, yaun, ostera be trikitx egin dot zukin? Eutsi, zutzako au (Yo egiten dau SEBASTEN).

SEB.—Bai, e? Itzako au, bai au be, eta bai beste au be. Guztiak ete dagoz burutik eginda emen? (Belarrondokoak damotsoz ANDER'eri).

TOBI.—Geldi, yaun, ostantxean or yoak ire sastakaia etxe-ganea zear.

AKET.—Bertatik emongo dautsat onako onen barri nire etzandereari. Eneuke egon gura zuon narruan txakurrandi bigaitik. (AKE-TOA'k alde).

TOBI.—Tira, yaun; geldi or. (Eldu egiten dautso SEBASTEN'eri).

ANDER.—Ez, ori ez, geldi itxik ori; beste nonbaiten erasoko yautsal nik ori. Iliir'n legerik izatekotan, egiteazko auzia iminiko yautsal nik orri: lenen neuk yo izan-arren ori, etxok ardura.

H AGERLEKU.

MIREN eta AKETOA aurrera.

MIREN.—Arren, atorra au yantzi agizu eta bai bizar au be: zu Topa abade yauna zareala sinistuzaz egiozu; arin egin egiteko ori: bitartean neuk ots egingo dautsat Tobi yaunari. (MIREN'ek alde).

AKET.—Tira ba, yantziko dodaz, eta inoren antza artuko dot; eta onango atorrax inoren antza artu dabenetarik lenengoa al nintz. Enaz ni gizenik asko onango egikizu-

SEB.—Azkatu nagizu, ken zure esku ori.

TOBI.—Tira, yaun, eztautzut itxiko alde egiten. Tira, ene gudari gazte, lekaratu egik ire burrdiña ori: ondo adoretzu az: tiruk.

SEB.—Askatu nagizu. Zer gurozu orain? Geia-go zirikatu gura ba'nozu, atera egizu zure ezpatea. (Atera egiten dau berea).

TOBI.—Zer? Zer? Ba, olan izatekotan ozarretik ontza bat edo bi artu bearko yoadaz. (Ezpatea ateraten dau).

OLIBE aurrera.

OLIBE.—Geldi, Tobi: zeure bizia-arren agintzen dautzut, geldi.

TOBI.—Andera?

OLIBE.—Beti ibili bear ete dozu zuk olan?

Eskertzarreko ziztrin ori, an era-mera onen barririk eguño entzun be eztan mendiatarako ta basatien artzuloetarako zara zu oba! Alde nire begien aurretik!... Ez minik artu, Kaisari maite!... Alde, kirten ori! (TOBI, ANDER eta PABEN'ek alde). Arren, adiskide maitagarri, zure bakearen aurkako arazo ta ereti onetan zure zurtasuna izango al da nagusi, ez zure asarrea. Zatoz nirera nikin batera. Neuk azalduko dautzudaz an zakarto orrek zenbat eta zelango zakarkeriak erin izan dauzan, aik entzunik oraingo oni irribarre dagiozun: yoango zara nilrin, eztaustazu ukatuko ori. Zori txarreko bedi nire biotza zugaitik asaldatu dauena.

SEB.—Ze sunda dogu onetan? Nora doa erreka au? Ala burutik eginda ete nago? Ostantxean onako au amesen bat dogu: oindiño be nire irudimenak Lete'n murgildu dagizala nire oarmenak: onako au amesik ba' da, lotan yarraiko al naz!

OLIBE.—Bai, goazen, arren. Neuri itxi egidazu zu erabilten!

SEB.—Andera, gogoz itxi be itxiko dautzut.

OLIBE.—Ene! bai esan ostera be, ta olantxe bedi! (Alde dagie).

OLIBE'neko Gela.

netarako: ezta argalik asko be ni inok ikasla ontzat artzeko be: baña ainbaten da gizon zindo ta etxezain on izatea ta gizon arduratsu ta yakitun andi izatea. Ba-datoz zinkideak.

TOBI AGOBERO ta MIREN aurrera.

TOBI.—Yupiter'ek onetsiko al zauz, abade yaun.

AKET.—"Bonos dies", Tobi yaun: eta izan be,

egüño idazkortzik eta idazkurik ikusi ez eban Praga'ko padar zarrak bein zurtasun andiz Gordobuk erregeri esan eutsanez "dana ba-da": olan, ni be, abade yaun nazalako, ba-naz abade yaun: eta izan be, zer da ori, ori baño besterik? Eta dana zer da, danaz besterik?

TOBI.—Orregana, Topa yaun.

AKET.—Eup, neuk diñot gero. Bakea bedi baitegi onetan!

TOBI.—Arlote onek ederto dagi berau eztanarena; sekuleko arlote berau.

MALBOLI.—(Barruragoko gelatik) Nor dago or deiez?

AKET.—Topa abade yauna, Malboli zoroa ikusten datorrena.

MALB.—Topa yauna, Topa yauna, Topa yaun ona, zoaz nire etzandereagana..

AKET.—Atzera, txerrentzar ori! Zegaitik minduten dok gizon au? Zegaitik darabilzak emakumek bakarrik agotan?

TOBI.—Ondo esanda, abade yaun.

MALB.—Topa yaun, egüño ezta izan gizonik ni baño irainduagorik: Topa yaun on, ez uste izan ni burutik eginda nagonik; emen ilunbe naskagarri onetan sartu izan nabe.

AKET.—Alde orregandik, Satan lotsabako orrek! itzik bigunenez itz egiten daukat; txerrena bera be era-mera onez artuko dabentariko nozu ni-ta. Etxe ori ilun dala diñozu, ala?

MALB.—Su-lexea bestean, Topa yaun.

AKET.—Ba, leio orman aurreratuak dauz etxe orrek, sareak bestean argi diran ormazuloak, eta egoe-ipar-aldera ebano bestean argitsu diranak: eta orraitño be ilunbeaz alakatzen zara?

MALB.—Ni enago burutik eginda, Topa yaun; neuk dirautzut ilun dala etxe au.

AKET.—Zoro, oker zagoz zu. Neuk dirautzut eztagola beste ilunberik ez-yakite baño: eta ez-yakite orretan zu Aigito' arrak euren Iañapean baño itsuago zagoz.

MALB.—Neuk dirautzut etxe au ez-yakitea bestean ilun dala, ez-yakitea su-Iexea bestean ilun ba'litz be; eta neuk dirautzut egüño ezuala izan gizonik onenbestean iraindurik. Ni enaz zu baño burutik eginagorik; olan danentz ikusi egizu edozein gei eta itaunetan.

AKET.—Zein da Pitagora'ren eretxia egaztief?

MALB.—Ba-leitekela guie amamaren gogoaxorien baten soñean izatea.

AKET.—Eta ze uste dozu zuk eretxi orretzaz?

MALB.—Ori baño uste obeik dot nik gogoaz,

eta ezin emon dot ontzat eretxi ori ezetara be.

AKET.—Onik eta ondo ibili. Oraindik ilunetan yarra: Pitagora'ren eretxia ontzat artu bearko dozu nik zu osatutzat etsi orduko; eta ollagorrik ilteko bildur izan bearko dozu, zure amamaren gogoia il eztagizun. Agur.

MALB.—Topa yaun, Topa yaun!

TOBI.—Ene Topa zur-zur ori!

AKET.—Bai, edozetariko uretan uger egitekoa nozu ni.

MIREN.—Egin dozun ori abade-yantzi ta bizar barik be egin zengikean; etzauz ikusten orrek.

TOBI.—Eure abotsez itz egiok, eta nolan aurkitzen doanaren barri ekarri egidak: txanxteta au amaiturik al llegok. Gutzako oker barik askatu al ba'litzok ori, gurago naieuk askaturik ba'laiegok; eta izan be, ain asarre yoat nire illobea-ta, nitzako galdugorde barik ezin irauñ neike yostaketa onetan atzenerarteño. Laster etorri nire gelara. (TOBI ta MIREN'ek alde).

AKET.—"Tiruk, Errobin, Errobin lerdan ori, Esaidak nolan dagon ire anderea". (Abestuaz).

MALB.—I, erge U

AKET.—"Muker dago nire anderea. Olangorik!",

MALB.—I, ergel...

AKET.—"Onangorik! zegaitik ete dago olan?".

MALB.—I, ergel, gero?

AKET.—"Besteren bat maite dau ak"... Nor dago daiez? Eee!

MALB.—Ergel on, nire esker onik, irabazi gura ba'dok, ekak argiren bat idazkortz, idazkur eta ingiren bat (papelen bat): ni aitonen seme nazan bestean seguru esker oneko izango natxakik orregaitik nire bizi osoan.

AKET.—Malboli yauna!

MALB.—Bai, ergel on, bera nok.

AKET.—Ene bada, yaun, nolan galdu dozuzuk zure bost sentzuak?

MALB.—Ergel, egüño eztoz aurkitu izan gizonik onen agirian bidegabaturik; ergel, nire burua irea bestean zindo yagok.

AKET.—Nirea bestean baño ez? Orrazkero, zu izan be burutik eginda zagoz, zure burua ergelarena baño obeto ezpa'dago.

MALB.—Niri eskuak egotzi ta emen sartu izan naioek: ilunbetan naiaukiek, abadeak bidaltzen yaustiezak, asto utsak, eta eurak al daben guztia egiten yock niri burutik eragiteko.

AKET.—Ez esan edozer, gero? emen dago

abadea.» Malboli, Malboli, Yaungoikoak osatuko a! dautzu burua! Lo egiteko eginalak egizuz, eta baztarreratu egizuz zure asmoak.

MALB.—Topa yaun...

AKET.—Ez egiozu erantzun, lagun. Nork? Nik, ala, yaun? Nik ez, yaun.-Yaungoikoa lagun bekitzu, Topa yaun on.-Olan bedi, Andera Miren-arren.-Bai, yaun, olantxe bedi.

MALB.—Ergel, ergel, ergel, gerooo?

AKET.—Onangorik! Yaun, epe artu egizu. Zer diñozu, yaun? Asarre ta agirika egiten dauste zuri itz egiteagaitik.

MALB.—Ergel on. ekak argiren bat eta ingiren bat; Iliri'n dan gizonik zindoena aña burutik zindo nagola dirauskat.

AKET.—Egun onen zori txarreko!... al zengoz, yaun!

MALB.—Esku au-arren zin dagiskat ba-nagola: eragin on, idazkurik, ingirik eta argirik ekarri egidak eta nire etzandereari esaiok nik idatzi dagidana: eguña idazki-erostetik izan yakan baño onurakorrage izango yak au erostea.

AKET.—Bai, ekarriko dautzudaz. Baña egia esaidazu, etzagoz benetan burutik eginda, ala? Ala burutik eginarena egiten daragoiozu?

MALB.—Sinis egidak, enaiagok ni burutik eginda; egia dirauskat.

AKET.—Ez, iñoz be eztautsat sinistuko burutik egineri, nik aren garaunak ikusi-arteño. Zutzako argi, ingi ta idazkur-billa noa.

MALB.—Ergel, on-egite ori al dodanik ondoen ordainduko dauskat: oa, arren.

AKET.—

Ba-noa, yaun, bai,

Eta bertatik, yaun,

Emen nozu atzera,

Beingo-beingoan,

Ekandu txar zarra lez,

Zure bearra beteteko;

Ekandu txarrak zurezko ezpataz,

Asarre gorri-gorritan gedar dagitso

Txerrenari; orri! orri!

Gasze zorok legetxe,

Bardindu zure atzazalak, aita.

Agur, zoro gaxo ori. (Alde dagi).

III AGERLEKU.-OLIBE n Baratza.

SEBASTEN aurrera.

SEB.—Eguratsa da au; eguzki argitsu-zoragarria a aragokoa: neskato ak emon daustan pitxi au ukutzen dot eta ba-dakust: eta arri-tuaren arrituak ni onan bere barruan batu-baturik euki-arren, orraitioño be enago burutik eginda. Nondik da ba, orrazkero, Andoni? Ezin idoro izan dot Elepantea'n; eta orraitioño an zan a; eta an esan daustenez, nire billa ibili da a uria zear. Orain urrezko laguntza litzakit aren onua: eta izan be, nire adimena nire soin-oarmenakaz eztabaidaka ibili-axren, onako au oker aditzerik izan leiteke, baña ez burutik eginda egotetik; orraitioño be yazokune au, zori on uriol au, ain da bere aurretikobako, ain azal-egin-eta, ia ia nire begiai ez sinistera yarri-aginik nago, eta nire adimenakin burruka egin-aginik, adimenak ni burutik eginda nagolaren bidea barik beste edozein bide artzeko ni etsiazoten daragoio-ta; edo ostantxean anderea bera dago burutik eginda: olan ba' litz, ezin eroan izango leuke bere etxea, ezin izan bere yanaileen nagusi; ezin burutu

bere arazoak leunki, zurkiro ta nagusikiro, burutzen dauzala nik dakustenez: ba-dogu nasteren bat onako onetan. Baña emen dator anderea.

OLIBE ta Abade aurrera.

OLIBE.—Txartzat ez artu nire arin ibilte au. Onak ba'dira zure asmoak, zatoz, erdu orra aldameneko yauretsera nikin eta Yaungoikoagazko gizon onekin: an, onen aurrean eta legor onetsi aren azpian zure zintzotasun osoa segurutu egidazu, nire biotz tukuti ta ez-baiez betea bakez bizi dadin. Ixilik eukiko dau onek, egina argitaratzeko ordu ta tertzioa eldu dala zuk uste izan arteño: eta orduan egingo doguz eztegu-yaiak andikiro, nire yaiotzari dagokionez... Zer diñozu?

S&B.—Zure yarra yoango naz gizon on onekin; eta bein emondako itza betiko itz izango áa.

OLIBE.—Orrazkero, aurretik zoaz, aba on... eta ortzeko argiak eurarak be euren argitasunez iragarriko al dabe nik burutzen dodan egite au'. (Alde dagie).

V EKITALDI

I AGERLEKU.-OLIBE'n etxe-aurreko Etxarte-bidea.

AKETOA ta PABEN aurrera.

PABEN.—Maite ba'nok, iixi egidak idazki ori ikusten,

AKET.—Paben yaun on, orrez beste eskakizunien bat egidazu.

PABEN.—Euk gura dokana.

AKET.—Ez egizu gura izan idazki au ikustetik.

PABEN.—Txakurra emotea lez dok ori; eta saritzat, txakurra atzera emotea gura izatea.

DUKEA, BIOLE, eta Laguntzakoak aurrera.

DUK.—Olibe Andereareneko zarie, ala, adiskideok?

AKET.—Bai, yaun; apainkizunetariko gara.

DUK.—I ondo azagut. Nolan ago. ene lagun on?

AKET.—Nire arerioakaitik, yaun, ondo be ondo, eta txarto be txarto nire adiskideakaitik.

DUK.—Egin-eginean dana bestera: ondo be ondo ire adiskideakaitik.

AKET.—Ez, yaun, txarto be txarto.

DUK.—Zelan izan ledikek ori?

AKET.—Ba, yaun, aik gogoratu egiten nabe, eta labankeriz astotu: nire arerioak, ostera, argi ta garbi, agoa betean deitzen nabe asto: eta olan, nire arerioai eskerrak, aurre-rago egiten dot nire burua ezagutzean, eta nire adiskideak dirala-ta, kalte eginda gelditzen naz ni: olan ba, ondorenak mosu egiteak lez izatekotan, eta zure lau ezetzek baietz bi egitekotan, txarrago nago nire adiskideakaitik eta obeto nire arerioakaitik.

DUK.—Izan be, zer bikain dok ori.

AKET.—Egia esateko, yaun, eztoгу olangorik: nire adiskideatariko izan gura ba'dozu be.

DUK.—Nigaitik ez az izango azan baño txarragorik: autso urre au.

AKET.—Bitara yokatzea ezpa'litz, ori bikoiztu dagizula eskatuko neuskizu.

DUK.—Ufa! onu txar emoten daustak.

AKET.—Oingoagaitik zure sakelean sartu egizu emaitz ori, eta zure aragia ta odola begoz orren esanera.

DUK.—Tiruk ba, ni be bitara yokatzen dauena lez obenti izango nok: autso beste bat.

AKET.—"Primo, secundo, tertio" yoko on da; eta esakune zarrak diñonez, irugarrenak ordaintzen dau oro: "triplex", yaun, yantzan egiteko neurri on da; Bedita Deunaren yoa-

leak buruan sartu leisketzue ori: Bat, bi, iru, eskubete diru.

DUK.—Orain eztoк eroango diru geiago nire sakeletik; ire etzandereari iragarri ba'dagioк ni emen nagola akin itz egiteko, eta a ikin batera ekarri ba'dagik, orrako orrek iratzarri legikek nire eskuzabaltasuna iri geiago emoteko.

AKET.—Kontxo, kontxo! eragiozu seaska-abeti ta guzti zure eskuzabaltasunari ni atzera etorri nadin arteraño- Ba-noa, yaun; baña ez a\ dozu uste izango gefagoren yabe izateko nire guraria geiagokeri-oben danik: orraitio, zeuk esan dozunez, lo-iskitxo dagiala zure eskuzabaltasunak, gesu baten neuk iratzarriko dot-eta. (Aketoak alde).

ANDONI ta Ertzainak aurrera.

BIOLE.—Emen dator, yaun, ni yarei nindun gizona.

DUK.—Ondo ezagun yat orren erpegia: eta orraitio be, azkenengoz ikusi nebanean orren arpegia gudu-ketan Bulkan'ena bestean loi-zikin egoan: ontzi zirtzileko ontziburu zan ori; ontzi azal eta txiki-txikiko; eta ontzi zakar-zirtzil eta mengel agaz burruka ain kaltegarri-itzala egin eban gure ontzidiko ontzirik sakonen eta gallengenagaz-eta, ango ondamendi ta arrituaren miñak berak be gizon orren izena gora-goraka erabili eban. Zer yazoten da?

I ERTZAINA.—Orsin, au da arako Andoni, Kandi'ko itxas-kaitik etorrela Pointz ontziaz eta ontziko zameaz yabetu zana: eta au da Tiger izeneko zure ontziratu zana ^ure illoba gazte Tita'k bere angoa galdu eban: emengo etxartebideetan goratu dogu iskanbilla ta burrukan nasturik ebilela, lotsaz eta dirurik-ezaz etsita.

BIOLE.—On egin izan daust orrek; nire alde yari da, ezpatea aterata; baña, atzanean iñondiko itzak esan daustaz, eztaik zer dala-ta; oker aituta izan dala uste dot.

DUK.—Ots andiko itxas-lapur! gezaldietako lapur ori! ze burubako adorek ekarri au orrein eskuetara, ik ainbeste odolez eta ain karu ire arerio egin izan dozakanen eskuetara?

AND.—Orsin yaun zindo, eder bekitzu zuk ezarri daustazuzan izenok nik aztindu ta or-

tik zear uxatzea; eguño ezta izan Andoni itxas-lapurrik, ezta ezetarikoa Iapurrik be, dautortanez, ni, orretarako bide ta oñarxirik askogaz, Orsin'en arerio izan-arren. Sorgin-kerik ekarri izan nau ona: or zure aldameanean dagon mutil gazte eskertzarreko ori yarei neban nik itxaso zakarraren ago asarre ta bitsa eriola egoanetik; galdurik zan, etsi-etsita baño etsiago: nik emon neutsan orri dauen bizia, eta orrez ganera, nire maitetasuna be emon neutsan neurri barik, osoosoan, dan-dana berorrentzako: orren alde, orreganako maitetasun utsez galdu-gordean imini izan dot nik nire burua nire arerio dan uri onetan; arerioz inguraturik ikusi izan dodanean nire ezpatea atera dot orren alde: goatu egin izan nabe, eta orduan, nire galdu-gordean lagun izan gura ez-eta, ni enauela ezagunarena egin dau, ogei urteokaz be enauela ezagun, ogei urteok begitxi-idigi baten yoan ba'lira lez; ukatu egin daust neure ziskua, ordu bete be lenago berorren bear-izanetarako orri emona etzana.

BIOLE.—Zelan izan dateke au?

DUK.—Noz etorri zoan *a* uri onetara?

AND.—Gaur, ene yaun; eta uri ilebete lenago..., bitarte barik, minuto baten be uts egitek... bai gabaz eta bai egunez, alkarrekin bizi izan gara.

OLIBE ta Laguntzakoak auirera.

DUK.—Emen dator kondenoa; zeruza dabil orain Iur-ganean... Baña igazko, lagun, ire itzak burutik eginarenak dozak: iru ilebete onetan gazte au nire otsaintzan egon izan dok; baña geroago eragoko yoagu ostera be orrez. Alde eragiozue orri emendik.

OLIBE.—Aren ezin izan ledikenean barik, zer bestetan gurako ete leuke nire yaunak Olibe au aren otsein izatea!... Kaisari, zuk eztozu bete niri eginiko agindua.

BIOLE.—Andera?

DUK.—Olibe maitagarri!...

OLIBE.—Zer diñozu, Kaisari?... Ene yaun on...

BIOLE.—Nire yaunak itz egin gura dau-ta, ixilazo egiten nau nire egin-bearrak.

OLIBE.—Doñu zarrekorik ezer ba'da, ene yaun, nire belarrietarako eresiantzako arxantza egitea bestean gogor eta zakar da.

DUK.—Oindiño be orren biotz-gogor?

OLIBE.—Oindiño be onen betiko, yaun.

DUK.—Ostera! gaiztakerian, ala- Txera onik bako andera ori, eguño biotz-intsigitasunek bere agotik egotzi izan dauzan agindurik zintzoenak nire biotzak zure opamai esker-

txarreko ta entzurgorretara egin izan dauzan ori! zer egiteko nik?

OLIBE.—Nire yaunari eder yakona, egoki ba'yako.

DUK.—Eta zegaitik ez egingo nik, orretarako biotzik ba'neu? Il-aginik egoan Aigito'ar lapurrak egin ebana, maite dodana il: bein edo bein zindotasun-sundea dauen tukukeriarena egin? Baña au entzuidazu: nire maitetasunari yaramonik egiten eztautsazunazkero, eta zure biotzean bear neuken lekutik alderatzen nauena zer dan erdi-ikus-tan dodanazkero, oraindik be bizi zadiz zu, arrizurizko biotza dozun biotz-gogor ori; baña au, zure gutuntxo au, zuk maite dozula ba-dakidan au, eta Yaungoikoa-arren zin dagit, nik ain maite dodan au aterako dot zure begi gogor orreitatik, beronen ugazabaren kaltez or buruntzaturik dagon au... Ator, mutil gazte. nikin; gaiztakeriz eldu-el-duta yagozak nire gogapenak: maite dodan bildotsa ilgo yoat, uoaren bela-biotza minu-du ta zapuztuteko. (Yoan doa).

BIOLE.—Eta ni, poz-atsegin atseginez, lera leraz, eta gogo gogoz, zure nasaitana-arren, milla eriotzaz ilteko be gertu nago. (Yarrai darraikio).

OLIBE.—Nora doa Kaisari?

BIOLE.—Maite dodanaren yarrai, nire begiok baño maiteago, nire bizia baño maiteago, geiago guztiak baño geiago, eguño emazterik maite izango dodan baño maiteago dodanaren yarrai; iruditua-renik ba'dagit goiko autorleok, zuok zigortau nire bizi-zea, nire maitetasuna orbandu dodalako!

OLIBE.—Nirearena! ezetsi, zapuztu egiten nau! zelan sartu daust orrek onango ziririk?

BIOLE.—Nok sartu dautzu ziririk, nok izuzur egin dautzu? Nok egin dautzu bidegaberik, irainik?

OLIBE.—Zeure buruaz aztu zara, ala? Orren antxiñako zera da, ala? Datorrela abade gurena. (Laguntzako batek alde).

DUK.—(BIOLE'ni) Zatoz, alde egik ortik.

OLIBE.—Nora, ene yaun? Kaisari, ene senar, etxon.

DUK.—Senar?

OLIBE.—Bai, senar, nok ukatzeko ori?

DUK.—Orren senar i, yauntxo?

BIOLE.—Ez, yaun, ez ni.

OLIBE.—Ai ene! ire bildur zakarra dok ire zindotasuna itoten dauena: ez izan bildurrik, Kaisari, arraikiro ire zoriari, datorrena datorrela: azana izan adi, eta olan, ik bildur dautsakana bestean andi izango az... Ene bada, ondo etorria, abade yaun!

ABADEA ta Laguntzakoak aurrera.

Aba, neuk agintzen dautzut, izan bear yatzun lotsea-arren, emen iragarri dagizula. oraintsu guk arako zera ixilik eukiteko erabagia artu izan-arren, orain zera umatu-aurretik alanbearrak agirian imini-bearrean iminten gauz-eta, iragarri egizu oraintsu nire ta gazte orren bitartean yazo izan dana.

ABADEA.—Betirako alkarreganako maitetasun lokarri-egiunea, zuon eskuen alkarganatzeaz sendetsia, zuon ezpanetatiko itz gurenez aurtortua. zuon elastunak alkarri emonaz sendotua. Eta egite onetako gora-bera, garbitasun eta zertzelada guztiak, nire egikizunari dagokionez, nire autorpenez ikurraztua: eta arrazkero. nire erloiak diraustanez, nire ilobira-bidean ordu biko bidea baño eztot egin.

DUK.—Irudituarena egiten dokan azeri-kume ori! zer izango az i aldiaz ire narrua ulez yantzi dadinean? Aldiz aurretiko ire lukieriak berak ez ete au kirimildu ta itzuliko eure sareetan? Agur, eta artuik ori: baño gaurdanik ara ik eta nik alkarrekin trikitxik egingo eztogun biderik artuko al dok.

BIOLE.—Ene yaun, orrako orren aurka nago ni, eta autor dautort...

OLIBE.—Ene! ez egin zinik; zintzotasun apur bat izan egizu, bildurtuegi zagozanarren.

ANDER MOSULARU aurrera. burua ausita dakarrela.

ANDER.—Yaungoikoa-arren, datorrela osagillaren bat; bertati bidali egizue norbait Tobi yaunaren billa.

OLIBE.—Zer yazoten da?

ANDER.—Urli ak burua aldetik alde ausi daust, eta Tobi yaunari be kazkarreko ederik emon dautso: lagun zakidaze. Yaungoikoa-arren: berrogei libera baño gurago neuke etxean ba'nengo.

OLIBE.—Nok egin dautzu ori, Ander yaun?

ANDER.—Kondearen aiton-emeak, Kaisari dalakoak: kikiltzat gendun guk a, baño a txerrena bera aragi egina da.

DUK.—Aitonen seme nire Kaisari. ala?

ANDER.—Yaungoikoak egindako zer guztiak-orren, or dago bera: aletz utsagaitik ausi daustak ik burua; eta nik egin izan dodana Tobi yaunak atara bultzauta egin yoat.

BIOLE.—Zegaitik itz egiten daustazu niri? Nik etzaudaz eguño be zauritu: nik orretarako ezetarik biderik emoteka atera dozu zuk ezpatea: baño nik txeratsu itz egin dautzut eta etzaudaz zauritu.

ANDER.—Kozkorreko odoltsua zauririk izatekotan, zauritu nozu zuk; zuk, nire ustez. kozkorreko odoltsu uskeritzat dozu.

TOBI AGOBERO aurrera, bide-laguntzat AKE-TOA dakarrela, eta mozkortarik,

Emen dator Tobi yauna zibuka: entzutekorik entzungo dozu: mozkortuta ezpa'legoan zirri oberik egingo leuskizun.

DUK.—Nolan zagoz, aitonen seme? Ze barri dogu?

TOBI.—Ezebez, utsa: zauritu egin nau ak, eta aor dana esanik.-Kedar ori. izan az Errikarta osagilleagana, ala, kedar ori?

AKET.—Ene! mozkortuta dago a, Tobi yaun, ordu biotan; goxeko zortziretan itxi d'ra aren begiak.

TOBI.—Zital uts dok a. orrazkero. Yantza-eresiaren eta "pabana" yantzearen urren iguini-geien emoten daustana zital mozkorra dok.

OLIBE.—Atera egizue ori emendik. Nok egin dau olango triskantzarik orreikin?

ANDER.—Neu lagun izango natxatzu, Tobi yaun, biok batera osatuko gabez-eta.

TOBI.—I lagun izan niri, i astaburu ori, ergel-txaped ori, zital ori? I mosu-me, antzar ori, sai ori?

OLIBE.—Oeratu egizue, eta zauria osatu dagioela. (AKETOA, TOBI ta ANDER'ek alde).

SEBASTEN aurrera.

SEB.—Tamalik ba-dot, andera, zure senide zauritu dot: baño neure anai izan ba'litz be bardin egingo neukean, zurtasuna-arren eta neure buruaren segurtasunarren. Inñondiko begirakunea egiten daustazu eta ortik igarten dot nik eginak mindu zauzala; parka egistazu, ezti orrek, oraintsu alkarri egin dautsaguzan aginduakaitik baño ezpa-dabe.

DUK.—Arpegi bat, abots bat, ibilkera bat, eta notin bi, lagun bi: berezko mami-imdi, dana ta eztana.

SEB.—Andoni, ene Andoni moite ori! ni bai sarrantxatu ta elorriotu nabela orduak i galdu audanazkero.

AND.—Sebasten augu, ala?

SEB.—Orren bildur az, ala, Andoni?

AND.—Zelan erdibitu az?... Sagarrrik ez, erdibiturik, izaki biok baño alkarren antze-koagorik. Zein da Sebasten?

OLIBE.—Au bai ba-dala arrigarri!

SEB.—Ni naz or agiri dana, ala? Eguño eztot izan nik anairik: eta ni enaz yainkorik be

emen eta edonon aldi berean egoteko. Arreba bat neban nik urutu ta itxaso itsuak iruntsi eustena: (BIOLE'ri) esaidazu, arren, ze senitasun dogu guk alkarrekin? Nondiko zauguz? Zer yatzu izena? Nortzuk dira zure gurasoak?

BIOLE.—Mesaline'ko nozu ni: Sebasten zan nire aita: olangoxe Sebasten zan nire nebea be: olantxe yantzita yoan zan a uretako bere ilobira be: beste mundukoak olan, bai antzez eta bai yantziz, biotara, agertu al ba' dira, gu ikaratzten zatoz zu.

SEB.—Beste munduko naz n' izan be: baña nire gogoaren estalgi zakartzat nire amaren erriaetik dakadan au dot. Beste zer guztietan a langoxe zareanez, emakume ba'zintzaz, zu nire besartean estutu ta zure mosua nire negarrez bustiko neuke ta gedarrez esan: amaika bider ondo etorria, uretan itotako Birole!

BIOLE.—Orañen bat eban nire aitag bepu-ruan.

SEB.—Bai nireak be.

BIOLE.—Eta Birole'k amairu urte bete ebazan egun berean il zan a.

SEB.—Ene! oroimen orrek bizi-bizirik dirau nire gogoan! izan be, ak bere egitekoa nire arrebek amairu urte bete ebazan egun berean amaitu eban.

BIOLE.—Gu biok zori ontsu izatea galazoten daukuna niri eztzagokidazan nire giza-yantxiok ba'dira, enagizu estutu besartean toki, aldi ta yazozen zertzeladak alkarrekin batera yo-arte ta ni Birole nazala argitan imini-arteño: eta zeron sendagarritzat uri onetako itxasontziburuagana eroango zaudaz, nire neskato-yantziak arenean dagoz: eta: aren laguntza maitagarriagaitik yarei nintzan ni eta konde zindo onen otseintzan sartu nintzan; arrazkeroko r.ire bizitzako gorabera ta atzera-aurreak andera onen eta yaun onen bitartekotzan izan dira.

SEB.—Olan yazo da, andera, zu oker egotea (OLIBE'ri), baña izatea, berez-berez, bere bideari yarra yako; gazte garbi-osokin ezkondu gura izan dozu zuk: eta nire bizia-arren, etzara oker ibili orretan: gazte oso ta gizon, biak batera danakin ezkondu zara.

DUK.—Etzadiz arritu, etzadiz gelditu agoa zabalik: zindo-zindo da orren odola... Au olan ba'da, orain-aite dirudianez, neu be kide izango naz uiperatze zori ontsu onetan: -mutiko, (BIOLE'ri) ik milla bider esan daustak ez enduala iñoz be emakumerik maite izango ni lez, ni bestean.

BIOLE.—Eta nire esakune guztiok barriro be sendetsiko dodaz nire zinez: eta orrako ni-

re esakune ta zin guztiok zintzo ta benetako dira nire biotzean, goiko suzko zer borobilak eguna gauagandik banantzen dauen bestean seguru ta benetan.

DUK.—Ekanon ire esku ori; eta ire emakume-yantziz yantzita ikusiko al aunat.

BIOLE.—Legorrera lenen ekarri nindun ontziburuak daukaz nire neskato-yantziak: auziren bat dala-ta, a baitegian dago, Malboli'n eskariz; nire anderearen aiton- seme ta otseinetarikoaren eskariz.

OLIBE.—Yareiko dau ak: datorrela ona Malboli: -eta orraitño, ai ene! oraintxe gogoratzten yat, aitonen seme gaxo ori ez ei dabil burutik ondo-ondo.

AKETOA aurrera, idazkiren bat eskuetan dakarrela.

Neu burutik eginik egoteak aren kazkarinaldia aztuazo egin daust... I, Yauntxo, nolan yagok a?

AKET.—Argi ta garbi esateko, andera, ak Beelzebu txerrenburua, a lango gizonek eukiteko, bere besoa eldu-ala urrin dauko euki: amen ak zuri idatzi dautzun idazkia: gaur goxean emon izan bear neutzun nik au; baña burutik eginen idazkiak Barri Onik eztiiianazkero, eztau asko ardura noz eskuratzen yakoan bear danari.

OLIBE.—Idigi ta irakurri egik.

AKET.—Orrazkero, eutsiozu barreari, ergelek irakurri bear ba'dau burutik eginaren idazkirik: "Yaungoikoa-arren, andera..."

OLIBE.—Onangorik! zurutik eginda ago, ala?

AKET.—Ez, andera, ergelkeria irakurri baño eztatit: idazki au nik zororen idazkiri dago-kionez irakurtea nai ba'do zu andera orrek, andikiro irakurten itxi bear daustazu.

OLIBE.—Arren, sentzun geiagogaz irakurri egik.

AKET.—Olantxe dirakurt irakurri be, andera: orrazkero, epe artu ta entzun nagizu, errege-alaba orrek.

OLIBE.—(PABEN'eri) Ik irakurri egik, yauntxo.

PABEN.—(Irakurri dirakur) "Yaungoikoa-arren, andera, bidebage ta irain egiten daustazu zuk, eta munduak yakingo dau ori: zuk ni ilunbetan imini ta zure osoba mozkortiarri nigazko aginpidea zuk emon izan-arren, buru-argitasuna aldean dot nik zuk andera orrek bestean. Zeure idazkia dot nik, artu neban antza arrazo eustana; eta idazki onen bidez nire burua zuritu ta zu lotsatuko zaudazanaren ezbairek arean be eztat. Zeuk

gura dozuna uste izan nitzaz. Bein beinean bendekotasunari dagokona aztuta, niri egin-dako irainak itz eragiten daust. Zorakeriz darabilen MALBOLI'k".

OLIBE.—Ak idatzi yor ori, ala?

AKET.—Bai. andera.

DUK.—Ergelkeri-antz andirfk ezta agiri or.

OLIBE.—Azkatu egik a, Paben: ona ekarri egik. (PABEN'ek alde).—Ene yaun, eder ba' yatzu, yazoak yazo, zure arrebatzat eta ezkontutatz etsi nagizu, eta zuri eder izatekotan, egijune biokazko yai dagigun niraan eta nire leptotik.

DUK.—Andera, gerfú be gertu nozu zure eskeintze ori ontzat artzeko. (BIOLE'ri) Yareiten zaur zure ugczabak zure otseintzatik; eta zuk, zure emakumetasunari eztggclfónez, zure azi-ezikera samur eta bigunari dagokonetik askozaz bestera, zure ugazabari egindako otseintzeagaitik, eta zuk ain luzaro zure ugazaba deitu izan nozunazkero, eutsi nire eskua; oraindank ara zure ugazabaren andera izango zara.

OLIBE.—Nire aizta? Bai, axe izango zatxataz.

PABEN aurrera ostera be, MALBOLI'kin.

DUK.—Au dogu arako zoro, burutik egina, ala?

OLIBE.—Bai, ene yaun, orixe; nolan zagoz, Malboli?

MALB.—Andera, írain egin daustazu. bai, irain agiri agiria.

OLIBE.—Bai ete, Malboli? Ez.

MALB.—Bai, andera, egin daustazu. Irakurri egizu, arren, idazki au: eztaustazu ukatuko au zure eskuz idatzia danik; al ba'dozu, olan barik bestera idatzi egizu idazkeraz, naiz idatziz; nai esaizu au ezjala zure ikurratza, ezjala zuk asmaurik; zuk ezin esan ez bata, ez bestea. Orrazkero ba, autortu egizu, eta esaidazu, omenbide lotsorreri dagokionez, zegaitik iragarri daustazun orren argi niganako zure lerea; zegaitik agindu daustazun zugana irribarreka ta oinzorroak kurutzetara loturik dodazala agertzeko; zegaitik agindu daustazun oinzorro bellegiak erabilteko, ta Tobi yaunari ta beragoko lagunai betozkoz begiratzeko: eta onako au nik zure esanera itxarotsu eginagaitik zegaitik ontzat artu, naiz yasan dozun ni ilunbetan baiturik eukitea, abadeak nigana etortea, ni yostallu ta kirtenik andiena ba' nintz lez iñondikoak asmauta. ni olan erabiltea? Esaidazu zegaitik egin dozun orra-ko ori.

OLIBE.—Ene! ene! Malboli, au ezta nik idatzirik, dautortanez nire eskuz idatziaren antz andi izan-arren: agiri agirian dagonez, Mi-

ren'en eskutiko da au: eta oraintxe datorki burura etorri be, axe izan zala zu burutik eginda zengozala lenen esan eustana; ge-roago etorri zintzazan zu irribarreka ta idazki onetan agiiri diran beste zer guztiak egiten. Nasai zagoz, arren: ganora ta trebetasun andiz egin izan dautzue lukikeri au: baña orrako ori zegaitik egin dautzuen, eta egin dabena nortzuk izan diran yakin dagigunean, zure auzi orretan zeu izango zara salatzalla ta ebazla.

PABEN.—Andera on, itxi egidazu itz egiten; eta ez al da etorriko asarrerik, ez burrukarrik, ordu onetan ni arrituta naukien yazokuneok orbantzeko. Ba-dot itxarorik ezjala yazoko olangorik-eta, zabal zabal dautort, neu ta Tobi yauna izan gintzazala emen dagon Malboli onen aurka orrako ori asmau gendunak, orregean ikusi izan genduzan guganako mukerkeri ta zakarkeri batzukaik. Miren'ek idatzi eban idazkia, Tobi yaunak atara eragin-eraginaz; eta orrako oiren saritzat, alkarrekin ezkondu dira biak. Yolas-bidez egindako ori apenik artu eragiteko baño, aspertzeko baño egokiago da barre eragiteko, alde bietatiko irainak zuzenez neurtu ta astatu edo pixatuazkero.

OLIBE.—Onangorik! zoro errukarri ori! andiak egin be egin dautzuez!

AKET.—Ba! "Yaiotzatik dira batzuk andiki, beste batzuk egin egiten dira andiki; eta beste batzui emon egiten yake andikitasuna". Ni neu be tarteko nintzan antzerki-bi-tarteko egikizun orretan; Topa yaun dala-koa; baña eztau ardura: "Yaungoikoa-arren, yaun, enago ni burutik eginda"; baña gogotan ete dozu? "Andera, zegaitik egiten dautsazu irri olango ergel gauz ez-taneri? Irribarrerik ezpa-dagíozu, orrek ezta-ki zer egin". Eta onan, aldiaren yoan-eto-riak aspertu dira orregaz.

MALB.—Zuon talde osoaz artuko dot apena edo ordeazkoa. (Alde dagie).

OLIBE.—Írain egin izan yako agiri agirian.

DUK.—Zoakioez atzetik ara yarra, eta onez-koak egitera itzuli egizue: -Oraindik eztaus-ku ezer esan arako ontziburuaz; orrako ori nor dan yakin dagigunean eta urrezko al-dia eldu dadinean, gure biotzak andikiro batuko doguz alkarrekin. Bitartean, arreba ezti, guk eztogu alde egingo emendik.-Kai-sari, erdu: eta izan be, Kaisari izango zara zu gizon zarean bitartean: baña, beste yan-tzitan ikusi zagiguzanean Orsin'en andera ta aren biotzeko erregeno izango zara. (Al-de dagie).

ABESTI

AKET7.—

Ni mutikotxo nintzanean
 Axe-uritan eup! eta oioka.
 Ergela yostallu baño etzan.
 Euri egunoro da-ta.

Baña gizondu nintzanean.
 Axe-uritan eup! eta oioka,
 Ergel-lapurrai guztiak atear itxi.
 Euri egunoro da-ta.

Baña oeratu nintzanean,
 Axe-uritan eup! eta oioka,
 Lagunakin mozkortuta ziboka,
 Euri egunoro da-ta.

Aspaldi asi zan mundua,
 Axe-uritan eup! eta oioka,
 Baña ardura ez, gure antzerkia amaitu da.
 Atseginen yatzuena egiten egunoro gu
 aleginduko. (Alde dagi).

Baña, ai ene! ezkondu nintzanean,
 Axe-uritan eup! eta oioka,
 Ibilkera arroz nik ezin obaririk izan,
 Euri egunoro da-ta.

AMAIA

Salta'n 1962 gko Urteilen 13 gnean.

ITZ BARRI-ZAR GITXI EZAGUN BATZUK

OREIN.—Basauntz antzeko abere basati.

LENGEI.—Gorputzen gei edo atal eta txatalak kimi-bidez bananduaz agertzen diran gei bananduago ezin diranak be lengei dira; baña emen lengei-izenez eguratsean agertzen diran yazokuneak esan gura doguz: euri, axe, ostots, yusturi ta orretariko yazokuneak.

YAREI, YAREGI.—Azkatu. Oñati'n parra-parra darabile itz au.

URUTU.—Ugin. "olatu". URUTU itza Zeanuri'n beintzat edonok dau ezagun.

IZKA.—Itzik egiten eztauena ta ezin dauena; "mutu".

OSKI.—Narruzko oñetakoak. "zapatak".

ARAKIN.—Okelatarako abereak ilten dausana.

ENDORE.—Erriko "alkate".

GEZNA.—Norbaiteri beren-beregi eroaten yakon barria.

ZERGA.—Euska-gaiztoz "petxu".

ORTZE.—Begiz dakusun goi urdina.

EDEN.—Euskal-gaiztoz "pozoï", "bereno", "silikilitu".

LUTIRUDI.—Papel, naiz beste geitan egiten, marraztuten dan ludi edo munduaren, naiz Iur-arloren baten irudia.

OZAR.—Adore airo.

ZINKIDE.—Zerbaiterako zin egiten dabenetariko.

k. ir / - * T T im TTk T
INCUU - IFUIÍN
(THE WINTER'S TALE)

NEGU-IPUIN

(THE WINTER'S TALE)

ANTZERKI ONETAKO LAGUNAK

LONTI (Leontes), Sitxili'ko bakaldun.
MAMILI (Mamillius), aurrekoaren seme.
KAMIL (Camillo). I
ANTIGON (Antigonus), > Sitxil'ko andiki.
KELOMEN,)
DION.
Sitxili'ko beste Ondiki batzuk.
Sitxili'ko leñargi-gizonak.
Epaitegi-Otseinak.
POLIXEN (Polixenes), Boemi'ko bakaldun.
PORLIXEL (Florizel), aurrekoaren seme.
ARKIDAMA (Archidamus), Boemi'tar Andiki.
Itxas-gizon bat.
Baitegiburu.
Artzai agure, GALDUA'ren aita dalakoa.
Aketo, aurrekoaren seme.
Artzai agurearen Otsein.
AUTOLIKA (Autolycus), sarkil.
Aldia, Abeslari-taldearena egiten.

ERMIONE (Hermione), LONTI'n erregeno.
GALDUA (Perdita), LONTI ta ERMIONE'n alabea.
PAULINE, ANTIGON'en emaztea. |
EMILE, emakume andiki. > Erregenoaren laguntzako.
Beste emakume andiki batzuk)

MOPE (Mopsa). Artzainoak.
DORKE (Dorcas).

Andiki, emakume andiki, eta Laguntzakoak; yantzarako Ba-sayaunak; artzaiak, artzainoak, Yagolak, e. a.

AGERLEKU.-Bein SITXILI, bein BOEMI.

I EKITALDI

I AGBRLEKU.--SITXILI. LONTI'n Yauregiko gela-aurre.

KAMIL eta ARKIDAMA aurrera.

ARK.—Kamil, inoz alabearrez Boemi'ra yoan ba'zadiz nik orain emen dodan zereginegaz, esan dautzudanez, gure Boemi'tik zure Sitxili'ra alde andi idoroko dozu.

KAM.—Nire ustez, datorren udan da Sitxili'ko erregea egin-eginean be Boemi'koari zor dautsan ikustaldia egiteko.

ARK.—Gure txereak emongo dauskun lotsaria gure maitasunez kitutuko dogu: eta izan be...

KAM.—Bego, bego...

ARK.—Benetan, yakin dakidanez nik zintzo itz egiten dautzut: guk ezin dogu erakutsi zuon ospa ta arrandirik, zuon bakantasu-nik, zuon_ ezin dot asmau itz egokirik. Guk

edarí sorgor-loeragilleak emongo dautzueguz, guk ezin dogunaz gu ezin salatu gaginguezan zuon sentzuak gure utsez oar ez-tadizan.

KAM.—Zuok ondo be ondo ordaintzen dozue guk gure kitetik emoten dautueguna.

ARK.—Sinis egidazu, dakidanak dirakastanez, eta nire zintzotasunak agoan iminten daustanez itz dagitzut nik.

KAM.—Sitxili'ko erregea ezin izan lekikio txeratsuegi Boemi'koari. Euren umearoan batera ikasiak dira; eta aldi atan euren arteko maitasunak sustarrak emon ba'ebazan, orain, ezin bestez, adarrak emon bear dauz. Euren adin elduak eta euren errege-egikizunak alkarregandik banandu izanarren, eurak euretara izan ezarren, bitartekoz eta alkarri bidalitako emariz, idazkiz, edozetari-ko maitasun-agiriz, alkarrekin batu izan dira, soñez alkarregandik urrin izanarren; esaterako, eskuak estutu dautsez alkarri urri-
netik; eta alkar estutu dabe besartean, mun-

duaren alde batetik bestera baiflitzan. Alkarren arteko euren maitasuna yarraiko al da, Yaungoikoz!

ARK.—Eztot uste euren arteko maitasuna aldatu daiken gogo txarrik naiz arazorik munduan izan daitekenik. Zuoi poz-bide andi ta ezin-esana yatzue zuon erregegei Mamili gaztea; eguño ezagutu izan dodazan gizazindoetarik itxaropengarrien yatzu a.

KAM.—Gure erregegeiaz dozuan itxaropentan zure erizkide nozu; mutiko txairo-lerden yatzu a; osasuna dakatse bendekoai ak, eta gaztetu egiten dauz zarren biotzak; a yaio-aurretik makuluen ganean ebiltzanak a gizon eginik ikusi arte bizi egin gura dabe.

ARK.—Ostean pozik ilgo litzakez, ala?

KAM.—Bai; bizi gura izateko beste zegaitirik ez izatekotan.

ARK.—Erregek semerik ezpa'Ieu, makuluganean bizi gurako leukie ak semerik izan arteño. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-' auregiko batzarleku.

LONTI, POLIXEN, ERMIONE, MAMILI, KAMIL, eta Laguntzakoak aurrera.

POL.—Ur-izarraren bederatzí aldakuntza ikusi izan dauz artzaiak neke-estukuraga egoan gure bakalderría guk itxi gebanazkero: eta beste orrenbeste aldi igaroko geunke, anai, zuri eskerrak egiten; eta orraitíño be, zugaranako zorretan alde egin bearko geunke emendik: orrazkero, ba, lendik andi dan zenbakia, bere aurrean millaka "eskerrik asko" iminita, ainbeste bíder andiago egiten dot.

LONTI'k.—Begoz zure eskerrak bein-beinean, zuk alde egiterakoan ordaintzeko.

POL.—Biar da nik alde egiterako ori, yaun. Ni andik alde eginda nagoala an alanbearez yazo leitekenak artega ta urduri ta bildurrez nauka; "Gure bildurrak bidezkoegi ziran" erasan leiskeguen axe-boladak oratu leitekez gure errian. Orrez ganera, zuri, errege orri, gogait eragiterano luzaro egon izan naz emen.

LONTI'k.—Zuk erasoteko baño zalago gara gu, anai.

POL.—Ezin egon naiteke luzaroago.

LONTI'k.—Beste astebete luzaroago.

POL.—Bene-benetan, bier yoan bear dot.

LON.—Orrazkero erdi bana dagigun aldia: eta orrazkero eztautzut ezetzik esango.

POL.—Enagizu estutu olan, arren. Eztago munduan zureak bestean eragin leiskedan miñik, ez bat bera be, niri eragin al izate-

kotan: eta orixe yazoko litzake oraintxe be, zure eskaria bearreko ba'litz, ezetza emonbearreko izanarren be. Nire arazoak ni etxera deitu ezeze, tarraz naroe: eta au galazotea zure maitasunak ni txibitaz zigortzea litzake; zutzako zama ta neke da ni emen luzaroago egotea: agur, anai, bata ta bestea zuri aurreratze.

LON.—Miña loturik, gure erregeno ori? Itz egizu.

ERMIONE'k.—Zuk orreri emen ez yarraitzeko zinak noz aterazoko begira ixilik egoteko asmotan nintzan ni, yaun. Zuk, yaun, zuk epelegi erasoten dautsazu. Esaiozu zu seguru zagozala Boemi'n dana dagola ondo: au da guk atzo entzun gebana: au esaiozu ta orren zegailirik onena benderatuta dozu.

LON.—Ondo esanda, Ermione.

ERM.—Bere semea noz ikusikoren min dala esan izan ba'Ieu, ori zegaiti indartsu litzakean: baño olangorik izatekotan, esan dagiala ta doala; baño zin egin dagiala orregaitik dala, eta eztautsagu emen geldiazoko, emendik makillaka atera baño... (POLIXEN'i) Orraitíño be, zu, errege ori, emen beste astebetean egoteko zuri eskatzen azarriko naz. Nire yauna Boemi'ratu dadinean, izentauko epez gora an beste ilebetean zure arotz izateko baimena emongo dautsat ari: orraitíño, Lonti, edozein emakume andikik bere yauna maite dauen baño izperrik

tzuam orrcntifio be nascigcirri yaí yakiiee nik ezeze beste batzuk be euren gogoaz bestera atek zabalik dabezala; emazte usteldun guztiak etsita geldi ba'lediz, gizonak amarretik batek euren burua eskegiko leukie. Gaitz orrek eztau ezetariko osapiderik; orrako ori izar lizunkorren baten adu da urrean, eta aren bendeko dana orretara beartuta dago; eta bere indarra iparralde, egoaJde, ekalde ta sarkaldetan erakusten dau; bai orixe: orrazkero, alperrik ekingo dautsazu sabelari esiak egiten; yakintzat etsi ori; orrek arerioari zabal zabal egingo dautsaz atek, sartu-urtena bere zorro ta guzti egiteko: millakak eta millakak dogu gaitz ori gure artean, gu oartzaka... Zelan ago. mutiko?

MAM.—Or diñoenez, zure antzeko naz ni.

LON.—Tira *ba*, ori nasaigarri apurren bat bada. Oстера! Kamil be emen dogu, ala?

KAM.—Bai, ene yaun on.

LON.—Oa yolasera, Mamili; í gizon zindo az... (MAMILI'k alde). Kamil, yaun andi ori luzaroago egongo dok emen.

KAM.—Eztozu egin izan alegin gitxi be ori emen geldi dadin, baña zure alegin guztiak alperrik izan dira.

LON.—Orretaz be oartu az, *ala'í*

KAM.—Zuk eskatuta eztau gelditu gura izan; bere arazoak beinegotzat etsi izan dauz.

LON.—Benetan oartu az orretaz, ala?... Orrazkero, ba-yagok nik egiten dodanaz oartzten danik; or yabiltzak mar-marka, ítzul-inguruka esaten "Sitxili'ko erregea onango ta onango yatzu"; zurrumuru ori urrin eldu dok, urrean, ni oartu baño len. Zelan yazo dok, Kamil, a emen gelditzea?

KAM.—Erregeno onaren arrenez.

LON.—Erregenoaren, bedi: onaren, olan al litzok: baña eztok. Iez besterik ez ete dok oartu orretaz? Eta izan be, i nire inguruko amaika ta amaika baño burutsuago az... Buru-argiak bakarrik oartu ete dozak onako onetaz? Buruan argi gitxiago dabenak ez ete yoeK ezetariko susmorik be? Esaidak.

KAM.—Zeren susmorik, yaun? Nire ustez, emen guztiak dakiena Boemi'koa emen luzaroago geldituko dala da.

LON.—Zer esan dok?

KAM.—luzaroago egongo dala emen.

LON.—Bai, baña zegaitik?

KAM.—Zu yaun orren gurariari ta gure andera txeratsu txeratsuren eskariai men egitearren.

LON.—Zure ugazabanderearen arrenai men egitearren!... men egitearren!... Bego. Kamil, nik igan entzin izan yoat, igan uste

osocz 'zcm 'oG* iri ustu izcin ^'U3^*t nisz biotza, bai nire etzeko zeretan, bai erri-yaurtzako arazoetan, eta nik nire biotza iri ustuta, abaderi ustuta lez, gizon garbaituaren antzera alde egiten izan yoat igandik: baña íre zíntzotasunaz uste okerrean egon ízan nok; zintzotasun ezтана zintzotasuntat etsi izan yoat.

KAM.—Ez al yatzu yazo olangorik, ene yaun!

LON.—Bai, orretan naiagok... i ez az zintzorik; ostantxean, i dollor eta ollo augu, eta olango danak zintzotasuna elbarritu egiten yok bere bideari ekin eztagion; edo, ostantxean, i, nik nire arazo andíetarako autu ta artutako otsein izan-eta, orretan ardurabako az; edo ostantxean tentel augu, gure etxean dabilen marrokeria ikusi, gure ondasunik onena eroan daroala ikusi ta orrako ori txantxetan artzen dok-eta.

KAM.—Ene yaun txeratsu ori, ni izan naiteke arduraga, dollor eta tentel; olangoetarik garbi dan gizonik eztozu; guztiak dira bein edo bein arduraga, dollor eta tentel mundu onetan euren atzenbako egikizunetan; ene yaun, zure arazoetan ínoz izan ba'naz gogoz *eia* beren-beregi arduraga, ori nire tentelkeri litzake; zoroarena beren-beregi egin izan ba'dautzut, ori nire arduragatasunari zor litzakio. elbururako ondo datorrentz oartzeka eginda legokelako; ondo letorkeanentz ezbaian nengokena egiterakoan bildur izatea gizon zurrari be bein baño geiagotan yazoten yaken bildurra da: onango makalkeriak, yaun, zintzotasunari be beti darraikiozanak dira. Baña, arren, txeratsu orrek argiago itz egidazu; nire okerra erakuts egidazu, bere arpegia dakusdan: zuk ori egindakoan, nik ukatu ba'dagit, eztozu olangorik..

LON.—Ikusi dok, bai. Kamil, ikusi dok, edo ostantxean ire betaurrekoak emazte ustelak iruzur egin dautsanarenak baño itsuago dozak... edo-ta, ikusi ezpa'dok, entzun izan dok. begientzat orren agirian dagon zeraren zurrumurrua entzun-ezinik eztok izan-eta..., edo-ta gogoan erabilí izan dok, bururik dauenek buruan erabilten dauenez, Beraz. eztok ikusi, eztok entzun, eztok gogotan erabilí nire emaztea ustel yatala? Orrako ori autor ba'dagik, naiz, ostean, lotsarik arean barik uka ba'dagik, eta eztokala ez begirik, ez belarririk, ez burutapenik esan... orrazkero, esaik nire emaztea zirrilda dala; edozein emagaldu bestean olango izen zantargarri dala. Esaik ori ta erakus egik.

KAM.—Eneunke entzun gura íñok olango zantarkeriz nire andera gurena baltzitzen dauen

la nik bertatik olangori zigorrik ezarteka: izurriak eroango al nau, baña zuk eztozu esan eguño orain esan dozuna bestean egoki etxatzunik; zuk esan dozun ori barriro esatea, bein esatea bestean oben litzake, egia izanarren.

LON.—Alkarri txutxu-patxuka ibiltea utsa dok, ala? Utsa dok mosua mosuri deusola egotea, ala? Utsa dok ezpanen barru-nasai egin-bearrez, intziri egitea, ala? Utsa, bazlar-okuluen billa ibillea, ala? Oña oñaren ganean imintea, eztok agiri agirian lotsortasuna galtzea, ala? Utsa erloiuak arin ibili gura izatea, orduak miñutu ta eguerdia gaberdia izan gura izatea, ala? Ela euren gaiztakeria iñok ezlagiala ikusi gura daben euren begiez beste guztiak islu izango ete dozak orrako zerok ez ikusteko?... Utsa ete dok dan au? Ba, orrazkero, mundu au ta bertoko oro utsa dok; goian estalgitzal dogun zerua utsa dok; Boemi'koa utsa dok; nire emaztea ulsa dok; ela au utsa ba'dok, utsok benetan dozak uts.

KAM.—Ene yaun on, uxa egizu uste gexoker ori, eta arin uxatu be, kallegarri-kallegarri yatzu-ta.

LON.—Egia dala esaik, zuzen dala nire eretxia.

KAM.—Ez, ez, ene yaun!

LON.—Bai, ba-dok: ik guzurrea diñok, guzurrea diñok; guzurrea diñok, gero, Kamil, ela iguin eta gorrolo dauskat; autor egik ez azala yopu zirtzil baño, edo ostein begiak euki ta ikusi ez egiten dauena, eguzkia nora zapiak ara eroaten dakiana; ona ta geztoa ikusi, ta bietara itzultzen dana... Nire emaztearen gibela bere gogoa bestean kutsaturik ba'llegok, a elitzakek biziko ondar-erloiu bein ustur arte be.

KAM.—Nok kutsatuten dau. ba?

LON.—Nok? Bere dominea bailitzok bere idu-netik dingilizka daroanak, Boemi'ko erregeak: nik nire aldameanean euren irabaziari bestean nire omenari yaramongo leuskioen otseinak ba'neunkez euki, eurak galazoko leukie yazoten dana; eta i, ezebezetik nik gorengo malletara eragi ta nire emaztearen edari-otsein egin izan audan ori; zeruak lurra dakusan bestean argi nire emazteak iruzur egin daustala dakusakan orrek, ik gertau einke nire arerioari eriotza lekarkion edaririk, eta ori litzakidak osakairik onena.

KAM.—Yaun, ene yaun, ori ezta nitzako ezinik; eta ez eden zakar-gogorrez, bere lana astiro-astiro egingo leukenez baño. Ba-

ña nik eztoz uste nire andera bildurgarriak olango okerreriрик egin izan dauenik, a zindo ta zintzo da-ta. Nik maite izan zaudaz...

LON.—Ez egik sinis nik diñodana ta oa ortik zear! Lokatzetan orren barrura sartutaz, orren burubakotzat ete naukak. zegaiti eragikor eta ondo umatubakoz ni nire egikizun lotsagarri onetan sartzeko? Izara garbi-ikuzi-zurietan lo gozo egiten dok, baña loi-zikinak akulu, arantza, asun, eta erlabio-etzen dozak-eta, neuk loitu ta zikinduko ete yoazat izarok? Neuk emongo ete yoat marmar-bidea nire seme errege-semearen odolgarbitasunaz, nire semetzat dodan eta aintzakotzat maite dodan erregegeiaz?... Olangorik egin gurako ete neunke orretarako bide aslun barik? Nongo gizonek egiteko olangorik?

KAM.—Sinis bear neunskizu, yaun; sinisten dautzut; eta Boemi'ko erregegazkoa egingo dot, baña nik ori egitekotan zuk, beste eze-gaitik ezpa'da, zure seme-gaitik erregegoa lenengoz artu zebanean legetxe atzera artzekotan: eta olan errege-yauregi ezagun eta zure kide diranetan min geztoen raaimarrai bideak isteko.

LON.—Neure asmoaz batera yatok ire onua: erregegoaren omenari etxautsal ezarriko ezetariko orbanik, ezetarikorik bez.

KAM.—Yoan zeintekez, yaun, eta Boemi'ko erregeakin eta zure erregegoakin betargi ta txitxari agertu ta egon, yaietan legetxe: neu naz aren edari-emolla. Nik edari osangarririk emon ba'dagiot, enagizu euki zure otseintzal.

LON.—Orixe dok dana: egik orrako ori ta nire biolzertik erdia ire dok; egin ezpa'dagik, eurea erdibitu dok.

KAM.—Egingo dot orrako ori, ene yaun.

LON.—Nik adiskidearena egingo yoat, ik esan daustakanez. (Alde dagi).

KAM.—Andera orren erukarri!_ Baña, nigazko, zer da nire egikizuna? Polixen onari emon bear nik edena: eta orretarako dodan bide ta zegaiti bakarra nire ugazabaren esana egitea da; nire ugazabert bere buruaz guduan dabil eta bereak be gudu orretan sarturik gura leukez... Nire egikizun au nik egilekotan, nire ugazabak gorago eragiko nau; errege igurtziak zeartau ta olan zori ona lortu izan dauenik izan dala ba'nenki be, neunke egingo nik olangorik; baña olangoren izenik ez borontzetan, ez arritan. ez narru uldutan idatzirik agiri eztanazkero. zitalkeri utsa litzake olangorik izan dala esatea. Alde egin bear dot errege-yauregitik: nik nire egitekoa egin naiz egin ez, ni-

re idun-azurra austen dot. Nire izar zori ontsu ori, argi egidak! Emen dator Boemi'ko erregea.

POLIXEN aurrera.

POL.—Inñondiko dogu au! nire ustez emen nitzako txerea zimelduaz doa. Itzik bez?... Egun on, Kamil.

KAM.—Gora, yaun yaukal-yaukal ori!

POL.—Ze barri dogu yauregian?

KAM.—Esatekorik alerik bez, ene yaun.

POL.—Erregeren arpegia ikusirik bere burua bestean maite izan dauen erki edo errialderen bat galdu izan dauela esan leike: oraintxe-oraintxe baño ezta, besterik ezinezko txerea baño eztaust egin; begiak beste aldera eragin, eta muker danak lez ezipanai berantza yausten itxita, arin alde egin dau nigandik; eta olan itxi nau, aren era-merak zek aldatu eragin dauzan asma-asmaka.

KAM.—Enaz azartzen ori zegaitik dan yakiten.

POL.—Ostera! azartu ez! andia da ori. Yakin ba-dakizu, ta etzara azartzen niri iragarten, ala? Ba-da or kako-makorik; eta izan be, zugazko. zuk dakizuna esan egin bear zeunke, baño ezin dozu, etzara azartzen, eztozu orretarako adorerik. Kamil on, zure argoi aldatua nitzako ispillu da ta, or dakustanez, nirea be aldatu dago; neu be kide ta erkide naz, urrean, aldakuntzotan, neu be aldatuik nagoanazkero.

KAM.—Gatxen batek gexotu dauz gutariko batzuk: baño ezin dot esan zatariko gaitz danik; eta osasuntsu zagozan orrek ekarri dozu gaitz au, kutsu au.

POL.—Ostera! nik ekarri dodala kutsua! ez egidazu ezarri eren-sugearen arpegirik: mi-lakari zuzendu izan dautsedaz nire begiok, eta nire begirakuneak on egin izan dautse; bat bera be eztoz il nire begirakunez. Kamil..., zu gizazindo zara nonbait; erri-ara-zoetan aitua, odolez gizazindo diranak bestean gizazindo ta gure erriarren apaingarri zara-ta, nigazkorik ba'dakizu, iragarri egidazu, arren, eta ez euki or zure bairuan us-teltzen, ni ilunetan itxirik.

KAM.—Ezin dot erantzun.

POL.—Nik erantsiriko gatxa, eta orraitño be ni onik! bai, erantzun bear daustazu... Entzuten daustazu, Kamil? Gizonagan omen-garri diran zer guztiakarren (eta omengarri-tariko da nik orain egiten dautzudan itau-na) zinkidetzen zaudaz, araotzen zaudaz iragarri dagistazula zer kalte susmatzen do-

un nire inguruan; nigandik urrin ala ur dabilen; elan ziri-egin dagiskeodan, egin al izatekotan; eta alde egiterik ezpa'da, zelan ondoen yasan dagikedan.

KAM.—Yaun, esango dautzut; nire omenaren eta omentuntzat dodanak agintzen daustanazkero: orrazkero, adi-adi entzun nire onua, eta onu au nik esan ala bestean arin bete-bearreko da, edo ostantxean zu ta ni, biok, gara galduak, eta orrazkero gau on!

POL.—Aurrera yo, Kamil on.

KAM.—Zu ilteko ak izentauta nagotzu.

POL.—Nok izentauta, Kamil?

KAM.—Erregek izentauta.

POL.—Zegaitik?

KAM.—Ak uste dau... areago, a seguru-seguru dago, berak ikusi izan ba'leu legetxe, edo-ta berak orretara bultzau izan ba'zinduz legetxe, zuk aren erregera bear ezta-nez, galazoriko eraz ukutu dozula.

POL.—Ene! orrazkero, ori egia izatekotan, nire odolik onena ora kutsatu-zantar egin bear litzateke ta nire izena zindorik Zindoe-na saldu ebanarenagaz buztartu! eta nire omen eta entzuterik garbiena surrik motele-nari sundarik nazkagarriena somatu eragiteraño usteldu ta nigandik mundu guzti-ari alde eragin; areago, mundu guztiak iguin eta gorroto izan bearko leuskit, egu-ño entzun naiz irakurri izan dan izurririk andien-kaltegarriena baño iguingarri-gorrotagarriago nintzake-ta!

KAM.—Ortzeo izar guztiakarren eta euren eragikortasun guztiarren zin ba'dagizu be, aren zorakeriak asmau ta eratu ta bere soin egin dauena manatu ta deuseztu baño len eta errezagoko galazoko zeunskio itxasoa-ri iretargiari yaramonik egitea. A berean yarraiko da.

POL.—Zelan sartu ete yako buruan olangorik?

KAM.—Zer dakit nik! baño nik dakidana da, ari ori buruan zelan sartu yakon itandutea baño galdu-gorde gitxiagoko dala galdu-gordeari ziri egitea. Orrazkero, nire zintotasunari ezetariko sinisterik ba'dautsazu..., soin onen barruan dagoan eta zeukin eroan-go dozun onetan dagoan zintotasunari... alde dagigun gau onetantze. Agopean eta ixil-muxilka neuk iragarriko dautset zure yarraileai, gertau dadizan; neuk aterako dodaz uritik binaka ta irunaka, zaldi-burdiz: nigazko, nik nire otseintzea zuri opatzen dautzut, nire salatze onek emengoia galdu-azto dausteta. Ez izan ezetariko ez-bairik; nire gurasoen omenarren, nik egia esan dautzuteta: nik esana egia danentz yakin

gura ba'dozu, ni enaz geldituko emen; eta zu be etzara egongo emen seguruago, erregek bere agoz eriotzara epaitu ta ilteko zin eginda dagoana baño.

POL.—Sinisten dautzut: aren arpegian ikusi dot aren biotza. Ekazu zure eskua; zadiz nire yagola, nire lemazai. ta nire lagun izango zara. Nire itxasontziak gertu dagoz, eta nireak arañun alde egingo gebala uste eben... Tukuok izaki eder-bikainagaitik dira, eta izaki ori bakan danazkero. tukuok andi izan bear ba; eta tukuruna indartsu danazkero, tukuak be gordin-zakar izan bear; eta berak susmau dauen laidoa beti maite izan dauen gizonagandik datorkola

uste dauenazkero, orrexegaitik aren apena gordinago izan bear. Bere itzalpean nauka bildurrak: bizkortasun ona bekit lagun, eta nasaitasun-poza ekarriko al dautso errege-no txeratsuari, arazo onetan tarteko bai, baño aren senarraren susmoetakorik egin izan eztauenari! Tira, Kamil; bizirik itzaz eta ba'nagizu emendik, aitatzat etsiko zaudaz eta atakotzat lotsa izango dautzut: ziri-dagiogun galdu-gorde oni.

KAM.—Nire agintzapean dagoz etxe onetako ateen giltzak: asti labur au ez al dozu alperrik galduko; alde dagigun, yaun. (Alde dagie).

II EKITALDI

I AGERLEKU.-Errege-yauregiko gela. SITXILI.

EHMIONE, MAMLI ta Andera andikiak aurrera.

ERM.—Zeuokin artu mutikoa, okerraren okerrrez gogait eragiten daust-eta.

I ANDEREA.—Ator, yaun txeratsu ori; nikin yolas egingo dok, ala?

MAM.—Ez zukin. ez zuotarikokin.

I ANDEREA.—Zegaitik ez. ene yaun ezti?

MAM.—Zuok munka ta munka erabilten nozue. eta ume bainintzan itz egiten daustazue... Zeuok zaudaz nik maiteago.

II ANDEREA.—Eta zegaitik gozuz maiteago?

MAM.—Ez bepuru baltzagoak dozuezalako. Orraitiño, or diñoenez, emakume batzui egokiago ta ederrago datorkez bepuru-ule baltzak, uletsuegi ezpa'dira, idazkortzez egin-dako obo-erdikin, naiz iretargi-erdikinaren antzeko ba'dira.

II ANDEREA.—Nok irakatsi dauk ori?

MAM.—Emakumeen arpegiak eurak. Esaidazu orain: ze margo, ze kolore dabe zure bepuru-uleak?

I ANDEREA.—Urdin dozak, yaun.

MAM.—Ez, ori txantxetan diñozu. Ezagun izan dot sur urdindun emakumerik; baño ez bepuru-ule urdindunik.

II ANDEREA.—Entzun... zure ama erregeinoa aziaz aziaz doa eta ganeko egunen baten errege- seme eder-barriri otsein egin bearko dautsagu, eta orduan ibiliko zara zu gure kutunkerien billa.

I ANDEREA.—Izan be, erregeinoa oraintsu ondo borobildu da. Erditze onik izango al dau.

ERM.—Zeri daragoiozue? Ator, seme, emen nok ostera be: yezarri adi, arren, gure aldamenean, eta ipuinen bat eralgi egiskuk.

MAM.—Alaietako, ala goibeletakoren bat?

ERM.—Euk gura dokana eta alaienetaikorena.

MAM.—Ipuin goibel da egokien negurako: iratxo ta maitagarrietaiko dot.

ERM.—Orrazkero, orixe. Yezarri ta ekiok... Ekiok, ba, eta iñondiko aleginak egizak ni ire iratxoz ikaratzeko: mutil augu i orretan.

MAM.—Ba-zan beñola gizon bat...

ERM.—Tiruk, tiruk, yezarri adi: yo aurreragero.

MAM.—Yaurretxe-ondoko ilobiaren ormen ostean bizi zan...: agopean esango dautzut, orreik orragoko txirritxirriok entzun eztagien.

ERM.—Ekiok, ba, eta belarrira eralgi egidak.

LONTI, ANTIGON, Yaun andikiak eta Yagolak aurrera.

LON.—An aurkitu dozue, ala? Aren yarragokoak be bai, ala? Akin egoan Kamil, ala?

I YAUNAK.—Ler-mordoren ostean aurkitu do-daz; eguño eztot iñor ikusi izan aik bestean arin biderik egiten: aik ontzietaratu arteño egon natxake begira.

LON.—Nirea bai poza nire gaitzespena zuzen. eta nire susmoa bidezko izan dirala ikusirik...! Gitxuzko yakin al neu! eta nire zoriaren txarra. dakidana yakiteagaitik! Yazo leiteke edalontzira armiamaren bat yaun-

si ta guk irunstea, eta orraitño gu ez eden-
dutea, gure burua eden-ustez kutsatuta ez-
tagolako: baña norbaitek olango edaririk
begien aurrean imini ta olangoxea edan
dozula esan ba'dagitzu, or zabilz ezta-
riaz karrazkadaka ta saietsai indarka oka egi-
teko: nik edan dot eta armiarmeaa ikusi be
egin dot; Kamil izan dau lagun orretan, a
izan da aren lizunker-ibitarteko: nire bizi-
aren, nire buruntzearen aurkako marrokerien
bat dogu asmauta: nire susmoak egizko ta
oñarridun zirala agertu da: nik otseintzat
arturiko a zital ustela nik baño len bestea-
k arturik egoan: ak iragarri dautso nire as-
moa, eta ni orain iforen barregarri eginik
nago: bai, nire leptok inñondikoak egin da-
bez., Zelan idigi dabez orren errez etxe-
oteko atea?

I YAUNAK.—Bere aginpide andiz: ak bein
baño geiagotan egin izan dau olangorik,
zeure aginduz.

LON.—Ori ondoegi yakiat nik... ekazue mu-
tikoa: pozik nago zuk bularrik emon izan
eztautszulako: nire antzik izanarren orrek,
zure odol geiegi dau aldean.

ERM.—Zer dogu au? Yolasean, ala?

LON.—Eroan egizue mutikoa emendik; eta
eztakiola urreratu amari; bertatik eroan!...
eta barruan daroana izan dadilla orren
amaren poza; (MAMILIk alde Yagola ba-
tzukin batera)... eta izan be, Palixen da
zu astundu zauzana.

ERM.—Baña nik ezetz esango dautzut, eta
zin egingo neunke zuk baietz sinistu nire
esana, zuk besterik esanarren.

LON.—Begira, zuok yaunok, begira ori ondo
ta zeatz; zuotarik inñor ba'lego esan-aginik
"Andera on da ori", zuon biotzetako zu-
zentasunak bertatik erantsiazoko leuskio
"Tamal andí da ori zindo ez izatea". Go-
ratu gura ba'dozue. bere soñeko edertasu-
nagaitik bakarrik goratu egizue..., eder da,
bai, ba-dautort ori, eta orretan goragari be
goragari da... eta bereala sorbaldaí eragi-
nik, um! eta ja, ja! egin. Oneik dira laido-
tzalleak erabili daroazan orban-bideak:
Ene! burua yoan yat, orrako ori errukiak
egiten dau-ta, ez laidoak: eta izan be, lai-
doztek on-indarra bera zimeldu, erre ta
baltzituden dau... baña zuon sorbaldaí era-
giteok, zuon um! eta ja, ja! ok, zuok "Ori
eder da" esanik, "Ori zindo da" esan-aurre-
tiko dira: baña naibageturik egoteko bide-
rik geien dauenagandík yakin egizue ori
ezkontza-kutsatzalla dala!

ERM.—Munduan dan zitalik zitalenak esan

ba'iegi ori, orrexegaitik zitalago litzake: zu,
ene yaun ori, oker zagoz.

LON.—Zuk, ene andera orrek, zuk artu dozu
Polixen Lonti'tzat, zu egon zara oker: ez-
tautzut emon gura zuri dagokitzun izenik,
nik olangorik eginazkero, nik egina eredu-
tzat arturik, erriak gero eritarrai ta errege-
semeai izen bardina ezarri eztagitsen!...
Esan dot, andera ori ezkontza-kutsatzalla
da; eta Kamil orren zinkide, orren erkide
da; ori norekin ibili izan dan be esan dot:
areago, andera ori etoi-saltzalla da; eta Ka-
mil orren zinkide; eta orrek bere erkiderik
nagusienakin egin izan dauenak ori lotsatu
bear leukela ba-daki ak; ak ba-daki ori
okerreko oera yoan izan dala, eta olangoai
erriak izenik zakarrenak emoten dautseza-
nak bestean gezto dala; bai, eta arein ige-
saren yakitun eta kide dala be.

ERM.—Neure biziarren, ezetz dírautzut, ni
enozu orrako ezeren yakitun. Zuk bai izan-
go dozula naibage lango naibagea zerak
argiago ikusi dagizuzanean, ni olan zigor-
tu izanagaitik! Ene yaun txeratsu ori, zuk
orduan nekez egin al izango daustazu zu-
zentza osorik, oker egon zintzazala esan-
da.

LON.—Ez; ni nire ustearen oñarriez oker ego-
tekotan, munduaren erdi-erdia elitzake sen-
dorik asko irakastegi-mutikoren zibeari eus-
teko be... (Yagolai) Baitegira eroan ori!
Orren alde itzik dagiana itz egin-ala bera
be errudun da.

ERM.—Izar adu geztokoren bat dogu emen
gure etorkizunari eragiten dautsana: epe
artu barko dot zeruak nire alderago yari
arteño... Ene yaun onok, ni enozue negarti-
rik, emakumeok geienez gareanez; eta ba-
leiteke negarrik ezak zuon errukiari atea-
k istea ta errukia legortzea; baña nik bar-
ruan dodan naibage errukariak begiata-
tik-bera etorri oi dan negar-iturriak baño
geiago erreten nau: arren, yaun guztiok,
ni neurtzeko zuon maitasunak irakatsi le-
gisketzuen gogapenik gorengoak erabilí egi-
zuez... eta gero egin bedi erregeren gogoa!

LON.—(Yagolai) Eztautsazue yaramonik egin-
go nire aginduari, ala?

ERM.—Nor da niri lagun egingo daustana?
Arren dagitzut nire nagusi orri nire ema-
kumeak nikin datozala, ba-dakizu ba, nik
dodan egokereak olangorik eskatzen daue-
la..., Ez egin negarrik, tentel onok; eztago
orretarako biderik; zuon ugazabanderea bai-
tegiarri izan dala yakin dagizuenerako itxi
zuon negarrok: ni baitegitik urten nadinean
egizue negar, zuon ugazabanderea baite-

giaz zigortua izan dala gogoratuaz: nik orain yasalen dodan egile au ni ederrago agertzeko da... Açur, ene yaun: eguño ez-tot gura izan zu naibageturik ikusterik, baña orain ikusiko zaudazala uste dot... Erdu, nire emakumeok: ba-dozue orretarako baimenik.

LON.—Alde, egin gure agindua; alde emendik!

(ERREGENO'ak eta Emakume andikiak alde, yagolakin).

I YAUNAK.—Arren, nagusi ori, dei egiozu erregenoari atzera etorteko.

ANTIGON'ek.—Yaun, seguru zagoz egiten dozunaz, zure zuzentzea indarkeri izan ez dadin: olangorik egitekotan yasango dabena iru andi litzakez-eta: zeu, erregenoa ta zure semea.

I YAUNAK.—Ene yaun, erregenoaren alde neure burua yokatuko neunke, eta yokatu gura dot, zuri eder izatekotan, erregenoa erruga, orbanga dala zaruaren eta zure aurrean; zuk salatzen dozun arloan esan gura dot.

ANTIGON'ek.—Orrek diñonaz besterik izatekotan, nire emaztearen bizilekua korta, itoi egingo dot; ari estuta ibiliko ncz, a ukutu ta dakustanaz bestetan agan ustetik ez izatekotan; eta izan be, erregenoa ustel ba'da, eztago munduan emakumerik, ez emakumeren txatalik ustel eztanik.

LON.—IxiUk zagoze.

I YAUNAK.—Ene yaun on...

ANTIG.—Zure alde mintzo gara gu, ez geure alde: zuri ziria sartu dautzue, zuri iruzur egin dautzue, eta askarri ta su-lexagarri da zuri ori egin dautzun azalutsa: orrako zital ori nor dan al nenki, neuk beste mundura bidaliko neunke-ta. Erregenoa izen ona galdurik ba'da, a iñoren mutxikin ba'da..., iru alaba dodaz nik; zarrena amaika urteko; bigarrena ta irugarrena, bederatziko ta bosten bateko; zuk diñozuna egia ba'da, aik ordainduko dabe erregenoaren zorra; nire omenarren, irurak irenduko dodaz; ez dira elduko amalauna urtera, ustelkeritiko seme-alabarik ekarteko: irurak dira nire ondasungei; eta gurago neunke neure burua irendu, nire alabak legezko seme-alabak ez izatea baño.

LON.—Bego; asko da. Zuok eztozue somatzen arazo onetan usain txarragorik gorpuren surrak somauko leukiena baño: baña nik bai. nik ikusi ta oartzen dot, nik orain dagidana zuok be somatu ta beragaz min

artzen dozuen legetxe; eta oartzen daben sentzun guztiekaz dakust.

ANTIG.—Ori olan izatekotan, eztozu obi-bearririk zindotasuna eortziteko; eztozu bere izperrik be mundu zantar onen arpegia zuri-biguntzeko be.

LON.—Onangorikí Eztaustazue sinisten, ala?

I YAUNAK.—Arazo onetan zeuk ez sinistea gurago neunke nik, guk zuri ez sinistea baño, ene yaun; eta pozkarriago litzakit erregenoaren omena egiazko izatea, zure srsmoa baño, naiz ta zu zure susmjcgaitiK lotsaloisaturik gelditu gero.

LON.—Zuort' eretxiaren ze bear dot nik arazo onetan, nire biotzeko bultzada indaitsuari yarra baño? Gure-gure eskubideak eziabe zuon eretxi-bearririk; olangorik eskutu ba' dautzuet eta niri yazoa iragarri ba'dautzuet, nire neurezko ontasunez iraga/ri ta eskatu dautzuet; eta zuok, tentel zarielako, naiz olangorena egiten dozuelako, ezin ba' dozue, naiz gura ezpa'dozue egia aintzakotzat artu, nik artzen dodanez, zuon onurik eztodala bear oraindanik ara diragartzuet: arazoa bera, orko galdu-irabazia, ta orretan erabagiak artzea neuri dagokidazan zerak dira.

ANTIG.—Ene yaun, geiagoko barik, zeuk zeurretara ta ixilean zeure barruan ebatziko al dozu arazo au.

LON.—Zelan izan ete leiteke au? Edo zu zarren zarrez zara ezyakin uts, edo yaiotzatic zara tentel. Orrein arteko adiskidetasuna susmau leikenik zakarrena baño zakarrago izan da ta ikustearen bearra bakarrik izan dau, ez ontzat emoteko, ikusteko bakarrik baño: beste zer guztiak euren arteko zantarkeriaren aldeko izan dira ta, orrez gainera, Kamil'ek igesi egin dau, ta yazokune onek gure yokabide onetara bultzatzen gauz. Orraitiño be, segurua egoteko... eta izan be, onango arazo astunean buruz eta zur ez yokatzea tamal andi litzateke-ta... bida-

(2) Delphos edo Delphoi Elade'ko Pamesos mendi entzutetsuaren egoe-egaletako uri ospatsua da. Uri orretan Apolon yainkoaizunaren yauretxe ots andiko egoan. Dakigunez, Apolon yainkoaizun ori etorkizuna aurreztik igarten trebe ta mutilla zan, eta edonondik eltzen ziran ara etorkizuna yakin gura ebenak. Apolon dalako yainkoaizun ori Tzeu ta Leto'n seme zan eta mami-irudigilleak eta margolariak iruditzen dauskuenez, gazte lerdan, garrafz, eder, bizarga zan, eta eskuetan orranbel naiz lira dauelarik.

riz bidierli dodcz De-ItHos crurenera ^2). cinco Apolon'en yaurettxera, Kelomen eta Dion, zuok dakizue ez bururik asko dabenak: yainko aren iragarpena ekarriko dauskue aik: eta yainko aren onu zerutarrak geldia- zo naiz bultzauko nau ni. Eztot ondo egin, ala?

I YAUNAK.—Bai, ondo egin dozu, ene yaun. LON.—Ni neu nasai egonarren, eta dakidanaz besteren bearrik izan ezarren, yainko-ira-

garpcnak besteen biotzalr naRçriluko deniz- euren ezyakinez egia sinistera etorri gura eztabenenak: au dala-ta egoki ta edertzat etsi dogu geure kitetik erregenoa baitegira- tzea; igesi daben biak asmautako etoike- ria erregenoak burutu eztagian. Erdi, eto- rri nire yarrai: agirian itz egin bear dogu, arazo onek guztioi yantzazoko dausku-ta. ANTIG.—(Bere kitean) Bai, barre eragiteko, egia yakin dadinean. (Alde dagie).

II AGERLEKU.-Baitegiko bebarria.

PAULINE ta Laguntzakoak aurrera.

PAUL.—Baitegiburuari dei egiozue. Nor nazan iragarri egiozue (Laguntzako batek alde). Anderearen on! Europa'ko errege-yau- regirik ezta onegi zutzako: orrazkero, zetan gazog zu baitegian?

Laguntzako atzera dator Baitegiburuakin.

Yaun on, zuk ezagun nozu, ezta?

BAIT.—Andera andiki begiragarritzat, eta nik omengarri-omengarritzat dodantzat.

PAUL.—Orrazkero, arren, erregenoagana eroan nagizu.

BAIT.—Ezin dot egin olangorik, andera: itzu- lietarako beren-beregiko aginduak dodaz.

PAUL.—Ba-da emen aperturirik zindotasuna ta omena giltzapean sartu ta ikusla begi- ragarri-txeratsuai barrura sartzen galazo- teko'i Legezko efe da, zilegi ete da, arren, erregenoaren emabumek ikustea? Euretari- ko bat edo bat? Esaterako, Emille?

BAIT.—Zure laguntzakoak baztartzea eder ba' yatzu, andera, Emille aurrera ekarriko dau- tzuU

PAUL.—Arren, dei egiozu.... Baztarrera egin zuok. (Laguntzakoak alde).

3AIT.—Eta, andera, zuon arteko izan bear dot nik zuon izketaldian.

PAUL.—Ondo dago, bedi olan, arren. Ba-da emen zereginik eta aleginik orbanbakoa or- bantzeko; ba-da emen margoak erabiii-bea- rrik (Baitegibuxuak alde).

BAITEGIBURUA atzera aurrera, EMILE'kin.

Andera maita, zelan dago gure andera andi- ki txeratsua?

EMILE'k.—Orren andia, ta orren bertan-bera itxia batera egon leitekezan bestean ondo: zerbait aldiz aurretik erdi da eguño andera

guri-samurrek izan eztauzan bildur eta nai- bagetan.

PAUL.—Seme izan dau, ala?

EMILE'k.—Alaba; eta ume ederra alan be, guri-guri eta, dirudinez, biziko dana; erre- genoari pozbidetako yako; ak diñotso: "Ni- re atxilo erukarri-maite ori, zu legetxe ni be eruga naz".

PAUL.—Zin egitera ausartzen naz...: errege- ren zoroaldi-kasketaldiok galbidetsu-bildur- garri yatzuz, eta izurriak eroango al dauz! Yakitun egin bear dogu a; bai, yakitun egin bear da a, eta egikizun au emakuineri da- torko ondoen: nire lepora artuko dot egiki- zun au: nire miñari ezirik ba'dario, urzo- rroz bete dakidala; eta eztekiola izan iñoz geiago nire asarre arpegi-gorriari turuta. Arren, Emille, eskeñi nire bendekotasunik osoena erregenoari; orretara ausartu ba'le- di, emon dagistala bere seintxo, neuk era- kutsiko dautsat erregeri, eta neugan artzen dot bere aldezerik zaratatsuenaz izateko ar- durea. Eztakigu zelan bigunduko dan sein- txoa ikusiaz: sarritan erruga garbia ikusiak eragiten dau, itzak ezin dabenean.

EMILE'k.—Andera lain-lain ori, zure omena ta zure ontasuna ain agiriak dira-ta, zuk zeure kitetik artzen dozun egikizun orrek nai ta nai ez izan bear dau ondoren onik: bizi dan emakumerik ez zu baño egokiagorik egikizun onetarako. Zatoz aren urregio- lara, eta neuk iragarriko dautsat erregenoa- ri zure eskeintza goragarria: ak gaur etentzaka erabili dau buruan asmo au- be- rau, baña ezta ausartu bere laguntzako ema- kumeri olangorik aitatu ta eskatzen, ezetza emongo eutsolaokan.

PAUL.—Esaiozu, Emille, ezto dala geldi euki- ko nire miñ au: miñ oni zurtsanik eta nire biotzari adorerik yariotekotan, ez izan ez- bairik onik egingo dodala.

EM.—Yainkoak onetsiko al zueuz orregaitik! erregenoagana noa: onatxoago zatoz., arren.

BAIT.—Andera, erregeren bere seintxoia bidali ba'legi, eztakit zer yazo lekikedan orretarako agindurik eztodanazkero.

PAUL.—Eztozu orretan zetan izan bildurrik. yaun: seña sabeleko atxilo izan da, eta orain, izatearen legsz eta bide arrigarritz, andik askatu ta yarei egina da: *a* ezta I

erregeren asarrearen erkiderik, ezta erregeren lege-austearen errudunik be, lege-austerik izatekotan be.

BAIT.—Neu be orretan nago.

PAUL.—Ez izan bildurrik: nire omenarren, neu yarriko naz zure ta galtzoriaren bitartean. (Alde dagie).

III AGERLEKU.-Lengoxea. Erregelyauregiko gela.

LONTI, ANTIGON, Yaun andiki. ta Laguntzako beste batzuk aurrera.

LON.—Ez gabaz, ez egunez, eztot bakerik eta nasaialdirik; arazo au onan artzea makalkeri uts da; bai, makalkeri uts. Arazo au ekarri dauskuna eztozu emen... zati bat baño ez, eta zati ori emakume ezkontza-kutsatzalla dogu; errege lizuna eztago nire beso-barruan; nire asmoen elburu ta bidetik landa dago; nire marroak ezin eldu aragiño: baña erregeroa bai; *a* kakoz niganatuzekin eztot: erregeroa be ondatu dala, sutan erre dala esan ba'leuste, nire atsedena-ren erdia etorri lekikedan oraindik atzera... Nor da or?

nego naz ni: ene! zuok orren gogaldi gordinari erregeroaren biziari baño bildur geaigo dautsazue, ala? A emakume maitagarri-errugeago da, errege tukuti dan baño.

ANTIGON'ek.—Bego; asko da.

LAGUNTZAKO II.'ek.—Andera, erregek eztau lorik egin bart; sartzen iñori ez izteko agindu dau.

PAUL.—Ez berotu orrenbestean, yaun, on; ari loa ekarten nator ni. Zuok eta zuok lan-goak dira aren lorik egin-ezina dakarrenak, aren aldamenen itzalak lez ibilita, eta aren bidebako intziri bakotxari asperen eginda; nik itz osagarri ta egiazkoak dakartoz. eta osasungarri ta egiazko bestean zindoak, loa galazoten dautson gogaldia garbitzeko.

LON.—Ze zarafa dogu or? Eee!

PAUL.—Emen ezta zaratarik, ene yaun: zuri nagusi orri dagotzuzan barriak baño.

LON.—Ostera!... uxatu egidazue andera ausarta ori!.. Antigon, lendik agindu dauskat orri nigana eltzen ez izteko: ba-ñen kian nik ori etorriko zana.

ANTIG.—Esan dausat nik, ene yaun, zure ta nire gogoaz bestera zu ikusten ez etorteko,

LON.—Zer ba? Ezin dok eskuratu, ala?

PAUL.—Bear eztanik ez egiteko bai orrek eskuratu nengike: arazo onetan enau eskuratuko. zure bideari yarrairik nire entzute ona zalantzan imini gura ezpa'dagi.

ANTIG.—Gero! eztozu entzuten. ala? Ugalak berorrek artu gura dauzanean, nik arin egin izten dausat orri; baña ori ezta oztopo egin eta yausten.

PAUL.—Ene yaun on, ni etorri nator..., eta entzun egidazu, arren, ni zure bendeko zintzo, zure osalari, zure onularirik zindoen nozu-ta; eta orraitio be, zure gatxetan zuri nasaitasuna ekarteko, olangorenik zure inguruan *dagozan* amaikak baño gitxia egiten dauena...: zure erregero onagandik natotzula dirautzut nik.

LON.—Erregero onagandik?

PAUL.—Erregero onagandik, ene yaun, onagandik: erregero onagandik, gero; eta zu-

LAGUNTZAKO LENENGOAK.—Ene yaun?

LON.—Zelan yagok mutikoa?

LAG.— I.—Arrats onetan lo ondo egin dau; uste danez, aren gatxa yoana da.

LON.—Aren bai zindotasuna! bere amaren laidoaz oarturik, bertatik makaldu, yausi, bere amaren laidoa gogo-gogotan artu dau, eta amaren izenari intsigi ta yositako Iotsea bereturik, bere gogoa, bere adorea, yan-galea, loa galdurik, oso-osoan iristu da... Bakarrik itxi nagizue: oa, ikusik a zelan dagon (Laguntzako lenengoak alde). Uf, uf! A eztozu erabili bear gogotan; nire apenaren gogoratzeak berak nau bete-beterik; a (POLIXEN) berez da indartsuegi, eta bere alkar-kideak dirala-ta, areago... Dagola a, erea etorri arteño: oraingoz arregeroaren ganera boa nire apena. Kamil'ek eta Polixen'ek nire lepotik barre dagie: nire atsekabea da areien asti emongarri: eleuskide barrerik egingo nire beso-barruan ba'neuz; eta erregeroak be eztau egingo nire bendean dagon artean.

PAULINE aurrera, sein batekin.

I YAUNAK.—Eztozu emer» sartzetik.

PAUL.—Bai, ene yaun onok; zuok *haño* bei-

re inguruan dagozan gizonetarik txatxarre-na ba'nintz be burrukaz erakutsiko neunke a on dala.

LON.—Indarrez atera egizue au emendik!

PAUL.—Bere begiak gitxitaz dauzanak ukutu dagistala lenen: neure kitetik aterako dau tsadaz; baña orren aurretik nire geznea eralgiko dot... Erregeno onak. on da izan be-eta, alaba bat ekarri dautzu: amen be-ra zure onesprenaren begira ta eske. (Lu-rrean izten dau seintxoia).

LON.—Alde emendik! sorgin ori! -Atera au emendik! Landara, lizunkeri-bitarteko ori!

PAUL.—Ez olangorik: ni enaz olangorik zuk olango izenik ezarteko eskubiderik dozun baño geiago: eta enaz gitxiago zindo zu zoro zearan baño; eta au ezta gitxi mundu onetan iñor zindotzat eukiteko.

LON.—Etoiok. saltzalleok! ez ete dozue bultzaka aterako? Emoiozue sasikume ori... (ANTIGON'i) I, agure mernelo ori, i emakumek unaturik, ollo onek iri ire oliartasuna galduazota ago i: ar egik sasikumea; era-gik ori. Emoiok ire atsoari, gero.

PAUL.—Orrek olango zakarkeriz agindurik zuk errega-alabeari ukutu ba'dagiozu ukutu, betiko biraogarri bediz zure eskuak!

LON.—Bildur dautso orrek bere emazteari.

PAUL.—Zeuk be al zeuntso zureari; olan ba' litz zure seme-alabak ez-bai barik zeuretzat zeunkakez-eta.

LON.—Abi bete saltzalla dogu emen!

ANTIG.—Ni enozu olangorik; argi egiten daukun argi auarren diñotzut.

PAUL.—Ez ni be; eta ez beste iñor be emen gagozanetarik, bataz besterik; eta orrako bat ori, ori berori da: izan be, orrek bere omena, bere erregenoarena, bere itxaropen dan semearena, bere seintxoarena saltzen dautso aren izpi edo eztena ezpatearen agobizarra baño zorrotzago dan laido-esamesa-ri: eta orrek eztau atera gura sustar-sustarretik, erro-errotik, aretxik eta burdinik zindoena zindo dan bestean ustel dan bere ueste okerra. Ez, zerak dagozanetan dagozala, eztago orri ori burutik ateraterik; biraoen bat dau orrek ganean.

LON.—Emakume zantar itzontzi ori, oraindik oraintxe zure senarra benderatu ta orain neu asarrazoten nozun ori!... Ume au ezta ninerik: Polixen'ena da au: ken au emendik! Onen amakin batera sutara egotzi egizue.

PAUL.—Bai, zure da! eta arira letorkizu orain atsotitz zarrak diñoa; ain da zure antzeko, ainbat okerrago... Begira, ene yaunok, begira; txikian ba'da be, au beronen aitaren

irudi ta antz berbera da— begiz- smrez, e^h-panez, betartez, bekokiz; bai beronen okotz eta mosuetako sakostatxoz; beronen irribarrez; beronen esku, atzazal, eta atzez aita berberaren eredu-ereduz egina: eta zuk, yainkono on zarean Izate orrek, seintxo au beronen aitaren onen antzeko egin dozunazkero, onen gogoia antolatzea be zure eskuko ta ardurapeko ba'da, margo guztietarik bellegirik ez egiozu imini, onen aitak dauenez, onek beronen seme-alabak beronen senarrarenak ez-tiralakoaren susmorik izan eztagian!

LON.—Sorgin zantar ori! eta i. pepelo ori, ire enderea ixflazoteko be gauz ezpa'az, i ez az eskegiteko lain be.

ANTIG.—Eskegi egizuz euren emazteak ezin exilazo dabezan senarrak, bai, eta nekez geldituko yatzu bendekorik bat bera be.

I.ON.—Beste bein esaten daukat, atera egik ori emendik.

PAUL.—Gizonik zakarren eta endekatuenek be ezin legike ori baño zer zakarragorik.

LON.—Erreazo egingo zaudaz.

PAUL.—Eztaust ardura. Sutan erreten dana ezta emen siniste- ausla, sua ixituten dauena baño. Etzauz deituko gizon gordin-anker; baña zure irudimen loka-lokeak emoten dautzun salahideaz besterik barik zure erregenoa orren gordin erabilteak ba-dau gordinkeri-sundarik, eta ludi guztiaren aurrean orbandurik, loi-loi eginik itxiko zauz.

LON.—Zuon bendekotza-zinarren, atera egizue emakume au emendik! Ni gizon gordinik ba'nintz, non legoke onen bizia? Ni olangotzat euki ba'nau be ezta ausartu olango izenik ezarten. Ken au emendik!

PAUL.—Arren, enagizu bultzau: yoango naz... Begira zuie clabatxoa, ene yaun: ori zure da: Yupiter'ek zerutiko gogozko yagola obेरिक bidaliko al'riauto seintxo orri! Zetarako dira gizonok? Orrsn zorakerientzako orren samur eta zuritzalla zarienok, zuok eztautsazue iñoz onik egingo, zuotatik batek be. Bai, bai... agur; ni ba-noa. (Alde dagi).

LON.—Ik, etoi orrek, ik imini dok ire emaztea orretara... Nire ume? Ken ori ortik!... Ume orrentzako orren biotz samurra dokanazkero, eroan egik ori emendik, eta beingoan sutan erre egik: bai, euk eta ez beste iñoz. Eroaik bertatik: ordubete barruan iragarri egidak egikizun ori egin eta burutu dokala... eta autorpen onez, gero... ostantxean ireak egin yok, ireak eta ik dokan guztiak. Egin gura ezpa'dok eta nire asarrea ire generatu gura ba'dok, esaik; neuk aterako yauntsazat garaunak sasikume orri neure es-

kuz. Oa, eroan egik ori sutara, ire emazteari ik eragin dautsak-eta.

ANTIG.—Nik eztautsat eragin, yaun; nire lagun zindo diran yaunok zuritu nagikie orretaz, eurei eder ba'yake.

I YAUNAK.—Bai, yaun, zuritu daikegu; ene errege yaual, ezta ori orren emaztea ona etorri izanaren errudun.

LON.—Zuok guztiok zarie guzurti.

I YAUNAK.—Arren, yaun, sinisgarriago etsi gagizuz; beti izan gatxatzuz otsein zintzo; eta, arren, olangotzat etsi gagizuz: eta gure belauen ganean eskatzen dautzugu sure asmo ori aldatu dagizula, gure lengo ta geroko otseintzen saritzat; eta izan be, zure erabagi orren itzal, orren odoltsu-gordin orrek ezin ekarri lei ondoren onik: belaubiko gagotzuz gu guztiok.

LON.—Guztitariko axeak aurrean darabilen egaki naiz orbel izan bear dot nik, ala? Sasikume onek belaubiko yarrita niri aita deitzeke bizi bear ete dot? Oba da ori orain erre, gero orri birao egin baño. Baña, bedi; dadilla... Nik neuk eztot bata be egingo... (ANTIGON'i) I, yaun, ator i ona; i ta Mctargarite andera ire mimitxa, sasikume onen bizia yagoteko orren arduratsu ta samur izan zarienez, eta izan be au sasikume dok ire bizarra urdin dan bestean seguru... zer yokatu gura dok sagutxo onen bizia yagotearren?

ANTIG.—Ene yaun, nire adinak yasan daiken oro, ta zindotasunak emonazo daiken guttia: gitxienez onenbeste: dodan odol-apurra baitzen dot errugea yagoteko,, al dodan oro.

LON.—Al izango dok. Ezpata onen ganean zin egidak nire agindua beteko dokala.

ANTIG.—Egingo dot, ene yaun.

LON.—Bete, gero... entzuten dok? Izan be ba, zerik txikienean uts egin ba'dagik, itzako ta oraingoarren parkatzen dautsagun ire emazte miñ-lotsabakoarentzako eriotzea dakak.

Nire bendeko azanazkero zor daustakan bendekotasunaren aldetik agintzen dauskat sasikumetxo au emendik eroan dagikala: eta urrineko ta iñor bizi eztan lekurra, gure lunaldetik landara eroan dagikala: eta erruki geiago barik, an berau berera itxi dagikala. Gugana iñondiko bidez etorri izan danazkero, zuzenez agintzen dauskat, iñondiko bidez ainbaten izteko, an alanbearrak au bazkatu naiz il dagian. Eragi egik.

ANTIG.—Zin dagit orrako ori egingo dodala, bertatiko eriotzea ori baño errukiarrago izanarren. Goazen, seintxo errukarri ori: gogo indartsuen batek irakatsiko al dautse sapelai ta belai zure iñude izaten! Or esan daroenez, otsoak eta artzak be egin izan dabe olango otseintzarik, euren gordinkeriarri baztarrera eraginik... Yaun, zure egite onek eskatzen dauen baño zori ontsuago izango al zara!... eta onespenak gordinkeri onen aurka zure aldamenean zure alde gogor egingo al dau, txikitxo ori, eriotzara epaitu ori! (Seintxoakin batera alde dagi).

LON.—Ez, nik eztot aziko iñoren umerik.

ÍAGUNTZAKO H'rtk.—Eder izango al yaizu nagusien orri, zuk yaingo-iragarpeske bidalien aldetiko bidariak elduak dira ordu-bete dala: Kelomen eta Dion, Delphos'etik onik etorriak, biak legorreratu dira ontzitik, eta bizkor-zoli datoz errege-urira.

I YAUNAK.—Eder ba'yatzu, yaun, guk uste baño arinago egin dabe yoan-etorria.

LON.—Ogei ta iru egun dira emendik alde eginak dirala: bizkor ibilte da ori; Apolon andiak egia len baño len iragarri gura dauskula esan gura dau onek. Gertau zadize, yaunok; dei egin batzarrera, gure andera ez-zintzo ez-zintzoa ara deitu ta salatu dagigun: eta izan be, agirian salatua izan danez, zuzenez eta agirian aztertuko da. A bizi daño, nire biotzean zama itzala izango dot. Bakarrik itxi nagizue: eta nire agindua gogotan artu. (Alde dagis).

III EKITALDI

I AGERLEKU.-SITXILI. Urien bateko etxarte-bide.

KELOMEN eta DION aurrera.

KEL.—Eguraldi bigun da emen; eguratsa, gozo-gozo; emokor da izaroko lur au; yauretxea, entzuteak diñon baño askozaz ederrago,

DION'ek.—Nigazko, nire biotzari ziririk geien

egin dautsoenak zerutiko yantziak (olangotzat etsi bear dodazala uste dot) eta eura darabilezanen lotsa bena izan dirala esango dot. Eta opari gurenarena! Ainbeste egiteko, ain yaual, eta zeru-usaindun izan dan opaketea!

KEL.—Baña, beste zer guztien ganetik, iragar-

learen agotiko zarata itzal gortubearrekoak, Yupiter'en ostotsaren antzekoak, zurtu-zurturik itxi nau-eta, enaz ezer izan ni orduan.

DION'ek.—Ibiltaldi onen ondorena erregenoa-
ren aldeko ba'dadi... olan izango al da!...
gutzaiko bakan eta arrigarri, gogoko, ta bein-
goango izan danez, egin dogun bidea egin-
garri izan da.

KEL.—Apolon andiak dana oneratuko al dau!
Aldarrikatzeok, eta Ermione'ri orren oñarri

II AGERI iKU.-Epaitegi.

LONTI, Yaun andikiak. eta Epaitegi-otseinak
aurrera, egokiz yezarrita.

LON.—Batzar onek, eta naibage naibagez di-
ñot au, batzar onek biotza estu-estu imin-
ten daust; eta izan be, azertu bear dana
errege-alaba ta gure emazte da; eta guk
maite-maite izan doguna. Ez al dau inok
esango gordin gareanik, zuzena onan agi-
rrian egiten dogu-ta: eta epaipideari zeatz
yarraiko gatzakoz, salatua errudun naiz
erruga agertuko. Ekarri aurrera atxiloa.

EPAITEGI-OTSEINAK.—Nagusienaren ederra
da erregenoa bera emen epaitegian ager-
tzea,...

ALDARRIKATZALLEAK.—Ixilik!

ERMIONE aurrera, yagolak dakarrela; PAU-
LINE ta laguntzako Emakume andikiak be bai.

LON.—Irakurri salakuntzea.

Epaitegi-ots.—(Irakurri dirakur) "Ermione, Si-
txili'ko errege Lonti lainaren erregeno ori,
zu emen etoikeririk andienaz, Boemi'ko ba-
kaldun Polixen'ekin ezkontza-kutsaketa egin
izanaz salatua ta epaitzera ekarria zara;
eta Kamil'ekin batera zure senar erregeri
bizia kentzeko asmo ta gertakuntzetan ibili
izanaz; asmo orri deuten zerak orrako ori
erdi-agirian imini izan dabe-ta, zuk, Ermio-
ne, bendeko zindori dagokion zintzotasun
eta bendekotasunaz bestera, zuk onu emon
eta lagun egin zeuntsen ai, seguruago ibi-
li eitezan, gabaz iges egiteko".

ERM.—Ni esateko nazana nigazko salakun-
tzearen aurkako izango danazkero, eta nire
aldeko autorra neugandiko izango danaz-
kero, ez bestegandiko, nekez gauz izango
da niri onik egiteko, "Erruga naz" esatea;
nire osotasun-errugatasuna guzurratzaluske-
ritzat artzen dabenazkero, nire itzak ezta-
bez artuko egizat. Baña orraitioño, yainko
altuak gure egiteak ba'dakusez, ikusi da-
kusezanez, ezto ez-bairik, errugatasunak ar-

gitxi-mengelez ezarten yakoan utsak etxa-
taz bape begiko.

DION'ek.—Arazoa orren gordin eta iraduz
erabiliak argitu edo amaituko dau bein be-
tiko: Apolon'en yaupariak ikurraztu dauen
iragarpenak zer dakarren agertu dadinean,
zer bakanen bat etorriko da argitara... Goa-
zen... zaldi barri bana artu dagigun; eta
zori ontsu izango al da ondorena!

pegia gorrituzoko dautsala guzurrezko sa-
lakuntzeari, eta gordinkeriari epez ikara
eragingo dautsala. Zuk, ene yaun orrek, gi-
txien dakianarena egingo dozunarren, zeuk
dakizu beste inok baño obeto igaroko nire
bizitzea orain zori geztoke nazan bestean
aratz eta garbi izan dala: eta edestiak ere-
dutat ekarri ta antzeslariak asmau ta ikus-
leak eratorreko antzokian antzeztu izan da-
benik baño aratzago ta garbiago; eta izan
be, begira nagizu... erregeren oekide ta
errege-yarlekuifik erdiaren yabe nozu, erre-
ge andiren alaba, errege- seme itxarotsuren
ama... emen zutunik, nire biziaren eta nire
entzute onaren alde itz eta mitz egin-bear
gorrian, etorri ta entzun gura dauen edo-
noren aurrean, bizaarren, eta yakizu nire
bizia eztdala maiteago ta aintzakoago do-
dan naibagea baño: nire entzute onaa-
rren... au bai, au nigandik nire ondoren-
goai doakiena da, ta, orregaitik bakarrik
nago emen. Yaun, zure yakinkidetzeari na-
goko deiez, zelan Polixen gure yauregira
etorri baño !en maite ninduzun, zelan eder-
atsegin nintxatzun, zelan ori ondo irabazi-
rik neukan; a etorriazkerokoan bear ez-
tanik egin izan ba'dot, bear eztan biderik
artu izan ba'dot, ni emen onan agertzeko;
egitez naiz gogoz olangotara izperrik txikie-
nez itzuli izan ba'naz, gogortu dadizala en-
tzuten dausten guztien biotzak, eta nire se-
niderik senideenak gedar egin dagiala: "Ez
adi urreratu nire ilobi-ganera".

LON.—Eguño ezto entzun izan geztoke berak
egina ukatzeko egiteko baño lotsa gitxiago
izan dauenik.

ERM.—Egirik asko da ori: esakune izanarren,
yaun, orrsk eztau zer-ikusirik nigaz.

LON.—Ez, zuk eztozu autortuko.

ERM.—Neuk egindako utsaz besterik ezto au-
tortu be egin bear. Polixen'gazko... akin ba-
tera nago salaturik-eta... autor bear dot ta
maite izan dodala, bere zindotasunagaitik

maitagarri da-ta: baña ni lango anderari dagokon maitasunez maite izan dot; zuk zeuk agindutako maitasunez, ez bestez; eta nik ori egin izan ezpa'neu, ori nigan bendekotasunik eza ta esker txarreko izatea, biak batera litzatekezan nire ustez: zutzako bendekotasunik eza, ta zure adiskidearentzako esker txarra; eta izan be, ak bere seintzarotik ara, itz egiten ikasi ebanetik ara maite izan zauz. Orain, zu zure agintzatik itzuli eragiteko asmoagazko-. orretaz nik eztakit orrek ze usain dauen be, zelango danik be: ezta nik zelango dan ikusteko, adabaturik aurrera ekarri ba'dagistazu be, naiz yatekotzat ekarri ba'dagistazu be, extot somatuko nire ago-sapaira zetarikot emoten dauenik be: nik dakidan guztia Kamil gizon zindo zala da: eta ak zegaitik alde egin izan dauen errege-uritik, nik baño geiago ezpa'dakie, yainkoak eurak be eztakie.

LON.—Ba-zenkian a urten zana, *a* landa dala zuk emen zer egiteko akin itundu zintzazan dakizunez.

ERM.—Yaun, zuk egiten daustazun izkuntzea eztot aituten: zure amesen yostallu da nire bizia, eurak aña da, ta emen nozu bera emoteko gertu.

LON.—Zure eginak dira nire ames: zuk sasi-kume izan dozu Polixen'gandik, eta ori nire ames izan be: zu lotsabakorik lotsabakoena baño lotsabakoago izan zareanez, zu langoak olangoxe dira... guzurtirik **guzurtien**: eta orregaitik, zuk ukatzea zuk autoritza baño indartsuago da: eta izan be, bere alabatzat dauen aitarik agertu eztanazkero, zure ume sagutxo ortik zear egotzia ta. dirudinez, bera beretara ta bertan-bera itxia danez, zeuk be oartu ta somatuko dozu gure zuzentza, onenez be eriotzea ekarriko dautzuna.

ERM.—Yaun, eztozu zetan erabili zemairik: egin-eginean be, ni ikaratzeko aitatu dozun koko orren billa nabiltzu ni: bizia ezin izan leiskit atsegirik, naierark: nire biziaren buruntzea ta poza, zure ederra, galdutzat dot nik; eta izan be, nik ba-dakust ori yoan yatana, zegaitik yoan yatan yakin ezarren: nire bigarren pozbide ta nire soñarren lenengo ekarriagandik alde eraginda nago ni, izurritsu bainintzan: nire irugarren pozbideari, zori txar-txarreko izardunari, nire bularretik aldenduari... bere ago erruga-errugatik esne errugadun erroa atera yako eriotzara eroateko: ni erriko taket eta abe guztietan emagaldutzat aldarrikaturik; ez lotsarik, ez begirapenik eztauen gorrotz ukatu izan yat emakumeri ukatzen etxakon

ama sein eginbarriaren oea; azkenez, leku onetara iraduz ekarri izan nabe, zeru agiripera, leku itxian indarbarritu ta osatu baño len. Orain, ene yaun, esaidazu ze onespene, ze zori on dodan nik emen bizirik eriotzearen bildurrik izateko? Orrazkero, yo aurrera. Baña orraitiaño be, entzun au: enagizu oker artu; eztot nire biziaren ardurarik, biziak eztaust arduarean aletzik be emoten... baña nire entzute onak bai; nik au garbi euki gura neunke; ba-dalako bakarrik gaiztetsi ba'nagizu... zure tukuak dakarrenaz beste gaiztetsi-bideri yaramonik egiteka... ori gordinkerri izango da, ez legezko gaiztetsi... Yaun begiragarri guztiok, nik iragarpenera yoten dot. Apolon bedi nire ebazla!

I YAUNAK.—Zure eskakizun ori zuzen-zuzen da: orrazkero, ekarri ona geznariak, eta Apolon'en izenez datorren iragarpenera. (Epaitegi-otsein batzuk alde).

ERM.—Errusi'ko bakaldun zan nire aita: bizirik al litz *a*. eta emen, bere alabearen epaibidea ikusten! nire errukarritasun bardinakoa al lekus ak: baña ez apen-begiz, erriki-begiz baño!

EPAITEGI-OTSEINAK aurrera ostera be, KELOMEN eta DION'ekin.

EPAITEGI-OTSEINAK.—Kelomen eta Dion, zuok biok emen zuzentza-etzpata onen ganean zin egingo dozue Delphos'en izan zariela, ta andik ekarri dozuela Apolon andiaren yaupariak bere eskuz emoniko iragarpen ikurratu au; eta zuok eztozuela urratu ikurratz gurena, ezta or letorken ixilkizunik irakurri be.

KEL., etct DION'ek.—Zin dagigu orrako dandan orretaz.

LON.—Urratu ikurratzak eta irakurri.

EPAITEGI-OTSEINAK,—(Irakur dirakur) "Aratzgarbi da Ermione; erruga da Polixen; Kamil, bendeko zintzo; Lonti, tukutsu gordindodol-ixurla; bere seintxo errugea, zintzotasunez sortua; eta erregea oñordekutzaka biziko da, galdu dana ez idorotekotan".

YAUNAK.—Ones bedi, gora Apolon andia!

ERM.—Gora bedi!

LON.—Artez irakurri dok, ala?

EPAITEGI-OTS.—Bai, ene yaun: zeatz-zeatz, idatzita dagon legetxe.

LON.—Iragarpen orretan eztago egiaren izperrik be: batzar au aurrera yoango da: guzuz uts da au.

OTSEIN bat aurrera, iraduz, arnas-estuka.

OTSEINAK.—Ene yaun errege, erregel

LON.—Zer yazoten dok?

OTSEINAK.—Yaun ori, barri au ekarri izana-gaitik gorroto izango daustazu: zure seme erregegeia, erregenoari zer yazokoaren bildur eta estukuraz, yoana da.

LON.—Onangorik! Yoana?

OTSEINAK.—Bai, il da.

LON.—Asarre dogu Apolon; eta yainkoak eurak yo dabe nire zuzen-eza. (ERMIONE larritu egiten da) Zer yazoten da or?

PAULINE'k.—Barri ori erregenoa il eragitekoea izan da: eratsi begiok eta ikus eriotzeak zentan daragoion.

LON.—Eroan egizue ori emendik: estuegi dago orren biotza; konorteratuko da. Ni nire susmoentzako siniskorregi izan r.az: arren, bai, arren, osakaien batzuk ezarri egiozuez samurkiro, biztu dadin... Apolon. askets, parka egidazu. (PAUHNE'k eía Andera andikiak alde. ERMIONE'kin) zure iragarpnazko nire zakarkeri itzala!... Onezkoak egingo dodaz Polixen'ekin: barri«n barri maite nire erregenoa; gizon zintý ta errukiortzat aldarrikatzen dodan Kamil onari atzera etorteko dei egingo dautsat; eta izan be, nire tukukeriak ni gogapen gordin-odoltzaleetara ta apenera aldatu, Kamil autu neban nik bitartekotzat nire adiskide Polixen edentzeko: eta orrako ori egin izango litzakean Kamil'en biotz onak itsumustuko nire agindua atzeratu izan ezpa'leu, nire agindua ez egitekotan eriotzeaz zemaitu ta, egitekotan adoregarritzat saririk opatu izanarren: biotz onak eta zindotasunak eraginda, ak nire asmoa nire arrotz yaukalari iragarri eutsan: eta ak bere burua zorian guztitariko galdu-gordeai gorantzi eutsen bere omenaz beste ondasun barik: ak bai argi ta didiz egiten dauela nire ugeraren aldean! eta aren errukiak eta biozperatasunak bai balzagotzen dauzala nire egiteak!

Ostera be PAULINE aurrera.

PAUL.—Onangorik! onangorik! Ai ene! ebagi egidazue gorantxa-allubetea, oneri eztanda eraginaz, nire biotzak berak be eztanda eztagian!

I YAUNAK.—Ze aldien da ori, andera on?

PAUL.—Gizon odolzale ori, ze elorrio billatu dozu nitzako? Ze txirrinka? Ze zildai? Ze su? Ze txibita? Berunetan naiz oriotan íra-kite? Bere izenak berak zure gordinkeriak

dauenik txarrena txastatuazoko daustan ze elorrio zar naiz barriago dozu nitzako? Ene! gogora egizu zer egin izan dauen zure gordinkeriak zure tuku sustarbakoak batera; mutikoenzako be makalegi, bederalzi urleko neskatuentzako be ellzakegi ta burubakoegi diran zure irudikeriz; bai, gogora egizu guzti ori ta, orrazkero, zora zadiz zorotasuna bera baño zoroago, zure lengo zorakeriak zure zorotasunaren agiri-az besterik ez dira izan be-eta! Zuk Polixen saldu izana uskeri baño ezta izan; orrezgaz eztozu egin izan besterik zu zoro, aldakor eta esker txarreko askarri zareaala iragarri baño; Kamil onaren izen garbia zuk loitu ta a edendu gura izatea be, ari errege il eraginik, etzan izan zer andirik; uts txikiak ziran aik... itzalago-zantarragoaren aldean: eta izan be, zure alaba seintxo okela-bela ta saiei yakitzat egoztearen aldean, zure beste gaiztakeri-zorakeriak usztat edo zer txikitizat esten dodaz: txerrenak berak be sutan negar egingo eukean onangorik egin baño len; zu zara errege-seme gaztearen eriotzearen errudun be; eta izan be, aren biotz adinez gazte ta samurra, baño gogapenez eldu ta andia erdibitu egin zan aita zakar-zoroak bere emazte txeratsu-maitagarria zelan eta zegaitik laidotu eikean buruan sartu-ezinik: zer guztiok erantzugarri txiki dira zutzako; baño azkenengo au, orain datorrena... yaun andikiok! nik esanda ara, gedar egizue: onangorik! onangorik!... erregenoa, erregenoa, izakirik ez-tiena, maitagarriena, ilik da; eta oraindik ezta yausi apenik ori egin dauenaren ganera.

I YAUNAK.—Yainkoak ez al dabe gura izan olangorik!

PAUL.—A il dala diñot: zin egingo dot a il dala. Ez nire itzari, ezta nire zinari be sinistu gura ezpa'dautsazue. zoaze zeuok, eta ikusi: aren ezpan eta begietara margorik naiz argirik, aren soñera epeltasunik naiz arnasarik ekarri la sartu al ba'dozue, yainkoai legetxe nire otseintzea opatuko dautzuet... Baña zu, gizatzar gordin-odolzale ori, etzadiz garbaitu zerotaz, zure kezkek zure biotzetik uxatzeko astunegi dira-ta: orrazkero, etsipenik baltzenaren besoetartatu zadiz. Milla belaun ba'zeuz, amar milla urte egingo ba'zeuz billusik, baraurik, mendi billusean, etenbako negu gorri-ekafztsuan, etzeunskio eragingo yainkori zu zengokezan lekura begirik itzulteko.

LON.—Ekin, yo aurrera, yo aurrera: eztozu esango geiegirik: miñ guztiak al dabenik

eta zer mingarrien eta mingotsenak esatea ondo irabazita dot nik!

I YAUNAK.—Ez esan geiagorik: yazoa yazo, zure itzaldi ausartuaz okerrik asko egin izan dozu.

PAUL.—Garbai naz orretaz; nire oker eginak ezagutzen dodazanean garbaitu egiten naz ni. Ene! emakumeren itsumustukeri lar erakutsi dot: orren biotza zindotzen asia da... Yoana, ta etsia, elizatekez izan bear aurrerantzean zinkurinka ta alaka ibilteko: ez al yatzu izango mingarri nire eskabidea; arren, zigortu nagizu, zer aztu bear dozun bururatu dautzudalako. Orain, ene yaun on, ene nagusien, asketsi egizu emakume tentel au: zure erregenoari neuntsan maitasuna... ara! ostera be tentel ni!... eztoz erago gura geiago erregenoaz, ezta zure seme-alabez be:

eztautz gogorazoko neure senarra be, a be galdurik izanarren: epe artuko al dozu, eta ni enoa geiagorik esaten.

LON.—Egi andiangoak esanago ta obeto itz egin dozu zuk; eta egiok zuk erakusten daustazun errukia baño begikoago yataz. Arren, erregenoaren eta semearen gorpuen aurrera eroan nagizu: ilobi batek artuko dauz biak; euren ganean agertuko da zegaitik il diran, gure betiko lotsagarritzat. Egunean bein yoango naz eurak datzaen ilobi-etxetxora: eta an ixuriko dodazan negarrak izango dira nire pozbide: nire egikizun au egiteko lain indar dodan bitartean, egunoro egiteko zin dagit. Goazen, erakus egidazu naibagakizun orreitarako bidea. (Alde dagie).

III AGERLEKU.-Itsas-ertzeko iñor bizi eztan lurralde.

ANTIGON seintxoakin, eta ITXASGIZON bat aurrera.

ANT.—Seguru ete zagoz gure ontziak Boemi' ko iñorbagako lurraldea ukutu dauela?

ITXASG.—Bai, ene yaun: eta eguraldi zakarrrez egin ete dogun bildur naz: ortzea goibel agiri da, ta beingoango ekinaz zemaitzen gaudz. Nire yakinkidetzeak iragarten daustanez, yainkoak asarre dira guk eskuartean dogun arazoaz, eta betozko iluna erakusten daukue.

ANTIG.—Euren gurari gurena bete bedi!... Zoaz, ontziratu zadiz: begira zure ontzia: luzaro barik etorriko natxatu atzera.

ITXASG.—Alik eta bizkorren ibili: eta ez sartu aurreregi lurrean barrura: laster izango doguz, urrean, ostots zatatsua: ganera, toki au entzutetsu da berton bizi diran pizti okela-zaleakaitik.

ANTIG.—Yarrai zu zure bideari; bertatik yarraiko natxatu.

ITXASG.—Pozik nago nire arazo burutu izanaz. (Alde dagi).

ANTIG.—Goazen, seintxo errukarri: entzun izan dot, baña sinistu ez, ilen iratxoak barriri ibili daitekezala aldarrari: olangorik yazotekotan, zure ama agertu yat bart; eta izan be, eguño eztoz izan orren egiaren antzeko amesik. Bere buruari bein batera, bein bestera eragiten izan dautsan izaki etorri da niganantza: eguño eztoz ikusi izan alango naibage-ontzirik, ain beterik eta ain ederrik: soñeko zuri garbi-ikuziz yantzirik, gurentasuna bera bailitzan, ni etzanda nen-goan ontziko lo-gelatxora urrerale yal: iru

bider makurtu daust bere burua; eta, itz egiteko danaren arnas-otsa eginda, aren begiak iturri-odi bi egin dira: negar-iturri asarrea agortutakoan, bertatik eralgi izan dau onako au: "Antigon on, alanbearrak, zure biotzaren lera obeaz bestera, zure zinaren arauz, nire alabatxo errukarriaren ortik zear egozla egin zauzanazkero... urrineko lekurik asko dago Boemi'n, an negar egin, eta seintxoa an negarrez izteko; eta seintxoa betiko galdutzat danazkero, GALDUA ezarri egiozu izentzat. Zure ugazaba nire yaunak ezarri izan dautzun egiteko gordin orregaitik, gaurdanik ara eztozu sekula geiago ikusiko zure emazte Pauline... eta olan-negar-uluka, eguratsetan urtu ta ezereztu da ames-ikusizuna. Bildurrak ilik, laster neureratu izan naz; eta orrako ori egia dala, ez amesik, uste izan dot. Yostallu dira amesak: orraitioño be, siniskeriz ba'da be, orrako orri men eginda, sinistu egingo dot, egitatz arturik. Sinisten dot Ermione il egin dabela; eta Apolon'en guraria izan dala, izakitxo au benetan Polixen'ena izanik, au emen itzea, biziteko edo ilteko, beronen benetako aitaren lurraldean. Loratxo ori, onik eta ondo ibili! (Lurrean eratzaten dau seintxoa).

Or etzan: eta orra or zure ezaugarriak; (Lotuki iminten dau lurrean) eta or oneik; eta zoriari eder izatekotan, eder-lirain ori, zu azteko ta geiagorako izango yatzuz... Asi da ekatxa: zurea bai errukarri, zure amaren eruz galtzeko bidean eta ortik letorkenarenean imini zauzez-eta!... Negarrik ezin dot

egin, baña nire biotza odola dariola dago: eta zín-bidez onetara beartu izan nabela-koxe, ni biraopetu-biraopeturik nago. Agur! Eguraldiak geroago ta betozko ilunagoa darakus... seaska-lelo latzegirik izango dozu, urrean: Eguño eztozaz ikusi izan egunez goiak orren ilun. Zarata-astrapalon gordin-basati! Oba yat ontzira yoan!... Au pizitzaarra! Nireak egin dau! (Alde dagi, artz bat yarra doakiola).

ARTZAI zar bat aurrera.

ARTZAIK.—Ez al litz amar urtetik ogei ta iru urtera bitarteko adinik, edo-ta gaztearoa lotan al lego bitarte orretan; izan be, bitarte orretan gazteak eztabe egiten besterik neska txoriburuak seindun egin, zarrai okerriak egin, lapurretan eta burruka eg'n baño... So orain!... Garaunak irakiten dabezan emeretzi ta ogei ta bi urteka gazteoz beslerik ibilikio ete litzake eizean egurald; cne-gaz? Nire ardírik oneneta'ko bi bildur-ikaratu daustez, eta nire ustez artzaiak baño lenago idoroko dauz orrefk otsoak: iñon idorotekotan, itxas-ertzean idoroko dodaz, untzorria yaten. Zori ona *nekil* lagun, yainkoak gura ba'dabe! zer Jogu einen? (Seintxoia eskuetan artu ta eraği egiten dau). Yainkoak eruki bekiguz; seíntxo dogu au; ume eder benetan! mutiko ala neskato ete da? Eder, benetan eder; segurutik emakumeren batek laban egin dau: ni irakurten asti andirik galdurik izan ezarren, orraitíño be seintxo au emakume andikien lagun-tzallaren baten alabatxo dala igarri-ezinik ezto. Onegazko egítekoa izar-argitan, zuzatz-aldorren baten ondoan, ate-ostean. *sa*-sitzan eгина da; au sortu ebenak au dan baño beroago ziran. Errukiarren eraği egingo dot: orraitíño be, nire semea eldu arte etxon egingo dot: ointxe-ointxe dala oio egin dau... Uuuujuuu!

AKETOAK.—(Barrutik) Ujuu!

ARTZAIK.—Ostera! Orren ur intzan, ala? I il eta usteldutakoan be eragoteko zera ikusi gura ba'dok, ator ona.

AKETOA aurrera.

Gexorik ago, ala, mutil?

AKETOAK.—Iñondiko ikuskizun itzal bi ikusi izan dodaz ftxasoan eta legorrean!... baña ezin esan nei itxasoan izan danentz, orain ortze da-ta: ortze ta itxaso-bitartean ezin sartu zeinke albandorraztik be.

ARTZAIK.—Zelan izan dok, ba. mutil?

AKETOAK.—Zeuk al zenkus zelango asarrea, zelango eraso darabilen itxasoak, zelan datorren legorraren ganera! baña ezta ori nik esan gura dodana. Ene! itzalena lagun errukarrien gedarrik biotz-ausigarrienak dira! Bein agertu, bein begi-aurretik ondatu; bein ontziko abe nausiak iretargia bera yo ta zulatu, ta bertatik itxasoak bere sabel-tzarrera irunlsi, upelari txorkoa edo tapotza sartzen dautsazunean legetxe. Eta gero, legorrean yazoa... ikusi artzak zelan erauzi ta atera dautsan sorbaldazurra gizonari; zelan ak dei egin daustan laguntza-eske, eta zelan esan dauen Antigon yakola izena, ta gizon andiki dala... Baña ontziagazkoa amaitzeko... zelan itxasoak opildu dauen ontzia: baña lenen, lagun errukarriak zelango gedar biotz-urragarriak egin eta itxasoak zelan irri ta iseka egiten izan dautsen: eta zelan gizazindo gaxoak gedar egin eta artzak irri-iseka egiten izan dautsen... bituek gedarrez, itxasoak eta eguraldiak baño zarata andiagoak eginik.

ARTZAIK.—Olangorik! noz izan dok ori?

AKETOAK.—Oraintxe, oraintxe; nire begiok eztabe egin kiñurik, ez zirkinik zerok ikusi dodazanazkero; gizonen soñak ez dira otzitu oraindik urpean; eta artzak be eztau egin oraindik bazkariaren erdirik gizonaren okelaz; orretan daragoio oraindik.

ARTZAIK.—Agurearen aldameanean ízan al nintz ari lagun egiteko!

AKETOAK.—(Bere kitean) Ontziaren aldameanean izan al zintzaz, ari lagun egileko: an zure goi-maitasunak ez eukakean oñik non yarri.

ARTZAIK.—Itzala dok ori! Itzala dok ori! baña begira au, mutil. Ba-dok orrako ori baño zori oberik: ik ilten daragoioen zerakaz egin izan dok trikitx, nik yaioparriekaz. Emen dok itzako ikuskizuna; begira, arako aitonen semearen umea eroateko zorrozko seaskea dok au! Begira, begira au! artuik, artuik, mutil; idigi egik. Olan, olan, ikusi egin bear yoagu zer dauen... lendik yaukat entzunda ni maitagarribidez aberastuko nintzala: ostutakoren bat dok ume au... idigik. Zer yagok barruan, mutil?

AKETOAK.—Zartzaroen datortzu zori ona zuri; zure gaztearoko obenak parkatu ba'yatzuz, biziteko etzagoz txarto. Urre gorria! urre gorri utsa!

ARTZAIK.—Orrako ori maitagarri-urregorri dok, mutil; eta euk ikusiko dok onan dala: artuik bizkarrean eta ondo yagoik: etxera, etxera, biderik laburrenez! Zori ontsu go-

zak, mutil; eta aurrentza zori ontsu izateko bear dogun zer bakarra yazokunea ixilik eukitea dok... Doazala nire ardiak eurek euren kitetik: gaioazan etxera, mutil on, bideiik labunenez.

AKETOAK.—Zoaz zeu bideiik labunenez idorotakoakin. Aitzak aitonen semeagandik alde egin dauentz, eta zenbat yan dauen ikusten noa ni: piztiok gose diinean banakan izaten diia bilduigani ta askani: ai-

tonen semearen ondakinik gelditu ba'da, lurrera emongo dautset.

ARTZAIK.—Egiteko on dok orrako ori. Ondakinetatik igarri al ba'dagik zetarikoz gizon izan dan, aren aurrera eroan nagik.

AKETOAK.—Egin ez, ostera? Bai orixe: eta ari lur emoten lagun egingo daustazu.

ARTZAIK.—Zori ontsu dok egun au, mutil; eta onik etorriko yakuk ortik. (Alde dagie).

IV EKITALDI

ALDIA aunea, Abestaldeaiea egiten.

ALDIK.—Bai onaien pozez, bai txanaren bildunez, bietaia, batzuei gogoko natxaken, eta guztiak azteitu daioadazan onek; okeirik egin eta bein egin erakusten dodan onek, orain egoak artuko dodaz, Aldiaren izenez. Ez artu obentzat nik nire arineketa gorrian, bitartean zer yazo dan erakusteka, amasei urteren genetik yauzi egitea; eta izan be, nire eskuko da, nire eskubide da, legeak erauzi ta manatu, ta beingo baten ekandu zarrak deusezta ta barririk sartzea. Beti izan nazana izaten itxi egidazue, egun lenengoz zerak urrenorik urrenorik izan baño len izan nintzana, naiz oraingo eratze au egiterik asmau baño len nintzana izaten. Eta oraintxe be or niri lenegoxe gogaldia ezarten dauste-ta, orain argi ta dizdiz dagiana motel-ilundu egingo dot, eta lenera bidaliko dot oraingo oro. Orraz-

kero, zuon ederraz, eta betaurrekoari eraginik, ikuskizun barriren bat ekarriko dautzet zuon begien aurrera, bitarte osoan zuok lotan egon izan baizintzazen. Lontí, bere tukuetatik osaturik, barruti berezian bizi da, tukuok izanaz ondo garbaiturik. Ikusla maitagarri-txeratsuk, ni orain Boemi eder-zoragarrian nagola iruditu egizue; ez aztu bein aitatu nebala nik Boemi'ko erregearen semea, eta orain seme orri Portixel izena ezarten dautsodala. Olantsu, beingoan ekarriko dautzuet aurrera arako Galdua, azita, eta neskato lerdentxeratsuegini; baño ezot iragarriko gero zer yazoko yakonik. Artzai-alaba da orain, eta aren gora-berak eta ortiko ondorenak azalduko dautzuedaz. Epe artu, astia alperrik galtzen dozueta uste ba'dozue. Eta olangorik ez izatekotan, Aldiak opa dautzue, ez al dozue zer txarragotan astirik galduko. (Alde dagi).

I AGERLEKU-BOEMI, P ILIXEN en yauregiko gela.

POLIXEN eta KAMIL aurrera.

POL.—Arren, Kamil on, ez egidak ekin lelo oriegaz: iri ezer ukatu-bearrak gexotu egiten naiok; baño au emotea eriotzea litzakek nitzako.

KAM.—Amabost urteotan ezot ikusi nire aberria: eta nire bizitarik geiena erbastein egin izanarren, nire azurrok aberrian itxi gura dodaz. Orrez ganera, nire ugazaba, errege garbaituak dei egin daust; aren atsekabe minberaen aringarri izan neikeo ni, onetan ustetsuegi ezpa'naz... eta au da ni arako bultzatzen nauen beste zirrikada.

POL.—Daustazun maitasunarren, ezeziguz ezeziguz ezereztu niri egin otseintzak ni orain bertan-bera itxirik: zure ontasunari zer yako, zure ontasunetik dator nik nigan soma-

tzen dodan zure bear-izana; oba litzakit zu eguno euki-eza, zu orain galtzea baño; zuk asmau, eratu, ta egiteko, burutzeko izten daustazun arazoak zeuez bestek egokiz ezin burutu daikezanaizkero, emen yarraiz bear dozu eurak burutzeko, edo, ostantxean, zeugaz batera eroan orain arte egin izan daustazun otseintzak; eta zure otseintzok bear dan bestein aintzakotzat aitu ezpa'dodaz, geiegi ezin dodanaizkero, eurrerantzean zuri esker ona erakusteko aleginak alegin egingo dodaz; eta orretan irabazi baño ezot egingo, gure arteko maitasuna sendotu egingo dot-eta. Ez egidazu geiango aiatu be egin Sitxili zori geztokoa, arren; aren izena entzunak berak zuk gizon garbaitua eresten dautsazun nire anai nikin onezkoak eginaren oroimena dakast

crofToci, nirs ZIC^TO^{**}ZG^{**} cirsn ojrononn K. kain-bikainaren eta seme-alaben galtzea orain barriren-barri negar eragiteko da-ta. Esaidazu, noz ikusi dozu oraintsuen nire seme erregegei Porlixel? Erregeak ez dira zori txarrekoago euren seme-alaba ekandu onetakoak galdu dabezanean, seme-alabok esker oneko ez diranean baño.

KAM.—Yaun, iru egun dira nik errege-semea ikusi nebala. Zeintzuk arazo yakozan ari atsegingarrien, nik eztakit; baña nik oartu dodana da oraintsutik errege-yauregitik alde eginda dabilela, eta bere errege-seme egitekoetik lengo aldean urrinduta dagoa-la.

POL.—Asko be asko erabili izan dot ori burutan, eta kezka ta arduraz, Kamil; aren yoan-etorri ta ibilerak ikusteko bendekoen begirik ba-dot-eta; eta orrako orreikantik au dakit... ak nekez alde egiten dauela etxezale dan artzairan etxetik; or diñoenez, bere auzokoak be ori zelan izan leiteken

susmau b^{**} o[^]^ ^abslc ^{**}stⁱ^c ^z^-^zctili ezin esan leiteken bestean gora yagi dan gizonarenetik.

KAM.—Yaun, berezitasunik bakanenak dauzan alabadun olango gizonaren barririk nire belarrietara be eldu izan da; neskato orren ospea olango txabolatik itxaron leiteken baño zabalago egin da.

POL.—Ori da nik dakidanaren zati bat be, baña ni bildur naz zek eroan leiken ara nire semea. Zeuk etorri bear dozu toki orretara niri lagun egiten; bein an, nortzuk garean iragarteka, artzaiari itaun batzuk egingo dautsaguz; a gizon artez eta alotz-bako danazkero, eztot uste nire semea ara zek leroaken yakitea zail izango yakunik. Arren, Oraintxe erkide izan zakidaz arazo onetan. Baztartu egizuz Sitxili'gazko zure gogapenak.

KAM.—Gogoz egingo dot zure agindua.

POL.—Kamil, nire adiskiderik onen ori!... Komarrotu egin bear gara. (Alde dagie).

II AGERLEKU. Lengoxea.

AUTOLIKA aurrera, abesten.

Lilipak agertzen asten diranean...
Eta, eup! errekarro-sakostan neskea,
Orduan urtearorik eztienea;
Odol gorria biztu ak guztiena.

Izara zuria esian zuritzen...
Au poza, txori eztiak abestuen!
Nire agin motza aginberatu da:
Txopin-garardok bai eztarria bera.

Larratxoriak txir-txir larran abestu...
Zozoak eta eskilosoak lagun...
Ni ta nire izebak bedartzan etzinik,
Pozik entzuten orrako uda-abesti.

Porlixel erregegeiaren otsein izan naz, eta nire aldian oial aztinezko soñeko erabili izan dot; baña orain otseintza ori itxi dot:

Baña negarrik egingo orregaitik?
Uargi zurbilak gabaz argi dagi;
Eta ara-onaka nabilenean,
Ordun nabil ni biderik zuzenenean.

Estañudunak be bizi al ba'dira,
Urda-narru zorro lepoan dabela,
Nire ogibidean ni zek kikildu?
Okerrenean be ni or katez lotu.

Izarak dira nire sal-eroskei; sapilaiak abi-ginen daragoionean soñeko arinagorik bear

-Irtzaiaren txabola-ondoko bide.

izaten da. Autolika ezarri eustan nire aita zanak izentzat: eta a be, ni lez, Merkuri nagusi zanean (3) yaioa izanik, uskeri-lapur zan, ni legetxe. Deiteratan yokatu ta irabaziaz erosi dot soñeko au; eta nire irabazia tentelai ziria sartzean dago: or bideetan ostuteak eskegiabera ta txibitara eroango ninduke: eta urkamendiak eta niri narrua berotzeak bildur-ikarea sartzen dauste; geroakoak eztaust lorik galazoten... Dubarik, utsean!

AKETOA aurrera.

AKETOAK.—Dakusdan: amaika ardik ogei ta zortzi libra artille emoten dabez; ogei ta zortzi libra artillek esterlin-libera bat eta txilin bat emoten dauz; amabost eun ardi moztuazkero, zenbat ete dirutan?

AUTOLIKA'k.—(Bere kitean) Sarea urratu eza pa'dadi, txori au eskuratutik dot.

AKETOAK.—Arri-koskorak-edo zenbatu bear ko dodaz, ostean ezin dot-eta. Dakusdan:

(3) Merkuri erromataren artean sal-erosleen yafnko zan. Izen orixe daroa eguzkiaren ingurucrn biraka dabilen izarbel batek be. Lengo aldietan ezeze oraintxe be ba-dira gizonen artean gure bizitzako yoan-etorriak gure yaioztzako izar eta izarbelai loturik dagozala uste daben sinisperak.

zer erosiko dot ardi-mozketa-aparirako? "Iru libra gozoki; bost libra maas-pasa; ugolo... zer egiteko nire arrebeak ugoloaz? Baña nire aitak nire arrebearen eskuetan itxi dau yaia eta nire arrebeak au eskatzen daust. Ogei ta lau lora-sorta eskatu daustaz moztzalleentzako, guztiak abeslari bikain; baña eurentarik geienak abespeiti ta abespenen dira; euren artean bat bakarrik da garbikeriti (OARRA: Gaibikeritiak Ostelari edo Protestanteen arteko alderdi bateko dira. Euren ustez, gure yaurespidean Idazti Deunetan agiri eztan edozein yaureskera bazartu egin bear geunke. Esaterako, Idazti Deunetako abestiez besterik ez abestu. Shakespeare'k emen aldiekaz naste-borraste itzala egiten dausku, berak oi dauenez), eta ak abesti gurenak abesten dauz zarrabetearen otsera. Azaparanik be bear dot, okoreai margoa emotzek; palmondo-igaliak... utsa; onako au errezkadan imintea aztu egin yat; intxaur usaintzuak, zazpi; bikote bat edo bi yinyer <4) baña orrako ori zorrean eskatu ta eroan neinke: lau libra okan, eta beste orrenbeste maats-mordo.

AUT.—(Lurrean auzpez) Ez al nintzan yaio!

AKETOAK.—Nire biziarren! zer dogu emen?

AUT.—Ai ene! lagun zakidaz, lagun zakidaz! ken egidazuz sorkiok; eta gero, il, il!

AKETOAK.—Onangorik! errukarri gaxo ori! ik sorkiok kentzea baño aldean geiago imintea bearrekoago dok.

AUT.—Yaun, askozak be lotsagarriago yataz sorki zirtzilok, millaka ta millaka artu izan dodazan txibiten lorratzak baño.

AKETOAK.—Onangorik! gizon onen errukarri! milloi bat zartada etxakoz emoten inñori utsagaitik.

AUT.—Yaun, ostu egin izan dauste ta gero narrua berotu; dirua ta soñekoak bitzuek kendu izan daustez, eta sorki askarriok yantzi.

AKETOAK.—Ostera! Zaldizkok, ala oñezkok?

AUT.—Oñezkok, yaun ezti, oñezkok.

AKETOAK.—Bai ba, oñezkoren batek izan bear olango soñekorik iri izteko: au zaldunsoñoke izatekotan, guldaldi asarrerik ikusi izan yok ak. Ekak esku ori, neuk lagun egingo dauskat: tiruk, ekak esku ori. (Yagiten lagun yako).

AUT.—Ai, ai! bigunago, ene yaun on, ai, ai, ai!

AKETOAK.—Gaxo ori; egitekoa egin dautzue!

AUT.—Ene! yaun on, bigun, yaun on: nire sorbalda-azurra bere lekutik urtenda ete dagon bildur naz.

AKETOAK.—Eta? Zutunik egoteko gauz ete zara?

AUT.—Bigun, ene yaun! (Sakelekoa ostu egiten dautso) bigun, yaun on; maitasunezko egite egin daustazu.

AKETOAK.—Diru-bearrik ba-dozu, ala? Badozu diru apurren bat zutzako.

AUT.—Ez, yaun ezti ori; ez, ez egidazu emon, arren: emendik iru milla-lauren barruko bidean dot senide bat, eta arenerako bidean ninduzun; an lortuko dot dirua naiz bear dodan oro: ez opatu dirurik, arren; orregaz biotza erditu egiten daustazu.

AKETOAK.—Zelango ta zetarikoko da zuri ostu dautzun gizona?

AUT.—Ortik zear abestiak saltzen ezagutu izan dodan urli da gizon ori: bein errege-semearen otsein izan zan; eztakit nik, yaun on, bere on-indarretarik zeñegaitik atera eben txibita-otsean errege-yauregitik.

AKETOAK.—Bere gaitz-indarretarik esan gurako dozu; on-indarrik ezta ateraten txibita-otsez errege-yauregitik; an kutundu egiten dabe on-indarra, an gelditu dadin; eta orraitioño be eztau gelditu gura an.

AUT.—Gaitz-indarretarik esan gura izan dot, yaun. Ezagunik asko yat orrako gizon ori: urli ori arrazkeroko matxangoakaz uririk-ori ibilia da; gero, ebazla-otsein izana; geroago, Seme Ondatzallearena egiten ibili zan ortik zear, eta pertzegin baten emazteakin ezkondu zan nire bizilekua ta nire lurrak dagozan lekuan, emendik milla bateko bide-barruan; eta ainbat ogibide zirtzil izan ondoren ziri-sartzallatzea arlu izan dau bere ogibide bakar eta bein betikotzat: Autolika deitzen dabe batzuk.

AKETOAK.—Izurriak eroango al dau! Orrako ori lapur yatzu, bai orixe, lapurtzar; ori or ibiltan yatzu illeta ta perietan eta erromerietan.

AUT.—Bai, orixe, yaun; orri nagoko, yaun, orri; ori da soñekook aldean imini daustazana.

AKETOAK.—Boemi osoan be eztago ori lango beste zital zirtzilok; orri arpegi emon izan ba'zeuntso ta arpegira txu egin, orrek arin be arin igesiko eukean.

AUT.—Autor-bearrean nagotzu, yaun, ni enazala bape be burrukalari: orretarako biotz ustel dot; eta, sinis egidazu, ak ondo ekian au.

AKETOAK.—Zelan zagoz orain?

(4) Onako au Amerika-kmdara baten sus-tarra yatzu, yaki-edariak usaintzeko.

AUT.—Yaun ezti, len baño askozaz obeto: orain tununik egotako ta ibilteko gauz nozu; zuri agur egin eta astiro astiro nire senidea-renera yoateko lain be ba naz.

AKETOAK.—Bidean lagun egingo ete dau-tzut?

AUT.—Ez, arpegi-txeratsu orrek: ez, ene yaun biotz oneko orrek.

AKETOAK.—Orrazkero, onik eta ondo ibili; nik ardi-mozketa-aparirakoak erosten yoan bear dot.

AUT.—Ondo ibili, yaun ezti ori! (AKETOAK

alde) Orrako zerak erosteko zure sçikeJa arinegi dago. Neu be an izango naz zure ardi-mozketako oturuntzean. Egin-barri do-dan ziri onek besterik ezpa'yakak, eta ardi-moztzalleak ardiarena ez egitekotan, ni ta nire izena on-indartsuen izendegian imini gagiezala. (Abestuten daragoio).

Ekin, ekin gogatsu bideari,
Yauzi esi-ganetik:
Biotz argik nekerik ez bidean,
Ituna unatuta milla balekoan. (Alde dagi).

III AGERLEKU.-Li igoxea. Artzai-txabola.

PORLIXEL eta GALDUA aurrera.

PORL.—Oituaz besterako zure yantziok zure soñeko atal bakotxari bizitasun barririk ba damolse: zuk eztirudizu artzainorik, Yorrailaren bekokian kirika agertzen dan LORE yainkonoa baño. Zure ardi-mozketa yai au yainko txikien batzarra dogu eta zu batzar orretako erregenoa.

GALDUAK.—Yaun, ene yaun andiki txeratsu ori, zureak lango gorapen gegiegizkorik ez-tagokit niri...; basetxetar baldarren yantziokaz zuk, lur onetako ikusgarririk goragarriena zarean orrek, zure burua eratsi ta zirtzildu egiten dozu; eta ni be, neskato apal-zirtzil au, ezin izan besterik yainkonorena egiten dauen artzaino baño. Gure yai eta oturuntzak zorakeriz beteak ezpa-lira, eta maikideak orretara oituak ezpa'litzaz, ni lotsatu egingo nintzake zu olan yantzita ikusirik; eta nire burua ispilluan ba'nekus, larritu ta konorgatu egingo nintzakela uste dot.

PORL.—Zori onekotzat dot nire aztoreak zure aitaren lurren ganetik egaz egin eban eguna.

GAL.—Ona etorteko biderik emongo al dau-tzu Yupiter'ek! Nigazko, zugandik nigana-ko aldeak bildur emoten daust; zure garaitasunak eztaki bildurra zer danik. Orain-ixe be ni bildur naz, alanbearrez zure aita emendik zear igaroko ete dan, zu igaro za-reanez. Ene! alanbearrena! zer eretxiko ete leuskio ak bere seme ain zindoa onan-go zirtziltasunari loturik ikusteari? Zer ete lesake ak? Eta zelan yasango ete neunke nik aren begirakune gogorra iñori arturi-ko yantzi apain-arrookaz?

PORL.—Biotz-argitasunaz, gogaldi onaz bes-te ezeri ez egin yaramonik. Yainkoak eurak

be, maifasunarren euren yainkotasuna beeraturik, abereen antzik be artu izan dabe: Yupiter zezendu egin zan eta orroaka era-gon; Netun urdina aaritu egin zan, eta be gedarrez ibili; eta urrezko Apolon, suzko yantziduna, orain ni nazan antzeko base-txetar baldar-zakar egin izan zan...; arein antzaldakuntzak bein be etziran izan zurea baño edertasun bakanagogaitik... ezta aik nik baño aratzago yokatu be; eta izan be, nik beinagotzat dot nire entzute ona, nire giriña baño, eta nire zintzotasuna baño be-roago ezta nire irritsa.

GALDUAK.—Ene! baña, yaun, zure erabagia ezin izan leiteke ezetarako gauz erregek gal-lazoazkero, galazoko dauenez: olangorik yazotekotan, barriz, nai ta nai ez, urrengo zer bietarik bata edo bestea yazoko da: edo zuk zure asmoak aldatu, edo nik nire bizia galdu.

PORL.—Galdua, nire maite-kutun ori, ez egi-zu ilundu yai onetako gogo-argitasuna eki-naren ekinez ekarritako gogapenokaz: ni-re lirain ori, edo ni zure izango naz, edo ez nire aitaren; eta izan be, ni ezin izan nein-teke neure, naiz beste iñontzako ezer, zure ez izatekotan: ni erabagi onetan sendo ta gogor yarrita nago, alanbearrak besterik esan ba'dagi be. Gogaldi on izan, txeratsu orrek; ito egizuz zure gogapenok, bitartean beste edozer gogoraturik. Ba-datoz zure arrotzak; gora zure buru ori, guk alkarri zin egindako ta etorteko diran ezteguetan baigengoz.

GAL.—Zori, andera ori, zori ontsu zakidaz.

PORL.—Begira, zure arrotzak urreratuaz da-toz; itz egiezu, txera on-argia egiteko, eta gure arpegiak alaitasunez gorritu dakigu-zala.

ARTZAIA aurrera, kokomarroturik datozan POLIXEN eta KAMIL'ekin; AKETOA, MOPE, DORKE ta beste batzuk be bai.

ARTZAIK.—Ostera! ene alaba! nire emazte zarra bizi zanean, onango egunean a bera izaten zan yaki-arduradun, edari-arduradun eta sukaldari; etzandera ta otsein; guztial egiten eutsen ondo-etorria ta txerarik argiena; guztien otsein izaten zan; bere abestiak abestu ta bere aldiz yantzan egin; bein maipuruan zan a, bein erdian; bein baten sorbaldan, bein besterenean; arpegia gorri, lanaren lanez; eta arpegiko gorria itzaltzeko. maikideen osasunaren alde zuirutadaxo bana artuko eutsen. Zu, ostera, baztarrean zagoz, arrotzetariko baizintzaz, ez yaiaren zuzendari: arren, ondo-etorri txerea egiezu adiskide ezezagunoi, orreik gure adiskideago, ezagunago egiteko bidea ori da-ta. Tira, itzali zure arpegiko lotsok, eta erakuz zu zareana, yaiaren zuzendari; tira, zure ardi-mozketa yaira guk ondo-etorri txerea egiten dautsegula esan, zure artalde onari ondo doakion.

GAL.—(POLIXEN'i) Ondo etorria, yaun! nire aitaren gogoa da arrotzariarena gaur nik nire lepota artzea... (KAMIL'i) Ondo etorria, yaun! ekazuz lora orreik, Dorke. Yaun begiragarriok, zuontzako erromeru ta moskatxa; oneik euren orriak eta sundeal-dean dabez neguan be: biotz ona ta oroi-pen atsegingarriak bekitzuez lagun bioi, eta ondo-etorriak zatxakuze gure ardi-mozketa yaira!

POL.—Artzaino..., eta lirain zara, gero!... gure adinetarako egoki dira emon dauskuzuzan negu-lorok.

GAL.—Yaun, urtea zartuaz doa yoan, baña orraitio ezta eldu udearen eriotzaraño, ezta negu dardarokorren yaiotzara be..., urtearo onetako lorarik lirainenak kabelin gorriak eta txirintxoi zerrendadunak dira, eta batzuk izatearen sasikume eresten dautse; orretaikorik eztago gure baratzean- eta ezto orretaikoren lakatzik an sartzeko gogorik be.

POL.—Neskato txerakor, zegaitik eztautzue ardura orretaikoak?

GAL.—Euren izate-nabartasunean izate andiaren trebetasunaren kide dan antzea da-goala entzun izan dodalako.

POL.—Benetan, olango antzerik ba-da izan: izatea ederragotzeko biderik eztago egon, orretarako bidea izateak berak emon ezik; olan, zuk aitatu dozun antzea izateak berak emona da. Ba-dakizu, neskato ezti, mentu

gozoago-bikainagorik eransten dautsagula landara zakarragori, eta azal zekarragori pipil gozoago-bikainagorik arrazoten dautsagula. Antze onegaz antzeak izatea osotu egiten dau, akatsak kendu egiten dautsoz..., argiago esateko, aldatu egiten dau; baña antzea bera be izatea edo izatearena da.

GAL.—Olantxe da izan be.

POL.—Orrazkero, eurrez landaфу txirintxoiak zure baratzean, eta ez esan sasikume diranik.

GAL.—Ezto sartuko lurrean yorraiрик orretai-ko landararen lakatzik landatzeko; ez nik egin olangorik, ni margoztua ba'nintz, gazte onek "ondo dago, eta orain nikin seme-alabak izatea gura egizu" esatea gurako neunken baño geiago... Ea-dago emen lorarik zuontzako: izpiliko beroa, patana, itzebedarra, erla-bedarra, ekililia, eguzkiak batera etzan, eta eguzkiak batera negarrez yagiten dana; onakook uda-erdiko lorak yatzuz, eta nire ustez erai-adineko gizonentzako dira. Ondo etorriak zarie zuok!

KAM.—Zure artaldekorik ba'nintz, bedarra yatea itxita, zu begiratzuz bakarrik biziko nintzake.

GAL.—Ene! ixilik zagoz! argalaren argalez Urtarrileko axe-boladak batera ta bestera eroango zindukiez. Orain, nire adiskide lerdan-lerden ori, zure adinari dagokon udabarri-lorarik al neu; eta zuonak eta zuonak, oraindik adar gazte kutsuetan lorak azten, pipil-barruetan ezkuturik dozezanonak. Persepone ori! nok leukezan orain zuk Dits' en burditik yausten izten dautsezun lorak! (5) anbulu gaiztoak, elaiak baño len agertu, ta Epailleko exeak artzen dozezan ederrok; lili ubel ilunok, eta Yune'n betazalak, naiz Kitere'n arnasea baño eztiagook (6); udaba-

(5) Persepone. Tzeu ta Demeter' en alaba. Bein, lorak batze,n eragoiola, Pulton edo Dits, lurpekoen yainkoa, agertu yakon otoz-otoan, lau zaldi bizkor-sutsuk ekarren burdian; Pulton'ek Persepone'ri eldu ta, indarrez, lora ta guzti bere' burdiraturfik lurpeko bere bakalderri ilunera ercan eban. Bere alabea iñon agiri ez-eta, or ibili zan Demeter gaxoa bideak betean eta megar baten bere alabearen billa; nozbaiten norbaitegandik yakin eban Demeter'ek bere alabea nondik zan. Tzeu'gana doa Pulton'en aurka alaka. Alanze on dala-ta, Demeter'ek bere alabea urtero sei ilebetez lurgernera etorri ta Persepone bere amakin batera bizi al izatea lortzen dau.

(6) Erromarrentzako Yune Yupiter'en ande-

rrilora zurbilok, eguzkia bere indar osoaz ikusi-aurretik ezkontzaka ilten zarienko..., ela olango gatxa ainbat neskari etorten yake; Epail-lora ori-goiztar-azarriak eta errege-buruntzak; guztitariko liliak, zitiriak euren arteko dirala! Ene! nik eztoz onetaikorik, onetaikoizko lora-txortarik zutzako egiteko; eta zu, ene adiskide ezti ori, onetarikoz estali-estali egiteko!

PORL.—Ostera! gorpu baininduzun, ala?

GAL.—Ez; maitasunarentzako mune baizintzazan baño, an etzan eta yolas egiteko; ez gorpu baizintzazan; edo, gorpu izatekolan, ez eorzteko, biztu ta nire besartean euki ta estututeko baño. Tira, artu zure lorak; onako au Orril-paskoetako artzai-antzerkietan egiten ikusi izan dodanez dagidala uste dot; benetan, aldean dodan yantzi au ezta an erabilten dabena langorik.

PORL.—Zuk eginaz egitekoa ederragotu egiten dozu. Zuk itz egiten dozunean. zuk ezti orrek, ni beti nengokitzu entzuten; zuk abesten dozunean, zuk saldu-erostea be olantxe egitea gurako neunke; errukizko ukarra be olantxe emotea; olantxe otoi egitea; eta zure arazoak atontzen dozuzanean be, atondu-ala abestuz; yantzan egiten dozunean, itxas-uinduko al zintzaz, beti yantzan ekiteko; igi, ostera be igi, eta igiaz besterik ez egiteko: zure egikizun bakotxak, -zertzelada bakohecan orren berezibakan data-, zuk dagizunari buruntzea ezarten dautso ta, olan, zure egite guztiak erregeno dira.

GAL.—Dorikel ori, egiten daustazuzan gorapenak andiegi ta geiegi dira: zure gaztetasunak eta gaztetasuna-zear kirika dagian zure odol zindoak orban eta akats bako artzai zareala iragarriko ezpa'leuskiet, zuzenez bildur izan neinteko, Dorikel maite, bide ustelez eskatzen daustazula nire maitasuna.

PORL.—Nire ustez zuk eztozu bide geiago bildur izateko, nik orretarako biderik emoteko dodan baño... Baña, tira: yantzan dagigun, arren; ekazu esku ori, Galdua; olantxe bikotzen dira inoz banantzeko asmorik eztaben galeperrak.

GAL.—Eurakarren zin egingo dot.

PORL.—Au da eguño landa-zelaietan arin egin izan dauen yaiotza apaleko neskatarik lirain-lerdenena; eztago orrek egiten dauenik naiz egiteko gogo dauenik bera baño andiagoren sundarik eztauenik, leku onetarako gallenegi eztanik.

KAM.—Mutil orrek neskato orri odolak arpegi-atera dautsozan zerbait esaten da-

ragoio: bene-benetan neskato ori mami ta gurinen erregeno da.

AKETOAK.—Tira, yo, yo eresia.

DORKE'k.—Mope izango da zure yantza-lagun: tiruk, berakatzatza artuik, orren munari kiratsa kentzeko.

MOPE'k.—Orain, yagon neurria!

AKETOAK.—Itzik bez, itzik bez; yagon daiguzan gure era-merak., Tira, yo eresia.

ARTZAI eta ARTZAINOAK yantzan.

POL.—Arren, artzai on, nor da zure alabeekin yantzan daragoion besarritar lerdan ori?

ARTZAIK.—Dorikel deitzen dabe or; eta odol ez zindo ta aitonen seme dala diño berorrek; nik neuk entzunez bakarrik dakit, baña orraitioño be sinistu egiten dot; egia esaten dauenaren antza dau. Nire alabea maite dauela diño: eta neuk be olan uste dot; eta izan be, eguño ezta iretargiak urik begiratu, mutil orrek zutunik yarririk nire alabearen begiak begiratzen dauzanez, aitan irakurten baileragoio: eta argi ta garbi esateko, orreik alkarri dautsen maitasunen artean mun-erdi baten alderik be eztago.

POL.—Neskato orrek egin-eginean dagi yantzan.

ARTZAIK.—Olantxe egiten dau orrek edozer; ixilik egon bear neunken onek esanaren; Dorikel gaztea neskato orrekin ezkondu ba'dadi, neskato orrek ak amesik be egin eztauna ekarriko dautso.

OTSEIN aurrera.

OTSEINAK.—Ugazaba, atetan dagon aterik-ateko saltzalleari entzungo ba'zeuntso, etzeunke egingo yantzarik danbor eta albo-ken otsez; ez, zarrabeteak be eleuskizu zirkinik eragingo: zuk dirua zenbatu-ala baño arinago abestuko dautzu eresi bat baño geiago: iruntsi izan ba'leuz legetxe abesten dauz "balatak", eta gizon guztien belarriak aren abestietara adi-adi dagoz.

AKETOAK.—Tertzio obetan ezin etorri eitekean: barrura sartu bear dogu: balatak atsegingarri baño atsegingarriago yataz; naiz izan geia negargarri, barre eragiteko atundurik, naiz dala atsegingarri, ta itun abesturik.

rea ta, Eladetarrentzako Here Tzeu'ren emaztea biak dira bat. Kitere edo Kythereia, oster, erromarrak Benuts eresten eutsoen yainkono eder-liraina, maitasun-yainkonoa da,

OTSEINAK.—Ak neurri guztitariko gizon eta emakumentzako abestiak dauz; eztozu idoroko eskuzorrogini bere bezeruai aren abestiak bestean egin-eginean neurritz datorkezan eskuzorrorik egingo dautsenik: ak abes-
tirik lirainenak dauz neskenzat; eta, andi dana, lizunkerigeak...

POL.—Olangorik ba'da, mutil ori benetan or-dotz dogu.

AKETOAK.—Ik diñokanez, gizon ori iñongorik iñongo dok. Ez ete yakak salgai barririk?

OTSEINAK.—Ak ostadarreko margo guztietariko galartzuak dakaz; moltzoka ba'letoz be, Boemi osoko lege-gizonak azkatu leikiezan baño gei geiago: galartzuak, girgilak, surzapiak, eun zuriak: bai ba, eta ak arei yainko, naiz yainkono bailitzaz abesten dautse; esaterako, gonea angeruno dala sinistuazoko leuskizu...

AKETOAK.—Arren, barrura ekak. eta abestuaz datorrela.

GAL.—Aurrezdik iragarri egiok eztagiala abestu lotsabakokeririk. (Otseinak alde).

AKETOAK.—Onango atez-ate saltzalleak zuk uste dozun baño sentzun geiagorik eukiten ba-dakie, arreba.

GALDUA'k.—Ba-leitekek, neba on.

AUTOLIKA aurrera, abesten.

Eun axeak daroan edurra bestean zuri;
Kiper-oiala, belea baxen baltza;
Damaska-usaineko eskuzorroak;
Arpegi-surretarako marroak;
Odi-besokoak eta anbarrezko idunekoa,
Anderazkoen gelarako usainkiak;
Borontzeko besokoak eta sabel-estalkiak,
Mutillak euren maiteai emotekoak;
Orratzak eta galtzaiduzko buru-orratzak,
Neskak burutik orporano beor dabena:
Erdi, erosi, erdu: erdu, erosi, erdu, erosi;
Erosi, mutillak, ostean neskek asarre dozuez;

Erdi, erosi.

AKETOAK.—Mope maite ezpa'neu, ez eunke artuko nire dirurik; baño aren bendeko nazanazkero, nire dirua be galartzu ta esku-zorroen batzun bendeko izango dok.

MOPE'k.—Crrakook yaiaren aurretik agindu zeunstazan, baño orain be eztoz beluegi.

DORKE'k.—Orrek ori baño geiagorik agindu izan dautzu, ostean ba-dogu guzurtirik.

MOPE'k.—Agindu eutzuna ordaindu dautzu: eta bai aginduz gagnetik be, urrean..., eta zu lotsa izango zara atzera emoten.

AKETOAK.—Lotsarik ez ete yake gelditu nes-

kai? Lotsea baño beinego izango ete yakez euren sakelak? Ezin dozuez esan zuon ixilkizunak etzatera zoazenean, esneak batzera zoazenean, karobi-zuloan naiz beste okulu baten? Ala zuon kezkek gure maikideen aurrean esan bear ete dozuez? Eskerrek gure arrotzak alkarrekin txutxu-putxuka daiagoioela. Zagoze. arren, ixilik.

MOPE'k.—Tira ba, ni ixilik nago. Tira, zuk galartzu ikusgarria ta eskuzorro batzuk agindu dautzazuz.

AKETOAK.—Bidean iruzur egin eta diru guztia kendu daustela eztautzut esan, ala?

AUT.—Izan be, yaun, ortik zeur iruzurginik asko dozu; ori dala-ta, gizonak zur eta begiak zabalik ibili bear dabe.

AKETOAK.—Ez izan bildurrik, gizon, emen eztozu ezer galduko.

AUT.—Olan usts dot, yaun; izan be, ainbat zer karu daroadaz aldean.

AKETOAK.—Zer dozu emen? Balatak, ala?

MOPE'k.—Arren ,erosi egidazuz batzuk: balat negargariak yataz begiko, olangoak egiazko izaten dira-ta.

AUT.—Emen dozu doñu goibelerako bat: balat onen ipuina zera dozu, zikotzaren emaztea gexotu egin zala ogei diru-zorro guztiak batera eroanazo eutsazalako, ta emakume ari suge-buruak eta kunkunak erreta yateko gogaldia etorri yakola.

MOPE'k.—Olangorik egia izan daitekenik uste dozu, ala?

AUT.—Egitan be egia; eta orain ilebete yazo.

DORKE'k.—Ez al naz ezkonduko gizon zikotzekin!

AUT.—Sinistu gura ezpa'dozu, emen dozu orra-ko yazoaren mimitxa edo erditzallearen izena be, Barrizabaltzalla, eta bostosei emakume zindo be an ziran autorla. Zer dalata zabaldu bear dot nik guzurrik?

MOPE'k.—Eros egizu ori, arren.

AKETOAK.—Tira ba, berezi, bakandu egizu ori baztarrera; eta lenen dakusguzan balat geiago, geiago erosteko.

AUT.—Emen dozu beste balat bat. Onako au itxasegian Yorrailaren larogeigarren egunean, eguaztenez, urganean laroei milla beso gora agertu ta neska biotz-gogorrai ipuin eta balat au abestu eutsen arrainari dagokona da: emakume zala uste izan zan, eta arrain otz egin zala, bera maite eban gizonakin ezkontzerik gura izan ez ebalako. Balat au egiazko bestean negargarri da.

DORKE'k.—Eta ori be egiazkotzati dozu, ala?

AUT.—Oba ez! bost bake-epaikari yataz yakozune orren autorla; eta orrek zear ganera, nire

zorroak euren izenak artu-ala baño autorla geiago.

AKETOAK.—Ori be besteetatik berezi egizu: atera besteren bat.

AUT.—Onako au balat txitxari-alaigarri da; baña batez be lirain.

MOPE'k.—Erosi dagiguzan alaigarri batzuk be.

AUT.—Ba, emen dozu alaigarri baño alaigarrigo bat, eta "Neska bi gizon baten kutun"en doñura abestutekoa da: sarkaldean nekez aurkituko dozu balat au abestuten eztauen neskarik: onek eskatima itzala dau, gero.

MOPE'k.—Biok biotara abestu geinke: zuk egin gura ba'dozu irugarrenarena, obeto; iruk abesteko, iru abotsetarako da.

DORKE'k.—Orren doñua orain ilebete dala erabili gendun.

AUT.—Nik egingo dot nirea; ba-dakizue egin-eginean be nire egikizun dala au: or nozue lagun.

ABESTI

AUT.—Zoaz emendik, nik yoan bear dot-eta; Nora, ezta zuri dagokizuna yakitea.

DOR.—Nora? M.-Ene! nora? D.-Nora?

MOP.—Zure zinari dagoko zuk niri Zure ixilkizunak tapa-tapa esatea:

DOR.—Ni be bai. ni be noala, noala ara.

MOP.—Zu mandiora edo errotara zoaz:

DOR.—Batera, naiz bestera yoan, txarto egina.

AUT.—Ez batera be. D.-Batera bez? AUT.—Batera bez.

DOR.—Zin-bidez zara nire kutun-maite:

MOP.—Zin-bidez nire maiteago zara: Orrazkero, nora zoaz? Esan, nora?

AKETOAK.—Abesti onegazkoa dagigin bertatik geuk geuretara; nire aitak eta aitonnen semeok izketa benari daragoioe, eta eztagiegun galazo. Goazen emendik, eta ekarrizu kutxa ori nire atzetik... Neskatook, bioi erosiko dautzuedaz. Atez-ate saltzalla. ekazuz len autetsiak. Yarrai zakidaze, neskatook.

AUT.—(Bere kitean) Ondo ordaindu bearko daustak orreikaitik.

Erosiko don galartzurik, naiz
Sarerik ire bururako,
Nire oial bikainik, ene maite?
Sedarik, aririk,
Ire bururako yostallurik,
Eunik barrien, bikainenik?

Erdu ate-saltzalleagana;
Dirua da orretarako bide,
Gizonak salgeiak oro iristeko.

(AKETOAK, AUT., DOR., eta MOPE'k alde).

OTSEIN aurrera ostera be.

OTSEINAK.—Ugazaba, or dira iru burtzai, iru artzai, iru beizai, eta iru urdezai, guztiak buruko ertzetik oñetaraño ulez yantzita; "satir" edo basayaunak dirala diñoie eurak; yantzan egiteko datoz; neskatoak diñoenez; yantza ori ezta besterik iutika zoro-zakax-barregarriak baño, neskatoak eurak olangorik egiten eztakie-ta; baña, euren ustez, yantza ori atsegingarri-atsegingarri izango da, bolaka yokatzen baño eztakienai zakarregi iruditu ezik.

ARTZAIK.—Alde emendik! emen eztozu bear olangorik: dagoneko izan dogu emen zorakeririk asko. Ba-dakigu, yaunak, aspergarri izan gatxatzuezala.

POL.—Geu gara, geu, gu nasaitzen gabezanai gogait eragiten dautsegunak: datozala, arren, artzai irukoteok.

OTSEINAK.—Euretariko irukote batek, eurak diñoenez, erregeren aurrean egin ei dau yantzan; euretari gitxien danak amabi oin eta erdiko yauzia egiten dau goragoraka, aldiko.

ARTZAIK.—Itxik ire ago ori: gizon onoi gogoko yakiezanazkero, datozala banura: baña bertatik, gero.

OTSEINAK.—Oba ez, yaun.atetan dagoz-eta. (Alde dagi).

Amabi aketo, basa-yaun yantzirik. aurrera. Yantzan egin eta alde egiten dabe.

POL.—(Bere kitean) Aita au! geiagorik yakin-go dok onetaz oraindanik ara. Ez ete da aurreregi eldu arazoa, gero? Orreik alkarregandik banantzeko tertzio da... mutil ori alotzbako da ta itz geiegi egiten dau... Zelan zagoz artzai lerden? Zure biotza beteten dautzun zerbaitek eztautso izten zure buruari yaiari yaramonik egiten. Egia esan, ni gazte nintzanean, eta zuk lez maitasunari neragoionean, nik nire maiteari iñondiko txantxak egiten neuntsozan; ate-saltzalleari ebazan sedazko zer guztiak kentzen neuntsozan, eta nire maiteari opatu; zuok ari yoaten itxi dautsazue, ezer erosteka. Zure maitea orretaz oartu ba' ledi, ta gitxi maite dozula, naiz zeken zareala esan ba'legi-

- tzu, istillu gorrietan aurkituko zintzatekez zure burua zurtzeko, zure maitea pozik euki gura izatekotan beintzat.
- PORL.—Agure yaun ori, nik ba-dakit onek ez-taualza aintzakotzat uskeriok; onek nigan-dik itxaroten dauzan emariak nire biotzean dagoz pilaturik eta batu-baturik; eta nik dagoneko opatu dauzadaz emariok, baña emon ez oraindik... Ene! dirudinez, yaun, zuk zeuk be inoiz maite izan dozu-ta, entzun nagizu nire biotza nire itzez ustuten... Eskutik eltzen dautzut! usoaren lumak bestean bigun-guri, ta lumok bestean, naiz Etiopitarren aginak bestean, naiz ipar-axe-boladak itzulka darabilen edurra bestean zuri dan zure eskutik.
- POL.—Zsr esan gura dau orrako orrek? Baserritar gazte onek bai polito ikusi lendik be zuririk asko dan eskua! Nik zuon autorpenak entzuteko bakarrik banandu zaudaz; dantzuguzan, ba, zuon autorpenok.
- PORL.—Ori ondo, eta zeuk izan lekuko, zeuk izan gure autorla.
- POL.—Nire lagun au be bai, ala?
- PORL.—Bai, ori be bai, eta ori baño geiago be bai, gizonak oro be bai. lurra, zerua, eta oro: erregerik andienaren buruntzea ba'neu be ta, beraz, lainik lainen izan; eguño begik ikusi izan dauen gazterik lerdene-na ba'nintz be; eguño gizonik izan dan baño indartsu-alsuago ta yakintsuago ba'nintz be..., orrako zer guztiak enunkezala aintzakotzat etsiko neskato onen maitasun bagarrik; onen alde emongo neunkezala guztiak; danak deitu, edo-ta danak beartuko neunkezala onen otseintzara, ta, ori ezinean, danak biraotuko neunkezala.
- POL.—Ederto opaturik.
- KAM.—Orrako orrek maitasun sakon iragar-ten dau.
- ARTZAIK.—Baña, ene alaba orrek, beste orrenbeste ete dirautsazu gazte orri?
- GAL.—Ni enaz gauz zerak orren ederto esateko; ez, enaz gauz orren apain eta txairo esateko; ez, ezta zer oberik esateko be: nire gogapene garbitasunetik digart orrenak be onangoxe dirala.
- ARTZAIK.—Emon alkarri eskuak, eginik dago egiunea... -eta zuok, adiskide ezezagunok, zuok izango zarie egiune onen autorla: nik nire alabea emoten dauzat, eta onen ezkon-saria orrena besteko izango da.
- PORL.—Bardintze ori ezin izan leiteke onen on-endarrez ez izatekotan; nik dakidan bat il dadinean, zuk amesik egin zengiken baño be ondasun geiago izango dot nik; zu goa zabalik izteko lain izango dot nik orduan; baña, tira, ezkondu gagizuz autorleon aurrean.
- ARTZAIK.—Tira ba, ekazu esku ori; bai zuk be zurea, alaba.
- POL.—Astiro, baserritar, etxon apur baten, arren; (PORLIXELi) ez ete dok ik aitarik?
- PORL.—Bai, ba-dot; baña zetarako gura dozu a?
- POL.—Onako onen barririk ete yakik ak?
- PORL.—Ez, eztaki, ta yakin-barririk be ezta.
- POL.—Nire ustez, aita dok ezteguetan maikiderik beinena. Arren, beste bein itanduten daukat; ire aita ez ete dok gauz bidezko zereginetarako? Ez ete dok tenteldu adinaren adinez eta min aldakorrez? Ez ete dok gauz itz egiteko, entzuteko, gizon gizon-gandik berei t.teko, bere ondasunak yagoteko? Oean ete datza, andik yagi-ezinik? Ume zanean egiten ebana egiteko baño ez ete dok gauz?
- PORL.—Ez, olangorik ez, yaun; a onik dago egon, eta bere adineko ainbatek baño sendotasun geiago dau ak.
- POL.—Nire bizar zuria arren, ori olan izatekotan semeri eztagokon iraina egiten dau tsak ik ari: bidezko dok izan nire semeak berak aututea bere emaztegeia; baña eztok bape gitxiago bidezko, bere poz guztia ondorengo egokiak izatea yakon aitak olango arazotan bere onurik emotea.
- PORL.—Bai, ori olan da izan; baña, ene yaun ben, zuk yakitea egoki eztan beste zegaiti batzukaitik, nik eztausat iragarriko arazo au nire aitari.
- POL.—Iragarri egiozu.
- PORL.—Ez, etxako iragarri bear.
- ARTZAIK.—Bai, iragarri egiozu, ene seme: ak eztaur artuko naibagarrik zure autespenaren barri yakinaz.
- PORL.—Tira, tira, ak eztaur yakin bear... Oar eta autor gure egiunea.
- POL.—(Bere burua darakus) Euk oar eta autor zuon ezkontza-austea, nire seme deitze-ko adorerik eztodan yaun gazte orrek: nire semetzat esteko zirtzilegi az i: errege-makillearen yarausle izateko zirtzilegi az, izan be, artzai-mekillea eragiteko olan makurten azan ori! (Artzaiari) Agure zar saltzalla ori. naibaga-bide litzakidak, i eskegi az ire egunak aste batez baño ez laburtzea. Eta zu, nai ta nai ez, zure kutuna errege-seme zoro dala ezagutu bear dozun sorgin lango sorgin zarean gazte guri ori.
- ARTZAIK.—Ai ene, nire biotzaren larri!
- POL.—Zure edertasuna arantzaz, elorri z eta asuarrez urratuko dot, zure izate zirtzila bestean iguingarri egin dadin... Iregazko,

gazte maitabera... nik yakin ba'yakiat gaurdanik ara, intziriz baño ezpa'dok be, bein geiagotan neskato au ikus-gogorik iragarri dokala, -etxoat uste au geiagotan ikusiko dokanik-, ik olangorik egitekotan, nire ondorengotzea kendu egingo dauskat: ez aut etsiko nire odolokotzat, ez, ezta nire senidetzat be. Deukalion bera baño geiago (7). Entzun eta oar nire itzak: ator gukin errege-yauregira... Xu, agure zar ori, gure asarrez beterik egonarren, oraingoarren asarre orren zartada itzal-ogogorretik yasei izten zauguz. Eta zu, liluratzalla ori, artzaigarri asko zarean ori; bai, beronek aldean daraan gure omenagaitik ezpa'litz, zukin ezkontzeko lain elitzateken gazte onen ezkongetarri be..., gaurdanik ara iñoz etxe onetarako kisetik idigi ba'dagiozu, edota zu zure besartean estutuaz gazte oneri soña makurtuazo ba'dagiozu, zutzako zu orretarako samurregi zarean bestean gordin izango dan eriotzarik asmauko dot. (Alde dagi).

GAL.—Nireak egin dau oraingoxean! gizon orrek enau askotzarik ikaratu; egin-eginean be, bein edo birritan egon naz argi ta garbi esateko, aren yauregiari argi egiten dautsan eguzki berberak egiten dautsala gure txaboleari be... (PORLIXEL'i) Ba-zoaz, ala, yaun? Nik esan neuntzun zer yazoko zan! arren, zeure burua begiratu egizu: orain atzarrik nagonazkero, erregeno izateko izan dodan ames ori ezto kutunduko gaurtik ara, ardiak batu ta negar egin baño.

KAM.—Ostera! zer yazoten yatzu, aita? Itz egizu il baño len.

ARTZAIK.—Ni enaz gauz ez itzik egiteko, ezta gogapenik izateko be, eta enaz azartzen dakidana yakiten be. (PORLIXEL'i) Ene yaun ori, larogei ta iru urteko gizona ondaturik itxi dozu, bere ilobia bazez beteteko ustetan egoan gizona; bai, nire aita il zan oean ilteko, ta aren azur zindoan aldameanean etzateko zan gizona! baño orain, orain giza-eskegitzallaren batek soñeratuko daust il-yantzia, eta abadek ganera lurrik egotziko eztaustan tokiren baten iminiko nau... (GALDUA'ri) Zori gaiztokorik gaizto-koen ori, zuk ba-zenkian gazte au errege-
 seme zana, eta orraitño orrekin ezkontzen azartu izan zara!... Nireak egin dau! nireak egin dau! Une onetantxe il al ba'nintz, neuk gura dodanean ilteko biziko nintzakean. (Alde dagi).

PORL.—Zegaitik begiraten nozu olan? Naiba-gerik ba-dot, baño ez bildurrik; nire asmoak atzerctuazo bai egingo daustez, baño ez aldatuazo; ni len nintzana naz orain be: in-

dar geiago egin bear dot aurrerantza; baño enau iñok eroaño atzeraka, neuk gura eztodala.

KAM.—Ene yaun txeratsu-maitagarri ori, zuk ba-dakizu zelango gogaldi dauen zure aitak: bein beinean ak eztautzu itxiko itzik egiten, eta ezto uste orretarako asmorik dozunik be...; eta ak nekez yasango leuke bein beinean zu aurrean ikusterik be, nire ustez: orrazkero, ez agertu aren aurrera aren asarrea oztu arts.

PORL.—Ezto olango asmorik. Ba-dodala uste dozu, ala, Kamil?

KAM.—Ez ak berak be, yaun.

GAL.—Amaika bider esan izan dautzu au yazoko zana! amaika bider esan izan dautzu nire omenak bera ezagutu arteño iraungo ebala!

PORL.—Zure omena ezin galdu leiteke nik nire itza yan ezik; eta olangorik yazotekotan, izadiaren saietsak iztenak egin daguezala danak batera, eta barruan dautzan azi guztiak ondatu dadizala!... Eragi zure begiok... Ken egidazu zure ondorengotzea, aita; ni nire maitasunaren ondorengo, yarausla naz.

KAM.—Senzunez yoka egizu. Onurik entzun egizu.

PORL.—Ba-dantuzad..., eta nire gogaldiarenak: adina nire gogaldiaren alde ba'dago, adinez, sentzunez yokatzen dot: ostantxean, nire sentzuak, zorakeria gogokoago yakenak, ondo-etorria egiten dautsoe nire gogaldiari.

KAM.—Etsiarena egitea yatzu ori, yaun.

PORL.—Ori dala esan baño eztozu; baño olan nire zina bete egiten dot; nai ta nai ez etsi bear nik zindotzat yokabide au. Kamil, ez Boemi osoagaitik eta bertoko andikeri izta ta didiz egiten dauenagaitik; ez eguzkiak dakusan orogaitik, lur itxiak bere sabelean ostcnduta dauen orogaitik, ez itxaso sakonak bere ondo ezezagunean ostontzen dauen orogaitik, nik ezto ausiko nire maite lirain-lerdenari eginiko zina: orrazkero, arren, zu beti nire aitaren adiskide

(7) Elade'ko nrtu-iztiak diñonez, Deukalion dalako nu Pormeiu'n seme ta Tesali'ko Piti ur;ko errea[^] izan zan. Zteu'k bein gizadia cndatzeko uriol itzala bidali ebanean, Deukalion eta bere emazte Pirre on-tzian sartu ta ontzia ur-go,nean luzaroan gora-goraka ta ziboan ibili izan-arren bizirik gelditu ziran. Olan, mitu ori egia izatekolan, Deukalion gure gurasoetarik lenengotsu litzateke ta, bai qur > seniderik urrinokcentsu be.

- aintzakotzat etsia izan zareanazkero, nik asmo dodanez, nik a geiago ikusiko ez-eta, ak nire barri yakín-gurarik iragarri dagianean, aren gogaldi txarrean onu onik ari emon egiozu; geroan neuk eta nire zoriak bul-tzau ta eroan nagiola. Yakizu, ta ari esan egiozu, gura ba'dozu..., itxasora egin dodala emen legorrean nikin ezin euki dod'an nire maiteakin; eta egin-eginean be gure bear izanerako egoki datorren ontzi bizkor bat dot, izan, baña ez asmo onetarako gertaurik. Ze bide artuko dodan yakitea ezta zuri dagokizuna, eta nitzako unuragarri bez nik esatea.
- KAM.—Ene yaun ori, onurik entzuteko itzulia-go al litz zure burua, edo-ta sendoago zure bear-izanerako.
- PORL.—(Batzarrera daroa GALDUA) Entzun, Galdua. (KAMIL'i) Laster entzungo dautzut zuri.
- KAM.—Eztago ori beretik ateraterik, ori iges egiteko erabagirik dago. Zori ontsu nintzake orain orren igesa nire onerako bidean imini al ba'nei; ori galbidetik yarei, ori maite izan, orri omen egin; olan, SitxiU maite barriro ikustea irabazi, Sitxili ta arako errege zori txarrekoa, nire ugazaba, a ikusteko ainbesteko egarria dodana.
- PORL.—Orain, Kamil on, arazo bakanak benikre-bereturik nauka-ta, era-merai yaramonik egiteka agur dagitzu (Yoan doanarena dagi).
- KAM.—Yaun, ez ete dozu ezer entzun aren-tzako maitasunak eraginik, zure aitari nik egin otseintza apaletzaz?
- PORL.—Zuk zintzo-zintzo yokatuta irabazi izan dozuna, nire aitaren egunoroko leloa da zure egite onez itz egitea; eta eztau ak asti gitxi be amoten, berak gogo dauenez zure egiteok saritzeko arduratan.
- KAM.—Tira ba, ene yaun, nik errege maite dodala gogoan erabiltea eder ba'yatzu, eta, errege-bitartez, aren urren dana, zeu maitagarri ori, zure bideak neuk arteztutea ontzat ar egidazu... Zure asmo astun eta erabagia ezetan aldagarri izatekotan... neure omenaarren, neuk erakutsiko dautzut zure gallentasunari dagokozan arrerea ta txerea non egingo leuskizuezan: eta zu zure maiteagandik aldentzeko zure ondamendiaz beste biderik ezta gonazkero, -eta yainkoak ez al dabe gurako olangorik'- zu an ezkondu egin zeintekoz zure maiteakin; eta nik, zu emen etzarean bitartean, nire aleginik onenak egingo neunkez zure aita mukerra beratu ta biguntzeko, ta zuon ezkontza ori ontzat arrazoteko.
- PORL.—Zelan egiteko, Kamil, olangorik, ia ia alatz dirudi-ta? Zuk olangorik egitekotan, nik gizon baño zer andiagotzat etsiko zindukedaz, eta aurrerantzean zugan imini nire ustea.
- KAM.—Erabili ete dozu gogoan nora yoango zareanik?
- PORL.—Ez, oraindik tautik bez: ez guk itsustuan egina guk ustebako alanbearrearen errudun dan baño geiago; olan, alanbearraren bendea, eta edozein axek naira daroazan euhtzat doguz gure buruak.
- KAM.—Orrazkero, entzun nagizu: zure asmoa aldatzeka. egazkada ori egin gura ba'dozu, au da zuk egin bear zeunkena: Sitxili'ra yo; eta an Lonti'n aurrera agertu zeu ta zure errege-alaba lerden-liraina, -izan be, nik orrek olango izan bear dauela dakust-eta; eta zure maitea an zure oekideri dagokonez artuko dabe. Nik nire irudimenean Lonti zuoi besoak zabaltzen eta negarrez zuoi ondo-etorria emoten dakust; zuri, seme orri, zure aita bera baizintzaz, parka-eske; zure emazte barriaren eskuai mun egiten; bere ler>go gogotxarra gaiztetsi ta oraingo txerakortosuna onetsi ta asmau leiteken baño andiago izatea gura leukelarik.
- PORL.—Kamil lain ori, nire ikustaldiaren, nire ikerraldiaren zurigarritaz zer aterateko aren aurrean?
- KAM.—Zure aita bidali zauzala esan, ari agur egiteko ta a poztuteko. Yaun, zuk zelan yokatu bear dozun, eta zure aitaren aldetik zer esan bear dautsazun, idatzita iminiko dautzudaz guk irurok dakiguzan zera; ortik yakingo dozu alkarrekin egongo zarien baktioxean ari zer esan; ortik uste izango dau ak, zuk zure aitaren biotza us-tuten dautsazula, eta aren biotzetik itz egiten dautsazula.
- PORL.—Zure bendeko nozu: mamirik agiri da emen.
- KAM.—Onako au bide obe yatzu, zuok itxaso ezezagun, amesik be eginbako itxasbazar, eta ezbear seguruen eskuetaratu baño: itxaropen barik, galbide batetik alde egin ordukoxe besteren bendeaen yausi baño: eztozu zure aingurak baño ezer seguruagorik; eta aingurok euren egikizunik onena egiten dabe zuk gura eztozun lekuan ba' zaukiez: ganera, ba-dakizu zori ona dala maitasunaren lokaririk onena, eta aren izate samurra ta biotza biak batera aldatzen dauzala ezbearrak eta zori gaiztoak.
- PORL.—Biotatik bata egia da: rtire ustez zori txarrak aldatu daike arpegia. baña ez biotzik.

KAM.—Ori uste dozu, ala? Zabpi urteotan ezta izan zure aitarenean onango naibagerik.

PORL.—Ene Kamil on, yaiotzez gu baño atzerago dagoan bestean, gu baño aurrerago dago nire maitea azi-ezian.

KAM.—Ezin esan neinke zure maiteak yakin-tzarik ez izatea tamalgarri danik; eta izan be, irakasla dirudi orrek irakasten daragoien geienentzako.

GAL.—Azketsi, yaun, zuri eskerrak emetoko arpegi gorriaz besterik eztdodalako.

PORL.—Ene Galdua lirain-lirain ori!... Baña, ene! guk gure azpian doguzan arantza-sasi-ena!... Kamil, len nire aitaren eta orain nire yagola zaran ori; gure etxeko osakai ori!... zelan egiteko guk? Nik eztoz Boemi'ko errege-semeari dagokon ondasunik; eta enaz agertuko Sitxili'n be aren semeri dagokionez.

KAM.—Ene yaun, ez izan orren bildurrik eta kezkarik: nire ondasunen barri ba-dakizula uste dot, guztiak an dagozala: neuk artuko dot ardurea zu errege-aginduz izentaurik agertu zadizan an nire egitekoa egiteko. Esaterako, yaun, ezeren bearrik eztozula izango yakin dagizun..., entzun itz bat. (Biak berezian alkarrekin itz egiten dabe).

AUTOLIKA aurrera ostera be,

AUT.—Ja, ja! Zíntzotasunaren ergel! eta Uste, aren anai kutunaren tentel! nire zaborra guztia saldu dot nik; etxat gelditu guzurrezko arri-pitxirik, galartzurik, ispillurik, usai-kirik, kakotxik, irudi-idaztirik, balatik, eskuzorrorik, oski-lokarririk, beso-estunik, adar-erestunik, aiztorik nire kutxan; mordoka etorri yataz nok erosiko lenen nire apaingarri zirtzilak eta beste aleizak, zer andi bilitzazan eta erosleari onespina bailekartsue: ori izan yat bide noren sakela egoan gizenen ikusteko; eta ikusi dodana gogoan dot nire onurarako. Gizon sentzundun izateko zerbaiten bearrik dauen nire aketoak, neska-abesti-ien zaleegi eginik, eztauz bazartu gura izan bere esku zakarrak eresia ta itzak, bitzuek erosi arte; olan, bestean belarriak zur imini izan dauz-eta, euren beste sentzuak belarrietan yarri izan dira: gonea bera be aldean eukonari ostu zeinskion..., ez dira oartzen izan; parketako sakeletik dirua ostutea uskeri uts izan da; katexoe-tatik dingiliz egon diran giltzak lfmatu-ez-inik eztoz izan: eztabe ezer entzuten izan, ez ezeren ukuturik somatu, nire aitaren abestia entzun, eta aren aletzaz zurtuta gelditu b:ino. Olan, erdi-loak arturik egon izan

diranaldi orretan, nik ebagi ta ostu egin dautsedaz euren yai-sakeiak; olan, agure zarra bere alaba ta errege-semearen aurka asarre-zarataka ta alaka etorri izan ezpa'litz, eta nire belak galbota-artetik uxatu, gudarozte aretako zizkurik etzan bizirik gelditu izango. (KAMIL, PORLIXEL eta GALDUA aurrera datoz).

KAM.—Bai, baña zuok ara eldu-ala, bide onetaz elduko yatzuzan nire idazkiak argituko dabe zure ez-bai ori.

PORL.—Eta zuk Lonti'gandik iristeko aleginak egingo dozuzanak-

KAM.—Zure aita nasaituko dabe.

GAL.—Zori ona lagun bekitzu! zuk diñozun guztia begiko da.

KAM.—Nor dogu emen? (AUTOLIKA ikusiala). Gure asmorako erabiliko dogu au; eztegu alperrik galdu bear gurs alderako izan leitekenik.

AUT.—(Bere kitean) Entzun izan ba'nabe, entzun, zer? Gitxienez eskegi egingo nabe.

KAM.—Nolan abil, lagun on? Zegaitik ikaratu az olan? Ez izan bildurrik, gizon; etxoagu iri gatxik egiteko asmorik.

AUT.—Ni gizon errukarri nozu, yaun.

KAM.—Ba, olangoxe izan adi eurrsrantzean be; ori eztausk iñok ostuko; orraitioño, ire landertasunaren azala aldatu egin bear yoagu; orrazkero, bertatik erantzi egizak ire soñekoak..., orrako orren bearrean gagozala gogoratu egik..., eta gizazindo onen soñekoak yantzi egizak: txakurrandi baten alderako be gauz ez diran orrek artzen dauzan soñekoak i zorrean iminiarren, auto au be ire alde (Dirua emon-ala!).

AUT.—Ni lagun bearreko nozu, yaun... (Bere kitean) Nik ondo be ondo zazaue-daz.

KAM.—Bai, arren, egik egiteko ori: aitonen seme au dagoneko narrugorritu dok ia.

AUT.—Benetan diñozu, ala, yaun? (Bere kitean) Daragoioenari usaina artzen asirik naz...

PORL.—Egik egiteko ori, arren.

AUT.—Izan be, baia artu izan dot: baña nire yakinkidetzeak ez artzeko dirau-st.

KAM.—Askatu, askatu botoiok eta kakotxok. (PORL. eta AUT. euren soñekoak aldatzen dabez). Neskato zori ontsu ori... zure barrubarruan sartu nire iragarpena!.. zuk ostonduegin bear dozu nonbaiten; artuizu zure maitearen txapela, ta sartuizu buruan begiak baño beragorano; kokomarrotu egizu zure arpegia; saskildu zadiz; al dozun bestean zure antza alda egizu; begien bildur naz-eta, inck ezciçtze-ka ontziratu zadizan.

GAL.—Antzeikia dagonetan dagonazkero, nik be nieia egin beaiko dot.

KAM.—Eztago beste bideiik_. Egin dozue zuok zuona, ala?

PORL.—Niie aitakin topo egin ba'nei oiain, einiduke aituko bere semetzat.

KAM.—Ez, zuk eztozu eroango txapelik (GAL-DUA'ri damotsu). Erdu, andera, erdu. Agur, adiskide.

AUT.—Agui, yaun.

PORL.—Galdua ori! zei aztu yaku? Anen, itz bat (Biak bietaia itz dagie).

KAM.—(Beie kitean) Nik urien egin bear dana, enegeii onein igesiaren eta norako bidea artu dabarenen bani emotea izango da; eta itxaioa dodanez, al ba'dot, onein atzetik yoateia beartuko dot a: eta aii lagun eginaz birrikusiko dot Sitxili; eta izan be, Sitxili ikusteko emakumek baño egairi andiagorik dot nik.

PORL.—Zori ona bekigu lagun! Onazkero, Kamil, gu ba-goaz itxas-ertzera.

KAM.—Lenago ta oba. (PORL., GAL., eta KAM.'ek alde).

AUT.—Ba-dakit arazo cnek zet-rra yot'in dauen..., ba-dantzut: zizku-ostutzalleari bearreko yakoz belarria idigirik, begia zoli, ta eskua bizkor eukitea: sur ona be bearreko yako, beste ssntzuen egitekoaren usaina artzeko. Gizon geztoa gizentzeko tertzioa au dala ba-dakust. Zelan egiteko onango aldakuntzarik bere alderako zeren bategaitik ezik? Ze elbururen billa dabil aldakuntza onegaz? Segurutik, yainkoak gure alde dagoz urte onetan, eta edozer egin geinke, itsumustuka izanda be. Errege-semea bea zitalkeri itzalik egin-aginik da..., bere konpaide aldean dauela, bere aitagandik igesirik: orreik dagiena erregeri iragartea zintzotasun litzakela ba'nenki, eneunskio iragarriko; ez iragartea zitalagotzat dot; eta olan nire ogibideari zinizoago nalxako.

AKETOA ta ARTZAIIA aurrera ostera be.

Albora egik, mutil, albora: buru berorentzako emen gei geiago dogu: edozein bídaburu, edozein sal-etxe, yauretxe, batzar, epaitegi yako on gizon zurrari lan egiteko.

AKETOAK.—Begira, begira; zu bai ba-zareala gizon orain! eztago beste biderik neskato a zure eztala, inõna dala esatera baño.

ARTZAIIAK.—Bai, baño entzun nagik.

AKETOAK.—Bai, baño entzun nagizu.

ARTZAIIAK.—Orrazkero. ekin.

AKETOAK.—A zure soñetiko, ez odoletikorik eztanazkero, zuie aiagiak eta odolak eztaut-

tso egin izan irainik erregeri: eta orrazkero eztauko ak zetan zigortu ez zure aragirik. ez zure odolik. Eiakutsi egiozuz neskatoaii aldean idoiu zeuntsazan zeio; ixileko zeioi..., neskatoak aldean eztausnaz beste guztia: bein ori egindakoan ez izan legearen ardurarik: seguru zagoz orretaz.

ARTZAIIAK.—Dan dana esango yautsat erregeri, itzik itxi barik esateka. Bai, eta aren semearen yolasak be bai; eta izan be, nire ustez, a eztoz zintzo ez nitzako, ez bere aitarentzako, ni enegeren aitaginarrebakide egin-aginik ibili izan dok-eta.

AKETOAK.—Izan be, erregeren aitaginarrebakide izatea da zuegandik urrien legoken zera: eta olangorik yazo izatekotan zure odcla elitzatekan dan baño arean lainago ta aintzakoago.

AUT.—(Bere kitean) Zur be zur erabagi dozue. tentelok!

ARTZAIIAK.—Tira ba, goazen erregegana: zorro onetan dagonak bizarrari azka iminiko dau errege!

AUT.—(Bere kitean) Eztakit alaka au ze eragozpen izan leiteken nire ugazabak igesteko.

AKETOAK.—Biotz-biotzez otoí egizu eirege bere yauregian idoro dagigun.

AUT.—(Bere kitean) Ni neurez zindo izan ezarien, bartzuetan, alanbearrez, ba-naz orraitño. Sartu dagidan sakelean nire ate-saltzalle-bizarra (Guzuriezko bizarra erantzi egiten dau). Kaxo, basenitanok! noia zoaze?

ARTZAIIAK.—Enege-yauiegiia, yaun oiri eder ba'yatzu.

AUT.—Ze arazok, nogazkok zaroez ara? Zer daroazue zorro orretan? Non bizi zarie? Ze izen yatze? Zenbana urte dozue? Ze ondasun dozue? Zuon yatorria ta beste edozein yakingarri iragarri ta erakus egidazue.

AKETOAK.—Yaun, erriko seme lau gatxatsuz gu.

AUT.—Guzur andi orixe: lauak zuok? Bai, zera! zuok latz eta uletsu zarie, ez lau eta aratz. Ez etorri nigana guzurra dariola: sal-erosleai bakanik dagoke guzunik esatea: eta aik guii. gudarioi, sarritan saltzen dauskue guzurra; cik emoten daukuen guzurra guk diu zindoz oidaintzen dautsegu, ez galtzaiduzko aiotz eta aistokadaz; oirazkero, eztauskue utsean emoten guzurra.

AKETOAK.—Zuk zeuk bai izan dozu guzurra sartzen daukunaren antzík, zure era-msra apain-txairokaitik izan ezpa'litz.

ARTZAIK.—Eder ba'yatzu, yaun, itaun bat. Erregy-yuureyiuur suru, ulu?

AUT.—Eder izan, naiz izan ez, errege-yau-regiko nozu ni. Eztozu somatzen yauregi-usainik soñekootan, ala? Soñekook emoten dausten txairotasuna ez ete da yauregikona, ala? Ez ete doako zure surrari nigan-dik yauregi-sundarik? Ez ete dot somatzen nik yauregi-iguinik zure zirtzilkerian? Ala nik zure arazoa ukutu, naiz zuri iragarria-zoagaitik, ni enazala yauregikorik uste dozu? Ni yauregitar nozu burutik beatzetarño, eta zure arazoari an aurrera naiz atzera eragingo dautsana izan be; orrazkero, zure arazoa iragarteko agintzen dautzut.

ARTZAIK.—Erregentzako da nire arazoa yaun.

AUT.—Nor dozu bitartekotzat aganako?

ARTZAIK.—Eztakit, eder ba'yatzu.

AKETOAK.—Errege - yauregikoak basaollar egaztiari esaten dautsoe bitarteko; esaiouzu eztozula bat bera be.

ARTZAIK.—Eztogu bat bera be, yaun; eztoz basaollarrik, ez arrik, ez emerik.

AUT.—Gu, gizon tentel ezkareanok, gu bai ba-gareala zori ontsu! orraitño ni neu be, neurez, oneik dirana izan neintekean, eta, orrazkero, eztozaz zapuztu bear.

AKETOAK.—Au yauregitar gallenetariko do-gu, urrean.

ARTZAIK.—Orren soñekoak eder dozak izan, baña eztarabiltz aratz eta txairo.

AKETOAK.—Orren burukeritsu dalakoxe zin-doago dirudi: gizon andi da ori, bai orixe; aginetako zotzetik igarten dautsat.

AUT.—Zorro ori? Zer dozue zorro orretan? Norako dozue zorro ori?

ARTZAIK.—Yaun, zorro ta kutxa oneitan da-goan ixilkizunak andi baño andiango dirata, erregez bestek eztau yakin bear; eta ak yakingo dau ordubete-barru, ari itz egi-tera eldu ba'nadi.

AUT.—Agure, alperrik nekatu zara.

ARTZAIK.—Zegaitik, yaun?

AUT.—Yauregian eztago errege; itxas-ontzi barrira yoana da gogaldi txarra uxatu ta egurastuten: eta izan be, zer benik aituteko gauz ba'zara, errege naibageturik dagola yakin bear dozu.

ARTZAIK.—Olan dala diño, yaun..., artzai-alabakin ezkontzeko zan bere semea dalata.

AUT.—Orrako artzai ori onazkero eskuak lotuta ezpa'dago, egaz igesiko al dau: ak entzun bearko dauzan biraoak, ak yasan bearko dauzan elorrioak, gizonik gogorrenari

erasoteko, bidutziren biotza austeko asko iiiuuju uira.

AKETOAK.—Ori uste dozu, ala, yaun?

AUT.—Ak berak bakarrik eztau yasango bu-ruk asmau leikenik gordinena eta apenak idoro leikenik mingotsena: baita aren seni-deak be, berrogei belaualdi urrin aurkitua-rren, eskegitzallearen bendea yausiko dira: eta ori guzti ori errukarri ta negargarri izanarren be, bearreko da. Ardai txistuka dabilen agure zitalik, aari-yagolarik, bere alabea errege-semekin ezkondu-billa ibili izana andi da, gero, izan be! Balzuk diño-enez, orrako ori arrika ligo ei dabe: baña, nire ustez, olango eriotzea bigunegi da aren-tzako. Izan be, gure errege-aulkia artegira eroatea! olangorik!... eriotza guztiak gitxie-gi dira; gordinena, bigun-arinegi.

AKETOAK.—Orrako agureak semerik daue-nik entzun ete dozu, yaun?

AUT.—Bai, ba-dau..., eta narrua eratsi bear litxakio ari bizirik: gero ezti igurtzi, erla-biotegi-ganean iminita; eta gero an yarra-erdi-ilik gelditu arte: gero ugorkiz. espiri-tuaz biztu, ugorkiz naiz beste edari beroz: gero, aragi bizitan dagola, eta aurrezti-iragarrita dagon egunik beroenean luterrez-ko ormeari deusala iminiko da. egoalde-tiko eguzkiak bete-betea yoten dauela, ta ara euliak burrundadaka doakozala bertan ilik itxi arteño. Baña zer dala-ta daragoiogu euren gaitzakerien aldean euren zori txar-rak uskeri baño ez diran azpiyale zitalo-taz? Gizon zindo ta alozbako antza dozue-nazkero, esadaue, zek zaroaze erregega-na? Arazoa buruan erabili ta aintzakotzat etsi ba'dagit, neuk eroango zuaedaz errege-ren ontzira; zuok aren aurreratu, zuon i-enez eta alde zerbait iragarri eta, erregez beste gizonifc izatekotan zuon eskabideak burutzeko, zer guztiotarako gizona emen dozue,

AKETOAK.—Al eta esku andiko dirudi gizon orrek: egiune egizu orrekin, emoiozu urre-rik; eta agintaritza-ala artz muker-setati izanarren. sarritan, surretatik elduta, aurrera eroaten da urrez: ziskuaren barrualdea era-kus egiozu orren eskuaren gane-aldeari, bai, ta dana dago eginik. Ez aztu, gero... arri-katu ta narrua bizirik kenduko dautzuela.

ARTZAIK.—Yaun, gure egitekoa zure lepo-ra artzea gogoko ba'yatzu, emen dozu nik dodan urrea: beste onenbeste be emongo dautzut eta gizon gazte au baitzat itxiko nik a ekarri arte.

AUT.—Agindua nik bein egindakoa, ala?

ARTZAIK.—Bai, yaun.

AUT.—Ondo dago, ekazu erdia... -I be egiteko onetan erkide az, ala?

AKETOAK.—Zerbaitariko ta arean bai, yaun: baña nire auzia larri ta errukarri izanarren, eztoz uste orregaitik narrua kenduko daustenik.

AUT.—Olangoxe auzian aurkitzen da arako artzaiaren semea be. Eskegi dagiela, bes-teentzako ikasbide izan dadin!

AKETOAK.—Nasai, nasai, aita! erregegana yoan bear dogu, eta ari erakutsi guk idorotako zer bakanak; *añ* iragarri bear daustagu a ezta la zure alabarik, ezta nire arrabarik be: ostantxean galduek gara. gureak egin dau.- Yaun, zuk zure egikizuna burutu dagizunean, neuk be gizon onek beste emongo dautzut; eta, onek esan daunez, ni emen geldituko naz baitzat, orrek urrea ekarri arteño.

AUT.—Sinisten dautzuet-eta eztago bai-bearrik. Yoan nire aurretik itxas-ertzera; eskoatara artu: esiarri begirada bat eginik, or nozue zuon atzetik ara.

AKETOAK.—Zori ontsu be zori ontsu gara gizon onegaz.

ARTZAIK.—Goazen aurretik, orrek agindu dauskunez: yainkoak bidali dauskue ori gure onerako. (ARTZAIK eta AKETOAK alde).

AUT.—Zindo izateko asmorik ba'neu, Zoriak enindukela yasango dakust: ak agora egozten daustaz sariak. Ereti bi dabilkidaz orain ondo esaten eta labankeri-zurikerietan: urrea ta nire ugazaba errege-semeari on-egitea; nok daki ze irabazi letorkidan ortik? Sator biok, itsu biok itxas-ontzira eroango dodaz; ak atzera legorreratu gura ba'leiz, eta erregeganako daben alaketeak beragazko zer-ikusirik eztauela uste ba'dagi, onein otsein izan nazalako ni zital deitu baño eztauko, olango izenek niri minik txikienik egiteko narrua gogorregi dot-eta, baita ortik letorken lotseak niri zirkinik eragiteko be. Agana eroango dodaz oneik: ba-leiteke onako au nitzako ereti bikain izatea. (Alde dagi).

V EKITALDI

I AGERLEKU.-SITXILI. LONTI'n yauregiko gela.

LONTI, KELOMEN, DION, PAULINE, ta best e balzuk aurrera.

KEL.—Yaun, dagoneko da asko egin dozuna, eta gurenak baño garbai geiago izan dozu; ezin egin izan zeinkean ordaindu eztozun gaiztakeririk; izan be, zure okerreriai zor yaken baño geiago ordaindu dozu: azkenengotzat, yainkoak egin izan dabena be-
ra, egizu asketsi zure gaiztakeria; areikin batera, zeuk be asketsi egizu.

LONTI'k.—Nire emaztea ta aren on-inarrak oroitzen dodazan artean, nik ezin aztu nengikez areitan aurkitzen dodazan nire orbanak: eta, olan, oraindik be gogotan dodaz nik egin okerrak: nire okerrak ain andi jzan dira izan be-ta, nire bakalderria oñordeko barik gelditu da, eta ni eguño gizonak itxaron leiken lagunak eztieta manaturik, ondaturik gelditu naz.

PAUL.—Egia, egiegi, yaun: munduko emakume guztiak banan-banan ezkondu izan ba'zenduz, naiz emakume oso bat egiteko guztiatarik onik artu izan ba'zendu be, orra-ko bat ori elizatekean zuk il zenduna bes-tean on.

LONTI'k.—Ori uste dot neuk be... II! nik il

neban a! bai, ori egin neban nik: baña nik egin *nebala esanaz*. zartada gogorra *la* gordina emoten daustazu: zure miñean eta nire gogorapenean, bietan da ori gordin eta mingots: arren, bai, arren, meatz baño ez egidazu esan olangorik.

KEL.—Ez bein be geiagotan, andera on; amaika zer esan zeinkezan aldi onetarako ongarrirago, eta zure txerakortasunari ego-kiago letorkiozanak.

PAUL.—Ori barro ezkonduazoko leukientariko zauguz zu.

DION'ek.—Zeuk be ori gura ez izatekotan, eztaustazu errukirik bakalderriari, eta eztozu erregegoaren oroitzarik be; zuk gitxi dozu gogoan zelango galbideak etorri lekikiozan bakalderriari gure erregek ondorengorik ez izatekotan, eta begira dagozan guk ez-takiguzanak zelan iruntsiko leukien. Zer dozu ederragorik eta gurenagorik erregego zana ondo dagola gogoratzeaz poztutea baño? Orain errege nasaitzeko ta etorkizunaren onerako, zer gurenagorik erregegoaren oea ostera be arako lagun ez-tiren ba-tegaz onetsi baño?

PAUL.—Eztago orretarako lain danik, yoan

zanaren aldean. Orrez ganera. yainkoak euren ixilkizunak betetzea gura dabe; eta izan be, ez ete dau esan Apolon yainkoak, ez ete dau esan ak, aren iragarpnaren arauz, Lonti erregek eztauela izan bear ondorengorik bere ume galdua idoro arte? Eta olangorik yazotea nire senar Antigon bere ilobiko estalkia ausirik nire aurrera agertzea bestean gaitz eta ustebako litzateke; bai, olangorik ustebako ta buruaz besterako litzateke; izan be, a seintxoakin batera il zan, uste onen aldez neure burua yokatuko neukenez. Zure onuz nire yaunak yainkoen aurka yokatu bear leuke, euren gurariaz bestera ibili... (LONTI'ri). Ez izan ondorengoren kezka ta ardurarik. Buruntzeak iritxiko dau ondorengorik; lainenari itxi eutsan Alesander Andiak berea: olan, omena zan aren ofiordeko izateko.

LONTI'k.—Pauline on ori... dakidanez Ermione'n oroimena goi-goian dozun ori... Ene! zure onuari yarra al izan nintxakon beti!.. olan izan ba'litz, oraintxe be nik aren begiak bete-betea begiratu al izango neunkez; bere ezpanetatik bere laztanen altxorra artu al neunkakean...

PAUL.—Eta aik emonak zureakaz aberatsagoturik itxi.

LONTI'k.—Egia diñozu. Eztago alango emazterik; orrazkero, eztot artuko emazterik; txaragorik artu ba'nei eta a baño obeto erabili, olango egitek aren gogo gurenari ostera be soña arrazoko leuskio; eta, bidebaga egiten dautsagun toki onetara nabageturik agertu ta gedar egingo leuke: "Zegaitik egiten daustazu bidebagakeri ori?"

PAUL.—Orretarako alik ba'leu, biderik asko leukake.

LONTI'k.—Bai, ba-leukake; eta ezkondu dodana ilterano beartuko ninduke.

PAUL.—Nik beintzat ori egingo neunke. Ni izatekotan oñez ibiltan lekiken aren iratxoa, zure emazte barriaren begiai so egiteko aginduko neunskizu, eta esateko agindu ia aren begietako zein altlxo ilungaitik autu izan dozun; gero irrintze nengike, zurs belyrriak itzekaretzeko besteko irrintze egin be; eta oneik litzatekez nire itzak: "Oroi nire begiak"...

LONTI'k.—Izarrak, izarrak ziran aren begiak, eta beste begi guztiak txingar ilak!.. Ez izan emazterik artuko dodanaren bildunik; nik eztot artuko emazterik, Pauline.

PAUL.—Nire kitetiko baimenaz ezik emazterik eztozula artuko zin egingo daustazu, ala?

LON.—Ba, eztot artuko sekula be. Pauline: neure gogoarren dirautzut!

PAUL.—Orrazkero, ene yaun onok, zuok izan orren zinaren auturla.

KEL.—Geiegi zirikatzen dozu zuk.

PAUL.—Ermione'n irudia langoxe besterik idoro dagian arte beartu gura dot nik ori.

KEL.—Andera on...

PAUL.—Nik egin dot nire egitekoa. Orraitiño, nire yauna ezkondu ba'dadi... zuk gura izatekotan, yaun, eta agirian dago zuk gurako dozula... emoidazu zutako erregeñoa billatzeko egikizuna: ezta izango zure lengoa bestean gazterik; baño zure lengo erregeñoaren iratxoa oñez ibiliko ba'litz, a zure besoetan ikusiak poztuko leukena langoxe izango da.

LON.—Ene Pauline zintzo ori, ni enaz ezkondu zuk agindu arte.

PAUL.—Zure lengo erregeñoak barriro arnasea artu dagianean yazoko da ori: iñoz bez ararteraño.

Leñargi-gizon aurrera.

LEÑARGI-g.—Porlixel dalako, Polixen'en semeak, nik eguño ikusi izan dodan emazterik lirainenakin, zure aurrera bide egiten iztea gura dau.

LON.—Nortuzuk dakaz bere laguntzat? Ori ezator bere aitaren ospe ta anditasunez: beste barik eta otoz-otoan agertzeak erakusten dauskunez, aren etorrera au ezta aurrezтик gertaurikorik, bearrak eta besterik ezinak eragina baño. Ze lagungo dakar?

LEÑARGI-g.—Gitxi baño ez, eta eurak zirzilak.

LON.—Aren emaztea datorrela berakin, diñozu?

LEÑARGI-g.—Bai; eta nire ustez, eguño eguzkiak argi egin dautson lurreko izakirik bardinbakoena.

PAUL.—Ermione ori! oraingo aldiak oro euren burua igaroak baño obetzat esten dabenez, zuk be zure obitik gaur agiri danari aurrera bidea egiten itxi bearko daustazu. Yaun, zuk zeuk esan eta idatzi dozu, -baña orain zuk idatzia idatziaren geia bera baño otzago da. -zeuk esan eta idatzi dozu: "Etzan izan aren bardinik, eta ez izango be a bardintzekorik";.. ori izan zan zuk bein aren edertasunaz esan izan zenduna; zure esakune ori asko be asko ibitu ta zimeldu da, a baño obetik ikusi dozula esateko.

LEÑARGI'g.—Parkatu, andera. bata nik ia azturik dot;.. parkatu;.. besteak, zure begia

beragandu dagianean, zure miña be bereganduko dau. Izaki onek yaurespide barririk asi ba'legi asi, beste yaurespiden aldeko guztien garra irauungi, itzali egingo leuke; eta beronek agindu-ala edonor bere yarraila egingo leuke.

PAUL.—Ostera; emakumerik ez, ala?

LEÑARGI-g.—Emakumek maite izango dabe ori eta edozein gizon baño lainago dala esango; eta gizonak, emakumerik bikainen dala esango dabe.

LON.—Oa, Kelomen; ire adiskide zintzo batzunik yoanik, gure aurrera ekarri egizak, guk besartean estututeko... Orraitiño be, iñondiko da au, (KELOMEN, Yaunak, eta Leñargi-gizonak alde) *a* onan ixilik gugana etortea.

PAUL.—Gure errege-semea, umerik pitxiena, onako au ikusteko bizi izan ba'litz, bikote ederra egingo eukean yaun guzue onekin: euren adinetan ilebeteren alderik be ez eben.

LON.—Arren, bego; ez yarra; zuk ba-dakizu, barrien barri ilten yatala zuk aitatzen dozun bakotxean; segurutik, aitonen seme au ikusi dagidanean, zure itzak burua galduaginin iminiko nabek gogapenak ekarriko daustez burura... Eldu dira...

Aurrera ostera be KELOMEN, PORLIXEL eta GALDUA, Lagungoakin.

Errege-seme, ezkontzagazko zintzo-zintzo izan zure zure ama: eta izan be, zu sortzerakoan, zure aitaren irudi bete-betea ta egin-egina ezarri eutzun: zure aitaren irudi egin-egina aldean dozu-ta, ogei ta bat urte baño ezpa'neuz, nire anai deituko zindukedaz, a deitzen nebenez, eta guk beñola egindako okerrieren batzuk eralgiko neunskizuz. Ondo be ondo etorria zauguz! Eta zure emazte liraina... yainkonoa!.. Ene! ai ene! nik galdu neban bikotea, olantxe, zuok bikote ori zagoenez egon eitekean *a* bikotea zeru-lurren bitartean zutunik, guztien arri-garri! Orrez ganera, ta nire zorakeri utsez, zure aita adoretuaren laguntasuna ta adiskidetasuna be galdu nebazan, eta *a* beste bein ikusi al izateko oraindik bizi gura neunke, nire bizitza au erukarritan be errukarri izanarren...

PORL.—Aren aginduz eldu naz Sitxili onetara, eta agandik dakartzudaz erregek bere adiskide anaiari bidali leiskiozan agur eta gorantziak; eta zartzaroaren begira dagon makaleriak bere indarren zati bat kendu izan ezpa'leutso, ak berak neurtu izango

eukezan zure ta aren errege-yezarlekuen bitartean dagozan legor eta itxasoak, eta zure arpegia ikusiko eukean; berak esan daustanez, ak zu agintza-makilla guztiak baño, eta bizirik diran olangorik daroenak baño maiteago zauz.

LON.—Ene anai ori!... gizazindo on ori!... nik egin izan dautzudazan bide-bageak barrero biztuten dira nire buruan, nire barruan: eta zure otseintza, orren bakan-txeratsuok, nire naibagea barriztatze baño ez dira!.. Ondo etorria ona, lurrarentzako udabarria legetxe! Eta orrez ganera, ak eredu eneredu dan andera gazte au Netun'en esku bilgurgarrietan eta onenez be zakarretan imini izan dau, onen nekean eta gitxiago onen galbideen lain enazan gizon oneri ikustaldi ta txera egiteko?

PORL.—Ene yaun on, Libi'tik etorri da au (8).

LON.—Esmal gudari adoretua, yaun zindomentsu *a*, bilduirez maite daben toki atatik, ala?

PORL.—Bai, andixik, errege yaukal ori; agandik gatoz, eta agur egiterakoan ak ixuri izan dauzan negarrak diragarrenez, aren alaba da au: andik onakoan itxasoa zearkatu izan dogu egoe-axe zori ontsuz, zu, nagusi ori, nire aitaren aginduz ikusteko; nire lagunik onen eta geienak zure Sitxili'ko itxas-ertzetik atzera bidali dodaz; eta Boemi'rako bidean dira, nik Libi'n izan dodan zori onaren barri ezeze, ni ta nire emaztea ona onik eldu izanarena be ari emoteko.

LON.—Yainko onetsiak guztitariko kutsutik garbituko al dabe gure eguratsa zuok emen zarien bitartean! Zuk aita guren-gallen dozu, aitonen seme txeratsu-maitagarri; eta nik gizon lotsagarri ari oben egin izan dautsat: eta orregaitik yainkoak, asarrez, oñordeko barik itxi izan nabe; zure aita, ostera, onetsia da zugaz, aren ontasanaren lain zarean orregaz, ak yainkoengandik irabazi izan dauenez. Ene! ni bai banintzatekela zori ontsu orain, zuon antzeko ziran nire semea ta alabea begien aurrian ba'neuz!

Yaun andiki aurrera.

YAUNAK.—Yaun zindo-zindo ori, orain iragarriko dautzudana eleuskit iñok sinistuko. sinis-eragingeia onen urr ezpa-lego. Eder bekitzu, yaun andi orri, Boemi'ko bakaldun-

(8) Libi Sitxili'ren egoe-aldean aurrez-aurre ourkiñzen dan lurralde da, Legorrtarteko Itxasoa bien bitartean dala.

uk ber-beruk uijur eyiiu uuuiiu nire birtartez; aren semea zuk estu dagizula eske dagotzu a, aren semeak, aitaganako lotsea ta bendekotasuna biak batera baztarturik, iges egin izan dau bere aitagandik, bere itxaropenetatik, eta artzai-alabakin iges egin be-eta.

LON.—Non dok Boemi'ko erregea? Hz egik.

YAUNAK.—Emen zure urian; agandik nator-tzu oraintxe; arriturik itz dagitzut; eta ez dira gitxiagogaitik nire arritua ta geznea. Dirudinez, bikote lerdan onen yarra zure errege-yauregira iraduz etorrela, bidean aurkitu dauz ak andera dirudin onen aita ta nebea, errege-seme onekin batera euren aberritik alde eginak.

PORL.—Kamil'ek iruzur egin daust; bai, orain arte aren omen eta zindotasunak ez-tariko akatsik izan eztauen Kamil'ek.

YAUNAK.—Bai, ari ezarri egiozu erru ori; zure aita eregekin dago.

LON.—Nor? Kamil, ala?

YAUNAK.—Kamil, yaun; arekin itz egina nozu; ak daukaz nik aitatu dodazan gizon landerrak. Eguño eztoz ikusi izan gizonik aik bestean bildur-ikaraz; belaubiko yarten dira, lurrari mun egiten dautsoe; birao egiten dautse euren buruai itz egin-ala; Boemi'ko bakaldunak entzungor egiten dautse, eta eriotzarik gordinenaz zemaizen dauz.

GALDUA'k.—Nire aita errukariarena! Barren-dariak iminten daukuez yainkoak, eztabe gura gu ezkondu gadizanik.

LON.—Ezkondata zagoze, ala ez?

PORL.—Oraindik ez, yaun, eta ezkonduko gareanaren antzik be eztago; nik ikusita dodanez, izarrak lenen ibar-sakostai argi ta mun egiten dautse: goikoai eta bekoai. bitzuei, bardin agertzen yakez era-eretiak.

II AGERLEKU.-Lengoxea. Errege-yauregiaren aurrera.

AUTOLIKA ta Leñargi-gizon aurrera.

AUT.—Arren, yaun, aren azalbenetan aren aurrean egon zara, ala?

I LEÑARGI-g.—Aren aldameanean egon naz ak zorroa askatu ta idigi dauenean; artzai zarrari zorroa zelan idoro eban esaten entzun dautsat: orduan, apur bat gelduta gelditu ondoren, gelatik alde egiteko agindu daukue; auxe bakarrik, umea idoro egin ebalda esaten entzun dautsadala artzai-ari aste dot.

ala?

PORL.—Izango da bein nire emazte izan dadinean.

LON.—Dakustanez, zure "bein" ori, zure aita baño bizkorrago ezpa'dabil, ezta etorriko astiro baño. Damu dot, damu andi, gero, zure bendekotasun-lokarriak ausiik, zure aitaren gurariak bestera yokatu dozulako, eta beste ainbeste damu dot zuk autua zure pozkarri oso izateko edertasunez bestean laintasunez aberats ez izateaz.

PORL.—Ene maite-kutun ori, eragi zure buru-begiak: nire aitakin batera arerio agiri dogun Zoria gure eizean ibiliarren, ak eztau ezetariko alik eta indarrik alkarreganako gure mailasuna aldatzeko... Arren, yaun, gogora egizu, ni orain nazanez, zeu be gazte izana zareala; nire alde, nire bitarteko yarri zakidaz, zeuk orduan izan zenduzan biotzaldietaz oroiturik: zuk eskatuazkero, nire aitak zerik bikain-yorienak be emongo dautzuz, aletz uts bailitaz.

LON.—Ak olangorik egitekotan, ak zirtzil-uskerizat dauen zure maite liraina eskatuko neunskio.

PAUL. Yaun, ene nagusi, gazteegi da zure begia: zure erregeoa il baño ilebete lenago, a zuk orain begirutzen dozuna baño begiragarriago zan.

LON.—Oni egin izan dautsadazan begirakuneetan be axe etorri yat gogora.

(PORLIXEL'eri) Baña zure eskaria oraindik erantzuteko dago. Zure aitagana yoango naz: zure gurariak zure omena ez itzuli ta erauztekotan, zure ta zure gurarien adiskide nozu: egiteko orrek naroa orain zure aitagana; orrazkero, erdu nire yarra, eta oartu ze bide artzen dodan. Goazen, ene yaun on. (Alde dagie).

AUT.—Pozik yakingo neunke orrako zer ori zetan amaitzen dan.

I LEÑARGI-k.—Arazo onen ondorenaren txatalez besterik ez dakust nik bein beinean; baña nik errege ta Kamil'gan ikusi izan dodazan aldakuntzak arrituenak izan dira: alkar begiratuaren begiratzu begiak euren zuloetatik urten bear yakezala irudian; euren ixiliak berak solasean eragoion; euren soin-igikun eta aieruak itzik asko egin izan dabe; munduren bat yarei, naiz ondatu dala entzun izan dabenarena egi-

ten izan dabe: andi eretxiaren biotzaldi itzala agiri izan da euren arpegietan; baña ikusten izan dauenaz besterik ezetakian zurrenak be ezin esan eikean eragiten eutse-na poza ala naibagea zarentzi;.. baña bat-tak edo besteak izan bear dau, nai ta nai ez. Emen dator zori onez zera obeto dakian gizazindoren bat.

Leñargi-gizon aurrera.

Ze barri dogu. Errogeri?

II LEÑARGI-g.—Poza iragarteko suak, eta suak, besterik ezer bez: bete da arako yainko-iragarpena; billatu ta idoro dabe erege-alabea; ordu onetan agertu dan arrigarriaren arrigarria azaldu ta iragarteko balat-egille guztiak ez dira asko. Emen dator Pauline anderearen ondasunzaina: orrek esan daiketuzue geiagorik.

Irugarren Leñargi-gizona aurrera.

Ze bari <dogu orain, yaun? Zinezko, egiazko dala diñoen barri au, beñolako ipuinen ain antzeko da-ta, egia danentz ez-baian geldit-zekoetariko da. Idoro dau erregek bere oñordekoa, ala?

III LEÑARGI-g.—Ori baño egiazkoagorik eze-bez, egiaren inguruko zerak egiaren alde-aldeko, egi-ernari, iñoz izatekotan: dantzuzuna ikusi dakusazula zin egingo zeunke. sinisbideak orrenbestean batera yoten dabeta. Ermione erregenoaren burusia; aren pitxia burusi-idunean: burusi orregaz batera idorotako Antigon'en idazkia, aren eskuz idatzia dala diñoena; antz-yardukeretan neskatoak dauen amaren antza; bere azibidearen ganetik ari darion zindo-usaina; oneik eta inguruko zer anitzek segurutasun osoz erregeren alabatatzat diragarre neska-toa. Errege bien alkarganatzzea eztozue ikusi, ala?

II LEÑARGI-g.—Ez.

III LEÑARGI-g.—Orrazkero, ikuskizunik ikusgarriena, azal-etzina galdu dozue. An ikusi zengikien poz bata bestea baño goragotzen, eta izan be naibageak negarrez eragoiola aikandik alde egin-bearrez esan eitekean; euren poza negarretan uger ebileneta. Begiak gora eragika eragoioen, eskuak gora yasoka. era-merai yaramonik egiteka, eta eurak ikusiaz etzenduzan ezagutuko euren yokabide eratsuz, euren soñekoz baño. Gure errege, bere alabea idoro izanaren pozez, bere kiteitik urtenik, yauri egiteko egoala esan eikean, eta poz ori galtzetiko izan

bailitzan, gedar egin izan dau: "Ene! zure ama, zure ama!" eta gero Boemi'koari parka-eske erago dautso; gero bere suña besartean estutu dau; gero bere alabeari atximurka erago dautso, ari gogait eragiteraño; orain artzai zarrari eskerrak emoten daragoio, eta artzaia an dago aren aldamentean, ainbat erregeren agintzaldia ikusi ta eguraldiak erasoriko ur-odi bailitzan. Olango alkarregana batzeren barririk eztonik, eta izan be, orrako ori azal-ezin da benetan.

II LEÑARGI-g.—Arren, zer yazo yakon umea emendik eroan eban Antigon'i?

III LEÑARGI-g.—A ixilik dago beñolako ipuinen antzera, barrio azaltzeko geirik asko eukiarren, sinistea be lotan eta belarriak itxita dauzala egonarren. Artzek zati-zati egin eban a; artzaiaren semea da orrako orren autorla. eta ari sinisteko, aren xalotasun andiaz ganera, Antigon'en sur-zapi ta erestunak doguz. Pauline'k bere senarrarenak izantzat ezagutu dauzanak.

II LEÑARGI-g.—Zer yazo zan aren ontzi ta bide-lagunakaz?

III LEÑARGI-g.—Euren ugazabaren eriotzeagaz batera, eta artzaiaren begien aurrean itxasperatu ziran: eta olan, umea bertanbera izten lagun izandako guztiak galdurik ziran umea idoro baño len. Baña, ene! Pauline'n biotzak izan dauen burrukearena poz eta naibaga-artean! Aren begi bata lurrabegira egon da bere senarra galdu izanagaitik, eta bestea gora-gora eragirik yainko-iragarpena beterik ikusiagaitik: errege-alabea lurretik eragi ta bere besartean estutu-estutu egin dau, bere biotzari yosteko izan bailitz, ordutik ara iñoz geiago galdugordetan aurkitu eztadin.

I LEÑARGI-g.—Ekitaldi onen bentasuna erregek eta errege-semeak ikusgarri izan d'a. ekitaldia egin dabenak olangoxe izan dirata.

III LLÑARGI-g.—Biotz-eragingarrienerariko ukutze izan da, eta nire begietara amua egotzita, arrainik ez baña urik bai goatu izan daustana. arako erregek tapa-tapa ta argi ta garbi amaren eriotzea ta aren zertzeladak autortu izan dauzanean adi-adi egokion alabearen biotza itzalez ausi danean; oñaze-agiritik oñaze-agirira ak ai ene! esan-ala, negarak izan dirala nekez esango neunkena ixuri arte, nire biotzak beintzat odolezko negarra egin izan dau-ta. An izan dan gogorrenak be arpegiok margoak aldatu dauz; batzuk larritu egin dira; beste batzuk naibaga uts izan dira: mundu guztiak

iikiisi izun *tjd* i3u ÍÍUSKÍZUH a, niundu guzt:a litzakean naibagetan.

I LENARGI-g.—Etorri dira errege-yauregira, ala?

III LEÑARGI-g.—Ez; Pauline'n ardurapean bere ama zanaren irudirik ba-dagoala errege-alabeak entzunik, Yulio Romano izeneko irudigille entzutetsuak aspaldi asi ta oraintsu burutu izan dauen irudia, eta irudigille antzetsu ori betikotasunaien yabe ba'litz, irudi orri arnas artu eragin eta izateari bere ekandua galazoko leuskionak bere lana irudi-geiaren ain antzeko egin izan dau-ta, or diñoenez, itz egingo zeuskio ta erantzunaren begira gelditu: ...ara yoanik diia maitasunaren iriitsak bultzaut; eta an bertan apaltzeko asmotan dira.

II LEÑARGI-g.—Pauline'k an zeregin andiren bat ebala uste izan dot nik: eta izan be. Ermione il zanazkero, a, bera beretara, egunoro birritan edo iru bider yoaten izan da etxe atara- Ara yoango gara gu be, ta gure laguntasunaz poza osotu, ala?

I LENARGI-g.—Nor egon be egoteko ara bari, orretarako baimenik izatekotan? Begikiñu bakotxeko txera arrai barriren bat sortuko da: gu andik alde eginik egonaz gure yakintzeak eztau ezeti iia baziko. Goazen. (Leñargi-gizonak alde).

AUT.—Lengo nire bizitzako lerarik ezpa'neu, neu nintzake batzarrekoen gogo-begiak nigan imini azoko neunskezana. Neuk eroan nebazan agurea ta bere semea errege-semearen ontzira; aik zonoaz eta eztaikit zer bestetzaz eragoten entzun nebazala esan neuntsan nik ari; baña bateko, a aldi atan artzai-alabatzak eukan bere maiteaganako leia ta ardureagaitik, -izan be, larritzen asia zan eta errege-semea bera be ez asko obeto, -bestetik, eguialdia zakai-ekaitztsu zalako, ixilkizuna agertzeka gelditu zan. Baña nitzat bardin da; eta izan be, ni izan ba'nintz ixilkizuna igarri ebana, eleuskiden sinistu izango nire ainbeste zer ez-sinisgarrien artean. Emen datoz nik gura ezto-dala on egin izan dautsedanak, eta euien zori ona oraindik lora-loratan dabenak.

ARTZAIIA ta AKETOIA aurrera.

ARTZAIIAK.—Tiruk, mulil; ni enok gauz beste seme-alabarik izaleko, baña ireak guztiak izango dozak yaiotzatik leñargiko.

AKETOIAK,—(Autolika'ri) Ondo aurkitua zara, yaun; zuk etzenaun egin gura burrukarik nikin lengo egunea, ni yatorriz leñargiko enintzalako. Ba-dakusaz nire soñeokook? Esaizu eztakusazuala, eta oraindik be us-

te egizu ni erKÍzda yaintzaz leñargiko. Gu-zurtau nagizu; bai, guzurtau nagizu; eta dakusgun orain ni yaiotzaz leñargiko naza-nentz.

AUT.—Yaun, orain ba-dakit yaiotzaz leñargiko zareana.

AKETOIAK.—Bai, eta lau orduazkero beti izan naz.

ARTZAIIAK.—Neu be olangoxe izan nok eta nok, mutil!

AKETOIAK.—Bai, izan zara: .Jbaña ni nire aita baño lenagotik izan naz yaiotzatik leñargiko; eta izan be, errege-semeak esku-tik elduta bere anai deitu nau; eta geroago errege biak deitu dabe nire aita euren anai; gero nire anai errege-semak eta errege-alaba nire arrebeak, biak deitu nabe euren anai-neba; eta orrazkero, negar egin dogu; eta une atan ixuri doguz eguño lenengoz leñargi-negarrak.

ARTZAIIAK.—Geiagorik ixurtzeko lain biziko al gozak, seme.

AKETOIAK.—Bai; ostantxean zori txarra litzake gurea, gure oraingo bizitzea onen berezkoaz besterako izanik.

AUT.—Biotz-biotzez eta apal-apalik eskatzen dautzuet, yaunak, asketsi dagidazuezala nik zuoi egindako uts-egiteak, eta nire ugazaba errege-semeari nitzaz etexi onik emon dagiozuela.

ARTZAIIAK.—Arren, seme, olan egik; leñargiko gareanazkero, txerakor izan bear yoaguta.

AKETOIAK.—Ire bizitzea bide oneratu gura dok, ala?

AUT.—Bai, zuri, yaun on orri, eder ba'yatzu. AKETOIAK.—Ekazu esku ori; zin egingo dautsat errege-semeari. Boemi'n iñor bestean gizon zindo ta zintzo zareala,

ARTZAIIAK.—Esan bai, esan einke ori, baña ez zinik egin.

AKETOIAK.—Zinik ez egin orain leñargi-gizon nazanazkero? Esan, esan dagiela baserritarrak eta erriko semek; nik zin egingo dot (9).

(9) Emen agiri danez, edozein uskerigaitik zin egiteko ekandu zakarra zabal-zabal zan garai atako zaldun eta aitonen semeen artean. Onetara dator gure Axular'ek diñoan au be: "Ikusiko duzu burasok eta nabusi-etxeokandrek, bere seme-alaba, sheiak, eta etxeko familia guztia, hargatik beltzuri bat-ere egin gabe eta hartan bat-ere damurik artzen dutela iduririk egin gabe, nai duten iuramentu guztien egitera uzten dituztela" (GERO, XIX, 2).

ARTZAIK.—Eta guzur izatekotan, seme?

AKETOAK.—Guzurrik andiena izanda be, benetako leñargi-gizonak zin egin leike bere adiskidearen alde... --Eta nik zin egingo yautsat errege-semeari i esku-lanetan trebe ta antzetsu azala, ta ez azala mozkortzen; baña nik ba-yakiat i ez azala trebe esku-lanetan eta al dokan guztietan mozkortzen azala: eta orraitño nik zin egingo yoat ire alde, eta esku-lanetan trebe izango al ez.

III AGERLEKU.-Lengoxea. PAULINE'n etxeko gela.

LONTI, POLIXEN, PORLIXEL, GALDUA, KAMIL, PAULINE, Yaun andikiak eta Lagungo-koak aurrera.

LON.—Pauline ben eta on ori, nik bai izan dodala nasaialdi lango nasaialdia zugandik!

PAUL.—Ene nagusi ori, ondo egin eztodana. ondo egiteko asmoz egin izan dot. Nire otseintza guztiak ondo be ondo ordaindu izan daustazuz: baña nire bizitza osoa be ezta asko zuk zure buruntza-anaiakin eta ezkonbarri diran zure erregetzearen oñordekoakin nire etxea ikusten etorteko egin daustazun aginduari, eskerrik eskerrenari, bear danez erantzuteko.

LON.—Pauline ori. nekea da guk emoten dauzugun omena:.. baiña gure erregenoaren mami-irudia ikusten gatortuzuz: zure estalpea zear igaro-ala poz andi izan dogu ango zer bakanak ikusirik; baña eztozu ikusi nire alabeak ikusi gura leukena, zera, bere amaren mami-irudia.

PAUL.—Bizirik zanean a bardinbako zanez, ak ilik dauen antzak zuok oraindik ikusi dozuen oro, naiz, gizonaren esku egin izan dauen oro gallentzen dau; orregaitik daukat nik a bakarrik, berezirik. Baña emen dozue: lo geldi-ixil-ixila eriotzearen antzeko dan bestean bizia antz bizi-bizia dana ikusteko gertau zadize: adi-adi begira; eta ondo dagoala esan.

(PAULINE'k errezela bazterreratu, ta ERMIONE agerrazoten dau zutunik. mami-irudi bailitzan).

Gogoko yat zuon ixila... orrek diragar ondoen zuon arrituarena: baña orraitño be itz egizue: lenen zuk, ene nagusi orrek. Ez ete da au aren antz-antzeko?

LON.—Arren egokera berbera!.. Asarre zakidaz, arri maitagarri, Ermione zareala esan al dagidan; edo, obeto esateko, zu Ermio-

AUT.—Aleginak egingo dodaz, yaun, olango izateko.

AKETOAK.—Bai, edozelan be alegindu adi beargin izaten: arritu egingo nintzake ni i beargin ez izatekotan mozkortuko ba'intz; sinis egidak. So! Erregeak eta errege-semalabak erregenoaren mami-irudia ikusten doaz. Goazen, yarra akigu i be: itzako uga-zaba on izango gozak. (Alde dagie).

ne'ago zara asarrerik egin-ezaz; a seintzaroa, naiz txerea bestean samur zan-eta... Baña orraitño be, Pauline, Ermione'k ez eban orenbeste tximur arpegian; etzan a orrek dirudian aña zar.

POL.—Ene! ez urrik emotekorik be.

PAUL.—Orrexegaitik gure irudigilea trebeago ta gallenago; ak amasei bat urteri yaten itxi dautse, eta orain bizi ba'litz lengoxe egin izan dau.

LON.—Nasaialdi andi dot nire biotzean ori ikusiaz, nire biotzean oartzen dodan ziria bestean andi. Ene! olantxe egoten zan a zutunik, olangoxe bentasunaz, -bizi beroaz. orain otz dan bestean beroaz, -nik eguño lenengoz nire maite-mina iragarri neuntsanean! Lotsa-lotsaturik nago: ez ete nau arbiuatzan, zapuztuten arriak, ni arririk baño arriago izan nintzalako? --Arri yaukal ori, ik ire bentasunaz liluratzeko indarra dok eta liluratu egiten nok; ik nire gaiztakeriak araotu egin dozak nire oroimeneratu dadizan; eta ire alaba arrituari bizia kendu egin dautsak, ire aurrean erria lez zutunik egoteko!

GALDUA'k.—Eta emoidazu zure baimena; eta ez esan siniskeri dala, nik. belaunikotu ta, gero, bere onspena eskatu ba'dagiot. -Andera, erregeno maite ori, ni biziten asi nintzan ene berean zure bizia amaitu zendun ori, ekazu zure esku ori, mun dagiodan.

PAUL.—Ene! epe artu! egin barri da mami-irudia, margoa oraindik legortzeko dago.

KAM.—Ene yaun, barruregi sartu yatzu zure nabagea, amasei neguk ezin kendu, ta beste ainbeste udak ezin legortu izan dabe-ta: nekez iraun izango dau orren luzaro ezetariko pozek: eztago ori baño lenago il eztan naibagerik.

POL.—Ene anai maite, zure naibaga-bide izan zanak zure naibaga-kide izateko dauen go-goa besteko indarrrik izango al dau naibaga ori zugandik uxatzeko.

PA-UL.—Izan be, eⁿe yaiin. irudi onek orTen-
bestean erasoko eutzunik yakin izan ba'
neu... arria neure da-ta... eneuskizun era-
kutsiko.

LON.—Ez zabaldu errezela.

PAUL.—Eztozu begiratu bear luzaroago; zir-
kin egiten dauela iruáitu eztakitzun.

LON.—Iruditu dakidala, iruditu dakidala... Ilik
al nengo, baña nire ustez, dagoneko... Zer
zan ori egin ebana? -Begira, ene yaun, ez
ete dozu uste arnasea artzen dauela? Eta
zanok zear odola ibili dabilkola?

POL.—Izalez ondo egina da ori: orren ezpa-
netan bizia bera agiri dala dirudi.

LON.—Orren begiaren geldia bera igitu egi-
ten da, ta antzeak irri dagisku.

PAUL.—Errezela zabal egingo dot: nire yauna
dagoneko dago ia beragandik urtenik-eta,
zer au bizirik dagoala uste izango dau.

LON.—Pauline ezti ori, ogei urtean sinis era-
gidazu ori! zoro-aldi onen atsegina bardin-
tzeko ez dira gauz mundu onetako sentzu
guztiak. Geldi itxizu.

PAUL.—Damu dot zu orainarte eraginaz; ba-
ña areago be mindu zengikedaz.

LON.—Ori egizu, ori egizu, arren, Pauline;
min au nasaialdirik andiena bestean gozo
yat-eta... Orren arnasea datorkidala dirudi:
nongo sintzelek ebagi eikean arnasea bera?
Ez begist gizeonek irrik egin, mun egin
gura dautsot-eta!

PAUL.—Ene yaun on, ez egin olangorik: orren
ezpanetako gorria oraindik ezo dago; alpe-
rrik galduko dozu. mun ba'dagiozu; zeure
ezpanak margo oriotsuz loitu baño eztozu
egingo. Errezela zabalduko dot, ala?

LON.—Ez, ez ogei urteotan be.

GALDUA 'k.—Orren luzaro egongo al naz ni
orren aldamentean, begiralatzat.

PAUL.—Epe artu zuk be: alde egin bertatik
yauretxetxo onetatik, edo ostantxean ger-
tau arrituago gelditzeko. Olangorik ikuste-
ko adorerik ba'dozue, zirkin eragin mami-
irudiari, ortik yatsiazue eta zuoi eskutik el-
duazo egingo dautsot: baña nik olangorik
egitekotan ,nik alde txarreko beste mundu-
koak lagun dodazala esango dozue zuok,
nik ezetz eta ezetz esan eta autortuarren.

LON.—Al dozuna eragin zuk orreri. Pozarren
egongo naz ni begira: orrek zer esango, ni
pozik nago entzuteko: eta izan be, orri itz
eragitea ezta gatxago ori igiazotea baño.

PAUL.—Zure sinistea iratzarri bear dozu zuk
orretarako. Guztiok ixilik egon, gero; ostan-
txean, galazotako zerik nik egiten dodala
uste dabena alde egin dagiela emendik.

LON.^Aurrera yo: oin batek be ezta egingo
emendik zirkinik.

PAUL.—Eresi, iratzarri egizu ori; yo! (Eresla
yoten) Tertzioa da; yatsi; itxi arri izatea;
urreratu; ikaratu begira dagotzuan guz-
tiak. Erdu: zure ilobia bete-bete egingo dot:
igi zadiz; bai, urten ortik: zure izkatasuna
eriotzeari itxi egiozu, eriotzatik bizitza mai-
tagarriak yareiten zauz-eta... Oartzen zarie
igitzen dala: (ERMIONE bere oinpekotik ya-
tsi egitea da) ez ikaratu; guren da, orrek
egingo dauena, nire lilurapena be legezko
danez: ez alde egin orregandik, barrien bar-
ri ilten ikusi arte; olangorik zuok egite-
kotan birritan ilgo zeunkie-ta. Bai, opatu
zure eskua; ori gazte zanean zuk kutundu
egiten zendun; orain, urteetan aurreratu da-
nean, bera dagotzu zure maitasun-eske.

LON.—Ene bada; epel dago! (Besartean estu-
tuten dau). Onako au azikeri ba'da, legez-
ko, bedi, yatea legezko dan bestean.

POL.—Ermione'k be Lonti besartean estutu-
ten daragoio.

KAM.—Idunetik dingiliz dagoko Ermione: bi-
zirik ba'dago, itz be egin dagiela.

POL.—Bai, eta non izan dan bizirik, edo-ta
zelan alde egin dauen ilen artetik iragarri
dagiela.

PAUL.—Bizi dala iñok esan ba'legitzu, beño-
lako ipuintzat arturik txistu ta iseka egingo
zeunskio; baña bizi dala agiri da, oraindik
itzik egin ez-arren. Begira egon apur ba-
ten... Bitartekoarena egizu, andera lirain;
belaunbikotu ta zure amari onespena eska
egiozu. -Erdu, andera on; idoro dogu gure
Galdua.

(GALDUA eskeintzen dautso, ta GALDUA
ERMIONE'n aurrean belaubikotzen da).

ERM.—Yainkook, ona bera zuzendu zuon be-
giak, eta zuon ontzi gurenetatik zuon ema-
riak ixuri nire alabearen buru-ganera!
-Esaidazu, ene orrek, non euki, non yagon
zauez? Non bizi? Zelan idoro? Zuie aitaren
yauregian, ala? Eta izan be, entzungo do-
zu, yainko-iragarpenak zu bizirik zintzaza-
lakoaren itxarrea emon ebala Pauline'n bi-
tartzet yakinik, nik bizirik iraun dodala on-
dorena ikusteko.

PAUL.—Astirik asko dogu orretarako gero
be; orain bat-bateango edeskune ta azal-
benez orreik zure poza muskildu gura ezpa'
dabe. -Zoaze batera, irabazla bikain guz-
tiok; zuon poza alkarren arlean banandu.
Nik, uso zar onek, adar igarren batera egaz
egingo dot, eta il arteño an erosta egingo

dausat iñoz be iñok idoroko eztauen nire lagunari.

LON.—Ene! Ixilik, Pauline! nire ederraz zuk senar barririk artu bear zeunke. nik zurez emazte legetxe: egiunea dozu au, guk biok zin-bidez egina. Nirea idoro dozu zuk; baña zelan idoro dozun da yakiteko: eta izan be, nik ikusi nebanean, ilik zan, nire us-tez; eta amaikatxo otoi eder egin izan dot onen ilobiaren ganean. Zutzako senar-gei zindorik idoroteko urrin yoan-bearrik eztot izango, aren gogoaren zati bat ba-dazagut-eta. -Erdi, Kamil, eta eskutik eldu egiok, orren laina ta zindotasuna guk erre-

ge-bikote onek emen autortuak dozak-eta... Goazen emendik... Ostera! begixa nire anaiea:.. nik zuon arteko begirakune aratz-garbiez izan neban susmo txarra zuok biok parkatu dagistazuen. (ERMIONE'ri) Zure suin au, erregeren seme au. yainkoak alan erabagirik, zure alabeakin ezkontzeko itza emonik dago,- Pauline on, eroan gagizuz emendik; alkarregandik banandu gintzazanazkeroko aldi luzean yazoak alkarri astiro itandu ta erantzun dagikeoguzan lekura: arin be arin eroan gagizuz! (Alde dague).

AMAIA.

Salta'n 1960-X-4'gnean, Asisi'tar Pantzeska Deunaren egunez.

ITZ GITXI EZAGUN BATZUK

ALLUBETA.—(Zeanuri) Lokarri txirikordatua. esaterako, gorantxa lotzeko erabilten dan lokarria allubeta izaten da; bai, geien.

BALAT.—Itz *au* ezta euskerazkorik eta abesgeitzat yazokune arin-laburren bat dauan abesti esan gura dau.

BIDUTZI.—Mamu, izaki zakar-iguingarri ta bildurgarri. Orretaiko ziran orain lurpean euren azurak aurkitzen doguzan beñolako abere eskarga batzuk.

EDEN.—Euskelgaiztoz "bereno" naiz "pozoi" esaten yakon zera yatzu edena. Edenak zer biziarentzako kaltegarri ta ondagarri izaten dira. Edenak zer biziarentzako kaltegarri ta ondagarri izaten dira. Suge batzuk edena ixurtzen dabe euren aginetatik eta, orregaitik, guk suge guztiai bildur dau-tsegu.

ERKIDE.—Zerbait artzeko, naiz egiteko lagun edo kide dana yatzu ERKIDE.

GALBOTA.—Gariak yoten diranean gari-ale batzuk aldean dabezala eskutatadatik lurrera yausten diran galburuai ereisten yake GALBOTA. Gari-alearen estalgiari berari GALAOTS, GALOTS, naiz AKARRO ereisten yako.

KONPAIDE.—Itz *au* ezta euskerazko. Lateratiko baño (compedes). Abereai eta gizonai be ibilpidea eragozteko, naiz gatxago egiteko oñetan ezarten yaken lokarria esan gura dau. Itz *au* eguño bein entzun izan dot eta berean nire ama zanari. Laterazko itzak euskeldunen agoan zelango aldakuntzak izan dabezan ikas-zaleentzako emen dogu zer bakan bat.

LANDER.—Txiro, "probe", beartsu. "Beti izan-go dozuez landerrak zuon artean" esan e-ban gure Yaunak.

MILLA.—Izen *au* be Lateratiko dogu, eta "mille" zenbakitik dator, luzera neurtzeko erabili-arren. Milla baten luzerea ta 1,609 kilometro luzera bardina yatzu.

TUKU.—Gizon eta emakume batzuk besteak

baño tukutiago yatzuz. Zure emaztea beste gizonen batekin dabilela uste ba'dozu, arttega ta larri bizi zara, tukuaren bendea yausi zara ta zori gaiztoko bizikerea daroazu; zure aragiak ezeze zure azurrak be iruntsiko dautsuzan gatxak eldu dautzu; susmo txarren bendeko zara. Emakume tukutia gizon tukutia baño okerrago da. Emazte tukutii 'dauen gizonaren errukarri!

YAKINKIDETZA.—Yakinkidetza zuk eta bestek zerbait yakitea da, or eurrez "kontzentzia" esaten dautsoen zera. Zer yatzu "kontzentzi" ori? Zuk eta bestek zerbait yakitea. Orrako BESTE ori gizon, naiz Yaungoikoa izan dake. Yaungoikoak dana daki, baña zuk zeuk ezpa'dakizu, Yaungoikoak yakin-arren, zu etzara yainkide; ezta gizonek yakinik be, zuk zeuk ezpa'dakizu. Okerrik dagigunean gure kitean naibagea somatzen dogu, geure burua errukarri dogu, egin dogun ogerraz oartzten ba'gara; onik dagigunean, ostera, poztu egiten gara, on eginaz oartzten ba'gara, gure on-eginaz yakinkide ba'gara; baña egin dogunaz oartzten ezpa'gara, yakinkide ezpa'gara, ezgara ez naibagetzen, ez poztuten. Yakinkidetzea bein gure salatzalla ta zigor gogor yaku, bein txaloak yoten dauskuz. okerrik ala onik zein egin dogun. Yakinkidetzeak norbaiten aurrean gure eginetaz erantzun-bearra dakasku gogora; norbaitek epaitu, ebatzi egingo gauzala, eta gogorapen orrek larritzen gauz. Onenez be nik ezpa'dakit zer egin dodan, baña Yaungoikoak bai (Ak dana daki-ta), ni enaz larritzen. Zegaitik? Yakin-kide enazalako: eztakit okerrik egin dodanentz; enaz yakinkide; enaz Yaungoikoaren yakinkide. Gizonek ba'daki nik egin dodan okerra, baña nik ez, ni nasai nago. Zegaitik? Ki gizon orren, naiz orrein yakinkide enazalako. Bego onenbestez bein. Enoa emen yakinkidetza-arloa osoan aztertu ta arakatzen, luze be luze lioake-ta.

IZTEGI - ERASKIN

- ABESTI.—Kantu.
 ABESTU.—Kantau.
 AGAKA.—Izki edo letren izendegi.
 AGIRIKA.—Akarr, asarre.
 AIENATU.—Alde eragin.
 AINBATU.—Zenbat dan ikasi.
 AINBATZE.—Zenbat dan ikastea.
 AKIAKULA.—Apuko. atxaki.
 AKURATU.—Errentan artu.
 ALAKA.—Arrenkura. "kexa".
 ALATZ.—Mirari.
 ALETZ.—Uskeri.
 ALTXORR.—Balio andiko zeren bat.
 AINITZ.—Asko.
 ALDARRIKATU.—Zaralak.3 iragarri.
 ANTZERKI.—Komedi.
 ANTZOKI.—Zerbait antzeztuteko toki, "teatru" euskel-gaiztoz.
 ALASOKO.—Ez andi, ez txiki; erderazko "regular".
 APEN.—Okerreri erantzuteko egiten dan okerra, "bengantza".
 Arratz (Oñati).—DanborT.
 ARERI (Oñati).—Areriotasun.
 ARATEGI — Aragitegi, okelategi.
 ARGITAKET.—"Kandela".
 ASPEREN.—Arnas-estu.
 ASUARR (Zean.).—Larr (landara narrazti-arrtsu).
 AUSI (Zean.).—Zaunka; baita erderazko "digerir" be: aiarie ausi barik egoan urrean, "parece que no había digerido".
 AZOKA.—Yaki-edari ta bestalango zerak salgegi dagozan leku.
 AZPIL.—"Plater"; Zeanuri'n baita beste leku batzuetan oramai deitzen daben ontzia be.
 AURTIKO.—Oeko burapeko.
 BEREZMEN.—Berezteko geitasun.
 BAILITZ.—Ba'litz letxe.
 BAININTZAN.—Ba'nintzan letxe.
 BALAT.—Abesti kilikorr-biozkadadun.
 BARANO.—Inguru.
 BAZKATU.—Yaten emon.
 BARRANDARI.—Asmo txarcez iñoren zerak yakiten dabilena.
 BELU.—Berandu.
 BIDUTZI.—Zer zakarr eta iñondiko.
 BURESTUN.—"Koroe".
 BURUNTZA.—"Koroe".
 EDZN.—"Pozoi", "bereno", sikilikitu (Zean.).
 EDENDU.—Edena, sikilikitua emon naiz artu.
 EDESTI.—Yazokunetza, alan be yazokunok erriren batenak ba'dira.
 EDESTU.—Yazokunak tapa-tapa eralgi, itzez naiz idatziz.
 ENDORE.—Alkate, "Zegik ezer, hendorea, entzun artean bestea".
 EGAKI — "Luma".
 ENTZIN.—"fiאו", euskel-gaiztoz; "Hordiaganik enzindu zeegik arean".
 ENTZITE.—"Konpiantza", euskel-gaiztoz.
 EORTZI.—Gorpuri IUIT emon.
 ERAN.—Ilazo, il-eragin.
 ERALA.—Ilazotzalla.
 ERAMERA.—Zurikeri; arr-emoneko labankeri.
 ERESPATZ.—Ereslari edo musikalari-talde.
 ERLAIN.—Srreal tiko zidarr-txanpon.
 ERESI.—"Musika".
 ERESKI3E.—Baterako ots gozo; alkarrekin ondo datozen otsak.
 ERESKIDETASUN.—"Armoni", euskel-gaiztoz.
 ERDTU.—Ume-egin emakumek.
 EROSTA.—Negarrketa, alan be gorpuren aurrean.
 ETOI.—Saltzalla, azpiyala, Yuda Iskariot izan zanez.
 EZPEL.—"Boja", euskel-gaiztoz. Abarretarikoda.
 GAIMEL.—Olio, orio.
 GAIMEL-URRAITZ.—Orio-zugatz edo abe.
 GALEN.— "Mu'ta", euskel-gaiztoz.
 GARBA.—Lora berezi, ez edozein lora; gaztaña-garba, intxaurr-garba, t. a.
 GARBATU.—Loratu.
 GAULENDL— Gabeko lenengo orduak.
 GESU BATEN (Zean.).—Lasterr.
 GEZNA.—Norbaiteri beren-beregi eroaten yakon barri.
 GUTUN.—"Karta", idazki.
 GIZELI— Giza-talde andi.
 GORRL—Birao.

IBAZI.—"Mezidu", euskel-gaiztoz; zerbaitengarri egin norbere burua.
 IDAZKL.—Gutun. "karta".
 IDAZTI.—"Liburu", euskel-gaiztoz.
 IDORO.—Billia ibili ta lortu; "topau", euskel-gaiztoz.
 IGALI.—Yateko landara-ale. "Fruta", euskel-gaiztoz.
 IGITU.—Geldi egon dana ibiltan asi; zirkin egin.
 IKUZL.—Urez garbitu.
 II.—Erderazko "junco", landara txiki, biribil eta iztingazale.
 IKURRAZTU.—Ikurratz edo "sillua" ezarri.
 IKURRATZ.—"Sillu", euskel-gaiztoz.
 INGI.—Papel, paper, (eungi'tik ala?). Itz bari da.
 INTSIGI.—Beste euskalgietako atxiki.
 IRADU.—Astirik eza; "prisa", euskel-gaiztoz.
 IRARRI.—Yarriazo; erderazko "imprimir" esan gura dau.
 IRUSTU (Zean.).—Argaldu.
 IRUKUTZI (Zean.).—Ikuziako.
 IRRIKA.—Leia edo gurari bizi.
 ISKILLO.—"Arma", euskel-gaiztoz.
 IZKA.—Itzik ezin egin dauena.
 IZKATASUN.—Itzik ezin egin.
 ITUN.—Goibel, motel, "triste".
 IZKIDETU.—Bertsoak azken-bardindu.
 IZPIDE.—Zuzen egotea; "Izpidean zaude" = zuzen zagoz.
 IUTIKA, IKUTIKA.—Yauzika, "saltoka", euskel-gaiztoz.
 IRAUNGI.—Itxungi. amatau.
 LANDERR.—Ez-euki, bearrtsu.
 LANDERTASUN.—Bearrtsutasun.
 LEL.—Izotz.
 LEIA.—Zaletasan bizi.
 LEIAKIDE.—Zerbait iristerakoan kide dana.
 LERR.—"Piñu", euskel-gaiztoz. Emendik dator, urrean, "lerden".
 LUTIRUDI.—Lurr oso naiz zatiren baten irudi.
 MEIKI (Arbizu).—Erren, "koxo".
 MINTZUL.—Itzik ezin egin dauena.
 MOTZ (Arratia).—Itsusi; baita "motel" be.
 MUSKERR.—Pizti narrazlari, eguzkizale ta bai bere margo edo kolorea be.
 MUSKILDU.—Lorrindu.
 NEKOSTA.—Erderazko "cipres" edo dalako zugatz edo abe.
 OIAN.—Baso.
 OLERKARL.—Bertsolari.
 OLERKI.—Bertsoz egindako lana.
 OLERTL.—Olerkiako yakintza.
 OINBIDURR.—Oñak estuteko asmakuntza.

OKOLU, OKULU.—Orma bik alkarr yoten daben lekuko barrualdea.
 OTEUN.—Ogi deun, gure Berreroslearen gorputza ogi-irudipean.
 ONDARE.—"Erentzi", euskel-gaiztoz.
 ONINDARR.—Onerako indarr; "birtute", euskel-gaiztoz.
 OREIN.—Basauntz.
 ORTZE.—Gure buru-ganeko leku urdina; ortik Oñati'ko "oskarbi".
 OSKI.—Narrazioko oñetako gogorr; "zapata", euskel-gaiztoz.
 OTURUNTZA.—Yataldi.
 ORO.—Guztiak, esaterako "mendiak oro" = mendi guztiak.
 SASTAKAI.—Ez-pata-antzeko zer moko-zorrotz.
 SORI.—Galazota eztagolako egin leitekena.
 SUODI.—Su egiteko odi; "kañoi", euskel-gaiztoz.
 UGOLO.—Uretan azten dan olo-antzeko landara, "arrosa", euskel-gaiztoz.
 UGUX (Zean.).—Ur-yauzi, ur-saltu. "Catarata" erderaz.
 UKUZI, UGUTZAU.—"Bateatu", euskel-gaiztoz.
 URREAN.—Nonbait, agian.
 USIGI, USEGL.—Aginka egin.
 UZTA.—Gari, arto, garagar naiz beste onen bat batzea.
 URUTU.—Uin, olatu.
 XALO.—Izurbako, maltzurkeribako.
 XILIN.—Ingelanda'ko zidarr-txanpon, libera-
 ren ogeiren.
 TXANGO.—Ortik zearr egiten dan ibiltaldi.
 TXANGOLARI.—Ortik zearr ibili dan, naiz dabilena.
 TXIRO.—Bearrtsu, landerr, ez-euki.
 TXOLET.—Meazko edo metalezko katillu.
 YAKINKIDE.—Beste norbaitekin zerbait daki-
 kiana.
 YAKINKIDETZA.—"Kontzentzi", euskel-gaiztoz.
 YARAUSLA.—Senideren ilburukoz zerbait ar-
 tzen dauena.
 YARAUNTSI.—Senideren ilburukoz zerbait ar-
 tu.
 YAREI-EROSL.—Yareiteko erosi.
 YAREI (Oñati).—Azkatu, itxi.
 YASAN.—Eroan, "sufridu".
 YAURESKUNTZA.—Yaurespide. "erlejiño", eus-
 kel-gaiztoz.
 YAURETSL.—Yaun etsi, gurtu.
 YAUZI.—Saltu egin.
 YOPU.—Norbere buruaren yabe ezтана.

ZAL.—Zail.

ZAMA.—"Karga", euskel-gaiztoz.

ZAURATZ.—Zauri-atz, zauri-lorraz.

ZINKIDE.—Zin-bidez beste norbaitekin zerbaierako a'kartu.

ZINKIDETZA.—"Koniuro", euskel-gaiztoz.

ZILLEGI.—Galazota eztagolako egin leitekena.

ZILDAI.—Leptik estuteko asmakuntz^.

TÑONDIKO (Zean).—Erderazko "extraño. chocant". Eztakan Azkue'k.

